142

9h = 10838

Digitized by Google

FLL
N. 1584

Es deel Aposento deel Mro deel Se-
minario deel Coll.º de la Comp.ª de
Jhs de Villagarcia comprado con
dinero, que para ess se busco en
1743.

129 — 7
39 — 4 nº 10838

Digitized by Google

Digitized by Google

LAMINDI PRITANII

DE INGENIORUM MODERATIONE IN RELIGIONIS NEGOTIO,

UBI

Quæ Jura, quæ Frena futura ſint Homini Chriſtiano in inquirenda & tradenda Veritate, oſtenditur:

& Sanctus AUGUSTINUS vindicatur a multiplici cenſura JOANNIS PHEREPONI.

Editio tertia Veneta, præcedentibus accuratior, & caſtigatior.

VENETIIS, MDCCXLI.

Typis JOANNIS BAPTISTÆ PASQUALI.

CUM APPROBATIONE, & PRIVILEGIO.

1584
Prohib.
241
F 37
Digitized by Google

Es deel Aposento deel Maestro deel Seminario
deel Collº de la Compª de Jhs de Villagarcia.
Comprose para su uso en 1743. y costo 15. Rˢ. Vⁿ.

Digitized by Google

VIRO ILLUSTRISSIMO D. D.

JOANNI PAULO BIGNON,

ABBATI SANCTI QUINTINI,

REGALIS ET COLLEGIATÆ S. GERMANI ANTISSIODORENSIS

DECANO,

COMITI CONSISTORIANO,

Utriuſque Academiæ Inſcriptionum & Scientiarum Præſidi, &c.

PRÆFATIO.

ANTE aliquot annos ad umbilicum mihi perductus eſt meus iſte *de Ingeniorum Moderatione* Liber. Cur is tamdiu apud me dormierit, & tam ſero in lucem prodeat, non optimum Horatianum conſilium in cauſa fuit, ſed exemplaris diu vagi, ac tamdem deperditi, nonnullorumque aliorum eventuum ſeries, in quibus explicandis non eſt cur ego Lectores moleſta & fortaſſis inutili narratione detineam. Illud quidem, & alta voce, mihi prodendum, nempe tua unius humanitate, ILLUSTRISSIME & CLARISSIME VIR, denique factum, ne Liber iſte adhuc dormiat, atque deliteſcat. Felices temporibus noſtris Literæ, quæ LUDOVICUM MAGNUM Galliarum Regem habuere Patronum, ejusque liberalitatem adeo ſenſere, ejusque auſpiciis tantum crevere, ut nulla umquam ætas oblitura ſit magnanimam curam conſiliumque optimi Regis. Sed non minus felices, quod Te idem Princeps, eximius ingeniorum æſtimator, conſtituerit Regiæ Scientiarum & Artium Academiæ Præfectum, quo in munere nulli labori, nulli diligentiæ peperciſti, ut in integrum Regnum, immo extra ipſius Regni fines propagaretur Diſciplinarum omnium utilitas, & curaretur incrementum. Propterea & me, licet longe poſitum, tua beneficia invenerunt, quorum poſtremum non eſt, mea hæc, qualiacumque ſint, e tenebris tamdem erepta emergere in publicum diem. Nulli igitur æquius quam Tibi meum hujusmodi fœtum dicatum velim, quo ſi non eruditionis, certe mei erga Te grati animi monumentum aliquod apud poſteros extet. Sed priusquam Te ac Lectores deducam in argumentum mihi ſuſceptum, juvat nonnulla præfari, originem & ſcopum Libri ipſius aperitura.

Jam fluxere aliquot anni, ex quo cœpti ſunt in Officinis Batavis prœlo iterum committi, vulgarique per totam fere Europam præclariſſimorum virorum Libri, quorum exemplaria rariſſima aut fruſtra conquirere, aut magno redimere neceſſe jam erat. Et magnopere quidem, fateor, mihi ſuum conſilium ille probaverat, qui non eam tantum Typographis Amſtelodamenſibus injecerat mentem, ſed & ſuam conferebat operam, ut ſi non omnibus purgata mendis, elegantiſſime ſaltem omnia formis æneis rurſus deſcriberen-

Digitized by Google

tur. Nam cur hujusmodi beneficium, in aliquod bonarum Artium commodum, & in Eruditorum utilitatem cedens, non amem & laudem a Batavis profectum, laudaturus & amaturus in noſtris? Verum non heic ſtetit ejusmodi cura; quippe nonnullis optimis Libris appoſitæ quædam laciniæ fuere, ſeu Notæ Cenſoriæ, non parum quandoque fellis & veneni continentes, dum lucis præferendæ alienis tenebris, aut errorum tollendorum unica prætexitur cauſa. Qua in re cum modica interdum modeſtiæ ratio fuerit habita, ipſaque Religionis ſacraria impetita fuerint: utique dicendum, pro beneficio levi Scriptoribus nuper editis injuriam gravem eſſe illatam, & quod eſt ad Catholicæ ſaltem Profeſſionis viros, male de iis meritum fuiſſe Cenſorem hujusmodi.

Omnium autem vice memorandæ mihi ſunt *Animadverſiones*, quas ille ſub ementito *Joannis Phereponi* nomine *in S. Auguſtini Opera*, ann. 1703. Antuerpiæ, ſive Amſtelodami evulgavit. Quanta, & quam juſta huc usque nomini, & ingenio & pietati ſanctiſſimi hujus viri exiſtimatio & veneratio acceſſerit, tot ſæculorum auctoritate, & tot Scriptorum non Orthodoxæ ſolum, ſed & Heterodoxæ Familiæ conſenſu firmata, nemo eſt neſcius. Auguſtini doctrinæ aſſurgebant, aſſurgunt adhuc fere omnes, contendentibus hinc nobis, inde Proteſtantibus, ſuffragio tanti Magiſtri poſitas tueri ſententias. Quando alicui placuit & ſatius viſum eſt ab Auguſtini mente recedere, id certe ita factum, ut nequaquam ejus famæ ac ſcientiæ in reliquis ſententiis officeretur. Qui vero exuto pudore omni dejicere Auguſtinum de acquiſiti ſplendoris & dignitatis culmine conati ſunt, nihil minus quam temerarii hucusque habiti. At nulla res Phereponum deterrere potuit, quominus Auguſtino diem diceret, atque in illum impune debaccharetur contumeliis & flagris. Non illius dicta quædam, non aliquæ tantum ſententiæ per ipſum improbatæ, ſed generale Auguſtini gloriæ indictum eſt bellum, nihilque prætermiſſum, quo cum illius ingenium, ſi Superis placet, ſophiſticum, & captioſum, & imbecillum, tum ejus animus a malis etiam artibus quodammodo non abhorrens, atque in Religionis perniciem pæne conjuratus incautis Lectoribus exhiberetur.

Atque hinc Proborum atque Eruditorum querelæ adverſus Phereponum, ſanctiſſimo Epiſcopo adeo infenſum, ſimulque flocci facientem in uno Auguſtini contemtu tot hominum judicia Auguſtino faventia. Et quamquam perſuadere ſibi aut aliis fortaſſe is poſſit, ſe veritatis unius amore, quæ omnibus præferenda eſt, in Auguſtinum irruiſſe; vix tamen erit, ut perſuadeat, ſe non exceſſiſſe in eo agone modum ac moderationem honeſtæ Cenſuræ. Et minime id mirum multis viſum eſt. Nempe famam aucupanti nulla occurrat ratio facilior, quam Cenſorem agere, & potiſſimum in Scriptores diuturni temporis, ut ita dicam, auctoritate ſacratos. Quod enim eſt ad Criticos non paucos, ubi errores in magnis viris deprehendiſſe ſibi viſi ſunt, tum ſibi tacite gratulantur, quaſi ingenio aut judicio præſtantiori polleant ipſi, & aliqua ſaltem ex parte vincant tot ingeniorum victores. Viciſſim vero, ut Tacitus ait Lib. 5. Ann. *Obtrectatio & livor pronis auribus excipiuntur*, & a Lectoribus pleriſque amantur chartæ dentatæ, & ſummorum virorum ludibria. Nam interdum quidem Cenſura aliena judicio noſtro prodeſt, ſemper autem noſtræ ambitioni blanditur, quippe depreſſis proceris arboribus,

vel

Digitized by Google

vel ipſa virgulta ſibi creſcere confeſtim videntur. Quid, ſi cum celebratiſſimi Auctoris Operibus Cenſura ipſa conjungatur? Tum profecto certiſſimus ad famam captandam Cenſori eſt gradus; velint enim, nolint, ſi Libros illos comparare ſibi Eruditi in animum inducant, auctarium quoque emant oportet, & hominem noſcant inclareſcentem ex inimicitiis magnorum virorum.

Quod eſt ad me, ut primum in manus meas Phereponi Opus pervenit, illudque legi; non potui, fateor, quin improbarem, ſimulque dolerem conſilium ac laborem Scriptoris adeo confidentis. Neque ſane is ego ſum, qui in *Artem Criticam* odio ullo ferar. Immo ipſam tamquam neceſſarium eruditi hominis ornamentum plurimi facio, ejusque ſcientiam, rectumque uſum in aliis ſuſpicere, mihi vero optare non deſino. Loquor de Arte illa, cujus ope ac regulis in re Literaria vera a falſis, recta a pravis dijudicamus, & quæ omnium fere Artium atque Scientiarum ita comes eſſe debet, ut ſine illa ad perfectionem vix aſſurgere valeant; non quæ cum Satyra atque obtrectatione confuſa, noſtris temporibus moleſto nomine traduci ſolet apud ignarum vulgus. Id etiam præ oculis mihi poſitum, Religionis diverſitatem cauſam eſſe non debere, ut nobis Cenſura quævis continuo diſpliceat. Solent autem nonnulli ſine diſcrimine faſtidire ac improbare, quidquid ab alienæ Religionis homine ſcribitur, atque illis perinde eſt Librum averſari, ac nomen Auctoris Acatholici noviſſe. At mihi impia quidem Hæreticorum dogmata perpetuo diſpliceant; ſed numquam diſpliceat Veritas vel in Hæreticorum ore. Numquid enim quæcumque ab Heterodoxis dicuntur, ea omnia continuo pro falſis ac impiis habenda? Præterea ne eo quidem nomine Pherepono ſuccenſendum, quod is male Sanctum Auguſtinum habuerit, virum nempe illum, cujus fama neque laudibus creſcere noſtris, neque alieno livore imminui jam queat. Quamquam enim Auguſtinum ſupra quamplurimos Eccleſiæ Catholicæ Patres veneremur, ſupra illum tamen Veritatem eſſe colendam conſtat. Nimirum ſancti Patres, ſigillatim ſumti, potius teſtes quam Magiſtri Veritatis ſunt appellandi; & ſiquidem Magiſtros appellare placet, numquam tamen eos falli neſcios reputabimus. Quare ſi ſtet a Cenſore Veritas, cur illi iraſcamur, nos, & Auguſtinum meliora docenti? Unum ergo fuit, quod Phereponianum Opus ingratum mihi fecit, nempe Veritas, ut mihi videbatur, atque videtur, ab ipſo interdum oppugnata, interdum etiam exagitata & onerata conviciis. Cum vero injuriæ Veritati uni illatæ palam, ad omnes pertineant Veritatis amantes; & obſiſtendum ſit morbis pejora minantibus: hinc mihi natum conſilium texendæ Apologiæ, qua conſulerem tum Auguſtini famæ, tum Veritati laceſſitæ.

Sed ne heic quidem conſiſtendum mihi arbitratus, in ampliorem agonem ſenſim pertractus ſum, cujus rationes ſignificatum nunc pergo. Uti nemo non videt, atque ab experientia edocemur, eſſe poteſt, immo ſæpe eſt, *Criticæ*, alioqui laudabilis atque utiliſſimæ Artis, perverſus uſus; & quemadmodum Medicina, Eloquentia, Dialectica, atque aliæ Artes Dei immortalis munere hominibus datæ, nocere interdum ſolent, non ſua, ſed abutentis culpa; ita hominum vitio Veritati nonnumquam officit Critica, quamquam in ipſius præcipue Veritatis præſidium excogitata. Et ſane dum Literarum ſtudioſus laxatis habenis ad inquiſitionem Veri ſe confert, nullumque

ambi-

Digitized by Google

ambitioſo ingenio limitem præſcribit: quid mirum, quod tot ac tam pertinaces Hæreſes atque errores ſoboleſcant, latiusque ſerpant in dies? Qua de re tamdem dolendum magis eſt nobis, ſolicitique eſſe debemus, quam de Auguſtini fortuna. Neque contumelioſe agam in tot populos ab Eccleſia Catholica eorum matre per teterrimum Schiſma hucusque diviſos, ſi dixero, nullam aut antiquitus excogitatam fuiſſe, aut excogitari nunc poſſe Opinionem perverſam atque impiam, cujus non ſit, aut fuerit apud illos Patronus aliquis, ac ſuperbiſſimus Præco. Non id quidem, inquient ipſi, vertendum eſt vitio Reipublicæ. Verum, quando ſentire quæ velis de Fidei dogmatis, & Veritatem inquirere, nullis adhibitis ſalutaribus frenis, aut licet, aut impune apud eos licet, aut ſaltem ex eorumdem ſententia licuit ſuarum Sectarum Conditoribus; & quum ex iis nunc nemo ſibi minus, quam olim Luthero & Calvino, licere credat, ac velit: cur tantæ licentiæ, tantorumque malorum non poſtulemus ipſam quoque Proteſtantium Rempublicam?

Integram tamen hanc peſſimam gloriam non occuparunt Acatholici. Numerare & nos poſſumus naufragia in pelago noſtro. Ut enim quisque ingenii viribus ſupra vulgus pollere ſe ſentit, tum cupidine laudis abreptus conſentire opinionibus cum Eruditorum vulgo vile ducit, moleſte fert atque recuſat, omnemque ſpem gloriæ collocat in ſola novitate doctrinæ. Ac etiamſi id genus hominum eo uſque non prolabatur plerumque, ut ab arce Fidei & Eccleſiæ Catholicæ deficiat: plurimæ tamen turbæ eorum audaciam conſequi ſolent, a quibus abſtinere viro prudenti expediat, & probo ſit neceſſarium. Quæ quum ita ſint, nullo negotio intelligimus, quale onus & cura amatoribus veræ Sapientiæ incumbat: nimirum non tam Scientia quærenda, quam Scientiæ modus ac terminus. Si enim hos negligimus, veram quidem Scientiam ſemper inveſtigabimus, raro inveniemus. Et quoniam in Religionis negotio noſtra potiſſimum verſatur oratio, quippe in eo ſita eſt Chriſtianæ Vitæ ſumma, eoque tendere debet Diſciplinarum omnium poſtrema linea: heic inſiſtendum eſt, heic erudiendus eſt animus, atque in primis intelligendum, quæ ſint inquirendæ Veritatis confinia, & quæ adhibenda ſit in tanta re *Ingeniorum Moderatio*. Quare impetrare tamdem a me non potui, quin ad recolendas eas regulas me conferrem, quas a Pherepono contemtas potius quam ignoratas doleo, & quas perpetuo ante oculos ſibi ſiſtant ceteri Eruditi neceſſe eſt, ſi volunt in officio continere intemperantia ingenia, & ad Veritatis ſacraria tutiſſime, ac ſine periculo famæ aut animæ, contendere. Has autem leges dari, & ſi dentur, omnino diſcendas ac ſervandas nemo neget. Qualem enim ſecundum exitum expectemus a ſtudiis noſtris, & ab anxia inquiſitione Veritatis, niſi ante omnia ſit exploratum, quousque meditationis noſtræ conatus progredi debeat, & ubi conſiſtendum ſit ingeniis plerumque ambitioſis? Tolle iſtas leges, aut flocci pende: ſenties *Artem Criticam* non minus pernicioſam quam gladios, morborum quidem curatores in Medici prudentis manu, at in furioſi hominis funerum auctores. Igitur hujusmodi conſideratio in cauſa fuit, cur ſuſceperim *de Ingeniorum Moderatione in Religionis negotio* utiliſſimam, quantum mihi videtur, diſputationem, quam utinam pro merito ſuo, & appoſite ad nonnullorum indigentiam pertractare poſſem.

Sed ne tanto quidem ſpatio meus animus contentus eſſe aut potuit, aut debuit. Iraſcerentur mihi non pauci, quaſi compedes novos excogitarem, nova-

Digitized by Google

novaque vincula ingeniis injicerem, quando jam tot injecta videntur, ut de veteribus potius minuendis, quam de novis adjiciendis cogitandum foret. Quorſum enim (inſuſurrarent mihi in aurem Catholici quidam) tu inter nos commendare, diligenterque ſuadere *Moderationem Ingeniorum*, non ſolum legibus bene multis in Eccleſia Catholica conſtitutam, ſed etiam (& fortaſſe ultra quam vellemus) diverſis rigidiſque pœnis procuratam? Si quid apud nos peccatur, nihil minus peccatur, quam ſentiendi & ſcribendi licentia. Contra vero cum ingenia interdum erumpere præ metu non audeant, & ab amplificando Regno Eruditionis & Veritatis nimium cohiberi videantur: cur non potius *de Ingeniorum Libertate* inſtituitur ſermo? Cur memorantur frena, quibus calcaribus eſt opus? Atque hæc quidem e Catholicorum parte audire mihi videor. Tum longe gravioribus querelis ac dicteriis nobis inſultaret Proteſtantium Chorus. Nam quid, rogo, illis tam familiare eſt, quam aut dolere, aut ridere Catholicorum ſortem in Literis excolendis, & in ſententiis de Religione proferendis, plane, ut ii arbitrantur, abjectam atque infelicem? Nos e filiis evaſiſſe vilia mancipia paſſim clamant; ſupremos vero Eccleſiæ Paſtores tyrannidem uſurpaſſe in ingenia, in conſcientias; neque ferendam inertiam noſtram, uti neque eorum crudelitatem. Plura ante paucos annos efferebat in hanc rem Joannes Alphonſus Turretinus Academiæ Genevenſis Rector Oratione edita. Poſtquam multis ille contendit, ne umbram quidem apud nos eſſe Libertatis, hæc addebat. *Et unde fieri exiſtimatis, ut tot tantæque Europæ gentes, quibus tamen nec cælum inclemens, neque noverca eſt natura, nihil fere bonæ frugis ad Literarum augmentum proferant, niſi quod immane illud Inquiſitionis Tribunal, vel Inquiſitionis æmulæ Leges, omnem plane vim, omnem induſtriæ conatum frangant? Contra, unde fit, ut non alibi plura ingenii monumenta exſtent, quam in Borealibus quibuſdam Regionibus, niſi quod ibi majori tum corpora, tum ingenia libertate utantur? Etenim quis Literas promoveat, quis veritati quærendæ incumbat, quis inventam publicare auſit, dum pro laudibus convicia, pro commendatione dedecus, pro mercede pœnas ac ſupplicia ſuis laboribus parata videt, ſi vel tantillum a calcato tramite recedere ſuſtinuerit? Et quis erit, qui ſuadeat (ut ſcite Darius apud Curtium Lib. 3.) ſi ſuaſiſſe periculum erit?*

Ita ille, ita reliqui ejuſdem gregis. Quorum quidem querelas, ſi in hoc Opere diſſimulare velimus, & eorum confirmabitur ſiniſtra de nobis opinio, & ipſam Veritatem ingenti beneficio fraudabimus. Sunt ſua non *Veritati* minus, quam *Ingeniis* jura inter homines, quæ bene noſſe ac tueri ad neminem magis pertinet, quam ad Catholicos viros. Jus autem inquirendi Veri, & palam enuntiandi a natura nobis inſitum, omniumque Majorum exemplo atque auctoritate commendatum, latiſſime patet, neque a nobis ſine injuria negligi poteſt. Quamvis enim ab immoderata inquiſitione Veri, multa in Eccleſiam Dei manarint incommoda, quibus præcipue occurrendum eſt hac noſtra lucubratione; ea tamen viciſſim, atque adeo evidentia bona ſunt, quæ quotidie importat moderata, vereque Chriſtiana inquirendi Veri libertas, ut non ſegnius ad hanc laudandam, & populis ſuadendam, quam ad illam incuſandam, atque e medio tollendam, ſit incumbendum. Et mea quidem ſententia, ſi bonarum Literarum augmentum, ſi Chriſtianæ Philoſophiæ, atque Eccleſiæ dignitatem amamus, continuo intelligere poſſumus, quanti noſtra

inter-

Digitized by Google

interſit; cum nos & reliquos omnes incitare ad cultum ſcientiamque cujuscumque honeſtæ Veritatis, tum etiam probe noſcere, quouſque, & quomodo, & quando, aut liceat, aut expediat, aut etiam neceſſe ſit Veritatem inveſtigare, atque proferre. Quamobrem, quamquam facilius ſit animo concipere utilitatem hujuſce argumenti, quàm rem ipſam deinde perficere: attamen dabo operam, ut quantum ego meditatione aſſequi potero, jura & fines inquirendi Veri explicentur. Scilicet pro virili parte efficiam, ut honeſta ineatur naturali *Ingeniorum Libertati* cum *Chriſtiana Moderatione* concordia, ne, dum nimis priorem conſtringimus, animi generoſi, & ad Artes ac Veritatem illuſtrandam proni langueſcant; aut dum alteram contemnimus, effrænata mentium libido ſusque deque vertat beatiſſimum *veritatis* Regnum & *Eccleſiam Dei vivi*, quæ *columna eſt*, & *firmamentum veritatis*.

Auguſtino autem, qui primus meæ menti obverſabatur, meque in has cogitationes impulit, ſuus identidem ac præcipue in Lib. III. locus erit, ubi illius defenſionem ſuſcipiam contra Phereponum; ſed ita ut in me recipere nolim reſpondere ſingulis Phereponianæ Cenſuræ Capitibus. Sunt ibi minuta quædam, quæ ſi refellere velim, ſim temporis prodigus. Sunt etiam alia quædam pauca, in quibus me non livoris quidem communione, ſed amore veritatis, Cenſori ipſi tacitus adjungam. Quotus enim quisque eſt, qui non aliquando fallatur, niſi divino peculiari afflatu mentem manumque ſcribentis regat Veritatis magiſter Deus? Erat Auguſtinus ad miraculum uſque acutiſſimo ingenio inſtructus: at homo erat. Cum eximia Literarum peritia conjunxerat ille præcipuum Pietatis ſtudium: at homo erat. Quare non eſt cur miremur, ſi aut interdum dormitanti, aut etiam vigilanti exciderit aliquid quod libentius excuſes, quam probes. Verum quæ in illo notanda videantur, ejusmodi non ſunt, ut vel tantillum gloriam incomparabilis viri minuant; multoque minus Catholicæ Veritati obſint. In reliquis autem majoris momenti quæſtionibus, ubi ad dicendam cauſam, & ad ferulam ſubeundam Auguſtinum Phereponus trahit, vires mihi opto, & porro illas a Deo optimo maximo enixe peto, quibus cum Auguſtinum, tum Eccleſiam ac Veritatem a Pherepono vindicem. Qua in re illud mihi in votis eſt, ne qua in Phereponum ipſum ira, ne qua in Auguſtinum aſſentatio, me ab officio deducat honeſti ac ſinceri Scriptoris. Quod ſi forte contingat, ut videar interdum aſperius quam velim excepiſſe Phereponum, non hominis odio id factum fuerit, ſed ardore protegendi Veri, quod ab eo læſum non paucis in locis demonſtraturum me eſſe confido. Nam etſi illius conſilium in rigide inſectando, contemnendoque Auguſtino minime probem, & ejus ſententias, in quibus a Catholica Religione diſſentit, vehementer exhorream; ejus tamen eruditionem & ingenium aliunde etiam mihi nota non aſpernor, eaque, & ego, ſi res poſceret, laudaturus eſſem candidiſſimo judicio.

Atque hæc ſunt, BIGNONI PRÆCLARISSIME, quæ in hunc Librum jam tuum, quia tuo nomine inſcriptum, præfari opportunum duxi. Nunc reſtat, ut ejus Auctorem Tui obſequentiſſimum, Tibique fauſta omnia e Cœlo precantem, perpetuo ames, ut facis, tuoque patrocinio dignari pergas. Vale.

Dabam Mutinæ IV. Kalend. Novembr. M. DCCXII.

DE

Digitized by Google

INDEX CAPITUM,

Quæ in hoc Volumine continentur.

LIBER PRIMUS.

CAPUT I. *Veri & Boni præſtantiſſima natura. Nullum Verum eſt, quod quærere ſuapte natura non liceat, & diſcere non ſit honeſtum. Quæ ſententia ab objectionibus liberatur, & S. Auguſtini auctoritate firmatur. Veritatum duplex genus, alterum ſcientiam, alterum perſuaſionem parit. Ordo quidam inter veritates. Quæ potiſſimum ad Religionem ſpectant, inveſtigandæ.* pag. 1

CAP. II. *Ut Religio vera noſcatur, an a dubitatione ſit inſtituendum iter. Dubitandi neceſſitas, ut error evitetur; & pericula, ne veritas amittatur. Prudens dubitatio commendata, temeraria vero repudianda.* 6.

CAP. III. *Non omnibus dubitandum de veritate ſuæ Religionis. Ratio & Auctoritas in Religionis negotio, earumque pondus. Quæ quærenda ſint, ut conſtet, an vera ſit aliqua Religio. Prudenter poſſunt, immo debent de veritate ſuæ Religionis dubitare Ethnici, Judæi, Muhammedani. Juſtæ apud eos dubitandi cauſæ.* 8

CAP. IV. *An Chriſtiano Homini dubitandum de ſua Religionis veritate. Æquum id videtur, ſed gravibus periculis obnoxium. Dubitatio & hic licita, & quando, & quomodo, ne Fidei donum perdatur. Ratio & Auctoritas ſtatuunt veritatem Chriſtianæ Religionis. Cur Chriſtianorum vulgus acquieſcere prudenter poſſit in Religione ſua, ſitque ab onere dubitandi exemtum. In Eccleſia Catholica Paſtoribus potiſſimum ſcientia Religionis expetita.* 12

CAP. V. *An ad ineundam Religionem veram Auctoritas præcedere Rationem debeat. Manichæorum jactantia exploditur. Sancto Auguſtino ſententia hac de re abſurda a Pherepono afficta. Rationes extrinſecæ, ſeu motiva credibilitatis adhibenda ante Fidem, nec exigendæ Rationes Dogmatum demonſtrativæ. Uſus Catholicæ Eccleſiæ heic laudatus, a qua nemo ſine ratione credere jubetur. Scire & Credere quantum differant. Miracula, extrinſecæ rationes. Alia Phereponi ſomnia putantis, Catholicos olim ſine rationibus exegiſſe Fidem.* 14

CAP. VI. *Infirmitas humanæ mentis, atque rationis, & errandi in homine facilitas. Ejus cauſæ, fuga diſciplinæ, ſocordia in inquiſitione veri; corpus male compactum, & peſſime affectum; penuria atque abuſus ſubſidiorum ad inveniendam veritatem; memoriæ exilitas: phantaſiæ impotentia, & præcipue dum affectus in animo regnant: voluntatis perverſa indoles: mentis ipſius anguſtia: ignorantia, oblivio, & prava electio principiorum, quibus ad recte judicandum uti neceſſe eſt.* 23

CAP. VII. *Rationis humanæ imbecillitas experientia teſte. Ad ipſius medicinam, ut Religio vera noſcatur, neceſſaria eſt Humilitas, & expoſcendæ a Deo vires atque ſapientia. Quid ſcientia, quid perſuaſio, ſive credulitas prudens. Prima principia, quibus ratio & prudentia reguntur in inquiſitione Religionis veræ, qualis eſt unica Chriſti Religio, ratione & auctoritate in ipſius probationem confluentibus.* 28

CAP. VIII. *Quei noſcenda vera Chriſti Religio inter tot ejus ſectas. Scriptura ſacra primum veritatis promptuarium. Sed viribus noſtris difficile intelligenda vera* ** *doctri-*

doctrina. Aliquem veritatis viſibilem interpretem ſuæ Religioni Deus dederit oportet, Eccleſia vera, verax, & ab errore immunis; atque hæc una eſt Catholicorum Eccleſia. 32

CAP. IX. *Eccleſiæ Catholicæ perperam negata ab Hæreticis immunitas ab errore. Proteſtantium Methodus in inquiſitione veræ Doctrinæ quam temeraria, & quot Hæreſum origo. Catholicorum Methodus quam laudanda. Non ingenio privati cujusque hominis dimittenda ſacrarum Literarum interpretatio in dogmate. Vox Eccleſiæ vera heic audienda, Deo id præcipiente.* 35

CAP. X. *Auctoritas Eccleſiæ Catholicæ in Fidei doctrina a Phereponi objectionibus vindicata: Ei non ſine ratione credimus. Fallaci auctoritati Proteſtantes addicti, & incerta apud eos veritatis conſecutio. Antiquitas doctrinæ in Chriſti ſchola, & credentium multitudo robuſta veritatis argumenta. Novitas & paucitas, erroris indicium extra Catholicam Eccleſiam. Phereponi in hanc rem animadverſiones confutatæ.* 39

CAP. XI. *Socinianorum peſtifera Hæreſis. Deo nos quædam edocenti credendum, quamvis credenda ſuperent captum humani intellectus. Ingenii temeritas quam heic impia. Loca Theologica, unde Veritas doctrinæ Chriſtianæ petenda. Traditionis auctoritas, ac neceſſitas in Eccleſia Dei. Quibus principiis nitatur. Laus Theologiæ Dogmaticæ, & Petavii V. Cl. quem Pherepomus pluris facere debuit.* 44

CAP. XII. *Ingeniorum libertas quam ab hominibus expetita. Doctrina ad Chriſtianum pertinens triplex, Semper conſiderandum, revelatane, an ſecus, a Deo fuerit. Dogmati exiſtentia, ſignificatio, & rationes diſtinguendæ. Quid in his liceat, aut non liceat hominum ingeniis.* 49

CAP. XIII. *Pericula imminentia ſcribentibus de Auctoritate. Inſipiens zelus quid pariat, & quam laudanda heic ſit prudens moderatio. Eccleſia numquam fallax in Dogmatibus ſanciendis, duplici conditione poſita Dogmatum, quæ alia in mera contemplatione verſantur, alia actionem quoque exigunt, quæ poſſint, aut non poſſint, quæ etiam debeant, aut non debeant ſtatui. Quid de quæſtione, utrum Angeli corporei, an incorporei ſint, credendum, & an eam Concilia ſuſtulerint. Inter Rationes Dogmatum quædam ſemper ad Fidem ſpectant, ſed non omnes. Quid heic liceat ingeniis.* 53

CAP. XIV. *Jus Eccleſiæ in Dogmatis ſtabiliendis a Phereponi objectionibus liberatum. Falſum eſt, ipſum a Sancto Auguſtino negari. Multitudo in Conciliis Catholicorum quæ commoda pariat. Factionis nomen inique adſcriptum legitimis Conciliis Catholicæ Eccleſiæ. Non crimen, ſed laus ac neceſſitas ibi eſt judicare ex anticipatis opinionibus, hoc eſt, ſecundum Traditionem. Vindicatum a nonnullorum dicteriis Concilium Tridentinum.* 60

CAP. XV. *Diſciplina Eccleſiaſtica quid complectatur. Quei differat a Dogmate. Quæ in Diſciplina mutare, aut non mutare, ſequi, aut non ſequi liceat. Conſonare in Dogmatibus omnino neceſſarium. Varietas in Diſciplinæ rebus modo laudanda, modo toleranda. Conſtantia Catholicorum in Hæreſi Iconoclaſtica damnanda commendatur, a Calviniano quodam injuſte ſubſannata. Quid Eccleſia egerit, eique ſit agendum in diſſidiis de Diſciplina. Contra Phereponum oſtenditur Auctoritas Eccleſiæ in præcipiendis nonnullis ad Diſciplinam ſpectantibus ſub pœna peccati.* 64

CAP. XVI. *De Hiſtoria Religionis agitur. Ejus duplex genus, Hiſtoria Divina, & Hiſtoria Eccleſiaſtica. Illa divinam Fidem a Chriſtianis exigit. Quid juris illic ſit hominum ingenio. Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ documentis non debetur ſupranaturalis Fides, Rationes iſtius ſententiæ. Eccleſia non immunis a periculo errandi in judicandis Perſonis, Auctoribus Librorum decernendis, in Sanctorum geſtis narrandis, & in aliis id genus factis.* 71

CAP.

Digitized by Google

CAP. XVII. *Ut aliquod factum Fide ſupranaturali credendum ſtatuatur, quæ conditiones requirantur. Revelationes quarumdam ſanctarum mulierum ad Fidem non ſpectant; neque Canonizatio Sanctorum. Traditio neceſſaria, ut aliquod factum tamquam pertinens ad Fidem decernatur. An immaculatam Deiparæ Conceptionem ſtatuere poſſit Eccleſia.* 75

CAP. XVIII. *Num immediate, an potius mediate ad Fidem referendum ſit credere, hunc vel illum eſſe Romanum Pontificem. Etiamſi ponas, hoc & alia hujusmodi facta non eſſe credenda Fide ſupranaturali, hæc tamen Fides debetur Decretis Conciliorum & Apoſtolicæ Sedis in materia Fidei & morum ab Eccleſia receptis. Evidentia naturalis & moralis in his caſibus ſufficit, & nos credere ac obtemperare cogit. Quam temerarium & pœna dignum revocare in dubium ejus generis effata.* 79

CAP. XIX. *In Judiciis Eccleſiaſticis tria conſideranda: nempe Doctrina, Perſona ſeu intentio docentis, & Voces, ſeu phraſes, quibus Doctrina exprimitur. In Doctrina damnanda ſive probanda, eſt ab errore immunis Eccleſia; non autem in judiciis de Perſona. An Judicia Eccleſiaſtica de Vocibus & ſenſibus ſupranaturalem Fidem poſtulent. Tum ſolum poſtulare videntur, quum ad Fidei doctrinam aut ſtatuendam aut defendendam neceſſarius eſt in Eccleſia Spiritus ſancti afflatus, & quum de Traditione colligenda e Patribus, & de ſenſibus Canonum, & de Verſionibus ſacræ Scripturæ agitur.* 84

CAP. XX. *Eccleſiaſtica Judicia de privatorum hominum Libris, verbis & ſenſibus, ad Fidem pertinere minime videntur. Et nihilominus Doctrina in iis aut probata, aut damnata, Fide ſupranaturali credenda. Ipſa illa judicia quandonam certa quoque credenda ſint, quamquam non aſſenſu divinæ Fidei. Quid heic Diſciplina præcipiat. In Janſenii cauſa quid præſtandum.* 90

CAP. XXI. *In profanis Artibus, Scientiis, ac Hiſtoriis magna Ingeniorum libertas. Sed & hæc ab Eccleſia tunc coercenda, quum per eas ſententias aliqua ex parte læditur Fidei doctrina, aut ſacroſanctæ Literæ erroris ſive mendacii ſuſpicione aſperguntur. Sublato hujusmodi periculo, liberum eſt in his ſentire quæ velis. Regulæ nonnullæ in hanc rem. Sacrarum Literarum ſcopus. Quandonam ſit, aut non ſit, evidens Scripturæ mens in rebus ad ſalutem minime ſpectantibus.* 95

CAP. XXII. *An Scripturis ſanctis repugnet Aſtronomorum ſententia de Telluris motu diurno. Sacræ Literæ phraſibus vulgi ac figuris uſæ, ut verum quodpiam ſignificarent. Exempla in eam rem. Quid totus Orbis in Scripturis, extremitates Cælorum, Solem incaleſcere, aliaque ad Cælos, Stellas ac Solem ſpectantia. Quando proprium literalem ſenſum in Scripturis ſacris retinere cogamur, & quando ſit locus aliis interpretationibus.* 101

CAP. XXIII. *Traditio & Evidentia exiguntur, ut in his ad ſalutem minime ſpectantibus documentis ſtatuatur, aliquid certo eſſe credendum. Concilii Tridentini laudandum de ratione interpretandi præceptum. Evidentia in his non raro deſiderata. Quid de Antipodum exiſtentia olim creditum, & quam prudenter ab ea quæſtione dirimenda abſtinuerit Eccleſia. Scripturæ non detorquendæ ad profanorum dogmatum tutelam. Petavii & ſancti Thomæ ſententiæ de ſtylo Moſis.* 108

CAP. XXIV. *Sancti Auguſtini conſilia, eum de interpretandis ſacris Scripturis agitur in rebus Phyſicis, Aſtronomicis, & aliis id genus. Quid Sanctus Thomas heic ſentiat. Quam Literis ſacris nonnulli abutantur ad ſuas privatas Opiniones tuendas. Judicum Eccleſiaſticorum munus in hiſce controverſiis, & quæ Eruditio in ipſis exigatur. Carteſii de natura Corporis doctrina an Fidei dogmatibus adverſetur.* 113

Digitized by Google

LIBER SECUNDUS.

CAP. I. *Amplum jus Ingeniis in prodenda ac annuntianda Veritate : ſed ita ut Juſtitia, Caritas, & Prudentia numquam ab iſto jure lædantur. Heretici in ſuæ Religionis doctrina annuntianda, quippe de illius Veritate non ſatis certi, & ſine miſſione legitima Euangelium prædicantes, Juſtitiæ deſunt.* 119

CAP. II. *Caritas quando obſtet, ne Veritas evulgetur : ejus leges. An, & quando, & quomodo evulgandi errores Procerum Eccleſiaſticorum. An aliorum errores & vitia, & quando id liceat, aut neceſſe ſit. Abuſus, & exceſſus in hiſce. An mordacitas ſtyli ferenda.* 122

CAP. III. *Calumniæ numquam adhibenda. Conviciis temperandum. Non imputandi errores, niſi bene perſpecti. Placide quantum fieri poteſt pugnandum; & quando ſecus deceat. In confutandis erroribus ad Religionem minime ſpectantibus quæ libertas Ingeniis. Caritati ac moderationi & heic ſuus eſſe debet locus. Quando vitia morum adverſariis objicere liceat.* 125

CAP. IV. *Errores in ſanctorum Patrum ſcriptis non diſſimulandi; ſed modeſte agendum, & excuſandi errantes. Prudentiæ in proferenda Veritate, & erroribus inſectandis habenda ratio. Quot modis in hanc virtutem peccetur. Scandalis ac ſeditionibus non aperiendus aditus.* 129

CAP. V. *Quando, & quibus de cauſis, damnare & configere Libros, Paſtoribus Eccleſiæ liceat, aut ſit opus. Et heic a Cenſoribus Eccleſiaſticis in Juſtitiam peccari poteſt, in Caritatem, & in Prudentiam. Qui abuſus & exceſſus in ſalutari iſta auctoritate exercenda fugiendi ſint.* 132

CAP. VI. *Prudentiæ conſilia ad Eccleſiaſticos Cenſores. A Novitate vocum & ſententiarum timendum; ſed non omnia nova, aut noviter dicta damnanda. Quam neceſſarium Superſtitionis faciem habere perſpectam, ejuſque exceſſus prodere. An laudandum Votum ſanguinis profundendi pro tuenda immaculata Beatæ Virginis Conceptione. Scrupuli, cavillationes, & aſperitas a ſacris Cenſoribus abſutura. Bona procuranda, ſed ita ut mala graviora non inde fluant. Sanctornm Patrum Libri non mutilandi, quum per typos evulgantur. Cavei hac de re accuſatio repulſa. Quei, & quando vitia Eccleſiaſticorum literis conſignare deceat.* 136

CAP. VII. *An ad Religionem veram compellere quemquam ſummis Magiſtratibus liceat. Id jus Eccleſię ac Regibus in Hereticos. Phereponi hac de cauſa in Sanctum Auguſtinum irę, ac injuſta cenſura. Manifeſta Religio aliqua evidenter credibilis danda eſt, atque hæc eſt Catholica. Donatiſtæ phreneticis comparati, neque injuria, a Sancto Auguſtino. Plerique ex iis non ficto animo Catholicam communionem amplexi. Legum terror rationibus additus laude ac utilitate non caret. Exemplum Dei hanc in rem juſte ab Auguſtino adhibitum.* 142

CAP. VIII. *Et Hæretici Catholicam Eccleſiam perſequuntur. Auguſtinus & Africani Epiſcopi perperam inſimulati impotentiæ atque ambitionis in Donatiſtas. Eorum Chriſtiana Caritas, ut Schiſmati finis fieret. Cur mortis Donatiſtæ quidam damnati. An, & quomodo piam Dei ſeveritatem cum Afrorum Epiſcoporum ſeveritate compoſuerit Auguſtinus. Non omnis perſecutio mala. Recte id ab eodem Auguſtino demonſtratum variis Literarum ſacrarum documentis & exemplis.* 147

CAP. IX. *Quod Auguſtinus de Rogatiſtis, & de vexatione Hæreticorum, ſententia mutata, ſcripſit, non immitem eum, neque Protheum arguit. Hipponenſis Civitas credenda eſt non ficto animo ſchiſma ejuraſſe. Inter Catholicorum & Muhammedano-*

dano-

danorum perſecutiones quam magna differentia. Sententia Auguſtini de divina Gratia non excludit utilitatem pœnarum in Hæreticos pertinaces. Nullo jure culpatus a Pherepono Auguſtinus, culpans Donatiſtam aſſerentem, neminem cogendum eſſe ad bonum. 154

CAP. X. Non infamatur ab Auguſtino Eccleſia trium priorum Sæculorum, neque eidem affingitur aliqua diſſimulatio iniqua. Non omnis perſecutio improbata a veteribus Chriſtianis, ſed ea tantum, quæ pro Errore contra Veritatem exercebatur. Neque Ethnici criminari jure potuiſſent pœnas moderatas in averſos a Religione vera ſtatutas. Auguſtinus erga Manichæos mitis, ſed non idcirco incuſandus, quod ſalutares Hæreticorum vexationes deinde laudarit. 159

CAP. XI. Donatiſtæ multorum criminum rei, & puniendi quoque ex legibus politicis. Probata ab ipſo Deo moderata Hæreticorum vexatio. Inepta declamatiuncula a Pherepono afficta veteribus Chriſtianis, qui perſecutionem Ethnicam ideo injuſtam vocabant, quia pro impietate erat. Maxima diſparitas inter Ethnicos & Catholicos Imperatores, quod eſt ad vexationem ſubjectæ gentis. Ad ſummas poteſtates pertinet coercere impios, & a vera Religione devios. 162

CAP. XII. Poſito in Regibus jure vexandi impios, nulla Chriſtianis, aut ſaltem Catholicis, imminere debent incommoda apud Ethnicos & Muhammedanos. Religio Chriſti manifeſte vera, eamque tueri pertinet etiam ad Reges. Pœnæ utiles, ut Hæretici in Veritatem attentius oculos convertant. Quam ſanctitatem in ſubjectis exigere debeant civiles Leges. Diſſenſiones in Religione politico quoque regimini noxiæ. Lactantii locus explicatus. Eccleſiæ Catholicæ aperta Veritas, & potiſſimum in controverſia cum Donatiſtis. 166

CAP. XIII. In Judæos, Ethnicos, & Muhammedanos minus aſpere agendum Catholicis Regibus. Rigidius habere Hæreticos fas eſt: & in eos tamen ſpiritus lenitatis eſt retinendus. Hæretici meri, Hæretici ſeditioſi. Poſtremi pœnis gravibus digni, ſed non fingenda crimina. Hæreticos alienæ ditioni ſubditos plectere non licet. Errantes alii pertinaces, alii dociles. Inter primos mitius habendi, qui cum lacte biberunt errorem, quam qui ultro errorem adſciverunt. Attamen & heic audiendæ Caritatis voces, & miſericordiæ futurus locus. In errantes non pertinaces clementius agendum. Quæ regulæ Judicibus Catholicis heic futuræ. 172

CAP. XIV. Zelus ineruditus, & nimia licentia in Fidei & Diſciplinæ negotiis. Quos peſſimos effectus ille pariat. Scientia & prudentia ſi a Zelo abſint, quid ſequi inde poſſit, Zelus ineruditus Novatorum. Quomodo regendus Zelus. Licentia opinandi in Religione nimis nocet. Ejus exempla in Phereponi Libris. 179

LIBER TERTIUS.

CAP. I. QUid de Peccato Originali ſentiant Remonſtrantes ac Sociniani. Nulla injuſtitia Deo tribuitur per Catholicorum ſententiam de Originali Peccato. Quum potuerit Deus ab initio condere naturam hominis talem, qualis nunc naſcitur potuit etiam ex Adami peccato ſinere mala in hominum genus effluere. Auctoritate ſacrarum Literarum confirmatur dogma de originali Peccato. Apoſtoli locus ab interpretatione Phereponi vindicatus. 184

CAP. II. Infantes miſeri cauſa unius Adami peccantis. Baptiſmus eis neceſſarius ex Traditione probatur. Antiquitas Sponſorum pro infantibus in Baptiſmo contra Phereponum oſtenditur auctoritate Tertulliani, qui neceſſitatem Pædobaptiſmi agnovit: & in veteri Lege parvulis proſelytis adhibitus Baptiſmus, & varia apud Judæos baptiſmatum genera. Sanctus Cyprianus Peccati originalis aſſertor perperam a Pherepono negatus. 188

CAP. III. Concupiſcentia non bonum, ſed malum homini. Quid Libidinis generale

nomen

Digitized by Google

nomen interdum apud Auguſtinum ſonet. Libido carnis, qualis nunc eſt, malum pœnæ, & non peccatum proprium eſt. Non venit ab inſtitutione naturæ innocentis, ſed peccati primi pœna fuit. Differt ab appetentia cibi & potus. Pernicioſa homini, ut is animal rationale eſt. Pudor nuditatis in ſtatu naturæ innocentis locum non habuit, ſed poſt Adami lapſum effluxit, & inſitus nunc omnium naturæ. Fuiſſet & in terreſtri Paradiſo voluptas carnis, ſed non inimica aut infeſta rationi. Niſi Adamus peccaſſet, neque libidini turbidæ, neque aliis malis obnoxium foret genus humanum, Scriptura teſte. 194

CAP. IV. *Phereponus Pelagii patronus. Epiſcopi Catholici propter damnatum Pelagium perperam injuſtitiæ accuſati. Liberum arbitrium revera a Pelagianis inflatum. De qua Gratia Dei diſputaretur inter Catholicos atque Pelagium. Poſt Auguſtinum non adoptatæ in Eccleſia Catholica Pelagii opiniones. Conſectaria quædam dura a Pelagianis & a Pherepono objecta, minime admiſſa in Auguſtiniana Sententia de Gratia & libero Arbitrio. Quam Gratiam negaret Pelagius. Africani Patres a Semipelagianiſmi nota liberati, & æquitas in eorum judiciis contra Pelagium ac Cœleſtium minime deſiderata* 201

CAP. V. *Quæ Gratia Dei negaretur a Pelagio, olim notiſſimum. Gratia Calviniana ac neceſſitans ubique a Pherepono perperam affiĉta Auguſtino & Patribus Carthaginienſibus. Apoſtoli loca varia ab iis Patribus recte adhibita contra impia Pelagii dogmata. Phereponi interpretationes variæ, & accuſationes repelluntur. Euangelii nuda prædicatio, eſt quidem Gratia, ſed non Gratia, de qua Sanctus Paulus & Patres Africani agebant.* 209

CAP. VI. *Orandi quidem Dei utilitas in hominibus, ſed non neceſſitas, a Pelagio admiſſa. Aliæ Phereponi accuſationes confutantur. Non omnia Dona Euangelica Pelagius confeſſus eſt. Gratia Dei, quum opponitur Legi in ſacris Literis, non ſemper Euangelium merum ſignificat, ut Phereponus & Hammondus putant, ſed etiam beneficia Dei per Euangelium collata, & præſertim Fidem & Caritatem. Deum impoſſibilia non jubere, Auguſtini & Eccleſiæ Catholicæ ſententia eſt. Pelagiani inimici Gratiæ Dei.* 215

CAP. VII. *Voluntarium & Liberum Phereponus putat ab Auguſtino confuſa. Quid ſint Libertas eſſentialis, & Libertas accidentalis humani Arbitrii. Quid Neceſſitas eſſentialis, quid accidentalis, quid antecedens, quid conſequens. Arbitrium hominum ſemper liberum ab antecedenti Neceſſitate, ſemper præditum eſſentiali Libertate. In hac ſententia ſemper fuit Sanctus Auguſtinus, uti ex multis ejus locis oſtenditur. Nulla in Deo antecedens Neceſſitas, eique etiam tributa a quibuſdam Libertas in amore ſui atque virtutis. Præſcientia futurorum in Deo non tollit Arbitrium homini liberum. Deus prævidet, libere homines peccaturos. Idem in Deo ſunt præteritum, præſens ac futurum; quare ejus Præſcientia non lædit Arbitrii humani Libertatem.* 221

CAP. VIII. *Sanctus Auguſtinus quum deperditum in homine liberum Arbitrium ait, ſolum de Libertate accidentali & conſequente ad bonum faciendum loquitur, neque eſſentialem ſeu antecedentem Neceſſitatem ad malum homini tribuit, ſed accidentalem & conſequentem. Quid ſint hæ Neceſſitates ac Libertates, oſtenditur. Afferuntur & explicantur varia Auguſtini loca. De Libertate tantum accidentali ad bonum inter Catholicos & Pelagianos lis fuit. Poteſtas, non Libertas operandi boni in hominibus deperdita poſt peccatum Adami. Quæ ſimilitudo intercedat inter hominem factum in bello ſervum, & hominem peccato addictum. Arbitrium tunc liberum ad bonum, ſi liberetur a Deo. Correptio ac Oratio utiles ac neceſſariæ in ſententia quoque Auguſtini.* 229

CAP. IX. *Sententia de deſcenſu Chriſti ad Inferos ad Fidem ſpectans a Pherepono improbata. Quid heic certo credendum, quid ſit dubium. Pſalmi* XV. *locus a Sancto Petro laudatus, Catholicorum ſententiam probat. Phereponus eum Pſalmi locum abſone interpretatus. Davidis verba ad unum Chriſtum referenda. Vox Hebraica*

Scchol

Scehol *Inſeros etiam & loca Animarum poſt corporis mortem ſignificat. Talem ejus eſſe ſenſum in Pſalmo laudato vox Græca* Hades *a Sancto Luca adhibita evincit. Alia argumenta in hanc rem. Sententia Hebræorum de Infernis animarum ſedibus, &* Scehol, *eodem ſenſu ab Interprete Syriaco uſurpata.* 236

CAP. X. *Non Apoſtolica Fide, ſed Apoſtolica Sede legendum in quodam Auguſtini loco. Phereponi ſomnia varia heic nobis obtruſa. Alia auctoritas Veritatis, alia Juriſdictionis. Quid commune cum ceteris Eccleſiis Catholicis, quid ſupra ceteras habeat Romana Eccleſia. Eo in loco Auguſtinus a Pherepono minime intellectus. Epiſcoporum continuata ſucceſſio in Cathedra Romana inter Notas veræ Eccleſiæ computata ab Auguſtino aliiſque vetuſtioribus Patribus. Tertullianus ejuſdem ſententiæ fuit. Conſenſus & judicium Chriſtiani Populi ſuum quoque robur habet in controverſiis de Religione.* 244

CAP. XI. *Miracula in Eccleſia Dei patrata, a Novatoribus & a Pherepono in dubium revocantur. Exceſſus prudenti Catholico fugiendi in iis credendis. Miracula quædam certiſſima fuere. Stratagemata & fucus inique appellantur a Pherepono, cujus Sophiſmata in hanc rem exploduntur. Auguſtinus mendacio inſenſiſſimus; & Phereponi calumnia contrarium inſinuantis. Nulla impoſturæ nota, & omnia veritatis ſigna confluunt in miracula ab Ambroſio & Auguſtino narrata. Cæci Mediolanenſis ſanati ad Reliquias ſanctorum Gervaſii & Protaſii Hiſtoria expeditur ab aereis Phereponi objectionibus. Ambroſius in ea narratione fide digniſſimus. Dæmones ab obſeſſis corporibus revera depulſi. Phereponus ſacras Literas per latus oppugnat.* 249

CAP. XII. *Cultus religioſus Angelis ac beatis hominibus adhibitus, contra Phereponum defenditur. Superſtitionis ſuſpicio fruſtra heic a Pherepono injecta. Preces pro piis defunctis auctoritate Scripturæ ſanctæ, Traditioniſque nituntur. Non aliter ſentit Sanctus Cyprianus, cui Tertullianus præivit. Votum ſacræ Virginitatis præſtantius, quam Nuptiæ. Phereponi objectiones repelluntur. Apoſtoli apertum ſuffragium pro Dogmate iſto.* 256

CAP. XIII. *Mendacium ſemper malum: ejus patrocinium a Pherepono ſuſceptum, poſitis quibuſdam circumſtantiis; ſed ſine ulla valida ratione. Joci nonnulli e mendaciorum familia excludendi. Phereponi calumnia dictitantis, Patres tam rigide fuiſſe inſenſos mendacio, ut ipſi poſtea tutius mentirentur.* 261

CAP. XIV. *Criticæ Artis abuſus non unus, & Pherepono potiſſimum familiaris. Quæ de converſione ſua ad Deum Auguſtinus narrat, ſuperſtitionis ac fraudis inique inſimulantur ab eodem Cenſore. Depulſa ab Auguſtino inanis gloriæ quæſitæ accuſatio, a Pherepono in ipſum concinnata propter Libros Confeſſionum. Ejuſdem Auguſtini Virtutes & Sanctitas variis Phereponi calumniis & ſophiſmatibus ereptæ. In Mallio Theodoro laudando an exceſſerit Auguſtinus. Sinceritas ejuſdem vindicata ab objectionibus Phereponi. Non in controverſia cum Sancto Hieronymo non in cooptatione ſua ad Epiſcopatum, non in declarando Heraclio ſucceſſore ſuo, Auguſtinus peccavit.* 264

CAP. XV. *Nimius ſui amor falſo objectus a Pherepono Sancto Auguſtino, cujus conatus in Pelagium ejuſque errores fluxerunt ab amore unius Catholicæ Veritatis. Ficta manſuetudo in Hæreticos perperam afficta Catholicis Epiſcopis. Comprimendæ Hæreſes vix ortæ, neque erroribus concedendus nimia lenitate aditus. Convicia & contumeliæ viris Phereponi in Sanctum Auguſtinum. Quam hæc hominem Chriſtianum & Criticum dedeceant. Quanto contemtu feratur ille in omnes Sanctos Patres.* 273

CAP. XVI. *In Sanctorum Patrum Libris diſtinguenda Scientia Dogmatum, Legumque moralium, ac pietatis, a Parergis, hoc eſt, a rebus ad Artes profanas ſpectantibus. In his nihil intereſt, an interdum defecerint, imperitique deprehendantur. At in illa præcipua Scientia eximii fuere, ideoque veneratione ac laude digni. Allego-*

Digitized by Google

legoricæ ſacrarum Literarum interpretationes non vituperandæ apud ſanctos Patres, & quando utiles illæ aut inutiles ſint. Phereponi artes, ut Auguſtinum deprimat. Lumen a Cælo rogandum, ut Veritas capiatur, errores evitentur. Hebraicæ Linguæ peritia an & ubi neceſſaria Theologiæ cultoribus. Druſii & Grotii exempla Catholicæ Religionis veritatem confirmant. 278

CAP. XVII. *An loquentibus de divinis rebus novas Voces adhibere liceat, ac licuerit. Neceſſitate compulſi Eccleſiæ Patres tot quæſtiones pertractarunt, ut ab Hæreticorum technis ac erroribus Catholicam Veritatem liberarent. Injuſta criminatio Phereponi contra Auguſtinum tribuentem Monnicæ Matri ſuæ quædam in Libris de Ordine. Iidem Libri a Pherepono nullo jure contemti. Ad Ordinem politicum ſpectat in Urbibus tolerare meretrices, ne pejora mala ſubſequantur. A Fanatiſmo ac Enthuſiaſmo quam longe abſuerit Auguſtinus. Quibusdam hominibus non neceſſarii Codices ſacræ Scripturæ. Sapientiæ Liber cur Salomoni adſcriptus, & nihilominus Canonicus reputatus. Auguſtinus de Gothis agens in vaſtatione Urbis nihil diſſimulavit. Alia Phereponi tela in Sanctum Auguſtinum repulſa.* 286

DE INGENIORUM MODERATIONE IN RELIGIONIS NEGOTIO.

LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

Veri & Boni præſtantiſſima natura. Nullum Verum eſt, quod quærere ſuapte natura non liceat, & diſcere non ſit honeſtum. Quæ ſententia ab objectionibus liberatur, & ſancti Auguſtini auctoritate firmatur. Veritatum duplex genus: alterum ſcientiam, alterum perſuaſionem parit. Ordo quidam inter Veritates. Quæ potiſſimum ad Religionem ſpectant, inveſtigandæ.

DE Vero ac Veritate locuturis in hoc opere, nulla nobis erit quæſtio de Veritate illa, quæ inter morum Virtutes connumerata, Juſtitiæ in hominum commercio retinendæ plurimum conducit: Veracitatem peculiari & commodiori nomine appellamus; eaque ſita eſt in concordia enuntiationis externæ cum interno judicio noſtro, nempe quum lingua menti reſpondet, & fallere nolumus alios, quamvis fortaſſe nos inſcii vel judicando, vel loquendo fallamur. Aliorum ſit de hujuſmodi Virtute diſputare. Nos illius uſum retinentes, de Vero agimus, ſive de Veritate, quæ rebus ipſis ineſt, & Philoſophiæ, Theologiæ, Eruditionis, aliarumque Scientiarum & Artium eſt ſcopus. Atque de iſto vero, cujus ditio latiſſime patet, ita heic agendum eſt nobis, ut omiſſis ſupervacaneis utiliora ſolum ac neceſſaria tractentur. Erit igitur nobis iſta diviſio. Primo inveſtigabimus, quæ futura ſint jura & frena quærentibus Verum; tum quæ tradentibus, ſive alios Veritatem docentibus.

Quærere autem Verum alicujus rei, nihil aliud eſt ex Eruditorum ſententia, quam utrum, & qualis aliqua res ſit, inveſtigare. Verum invenire, nihil itidem aliud eſt, quam utrum, & qualis ſit aliqua res, deprehendere. Quorum quidem primum nobis ratione utentibus unice conſentaneum eſt, alterum vero plane jucundum. Immo tota ratio beatæ vitæ ac felicitatis, ad quam a natura inſtituti, volentes nolentesque contendimus, & per ſolam Chriſtianam Fidem demum pervenire poſſumus, in cognitione Veri, atque amore Boni conſiſtit. Bonum enim & Verum in Deo veluti in ſuo centro exiſtunt, ſive ut congruentius loquamur, Deus eſt ipſa Veritas ac Bonitas, quippe de ſe ipſo ait: *Ego ſum via, veritas, & vita*, Joan. XIV. 6. Quum autem æterna Dei clementia Mundum condere voluerit, hominemque conſtituere tam admirabilis operæ ſpectatorem, Verum quoque & Bonum effudit in cunctas creaturas, ut quidquid eſſet, verum eſſet; & quidquid verum eſſet, ſaltem quatenus eſt verum, bonum etiam eſſet. Deinde humanos animos ſtimulis ingenitis ad quærendum Verum & Bonum incitavit; ac proinde quemadmodum in illud motu perpetuo intellectus fertur, ita & in iſtud humana voluntas. Hinc Tullius lib. I. Tuſcul. Quæſt. *Ineſt*, inquit, *mentibus noſtris inſatiabilis quædam cupiditas veri videndi;* & lib. I. Offic. *In primis eſt hominis propria veri inquiſitio atque inveſtigatio*. Quod quum invenire nobis contingit ſecundum regulas a Chriſtiana Fide præſcriptas, tunc in terris felicitatem illam nobis inchoamus, quæ ſumma, perfecta, atque æternum duratura aliquando ſperatur in Cælis.

Inquirendum igitur eſſe Verum, & natura ſuadet, & ratio docet. Nullum autem Verum eſſe arbitror in tanta varietate hu-

Digitized by Google

manarum divinarumque rerum, quod generatim loquendo quærere nobis non liceat, & invenire non ſit honeſtum. Paradoxum id prima fronte nonnullis forte videatur animo volventibus, quæ & quanta mala paſſim fluant e notitia quarumdam Veritatum. Sed non ſecus ſtatuendum oſtendit veritatis ipſius natura. Nam quodcumque verum eſt, ſi mente percipiatur, intelligentiam vel ſcientiam parit in nobis, animumque noſtrum, luce ſua modo parum, modo multum, ſed ſemper aliquantulum, illuſtrat: quod certe homini ſemper eſt optimum. Et quis amabo neget, ignorantiam inter mala pernicioſa referendam? At iſtud malum, cujus nemo eſt expers, ab una intelligentia ac ſcientia depellitur, hoc eſt a veri cognitione. Proinde neceſſe eſt, Veritas ejuſque poſſeſſio, bona ſint maxime expetenda. Et ſane quando nobis contingunt, ad Sapientiam inſtruunt animum, propioreſque nos faciunt (quantum licet poſt tantam primi parentis ruinam) illi beatiſſimæ conditioni & mentis vivacitati, quam & nos conſecuturi fuiſſemus, niſi unus ille peccaſſet. Quod etiam evidentius elucet ex eorum beatitate, quos cælo Deus donavit. Quidquid enim mortalium genus intellectu conſequi fruſtra cupit, immortalibus iis ſpiritibus apertum eſt in Deo, beatamque illorum ſortem mirum in modum auget ac perficit. Neque miſeræ, ut eſt apud nos, ignorantiæ, ullus eſſe aut excogitari locus poteſt in tranquilliſſimo illo ſcientiæ & veritatis Regno.

Non defuturos tamen puto, qui hac in re hæſitent nobiſque occurrant his fortaſſe rationibus. Bona quoque ſunt omnia, quæ ſunt; & boni amor non Deo ſolum naturalis, ſed etiam homini ipſi eſt inſitus, noſtramque potiſſimum in æterna vita felicitatem conſtituet: Nihilominus multa ſunt delectabilia atque utilia bona, quæ amare homini in terris ſit nefas, & fugere atque execrari honeſtiſſimum. Viciſſim igitur Veritates occurrere poſſunt, immo etiam occurrunt, rectis probeque inſtructis mentibus omnino evitandæ, utpote quæ nihil aliud, ſi percipiantur, adferre poſſint, quam perniciem animis ad ſublimiora tendentibus. Et cui, quæſo, tam parum cordi ſit pudor, ut honeſtum cenſeat, tot vera facta, ac probra diſcere, quæ umquam peregit ingenioſiſſima in vitiis hominum quorumdam Luxuria? Male procul dubio ſecum ageret, qui facultate oblata noſcendi, quæcumque in ſeceſſu Capreenſi abs Tiberio Cæſare perpetrata fuerunt, menti ſuæ committere vellet, neque averſaretur noſcere *ſellariam ſedem arcanarum libidinum*, ut Suetonii verbis utar, & *monſtroſos concubitus a ſpintriis* excogitatos, & omne genus libidinis, in quod ſe effudit impuriſſimus ille Princeps. Non eſſet hoc illuſtrare, ſed fœdare legentis intellectum, & quiſque bonus nefandæ hujus veritatis potius ignorantiam quam ſcientiam ſibi optet. Ad hæc, multa quidem mendacia, & fallaciæ innumeræ, ſed aliquæ tamen fortaſſis veritates in Magica Arte veneficiorum cantionumque magiſtra habentur. Eas vero diſcere, immo vel attingere, juſtiſſimis legibus vetantur homines: quod & de aliis hujuſmodi rebus dicendum ſuccurrit. Itaque nihil minus verum videatur, quam quod nulla ſit veritas, ad cujus inquiſitionem convertere animum, ad cujus inventionem lætari nobis non liceat.

Sed heic diſtinguamus oportet jura Veri & Boni, quantum ſpectat ad humanam naturam, & ad honeſtæ felicitatis conſecutionem. Veri commercium cum ſolo Intellectu noſtro eſſe poteſt; Boni vero cum voluntate, ut cum Peripateticis loquar. Ejus natura poſcit, ut intelligatur; iſtius, ut ametur. Et quamquam intelligamus ipſum Bonum, tunc etiam non aliud quam verum intelligimus, hoc eſt animo percipimus veritatem alicujus rei, prout vere eſt aut honeſta, aut utilis, aut delectabilis. Rurſus amamus Verum, ſed illud amamus ſub ſpecie boni, & prout bonum eſt. Quum igitur naturale ſit homini verum intelligere, & bonum appetere, ſeu amare, nullum eſt Verum, quod noſcere; nullum eſt Bonum, quod amare ex natura ſua nobis non liceat. Sed poſtquam in calamitatem maximam, quam nemo non ſentit, conjecta eſt hominis natura, tum factum eſt, ut duo turbarent, perverterentque ſæpiſſime nobilem curſum Intellectus & Voluntatis noſtræ. Iſta duo ſunt, Falſum & Malum, quorum uno Intellectus, ut ita dicam, corrumpitur, ac læditur, altero Voluntas. E Falſo in intellectum error manat, quum nempe vera pro falſis, falſa pro veris accipimus, & credimus. E Malo in voluntatem profluit peccatum, quum videlicet bonum tamquam malum fugimus, malum vero tanquam bonum amplectimur, & amamus. At ſicuti affirmare cogimur, cum notitia veri nunquam menti adeſſe errorem, ita nihil dubitandum eſt, quin & inde abeſſe poſſit voluntatis peccatum. Nam quando alicujus malæ ac inhoneſtæ rei veritatem diſcimus, non continuo malum eligimus, ſive diligimus; ſed illius rei veritatem, ejuſque veritatis cognitionem amare in nobis poſſumus, ſimulque rei malitiam, deformitatem, ac vitioſitatem voluntate averſari & odiſſe in aliis. Quare non ex natura ſua Verum nocere poteſt, ſed ex pravitate tantum hominis bono abutentis; atque ea ratio-

Digitized by Google

tione, & nos concedimus, eſſe poſſe quaſdam circumſtantias, quibus poſitis nefas ſit homini quaſdam Veritates perquirere, quum videlicet iſtæ in pravum finem perquirun- tur, aut veriſimile periculum ſubeſt, ne infirmitatem animi diſcentis percepta Veritas ad malum trahat, aut etiam ſolicitet. Ita & bona ſunt, quæ poſitis quibuſdam circumſtantiis male ab homine eliguntur, & recte a Ratione vetantur. At id non accidit, quod Verum & Bonum mala unquam ſint ex natura ſua, ſed quod Concupiſcentia noſtra iiſdem abuti poſſit, aut abutatur contra ordinem a Deo conſtitutum, & a ratione, legibusque nobis ſignificatum.

Nihil eſt ergo, quod libidinoſæ voluptatis flagitia in medium advocemus, ut ex eorum fœdiſſimo aſpectu Veritatem interdum ſordere oſtendamus. Certe iſta curioſe rimari aut periculum, aut crimen erit. At ne in iſtis quidem mala dicenda eſt ſpectata in ſe Veritas, quæ ſemper honeſta, ſemperque utilis eſſe poteſt, ſive ſit, & cognoſcatur in vitiis, ut ab iis fugiamus, ſive in rectis operibus, ut ad ea imitanda feſtinemus. Quippe in his, uti & in cognitione cujuſque alius rei nefariæ flagitioſæque, duo attendenda ſunt, Verum, & Malum. Iſtud, quia voluntati pernicioſum, perpetuo abhorrendum, nobiſque evitandum: illud, quia erudiendo intellectum ſcientiam parit, numquam, ſi ſpectetur in ſe, improbandum. Quamquam igitur nemini auctor ſim, ut ſine diſcrimine & moderatione in cujuſcumque Veri inquiſitionem incumbat, attamen affirmandum reor, quidquid mali nonnumquam importat cognita Veritas, non Veri naturæ optimæ tribuendum eſſe, ſed corruptioni humanæ naturæ, quæ ſibi parum cavens medicinas in venena convertit. Idque exemplis etiam conſtat. Nam ſi libidinis, quam nobis oppoſuimus, arcana cognoſcere nefas eſſet, ratioque interdiceret, peſſime profecto de nobis mererentur, gravemque honeſtis legibus inferrent injuriam, qui diſciplinam morum proſequuti, Latinis literis tot experimenta luxuriæ conſignarunt, omniumque vitiorum, ut ita dicam, latebras excuſſere. Deinde ſibi male proſpicerent, quicumque Catholico in Clero aures quotidie commodant pœnitenti populo ſua crimina accuſanti. Ingenti demum periculo obnoxium foret eorum munus, qui Magicis artibus, aliiſque criminibus evertendis præſunt; neque enim fieri poteſt, quin plurium ſcelerum veritatem diſcant, dum damnant. Sunt quidem, quibus non ſatis probatur inſtitutum & zelus Theologorum quorumdam proferentium in lucem tot probra luxuriæ, quum in eorum Libris non improbi minus ad malum, quam probi erudiantur ab bonum. Sed ad propoſitum noſtrum ſcire hoc ſufficit, alia utique eſſe diſcendi veri, alia tradendi jura. At certe Sacerdotes & Magiſtratus in Eccleſia Dei conſtitutos ad audiendas piorum Chriſtianorum confeſſiones, & ad eliminandas Magicas Artes, aliaque populorum flagitia, nemo ſanæ mentis inſimulet eo nomine, quod veritates quaſdam ediſcant, quas ignorare præſtet, quam ſcire. Diſcunt ii Medicorum more vulnera & vitia, quæ in aliis ſanent, in ſe non admittant; & dum alienæ proſunt voluntati, non metuunt ſuæ.

Quæ hactenus deduximus ad commendandam Veritatis indolem, ſemper in ſe honeſtam, & noſtro ſolum vitio interdum pernicioſam, multorum auctoritate confirmari poſſunt. Unus tamen inſtar omnium erit mihi S. Auguſtinus. Quærit ille Cap. 1. lib. 1. de lib. Arb. num quid mali eſſe poſſit diſciplina, ſeu diſcere, quod diſcipulorum eſt, uti Magiſtrorum doctrina, ſive docere. *Quis audeat*, reſpondet Evodius, *dicere malam eſſe diſciplinam? Mihi bonum videtur.* Cui Auguſtinus: *Bene ſane, ſiquidem ſcientia per illam datur aut excitatur; nec quiſquam niſi per diſciplinam aliquid diſcit.* Ubi vero addidit, ſe arbitrari, nulla mala, immo nihil niſi bonum, per diſciplinam percipi, fruſtra querendum ait, *a quo male facere diſcamus;* ſiquidem *non diſcuntur mala; aut ſi diſcuntur, vitanda, non facienda diſcuntur*: Quum tamen Evodius dubitare videretur, aliam eſſe diſciplinam, per quam bene facere, aliam per quam male facere diſcamus: *Saltem*, inquit Auguſtinus, *intelligentiam nonniſi bonum putas. Iſtam plane*, reponit Evodius, *ita bonam puto, ut non videam, quid in homine poſſit eſſe præſtantius, nec ullo modo dixerim aliquam intelligentiam malam eſſe poſſe.* Hinc Auguſtinus dicere pergit: *Si ergo omnis intelligentia bona eſt, nec quiſquam qui non intelligit diſcit: omnis, qui diſcit, bene facit; omnis enim, qui diſcit, intelligit; & omnis, qui intelligit, bene facit.* Dum autem intelligentiam quamlibet Auguſtinus laudat, utique intelligentiam, diſciplinamque Veri ſignificat; neque enim Falſum diſci intelligive proprie dicitur. Itaque perſpecta inſtitutione naturæ ambigendum non eſt, quin generaliter loquendo liceat homini Verum quodvis indagare, ſibique etiam de illius inventione gratulari, dummodo alte in animis noſtris hæreat ſemper effatum iſtud: *Bonum quidem eſſe omnia ſcire, ſed*

Digitized by Google

non omnibus uti; & Veritatum earum non eſſe nobis curioſe comparandam notitiam, quæ illuſtrare quidem intellectum poſſint, ſed voluntati perverſæ faces ſimul miniſtrare ad flagitia.

Nunc progrediamur. Ampliſſima Boni & Veri familia in quamplurimas claſſes dividitur. Nos ceteris diviſionibus dimiſſis, & de ſolo Vero loquentes, Veritatem nunc dividimus in duas acies. Siquidem altera eſt Veritas, quæ ſcitur; altera, quæ creditur. Priorem in nos immittit accuratus uſus externorum ſenſuum, ubi ad eorum fidem accedat examen, atque conſenſus rationis, aut quando illam ipſa ratio detegit, adhibitis in conſilium & præſidium artibus, omnibuſque Logices, & Scientiarum documentis. Alterius Veritatis, quæ creditur, compotes nos faciunt probabiles & veriſimiles rationes, aliena auctoritas, ſeu famæ traditio non temeraria, ad nos tranſiens per Hiſtorias germanas, per majores & æquales noſtros fide dignos, perque alia humani commercii ſubſidia. Ut autem poſterioris hujus Veritatis notitia ſolet appellari Perſuaſio, cujus tamen interdum ejuſmodi eſt vis ac pondus, ut firmitatem, aſſenſumque in intellectu non minorem, quam altera obtineat & exigat; ita prioris Veritatis cognitio ſtrictiore vocabulo Scientia nuncupatur. Nihil enim moramur, quid Arceſilas, quid Carneades, & Pyrrho cum toto Scepticorum Academicorumque grege obloquantur, qui quum ceterorum Philoſophorum cautiſſimi eſſe vellent, aut videri affectarent, omnium ineptiſſimi evaſerunt, pejora deliria amplexi; nam ſublata proterve omni Scientia, ne hoc quidem, quod certe par erat, fateri cum Socrate amarunt, ſe hoc unum ſcire, quod nihil ſcirent. Horum ſententiam & tempus exarmavit, & ratio recta dudum confecit, noſtriſque præcipue temporibus ridendam exhibent tot Artes, diſciplinæque late regnantes. Et ſane, ut cum Lactantio loquar lib. 3. cap. 6. div. Inſt. *Nos omnia ſcire non poſſumus, quod eſt Dei: at neque omnia neſcire, quod pecudis. Eſt aliquid medium, quod eſt hominis, ideſt ſcientia cum ignoratione conjuncta & temperata.* Illud quidem, ſed non ſine dolore, fatendum eſt, in comparatione ignorantiæ perquam curtam fuiſſe, ſemperque fore, hominibus ſupellectilem Scientiæ. Quemadmodum enim honeſta bona, quæ amanda ſunt nobis, facile noſcuntur, difficile amantur; ita & Verum, quod noſcendum ſciendumque nobis eſſet, facile ab omnibus appetitur, ac amatur, at difficile invenitur, & noſcitur. Nihilominus multas Veritates heic intelligi & ſciri, nemo niſi inverecundæ frontis neget, niſi mentis infirmæ non ſentiat. Latius longiuſque etiam patet earum Veritatum campus, quas non ſcimus quidem, ſed credimus, Opinione ſcilicet, non Scientia ducti. Medium vero inter Perſuaſionem, & Scientiam, tenere locum & cum utraque participare videtur Fides, quæ Religionis vetæ firma perſuaſio eſt. Accedit iſta ad prioris naturam, robore vero vel ipſam ſuperat Scientiam, quippe e cælo delapſa, divinaque auctoritate nixa, animos hominum beatiſſime allicit & vincit, ibique tali inſidere ſolet, qualem nulla hominum violentia, nullus mortis terror vincere aut infirmare deinceps poſſit. Uti vero in dilectione bonorum, ita etiam inter tam diverſas Veritates hic ordo conſtitutus eſt, ut infimum pretium & locum obtineant, quæ ad Corpus pertinent infra nos poſitum; medium, quæ ad rationalem Animam; ſupremum vero, quæ ad beatam immortalitatem animæ corporiſque olim reſurrecturi ſpectant. Et quum nihil ſine ordine aut pulchrum, aut perfectum eſſe poſſit, tum præceptis ſuis Deus conditor, tum ratio magiſtra, & natura nutrix interna pulſatione nos ad hunc ordinem in Veritatis inveſtigatione ſervandum quotidie impellunt atque hortantur. Nempe ante omnia, ut in Evangelio præcipitur, *quærendum eſt Regnum Dei*, ad quod ſtudium refertur in primis Veritatum illarum inquiſitio & cognitio, quibus ad regnandum cum Deo aptiſſimi efficimur. Deinde Eruditio animi, Scientiarum ſplendor, atque humana ſapientia præ ceteris deligenda atque æſtimanda ſunt, ne qui ratione beſtias ſuperamus, miſerabili ignorantia nos ad illarum conditionem demittamus. Poſtremo comparandæ Veritates, per quas corporeæ vitæ creari poſſit incolumitas, ornamentum, atque honeſta voluptas. Sed quota pars hominum eſt, queis eximius iſte ordo ſervetur? Eorum plerique toti ſunt in inquirendis infimis veritatibus, nihilque ſoliciti de illuſtrando beneque informando per Sapientiam animo, totam felicitatis rationem collocaſſe videntur in ſcientia & uſu voluptatis corporeæ, commodiſque terrenæ vitæ. Alii vero ita ſe quibuſdam Scientiis, diſciplinisque liberalibus tradunt, atque ita in iis habitant, ut, ſi non contemnere, at oblivisci certe videantur potiſſimum humanæ vitæ negotium. Si Græcarum, Romanarumve Antiquitatum peritos, ſi humani Juris, aut Phyſicæ, aut Geometriæ ſe ſcientiſſimos, ſi in mitioribus Literis ſe ingenioſos, & in diſputationibus acutos efficere & prodere poſſunt: tum ſibi mirifice plaudunt, facileque ſeponunt omne ſtudium Veritatum illarum, quarum

Digitized by Google

rum ſcientia, & meditatio probos in hac vita, beatiſſimos in altera homines facit. Ab utriſque igitur peccatur, non propterea quod infimis aut mediis Veritatibus dent operam, (verum enim diſcere ex ſua natura malum non eſſe jam conſtituimus) ſed quod in ſummis quoque addiſcendis, & contemplandis, parem, ſive majorem non ponunt operam, ordinemque divinitus conſtitutum aut tanta ſocordia poſthabent, aut tanta ambitione evertunt. Hinc Aug. in lib. de util. eredendi, c. 11. *Intelligere*, inquit, *ſemper ſine vitio eſt. Intelligere magna, & honeſta, vel etiam divina, beatiſſimum eſt. Intelligere autem ſuperflua, nihil nocet, ſed fortaſſe diſcere nocuit, quum tempus neceſſariorum occuparent.*

In tanta ergo Veritatum copia diſtinguendæ præſertim ſunt delectabiles a neceſſariis. Nam delectabilium quidem Veritatum ignorantia laude ſæpe careat, numquam culpa cenſeatur; ignorare vero neceſſarias Veritates, non tantum culpæ datur, ſed etiam in maximas miſerias hominem devolvere ſolet. Quare a nemine prudente vituperabitur, qui canendi, pingendive, ciborumque Apiciana induſtria parandorum ſcientiam negligat, tametſi multa inde corpori obvenire poſſit delectatio; contra vero deſipere dicatur quodammodo, qui quid corpori noceat, quid valetudini ſit neceſſarium, quæve pericula immineant, plane ignoret, & diſcere nolit. Quis non ſentit, quantopere corporis noſtri curam nobis natura commendet. Ejus profecto ſocietatem odiſſe, & ſine gravi conſilio, aut ſine veræ Fidei Virtutiſque conſervandæ cauſa, nos ab ipſo liberare, infirmi nimium & aberrantis animi eſt, legibuſque adverſatur a Deo, atque a natura poſitis. Simili ratione vitio nobis nequaquam vertatur, ſi a Mathematicis Diſciplinis, ſi ab Artibus liberalibus, ſi ab Hiſtoriæ profanæ Phyſicæque ſtudio abſtineamus, quamvis ingenti cum delectatione hiſce adminiculis excolatur animus, & amplificetur rationis regnum. Et contra nemo nos excuſatos habeat, ubi ignoremus, & cognoſcere nolimus, quæ officia, quæ virtutes, qui mores exigantur a legibus, tum ad prudenter honeſteque vivendum, tum ad continendam ſocietatem humanam. Ex quo enim nos natura fecit, non bruta, ſed ratione utentia animalia, neque ſolitarios eſſe voluit, ſed propinquis, amicis, civibus, ceteriſque mortalibus per domos, per urbes, per diverſa jura & commercia conjunxit; tunc impoſita nobis neceſſitas ea noſcendi atque intelligendi, quæ honeſtatem vitæ alant, quæ prudentiam adferant, quæ nos in omni officiorum genere peritos expeditoſque efficiant.

Nihil autem hominibus magis futurum eſt cordi, quam ea perſpecta habere, quibus erudimur in veri Dei Religione. Ad beatam æternitatem nos perducere poteſt una Religio, nimirum credere, quæ de Deo credenda ſunt, & Deum colere ac amare eo cultu & amore, quem ipſe nobis præſcripſit. Itaque quum Religio vera, tum ſingulæ iſtius Religionis veritates præ omnibus inquirendæ ſunt nobis, inter quas tamen aliæ neceſſariæ, aliæ utiles tantum & delectabiles. In comparatione iſtius Veritatis quidquid ſplendoris, quidquid utilitatis in humanarum Diſciplinarum curriculo habetur, inane eſt, & flocci faciendum, ut non injuria inſipientiſſimos omnium & infeliciſſimos appelles tot veteres Philoſophos ac Sapientes, quos æterna quidem fama nobis commendavit, ignorata autem ſive contemta Religio vera abjectiſſimos in oculis Dei conſtituit. Quod ſi tantum eſt Religionis negotium, ut cetera præ illo negligenda, & poſthabenda videantur, dubium non eſt, quin omnem ad illius veritatem aſſequendam convertere debeamus cogitationem & curam, atque adeo ſit enitendum, ut ne quum totam literis & veritatis inquiſitioni vitam dederimus, id unum adhuc nobis reſtet ediſcendum, quod unice ſcire juvat, & probe tenere neceſſe eſt. Atque hoc quidem nobis de Veritate ſcribere volentibus in primis ante oculos erit. Nam Religionem veram, aut quod illam ſatis non inquirant, atque adeo ex inertia, ignorare ſolent homines innumeri; aut quod nimium inquirant, & ingenii ambitione in tranſverſum agantur, perdere interdum poſſunt. Quid itaque juris habeat, & quos fines habitura heic ſit humanorum Ingeniorum meditatio, in poſterum differetur; & ſi quid proditum fuerit, quo non ſolum ad neceſſarias Religionis veritates credendas, ſed etiam ad reliquas ejuſdem utiles & delectabiles veritates erudite pertractandas, tutior ac planior via demonſtretur: neque nos ſuſcepti laboris, neque alios lectionis adhibitæ fortaſſe pœnitebit.

Digitized by Google

CAPUT II.

Ut Religio vera noſcatur, an a dubitatione ſit inſtituendum iter. Dubitandi neceſſitas, ut error evitetur; & pericula, ne Veritas amittatur. Prudens dubitatio commendata, temeraria vero repudianda.

APeruimus ampliſſimum campum humanis Ingeniis, quum nullum eſſe Verum diximus, quod honeſtum ex ſui natura non ſit inveſtigare & cognoſcere; ſimulque poſuimus, Verum, quod ad Religionem pertinet, non honeſte ſolum poſſe quæri, ſed neceſſario quærendum, ſciendumque eſſe. Quod ſi quærere veram Religionem oportet, conſequens eſt etiam, ut adhibere liceat ac oporteat rationem quærendi omnium aptiſſimam, per quam quæſita inveniantur. Jamque nonnulli accedunt, quibus nulla fortaſſe opportunior occurrat ratio, quam a dubitatione inſtituere inquiſitionis iter. Quo enim modo veram Religionem quærere, & aſſequi poſſint homines, niſi primum dubitare incipiant, utrum Religioni veræ nomen jam dederint, an in errore verſentur, & dubitando inveſtigent, inter tam varias a populis uſurpatas Religiones quænam ſit falſa, quænam ſit vera Religio? Et iſta ſane inquirendæ Veritatis ratio, qua mens humana omnibus anteceptis opinionibus valedicens, nulli rei, niſi perſpicuis argumentis probatæ aſſentitur, a Socrate manavit, & ab Academicis, aliiſque Philoſophis ſummopere laudata, proximeque præterito ſeculo a Carteſio potiſſimum inſtaurata, ac temperata, nunc utramque recentium Philoſophorum paginam implet, quippe quæ ad verum inveniendum, aut ſaltem ad errorem evitandum, non parum conducat. Ex horum ergo ſententia conſequi videretur, neſas non eſſe Religionem ſuam in dubium revocatam expendere. At aliis ſecus videbitur; nam ubi de Religione omnibus relinquatur dubitandi facultas, mirum eſt, quot Religioni veræ excidia creari poſſint, & quot erroribus janua aperiatur. Qui dubitare incipit, animoque ſtatuit, nonniſi evidentibus & perſpicuis rebus aſſenſum dare, & ubique ne fallatur timet: aut æternum de omnibus dubitaturus eſt, quod Scepticorum filiis accidit; aut multum quidem falſi, ſed una cum eo multum etiam veri exſcindet ac repudiabit: quod ambitioſis ingeniis non ſine ingenti infelicitate plerumque contingit. Præterea quicumque in Religione vera titubare cœpit, & de ſua fide incertus eſſe, jam infidelis eſt, & certo bono renuntiat, ut incertum exquirat. Quæ quum ita ſint, & quum unicuique perſuaſum ſit, veram eſſe Religionem ſuam, ceteras autem falſas: nemo proinde ſibi licitum arbitrabitur, fidem ſuam in dubium revocare, bellumque erroribus indicere, quos tamen convellere non poſſit, ſi religioni ſibi ducat, incipere de ipſa Religione dubitare.

Itaque in ipſo argumenti ſuſcepti veſtibulo jam nobis graviſſima impedimenta occurrunt, a quibus niſi nos expediamus, omnis progrediendi ſpes ſublata videatur. Id autem præſtitum facilius ibimus, poſtquam nonnulla præmiſerimus utiliſſimæ quæſtioni dirimendæ perquam neceſſaria. Primo igitur ex omnium conſenſu liquet, naturale ac univerſale hominibus deſiderium eſſe, & jus evitandi erroris, aut expellendi, quum illum incaute induerint. Etenim errare, & falſum credere, ex ipſa naturæ inſtitutione contrarium eſt homini, eumque in maximas, atque etiam æternas calamitates protrudere poteſt. Secundo dicimus, ex hoc jure alterum effluere, nempe licere cuicumque iis uti ſubſidiis, quæ tum ratio, ac natura, tum honeſtæ artes a ſapientibus doctiſque viris excultæ tradiderunt, ut per illa vitari, deponive poſſit error. Immo Scientiæ Arteſque ipſæ nihil aliud fere ſunt, quam hujuſmodi ſubſidia. Ipſæ tamen Artes ac Scientiæ aliis indigent peculiaribus ſubſidiis, quibus ſe ſuoſque cultores arctius regant. Si ſecus fecerint, interdum erroris, non veritatis, magiſtræ evadunt, & infida ad verum dignoſcendum, erroremque auferendum, ſubſidia fiunt. Criteria veritatis nuncupamus hujuſmodi peculiaria ſubſidia, eorumque ſcientiam appellare Criticam poſſumus, ſi hoc nomen latius, quam ſoleat, uſurpare placet. Excurrunt autem criteria per quamlibet Scientiam, & Artem, eorumque ope quid certum, quid probabile, quid dubium, quid fictum ac falſum ſit, ubique rimamur, & non raro cognoſcimus. Nimirum iis præeuntibus, ſolicitoque examine ſingula penſantibus, & ſecernentibus, ſæpe diſcimus, quos errores invexerit & invehat aut perverſa ratiocinatio, aut vis præjudicatæ opinionis, & imperium affectuum in nobis regnantium, aut nimium erga antiquitatem obſequium, nimiusve recentiorum temporum amor, aut immodica fides habita noſtris ſenſibus, Præceptoribus, Maioribus, Hiſtoriis, aliiſque humanæ vitæ fallacibus documentis. Dicam uno verbo: faciunt hujuſmodi

Digitized by Google

modi præſidia, ne temere credamus, ne falſa aut dubia pro veris aut certis, certa & vera pro dubiis & falſis habeamus. Quocirca quum & ratio prodiderit, & ſapientiſſimi viri paſſim commendent, ac adhibeant horum ſubſidiorum apparatum in inſectatione erroris, & inquiſitione veritatis: nequit dubitari, quin rectus illorum uſus cum maxime honeſtus ac utilis, tum etiam interdum neceſſarius ſit omnibus, errorem fugere, & verum aſſequi cupientibus.

Tertio, inutilia plane forent iſta ad errorem evitandum ejiciendumque ſubſidia, ſi de rebus ac ſententiis, in quibus Verum exquirimus, dubitare prius nequaquam liceret. Immo nullus errandi finis, nulla veritatis hauriendæ ſpes erit, ubi nefas ſit in dubium vocare & expendere tot Opiniones, rerumque notiones, per cogitationem, aut per ſenſus corporeos in phantaſiam, animumque noſtrum immiſſas; quarum tamen complures vel falſæ, vel parum firmæ deprehenderentur, quoties de iis dubitare, easque ad criteria opportuna exigere vellemus, atque poſſemus. Igitur ad ipſius naturæ, errorem ubique refugientis, principia & jura pertinet, poſſe de propoſitis, aut animo jam perceptis ſine prævia conſideratione rebus, primum ſibi dubitationem aliquam movere, tum laudata adhibere ſubſidia, ne fallamur, neve in antiquo errore diutius perſtemus.

Quarto, præter hæc inſita homini jura, inſitæ etiam ſunt quædam leges, quas nemo ſciens ſine culpa levi aut gravi; nemo inſcius ſine magna aut aliqua ſaltem inſelicitate violare poteſt. Nam ſicuti inſtitutioni rectæ rationis convenit, ut quiſque contendat ab errore ac falſitate ſibi cavere, ita & eidem rationi repugnat, ut homo veritati renuntiet, noceat, atque obſiſtat. Quapropter qui unice de fugiendo errore ſolicitus eſt, tantumque hujuſmodi ſtudio inſiſtit, ut veritati ipſi fidem adjungere neget, aut illam ſibi inſectandam ſumat, ubique fallaciam ſibi metuens: alia quidem via impingit, ſed tamen impingit in errorem. Dubitare autem poſſumus, utri miſeriores ſint, an qui errorem contrahunt ob cautionis defectum, an qui veritatem repudiant ob ejuſdem cautionis exceſſum. Id certe experientia conſtat, illis ignoranriam venia aliqua dignam, iſtis intolerandam ſuperbiam hujuſmodi mala plerumque creare.

Quinto, ſi igitur a recta ratione jubemur, veritatem non impugnare neque perdere, ſed ejus præſtantiſſimum recipere & cuſtodire lumen, neceſſe quoque erit eam adhibere curam, eiſque uti ſubſidiis, quæ nos a lædendi & reſpuendi veri periculo avertant; & contra ſingulis, quantum per nos licet, renuntiare impedimentis, quæ remorentur in regione veri progreſſum noſtrum. Neque iſta lex juribus dubitandi ſupra conſtitutis opponitur, ſed cum iis conſentit, modo intra æquos limites, ratione præeunte, contineatur illorum uſus. Tam enim peccant, aut miſeri ſunt, qui nimium dubitationi ſe tradunt, quam qui nimis facile credunt, utrique nimio aut erroris fugiendi deſiderio, aut veritatis improbandæ timore abrepti. Ipſamet ſubſidia, & criteria veri, per quæ diximus errores ab humanis mentibus arceri, niſi utentibus adſit prudentia cum humilitate conjuncta, non minus ad errores evertendos, quam ad ipſum verum rejiciendum, inſervire poſſunt. Quare opus eſt, ut dubitandi jura, in effrenem audaciam interdum aſſurgentia, perpetuo temperet alia comes dubitatio ac timor, ne ſcilicet una cum erroribus veritatem ipſam incaute exſcindamus. Quæ autem ſint impedimenta, ne verum perſpiciatur, quæ ſubſidia, ut percipiatur, nos infra, quantum ad rem noſtram pertinet, oſtendere conabimur.

Interim ex his legibus ſequitur, commendari a recta Ratione prudentem dubitationem, improbari vero temerariam. Neque enim propterea quod nobis natura dubitandi jus dederit, ut falſum declinemus, verumque aſſequamur, ideo ſine diſcrimine cuicumque, & de quibuſcumque rebus, dubitare fas eſt. Certis quibuſdam terminis omnia naturæ jura coercentur, ultra quos excedere peccare eſt in ipſum naturæ conditorem. Sic humanorum Affectuum innata jura ſuos habent fines, modumque ſuum. Nihil etiam efficacius natura nobis commendat, quam amorem uſumque Virtutum; ſed ejuſdem naturæ documentis prohibemur lædere ordinem limitesque Virtutibus poſitos. Una prudentia tum Affectuum tum Virtutum omnium dux & moderatrix futura eſt. Ejuſdem conſilio & imperio indigent reliqua omnia, ſed potiſſimum dubitationis jura, ut rectus, non pravus, fiat inter homines illius uſus.

Quamquam vero nihil difficilius occurrat, quam conſtituere, quando, & cui, & quibus de rebus prudenter dubitare liceat (nam Prudentia, ut ajunt Philoſophi, circa particularia, quæ innumera ſunt verſatur) attamen monere juvat, quaſdam etiam univerſales haberi leges, quibus fere ſemper ſingularia reguntur. Has inter eminet illa: *De primis principiis per ſe notis, & de rebus certa experientia, aut omnium hominum omniumque temporum conſenſu probatis, aut evidentiſſimis, ne imprudenter dubitato.* Tum altera: *De veritate rerum, aut ſententiarum, quas doctiſſimi viri tradunt ac probant, rudes atque omnino imperiti ne litem movento.* Certe

te

Digitized by Google

te quicumque vel acutiſſimi viri ne de primis principiis quidem ſe certos prodidere, ſæpe temeritatis, raro prudentiæ famam ſibi compararunt. Quis autem rationis compos prudenter dubitet, an vivat, an cogitet, an edat, an loquatur, & ſcribat, quum evidentiſſime hæc ſingula ſentiat? Quis dubitationem ſibi prudens moveat, num aridum lignum combuſtibile flammis injectum comburi poſſit, num corpus grave, impedimentis ſublatis, ex alto in imum ſit ruiturum? Deinde quam prudenter ille agat, qui tot rebus, quas aut Scientiæ atque Artes liberales tradunt, aut Hiſtoriæ a doctis viris commendatæ concorditer referunt, ipſe omnium ignarus atque imperitus adjungere fidem neget, earumque veritatem pro libidine ſua, & ſine ulla ratione, revocare velit in dubium?

In primis vero animadvertendum eſt heic, duplicem eſſe dubitationem, alteram quidem multum, alteram parum conſentaneam rationi. Utriuſque differentia in fine, & cauſa dubitandi ſe prodit. Quidam enim de rebus vel evidentiſſimis dubitant, non quod ſibi earum rerum veritas dubia ſit atque ſuſpecta, ſed ut veritatem ipſam dubitando ac diſputando in meliori collocent lumine, atque ut aliis, non ſibi, dubitationem eximant. Nemo ſane hujuſcemodi dubitationis genus improbet, immo non laudet; non enim proprie id dubitare eſt, ſed dubitantis dumtaxat perſonam induere. Quapropter præſtantiſſimis viris numquam non licuit dubitantis ſpecie inquirere, *utrum ſit Deus, utrum vera ſit Chriſtiana Religio, & num certa, recteque plurium ſeculorum & hominum conſenſu ſtabilita ſint tot prima principia*. Quod rudibus utique licet, illud eſt, ut a ſapientioribus referanr lumen, quo & ipſi alacriores fiant in credendis alriſſimis abditiſque rebus. Contra vero rationi adverſatur illorum confidentia, qui non alium dubitando ſibi finem ſtatuunt, quam acutiſſimi ſui ingenii periculum facere: & tum ſibi videntur cordati ſapientesque viri, quum unius ſuæ mentis vocem ac judicium audiunt, aliorum contemnunt; & ad deſtruendum quam ædificandum aptiores, aut nihil probant, aut id ſolum probant, quod animi ſui appetitibus blanditur, & quod ſuæ tantum meditationis aciei perſpicuum firmiſſimumque apparuit.

CAPUT III.

Non omnibus dubitandum de veritate ſuæ Religionis. Ratio & Auctoritas in Religionis negotio, earumque pondus. Quæ quærenda ſint, ut conſtet, an vera ſit aliqua Religio. Prudenter poſſunt immo debent de veritate ſuæ Religionis dubitare Ethnici, Judæi, Muhammedani. Juſtæ apud eos dubitandi cauſæ.

Facile nos in vaſtam planitiem argumentum perduceret, ſi animus foret ſingula nunc differere ad dubitationis fines modumque ſpectantia. Sed per brevem hanc orationis excurſionem præcipua fundamenta detexiſſe contenti, quibus innititur æqua dubitandi ratio, jam ad caſtra regrediamur. Noſtra ante omnia refert, quæ ſemita in itinere ad Religionem veram ſervanda ſit, diligenter inquirere. Atque in primis, quum errore capi ac detineri in re tanta homo poſſit, immo quum ſatis conſtet, innumerabilem hominum copiam erraſſe, ac errare in amplectenda Religione, quam plerumque non ulla ratio primum perſuadet, ſed educatio, & parentum, populorumque exempla tenellis mentibus inſpirant: dubitari non poteſt, quin generatim loquendo, non honeſtum dumtaxat, ſed & neceſſarium ſit de ſuæ Religionis veritate ſibi aliquam dubitationem movere. Et ſane qui unquam fiat, ut Muhammedanus, ut Ethnicus, ut Judæus, aliaque hujuſmodi Sectarum genera, quas Religioni falſæ, aut a cælo improbatæ addictas eſſe non tam credimus, quam dolemus, ſe revocare, aut per alios revocari poſſint a perverſa opinione, inolitoque errore, ſi prudentis dubitationis jure uti unuſquiſque renuat, & piaculum arbitrerur?

Prudentem autem dubirationem ideo commendamus & ſuademus, ne a legibus æquiſſimis diſcedatur, quibus conſtringuntur, ut diximus, ipſa dubitationis jura. Sed ita me Deus amet, paucos invenias, qui eadem uti aut ſciant, aut velint. Ut enim quiſque Religioni alicui ab ineunte ætate nomen dedit, reliquas contemnere, & fallacibus ac falſis accenſere, earumque cultores imprudentes ducere; unam vero ſuam cum ratione & veritate conſentire, ſeque nonniſi imprudenter facturum putare, ſi opinionem ſuam in periculum dubitando adducat. Reſtat igitur, ut ad in-

Digitized by Google

inquirendum noſtra feſtinet oratio, quinam in tanta Religionum diverſitate prudenter de ſua dubitare debeant, & qui minime debeant. Heic rei maximæ cardo vertitur; heic ſi ſapere incipiamus, meliora quæque ſperanda ſunt nobis, tum ad firmandos homines in veritate ſtantes, tum ad excitandos in errore ſtertentes. Quum autem Religionis nomen tot gentium ſectarumque Superſtitioni tribuimus, hoc quidem καταχρηστικῶς, ſive abuſive, facimus; una quippe, non multiplex eſſe poteſt vera Religio; ſed non ſine divinarum Scripturarum exemplo facimus, apud quas falſa quoque numina ſub Deorum appellatione ſæpe memorantur, intacta nihilominus ſemper unius Dei fulgentiſſima veritate.

Dicimus ergo, a dubitatione illi eſſe temperandum, qui ſuam Religionem facile perſpicit certiſſimis principiis, & fundamentis innixam. Duo autem ſunt hujuſmodi fundamenta, *Ratio*, & *Auctoritas*. Rationis nomine hoc loco intelligimus vim & lumen intellectus ad dignoſcendum verum & falſum, bonum & malum, ſimulque eam vim, per quam rationalis anima e certis ſibique notis præmiſſis certum aliquid argumentando deducens, ſibi illud aut aliis perſuadet. Auctoritatis vocabulo vim illam ſignificamus, quam habet ad aliquid perſuadendum alterius narratio, verbis aut ſcriptis menti noſtræ communicata. Quo firmiora ſunt hæc fundamenta, eo fortius Veritas ſtat illis innixa, & clarius effulget, & facilius homini perſuadetur. Utraque autem ad perſuadendam Religionem veram collatis ſignis, quamquam diverſo pondere, conſpirant.

Vix autem negare poſſumus, quin humana Ratio ſemina quædam contineat Veri & Boni inſita ab ipſa natura, nam & nullo docente pueri ſua ſe ſentire male facta pudore teſtantur, & dolent ſe fuiſſe deceptos. In primis autem hujuſmodi ſemina deprehenduntur, dilucideque nobis apparent, quum attenta meditatio excutit penetralia Rationis, & quum optimorum Librorum, eorumve hominum conſuetudine utimur, qui iſtas veri bonique ideas, jam ſibi perſpectas, aut in nobis excitant latentes, aut, ſi ita dicere amamus, in nos immittunt peregrinas & novas. Excitatis in homine iſtis boni & veri ſeminibus ac ideis, progredi multum poteſt, quamvis pluribus morbis laborans, humana Ratio ad naturam qualitatesque non viſibilium tantummodo, ſed & inviſibilium rerum intelligendam. Cujus progreſſus tot ſunt exempla, quot veterum Philoſophorum meditamenta ſunt literis conſignata. Nimirum ſolo Rationis lumine ducti illi in plurima penetrarunt, quæ certiſſima eſſe lux melior ſubinde nobis patefecit.

Quantum etiam ponderis habeat Auctoritas in uſu vitæ atque in aliquibus diſciplinis, & in Hiſtoria potiſſimum, nemo non ſentit. Si nihil aliud credere, quam quod Ratio in ſe invenit, animum induceremus, magna non ſolum humanæ ſcientiæ ſive eruditionis portio periret, ſed etiam infinita homini, atque hominum regimini impenderent incommoda. Aliorum ergo narrationibus, & fidei, fidem habeamus oportet, niſi inter ſomnia computare velimus, quidquid habent Libri & Fama de præteritis ſæculis, immo & de præſenti ævo: quod profecto non faciat, niſi verus ſomniator & amens. Duplex autem Auctoritatis eſt genus. Altera a Deo eſt, altera ab hominibus; illa numquam, iſta ſæpe ac ſæpius fallax. Inter prima Rationis evidentiſſima præcepta illud omnium conſenſu præcipue probatur: *certum eſſe, verum & inconcuſſum, quidquid revelat, ac narrat prima Veritas Deus*. Etenim, ut ajebat Salvianus lib. 3. *Dei ſermo ipſe ſibi teſtis eſt, quia neceſſe eſt, quicquid incorrupta Veritas loquitur, incorruptum ſit teſtimonium Veritatis*. Ut autem hominum eſt falli & fallere, decipi & decipere, ita eorum Auctoritati non continuo fidendum. Sola Ratio, ſive Prudentia, advocatis experientiæ, & Critices, & aliarum Artium in ſuam opem documentis, feliciter oſtendere poteſt ac ſolet, quando neganda, quando habenda ſit fides hominum dictis. Ad ipſam quoque rationem pertinet expendere, an fallantur, aut fallant homines, quum voce aut ſcriptis aliquid referunt ac nuntiant tanquam a Deo revelatum & proditum; tunc enim non in Deum, qui æternum eſt verax, ſed in hominem, qui facile vel propter ignorantiam, vel propter improbitatem, eſt fallax, prudens dubitatio noſtra atque ſuſpicio convertitur. Quamobrem ſapientiſſime Johannes Apoſtolus in Epiſt. 1. 4. ſuis diſcipulis injungebat, ne cuicumque crederent divina dogmata ſe afferre dicenti. *Nolite*, inquit, *omni ſpiritui credere; ſed probate ſpiritus, ſi ex Deo ſint; quoniam multi pſeudoprophetæ exierunt in mundum*. Præterea quum falli ac fallere poſſint homines in intelligenda, exponenda, interpretanda Auctoritate, quam alioqui divinam merito credant: hinc eſt, quod iterum conſulenda eſt Ratio, ut percipiatur, an heic homines errent. Statuendus itaque videtur hic ordo. Primo quærendum, an rectæ Rationi adverſetur Religio, quam quiſque amplexus eſt. Si adverſatur, plane de ipſius veritate non ſolum dubitandum eſt, ſed in ipſam protinus dicenda ſententia. Si nequaquam repugnat, quærendum ſecundo eſt, num a

Digitized by Google

Deo proceſſerit, an vero ab hominibus tantum, hoc eſt utrum divina, an humana auctoritate inducta ſit illa Religio. Si homines ſolos auctores habuit, de ipſius veritate dubitandum eſt; ſin Deum, nulla dubitatio occurrere poteſt, quin vera ſit; ſiquidem divina Auctoritas ſupra ipſam Rationem valet, atque ab omni fallaciæ ſuſpicione immunis eſt. Adhuc tamen inquirendum reſtat, & tertio dubitandum, an quæ Deum tradidiſſe credimus, recte a nobis intelligantur & exponantur: quod ubi præſtiterimus, vel Ratione duce, vel regulis tutioribus, ſi quæ ſunt, a Deo præſcriptis, tum prudentis erit conquieſcere, ne inconſulta dubitatione nobis majoris periculi ſimus auctores.

His præmiſſis, dicimus, Ethnicos tum veteres, tum recentiores potuiſſe ac poſſe prudenter, immo etiam debuiſſe & debere de veritate ſuæ Religionis movere ſibi dubitationem. Vix enim ſecum ſincero animo reputare poſſunt, quibus principiis nitatur inſpirata ſibi a teneris unguiculis opinio, quin illam evidenter nutare ſtatim deprehendant. Non prima Rationis edicta, non divina Auctoritas, quæ unice firma ac certa eſt, iis occurrere, mentemque ab ulteriori hæſitatione & inquiſitione retrahere poſſunt; ſed hinc recta Ratio pluribus modis læſam ſe exhibet, & inde ſola fallax hominum Auctoritas ſe prodit, cui non cito, neque inconſulte, habendam eſſe fidem, Ratio ipſa efficaciſſime clamat. Et quid quæſo Rationi evidentius adverſatur, quam plures credere Deos, atque inter ſe diſcordes; quam debitum uni Deo cultum, in homines, in ſidera, in elementa, atque in vilia aut naturæ, aut hominum opera transferre; quam ineluctabili fato humanas voluntates ſubjectas opinari; quam rationali Animæ, ut quidam cenſuerunt, ac cenſent, nullam ultra corporis mortem tribuere vitam; quam ignorantiam, libidinem, impotentiam, atque alios aut defectus, aut ipſis hominibus indigna facinora in Deo excogitare? Hæc atque alia complura in oculos meditantium facile incurrunt, ne de reliquis in diſciplina morum vitiis loquamur, quibus Ethnicorum Religio aut conſentit, aut etiam laudem & præmia pollicetur. Accedit, quod eorum opinionem non divina Auctoritas, ſeu prima Veritas Deus, invexit, ſed aut Poetæ argutis mendaciis ludentes, aut incerta, inconſtans & fallax hominum, immo & anicularum, rudiſque popelli traditio, cui certe ſine ratione, ſine prævio examine adjungere fidem, deſipientiam potius, quam inſipientiam appelles. Jure itaque dubitare poſſunt ac debent Gentes de ſuæ Religionis veritate: quod ſi præſtent, eamque cum Chriſtiana demum componant, niſi rationis & prudentiæ legibus renuntietur, intelligent, hanc unam eſſe veram ac perfectam; reliquas vero Idolorum cultui addictas, in craſſiſſimis atque intolerandis erroribus verſari. Vel ante Chriſtum natum id perſpexere non pauci Philoſophi, ſolum Rationis lumen ſectati. At numquam id melius patuit, quam ubi Chriſtianæ doctrinæ majeſtas & veritas longe lateque effulgens totum terrarum orbem permeavit, ejuſque cultores, per tormenta, per ignes invicti, fortitudine ſua ſuaſerunt, quod Ratio ſola perſuadere poterat. Tunc enim non vi tormentorum adhibita, non armorum terrore ac metu compulſi Ethnici, ſed vi veritatis devicti, ſeſe Chriſto adjunxere, atque ii ipſi potiſſimum populi, qui ingenio & literarum cultura ceteris præcellebant.

Quod eſt ad Judæos, nihil in eorum Religione occurrit, quod recta Ratio improbet. Traditam vero eorum legem ab ipſo Deo fuiſſe, tot ac tanta argumenta oſtendunt, conſentientibus hinc Muhammedanis, inde Chriſtianis ipſis, ut imprudenter ſane illud in controverſiam adducas. Quæ ſint hujuſmodi argumenta, a luculentis aliorum libris præſtat petere, quam heic leviter attingere. Verum ne his quidem contenta eſſe jure poteſt Hebræorum natio. Ulterius etiam progrediendum, Prudentia & Ratio monent. Scilicet illi dubitandum eſt, num recte intelligat, atque interpretetur divinarum Scripturarum oracula; in hoc enim contingere poteſt, ut imbecilla Ratio fallatur. Eo autem magis Judæo ſuboriri hæc ſuſpicio debet, quod audiat, tot nobiliſſimas nationes, ingenio, judicio, & literarum omnium ſcientia illuſtres, doctioreſque ſine comparatione, quam Judaica gens, & æque ſaltem ac Judæi de Religionis veræ negotio ſolicitas, neque minorem quam Judæi venerationem ac honorem habentes divinis Judæorum libris, concordi voce clamare, certumque habere, noſtris temporibus in interpretandis atque aſſequendis eorum Librorum ſenſibus quemlibet Judæum turpiſſime cæcutire. Quid, quod nihil in ſacris Literis tam aperte repetitur, quam venturum Meſſiam, idque fatentur Judæi? Nonne prudentia poſcit, ut ſerio inquirant, an forte venerit, qui a tot populis non ex fama temeraria, ſed ingenti rationum ac miraculorum pondere, jam veniſſe perhibetur? Juſtam dubitandi cauſam augere debet præſentis ſortis & conditionis conſideratio. Omnium abjectiſſima gens, Prophetis, Sacerdotibus, Templo deſtituta, neque a paucis an-

Digitized by Google

annis, ſed ferme a ſeptemdecim ſæculis, inviſa hominibus ac Deo, vix alia de cauſa ad tantam infelicitatem excogitari poteſt adducta, niſi quod Meſſia contemto & legibus perperam intellectis deſierit eſſe Dei viventis populus. Fac autem, ſincero docilique animo Judæus de ſuæ Legis intellectu dubitet, & Chriſtianæ Religionis originem, documenta, rationesque ſeduloexpendat: Si adhuc priori in ſententia perſtet, neque videat tot Prophetarum oracula in Chriſto ejuſque Religione evidentiſſime completa, miſeræ cæcitatis aut pervicaciæ notam apud cordatos prudentesque viros haudquaquam effugiet.

De Muhammedi Sectatoribus multa dicenda forent. Sed rem paucis expediemus. Difficile a Muhammedanis impetrare poſſis, ut dubitent, an aliquid in ſuis legibus occurrat rectæ Rationi contrarium. Neque nos moleſti percontatores eſſe nunc volumus. At quum Auctoritatem divinam ſuæ Religioni ubique prætendant, præcipueque huic argumento inhæreant: Prima prudentiæ & rectæ Rationis principia prorſus exigunt, ut non temere credant cuicumque ſe eſſe Meſſiam dicenti, & delapſa e cælo dogmata, ſive ſcripta jactanti. Ne ipſi quidem negent, ab impoſtoribus cavendum eſſe; & ſaltem nullus inter eos habeatur, modo ſit prudentiæ legibus imbutus, qui ad novam ab homine promulgatam Religionem continuo ſe conferat, tametſi nihil rectæ Rationi iſte legislator repugnet, immo pietatem multam redoleat, & quarto quoque verbo exclamet, ſe nuntium veritatis e cælo demiſſum, niſi etiam dogmata, fidemque ſuam probet veris miraculis, ſanctiſſimis moribus, oraculis præcedentibus, optima doctrina, aliisque divinæ legationis teſtibus ſignis. Gravior quoque ſubeſt dubitandi cauſa de Muhammedo. Ex ejus enim apertiſſima confeſſione cum veteris, tum novi Teſtamenti Scripturæ divinitus traditæ fuerunt, Religionemque veram attulerant Moyſes & Chriſtus, atque iſtius lex & doctrina ſub finem uſque ſæculi Æræ Chriſtianæ ſexti (quo tempore ipſe Muhammedus vivere cœpit) germana veritatis magiſtra fuit. Qua igitur prudentia fidem habeas ſtatim & ſine dubitatione homini abroganti, immo poſtea damnanti Religionem ſua confeſſione prius optimam atque a Deo traditam, niſi evidenter ſe id facere ex ipſius Dei imperio probet, ſignisque certiſſimis ſe verum eſſe Prophetam cælique nuntium oſtendat? Certe non eſt, cur diuturnius regnum ſibi polliceantur Alcorani ipſius dogmata, ubi tam facile credere liceat novam e cælo Religionem ſe advehere ſolum teſtanti.

Quod ſi convenit in Muhammedi fidem ſuſpicio, & Ratione monente in examen eſt advocanda Auctoritas, quam ille divinam dictitabat: nullo tunc negotio, quantum quidem arbitror, de ſua opinione dejicietur Muhammedanus, & ſingulari cum utilitate ſua vincetur, dum vinci velit. Tum, inquam, facile patebit, nullum ab impoſtore Muhammedo certum ſignum divinæ ſuæ legationis productum, nullum ab ipſo miraculum fuiſſe patratum, quo novæ doctrinæ fides concilietur; obſtat enim nonnullorum famæ ac traditioni de miraculis per Muhammedum factis evidens Alcorani, ſeu ipſius Pſeudoprophetæ, & ſapientiorum Moslemorum contraria confeſſio. Lectis autem ſacris Judæorum & Chriſtianorum Scripturis, palam continuo fiet, nihil minus eſſe verum, quam quod aſſirmabat Muhammedus, ſe nempe, ſuamque doctrinam in iis Libris ſæpiſſime fuiſſe prædicta, ſeque nil aliud in Alcorano docere, quam quod Moyſes & Chriſtus tradiderant. Itidem intelligent, fieri omnino non potuiſſe (quod commentus eſt ille Impoſtor) ut a Judæis & Chriſtianis divinæ Literæ per totum terrarum orbem vulgatæ, & in plures linguas translatæ ex induſtria & ex concordi at ſecretiſſima tot populorum conſpiratione corruptæ & depravatæ fuerint, ne ea loca apparerent, quibus prænuntiabatur illius adventus atque doctrina, & quæ tamen ipſe ignoraſſe convincitur, dum ea non recitat, recitaturus certe in ſuæ cauſæ beneficium, ſi illa noviſſet. Conſtabit etiam, quantum infra ſanctitatem & perfectionem Chriſtianæ legis ſit Alcorani doctrina, & diſciplina moralis, quum illa Spiritum ubique, & iſta ubique Carnem ſapiat; illa pacem, iſta bellum ſuadeat; illa ad veram animorum beatitatem, hæc ad corporeas vilesque delicias totam ferme referat doctrinam ſuam. Quare nulla excogitari poteſt ratio, cur Deus immutatam voluerit, uti Muhammedus contendit, perfectam Chriſti Religionem in minus perfectam, immo in admodum imperfectam, & vitiis non paucis ſcatentem, tum in diſciplina morum, tum in dogmatibus tradendis a divina ſacrarum Scripturarum revelatione penitus alienis; quæ non ratione, ſed gladio nititur; quæ vi armorum, non ſuaſione veritatis invecta & propagata eſt, atque etiam per vim amplificanda traditur, interdicta omni diſputatione de Religionis negotio, ne qua ſit via detegendæ fraudis, ne qua ſpes deponendi erroris. Tandem luce meridiana clarius apparebit, non alia de cauſa Muhammedum tanta fuiſſe commentum, niſi ut ſuæ libidini atque ambitioni

conſuleret; Librumque illum, quem ex præconcepta opinione Muhammedani diviniſſimum cenſent, innumeris iisque putidis fabulis, mendaciis, & ſuperſtitione ita abundare, ut neque Deum auctorem habuiſſe, neque ullam hominum fidem mereri facile cognoſcatur, dummodo adhibeatur in conſilium Ratio recta, aut cum Alcorani tenebris conferatur lux Euangelii.

C A P U T IV.

An Chriſtiano homini dubitandum de ſuæ Religionis veritate. Æquum id videtur, ſed gravibus periculis obnoxium. Dubitatio & heic licita, & quando, & quomodo, ne Fidei donum perdatur. Ratio & Auctoritas ſtatuunt veritatem Chriſtianæ Religionis. Cur Chriſtianorum vulgus acquieſcere prudenter poſſit in Religione ſua, ſitque ab onere dubitandi exemtum. In Eccleſiæ Catholicæ Paſtoribus potiſſimum ſcientia Religionis expetita.

AD Chriſtianos demum accedamus, ſcrutaturi, an & ipſi prudenter de veritate ſuæ Religionis dubitare poſſint, immo etiam debeant. Equidem præſentio, quorumdam animos adeo delicatos eſſe, ut horrorem concipiant vel ex hoc ſolum, quod dubitem, an de re tam nobis certa ſit dubitandum. Sed quæſo ne patiantur ſe inanibus umbris & ſolis nominibus terreri. Omnes imprudentem dubitationem refugimus, omnes prudentem amplectimur; nam ut a prima ſibi nolle cavere, temerarii eſt, atque irreligioſi, ita alteram quocumque pacto rejicere atque improbare eſt inſipientis. Quodcumque autem de propoſita quæſtione ſtatuatur, negari non poteſt, quin multis incommodis obnoxium appareat. Si enim Chriſtiano viro fas eſſe dicamus in dubitationem adducere ſuæ Religionis veritatem: quomodo ſtabit illius Fides? Fruſtra illum tam eximio dono dignatus fuerit Deus, ut ſine ulla dubitatione veram crederet eſſe Criſtianam Religionem. Et certe jam Fidem perdidiſſe videtur, qui dubitare cœpit, num falſa credat an vera; atque idcirco, ut in c. 1. *de Hæreticis* habetur, *dubius in fide, Infidelis eſt*. Periculoſæ inſuper plenum opus eſt aleæ de re tanta dubitare. Quamquam enim nulla ſit Religio, quæ rectæ Rationi præſtantia, & ſanctitate, & veritate ſe tantum commendent, quantum Chriſtiana Religio: infirmitate tamen humanæ mentis contingere poteſt, ut qui de illa dubitare cœpit, dubitare in poſterum non deſinat, aut etiam judicio deceptus & cupiditate in tranſverſum actus, ad alterius Religionis caſtra deficiat: quod quidem aliud non eſt, quam de certo bono in certum malum inconſulta curioſitate velle ſe præcipitem dare.

Contra vero ſi de ſuæ Religionis veritate nequaquam eſſe Chriſtiano homini ambigendum pronuntiemus, quam æquo jure actum erit cum Ethnicis, Judæis, & Muhammedanis? Exigent & illi a nobis, quod nos merito ab ipſis exegimus. Si recuſabimus eo nomine, quod veritatem a nobis, ab illis errorem ſtare, certo cognoſcimus: iiſdem verbis ſe a nobis expedient, quoties iis eſſe de ſua Religione dubitandum indicimus. Aut etiam reponent: certi equidem eſſe poteſtis, omnes vos Chriſtiani, de Fide illa, hoc eſt perſuaſione, qua veram eſſe Religionem veſtram creditis; at certi eſſe non poteſtis omnes, Religionem iſtam vere eſſe, qualem vos creditis, niſi prius illam cum reliquis Religionibus compoſueritis, vobisque conſtet, eam a Ratione minime abhorrere, atque inſuper Auctoritate divina fuiſſe conſtitutam. Et cur tantum vobis a dubitatione timetis, ſi tam firma eſt ac aperta Religionis veſtræ veritas? Illi paveant, qui in errore verſantur, eoque ſtultitiæ devenerunt, ut grave ducant, ſe ab erroris ſervitute liberari, & ad regnum Veritatis perduci.

Ut iſti controverſiæ fiat ſatis, ſimulque inveſtigandi Veri jura ſerventur, atque avertantur perdendi pericula, memoria repetendum eſt, quod præcedenti Capite diſſeruimus; nempe rudes atque ignaros dubitare non debere de veritate rerum, quas doctiſſimi & ſapientiſſimi viri ſemper tradiderunt ac tradunt. Secundo poſſe quemlibet honeſto fine ſibi dubitationem creare vel de evidentiſſimis rebus, non quod earum veritatem ſuſpectam habuit, ſed ut earum cauſas & rationes & veritatem clarius perſpiciat. Hoc autem non doctis ſolum & ingenioſis hominibus, ſed & imperitis ac rudibus facere licet, modo

Digitized by Google

do primi ingenium contineant intra limites concordi prudentum conſilio ſtatutos, reliqui vero ad fideles ſapientesque Magiſtros dubitationem ſuam conſerant, ſeque illis erudiendos tradant. Licitum, inquam, eſt aliquo modo dubitare, ſeu perſcrutari, quam firme Rationis atque Auctoritatis principiis innitatur ſua Lex, dummodo id homines præſtent, intellectus ſui illuſtrandi gratia, atque dum id præſtant, a ſe certitudinem illam nondum rejiciant, quam de Legis ipſius veritate ante conceperant, & dummodo inſtrumenta ad recte judicandum neceſſaria in id opus adhibeant. Ita fiet, ut nobiliſſimum Fidei donum, quo a Deo per ſacrum Baptiſma donantur Chriſtiani, vel in ipſa dubitationis ſpecie ſervetur intactum, & Chriſtianæ Religionis veritas magis eluceat, & fortius confirmetur in hominum mentibus.

Neque dicant Ethnici, aut Judæi, aut Muhammedani, levia nos a noſtris petere, poſtquam gravia ab ipſis petierimus. Volumus æquis rationibus cum illis agere: non alium in finem, non aliis conditionibus eos de ſua Religione dubitare volumus, quam dubitaturi ſint Chriſtiani. Nam vel ex hujusmodi cauta dubitandi forma, certum nobis eſt, conſecuturos eſſe contrarios quidem, ſed optimos effectus utrinque, quando ſinceris animis examen habeatur, & media ſtet Ratio liberum prolatura judicium. Scilicet Chriſtianus quilibet tunc arctius in ſua Religione firmabitur, atque ad eam contra inimicos tuendam aptior validiorque efficietur: quod ſane omnibus Chriſtianis ſuadet Sanctus Petrus in Epiſt. I. 3. ita ſcribens: *Parati ſemper ad ſatisfactionem omni poſcenti vos rationem de ea, quæ in vobis eſt, ſpe.* Reliqui vero hucuſque a Chriſto alieni, aut mentem victam ad Euangelii leges convertent, aut tacite oſtendent, ſe ab una pervicacia, ſeu terrena cupiditate, aliisve parum honeſtis cauſis, detineri, ne ſanctæ Chriſtianorum Religioni ſuum dent nomen, & animum.

Atque hoc profecto eſt peculiare iſtius Legis decus ac prærogativa, ut ipſa ſit, non dicam credibilis ſupra ceteras, ſed una ſit evidenter credibilis, & conſentanea æquitati Naturæ atque Rationis. Quamobrem inquirantur, ut lubet, ejus fundamenta ac principia. Nullum plane ibi Dogma occurrat, quod rectæ Rationis ſuffragio non comprobetur, atque laudetur. Nonnulla quidem Myſteria ibi traduntur de Natura ac Voluntate divina, quæ aut captum humani intellectus excedunt, aut perfecte intelligi, dilucideque exponi non poſſunt. Verum hæc ipſa non contra rationem, ſed ſupra rationem eſſe, omnes intelligent. Neque mirum, quod finita potentia in infiniti Dei capienda atque explicanda Natura aliquantum deficiat. Illud præterea omnino exploratum eſt, nos iſta credere, eo quod ab ipſo Deo de ſe teſtimonium ferente revelata ſunt, & novimus a Deo revelata fuiſſe; & quandoquidem Rationi minime iſta repugnant, propterea quoque a Ratione recta incunctanter probantur.

Quod eſt ad Auctoritatem divinam, tantus ſignorum rationumque concentus in Chriſtianam Religionem confluit, ut illam niſi impudenter negare nequeas a Deo conſtitutam. Etenim ejus fundator Chriſtus compluribus Prophetarum oraculis prædictus antea fuerat, eaque proſtant in libris, quos Judæi, inimica Chriſtianorum natio, a tot ſæculis venerantur. Accedunt plane cæleſtis vita, ac mores Chriſti, & manifeſta atque innumerabilia Miracula, quibus tum ille, tum ejus ſectatores virtute ab ipſo accepta iſtius Religionis veritatem confirmarunt. Ad hæc puritas & ſanctitas dogmatum, legumque ad mores ſpectantium rectitudo, quibus nulla alia Religio, æque ac Chriſtiana, homines ad cuncta virtutum officia impellit, atque a terrenis ad cæleſtia & ſpiritualia perducit, docetque non ſolum credere digna de Deo, ſed etiam digne colere Deum optimum maximum. Præterea non ad inſtituentium commodum, aut emolumentum & gloriam propoſita fuit; non vi propagata per totum ferme terrarum orbem; ſed ab idiotis viris primum prædicata, tum immenſo rationum pondere, tormentorumque incredibili tolerantia a doctiſſimis viris, fortiſſimisque Martyribus propugnata fuit: quibus tametſi ardua quædam Rationi humanæ proponentibus, & voluntati non ſenſuum oblectamenta, voluptatesque, ſed legem Crucis, excidiumque cupiditatum indicentibus, nihilominus tandem ceſſit non paucorum Judæorum pertinacia, & immanis aliorum populorum numerus. Hæc atque alia complura ſigna, ſeu Motiva Credibilitatis, ut vocant, latiſſime ab iis pertractata, qui de Chriſtianæ Religionis veritate agunt, niſi illam a Deo eſſe, illique prudenter eſſe credendum, evidenter probant, fortiterque perſuadent: quid aliud expectes? Certe nulla alia Religio tanto ſignorum conſenſu Deum ſibi vendicet auctorem: & ſiquidem habenda eſt aliqua Religio (uti procul dubio habenda eſt) certe Chriſtianam, cujus *teſtimonia credibilia facta ſunt nimis*, longe eſſe reliquis præferendam, qui non videt, nihil videt.

Quum vero a tot ſæculis floruerint, ac floreant apud nos accurata omnium doctrinarum, & præcipue divini cultus, veræque Religionis ſtudia, & quum quidquid umquam Theologia & recta Ratio docuit cum ad veteris

teris novique Teſtamenti interpretationem, & confirmationem, tum ad morum diſciplinam, atque intellectus voluntatisque humanæ perfectum regimen, totum id non minori pietate quam eruditione ac ingenio ab eximiis Chriſtianis pertractatum, literisque etiam conſignatum fuerit, & etiamnum ex inſtituto pertractetur, ac diſputetur in eorum Scholis atque Eccleſiis: hinc eſt, quod rude Chriſtianorum vulgus eximatur a præcepto, quod prudentia unicuique injungit altius inquirendæ Veritatis in potiſſimo Religionis negotio, hoc eſt perpendendi prima illius fundamenta & principia. Imprudenter ſane & crudeliter exigas, ut quilibet e populo Theologiæ, Linguis variis, atque aliis compluribus Diſciplinis det operam, quæ neceſſariæ ſunt ad explicandas divini Inſtrumenti Scripturas, & ad inſtituendum exquiſitum de Religione examen. Fecerunt id ſtudioſiſſime & quotidie faciunt innumerabiles Eccleſiæ Paſtores, atque Doctores. Igitur dum tot, ac tales anteſignanos (ut alia omittam nobis, non aliis faventia) Chriſtiana plebs ſequitur, imprudens ſit, qui illam imprudentiæ accuſet.

Sed non idcirco omnes Chriſtianos ab hujusmodi onere eximimus. Arbitramur enim, ſacros Eccleſiarum Miniſtros & omnes, quibus erudienda creditur plebs Chriſti, debere diligenter inquirere & noſcere Chriſtianæ Legis fundamenta ac principia, neque hujus tantum veritatem, ſed & reliquarum falſitatem habere perſpectam. Tum etiam magis id neceſſarium ducimus, quum Chriſtianus populus in Gentilium, aliarumque ſectarum vicinia conſtitutus eſt, & aut occaſio fert, aut Caritas ſuadet, pugnandum ſæpenumero eſſe non minus contra ſuperſtitionem, quam pro Religione legitima. Quando enim, ut diximus, populo Chriſtiano fas eſt conquieſcere in ſapientia, fide, pietate tot Majorum ſuorum, doctrinam a Deo revelatam, rationisque ſuffragio probatam tradentium, ſi forte populo eidem dubitationes injiciantur, ſive occurrant, aut ſi ab hoſtibus impugnetur Chriſtianæ Legis veritas: quis hereditatem ſanctam in tuto collocabit? Eſt id Paſtorum procul dubio, quibus cura gregis demandata fuit. At quei periculum a grege avertent, ubi præ ignorantia ne ſe quidem expedire poſſint ab inſtantibus lupis? Quocirca quum non in alium finem magiſtri & duces dati ſint populo Dei, niſi ut illum doctrina ſana imbuant, & in veritate confirment, & ab erroribus arceant: vires etiam ſibi parent neceſſe eſt, quibus muneri inſtitutoque ſuo reſpondeant. Manifeſtum autem eſt in hanc rem Apoſtoli præceptum. *Oportet enim*, inquit ad Tit. c. I. *ut Epiſcopus potens ſit exhortari in doctrina ſana, & eos, qui contradicunt, arguere.* In II. vero ad Tim. c. 4. *Prædica*, inquit, *verbum, inſta opportune, importune, argue, obſecra, increpa in omni patientia & doctrina &c.* In eamdem ſententiam loquuntur Sancti Patres, & Concilia. Quam certe legem ſi ad omnes cujuſcumque gradus Paſtores in Chriſtiana Republica extendemus, nimis ſeveri non erimus. Singulorum enim eſt gregem paſcere ac tueri. Quod quidem præſtari etiam poſſe per ſubſidiarios & mercenarios non negaverim. Sed tum demum laudabiliter præſtabitur, quum Paſtores deligendis optimis mercenariis ſint apti, ac intenti; & ipſi quoque ad curam gregis conferant diligentiam ſuam, doctrinam, ſapientiam, atque pietatem, ne ſi ſolo Paſtoris nomine & honore contenti ſint, ex ignorantia & deſidia mentem fruſtrentur ſummi omnium Paſtoris Chriſti.

CAPUT V.

An ad ineundam Religionem veram Auctoritas præcedere Rationem debeat. Manichæorum jactantia exploditur. Sancto Auguſtino ſententia hac de re abſurda a Pherepono affícta. Rationes extrinſecæ, ſeu Motiva Credibilitatis adhibenda ante Fidem, nec exigendæ Rationes Dogmatum demonſtrativæ. Uſus Catholicæ Eccleſiæ heic laudatus, a qua nemo ſine ratione credere jubetur. Scire, & credere quantum differant. Miracula, extrinſecæ Rationes. Alia Phereponi ſomnia putantis, Catholicos olim ſine rationibus exegiſſe Fidem.

Ex hactenus dictis conſequitur, Rationem atque Auctoritatem conſulendas eſſe, easque confluere, ut quisque prudenter aut ſuſceptam ſervet, aut amplectatur Religionem veram. Quod quum plerique non animadvertant, aut negligant, & ab una homi-

minum fallaci auctoritate ſe duci ſinant; hinc fit, ut tot Provinciæ in antiquis erroribus perſtent, & ad verum Dei cultum numquam convertantur. Omnium autem maxime Chriſtiana Religio auctoritate & Ratione ſe niti profitetur; ceteris vero aut unum ex iſtis fundamentis, aut utraque deeſſe invictis argumentis contendit. Apoſtoli, eorumque ſucceſſores, & Sancti Patres, & reliqui Chriſtianæ Reipublicæ Doctores, Legem hanc non aliis artibus in toto fere terrarum orbe propagarunt, quam oſtendendo divinitus revelatam, & Rationi conformem, idque rationibus probando, quibus humana prudentia prorſus acquieſcat, niſi carnem audire malit, quam ſpiritum. Proinde prima fronte videatur non injuſta cenſura a Johanne Pherepono argui Sanctus Auguſtinus, quippe qui in Libro *de Utilitate credendi* perſuadere nititur, Chriſtianam Religionem ſine ratione prius veram eſſe credendam, ut illius veritas ratione poſtea percipiatur. *Vera religio*, inquit ibi Auguſtinus Cap. 9. *niſi credantur ea, quæ quiſque poſtea, ſi ſe bene geſſerit, dignuſque fuerit, aſſequatur atque percipiat, omnino ſine quodam gravi auctoritatis imperio iniri recte nullo pacto poteſt*. Auguſtini ſententiam Phereponus in animadverſione ad eumdem Librum pag. 596. his verbis inſectatur: *Quo argumento probare poterat, prius eſſe quædam ſine ratione (nam hoc debet intelligi) credenda, quæ poſtea perciperentur? Quis mendaciorum & fabularum Propola non potuit ſimilia exigere: & poſtea dicere, ſi quis commenta ejus rejeciſſet, eum fuiſſe indignum, qui ea adſequeretur? Annon Judæi & Ethnici Chriſtianis, contra ſe ratiocinantibus, talia reponere poterant, eſſe credendum, non ratiocinandum?* Tum oſtendere pergit, non injuria petere poſſe homines ad Chriſti Fidem convertendos, ut hujus Fidei veritas rationibus ante vera probetur, quam vera credatur. Aliter præpoſtere agi; nullamque ſuperſtitionem eſſe, ad quam pertrahi non poſſint homines, ſi obtineat opinio Auguſtini.

Verum enim Vero Phereponus ineptam Auguſtino ſententiam affinxit, eique contigit, quod reliquis, qui quum in hoſte quærant quod criminentur, errores & culpas deprehendunt, quas tamen non hoſtis ſæpe admiſit, ſed Cenſoris livor incaute ſomniavit, atque creavit. Nos æquiore animo Auguſtini mentem inveſtigantes palam facimus, nihil æquius ab Auguſtino ſuaderi atque exigi potuiſſe, quam quod ipſe a Manichæis exigebat; & ſimul quodnam ſit Rationis pondus, & quei Ratio procedere debeat in Religionis negotio, oſtendemus. Uti diximus, Religio vera ab Auctoritate, ſive Revelatione divina, deſcendere debet. Quum Deus nolit ſingulos per ſe alloqui homines, eiſque Religionem veram mirandum in modum communicare: neceſſe eſt, ut iſti ad Rationis conſilium, & ad Auctoritatem quoque humanam confugiant, per quæ ſubſidia de divinæ Revelationis veritate certi efficiantur. Ipſa humana Auctoritas, quamquam multum polleat, ad Rationis tribunal & examen trahenda eſt, noſque e Rationis conſenſu, ſive diſſenſu, illius vim, aut infirmitatem dignoſcimus. Rurſus Ratio duplici via nos ad cognoſcendam veritatem divinæ Revelationis perducere poteſt; vel per demonſtrationem, & argumenta intrinſeca, vel per credulitatem, & perſuaſionem prudentem, hoc eſt per extrinſeca argumenta.

Manichæi magnificis verbis homines ad Religionem invitabant, polliciti ſe omnia illius Myſteria & Dogmata demonſtraturos eſſe evidenter cum veritate concordia, priuſquam ab aliquo fidem exigerent. Scilicet, ſi pollicitationem ſequebatur effectus, poterant homines primo per rationem, ſive per intrinſecas rationes, intelligere, veram eſſe illam Religionem, quam ſubinde per Fidem credituri erant, ita ut Fidei fundamentum foret ipſa Ratio. Contra Catholici contendebant, prius eſſe credendum per Fidem, ut poſtea per Rationem, & per intrinſeca argumenta, intelligi ardua quædam Religionis myſteria & dogmata poſſent. Quam quidem rationem pertrahendæ gentis ad veram ſapientiam ambitioſiſſime deridebant Hæreticorum omnium ſtultiſſimi Manichæi, non aliter ad tantam rem procedendum rati, quam nihil credendo, niſi rationi prius intrinſece conſtaret veritas per explicationem omnimodam, atque evidentem demonſtrationem omnium Dogmatum, atque Myſteriorum.

Totus eſt Auguſtinus, ut oſtendat, quam injuſta flagitarent Manichæi, quam juſta Catholici. Primo, quia ne ipſi quidem hæretici promiſſa præſtabant. *Plus enim*, ut ait cap. 1. Lib. de Util. cred. *in refellendis aliis diſerti & copioſi erant, quam in ſuis probandis firmi & certi*. Et cap. 6. affirmat, eorum Auditores *falſa pollicitatione rationis inaudita millia fabularum credere & colere fuiſſe coactos*. Ipſos item Magiſtros ineptiſſimos fuiſſe in reddenda ratione, ſuiſque doctrinis confirmandis, tradit lib. contra Epiſt. Manichæi cap. 5. & cap. 14. Immo id oſtendit in reliquis ſuis adverſus eos Hæreticos lucubrationibus. Secundo, quia & ipſi Manichæi ante omnia hortabantur auditores ſuos, ut Chriſto crederent, atque in hoc ſequerentur auctoritatem Eccleſiæ Catholicæ. Quo facto, pollicebantur ſe expoſituros, verumque eſſe demon-

Digitized by Google

demonſtraturos, quicquid dixerat Chriſtus, & in Scripturis habebatur Manichæo calculo probatis. Tertio, quum divina quædam Myſteria & Dogmata vim & captum intellectus humani excedant, & ſint non quidem contra rationem, ſed ſupra rationem: ideo Catholici ajebant, per Fidem ſternendam eſſe viam Rationi, ut hæc in alta atque obſcura, impetrato per Fidei obedientiam cæleſti auxilio, poſtea penetraret. Quarto, oſtendebant Catholici, etiamſi Myſteria divina, & ſacræ Scripturæ, humanis viribus intelligi poſſent, paucorum tamen hominum eſſe rationes intrinſecas capere, quibus mens ad certam cognitionem rerum omnium divinarum perducatur. Num ergo ceteris hominibus, qui tam felici ingenio, tam vivido intellectu, præditi non ſunt, idcirco neganda aut differenda Religio, neque per Fidem ad verum credendum ſunt ii pertrahendi? Si hoc ſtatuamus, tunc rudes & craſſa minerva afflati, arbitrantes non ſine rationibus & demonſtrationibus eſſe credendum, numquam ad veram Religionem pervenient, quia numquam obſcura & ardua quædam Religionis arcana ſatis ſint intellecturi. Tamdem, ut alia prætereum Auguſtini argumenta, Chriſtus ipſe non alia ratione homines ad ſe pertraxit, nihil prius, nihil fortius exigens, quam ut ſibi crederent, quum tamen illi nondum eſſent idonei ad divina percipienda ſecreta. Neque ſecus ad noſtra uſque tempora actum fuit in Eccleſia Catholica; & porro ſecus agere periculoſum eſt, aut certe exiguum afferet fructum. *Hæc eſt*, inquit Aug. cap. 10. de Util. cred. *providentia vera Religionis. Hoc juſſum divinitus. Hoc a beatis majoribus traditum. Hoc ad nos uſque ſervatum. Hoc perturbare velle atque pervertere, nihil eſt aliud, quam ad veram Religionem ſacrilegam viam quærere. Quod qui faciunt, nec ſi eis concedatur, quod volunt, poſſunt quo intendunt pervenire. Cujuſmodi enim libet excellant ingenio, niſi Deus adſit, humi repunt. Tunc autem adeſt, ſi ſocietatis humanæ in Deum tendentibus cura ſit. Quo gradu nihil firmius in cælum reperiri poteſt.*

Sed hactenus deducta dubitationi lectoribus eximendæ ſatis non ſunt. Nondum argumenta Phereponi dejecta, nondum ejus error detectus. Quum audiunt lectores, veterem Chriſtianorum Rempublicam, & Auguſtinum poſcere, ut ad veram Religionem accedentes primum ſine ratione credant, facturi ſibi gradum etiam ad intelligenda Religionis Myſteria, non continuo opinentur, iis imperatam eſſe Fidem ſine ulla omnino ratione. Exigebatur, ut veram crederent Chriſti Legem; ſed ſimul credendi rationes exponebantur, quibus ducti homines prudentiſſime veram crederent. Rationes autem iſtæ erant, quæ nunc in Scholis ſigna, ſeu Motiva Credibilitatis, appellantur, extrinſecæ quidem rationes, ſed propoſito fortiſſime probando omnium conſenſu idoneæ. Nos aliqua ex his argumentis ſupra attigimus. Proponebantur Infideli una cum divinis utriuſque Teſtamenti Libris Myſteria & Dogmata Chriſti, atque etiam explicabantur. At parcebatur intrinſecis rationibus, quæ difficiles plerumque ſunt, ac intelligi nequeunt, niſi poſt longum ſtudium, & peculiari auxilio Dei; quod per Fidem divinitus infuſam, & per Baptiſmatis gratiam ſperare deinde fas eſt. *Ego*, ait Auguſtinus cap. 14. *credere ante rationem, quum percipiendæ rationi non ſis idoneus, & ipſa Fide animum excolere excipiendis ſeminibus veritatis, non ſolum ſaluberrimum judico, ſed tale omnino, ſine quo ægris animis ſalus redire non poſſit*. Sacerdotibus Chriſti Fidem prædicantibus inter Infideles, non Theologiæ Baccalaureos, ut barbaro utar vocabulo, ſed Chriſtianos facere animus erat. Præviis igitur Argumentis efficacibus Credibilitatis movebantur Infideles ad credendum, veram eſſe Chriſti Religionem. Quo fundamento poſito, cognitaque veritate Revelationis divinæ, quidquid poſtea ab iſta cæleſti Religione propoſitum erat atque explicatum, etſi non intelligeretur, etſi intrinſecæ cauſæ & rationes non afferrentur, aut ſatis non caperentur, verum credebatur, & credendum erat, quippe a Deo mentiendi impotente in ea vera Religione traditum. Ita extrinſecæ rationes animum inſtruebant ad Fidem; miſericordia autem Dei animum ita inſtructum ad Baptiſmum, & ad cæleſte Fidei ſalutaris donum perducere ſolebat. Animus tandem divina gratia imbutus, ad obſcura & abdita Myſteria & Dogmata intelligenda, quantum creatæ menti licet, efficiebatur aptiſſimus.

Quod itaque in Catholicis criminabantur Manichæi, nihil aliud erat, quam iſtud præcipere Fidem ſine prævia demonſtratione, ſine rationibus intrinſecis, evidentique dogmatum omnium atque myſteriorum probatione. Id importune a Manichæis exigi, quin etiam parum pie, atque imprudenter exigi, Auguſtino præeunte, didicimus. Satius enim erat, ac tutius & expeditius, ad Religionem adducere homines per Motiva Credibilitatis, hoc eſt, per extrinſecas rationes. Ad hæc animum Phereponus non advertens, ubi audiit, Manichæos rationem petere ante Fidem, Auguſtinum vero in contraria eſſe ſententia, tum cenſuit ſine ullis rationibus præviis impoſitum ab Eccleſia Catholica credendi jugum futuris fidelibus. At amabo, quid aliud Auguſtinus in Manichæis damnat, quam

quod

Digitized by Google

quod ante Fidem *rationem ſe de obſcuriſſimis rebus polliceantur reddituros*, uti Cap. 9. ait? Secundo, quod *credendum negent, niſi indubitata ratio reddita fuerit &c. Et niſi apertiſſimam rationem ſtultis de Deo protulerint, nihil credendum eſſe contendant?* Nihil ergo aliud probare Auguſtinus contendit, quam prudenter credi poſſe ac debere, vel antequam ratione, & certa cognitione, divina quædam ſecreta & ardua quædam ac obſcura Myſteria intelligantur. Nonne ad rite prudenterque veram Religionem ineundam, ſatis eſt, ſi externis argumentis, quæ multa atque efficaciſſima habet ſola Chriſti Religio, ad credendum ducaris? Ubi enim tibi conſtitit, veram eſſe aliquam Religionem, tibi etiam conſtat, nonniſi vera in ea contineri, tametſi per demonſtrationem veritas ſingulorum tibi nondum perſpecta fuerit. Auguſtinus ipſe, quibus rationibus permotus fuerit, & quibus reliqui permoverentur ad amplectendam Chriſti legem, prodit in ipſo Libro de Utilitate credendi Cap. 14. dum ſignificat, ſe Chriſti moram in terris credidiſſe *populorum atque gentium confirmatæ opinioni, ac famæ admodum celeberrimæ. Famæ*, inquam, *celebritate, conſenſione, vetuſtate roboratæ*. Deinde cap. 16. partim admirandis Chriſtianæ Religionis prodigiis, quæ nemo niſi impudens neget, partim credentium multitudine, quæ Auguſtini tempore ſe latiſſime per ingentia terrarum ſpatia effundebat, moveri nos ad credendum ait: *Homini non valenti verum intueri, ut ad id fiat idoneus, purgarique ſe ſinat Auctoritas præſto eſt, quam partim miraculis, partim multitudine valere, nemo ambigit*. Sequenti autem Capite pleraque Credibilitatis Motiva enumerat, quibus Infideles adducti prudenter credere jubebantur, noſtriſque etiam jubentur temporibus. *Hoc factum eſt*, inquit, *divina providentia per Prophetarum Vaticinia; per humanitatem doctrinamque Chriſti; per Apoſtolorum itinera; per Martyrum contumelias, cruces, ſanguinem, mortes; per Sanctorum prædicabilem vitam; atque in his univerſis, digna rebus tantis, atque virtutibus, pro temporum opportunitate Miracula*. En argumenta, en rationes, quæ ab Infidelibus Fidem impetrabant, priusquam certa & interna demonſtratione, ſive cognitione, intelligerentur omnia divinæ Legis documenta atque Myſteria. Hinc Auguſtinus dicere pergit: *Quum igitur tantum auxilium Dei, tantum profectum, fructumque videamus, dubitabimus nos ejus Eccleſiæ condere gremio, quæ uſque ad confeſſionem generis humani ab Apoſtolica Sede per ſucceſſiones Epiſcoporum, fruſtra Hæreticis circumlatrantibus, & partim plebis ipſius judicio, partim Conciliorum gravitate, partim etiam Miraculorum majeſtate damnatis, culmen auctoritatis obtinuit?* Alia hujusmodi argumenta extrinſeca, quæ Auguſtinum in Eccleſiæ Catholicæ gremio tenerent, luculentius ab ipſo recenſentur in lib. contra Epiſt. Manichæi Cap. 4.

Nunc ergo accedat Phereponus, & dicat pag. 596. Animadv. *Quis mendaciorum & fabularum Propola non potuit ſimilia exigere? An non Judæi & Ethnici Chriſtianis contra ſe ratiocinantibus, talia reponere poterant: eſſe credendum non ratiocinandum?* At quis mendaciorum Propola, quis Ethnicus, aut Judæus, tot ac tanta Motiva Credibilitatis afferre poterat, aut poſſit, quibus probet ſuam Religionem divinitus inſtitutam, aut a Deo ſemper in priſtinis legibus & ritibus conſervatam, quot & quanta producere potuit, & poteſt Chriſti Religio? Non ergo ſibi timere debebat Auguſtinus, immo Catholica Eccleſia, ſi credendum prius eſſe monebat quam intime evidenter omnia intelligerentur; nam reliquæ Religiones tanta vi, tanto numero & concentu argumentorum carent, quibus fidem exigant ante rationem. Propterea extra oleas Phereponus fertur, quum in reliquis animadverſionibus ſuis Auguſtino minatur, & flagra intentat, quaſi hic nulla ratione prolata, Chriſto, ejusque Religioni, & ſacerdotibus, credendum eſſe moneat. *Qui credit* (ſunt Pherepóni verba pag. 597.) *veram aliquam eſſe Religionem, ſeu Deum coli velle ab hominibus, ſine ulla omnino ratione, aut inſanit, aut ita hebes eſt, ut ab inſanis non multum diſtet. Qui fidem habuit tibi ſine ratione, idem etiam ſine ratione, cum videbitur, tibi fidem detrahet, adſentieturque æque facile Arianis, ſi rerum potiantur, aut etiam, quod deterius eſt, Muhammedanis, quod revera fecerunt Afri poſt Auguſtini tempora*. Non vacat inquirere, cur in Muhammedanam ſuperſtitionem conceſſerit una cum Aſia & Græcia, ipſa quoque Africa. Hoc unum dicam, temere pronunciari, Afros ſine ratione olim credidiſſe Chriſto, & ejus Religionem ſine ratione didiciſſe, & per aliquot etiam ſæcula ſine ratione ſervaſſe. Neque in animo eſt perpendere, quot exceptionibus ſubſit, & quot explicationibus indigeat regula illa: *Qui tibi fidem ſine ratione habet, facile etiam ſine ratione tibi fidem detrahet*. Siquidem & Judæorum, & Moslemorum filii ſine ratione plerumque credunt parentibus, & majoribus ſuis, Religionem propriam tradentibus; neque tamen facile de ſua ſe fide atque opinione dejici patiuntur. Quod ſi id illis contingit, quanto magis id

C Chri-

Digitized by Google

Chriſtianis continget, & porro contingere debeat? Qui enim vel ſine ratione Chriſto credit, & per Baptiſmatis lavacrum Religioni veræ conjungitur, dum id ex animo faciat, & non ficte credat, ea cæleſti virtute profecto donatur, quæ illum vel ſine ratione in Fide conſtantiſſimum continere poſſit.

Hæc, inquam, miſſa faciamus, & certa ſit undequaque Phereponi ſententia, immo non aliud ſit quam quod habetur Cap. 19. Eccleſiaſt. *Qui cito credit, levis corde eſt*. At quid rei hæc habent cum Eccleſiæ Catholicæ diſciplina, quæ a Chriſto ad noſtram uſque ætatem ſanctiſſimam Religionem propagavit, tot rationibus, cauſiſque propoſitis, cur Sacerdotibus ſuis, & Chriſto credendum foret? Bardos plane ſtupidosque neceſſe eſt, faciat exiſtimetque Phereponus tot populos ingenii fama alioqui celebres, qui ſeſe ad Chriſtum hucusque adjunxerunt, ſi aliter eos cenſet Chriſtianæ Religioni conſenſiſſe, neque iis, antequam crederent, fortiſſime perſuaſum putat, jure fuiſſe credendum. At, inquit Phereponus, non rationi, ſed Sacerdotibus fidem exigentibus credendum eſſe Auguſtinus monet. Id juris ſi ſibi arrogent Sacerdotes Ethnici, & eadem, quæ Auguſtinus habet de utilitate credendi, Chriſtiano occinant, quid reſponſi dabimus? Intoleranda ab iis peti, Chriſtianus exclamabit. *Ne ergo*, ſubdit Cenſor, *bona ratiocinatio habeatur in Africa Chriſtiana, quæ Paralogiſmus fuiſſet ad ortum Euphratis*. Si ſine ullis omnino rationibus Chriſtiani Antiſtites ſibi adhibendam fidem dixiſſent: ferri utcumque poſſet iſta Phereponi percontatio. Verum, ut vidimus, aliter ſeſe res habuit. Præter animum non fictum adferebant Chriſtiani Sacerdotes rationum pondus, quibus evidenter credibilem eſſe Religionem ſuam probarent, vel non intellectis evidenter ſingulis ejus dogmatibus atque myſteriis. Manichæi vero ita obfirmatis animis pugnabant, ut neque Sacerdotibus Catholicis, quamlibet ſincere agentibus, neque extrinſecis argumentis, quamlibet fortiſſimis, eorum ex parte productis, adjungere fidem vellent, & adjungendam præfracte negarent, niſi certa cognitione atque intrinſecis rationibus prius intelligerent & vera eſſe evidenter cognoſcerent omnia divinæ legis myſteria atque documenta. Itaque ſponte evaneſcit inter Chriſtianos atque Ethnicos Sacerdotes inſtituta comparatio.

Quum vero Auguſtinus Cap. 12. lib. de Util. cred. quæſiiſſet, *Quomodo, ſi quod neſcitur, credendum non eſt, ſerviant parentibus liberi, eosque mutua pietate diligant, quos parentes ſuos eſſe non credant?* Phereponus inſurgit, & hæc plane diſſimilia eſſe pronunciat. *Nam parentes*, ita ſcribit, *& alii ſcire poſſunt, & revera ſciunt, quinam ſint ſui, & certorum hominum liberi; nec ulla utilitate ducuntur, ſaltem plerumque, ad ſupponendos ſibi alienos liberos. Sed Sacerdotes, qui volunt ſibi credi de Religione, ejus veritatis non ſunt magis conſcii, quam alii homines, ſi rationibus ſunt deſtituti; & plerumque non ſine magna utilitate ſua ſuum gregem augebunt*. At hoc ipſum exemplum dilucide oſtendit, quod hactenus de quæſtione iſta non perſpexit Phereponus, qui tametſi Criticæ Artis magiſter moveri ſe patiatur, ut quando ad aliorum cenſuram fertur, diligentius eorum opera legat, mentemque ſcrutetur. Tria eſſe dixerat Auguſtinus Cap. II. *Intelligere, credere, opinari*. *Intelligere* idem eſſe ac *ſcire*, ſeu *aliquid mentis certa ratione tenere* ſtatuit. Tum hæc addit: *Quod intelligimus, debemus rationi; quod credimus, auctoritati; quod opinamur, errori*. Ut autem oſtendat, falli Manichæos, qui dicunt, *nihil eſſe credendum, niſi quod ſcimus*, liberorum exemplum adducit, qui procul dubio mentis certa ratione & per demonſtrationem ſcire ac intelligere nequeunt, ſuos eſſe parentes, quos ut tales diligunt & colunt, & tamen pie prudenterque tales eſſe credunt, quia auctoritate, hoc eſt, argumentis & rationibus extrinſecis ad ita credendum atque agendum moventur. *Credimus*, inquit, *& ſine ulla dubitatione credimus, quod ſcire non poſſe confitemur*.

Quid nunc rei tam certæ objicit Phereponus? *Parentes*, ait, *& alii ſcire poſſunt, & revera ſciunt, quinam ſint ſui liberi*. At ut prætercam, ne ipſos quidem parentes id *ſcire* interdum poſſe per *ſcientiam certamque mentis cognitionem*, quo ſenſu Auguſtinus heic *ſcire* accipit: numquid liberi per rationes intrinſecas, & per ſcientiam noſcunt parentes ſuos? Non hercle. *Non enim ratione* (ut ipſis Auguſtini verbis utar) *ullo pacto ſciri poteſt, ſed interpoſita matris auctoritate de patre creditur; de ipſa vero matre plerumque nec matri, ſed obſtetricibus, nutricibus, famulis. Nam cui furari filius poteſt, aliusque ſupponi, nonne poteſt decepta decipere?* Sed, inquit Phereponus, hoc exemplo probare vult Auguſtinus, credendum quoque eſſe Chriſtiano Sacerdoti ſine ratione, quum tamen hæc ſint plane diſſimilia. At quandonam ſomniavit quiſquam, liberos ſine ulla omnino ratione credere, hunc aut illum eſſe parentem ſuum? Illud ergo exemplum in eum tantummodo finem Auguſtinus adfert, *ut oſtendatur, nihil omnino huma-*

Digitized by Google

humanæ ſocietatis incolume remanere, ſi nihil credere ſtatuerimus, quod non poſſumus tenere perceptum, hoc eſt cujus certa non habeatur ſcientia. Nimirum inter Auguſtinum & Manichæos vertebatur iſta quæſtio, utrum ſcilicet credi quædam prudenter poſſent atque deberent per ſola Credibilitatis Argumenta, an vero neceſſe foret earum rerum Scientiam prius habere, ut prudenter deinde crederentur. Nemo neget, quin liberi veriſimillimis rationibus ducti prudenter credant, & credere debeant parentes ſuos. Nemo etiam negare audeat, quin Infideles auditis dumtaxat Motivis, ut ajunt, Credibilitatis, credere prudenter poſſint ac debeant Sacerdoti Chriſtiano, quamvis internam quorumdam divinorum Dogmatum rationes nequaquam proponenti. Diſſimilia autem ſunt hujuſmodi exempla, ſed contraria atque alia ratione, quam Phereponus cenſet. Liberi enim facile in credendis parentibus ſuis, ut liquet, falli poſſunt; Infidelis vero in credendo Sacerdoti tot credibilitatis argumenta adferenti, ſi rationem conſulat, ſentit ſe falli non poſſe, etiamſi Sacerdos ille ad utilitatem quoque propriam eo in negotio reſpiceret: quod tamen quam modeſte, quam vere, a Pherepono Chriſtianis Sacerdotibus affingatur, ipſe viderit. Tanta quippe eſt eorum argumentorum vis, quibus credenda oſtenditur Chriſtiana Religio, ut eam non ſolum prudenter, & ſine difficultate credere quiſque poſſit, ſed etiam difficillimum ſit homini iis auditis temperare a credendo. At Phereponus ſibi temere perſuadet, ſine ullis omnino rationibus olim Sacerdotes fidem præcepiſſe, dum nequaquam intelligit, quid *ſcire* hoc loco ſit Auguſtino. Poterat tamen ipſe ex iis, quæ retulimus, abunde perſpicere, & partim etiam perſpexit in eodem Cap. 14. Sed qui extra orbitam cucurrerat, ſe in viam revocare non valuit.

Diſciplinam Eccleſiaſticam de exigenda fide ante rationes intrinſecas exemplo Chriſti confirmabat Auguſtinus, inquiens eum nihil prius, neque fortius, quam credi ſibi voluiſſe. *Fide*, ait, *ille ſtultos ducebat; vos ratione ducitis. Laudabat credentes ille; vos objurgatis &c.* Heic Phereponus ſuas obtrudit notas, oſtenſurus egregia morum Præcepta & Miracula duas graves fuiſſe rationes, quibus divinus ille Magiſter ſibi conciliabat fidem, quamvis Judæi non intelligerent, quæcumque dicebat. At rogo quid novi adfert eruditus Cenſor? Nonne & Auguſtinus ibidem hæc habet: *Quid enim aliud agunt tanta & tam multa Miracula, ipſo etiam dicente, illa fieri non ob aliud, niſi ut ſibi crederent?* Quare ergo non intellexit aliquando Phereponus, ſatis eſſe poſſe ad prudenter credendum Religioni Chriſtianæ Argumenta Credibilitatis, eaque argumenta antiquis Chriſtianis in credendo, & in prædicando Infidelibus Euangelio familiaria fuiſſe? Ipſe Chriſtus cauſas & rationes intrinſecas altiſſimorum quorumdam dogmatum non attulit; & tamen ut ſibi crederetur, inſtabat. Sola Miracula, quæ nemo alius fecerat, pro ratione erant, eorumque gratia prudenter aſſentiri Chriſto poterant, immo debebant Judæi. Miracula autem non intrinſecas eſſe, ſed extrinſecas rationes, ad probandam doctrinæ veritatem, manifeſte conſtat. Præterea Phereponus hinc diſcere debuit, excipiendum cum riſu fuiſſe exemplum Chriſti a Catholicis adhibitum, ſi iſti non ſolum ſine intrinſecis, ſed etiam ſine extrinſecis rationibus poſtulaſſent, ut ſibi crederetur, quando ipſe Dei Filius non aliter fidem præceperit, quam præmiſſis ingentibus prodigiis, hoc eſt graviſſimis rationibus extrinſecis, quibus tuto deducerentur Judæi ad credenda illa etiam, quæ ſatis non intelligerent. Videat igitur Cenſor, quam recte in hæc verba concludat: *Itaque non potuit Auguſtinus exemplo Chriſti uti, ut probaret Eccleſiam Catholicam jure ſibi ſine ratione credi poſtulare.*

Itidem ex aliis quoque Auguſtini Libris, quæ Catholicorum atque ipſius Auguſtini mens & conſuetudo foret, colligere Phereponus poterat, niſi figmentum ſuum nimis amaſſet, ex quo exercendi ingenii cenſorii tam bella occaſio ſuboriebatur. Inquit autem Auguſtinus in Lib. de vera Religione cap. 34. *Ipſa quoque animæ medicina, quæ divina providentia & ineffabili beneficentia geritur, gradatim diſtincteque pulcherrima eſt. Diſtribuitur enim in Auctoritatem atque Rationem. Auctoritas* (videlicet argumenta credibilitatis) *fidem flagitat, & rationi præparat hominem. Ratio ad intellectum cognitionemque perducit. Quamquam neque Auctoritatem Ratio penitus deſerit, quum conſideratur, cui ſit credendum; & certe ſumma eſt ipſius jam cognitæ atque perſpicuæ Veritatis auctoritas.* In Epiſt. 120. cap. 1. alias 222. apertius exprimit, quæ ſententia foret Eccleſiæ Catholicæ. *Abſit* (ſunt ejus verba) *ut ideo credamus, ne rationem accipiamus, ſive quæramus; quum etiam credere non poſſemus, niſi rationales animas haberemus. Ut ergo in quibuſdam rebus ad doctrinam ſalutarem pertinentibus, quas ratione nondum percipere valemus, ſed aliquando valebimus, fides præcedat rationem, qua cor mundetur, ut magnæ rationis capiat & perferat lucem: hoc utique rationis eſt.* Quæ

Digitized by Google

verba Phereponus veritatem prorſus conſentientem habere & ipſe adnotavit, atque affirmavit; quamvis poſtea fateatur, ſe non intelligere, quomodo hæc in concordiam redigi poſſint cum iis, quæ alibi de Auctoritate ab Auguſtino traduntur. At nihil homini facilius erat, quando ad ejus Libros acceſſiſſet amantis potius quam inimici animo, & non inſectandi, ſed illuſtrandi tanti viri cauſa in eum commentarios ſibi conſcribendos ſuſcepiſſet.

Ceterum lepidus mihi videtur Phereponus, quum veras divinare vult cauſas, cur Auguſtini tempore Fides, ut ille ſomniat, ſine ratione exigeretur. Prima eſt, quod Chriſtiani *non ſatis erant in Philoſophia Criticaque exercitati, ut Scripturam contra objectiones Manichæorum, aliorumque defendere commode poſſent. Altera, quod revera ſibi conſcii eſſent, non pauca a ſe dici plane contraria rectæ rationi; qualia erant tam multa, quæ de Gratia & Prædeſtinatione, aliiſque dogmatibus iis adnexis, quaſi capita Fidei credenda ab Auguſtino proponebantur. Denique is ſermo fuit partium jam vires ſuas ſentientium, & multitudine ſua fretarum; quam ſæpe jactat heic Auguſtinus, contemta paucitate aliter ſentientium.* En quot criminum poſtulet Eccleſiam Catholicam ſuis hiſce divinationibus Phereponus noſter. Sed ad primam cauſam quod attinet ab eo excogitatam, negamus, ita Critices & Philoſophiæ ſcientia deſtitutos fuiſſe veteres Chriſtianos, & potiſſimum Auguſtini tempore, ut commode interpretari tuerique non poſſent Scripturas ſacras. Proſtant eorum Libri, quibus vindicarunt ab Ethnicorum, Manichæorum, aliorumque hoſtium cenſuris veritatem, & ſanctitatem divinorum codicum. Multi e Manichæis, plures ex aliis Sectis, innumeri e Paganorum ſuperſtitione ad veram Chriſti Religionem perducti (niſi omnes illos inter pecora ſtipiteſque referre volumus) argumento ſunt, non infeliciter neque ſegniter verſatos eſſe veteres Eccleſiæ Catholicæ Præſules & Paſtores in ſacris voluminibus protegendis & recte explicandis. Secundo dicimus, peculiarem illam Criticam & Philoſophiam, quam expetit Phereponus, ne neceſſariam quidem olim fuiſſe, neque adhuc eſſe, ut quis jure ad Chriſtianam & Catholicam Religionem advocetur, atque impellatur. Satis ſuperque ſunt Argumenta, quibus prudenter credibilis, immo evidenter credibilis, oſtenditur Chriſti Religio. Non aliis uſus eſt ipſemet Chriſtus; non aliis fere ſemper in prædicatione Euangelii uſi ſunt ejus Apoſtoli, atque Apoſtolorum Succeſſores, ceterique Eccleſiæ Catholicæ Doctores. Non aliis utendum contendit Origenes lib. I. contra Celſum, hominem nempe, qui Pherepono in hujuſmodi accuſatione præiverat. Curæ tot agricolarum, quamquam Philoſophiæ & Criticæ, ſi Phereponum auſcultamus, imperitorum, quanta meſſis reſponderit, ac reſpondeat, nulla non loquitur Hiſtoria. An multos ad Chriſtum adducere poſſit, atque adducat præſcripta a Pherepono via, tantumque ab eo commendata Ars Critica, videant alii. Illud quidem affirmari poſſe reor, ſi homines induxiſſent, aut inducant in animum, tum ſolum credendum eſſe Chriſto, quum ſublatæ evidenter fuerint omnes in divinis Scripturis dogmatibuſque occurrentes difficultates, eos aut ſerius quam par eſt, aut numquam futuros fuiſſe, & fore Chriſtianos. Rationi feroci, atque admodum curioſæ, ſive etiam infirmæ, numquam ſatis eſt; neque eſt ulla gens tam diſcordiarum ferax, quam quæ enixam dat operam Criticæ, & de omnibus dubitat, nihilque credendum ducit, niſi quod eſt evidenter probatum. Unuſquiſque in ſuo ſenſu abundat, unuſquiſque ſupra alium ſe ſapere arbitratur, & uni ſibi credere novit. Quamobrem tutior, & laudabilior ſemper fuerit ratio prædicandi & perſuadendi Euangelii, quam Chriſtus, quam noſtri Majores hucuſque ſervarunt, & quam fortaſſe non impugnaſſet ipſe Phereponus, ſi Auguſtini conſilium ſententiamque hac de re (quod facile fuit) melius percepiſſet. Sed alibi de Critices uſu, abuſu & neceſſitate & de ſcientia Patrum quædam commentabimur.

Quod eſt ad alteram cauſam, nempe ideo a rationibus reddendis ſe abſtinuiſſe veteres Chriſtianos, & Catholicos, *quod revera ſibi conſcii eſſent, non pauca a ſe dici contraria rectæ rationi*: a veritate omnino abhorret. Nonnulla quidem diximus in Catholica Religione tradi, quæ ſupra humanam rationem ſunt, qualia ſunt a Chriſto revelata de Dei natura. At aliqua ibidem tradi, quæ ſint, ſi Superis placet, plane contra rectam rationem, & id non ignorari a nobis, nullus umquam Catholicus, niſi errans, ſibi perſuaſit: nullus niſi ſtultus, ſomniavit. Et queis, rogo, Auctoribus tam deformem ſententiam Eccleſiæ Catholicæ imponit Phereponus? Hæreticos forſitan cum antiquos tum recentes, quibuſcum & ipſe ſentit & facit, ſui dicti daturus eſt teſtes. Verum quonam ex Canone Critico didicit ille, credendum eſſe hoſtibus noſtris affirmantibus, quod nos conſtantiſſime negamus? Quandoquidem tamen

Digitized by Google

men Auguſtinus ipſe acceſſitur in hanc eamdem cauſam , oſtendat quæſo Phereponus , eum ſibi conſcium fuiſſe , adverſari rectæ rationi , quæ *de Gratia & Prædeſtinatione* a ſe proponebantur . Mihi nullum dubium eſt , quin Auguſtinus hac de re interrogatus non ſolum ſe tam abſurdæ opinionis conſcium negaſſet , ſed etiam invictis rationibus oſtendiſſet , ſententiam ſuam cum recta ratione penitus conſentire , aut ſaltem ab illa non abhorrere . Pro ipſo luculenter reſpondere adhuc poſſunt editi ejus Libri , in quibus unice probat , nullam aliam , quam ſuam , & Eccleſiæ Catholicæ , de Gratia & Prædeſtinatione ſententiam habere conſenſum Scripturæ atque Rationis . Si ille (fingamus rem a vero longe alienam.) in ea fuit opinione , quam Calvini Sectatores eidem tribuunt , non inficiamur, quin contra ipſum recta ratio pugnaret . Sed , hoc etiam poſito , certiſſimum eſt , non advertiſſe Auguſtinum , quantopere hujuſmodi ſententia adverſaretur rectæ rationi . Nam & ipſi Calviniani , qui revera in hiſce quæſtionibus contraria rationi docent , induci non poſſunt ut credant , ſe rationi contraria tradere , atque in tam miſero errore verſari . Deinde prodit ipſe Liber de Utilitate credendi , qualia Auguſtinus ſentiret : *Credere*, inquit is Cap. 11. *tunc eſt culpandum , quum vel de Deo indignum aliquid creditur , vel de homine facile creditur* . Utique fatemur , nihil indignius excogitari de Deo poſſe , quam quod Auguſtino Calvinus adſcribit : nempe a Deo creari homines , qui antecedenti neceſſitate non ſecus ac fato compellantur ad bonum & malum , & ſubinde ab ipſo Deo propter delicta puniantur , quæ illi non coacti quidem patrarunt , ſed electione & reſiſtendi facultate ſine ſua culpa deſtituti evitare nullo pacto potuerunt . Talia Deum prorſus dedecent , nimiumque rationi adverſantur . Si verum foret, eam fuiſſe Auguſtini ſententiam in Gratiæ & Prædeſtinationis negotio , quam tradidiſſe ab hæreticis recentioribus dicitur , & conſcius ille ſibi fuiſſet , in quot a ratione abſona atque indigna Deo , ſe ſua opinio conjiceret : adeone mentis inops fuiſſet , ut tunc eſſe culpandum hominem diceret , *quum de Deo indignum aliquid creditur* ? Sed Auguſtinus a Calvino perverſe explicatus , neque indigna Deo tradidit , multoque minus ſibi conſcius fuit , ſe aliquid credere contrarium rectæ rationi .

Denique idem ille eſt Auguſtinus , qui Epiſt. 143. olim 7. hæc ſcribit non ignorata Pherepono , immo aurea jure ac merito ab ipſo appellata . *Si Ratio contra divinarum Scripturarum auctoritatem redditur , quamlibet acuta ſit , fallit veriſimilitudine , nam vera eſſe non poteſt . Rurſus ſi manifeſtiſſimæ certæque Rationi velut Scripturarum ſanctarum objicitur auctoritas , non intelligit , qui hoc facit ; & non Scripturarum illarum ſenſum , ad quem penetrare non potuit , ſed ſuum potius objicit veritati ; nec quod in eis , ſed quod in ſeipſo velut pro eis invenit , opponit* . Idem etiam Lib. 4. de Trin. Cap. 6. præclariſſime inquit : *Contra rationem nemo ſobrius , contra Scripturas nemo Chriſtianus , contra Eccleſiam nemo pacificus ſenſerit* . Similia habet aliis in locis . Nunc ergo a Pherepono petimus , qua fronte affirmare poſſit , revera ſibi conſcium fuiſſe Auguſtinum a ſe tradi contraria rectæ Rationi in quæſtionibus *de Prædeſtinatione & Gratia* , niſi cenſeat Auguſtinum , virum ingenio & memoria ad invidiam præſtantiſſimum , ſupine admodum deliraſſe , aut virum ſumme pium impoſtorem fuiſſe mendaciſſimum , qui aut ignoraret , quæ in animo certa & ſtatuta habebat , aut quædam intimo corde crederet , contraria vero alios decepturus deprædicaret ? Hæc , inquam , niſi devorare velit Phereponus , fateri tandem cogatur , Auguſtinum , qui contra rectam rationem ſentiendum eſſe negat , ſibi conſcium non fuiſſe , a ſe proponi quædam , quæ ipſam rectam rationem inimicam haberent ; ſive , ſi ita Pherepono placet , erraſſe quidem Auguſtinum contra ipſam rationem , ſed ipſum ſe errare non cognoviſſe .

Facile vero nobis foret oſtendere, ne erraſſe quidem Auguſtinum , neque a ratione abſona prodidiſſe in controverſiis de Prædeſtinatione & Gratia . Sed occupata jam fuit iſta provincia a doctiſſimis inter Catholicos viris , quorum etiam cura atque eruditione palam factum eſt , quantum Auguſtini dogmata a Calvinianis diſtent . Illud in præſentia adnotaſſe ſufficiat , ab Auguſtino adhuc Presbytero conſcriptum fuiſſe Librum de *Utilitate credendi* . Eo autem tempore , quum inter ipſum & Pelagianos , quippe nondum ab ovo eductos , nullæ quæſtiones de Gratia interceſſiſſent : inepte dicitur Auguſtinus aliena a recta ratione in Gratiæ & Prædeſtinationis argumento propoſuiſſe . Immo tantum abeſt , ut id contigerit , ut nihil prius neque antiquius tum Auguſtino eſſet , quam Liberum hominis Arbitrium a Manichæis defendere , quod poſtea in reliquis contra Pelagium ſcriptis ab ipſo læſum nonnulli perperam opinantur . Teſtis etiam eſt ipſemet Auguſtinus , ſe tum temporis incaute adhæſiſſe opinioni de initiis Fidei merito

rito

Digitized by Google

rito hominis, non Gratiæ Dei, tribuendis, quam poſtea adoptarunt Semipelagiani. Quamobrem quum liquido conſtet, eo ſaltem tempore, quo Librum illum ſcribebat Auguſtinus, ab ipſo propoſita non fuiſſe aliena a recta ratione in argumento divinæ Gratiæ: Conſtabit etiam, nihil magis abs re produci a Pherepono potuiſſe, quam quod Catholici ideo Fidem ante rationem exigerent, quia conſcii ſibi erant, tradi a ſe quædam plane contraria rectæ rationi. Idem quod de dogmatibus ad Gratiam ſpectantibus dictum eſt, dici & de aliis poteſt, quæ in Catholica Religione rationi rectæ repugnare Phereponus credit, & quæ libenter, ut opinor, heic quoque memoraſſet, niſi fortaſſe conterraneis ſuis non omnes illius ſententias, non ejus ubique licentiam, æquo animo ferentibus, parcere conſultius duxiſſet.

Tertia cauſa, quare poſtulabant Catholici, ut rationi anteverteret fides, Pherepono divinante, ea fuit, quod ii ſuas jam vires ſentirent, ſuaque multitudine freti, aliter ſentientium paucitatem contemnerent. *Ejuſmodi partes*, inquit is, *ac ingenia pati non poſſunt ſibi obloqui pauciores, ſed volunt fidem loquentibus continuo haberi*. Neſcio, an heic Dordracenam Synodum tacite carpat ingenioſus Cenſor. Hoc quidem novi, ipſum, quamquam minime falſa de Catholicis heic narret, multitudinem ſuam Manichæorum gregi objicientibus, non minus tamen quam antea in nos contumelioſe agere. Ampliſſima quippe Catholicorum Reſpublica ſibi fidem ab Ethnicis habendam eſſe contendebat, non quod tantummodo loqueretur, ſed quod, ut vidimus, evidenter credibilia vel ſine rationibus intrinſecis, loqueretur. Numquam huc reſpicere Phereponus didicit. Ubi autem in Hæreticos diſputatur, multitudo quoque ipſa validum præbuit ſemper argumentum dignoſcendæ Religionis veræ. Quum enim quæritur, quæ inter tot Sectas, quarum unaquæque ſibi veram Chriſti Religionem tribuit, Orthodoxa ſit, & germana Religio: præter alia *Credibilitatis argumenta*, quæ unis Catholicis favent, illud quoque favet, quod iſti re & nomine Catholici ſint, ſemperque fuerint ab Apoſtolorum ætate. Hoc eſt, quod per univerſum terrarum orbem diffuſa ſit, & adhuc ex divino munere latiſſime pateat una Catholicorum Religio: quod hucuſque Hæreſi nulli contigit, neque continget ante ultimi judicii dies, & quando etiam contingere poſſet (quod non concedo) nihil Religionis, quæ hucuſque Catholica fuit, veritati officeret, ut nemo non intelligit. Hæc etiam teſſera ad reliquas accedit, quibus in unum collectis vera Chriſti Eccleſia a falſis atque Hæreticis diſtinguitur; eamque ſapientiſſime in ſacris Symbolis, in œcumenicis Conciliis, in Patrum ſcriptis conſtitutam habemus, & ab Hæreticorum oppugnatoribus efficaciſſime ſemper adhibitam ſcimus. Sed commodius hac de re in ſequentibus Capitibus habebitur ſermo.

Præſenti finem faciemus, ſimul ac monuerimus Lectorem, non heic tantum, ſed & aliis in locis Phereponum Auguſtino loquenti de *Utilitate credendi* bellum indixiſſe. Attamen quum tam imparatus ad accuſandum venerit, ut quod maxime opus erat, ne ſtatum quidem quæſtionis intellexerit; nullo negotio parebit, quam imbellia ſint in iſta contentione illius tela, & quam incaute pugnet, ſi memoria repetantur, quæ hactenus conſcripſimus. Quapropter nulla mihi amplius cura refellendi ejus animadverſiones in cap. 7. Libri de quantitate animæ, & in cap. 2. Lib. 1. de moribus Eccleſiæ Catholicæ, & in cap. 2. Lib. 1. de libero Arbitrio. Unum tamen omittendum non eſt, quod ille habet in hunc poſtremum locum. Culpat nimirum, aut potius deridet Auguſtinum, quod ex Iſaiæ cap. 7. hæc verba citarit: *Niſi credideritis, non intelligetis*, iiſque probare contendat, prius eſſe credendum, quam intelligendum. At iſta Prophetæ verba nihil ad rem facere novus Cenſor exclamat, quippe ab Hieronymo aliiſque recte tranſlata, diverſum reddunt ſenſum, nempe *Niſi credideritis, non permanebitis*, ita ut Prophetici ſermonis ſeries ab Auguſtini mente longiſſime abſcedat. Pro ſententia Prophetæ, inquit Phereponus, *laudat bonus vir figmentum Græcorum Interpretum &c. Credidit enim hunc eſſe ſenſum Scripturæ, antequam ſciret, an LXX. Interpretibus per omnia fidere liceret, aut hunc locum bene eſſe ab iis verſum conſtaret*. Lectorem nolo diu detinere diſputando, an ſuſtineri aliqua ratione poſſit LXX. Interpretum verſio, cujus ſenſum in his verbis uſurparunt alii doctiſſimi Patres, & Hieronymus ipſe non improbat. Quæcumque ſit germana eorum verborum ſententia, certum eſt, Auguſtinum rem veram, ut vidimus, per ea probare voluiſſe. Verum autem dogma, etſi inutilia ad illud confirmandum congerantur, verum certumque eſſe non deſinit. Immo regula eſt, quando ex diverſis interpretationibus diverſi ſacræ Scripturæ ſenſus emanant, iis licere nobis uti, non ad fundandum quidem, ſed ad illuſtrandum aliquod dogma; nihil enim periculi ſubeſt, ut ille ſenſus, quamquam alioqui non profit, dogmati noceat, quod veritati congruere ex aliis Scripturarum locis evidentioribus oſtendi poteſt.

Au-

Digitized by Google

Auguſtinum autem non expectaſſe, ut a Pherepono de diverſa illius verſione certior fieret, conſtat e Lib. 2. Cap. 12. de Doctrina Chriſtiana, quem ab ipſo conſcriptum novimus duos annos poſt Libros de Libero Arbitrio.

CAPUT VI.

Infirmitas humanæ mentis, atque rationis, & errandi in homine facilitas. Ejus cauſæ, fuga diſciplinæ, ſocordia in inquiſitione veri; corpus male compactum, & peſſime affectum; penuria atque abuſus ſubſidiorum ad inveniendam Veritatem; memoriæ exilitas; phantaſiæ impotentia, & præcipue dum affectus in animo regnant; Voluntatis perverſa indoles; mentis ipſius anguſtia, ignorantia, oblivio, & prava electio principiorum, quibus ad recte judicandum uti neceſſe eſt.

HActenus dictum eſt, quouſque in inquiſitione Veri, quantum ad Religionem ineundam ſpectat, humano Ingenio ſit procedendum, homini que prudenter agenti ſufficere, immo neceſſarium eſſe, diximus, ut Argumentis Credibilitatis contentus fidem ſuam Religioni veræ prius accommodet, quam omnia illius dogmata atque myſteria per evidentem rationis intuitum perſpicere atque intelligere velit. Sed non deſunt, qui Manichæorum pervicaciam imitentur adhuc, ſuæque mentis ambitione faſcinati rerum omnium veritatem aſſequi ſe poſſe ſuis viribus temere confidant, & Rationis humanæ vires ultra æquum exaggerent. Ut perniciosa hæc opinio funditus concutiatur, invadendum nunc eſt in arcem errorum omnium, hoc eſt aperienda ſunt homini, quam breviſſime poterimus, tum infirmitas, tum ſtultitia creatarum mentium. Hinc leges, hinc præcepta moderandi Ingenii petamus oportet. Nos noſcere ante omnia noſmetipſos, ab ipſis quoque Seculi Sapientibus jubemur. Neque ſane ullus ad veri Dei cognitionem, atque amorem ſperandus eſt progreſſus, niſi prius præceſſerit imbecillitatis noſtræ cognitio, & niſi humilitas ab ipſo Deo in nos deſcendens nos ad ipſum convertat, animumque ſuperbientem caſtigans, efficiat idoneum ad majora e cælo dona aut excipienda aut impetranda.

Quum dicimus, infirmam eſſe atque imbecillem hominis mentem atque rationem, ſignificare volumus, hominem licet ratione præditum, ſuis tamen viribus difficile ad Verum inveniendum, recteque judicandum pervenire, facile vero in errorem rapi, atque in errore jacere. Duplici e cauſa manare videtur hujusmodi infirmitas atque impotentia. Prima eſt, quod homo Veritatem quærere non vult, & adhibere ſubſidia ad Veritatem inveniendam idonea. Altera, quod etiamſi Verum quærat, invenire ſæpe non poteſt ex ipſius difficultate Veritatis, aut ex inepto rationis uſu. Has cauſas ſigillatim explicabimus, ut ſua humanæ rationi vulnera evidentius conſtent, & ingenia noſtra tamdem pudeat ſuæ ambitionis, atque proterviæ.

Sentiunt omnes, nemo negat, rationale animal ab utero matris craſſiſſimam ſecum afferre ignorantiam omnium rerum. Mox iſta ignorantia paulatim depelli ſolet, ubi ſenſibus, & meditatione pollere, iiſque uti homo cœpit. Ideæ rerum an nobis ingenitæ ſint, adveniantne peregrinæ in mentem noſtram, Philoſophi diſputant; nos in medio relinquimus. Illud conſtat, neceſſarium eſſe meditationis & ſenſuum uſum, quo aut in animo domeſticæ excitentur, aut in animum novæ importentur rerum ideæ. Hinc Seneca in Ep. 95. *Omnium*, inquit, *honeſtarum rerum ſemina animi noſtri gerunt, quæ admonitione excitantur, non aliter quam ſcintilla flatu levi adjuta ignem ſuum explicat*. Meditari autem dicimus, quum anima vegeto corpore, & ut ita dicam, ipſa vigilans aciem ſuam in res, & earum eſſentiam, cauſas, effectus, & qualitates acute intendit. Uſus ſenſuum, experientia, parentum & æqualium conſuetudo, atque alia humanæ vitæ inſtrumenta, rudem intellectum, velit nolit, ſenſim informant, & aliquam Veri notitiam in ejus penetralia inferunt. Sed quota pars hæc Veri immenſi dici poteſt? Quot etiam erroribus & falſis opinionibus permixta non eſt, atque infecta? Sola plerumque rerum vulgarium, & ſenſibus obviarum notitia hinc fluit; immo ſola ipſarum ſuperficies cognoſcitur. Quare niſi ulterius homo procedat, & quærere velit

lit immanem reliquarum Veritatum copiam, atque intime perpendere, quæ jam didicit: interdum bipes a quadrupede, niſi ex habitu corporis externo, diſſimilis non videatur. Quidam igitur ſocordia atque odio laboris, & affectibus pravis impediti; quidam nimio ardore incitati erga humanæ vitæ negotia, & vilia quæque commoda, quibus unice inhiant; alii, quod invenire ſcientiam deſperent; alii, quod ſe opinentur ſcire quod neſciunt (& ſi quæ ſunt aliæ cauſæ), Verum quærere nolunt, negliguntque ſubſidia homini ad inveniendum Verum neceſſaria atque opportuna. Quot autem erroribus id hominum genus ſerviat, & pateat, nemo neſcit. Infantes plane appareant, quum de rebus agitur, quæ vulgarem humani commercii uſum aliquantulum excedunt, eorumque mens in anguſto ſenſibilium quarumdam rerum gyro conſtricta, latius explicare volatum non ſolet, erratura, ſi faciat. Vigente igitur in iſtis primæva adhuc ignorantia, quam expellere fortaſſe potuerunt, at certe noluerunt: nil mirum, ſi imbecillima eſt eorum ratio; ſi ſtultis falſiſque opinionibus ſe abripi quotidie ſinunt, ſi vetera deliria numquam abjiciunt, & ſe impares ſentiunt ad abdita rerum noſcenda, ad arduas & invias quæſtiones dirimendas, ad rite meditandum, Falſumque in caſibus innumeris a Vero diſtinguendum.

Longe gravior altera infelicitas eſt, quod nempe homines, etiamſi Verum, & Scientiam, & ſemitas ad utrumque perducentes quærant, reperire tamen ſæpe nequeunt. Hujusmodi impotentiæ triplex in medium adferri cauſa poteſt, Corpus videlicet, inſtrumenta ſciendi, & animæ ipſius facultates internæ. Et quod eſt ad Corpus, præter organa male Animorum indoli reſpondentia, quæ nullo neque ſtudio, neque voto emendare valemus in nobis, innumeri morbi bellum corpori quotidie indicunt, atque ideo conflictantur cum Animo ipſo. Sui carceris dolores atque incommoda non ſentire Animus nequit, ac proinde nemo non ſentire cogitur, quantum imbecillitatis e Corpore imbecilli, infirmo, & male affecto inferatur in Mentem, quantumque tenebrarum tenebroſa hæc maſſa Corporis lucidiſſimæ Rationi creet. Certe hac de cauſa hominum plerique in priſtina ignorantia perdurant, & ad nobiliores diſciplinas, quamquam velint, conſcendere nequeunt; neque fas eſt obtuſis craſſiſque ingeniis & nulla memoriæ tenacitate præditis ſe immiſcere parum obviis atque reconditis Veritatibus, ſuumque interponere judicium in arduis non vulgarium rerum quæſtionibus.

Ad impotentiam humanæ Rationis veniamus, quæ nobis obvenit ex inopia & fallacia inſtrumentorum, per quæ Verum colligitur, Falſum evitatur. Et heic ſuos patitur manes mortalium conditio. Multis deſunt ejusmodi adminicula, atque inſtrumenta ſciendi. Quot adhuc populi ſunt, quibus liberales Diſciplinæ tradantur, quibus ſint præſto doctores? Utique pauci. Apud complures ne minima quidem earum Artium veſtigia oſtenduntur, per quas ad Verum conſcenditur, & eruditus atque excultus animus cavere ſibi aliquo pacto ab immenſa errorum colluvione poteſt. Reſpice Africam, Aſiam, Americam, & quæcumque ſunt in ipſamet Europa nimium Hyperboreo ſeptem ſubjecta Trioni. Immo hanc ipſam omnium beatiſſimam terrarum Europam intuere. Quotæ hominum parti tam bene vult natura, ut doctoribus affluant, & diſciplinis? Quotæ, etiamſi adſint, iis operam navare ſolent, aut cupiunt? Quibus profecto perinde eſt carere optimis Artibus, earumque Magiſtris, ac ab iis addiſcendis propter impedimenta & negotia vitæ perpetuo removeri. Nemini autem dubium eſt, quin tanta barbaries, tanta doctrinæ, Linguarumque inopia, naturalem inſcitiam foveat, innumeriſque etiam erroribus januam aperiat.

Deinde ipſa hæc ſciendi adminicula, ſæpe veritatis, at non raro etiam erroris inſtrumenta fiunt. Ut eſt hominum genus præ improbitate ad mentiendum ac ad fallendos alios proclive, præ mentis vero infirmitate falli ac decipi facillime poteſt: ita neceſſe eſt, ex aliorum hominum conſuetudine, ipſorumque doctorum commercio ad errandum pertrahamur. Hinc parentes, hinc nutrices, inde majores, & inde æquales, nos ab ipſa ineunte ætate fabulis imbuere, perverſiſque judiciis teneram occupare mentem, quam deinde, novis illatis errorum tenebris, ita docti eruditique ſuis interdum ſcriptis ac voce deformant, ut longe priore ignorantia deteriorem rerum ſcientiam ſive intelligentiam habeamus.

Attamen gravioribus etiam cauſis humanæ mentes a Vero percipiendo avertuntur, aut impediuntur. Quod facile patet, ubi conſideremus interiores animorum receſſus, atque impedimenta Veri, quæ ipſi animo ſunt aut propiora aut etiam intrinſeca. Prima errorum cauſa tribui poteſt hominum Phantaſiæ, & Memoriæ. Nam ſimul ac aliqua rerum vivaciſſima imago in Phantaſiam irruit, atque in ea fortiter inſcribitur, tum difficile Anima ſe ſe abſtinere poteſt ab ea imagine contemplanda, quam ſibi vel nolenti paſſim ingerit, atque objicit potentiſſima illa facultas. Dum autem tanta vi ante

præditis.
conditis V
judicium ii
quæſtionibu

Digitized by Google

te oculos animæ internos obverſantur hujusmodi alte impreſſa phantaſmata, ita liberos animæ motus uſurpant ac impediunt, ut ipſa impar eo tempore fiat contemplandis recipiendisve aliis phantasmatibus, quorum tamen ad recte judicandum neceſſaria meditatio foret. Ad hæc anima occupata a nimium præſente aut urgente imagine aliqua, ſatis auſcultare neque ſolet, neque interdum valet rationes aliarum rerum, & placido conſilio Verum a Falſo dirimere, Bonum, & non Malum, eligere. Atque adeo quo fortior eſt Phantaſiæ vis, quo frequentius, aut ferocius in ipſam imago aliqua illabitur, eo debilior efficitur Animæ virtus in inquiſitione atque inventione Veri. Ita fit, ut quæ facultas a natura inſtituta fuit in auxilium dominaturæ Rationis, eamdem Rationem non raro ſervam efficiat, atque impotenter in homine regnet.

Sed Phantaſia ac Memoria tum maxime Rationis conſilio nocent, quum una cum animi perturbationibus, ſive Affectibus, in nos penetrant imagines rerum tam ſenſibilium quam intelligibilium. Non ſolent iſtæ in penetralia hominis ingenti cum impetu deferri, ibique alte infigi, atque internum animæ intuitum in ſe pertinaciter convertere, quotiescumque ea, quæ a ſenſibus nuntiantur, aut ab intellectu excogitantur ſive percipiuntur, nullum aut etiam levem creant in Anima Affectum, ſive perturbationem. Multa quotidie aſpicimus, multa audimus, quæ perinde quaſi aſſiduitate viluerint, ad Phantaſiam quidem perveniunt, ibique habitant, ſed ſine ullo, aut ſummum ſine aliquo gravi Animæ ipſius motu. Contra quæ excogitata, ſeu ſenſibus accepta, Amorem, Odium, Metum, Spem, Stuporem, Dolorem, aliasque hujusmodi affectiones in animo excitant, concitatius Phantaſiam aggrediuntur, profundiusque in ipſa conſignantur. Hinc fit, ut quoties phantasmata ita conformata mens contemplatur (quod ſæpe ultro facit, immo ſæpe facere pæne cogitur), toties Animæ objicitur non ſolum ipſum phantaſma, ſed ipſa etiam conjunctæ affectionis notio. Numquam fere alicujus hoſtis imago exhibetur animæ, quin & odii veſtigia renoventur in anima. Numquam latronum Avarus meminit, quin timeat. Numquam amantis animo obverſatur conquiſitæ pulchritudinis ſpecies, quin amoris etiam flammæ excitentur. Porro ſi animi affectus cohibere atque ad normam rectæ rationis redigere, arduum opus eſt; ſi nihil verius eſt, quam paucorum eſſe, inſidias omnes, cuniculos, & abdita machinamenta ſuorum Affectuum detegere, atque eludere; ſi certum eſt, importune a conjuncta Phantaſia Animam vel recuſantem rapi ad intuendas & contemplandas imagines rerum, quas alicujus ferventis affectus notio continuo ſequitur: quis non intelligat, cum Phantaſiam ac Memoriam, tum animi perturbationes non ſolum ad Veritatem percipiendam ſæpe impedimenta eſſe, verum etiam complurium errorum ſontes eſſe dicendas? Quod malum quum frequens ſit in humanæ vitæ negotiis, frequentiſſimum tamen eſt in Literarum ſtudiis, & in eruditorum Republica. Nam, ut alia omittam, ubi alicujus phantaſiam occupavit imago, puta Platonis, aut Epicuri, aut Ariſtotelis, eorumque opiniones & ſententiæ ad Animæ noſtræ notitiam pervenere, ſi admiratio, ſi amor, ſi reverentia imaginem hujusmodi conſectata ſunt, ita exinde pulſatur atque agitatur animus ab iſta imagine, & ab iſtis affectibus, ut ſola Platonis, Epicuri, atque Ariſtotelis dicta magni æſtimet, reliquorum contemnat. Contrarium accidit, ſi pro amore odium, pro admiratione contemtus erga Scriptorem aliquamve ſententiam concipiantur. Tamdiu autem erroribus obnoxia eſt anima, quamdiu in Phantaſia ac Memoria impotenter dominantur adeo vivida phantasmata, & pergunt ſine freno interius regnare priores affectus, quos ſola recta Ratio diligenter excutiens, eorumque penſitans juſtam injuſtamve originem, in ordinem cogere & moderari poteſt.

Voluntatis etiam perverſitate fit, ut ſæpe ac ſæpius erretur. Omnium hominum eſt, ſe velle eſſe beatos. Ex hoc naturali appetitu varia affectuum familia Voluntati naſcitur. Nihil enim aliud ſunt animi affectiones, quam Voluntatis motus, vel in bonum acquirendum, aut acquiſitum, vel pro bono acquiſito, vel propter bonum deperditum, aut nondum acquiſitum. Amamus, dum uniri bono, aut in ejus unione permanere volumus. Dum bonum quærimus, deſideramus. Dum non longe a conſequendo ſumus, ſperamus. Conſecuti, gaudemus. Soliciti ne amittamus, metuimus. In rapientem aut rapere volentem odio & ira movemur. Propter amiſſum bonum, dolemus. Idem de reliquis affectibus dicendum. Ceterum ſi erga unum verum Bonum perpetuo moveretur Voluntas, ſemperque prudentiam adhiberet ſuorum motuum ducem, nihil Voluntati ſuccenſere, nihil inde ſibi timere intellectus poſſet. At quum corrupta hominum Voluntas plerumque feratur in apparentia bona, quæ mala profecto ſunt, quotiescumque animum a vero Bono avocant, & arcent: hinc ipſemet intellectus in

D ſer-

Digitized by Google

ſervitutem, miſerrimamque conditionem devolvitur, & erroribus innumeris ſubeſt. Ruit voluntas in corporeas voluptates, in divitias, in fluxos honores, terrenæ hominis parti, cui arctiſſimo vinculo & amore conjuncta eſt, beatitatem, ut ſibi perſuadet, paritura. Illam occupat aut Gloriæ appetitus, ejusque ſoboles novitatis ardor, aut dominandi libido, aut aliæ cupiditates hujusmodi, quæ uno Concupiſcentiæ nomine deſignantur in ſacris Scripturis. Ita imperio delirantis & in varios affectus diſſipatæ Voluntatis abreptus Intellectus, delirare & ipſe cogitur. Neque enim, dum tam male ſe habet Voluntas, & dum Corpori nimium ſervit, menti vacat veritatem perſcrutari, atque errores detegere; quippe quæ tum unice ſtudet rationibus, quibus Voluntati comparentur illa apparentia bona. Et ſiquidem vacat, in irritum ſæpe cedit mentis conatus, non ſinente male ſano affectu, ut ſincere mens judicet, & aperte aut ſubdole agente Voluntate, ut ſuæ cupiditati faveat & conſentiat Intellectus infirmus.

Tamdem ad rite ac tuto judicandum duo impedimenta ſuperſunt. Primum in eo ſitum eſt, quod creatæ mortalium mentes, quamquam latiſſime excurrere poſſe ſibi videantur, admodum tamen anguſtis concludantur limitibus, & ſpatiis, ſi cum Angelicis mentibus conferantur, ne Deum huc advocem, cujus comparationem humanæ mentes nullo pacto ſuſtinere poſſunt. Sunt quamplurima, ad quæ circumſcripta vis Intellectus noſtri, donec in iſto mortali corpore verſatur, penetrare nequit, quantacumque demum adhibeatur meditationis intentio & ingenii ſolertia. Multa ex his habet Phyſica, plura habet Aſtronomia, Medicina, ut de aliis Artibus taceam: Eo redit mentis conatus, ut probabilia tantum, & veriſimilia de his percipiat atque excogitet, non autem certa atque intrinſecus evidentia humanæ rationi. In eumdem cenſum fere veniunt, quæcumque credi, non cognoſci, dicuntur, qualia ſunt tam multa, quæ ſolam Hiſtoriam, & Famam habent teſtem. Quum creatæ hominum mentes omnibus temporibus, omnibusque locis non adfuerint, neque adeſſe potuerint, aut poſſint, quod ſolius eſt Dei, ſi tamen cupido ſubit ea noſcendi, quæ præteritis temporibus, & non præſentibus locis, non neceſſario contigerunt, atque fuerunt, aut etiam non neceſſario ſunt, atque contingunt: fruſtra cogitationis aciem illuc intendimus, quo per ſenſus noſtros pervenire non licuit, ſive non licet. Quamobrem in iis percipiendis dubiæ & fallaci aliorum hominum Librorumque fidei neceſſe eſt intellectus omnino fidat. Quamvis autem ſæpe iſta quoque ratione Veritas attingatur, non ea tamen certitudine & ſecuritate pedem figere ratio ſolet, ut omnis prorſus tollatur errandi ſuſpicio. Idem incommodum manifeſtius recurrit, quoties internas aliorum hominum cogitationes perſcrutari lubet, & arcana cordium noſcere cupimus. Ab externis quidem ſignis interna conjicias; ſed ſe noviſſe, quid in animis alienis interius agatur, quis certo plerumque ſciat?

Verum quæ ſit anguſtia humanæ mentis, numquam melius intelligas, quam ubi devenitur ad alicujus rei contemplationem, quæ aut infinita ſit, aut aliquid infiniti præſeferat. Tum videas vacillare aciem Intellectus, tum occurrere tenebras, & ingens chaos, tum deficientes oculos mentis fateri impotentiam temeritatemque ſuam. Fruſtra velit finita potentia rem infinitam metiri, atque complecti. Terrarum orbis menſuram ineas vel uno cubito, atque ulna quantum ſatis eſt repetita, quia ſuos terra habet fines. At quum ad infinitum accedimus, quæcumque menſura finita ad illud adhibeatur, nihil proficit, neque tantum umquam dimetiendo progrediamur, quin ſemper longe major, immo ut melius dicam, quin infinita pars adhuc dimetienda ſuperſit. In Phyſicis ac Geometricis id genus quædam occurrunt, quorum quidem ideam aliquam ratiocinando nobis comparamus, ſed quæ numquam rerum interminatæ amplitudini reſpondere poſſit. Aliis tamen omiſſis, unum eſt revera omni ex parte infinitum, Deus optimus maximus, & quicquid in Deo eſt, videlicet illius Potentia, Sapientia, Providentia, Bonitas, Juſtitia, & reliquæ dotes, ſive ut appellari ſolent, attributa infiniti Numinis. Nihil ſimplici hac veritate certius, nihil evidentius habet pars hominum ſanior. Atqui ſi divinam Naturam, ſi divinas dotes intime perſpicere, ſuoque pede metiri velit humana Ratio, duplex illam exitus manet. Aut enim imbecillitate ſua confeſtim deprehenſa, venerabunda, & immenſo lumine victa ſubſiſtet, aut in mille abſurdas opiniones, ineptiasque temerario curſu rapietur.

Alterum impedimentum, a quo ſeſe expedire mens in judicando difficile poteſt ac ſolet, proficiſcitur ex ignorantia, oblivione, aut prava electione principiorum, quibus uti in judicando neceſſum eſt. Sunt quædam rerum Ideæ, quædam Rationis principia, quædam primæ Veritates, vel a natura, vel a divinis humaniſve legibus, vel a mutuo hominum conſenſu tanta vi conſtitutæ, ut iis nemo plerumque aſſenſum obſequiumve neget, aut negare poſſit, ac velit. Secundum iſta principia, rerumque ideas, ac veritates ab hominibus judicatur. Nihil autem aliud eſt judi-

Digitized by Google

judicare, quam ad hæc principia, ad has veritates, ac ideas univerſales, veluti ad regulam certamque adamuſſim exigere ſingularia, & particularia quæque. Si proportio, æqualitas, ſimilitudo comperitur inter has regulas, atque inter collatas ſeu comparatas cum his regulis res particulares: tum dicimus iſtas bene ſe habere, & veritati, aut rectitudini conſentire. Sin ſecus, falſas aut perverſas pronuntiamus: *Omnis homo eſt animal*. En principium, en regula. Varios homines ad hanc regulam admovemus, & æquamus, puta Petrum & Johannem, ſtatimque dignoſcimus iſtos, qui ſunt homines, recte vereque animalia dici. Quod ſi alicujus primi principii, ſeu ideæ rectitudo & veritas in dubium vocatur, exploranda eſt iſta adhibitis aliis certioribus magiſque generalibus principiis & ideis, e quorum collatione iſtorum minus generalium, minuſque certorum principiorum Veritas aut etiam Falſitas deinde colliguntur.

Facile ſibi multorum hominum ſuperbia blandiatur exiſtimantium, perſpecta ſibi eſſe quælibet principia, quaslibet primas veritates atque ideas rerum, nihilque obſtare, quominus tuto pede ad judicandum properent. Qui tamen tantum ſibi tribuunt, primum illud certiſſimum principium ignorare videntur, quod non a ſacris tantum divinitusque traditis Libris, ſed & ab ipſis inter Ethnicos Philoſophis, atque a ratione edocti ſumus: plura nempe ſemper eſſe, quæ homini cuicumque neſciantur, quam quæ ſciantur. Id quod homini meditanti, & quotidie aliquid diſcere cupienti, ſeque cum aliis viris eruditione claris componenti, experientia ipſa ſuadere luculentius poteſt. Periculum igitur non raro ſubeſt, ne hominem alicujus principii, alicujus primæ veritatis, atque ideæ, hoc eſt alicujus regulæ ignoratio in judicia perverſa deducat. Hac certe de cauſa ſaltem rude vulgus ſæpe ac ſæpius in judicando delirat. Demus tamen liberaliter, acutos eruditosque viros nihil eorum ignorare, quæ futura ſunt fundamenta rectis judiciis. Ipſi omnia axiomata, principia, certasque regulas didicerint, quibus judicatur: non idcirco tamen illorum mens omnem ſemper ſuſtulit errandi cauſam. Nam quandoque non omnium, quum fert occaſio, recordamur; quandoque unum principium pro altero male eligimus, & regulam non ſuam aptamus propoſitæ rei. Et profecto, quum de re quapiam rite judicare volumus, opus eſt ex omni latere, intus, & exterius, rem propoſitam excutere, in ejus cauſas, effectus, qualitates, relationes, aliasque diverſas rerum modificationes & formas intendere aciem Intellectus, tum circumſpicere, ad quam regulam, ad quod rationis principium (quæ millia occurrere poſſunt, & millia conſulere oportet) ea res tum ſit exigenda, atque applicanda. Atqui non raro accidit, ut neque ſingulas rerum circumſtantias, modificationes, relationes, & cauſas perſpiciamus; neque Phantaſia, Memoria, & Voluntas, ſeu deficientes, ſeu ad agendum tardæ, Intellectui tum repoſcenti offerant, quæcumque principia & axiomata neceſſaria ad illam occaſionem forent. Quod ſi offerunt, mens infirma & incauta, non raro alterum pro altero eligit, ſecundum quod judicans, cavere ſibi ab errore non poteſt. Unaquæque res quid ſimile habet cum multis principiis, atque ideis; ſed occaſionibus datis cum uno tantum omnimodam integramque ſimilitudinem, proportionem, & æqualitatem habet. Quare ſi pro iſto rationis principio, cujus menſura unice adhibenda nunc eſt, alterum ex iis adſciſcas minime ad iſtam rem opportunis, ſimilitudine recti & veri deceptus, pravum falſumque judicium pronuntiabis. Judicio, inquam, deficies, non quod male ſibi conſtet principium illud, ſed quod ea in re illud, aut unum illud dumtaxat principium, ante oculos habuiſti, inconſultis aliis rationis rectæ documentis tunc longe aptioribus.

Monet me rei dignitas, ut uno aut altero exemplo heic utar. Politicarum legum, ratione minime diſſentiente, axioma eſt, *Pœna capitis plectendum eſſe hominis injuſtum interfectorem*. Cum hocce generali præcepto componens Judex alicujus ſicarii facinus, integram ſibi videtur deprehendere ſimilitudinem, ac proportionem inter iſtud principium, ſeu inter hanc legem & rem propoſitam; quamobrem in interfectorem ultimo ſupplicio animadvertit. Nihilo tamen ſecius errat Judex, ſi iſtius vitam ſervari tunc exigat publicum bonum, aut ejus mortem ingentia Reipublicæ damna ſint conſecutura. Tunc altera lex, ſive alterum principium priore opportunius reſpiciendum eſt, nempe: *Ob privatum delictum homini non eſſe tunc mortem afferendam, quum illum vivere plurimum Reipublicæ intereſt*. Itidem, *Reverentiam eſſe debitam locis Deo ſacris*, Axioma eſt inter Catholicos probariſſimum, & Religioni omnino conforme. Hoc reſpicientes non ſolum Epiſcopi, ſed & ipſi Reges, ſtatuerunt in iis locis immunitatem hominibus levium quorumdam criminum reis; quam deinde in Provinciis nonnullis extenderunt ad omnia propemodum ſcelera, arbitrati ſe rem gratam Deo præſtituros, ſi quibuslibet locis Deo ſacratis hoc etiam privilegium accederet. Verum aliis viſum, tantam aſylorum amplitudinem non eſſe ferendam; ad aliud quippe

Digitized by Google

axioma rem retulerunt, nempe: *Deo magis gratam eſſe debere ſcelerum pœnam publicæque tranquillitatis ac juſtitiæ conſervationem, quam immunitatem Templorum;* immo in ipſorum Templorum dedecus recidere, quod ſcelerum omnium receptacula; & latronum ſpeluncæ fiant, impediantque innocentium ſecuritatem, & inanem efficiant juſtitiam, quam Deus Principibus præcipit. Quamobrem ad hanc potius regulam, quam ad ſuperiorem, referendam eſſe Eccleſiaſtici aſyli diſciplinam contendunt. Hæc autem conſideratio cum in Politicis, tum in Moralibus, & Phyſicis, & Theologicis rebus dijudicandis locum habet, atque adeo in reliquis humanæ vitæ conſiliis & Scientiarum meditationibus, in quibus Ratio tamquam magiſtra & moderatrix adhibenda eſt. Non enim tantummodo fallimur, quum falſis dubiiſque principiis, quæ tamen vera & certa nobis eſſe videntur, ſingularia componimus, & a regula vitioſa rectam petimus rei alicujus dimenſionem; ſed etiam quum certum & verum principium, ſed inopportunum, & abs re, tamquam opportunum uſurpamus, de ſingulari quapiam re judicaturi.

C A P U T VII.

Rationis humanæ imbecillitas experientia teſte. Ad ipſius medicinam, ut Religio vera noſcatur, neceſſaria eſt Humilitas, & expoſcendæ a Deo vires atque Sapientia. Quid ſcientia, quid perſuaſio, ſive credulitas prudens. Prima principia, quibus Ratio & Prudentia reguntur in inquiſitione Religionis veræ, qualis eſt unica Chriſti Religio, Ratione & Auctoritate in ipſius probationem confluentibus.

QUanta a recte judicando arcere poſſint humanam Rationem, ex iſtis, ni fallor, conſtare poteſt, quæ innuimus potius, quam explicuimus. Poſtremæ dementiæ fuerit, nolle in homine aut agnoſcere aut fateri multas errandi cauſas; ambitionis, nullam umquam in ſe velle credere aut ſuſpicari. Accedat & ipſa experientia. Nulli provinciæ Religio umquam defuit, aut deeſt, ſed compluribus aut defuit, aut deeſt Religio vera. Excogitari autem non poteſt delirium ullum, quod populus aliquis non adoptaverit, atque in ſuam Religionem invexerit. A recenſendis tot monſtris abſtineo. At unde tanta errorum ſilva excrevit, totumque fere mundum pervaſit? Quæ cauſæ tam miſerandi excidii, niſi quas hactenus oratione noſtra complexi ſumus?

Et ne quis arbitretur uni hominum ſocordiæ atque ignorantiæ, non autem infirmitati mentis humanæ tribuendas eſſe tot populorum tenebras ac deliramenta, perinde quaſi in inveſtiganda Veritate ii nullam umquam collocaverint curam, ingenitaſque Rationis vires aut ſtulte non ſenſerint, aut ignominioſe neglexerint: præterita tempora expendantur. Suos olim Brachmanes & Gymnoſophiſtas Indi habuere, ſuos Magos Perſæ, ſuos Druidas Galli, literis artibuſque nobilioribus excultos, Ægyptii, Chaldæi, ac præcipue Phœnices ſcientiarum gloria floruerunt. Quantum autem in diſciplinis olim Sinenſes proceſſerint, noſtra etiam tempora teſtantur. Ne exceptis quidem Scythis, qui admirabilem virum Anacharſim dedere nobis, pauci aut nulli populi in vaſtiſſimo Aſiæ ſinu poſſunt numerari, apud quos antiquitus non habitaverint ſcientiæ. Immo ex iis ipſis barbaris, ut late oſtendit Clemens Alexandrinus Lib. I. Stromatum in Europam fluxit quidquid Scientiarum in Græcis & Latinis poſtea demiratus eſt orbis. Jam quid in literis præſtiterint Græci, & Latini veteres, paucis ignotum. Divina ingenia, præſtantiſſimos Philoſophos, omnium diſciplinarum ad miraculum peritos, eo numero, eo pondere antiqua ætas tulit, ut parem proventum neſciverit reliqua poſteritas ad finem uſque ſæculi a Chriſto nato decimi quincti. Diceres, tum proditum, quid natura poſſit, & quouſque humana Ingenia contendere valeant.

Non igitur ſtipites, non infantes, non homines rationis neſcios, aut incurioſos ante Chriſtum reperimus, ſed viros omni Scientiarum laude inſignes, atque admirabiles, & una ſaltem in re nobis præferendos, quod ii Scientias & Artes potius fecerint, quam acceperint, noſtramque ætatem ſuo ingenio etiamnum illuſtrent, non futuram adeo in literis eminentem, niſi eorum lux præceſſiſſet. Sed ut talium Ingeniorum felicitas nota eſt nobis, ita & eorum infelicitas in aſſequenda omnium nobiliſſima Veritate. Religionis Veritatem intelligo, tametſi æque conſtet, ex antiquorum perpetuis in re literaria diſſidiis, multam veritatis partem eos fugiſſe cum

in

Digitized by Google

in Phyſicis, tum in Moralibus, Aſtronomicis, Geographicis, Hiſtoricis, aliisque ejuſmodi ſtudiis. Enixe quidem perſcrutati ſunt divinam Naturam, providentiam, ac potentiam, & inveſtigarunt, quei colendus foret Deus, & quæ ipſi debeat mortalium natura, quidque homo homini debeat. Sed bone Deus! in quot abſurdas atque impias opiniones prolapſi non ſunt? Numquam magis revelata eſt humanæ rationis imbecillitas. Nam aut indigna Deo ſenſerunt, aut indigna homine, & omnium una Religio fuit Idolorum cultus. Qui ſibi omnium acutiſſimi videbantur, ii aut ipſum Deum ſuſtulere, aut Animæ immortalitatem, in teterrimum propterea ſcelus miſeriamque devoluti. Alii vero ſuæ Religionis falſitatem recte argumentando noverunt. Sed nota Ciceronis vox eſt: *Utinam tam facile vera invenire poſſem, quam falſa convincere*. Quare ne ſic quidem factum eſt, ut aſſequuti ſint Religionem veram. *Impugnatæ ſunt*, ajebat Lactantius Lib. 2. cap. 3. divin. Inſtitutionum, *a prudentioribus falſæ Religiones, quia ſentiebant eſſe falſas; ſed non eſt inducta vera, quia qualis, aut ubi eſſet, ignorabant. Itaque ſic habuerunt, tamquam nulla eſſet omnino, qui veram non poterant invenire; eodem modo inciderunt in errorem multo majorem, quam illi qui falſa tenebant*. Veterum autem Philoſophorum errores, atque inſipientiam, ita Apoſtolus delineabat Cap. I. 21. ad Romanos ſcribens: *Quum cognoviſſent Deum, non ſicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt; ſed evanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum; dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt. Et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, &c.* Similia ſcribit ad Eph. C. IV. 17.

Sed quorſum hæc diſputatio, & cur tot rationibus & exemplis confirmare pergimus humanarum mentium calamitatem in inveſtigatione Veri? Ecquid amplius reſtat, niſi ut cum Academicis & Scepticis amicitia inita, nihil eſſe certi, nihil veri ſub Sole credamus? Abſit a nobis tantæ inſaniæ periculum; ſiquidem non inſani minus ii ſunt ac deplorandi, qui omnia vi ſuæ Rationis aſſequi poſſe ſibi videntur, quam qui nihil. Eo argumenta noſtra attentum Lectorem non deducunt, neque porro deducere poſſunt. Non extinctum, ſed infirmum eſſe in homine Rationis vigorem, & Verum difficile poſſe ac ſolere inveniri diximus: non autem ejus inveniendi ſpem omnem ſuſtulimus. Illud enim, quod noſtri Intellectus aciem & capacitatem ſuperat, dum Animam mortale Corpus alligat, & premit, ſi intelligere plane velimus, aut apte intelligi poſſe opinemur, riſum veris ſapientibus moveamus. Itaque non ingenium, non rationem excludimus a perquirenda Religione vera, ſed eorum ſuademus moderationem, omnibus utique in tanto negotio, ſi quidquam ſapiunt, apprime neceſſariam. In quo autem ſita ſit hæc moderatio, deinceps explicabitur.

Primo noſcenda eſt homini ſuæ Mentis Rationiſque imbecillitas, quo nihil facilius, dum ſecum in animo verſet, qualia & quanta cognitionem Veritatis impediant, & in errorem adducant. Sibi ante oculos ſiſtat exempla tot excellentium Virorum, quorum ingenio & eruditioni imparem ſe forſitan ſentiat, aut ſaltem, niſi ambitioſiſſime ſecum agat, ſe non reputet ſuperiorem. Quum iſtis non contigerit, ut acie ſui intellectus Religionem veram aut detexerint, aut ſatis intellexerint, aut intellectam ſuſceperint, immo etiam pateat, in errores multos opinioneſque ridendas ipſos conceſſiſſe: quid e viribus propriis ſperandum ſit, tamdem agnoſcat. Præterea auctor eidem futura eſt ipſamet Ratio, ne nimium ſibi arroget, ne nimium fidat. Nam quei tantum ſibi polliceatur ac tribuat, ut arbitretur, ſe optimo ingenio atque admirabili judicio pollere, quibus nihil pervium non ſit? ſe nullis detineri falſis præjudiciis? ſibi omnia diſplinarum ſubſidia, atque inſtrumenta ſciendi adeſſe, ſeque iis rite ſemper uti? nihil menti ſuæ atque judicio officere inordinatos corporis motus & Voluntatem ſuam, quæ ab univerſis pravis cupiditatibus, atque ab impotentia & fraude quorumcumque Affectuum libera ſit oportet, ut recte judicetur? ſibi denique perſpecta eſſe, neque ſolum perſpecta, ſed & præſentia quælibet principia, primaſque Veritates atque Ideas omnes, quibus judicia recta niti neceſſe eſt, atque ex his principiis quod opportunum & congruum pro rei propoſitæ dimenſione ſit, non vero alterum, atque inopportunum, fuiſſe in judicando ſemper electum? Qui tam magnifice de ſemetipſo ſentiat, ne ipſe quidem in interno ſuæ mentis tribunali, ubi ſincere ſecum ineat rationes, ſe ab arrogantiæ ac temeritatis culpa abſolvat.

Secundo, poſt ſuperbiam in ſe deprehenſam, atque profligatam, ratio poſcit, ut Humilitas & animi depreſſio ſubſequatur; hanc autem conſoletur auxilii, ſi quod eſt, deſiderium & ſpes. Et quoniam a nobis utpote infirmis hanc opem ſperare non licet, neque tuto ſemper ab aliis mortalibus, qui falli aut fallere poſſunt: reliquum eſt ut ad Deum omnium parentem, omniſque boni auctorem, ſeſe convertat mens humilis, & ſapientiam atque intelligentiam ab ipſo depoſcat.

Digitized by Google

ſcat. Id quod Jacobus Apoſtolus prædicabat in Epiſtola ſua Cap. I. 5. his verbis: *Si quis autem veſtrum indiget ſapientia, poſtulet a Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei*. His poſitis principiis, ad Religionem inveſtigandam ſe alacrius conferat humana Ratio, ubicumque ſpes eſt eam inveniri poſſe. Sæpe etiam non quærentibus offeret divina clementia per pios Libros, aut præcones veritatis ſuæ. Negari autem non poteſt, quin facilis & tutus ad Religionem veram aditus foret, ſi illam Deus ipſe homini immediate revelaret. Quid enim amplius titubet humana Ratio ſub tanto præceptore, hoc eſt ipſa prima Veritate docente? Sed temere poſtules, multo etiam magis temere ſperes, Deum uſitatis naturæ legibus a ſe ſtabilitis tui cauſa renuntiaturum, quo te ipſe per aliquod prodigium ad Veritatem adducat. Illud potius ſperandum, clementiſſimum Numen alicui ex hominibus vere piis, ſuiſque Prophetis, tradidiſſe, quæ de ſe ipſo credenda ſint, & qui cultus ſit ſibi ipſi adhibendus. *Scit enim Dominus cogitationes hominum, quoniam vanæ ſunt*, ut ait Sanctus David in Pſ. 93. 11. Quum in eum præcipue finem homines creaſſe cenſendus ſit, ut ab his amaretur, & glorificaretur, merito quoque exiſtimare juvat, aliquam ab ipſo revelatam fuiſſe Religionem, per quam docerentur homines verum amorem veramque gloriam ſuo reddere Creatori. Id præſtare illius Sapientiam & Clementiam decuit, id ſubſidii habere noſtræ imbecillitati neceſſarium fuit. Neque in loco tam abdito veritatem ſuæ Religionis conſtrinxiſſe credendus eſt Deus, ut nullus ad ipſam humanæ umquam Rationi ſit aditus. Sed potius ita conſtituiſſe cenſendus, ut ſi recte uti velimus illius auxilio, & naturalibus Rationis humanæ viribus, ad eamdem Veritatem pervenire tuto liceat. Ille ad ſe advocat homines ratione præditos, & per gratiam quidem ſuam, ſed non ſine ratione vult ad ſe veniri. Sint licet oppido tenues humanæ mentis vires, dum adſit divinus favor, multum valent, atque per eas cognoſci revelatio Religioni veræ & a falſis atque confictis diſtingui poteſt. Igitur inter nimiam abjectionem ſui, nimiamque ambitionem ingenia continenda ſunt; utrinque enim periculum ſubeſt, ut aut nulli aut falſæ Revelationi adhibeatur fides. Quæ autem heic ſint Rationis humanæ vires, & qui rectus earum uſus, nos ipſa Ratio docebit.

Nos Verum duobus modis attingi diximus, vel Scientia, vel Perſuaſione, ſive credulitate prudenti. Primum contingit, quum per demonſtrationem & ſyllogiſmos, ex certis præmiſſis conſtantes, aliquid, quod neceſſario ſit, aut fuerit, aut eſſe debeat, ſive debuerit, intelligimus. Id per rationem intrinſecam nos ſcire tum dicimur. Alterum fit, quum aliis hominibus aliquid non neceſſarium, ſed contingens narrantibus, fidem habemus, & verum ab ipſis narrari credimus, quum ipſamet Ratio per argumenta non quidem demonſtrativa, ſed veriſimillima, atque evidentia extrinſece nobis perſuadet, eos neque falli in ea narratione poſſe, neque fallere velle. Id nos per Prudentiam credere tum dicimur. Sunt autem regulæ quædam, per quas ad ſciendum, aut prudenter credendum in hac vita perduci poſſumus ac ſolemus. Permulta ex his aut naturæ lumine, aut conſenſu hominum tum doctorum, tum indoctorum per omnes terras ita ſunt pervulgata ac probata, ut nemo ſanæ mentis aut ignoret, aut neget, aut auditis conſentire nolit. Nam, ut Tullius ait Lib. I. de Natura Deorum, *de quo omnium natura conſentit, id verum eſſe neceſſe eſt*.

Nemo exempli cauſa non cognoſcat, aut ſi forte nondum animadvertit, edoctus non ſtatim intelligat, quam vera ſint & neceſſaria principia iſta, videlicet: *Debere eſſe primam aliquam omnium rerum & cauſarum cauſam; hanc eſſe ab homine colendam atque amandam; homines ex ſe ipſis, & ſine Dei amicitia, eſſe non poſſe beatos; lumini naturæ adverſari, plures eſſe Deos; nefas eſſe indigna ac nefanda tribuere Deo; & creaturas ipſius Dei loco habere; & arbitrari, fato ac præcedenti neceſſitate hominum voluntates trahi ad bonum, & malum*. Contra vero nemo non fateatur, *honeſtum eſſe & bonum, nemini contumeliam inferre, ſuum cuique tribuere, alteri non facere quod ſibi quiſque nolit fieri*; aliaque ſexcenta ejuſmodi. Suis itidem legibus Prudentia regitur, quas unuſquiſque probat, quales ſunt: *Credendum eſt, vere contigiſſe, aut fuiſſe, aut eſſe aliquid, quum id ab hominibus narratur, qui recti judices ea in re eſſe potuerunt, & quos nulla veriſimilis ratio aut erraſſe aut imponere voluiſſe perſuadet*, cujuſmodi eſt, aliquam Urbem, aut montem, aut fluvium eſſe, vel fuiſſe, aliquod prœlium commiſſum, apparuiſſe aliquem Cometam, & olim Regem, aut alium virum vixiſſe, & quædam egiſſe. Item negandum non eſt, quin ſit alicui Auctori Liber tribuendus, cujus nomen præfert adhuc, & cujus fœtum ab origine ſua conſtat fuiſſe habitum, fidem hujus rei facientibus aliis æqualibus Scriptoribus, aut nemine contradicente, aut nulla alia ratione veriſimili in contrarium pugnante. Præterea ſine rationibus admodum urgentibus adjungenda cito non eſt fides aliquid narranti, quod uſitatas naturæ leges ſuperet, atque in commo-

modum narrantis aperte vergat. Numquam vero fides adjungenda eſt novum aliquid tamquam a Deo ſibi revelatum adſerenti, & cæleſtem legationem jactanti, ſi ab honeſtate ac pietate abhorreant illius dogmata, ac mores, & quando etiam non abhorreant, niſi ipſe evidentibus ſignis doctrinæ ſuæ veritatem firmet. Hæc aliaque hujuſmodi principia, quicumque ratione utitur, improbare nolit, ac nequeat.

Dum ergo Religionis veritatem quærit humana mens, aut eidem proponitur amplectenda Religio, duo occurrunt, nempe, an revera a Deo revelata fuerit illa Religio, tum quid illa Revelatio contineat exhibeatque ſciendum, ſive credendum. Ad cognoſcendum autem, revelata ne fuerit, necne, Religio propoſita, vel ſola Prudentia Deo adſtante perducit, & perducere poteſt. Nam omnibus hominibus, dommodo non pueris, neque fatuis, Prudentia ſufficit communes illas regulas & leges, quarum ſubſidio unicuique intelligere fas eſt, num ſit credenda, an rejicienda illa Revelatio; & rurſus adeo evidentia & multa ſunt argumenta, quibus una Religio Chriſtiana ad Judaicæ complementum a Deo revelata probatur, & reliquæ confictæ ab hominibus, ſive depravatæ oſtenduntur, ut nemo futurus ſit, qui a credendo abſtineat. Subſequitur eorum inquiſitio, quæ in Chriſtiana Religione Deus revelaverit. Multa heic ſunt humanæ Rationis viribus pervia. Sunt alia, quæ non rudibus tantum, ſed etiam acutis ingeniis impervia videntur, cujuſmodi ſunt, Deum unum eſſe & trinum, Verbum divinum humanam carnem induiſſe, homines in poſtremo judicio iterum ſuo corpori eſſe reſtituendos, atque id genus alia. Igitur heic modum habere debet inquiſitio, ſuæque infirmitatis monenda eſt humana Ratio. Quæ per ſyllogiſmos certos vera intelligi poſſunt, intelligantur; quæ vero non poſſunt, credantur. Hic eſt rectus humanarum virium uſus, in quo neſcias, utrum plus obſequii Deo revelanti præbeas, an prudentius imbecillitati tuæ conſulas. Secus facere, ambitioſi, temerarii, atque inſani ingenii fuerit. Etenim conſtat, divina eſſe ſupra humanæ rationis captum; ideoque mortalium menti cum veneratione hæc eſſe accipienda, non autem ambitioſe noſtro ſubjicienda judicio. Præterea quid abſurdius excogitari poteſt, quam nihil aliud credere velle de Natura & Voluntate divina, quam quod tu intelligere poſſis? Debuit ne igitur infinitus Deus talis eſſe tantummodo, qualis finitæ menti videri poteſt, eaque dumtaxat velle, quorum tibi perſpicuæ ſorent cauſæ, effectus, & ordo? Non effugiat miſeræ amentiæ notam idiota, ſi falſa affirmare velit, aut vera credere nolit, quæ Philoſophis, atque acutis viris certiſſima apparent, non alia ductus ratione, quam quod ea capere ipſe non valeat. Multo autem major illorum eſt dementia, qui a Deo Veritatis fonte revelata, vera & certa reputare nolit, quod ſui intellectus acumen excedant.

At iſti continuo inquient, ſibi nullam de veritate Dei revelantis occurrere dubitationem; ſolum ſe ſuſpicari, num fallantur aut fallant, qui Deum hæc revelaſſe tradunt. Non facile credendum eſſe hominibus ex opinione quoque noſtra. Auctoritati autem divinæ humanam quidem Rationem ſubmittere faſces debere, vel ſine ratione accepta; ſed quum ſine rationibus vult Auctoritas humana fidem facere divinæ Revelationis, auſcultandam ſtatim non eſſe; quippe non raro fallacem. Si ergo iſtis credimus, etiamſi quædam a Deo revelarentur, quæ intelligere humana Ratio non valeret, adhuc tamen ab ipſis vera crederentur, dummodo certi ſibi forent, eadem a Deo revelata fuiſſe. Nos autem diximus, adeo evidenter probari per homines, *Credibilitatis Motiva* adſerentes, Chriſtianam Religionem a Deo revelatam fuiſſe, ut homini prudenti integrum non ſit eidem negare aſſenſum. Quid ergo amplius expectant, ut vera itidem credant, quæ per tam evidenter credibilem Religionem proponuntur certiſſime tradita a Deo? Quod ſi nonnulla occurrunt in revelatione Chriſtianæ Legis, quæ menti humanæ impervia videantur: hæc tamen ea ſunt, ut non ſine ratione ſint credibilia. Ratio enim docet, vera eſſe quæcumque a Deo revelantur; nihilque ideo eſſe falſum, quod captum ſuperet humani intellectus, & divina eſſe ſupra rationem humanam; eaque ſolum reputanda eſſe ſine dubitatione falſiſſima, quæ ſunt aperte contraria rectæ Rationi. Dogmata autem Religionis veræ, qualem nos dicimus eſſe unam Catholicam, nihil habere, quod Rationi rectæ adverſetur, jam luculentiſſime demonſtratum eſt a viris doctiſſimis, & ſentiet ac fatebitur quilibet æquus judex, vel Chriſtianorum ſacris nondum initiatus. Siquidem patet, contradictoria, ſive contraria non eſſe, quæ de Unitate, ac Trinitate in Deo prædicantur, quum illud eſſentiam, & ſubſtantiam, iſtud perſonas reſpiciat; & hoc ipſum perſonarum nomen neutiquam accipiatur, quemadmodum in humanis, ſed inventum ſit atque uſurpatum in divinis, loquendi & diſputandi neceſſitate de ineffabilibus rebus. Cetera dogmata, ſi recte conferantur cum omnipotentia, juſtitia, clementia, providentia aliiſque ſummi Dei infinitis attributis, quamquam excedere

Digitized by Google

dere vim intellectus creati atque finiti interdum ſentiantur, manifeſte tamen cognoſcuntur non adverſantia rectæ Rationi. Atque hactenus vidimus, quæ Ingenii moderatio hominem deceat nondum veram Religionem aſſequutum. Nunc reſtat videndum, quei itidem ſe regere debeant hominum Ingenia, ubi jam Chriſtianæ Religioni dedere nomen. Quippe non minus periculoſa eſt, immo etiam magis periculoſa eſt nonnunquam Ingeniorum libido in homine veram Religionem amplexo, quam amplexuro. Saltem nihil differt medio in mari naufragium facere, & medio in portu, quando naufragum certa mors utrobique maneat.

CAPUT VIII.

Quei noſcenda vera Chriſti Religio inter tot ejus ſectas. Scriptura ſacra primum Veritatis promptuarium. Sed viribus noſtris difficile intelligenda vera doctrina. Aliquem Veritatis viſibilem interpretem ſuæ Religioni Deus dederit oportet. Eccleſia vera, verax, & ab errore immunis; atque hæc una eſt Catholicorum Eccleſia.

DUplex eorum genus eſt, qui Chriſtianam Religionem a Deo fuiſſe revelatam ſentiunt & credunt. In alteros a teneris annis beata hæc & ſanctiſſima perſuaſio irrepſit. Alteros jam adultos præveniens Gratia Dei pertraxit per argumenta credibilitatis ad perſpiciendam cum falſitatem reliquarum Religionum, tum veritatem unius Chriſtianæ Legis. Sed ne ſic quidem iſtorum ingenia conquieſcere aut poſſunt, aut ſolent, quoties occurrit hæc ipſamet Religio in tot Sectas diviſa, & prope comminuta, quarum quælibet ſibi veram Chriſti hereditatem tribuit, ceteris improbatis, & falſi poſtulatis. Hinc eſt Catholica, quæ in ſingulis orbis partibus, & præſertim in Europa, Eccleſias oſtendit. Illinc præter Schiſmaticos Græcos habet Oriens Neſtorianos, Eutichianos, Monothelitas, aliosque complures vel antiquos, vel recentes Hæreticos. Numerat Occidens Lutheri, Calvini, Socini, Anabaptiſtarum, Bohemorum, Anglorum filios & ſectatores, & mille alias vel ſine nomine Chriſtianorum ſectas, quibus & ipſa Africa in Abiſſinorum imperio abundat. Apud ſingulas haſce gentes Euangelium regnat, & Chriſti nomen cum veneratione ſonat; ceterum in doctrina Chriſti explicanda mirum eſt, quanta opinionum varietate & diſſenſione inter ſe digladientur. Quid heic faciat? quo ſe vertat humana Ratio de invenienda Veritate, vitandoque errore ſolicita? Nam quum jam poſuerimus, a Deo profectam eſſe Religionem iſtam, Deus autem diſcordia, & contraria revelare nequiverit: ſicuti fieri non poteſt, ut omnes iſtæ opiniones ſint falſæ, ita certum eſt, niſi unam eſſe poſſe veram. Sive igitur quis alicui Chriſtianorum ſectæ ſeſe adjungere velit, ſive jam ſeſe adjunxerit, neceſſe eſt anceps animi diu pendeat, donec intelligat, quæ ſit lucis & veritatis, quæ tenebrarum & erroris regio. Heic autem ſuus quoque Rationi eſſe debet locus, dummodo & heic ſuæ memor imbecillitatis intumeſcere nolit, ſeque regi patiatur quibusdam ſalutaribus regulis, quæ tutiſſime ad Veritatem perducunt. Age vero, quænam ſint iſtæ regulæ diſpiciamus.

E tam variis Chriſtianorum ſectis nulla ferme eſt, quæ divinas utriusque fœderis Scripturas non amplectatur. Eas eſſe primum Veritatis canonem, ibique contineri fundamenta & præcipua ſaltem ac neceſſaria revelatæ Religionis dogmata, quidque credendum, quidve agendum, ut quis vere Chriſti ſectator dicatur, & ſit, una omnium vox eſt. Quare hinc iter inſtituendum videtur; nam quei melius ſperes, te aſſurrecturum ad veritatem, & in errores non declinaturum, ſi Scripturis ſacris, hoc eſt divina voce & lumine, regaris? Et profecto maximum ſacræ Literæ ſunt Rationis humanæ ſubſidium, ſimul & frenum. Per illas intellectus mirum in modum proficere poteſt, dum certa illic ſe habere intelligit, & credere revelatis illic jubetur, & vanas cogitationes ſubſternere certiſſimæ Dei revelantis veritati. Proinde ſuboritur prima hæc regula: *Firmiſſime credenda ſunt, quæcumque vere & evidenter ſacris iis in Libris habentur, & nihil credendum, quod iis vere & evidenter adverſetur.*

Progreditur itaque Ratio, & quid reipſa divinis in Literis tradatur, & quid iisdem repugnet, inquirit. Sed heic titubare incipit infirma potentia, rhodum & ſaltum videns. Niſi homo cæca temeritate agatur, & monita prudentiæ flocci pendat, heic ſubſiſtat neceſſe eſt. Nam primo quei certo ſciat, quæ ſint Scripturæ divinitus traditæ, quum de legiti-

Digitized by Google

gitima quarumdam origine dubitari & diſputari intelligat? Quei deinde ſibi polliceatur, ſe in legitimos omnes ſacrorum Librorum ſenſus ingreſſurum, quando Linguas perfecte non calleat, quibus in origine ſua deſcriptum fuit ex imperio divino Teſtamentum utrumque? quando nulla adſit Verſio, cui tuto fidendum cognoſcat? quando tot obſcura, & in ſpeciem contraria occurrant, in quibus aut facile falli poteſt, aut judicium ſaltem ſuſpendere cogitur? Teſtis autem Sanctus Petrus in Epiſt.2. in interpretandis Pauli Epiſtolis multos erraſſe, eo quod in iis *ſunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & inſtabiles depravant, ſicut & ceteras Scripturas ad ſuam ipſorum perditionem*. Et in hæc quidem & alia impedimenta evidenter impingat omnium rudium atque indoctorum hominum ratio. Quod eſt ad perſpicaces eruditosque viros, ne ii quidem multum heic habent, quod ſuis e viribus ſperent, quamvis Orientalium Linguarum peritia, & Critices, aliarumque Artium & Scientiarum ſubſidiis inſtructi. Si enim vere docti ſunt & humiles, nuſquam evidentius quam illic perſpiciant, quæ ſit humani Intellectus ægritudo, & ardua quæſtionum copia atque ſublimitas. Sin ambitioſi accedunt, nullus controverſiarum & difficultatum eſt modus; unuſquiſque enim facile in ſuo ſenſu abundat, & opinionibus anteceptis in tranſverſum rapitur, & aut novitati aut ſuis cupiditatibus ſtudet, ſive etiam totam operam in ſuo cœtu potius, quam in ipſa veritate tuenda incautus impendit. Neque mentiri nos ſinit experientia ipſa. Meridiano Sole clarius eſt, ab ipſis Religionis Chriſtianæ incunabulis ad noſtra uſque tempora viros eruditione & ingenii acumine præſtantiſſimos in interpretandis ſacris Literis, atque in ſtatuendis earum ope graviſſimis Chriſtianæ Fidei dogmatis, toto inter ſe cælo diſſenſiſſe, & adhuc diſſentire, nullamque eſſe tam impiam Hæreticorum ſententiam, quam non ipſi ſibi videantur e divinis Literis depromere, atque inde confirmare. Quare idem periculi ſibi imminere ſentiant reliqua Ingenia, licet pari literarum cognitione exculta, & acumine ſimili prædita. Quis igitur niſi ſuperbus aut imperitus illud non videat: *Difficillimum*, nempe, *eſſe humanæ Rationi viribus aſſequi propriis, quæcumque dogmata vere habeantur in Scripturis divinitus traditis, quæve ipſis repugnent*? Atque hæc altera eſto regula, quam Ratio conſiderans neceſſe eſt non ſolum ut ne nimium ſibi fidat, ſed ut etiam aliam, ſi qua eſt, commodiorem tutioremque eligat viam ad intelligentiam divinorum voluminum.

Hanc autem viam in terris haberi tum divinæ clementiæ conſentaneum, tum humanæ imbecillitati neceſſarium eſt. Si enim tantopere atque a tot ſæculis, tot acutiſſimi, ac ſolertiſſimi viri diſſentiunt in conſtituendo, non ſolum quæ ſit vera ſacrorum Librorum doctrina ſed etiam qui Libri ſint in Canonem Hagiographorum referendi: quid rudibus & infirmis facias, quibus non idem eſt mentis vigor, & eruditionis copia? Quid iſti ſperent, immo quid ſperent omnes, ubi expendere prius velint tot ardua loca, unumque cum altero conferre, & Interpretes diverſos perſcrutari: ad quæ præſtanda non ſolum temporis multum, ſed immanis ſubſidiorum apparatus exigitur, iiſque etiam præſtitis ipſimet Eruditi aut dubitare, aut in oppoſitas abire ſententias huc uſque perrexerunt? Igitur aut ſero, aut numquam, aut ſemper cum dubitatione aliqua, ſibi perſuadebunt homines, germana Scripturarum ſacrarum dogmata, iiſque contrarios errores ſe recte intellexiſſe. Miſera plane Veritas Chriſtianæ Religionis, ubi cognoſci non poſſit inter tot & tam varias Chriſtianorum ſectas, niſi per hoc arduum, incertum atque etiam quandoque periculoſum Scripturarum examen. Fierine vero poteſt, ut quum omnes homines ſalvos fieri & ad agnitionem veritatis venire velit, omnibuſque Euangelium prædicari mandaverit Deus, ita ab eo conſtituta fuerit Religio Chriſtiana, ut quæ vera ſit inter tot falſas illius ſectas dignoſci facilius non queat?

Reſtat igitur, ut optimus & clementiſſimus Deus commodiore ac breviore via conſuluerit hac in re mortalium generi. Ea autem via eſſe alia non poteſt, quam quæ ſuperius homini præſcripta eſt, ut facile ac tuto Chriſtianæ Religionis veritatem a non Chriſtianarum falſitate diſtinguat. *Extrinſeca argumenta credibilitatis* heic etiam præſto ſunt, ut evidenter comperiatur, quæ vera & germana ſit inter tot Chriſtianorum ſectas hereditas & Eccleſia Chriſti. Et ſicuti cognita ſanctitate Religionis Chriſtianæ, hæc una prudenter amplectenda eſt, ceteræ ejurandæ; idque credi prudentiſſime poteſt, & neceſſe eſt credere quod ab ipſa proponitur, etiamſi aut intrinſecæ rationes non adferantur, aut ſuperare captum humanæ mentis credenda deprehendantur: ita ubi evidenter patuit, quæ ſit vera Chriſti Eccleſia, in hujus unius ſinum, ceteris Chriſtianorum falſis Eccleſiis repudiatis, prudenter confugere poſſumus, ac porro debemus, & quæcumque ab ipſa traduntur, quamquam ab Hæreticis in controverſiam vocata, firmiſſime credere. Duo itaque cognoſcenda ſunt humanæ Rationi (& hæc facile cognoſci poſſe pronuntiamus) ut rite prudenterque ſuum curſum

Digitized by Google

in hoc negotio peragat. Alterum eſt, quæ ſit hæc vera Chriſti Eccleſia; alterum, cur iſtius Eccleſiæ dogmatis acquieſcere prudenter poſſimus, ac debeamus, vel nondum excuſſis tot obſcuris divinorum Codicum locis, & nondum perpenſis tot quæſtionibus inter Chriſtianorum ſectas vigentibus. A poſtremo incipiamus.

Vera a Chriſto conſtituta Eccleſia idem nobis ſonat ac hominum Congregatio, ejuſdem Chriſtianæ Fidei, ejuſdem veræ Doctrinæ profeſſione, eorumdem Sacramentorum communione, & vinculo Caritatis ſub uno capite Chriſto unita, in qua legitimus ſit ordo, ac regimen Paſtorum. Eccleſiam iſtam uſque ad finem ſæculi duraturam nullus Chriſtianorum negat, & ſacri Libri, unaque cum eis ipſa Ratio, evidenter perſuadent. Veritas autem ne ab ipſo quidem Deo mutari deſtruive poteſt. Quare quæ ipſe Deus veriſſima revelavit, æterna ſint oportet. Itidem quæ ipſemet eventura eſſe pollicitus eſt, eadem neceſſario fient; non enim eſt fallax Deus, neque ex impotentia a præſtandis promiſſis umquam impediri poteſt. At ille Religionem ſuam, atque Eccleſiam, & veriſſima dogmata per Moyſen, per Prophetas, & poſtremo per Chriſtum revelavit. Hanc etiam Religionem, & Eccleſiam ſuam promiſit perpetuo regnaturam in terris, quippe inſtitutam, ut ejus ductu homines Verum ſalutare cognoſcant & credant, & recta peragere diſcant. Neque mortalium ſcelera eo uſque crevere umquam, aut creſcere poſſunt, ut aut divinam tranſcendant clementiam, aut ejus voluntatem & promiſſa fraudent, ſanctam illius Religionem & Eccleſiam evertendo penitus, & abjiciendo. *Super hanc petram*, inquit Chriſtus Matth. xvi. 18. *ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adverſus eam*. Et Matth. ult. *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi*. Si igitur æternum duratura eſt Eccleſia, quæ ſanctiſſimæ iſtius Religionis ſit cuſtos, neceſſe eſt etiam, ut ibi æternum Veritas duret, & vera, non falſa Dogmata tradantur. Nam ſi Eccleſia errorem in Dogmate rebusque Fidei credat, erroremque alios doceat, jam vera Chriſti veracis deſinat eſſe Eccleſia: quod tamen fieri non poſſe nobis conſtat.

Deinde ſi ſemel errorem in Doctrinam Eccleſia invehere, invectumve probare poſſit, non erit, cui in poſterum tuto fidat populus indoctus, immo & ipſa doctorum Reſpublica. Nemo veram ſe tradere inquiat Religionem, ſuum cœtum vere Orthodoxum appellet, quando dubium ſuboriri perpetuo poteſt, an is cœtus errori obnoxius, errorem hauſerit, errorem doceat. Nemo ſibi arroget germanam Scripturarum ſanctarum interpretationem; nemo ſibi perſuadeat, ſe divina verba recte intelligere, ubi Eccleſia ipſa (cui Spiritum ſuum Jo. xiv. 16. Chriſtus tradidit) deficere, erroreſque adoptare poſſit. Quod ſi ad humanam Rationem ſpectare ais, poſtremo cognoſcere, an Eccleſia errarit, & num recte, an ſecus, interpretata ſit Scripturas a Deo nobis datas: utique ad infirmiſſimum, ut vidimus, aut ſaltem non ſatis fidum tribunal me rapis. Præterea ſi rationem a ſe ſtare unuſquiſque contendat, quis litigandi finis erit? Certe hanc ſibi militare quælibet Chriſtianorum ſecta arbitratur. Reſtat igitur, ut alia tutiori via hominum neceſſitati Deus conſuluerit, certumque aliud viſibile tribunal conſtituerit, a quo fideliter divinarum Scripturarum myſteria explicentur, Fideique Chriſtianæ atque Orthodoxæ veritas perpetuo cuſtodiatur. Hoc autem tribunal nullum aliud eſſe poteſt, quam Eccleſia ipſa perpetuo duratura, *in qua*, ut ait S. Paulus, *poſuit Deus Doctores, Paſtores, Prophetas, & Apoſtolos ad conſummationem ſanctorum in opus miniſterii, in ædificationem corporis Chriſti, donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis Filii Dei, in virum perfectum, & menſuram ætatis plenitudinis Chriſti*. Immo evidentiſſime ſignificat idem Apoſtolus 1. ad Tim. 3. Eccleſiæ veræ nos edocenti acquieſcendum eſſe, quum ipſa ſit *columna & firmamentum veritatis*.

Itaque prima & certa non errandi ratio ſita eſt in veracitate revelantis Dei, ſacrorumque Librorum æterna veritate. Deinde accedit præſidium aliud viſibile a Deo poſitum, quo certi ſiamus, utrum quæ nobis credenda proponuntur, a Deo revelata vere fuerint, & an recta ſit divini verbi interpretatio: & hoc in veracitate ac ſtabilitate proponentis Eccleſiæ ſitum eſt. His autem poſitis fundamentis, unum poſtremo humanæ Rationi inveſtigandum ſupereſt, nempe quænam ſit hæc vera Chriſti Eccleſia. At homini ingenuo, & veritatis unius amanti, non eſt id cognitu difficile. Sunt enim quædam notæ ac ſigna, quibus Eccleſia vera a falſis ac fallacibus ita diſtinguitur, ut non ingenio magno ſit opus ad eadem perſpicienda, atque ad Eccleſiam veram ex iis dignoſcendam. Unitas Doctrinæ, Fidei, Caritatis, & Myſteriorum; ſanctitas & efficacia Dogmatum; probitas morum; gloria Miraculorum; antiquitas; amplitudo: origo ab Apoſtolis, & continuata ſucceſſio Epiſcoporum in Eccleſiis, ac præcipue in Apoſtolica Sede omnium magiſtra; aliaque hujuſmodi,

Digitized by Google

modi, quæ cum apud veteres Patres, tum apud recentiores Theologos congeruntur: ea ſunt, quæ nos de vera Chriſti Eccleſia certiſſimos faciunt. Et quum aut horum nihil, aut nonnulla quidem, ſed non ſingula & omnia in nullo Chriſtianorum ordine coeant, & verificentur, præterquam in Catholica Romana Eccleſia, facile etiam intelligimus, hanc unam, & nullam aliam præter hanc eſſe germanam Chriſti Eccleſiam. Quod ſi hæc vera Chriſti Eccleſia eſt, ergo verum fuit ſemper, quod illa docuit; verum eſt, & erit, quod illa docet ac docebit; neque titubare, neque contraire, niſi temeritate intolerabili, poteſt hominum Ratio, ſed jure conquieſcere debet, quum Eccleſia iſta munere divino verax, viſibilis, æternumque duratura, quid ſit in ſanctiſſima Religione credendum proponit.

CAPUT IX.

Eccleſiæ Catholicæ perperam negata ab Hæreticis immunitas ab errore. Proteſtantium Methodus in inquiſitione veræ Doctrinæ quam temeraria, & quot Hæreſum origo. Catholicorum Methodus quam laudanda. Non Ingenio privati cujusque hominis dimittenda ſacrarum Literarum interpretatio in Dogmate. Vox Eccleſiæ veræ heic audienda, Deo id præcipiente.

Equidem puto, non poſſe non probari ab hominibus ingenio pollentibus & æquitatis ac veritatis cultoribus traditum hactenus Rationis iter in inquiſitione veræ Religionis. Sed quid non expectes ab immoderatis Ingeniis, ubi plus ſapere velint quam oporteat ſapere; ubi plus ſibi tribuant quam hominis infirmitatem deceat; ubi turbidis ac effrenatis animi affectibus ſe rapi ſinant? Primo nonnulli viſi ſibi ſunt in Eccleſiæ Dogmatibus errores deprehendere. Proceſſerunt itaque ad negandam Eccleſiæ immunitatem ab erroribus. Deinde quum ea Dogmata, quæ ipſorum ingenio a veritate abhorrere videbantur, in Eccleſia Romana Catholica eorum marre aut traderentur, aut tradi putarentur: reliquum fuit, ut Eccleſiam iſtam a Religionis veræ cuſtodia ac profeſſione excidiſſe cenſerent. Denique unam ſtatuerunt *Veritatis Chriſtianæ regulam divinas Scripturas*, in quibus contineri omnia manifeſte ajunt Chriſtiano populo credenda; nihilque porro credendum, quod iſtarum ſuffragio manifeſte non probetur. Libentiſſime exceperunt has voces complura alia Ingenia, partim novitatis cupida, partim ſpe veritatis tutius aſſequendæ excitata; quodque facile fieri ſolet, ignaris quoque populis perſuaſerunt. Et altas adeo radices in eorum animis egit iſta perſuaſio cum lacte hauſta, ut æquas amplius audiendæ veritati non præbeant aures, ſed ex iſtis præjudicatis opinionibus ſingula dimetiantur.

Non heic repetenda, quæ a doctiſſimis inter Catholicos, iisque plurimis viris huc uſque ſcripta, apertiſſime produnt, quam male confuta ſit, & quam facile evaneſcat hujusmodi fabula. Neque enim ullius erroris inſimulari poteſt Eccleſia, uti patet ex iſtorum Libris: & ne cogitandum quidem eſt, eam in errores prolapſam, niſi Chriſtum falſa promiſiſſe, ejusque Apoſtolos falſa tradidiſſe concedamus: quod ſane dementis eſt vel ſuſpicari inter Chriſtianos. Tum ex iis Dogmatis, quæ Eccleſiæ Catholicæ a Proteſtantibus tribuuntur, nonnulla eidem falſo tribuuntur, reliqua vero ab errore longe abſunt. Noſtrum eſt tantummodo inveſtigare, num tutum ad veritatem iter arripuerint Proteſtantium Ingenia; non arripuiſſe autem cum certum eſt Catholicis omnibus, tum reliquis certum eſſe deberet, ſi in conſiderationem veritatis oculos ſinceros ſolicitosque intenderent.

Hæc eſt Proteſtantium Methodus. Ex unis divinis utriusque Teſtamenti Libris veritas ſperanda eſt, & Chriſtianæ Religionis Dogmata haurienda. Tunc Eccleſiæ decretis ſtandum non eſt, quum ea minime conſentiunt cum divinis Literis. Ita illi. At quisnam certo perſpicere poſſit, quis ſit germanus divinorum verborum ſenſus? quisnam certo decernere, quando Eccleſia cum Scripturis conſentiat, aut ab iis (ſi ſuperis placet) etiam diſſentiat? Una humana Ratio, neceſſe eſt reſpondeant. Nonnulli quidem inter eos, Calviniſtæ ſcilicet & Quakeri, celeſtem quemdam afflatum excogitarunt, quo ducti ſinguli Chriſtiani germanam percipiant Scripturarum mentem. At poſtremam hanc inſanam opinionem jamdiu exſibilarunt prudentes rerum judices. Inde enim

Digitized by Google

enim prodiit non una aliorum Fanaticorum familia. Cæleſtem autem hunc afflatum temere confingi patet in tanta Sectarum diverſitate, in tanto opinionum bello: quod certe abeſſet, ſi in ſingulos homines iſta vis intelligendæ divinæ Scripturæ e cælo deſcenderet. Et quis inter errorem veritatemque dijudicet, quando unusquisque ſuas a Deo cogitationes accepiſſe ſe dicat? Deum potius ipſum irriſioni exponamus, ubi contraria ab ipſo ſuggeri arbitremur. Igitur eo confugere coacti ſunt inter Proteſtantes minus incauti, ut humanæ Rationi ſupremum ſive poſtremum tribuant decernendi jus in controverſiis, & quæſtionibus Chriſtianæ Religionis. Ne vero ultra humanæ Rationis vires excedere videretur hujusmodi facultas, adeo manifeſta eſſe ac per ſe dilucida divinorum Librorum verba & ſenſa, ſibi perſuaſerunt, ut cæcutire niſi volens ibi non poſſit Ratio.

Sed duo ſunt, quæ hanc Methodum miræ temeritatis, & imprudentiæ arguant. Nempe hinc humanæ Rationis explorata infirmitas, inde minime aperta omnium oculis ſacrorum voluminum ſenſa & verba. Et quod eſt ad hominis Rationem, jam ſupra vidimus, quam debilis ſit illius vigor, quam periculoſa ſit illius fides, niſi cæleſti lumine, præcipuisque a Deo viribus juvetur. Et quod eſt ad ſacras Scripturas, nemo eſt, qui non ſentiat, plura ibi eſſe & ardua, & obſcura, & in ſpeciem contraria, quæ juſtiſſimas hærendi cauſas vel acutiſſimis viris ingerant, & quorum ſenſum ac mentem difficillimum ſit decernere. Et ſane evidenti conſilio ſuæ bonitatis videtur voluiſſe Deus illorum ipſemet confutare opinionem, qui tantam Scripturis ſacris lucem, & ſenſuum claritatem, Rationi vero tantas vires ineſſe jactitant. Eos enim permiſit inter ſe omnino diſcordes eſſe, & perpetuis certare litibus & odiis in ſtatuendis tot Religionis Chriſtianæ Dogmatibus. Eorum quilibet utriusque fœderis Libros intonat; Rationem quoque ſibi eſſe magiſtram nemo ex iis non credit. Nihilominus aliter hic, aliter ille ſentit, immo contraria ſentiunt ac docent aut de attributis, & dotibus Dei, aut de ipſo Deo uno ac trino, aut de Filii ac Spiritus ſancti Divinitate, aut de Gratia & libero Arbitrio, de neceſſitate Baptiſmi, de Sacramento Altaris, aliisque id genus. Præterea mirum eſt, quam ſæpe una eademque Secta ſententiam mutaverit, & diverſa de uno eodemque Dogmate tradiderit. Itaque temere vividum Rationis lumen, & aperta Scripturarum ſenſa jactantur, adeo ut non indocta ſolum plebs, ſed ne ipſi quidem doctiſſimi viri habere pro certo poſſint, ſe ad veritatem perventuros, hac adhibita Methodo, quæ ad errorem æque perducit.

Contra Catholicorum Methodus pedem certo figit, & homines cum doctos, tum indoctos errare non ſinit. Nam ubi ex aperto Scripturarum teſtimonio evidenter cognoveris, Eccleſiam a Chriſto fundatam fuiſſe, & numquam Inferorum machinas contra eam eſſe vim habituras, ipſamque eſſe *columnam & firmamentum veritatis*, & ſanctum Spiritum eidem perpetuo affuturum: ſi Chriſto fidem habere eſt animus, continuo hinc ſequi intelligis, te eo tutius ad veritatem acceſſurum, quo arctius hujus Eccleſiæ ſententias amplectaris. Neque ulla Rationi rectæ infertur injuria; omnium enim potentiſſima eſt ratio iſta, videlicet: *Eidem tuto ac ſine dubitatione credendum eſſe, qui neque falli poſſit, neque fallere velit, cujusmodi eſſe conſtat veram Chriſti Eccleſiam, quum de Chriſtianæ veritatis doctrina fidem facit*. Quare nihil eſt, quod nos veluti mancipia arbitrentur, uſumque Rationis abjeciſſe dictitent Proteſtantes. Nam præter innumeras rationes præcipuas, quibus vel ſepoſita auctoritate Eccleſiæ, ſingula Catholicorum Dogmata confirmantur, utpote quæ ſacrarum Scripturarum, aut antiquiſſimæ Traditionis teſtimonio fulciuntur, nos ipſa Ratio docet, numquam magis pollere mentem noſtram, & ratione uti in judicando vero, quam quando ſe judiciis Eccleſiæ accommodat, quæ a Deo habet, ne umquam in Dogmate fallatur, aut fallat. Catholici itaque non ſecus ac Proteſtantes, divinis Scripturis, & rationibus in Fidei doctrina ſtabilienda, ſive credenda, utuntur. Sed hæc inter utrosque differentia intercedit. Proteſtantes divini Verbi ſenſum, & Religionis dogmata metiuntur e privato cujusque ingenio, uti Ratio in conſilium adhibita unicuique perſuaſerit. Scilicet in re tanti momenti judicem & conſiliarium ſibi adſciſcunt infidelem, atque infirmum, uti quotidiana experientia docet, ſatisque teſtantur ferventes adhuc inter ipſosmet controverſiæ. Catholici vero cum Ingenium ſuum, tum Eccleſiæ vocem auſcultant in exquirendo & ſtatuendo Literarum ſacrarum ſenſu. Ingenium autem ſuum, ſi forte ab Eccleſiæ voce diſſentiat, ſilere malunt, quam loqui. Conſilio utique ſalubetrimo, quippe non fallacem conſiliarium, ſed certiſſimum judicem a Chriſto ad dirimendas Fidei controverſias conſtitutum ſibi petunt. Nemo prudens inter Proteſtantes Spiritum Dei ſibi certo adeſſe jactet, per quem ab erro-

Digitized by Google

errore ſe prorſus immunem polliceatur. Et ne ullus quidem inter privatos Catholicos tantum ſibi e cælo munus tribuat. Verum ubi nos Eccleſiam audimus & ſequimur, cui Spiritum ſuum, Spiritum Veritatis, ut Johannes Apoſtolus teſtatur cap. XIV. 10. uſque ad conſummationem ſæculi numquam defuturum, Chriſtus ſpopondit; quis non videat, nos tutiſſimam non errandi viam inire? Itidem unuſquiſque intelligat, ceteros ab Eccleſia Dei diſcordes ex eorum ſententia incertos ſaltem in Fidei controverſiis eſſe debere; ex noſtra vero ſententia, ubi a nobis diſſentiunt, eos certiſſime errare.

Sed quum hac ex parte ſe victos ſentiunt Proteſtantes, alio ſe convertunt, redeuntque ad ingenium ſuum. Quod animo olim perceperunt; Catholicam videlicet Eccleſiam eorum parentem pravis abundare opinionibus, & ſacrilegiis operam dare, id ante illorum oculos iterum iterumque recurrit. Hinc ex affectibus argumentantur ad cauſam, contendentes, quandoquidem Eccleſia erravit, nullam eidem ab errore immunitatem a Deo conceſſam. Equidem heic appellare juvat eorum fidem, & rogare, ut depoſitis præjudiciis & affectibus anteceptis Rationem diligentius auſcultent, quam judicem ſacrarum Scripturarum ipſi ſtatuerunt, & nos non ſolum non abhorremus, ſed heic ultro & enixe cauſam dicere volumus. Quid eſt, quod eos certos facit de Catholicæ Eccleſiæ erroribus? Scriptura divina, inquient. At Scripturam ipſam Catholici proferunt; & non tantum eamdem a ſe ſtare credunt, & demonſtrant, ſed unam obſtare pertinaciam cenſent, ne id Proteſtantes quoque videant. Utra ex his partibus rectius interpretetur divinos Codices, incertum ſit. Quis litem dirimet, quis feret ſententiam? Recta, inquient, Ratio, adhibito Diſciplinarum omnium, & Criticæ, Linguarumque præſidio. At Catholicis quoque Scientiarum, Criticæ, Linguarumque præſidium adeſt; adeſt & enixum veritatis ac æternæ vitæ deſiderium; & rectam in iis Rationem deſiderari, nullus inter Proteſtantes, ut credere juvat, ſibi perſuadebit. Quem ergo ulterius judicem appellabimus, quæſtionem adhuc vigentem poſtremo voto deciſurum? Nullum alium puto, quam Deum, cujus tamen ſententiam nobis, niſi poſt exactos mortalis hujus vitæ dies, audire licebit. Interim vero, quum ſaltem incertum Proteſtantibus æquis remanere debeat, num Catholica Eccleſia errorem fuerit amplexa, quei ex his incertis criminibus evertere volunt certam de minime fallaci Eccleſia ſententiam in Scripturis ſacris evidenter fundatam, & rectæ Rationis ſuffragio fortiſſime comprobatam? Cur certa iis quoque eſſe non incipit iſta ſententia, quando ne certam crederent, una obſtabat antecepta perſuaſio, Eccleſiam nempe in quoſdam errores jam fuiſſe prolapſam? Ratio profecto monet, propter id, quod incertum dubiumque eſt, ea non eſſe rejicienda, quæ certa ſunt. Rurſus ipſamet Ratio Catholicos bono eſſe animo jubet, & veritatis poſſeſſores decernit. Evidentiſſime quippe promiſſum in Scripturis ſacris legunt, Eccleſiam Dei numquam a veritate defecturam, ſemperque Veritatis futuram eſſe magiſtram; deinde evidenter cognoſcunt, Eccleſiam nihil tradere, quod Scripturis a Deo traditis repugnet, aut per ipſas dilucide non probetur. Quare ſentiunt ſe falli non poſſe, dum auctoritate Eccleſiæ Catholicæ nituntur, quæ auctoritas præſidium ſimul eſt, & frenum Rationis. Præſidium, ut Rationi media pateat via, in qua verum ſedet; frenum, ne ad extrema Ratio declinet.

Porro ex effectibus diximus intelligi, quanti ſit æſtimanda Proteſtantium Methodus, & num Deo probari poſſit, qui unam ſemper & concordem vult eſſe Religionem ſuam; & num Rationi arrideat tantopere ab erroribus abhorrenti. Lutherus (ut veteres omittam Hæreticos) irarum plenus in Eccleſiam Catholicam parentem ſuam, adulterii arceſſitam, inſurrexit. Quæ Ingenio ſuo, aut, ſi mavis, Rationi ſuæ viſa ſunt divinis conformia Scripturis, probavit; quæ deformia, rejecit, damnavit. Non exemplo ſuo tantum, ſed grandi etiam voce docuit, contemnendam eſſe Eccleſiæ vocem, uniceque reſpiciendam eſſe Scripturam. Quod neceſſario conſequebatur, fortaſſe tacuit; videlicet, pro Eccleſiæ voce Rationis vocem auſcultandam eſſe, & Rationem divini verbi judicem adſciſcendam; quaſi Ratione Eccleſia ipſa non uteretur. Fallaciſſima hæc methodus continuo Zuinglios, Oecolampadios, Carolſtadios, Anabaptiſtas, & innumeros alios Religionis doctores peperit, quibus nihil antiquius fuit, ſi ipſis fides, quam divinis hærere Libris, hoc eſt Scripturas ſacras ex ingenio ſuo, ſuæque privatæ Rationis conſilio interpretari, & Catholicam interim Eccleſiam collatis viribus oppugnare. Verum hinc mille monſtra ſententiarum, mille Sectarii prodiere, contrariis opinionibus non minus inter ſe, quam contra Catholicam Eccleſiam pugnantes. Tulit eadem ætas Calvinum, alteram Europæ facem, & Anglos invaſit male ſanus idem ardor, qui reliquum Septentrionem in tot opiniones diſcer-

Digitized by Google

ſcerpſerat. Succeſſere Sociniani, tum eorum, pæne dixi, gregales Arminiani, Syncretiſtæ, Quakeri, aliique Fanatici, Independentes, Præadamitæ, & ut brevius dicam, non facile numeranda aliarum Sectarum fruſta. Singulos ex iſtis contraria ac diverſa tradentibus interroga. In eorum, dicant, caſtris divina Scriptura, Veritas, & Ratio militant; in reliquorum error & falſitas. Et tamen ne uni quidem e tot Chriſtianorum ſectis a Catholica Religione avulſis adſunt Credibilitatis Argumenta, qualia ſunt Antiquitas, Unitas doctrinæ, Epiſcoporum ſucceſſio ab Apoſtolis, Miraculorum virtus, atque alia hujuſmodi.

Quæ igitur incommoda e Proteſtantium methodo fluant, nullo negotio colligas. Primo, ne doctis quidem & acutis hominibus facile erit in tanta opinionum diverſitate cognoſcere, quæ ad Veritatem certo accedat, quum utrinque Scriptura ſacra, & rationum pondus jactetur, & æque una pars ac altera ſe prævalere lumine rationis, ſeu rationum vigore, enixe contendat & credat: Secundo, multo minus id populis imperitis licebit, tum quod eorum non ſit, recte de tantis litibus inter Proteſtantes agitatis judicare, tum quod nulla ſuppetant potentiſſima Credibilitatis Argumenta, quæ in hanc potius, quam in alteram partem, inclinent indoctorum mentem. Tertio, novi in dies emergent Sectarum auctores, novæ ſententiæ, nova deliria, dum quiſque ſibi ſumit divinos Codices pro ſuo interpretari ingenio, nullumque frenum ſuæ Rationi ſtatuit. Neque temeritatis argui a ceteris Hæreticorum ſectis quiſquam poterit, quippe non aliter hic ſe regat, ac ſe rexerit Lutheri, Calvini, aliorumque Proteſtantium chorus, & ipſe ſibi idemmet jus, eamdemque tribuat libertatem, quam ſibi ſumendam reliqui Novatores putarunt. Ita fiet, ut nulla ſit inſania, nulla perverſa opinio, quam veluti Chriſti doctrinam invehere non audeant ac poſſint hominum ingenia. Continget etiam, ut nulla ſuperſit ratio avocandæ ab errore, & convincendæ hujuſmodi gentis, ubi ingenio, quod eſt difficillimum, hæc cedere aliis nolit. Et jam vidit Chriſtianus orbis, in quas opiniones teterrimas deprædicatum hoc Rationis lumen trahere facile poſſit. In Religione Chriſtiana Dogma nullum eſt, quod ab aliquo homine, aut aliqua ſecta negatum, impugnatumque non fuerit. In Atheiſmum, aut Scepticiſmum tamdem iſta opinandi licentia commodiſſime deſert. Denique Lutheranis Calviniſtas evertere nondum licuit; Remonſtrantes nihili duxere minas, & Synodos Calvinianas; & inter tot Sectas internecinum odium, aut æque abominandum ſyncretiſmum vigere adhuc cernimus.

Heic rogandi ſinceri veritatis inveſtigatores & recti amantes, quid eorum Ratio ſuggerat, quum hæc & alia plura, quæ hanc in rem adferri poſſunt, ſerio & affectibus tacentibus expendunt. Omnibus utique illa reſpondere deberet, fieri non poſſe, ut per hanc periculoſam methodum ad Veritatem ſine dubitatione perveniatur. Fieri itidem non poſſe, ut Chriſtus, qui veritatem ſuæ doctrinæ non ſolum apud homines æternum durare, ſed etiam in omnem terram effundi, & facile ab hominibus cognoſci poſſe voluit, hanc unam tradiderit adeo fallacem regulam, qua vera Scripturarum ſuarum mens innoteſcere poſſit. Niſi aliter ille conſuluiſſet Religioni ſuæ, ac infirmæ rationi, qualis in hac miſera natura deprehenditur, voti ſui (dicere bona fide liceat) numquam factus fuiſſet, fieretque compos. Immo hinc conſequitur, Religionem Chriſtianam, ejuſque auctorem Deum, deridendum Infidelibus exhiberi ab iis, qui nullum aliud præter Rationem humanam inſtitutum a Deo tribunal arbitrantur, cujus ſit finem imponere controverſiis quotidie in ſacrarum Literarum interpretatione exſurgentibus, & cujus ſit tum certo proponere, quæ aut credenda aut neganda ſint, tum frenum temerariis Ingeniis injicere. Tamdem nullam a Lutheri, puta, & Calvini ſectatoribus adferri poſſe rationem contra ipſis æque ac nobis deteſtandum Socinum, quæ in ipſorum caput non recidat; & tunc ipſos vinci ab Eccleſia Catholica, meritoque damnari, quum Socinum ipſi vincere & damnare contendunt. Et certe Socinianæ peſtis, aliorumque hujuſmodi monſtrorum ortum permiſiſſe Deus videtur, ut Lutherani & Calviniſtæ hinc etiam diſcant, quam temere ab Eccleſia Catholica ipſi prius defecerint, quando ipſiſſima eorum methodus Socinum, Spinoſam, & mille alias Hæreticorum ſectas peperit, & armavit, novaſque in dies ſingulos parere & armare poteſt, exarmare autem aut expugnare non poteſt.

Digitized by Google

CAPUT X.

Auctoritas Eccleſiæ Catholicæ in Fidei doctrina a Phereponi objectionibus vindicata. Ei non ſine ratione credimus. Fallaci auctoritati Proteſtantes addicti, & incerta apud eos Veritatis conſequutio. Antiquitas doctrinæ in Chriſti ſchola, & credentium multitudo robuſta Veritatis argumenta. Novitas & paucitas, erroris indicium extra Catholicam Eccleſiam. Pherepon i in hanc rem animadverſiones confutatæ.

INvictæ ſunt omnes Hæreticorum ſectæ, ubi una in alteram inſurgit, ſed facile vincendæ ab Eccleſia Catholica, quoties ipſæ tum ſuam, tum Catholicorum methodum, ambarumque longe diverſa conſectaria placidiſſimis mentibus ſimul conferant. Quum ergo demonſtratum fuerit, quam ſit fallax, periculoſa, & a mente Dei aliena illorum methodus, qui in una vi Rationis ſeu Ingenii ſui, ſtatuunt veram divinarum Literarum & Chriſtianæ doctrinæ interpretationem: reliquum eſt, ut nulli privato homini infallibilitatem tribuamus; ſed Eccleſiæ veræ, hoc eſt univerſali, in qua Spiritum ſanctum veracem ſacrorum Codicum interpretem ſemper adſuturum Chriſtus pollicitus eſt. Neceſſariam autem eſſe, atque a Deo propterea Catholicæ Eccleſiæ datam iſtam auctoritatem, Ratio cognoſcit, ut tot abſurda evitentur hactenus commemorata. Immo, ut vidimus, ſacræ id teſtantur Scripturæ manifeſtis verbis, & Sancti Patres, & antiquiſſima Traditio, & uſus tot ſæculorum apertiſſime probant.

Statuta autem hujuſmodi auctoritate, cum docti, tum indocti, prætermiſſo etiam examine controverſiarum, conquieſcere merito poſſunt, utpote certi ſe ab errore abſuturos, quoties id credunt, quod Eccleſia Catholica Spiritu Dei erudita credendum proponit. Atque hoc ipſum illud eſt, quod S. Auguſtinus cap. 7. de Quant. Animæ ajebat, nempe, *Auctoritati credere magnum compendium eſſe, & nullum laborem, & animis tardioribus ac imperitioribus utiliſſimum eſſe excellentiſſimæ Auctoritati credere, & ſecundum hoc agere vitam*. Quæ tamen verba ita Phereponus in animadverſionibus vellicabat: *Sed prius ipſa illa Auctoritas expendenda eſt, quam ei fidem habeamus; ita ut ei per omnia credamus, quia nobis indubitatis argumentis conſtat, eam nec falli, nec fallere. Alioqui ſtultum eſſet ei credulitatem ſuam addicere, a qua verum dici nulla ratione conſtaret. Sin minus, barbari omnes populi, qui Sacerdotibus, aut Majoribus ſuis tam multa temere credunt, recte facere dicendi eſſent. Compendiaria via etiam progrediuntur, ſed ut ad omnis generis errores perveniant, ex quibus numquam ſe expediunt.* Hæc quidem bene habent, modo is perſuadere nolit, Catholicam Eccleſiam falli ac fallere poſſe, & Auguſtinum in ea fuiſſe opinione, ut Catholicorum Sacerdotum auctoritati ſine conſilio, ſine ulla ratione, fidem adjungendam eſſe cenſeret. Auguſtini hac de re ſententia aliis in locis, ut vidimus, expreſſa eſt. Sed quæ heic Cenſor dicere pergit, non ſunt facile dimittenda. *Itaque*, ait, *omnes cavere oportet, quibus cordi eſt Chriſtiana Religio, ne idem ei fundamentum ponant, quo maximi & turpiſſimi quique errores nituntur.*

Si Catholicæ Eccleſiæ ſententiam & uſum heic ille carpit, ſicuti ſuſpicari cogimur, næ Phereponus male collocavit optimum documentum. Nam, ut hactenus oſtendimus, ideo Catholici Eccleſiæ auctoritati credunt, quia indubitatis argumentis ducti eam vident neque falli, neque fallere poſſe; & cuicumque poſcenti auctoritatis hujus rationes parati ſunt illas dare, priuſquam exigant, ut Catholicæ doctrinæ fides habeatur. Tantum autem abeſt, ut poſito hujuſmodi fundamento Catholicis errandi periculum immineat, ut ſine iſto fundamento nemo de veritate ſit certus, nemo errandi periculum effugiat. Quod ſi Pherepono animus forte fuit his verbis erudire ſuam gentem: laudandus eſt profecto illius zelus, commendanda prudentia. Ejuſmodi enim conſilio nemo plus indiget, quam Lutheri Calvinique familia. Ex his plerique omnes, etiamſi reliquorum hominum, ſuorumque etiam Paſtorum auctoritati in Religionis negotio prorſus renuntiandum, & uni Scripturæ credendum verbis affirment: re tamen & uſu nihil magis ſequuntur, quam ſui inſtitutoris, ſuorumve Paſtorum auctoritatem, ſive confidentiam. Siquidem quis e minuto rudique popello, quis (ne graviora dicam) ex ſemieruditis, id ſtudii, id

Lin-

Linguarum Orientalium, id Critices & eruditionis ſecum attulit, ac affert, quod apprime neceſſarium eſt, ut exhauriantur controverſiæ omnes inter ipſos & Catholicos, & rurſus inter ipſos aliosque Hæreticos vigentes? Si non attulerunt (quod arbitror ſincerus quisque fatebitur), ergo certa minime eſt eorum Ratio, ſe veritatem ebibiſſe, erroresque vitaſſe. Et quidem quando apud ipſos valere non debet Auctoritas, ratio poſcit, ut unusquisque ſingula dogmata in quæſtionem adducta perpendat, & rationes utrinque allatas ſedulo examinet: ad quod præſtandum incredibile dictu eſt, quot præſidia, quot anni, & quanta vis mentis exigatur. Catholicos a tanto labore eximit facile cognita ſuæ Eccleſiæ veritas ac veracitas, cum qua ſciunt ſe errare non poſſe. Quum igitur e Chriſtianis non Catholicis plerique Auctoritatis contemtores, & Rationis unius præcones, in Religionis tamen negotio ſe inconſulto duci ſinant auctoritate ſuorum Paſtorum, divinas Scripturas pro ſuo ingenio interpretantium: prudenter iis auctor eſt Phereponus, ne tali fundamento fidant, quod ex eorum ſententia dubium eſt, ac errori æque inſervit, immo ex noſtra quoque ſententia fallaciſſimum eſt, niſi quum Eccleſiæ Catholicæ auctoritati creditur, cui divinum Spiritum adeſſe, ſemperque adfuturum oſtendimus.

Et ſane Pherepono liceat hiſce conſiliis erudire populos ſui ſimiles, hoc eſt Eccleſiæ Catholicæ rebelles, liceatque illi Remonſtrantes ab auctoritate Dordracenæ Calvinianæ Synodi eximere. Prædicet ille Rationis jura, & pericula explicet iis imminentia, qui Auctoritati fallaci ſuam addicunt credulitatem. Sed viciſſim patiatur, ut ſibimet ipſi Rationem tantopere commendanti, paucis mutatis ſua verba reddantur. Ita Ratio, ejusque vigor prius expendendus eſt, quam ei fidem habeamus in rebus Fidei, ut ei per omnia deinde credamus, quia nobis indubitatis argumentis conſtat, Rationem noſtram falli non poſſe. Alioqui ſtultum eſſet, eam arbitrari certam veritatis Magiſtram, quam talem eſſe minime conſtaret, & quam ſæpe falli, & in errores turpiſſimos labi exploratum foret. Atqui Chriſtianæ omnes Sectæ, a Catholica Religione abhorrentes, Rationem ſuam privatam conſtituunt ſacrarum Literarum certiſſimam interpretem, eaque via tuto ſe progredi ſingulæ opinantur, ſed ut ad omnis generis errores perveniant, ex quibus numquam ſe expediunt. Ergo cavere omnes oportet, quibus cordi eſt Chriſtiana Religio, ne privatum conſilium Rationis, hoc eſt, idem Religioni fundamentum ponant, quo maximi & turpiſſimi quique errores, & tot Hæreticorum deliria nituntur, & ne abjiciant Catholicam Petram, in cujus unius ſtabilitate humana Ratio fixa ſperare poteſt, ſe a lapſu immunem ſemper eſſe futuram. Quod eſt ad Catholicos, ii luculentiſſime ſuis in Libris oſtenderunt, & oſtendere iterum poſſunt, ad Auctoritatem minime fallacem Eccleſiæ Catholicæ nihil pertinere Phereponi cenſuram. Neque enim nos Auctoritati ſine ratione credimus, neque Rationem excludimus, ſed cum Auctoritate conjunctam volumus: quæ concordia tum demum Rationem robuſtiſſimam facit, tutoque ad veritatem perducit. Verum quod eſt ad Proteſtantes, tunc oſtendet Phereponus, eosdem nequaquam abuti Rationis lumine, quum palam fecerit, tot tamque varias ac oppoſitas Hæreticorum ſectas, tot errores, tot monſtra opinionum, ex iſta Rationis humanæ ſuperbia, tamquam ex equo Trojano, nequaquam prodiiſſe.

Multo autem magis Catholicorum Ratio in cognitione veritatis, quam amplexa eſt, confirmabitur, ubi tot notas contempletur, quæ nos docent, omnium Hæreticorum nunc vigentium ſectas carere nomine veræ ac veracis Eccleſiæ. Nempe non originis ſolum, ſed etiam doctrinæ novitatem, turbas, & humanas artes, per quas invecta plerumque fuerit hæc nova doctrina: nulla miracula, nulla ſigna earum auctoribus fuiſſe, quamquam neceſſaria, ut veritatem ſuæ novitiæ doctrinæ teſtarentur e cœlo venire, oſtenderentque, Catholicam Eccleſiam ejusque auctoritatem eſſe repudiandam. Iis auctoribus (quippe neque a Deo, neque a legitimis Paſtoribus ad prædicandum miſſis) defuiſſe legitimam vocationem, legitimamque docendi auctoritatem, quam tamen Apoſtoli, recta politia, & Ratio in Eccleſia Dei aperte exigunt, ne cuicumque liceat errores ſub ſpecie veritatis diſſeminare, & identidem novas condere Religiones, easque incautis eo obtrudere titulo, quod vetus Religio e ſuo jure & e veritate exciderit. Denique nihil ſimile habere cum vera Chriſti Religione inconſtantiam Doctrinæ, quam inter Proteſtantes facile eſt deprehendere. Juvat etiam addere, quod Catholicis ſolatio ſit, & reliquis incitamento, ut unam amplectantur Catholicam Religionem. Quocumque odio in iſtam Eccleſiam rapiantur præcipui ex recentioribus Hæreticis, fateri tamen non dubitarunt, neque dubitant, quin iſtius quoque ſectatores, modo ad Evangelii normam & mandata ſuos mores componant, æternam ſalutem adipiſci poſſint. Id in Libris Lutheranorum, Cal-

Digitized by Google

Calvinianorum, Syncretiſtarum, & Socinianorum legere eſt. Quum ergo ex conſenſu vel inimicorum certum ſit, veritatem & ſalutem in Eccleſia Catholica haberi poſſe: contra vero, quum e Catholicorum ſententia, cui Apoſtolorum, Sanctorumque Patrum, & totius antiquitatis voces conſeuti unt, certum ſit, inter Hæreticos, ſive Luthero, ſive Calvino, ſive Socino, ſive aliis addictos, æternam ſalutem obtineri non poſſe: Ratio maniſeſtiſſima ſuadet, Auctoritati Eccleſiæ Catholicæ ſtandum, & non immorandum in Hæreticorum cœtu, ſed in illius ſinum eſſe volandum, a cujus unius communione ſperanda eſt communi ſuffragio ſalus. Tanti namque momenti ſalus æterna eſt, ut certo periculo (ſi vera eſt Catholicorum ſententia) exponenda non ſit in Hæreticorum caſtris, quando periculum omne in Catholica Schola vitare fas eſt.

Sed nos ad Phereponum regredientes exquitamus, quid ſibi alio in loco is velit. Sanctus Auguſtinus in Lib de Util. credendi cap. 16. hæc de Chriſto pronuntiaverat: *Ergo ille afferens medicinam, quæ corruptiſſimos mores ſanatura eſſet, Miraculis conciliavit* (ſibi) *Auctoritatem, Auctoritate meruit fidem* (His verbis liberaliter adſentitur Phereponus, at non ſequentibus), *fide contraxit multitudinem, multitudine obtinuit vetuſtatem, vetuſtate roboravit Religionem*. Inquit enim Cenſor: *Quamvis Chriſtus fide ſibi facta apud multitudinem, Eccleſiam ſuam condiderit, atque conditam auxerit: attamen eo non ſpectavit, ut aliquando Religionem vetuſtate roboraret, quaſi vetuſtas argumentum quandoque futurum eſſet veritatis. Non adſentimur iis, qui Chriſti dogmata ſequuntur, quia antiqua eſt illorum fides, ſed quia conſentanea eſt veritati cæleſti, cui fidem Chriſtus miraculis ſuis fecit*. Strenue ſuam cauſam heic agit Phereponus, argumentum a vetuſtate petitum expendens, utpote qui toties objici ſibi non tantum a Catholicis, ſed & ab ipſis Calvini aſſeclis, ſententiarum Arminianarum novitatem meminit. Et revera vetuſtatem opinionum, ut ut veneratione fere ſemper digna ſit, non eſſe tamen certum argumentum veritatis, nihil verius eſt in opinionibus ad Phyſicam, ad Aſtronomiam, & ad nonnullas alias Artes ſpectantibus. Sed miror, Logicum, Criticumque virum aut animadvertere nolle, aut nolle fateri, quantum ponderis ſit vetuſtati in Theologicis, atque Hiſtoricis rebus. Primi generis ſententias nulla antiquitas opinantium veras eſſe perſuadere poteſt; nulli quippe ex antiquis magiſter aliquis fuit falli neſcius, qui eos de veritate hujusmodi opinionum certiſſimos efficeret. Ingenium ſuum cuique pro magiſtro erat. Quum autem antiquis Philoſophis interdum ingenio recentiores non cedant, immo iſti illis nonnunquam antecellere poſſint, majore nempe ſtudio, pluribusque quam antea adminiculis ſuffulti: quis non videt, æque in recentiorum, quam in veterum placitis veritatem haberi poſſe, nihilque etſe, quod ſupra nos Majores noſtri ſibi tribuere poſſint in hujusmodi veritatum inquiſitione, niſi quod ante nos inquiſierint, nobisque faciliorem ſtraverint viam ad veritatem ipſam inveniendam?

At longe aliter ſe habent ſecundi generis ſententiæ. Si ſit quæſtio, utri ex duobus Hiſtoricis in re quapiam diſcordibus adhibenda ſit fides, & par ſit utriusque fidelitas, judicium, ac eruditio, & utrinque veriſimilia narrentur: nemo inter Criticos futurus eſt, qui non judicet, antiquiori potius quam recenti credendum, multoque magis antiquiſſimo in comparatione admodum novitii ſcriptoris. Accidit id quoque in Theologicis rebus. Diſputatur inter Chriſtianos, quænam ſit vera Chriſti Eccleſia, & verane, an falſa ſint Dogmata quædam. Litem dirimere non licet, affirmantibus ſingulis, ſuam doctrinam ideo veram eſſe, quod conſentanea ſit veritati cæleſti, cui fidem Chriſtus miraculis ſuis fecit. Potentiſſima ratio monet, ſecundum illos judicandum eſſe, qui vetuſtatem ſententiæ, & Eccleſiæ ſuæ, ad Apoſtolos uſque & ad Chriſtum perducunt; reliquos vero longe a veritate recedere, quibus cum Eccleſiæ, tum dogmatum novitas exprobari poteſt. Quis enim melius, quam Antiqui, & Apoſtolorum æquales, ſive Diſcipuli audire, aut reſcire potuerunt, quæ Chriſti mens & doctrina fuerit, quidve credendum, agendumve ipſe propoſuerit, quum hæc ea ſint, quæ non ex ingenio hominum, ſed ex revelatione Dei & Chriſti pendeant?

Eoque magis valere id omnes intelligent, quum de aliquo Dogmate, ſive Scripturarum ſenſu, lis eſt inter quosdam recentiores, quindecim aut ſexdecim ſæculis ab Apoſtolorum temporibus diſſitos, & alios uno, duobus, aut tribus ſæculis ab iisdem temporibus remotos; & potiſſimum ſi Eccleſia tota, & Sanctorum Patrum conſenſus, & immemorabilis Traditio militet contra paucitatem, & novitatem recentiorum. Enim vero heic non agitur de conſtituenda Religione ſecundum arbitrium noſtrum, aut de intelligendis, atque explicandis Chriſti dogmatis, & Literis ſacris, prout ingenio noſtro magis arridet: quod ne ipſum quidem Phereponum velle arbitror, quamquam ipſa ejus dicta &

F facta

Digitized by Google

facta nihil aliud velle præſeferant. Sed agitur de retinenda Religione, quam Chriſtus, certiſſimus veritatis Magiſter, revelavit, & de intelligendis atque explicandis Codicibus ſacris, quemadmodum a Chriſto, ejusque Apoſtolis intellecti ſunt, atque explicati. Nemo autem credendus eſt heic magis ſcire, quam qui aut Apoſtolos prædicantes, aut Apoſtolorum ſucceſſores audire, & quæ falſa, quæ vera forent, probe callere potuerunt, atque debuerunt. Contra nemo in hujusmodi controverſiis minus audiendus eſt, quam qui tot ſæculis ab Apoſtolorum ætate remoti unum ſuum ingenium judicem faciunt in tanti momenti rebus, & ſibi nuperis potius credi poſtulant, quam antiquis, quibuscum Eccleſia Catholica conſentit, ſemperque conſenſit. Quapropter nihil certe ideo verum eſt, quia antiquum: Sed in controverſiis inter Chriſtianos agitatis robuſtum Veritatis argumentum, ſive ut melius dicam, indicium, Antiquitas eſt. Et ſi alia accedant Veritatis indicia, qualia habet una Catholica Eccleſia, certos homines efficere poteſt, ac debet de veritate doctrinæ. Indicium contra atque argumentum falſitatis eſt Novitas; atque ab iſta cavere quam maxime oportere, & hinc etiam diſcerni Hæreſes & Pſeudoprophetas Apoſtoli monuerunt. Hæc autem adeo certa ſunt, ut quicumque pejora etiam & falſiſſima Dogmata duobus proxime præteritis ſæculis commentus fuit, non nova ſe tradere, ſed antiqua, & Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus probata, perſuadere neceſſum duxerit. Qua in re quantum eos fallat ſua eruditio atque conatus, apertiſſime patet ex Catholicorum Libris. Itaque non eſt, cur Phereponus in Theologicis inanem putet eſſe vim, & auctoritatem Antiquitatis, non ſecus ac ſi de Philoſophicis ageretur. Telum hoc omnium conſenſu acutiſſimum eſt, ſed tantummodo in Catholicorum manibus vim ſuam exercet. Multo minus fuit, cur Phereponus Auguſtino non adſentiretur, pronuntianti, Chriſtum vetuſtate roboraſſe Religionem. Tuebatur Auguſtinus adverſus Hæreticos veritatem ejusdem doctrinæ ejusdemque Eccleſiæ, quam & nos commendamus, & pro viribus tuemur, hoc eſt, agebat contra illorum Chriſtianorum genus, qui novitatem cum originis, tum doctrinæ, & Eccleſiæ præferentes, ab Antiquitate, Catholicam Eccleſiam atque doctrinam roborante, vincuntur. Propterea de Chriſto, inquit: *Vetuſtate roboravit Religionem, quam non ſolum Hæreticorum ineptiſſima novitas fraudibus agens, ſed nec gentium quidem veternoſus error violenter adverſans, aliqua ex parte convelleret.*

Agnoſcit hoc Phereponus, & tamen dicere pergit: *Sed Auguſtino commodum erat talibus argumentis uti in Hæreticos ac Schiſmaticos, quibus paſſim novitatem, & paucitatem exprobrat, quas olim Chriſtianis exprobraverant Ethnici.* Utrum a Vetuſtate petitum argumentum vim habeat in Hæreticos, ac Novatores, jam vidimus. At neſcio cur heic producendos ſibi putet Ethnicos, eorumque exemplum Auguſtino objiciat. Si par fuiſſet Gentilium, & Chriſtianorum cauſa, hoc eſt, ſi rationibus utrinque pugnatum æque fuiſſet, & Chriſtianis nullum ſuccurriſſet evidens Veritatis argumentum, excuſatione dignum fuiſſet hominum judicium, ſi Chriſtianæ Religioni Ethnicam prætuliſſet, quam nimirum neque ulla gravior adverſæ partis ratio vinceret, & contra vetuſtas ac amplitudo evidentius commendarent, quam Chriſti Fidem. Sed hinc Miraculorum ſplendor, Prophetarum oracula evidentiſſime completa, & ſanctitas Legis Chriſtianæ, inde vero vel ipſi Ethnico vulgo facile noſcenda, atque eruditis fere omnibus certe nota Religionis Idololatricæ impietas ac inſania, tantum roboris addebant rationibus Chriſtianorum, tantum detrahebant Religioni Gentilium, ut ipſa novitas & paucitas Chriſtianæ gentis minime obſtare deberet, quin doctus quisque & indoctus ad caſtra Chriſtianorum tranſiret. Quod autem eſt ad Catholicos, & Hereticos, inter ſe pugnantes, utraque pars rationes, & Scripturas pro ſua ſententia adferebat. Rationibus certe Catholici præſtabant. Verum id negantibus adverſariis, par videri multis potuiſſet cauſa, & anceps iſtius contentionis exitus, niſi Catholicorum rationes evidenter juviſſet ſententiarum vetuſtas, & Eccleſiæ amplitudo. Jure ergo ad Catholicos inclinare debuit victoria; nam ii mentem Chriſti, verumque ſenſum Scripturarum melius ac certius noviſſe credendi erant, qui propius ad ipſum, ejusque Apoſtolos, antiquitate accedebant. Quamquam quid Phereponus ait de novitate Chriſtianæ Religionis præ vetuſtate Ethnicæ ſuperſtitionis? Ne hoc quidem habebant Gentiles, quo ſe Chriſtianis in ea controverſia præferrent, immo heic etiam evidentiſſime vincebantur. Et profecto ignorare non potuit ipſemet Phereponus, quod cuivis eruditorum patet: nempe Chriſtianam Religionem eamdem cum Judaica eſſe, & propterea ad Adamum usque contingere, & Religionibus reliquis antiquitate præire. Quid in hanc rem ſcripſerint Clemens Alexandrinus, Euſebius Cæſarienſis, ipſe Auguſtinus, aliique Sancti Patres, & recentiores non pauci, præ omnium manibus eſt; & ſat erit meminiſſe. Parum igitur opportu-

ne,

Digitized by Google

-ne, parumque erudite Phereponus huc adfert Ethnicorum exemplum, ut jura vetuſtatis, hoc eſt, Catholicorum arma, retundat.

Ceterum non heic tantum, ſed & alibi Auguſtinum Phereponus irridet objicientem paucitati Hæreticorum Catholicæ Eccleſiæ amplitudinem. Non eſſe hoc Veritatis argumentum, ille monet; alioqui Ethnicorum multitudine conſiderata, Chriſtiana Religio falſi convincetur. Et ſane fatendum eſt, ab Ethnicorum multitudine victos olim fuiſſe Chriſtianos, & adhuc vinci. At nos in Ethnicos aliis evidentibus argumentis pugnamus, facimusque, ut fruſtra ſuam nobis amplitudinem objiciant. Quum vero controverſia eſt inter Catholicos & Hæreticos, dicimus validiſſimum ſemper fuiſſe, ac fore indicium veritatis, credentium multitudinem, cum aliis indiciis & argumentis conjunctam. Ab ipſo Religionis ſanctiſſimæ exordio ad noſtra usque tempora inſurrexere *lupi rapaces*, *& viri loquentes perverſa*, ut Apoſtolus prædixerat. Schismata etiam, & Hæreſes invaluere. Quæſitum eſt, utrum a Catholicis, an ab adverſariis vera Chriſti Eccleſia, & doctrina ſtaret. Ea autem perpetuo ſententia ſedit, non alibi ſtare, quam apud illos, qui Eccleſiæ & doctrinæ antiquitatem, atque conſtantiam, multitudine quoque, ſucceſſione, & concordia credentium, probarent: quod de ſolis Catholicis dici olim potuit, & dici adhuc poteſt. Propterea in Concilio Nicæno ſtatutum eſt, ut ea haberetur Eccleſia Dei vera, cui præter alia ſigna nomen *Catholicæ*, ſeu *Univerſalis*, re conveniret. Quæ appellatio non tunc nata, ſed Eccleſiæ veræ jam indita eſt vel ab ipſis Apoſtolorum ſucceſſoribus, quum τῆς ἁγίας καθολικῆς ἐκκλησίας, *ſanctæ Catholicæ Eccleſiæ* mentionem fecerint Smyrnæi in Epiſtola de Martyrio Beati Polycarpi, & Ignatius Martyr in Epiſtola ad Smyrnæos. Sed quid hæc ad veritatem? iterum inquiat aliquis.

Primo, ſunt nonnulla cum veteris, tum novi Teſtamenti oracula, quiqus palam fit, Chriſti Religionem prædicandam eſſe *in omnes gentes, incipiendo ab Hieroſolyma, & in omnem terram exiviſſe Apoſtolorum ſonum, & in fines orbis terræ verba eorum*. Hæc autem non de falſa, ſed de vera Chriſti Religione prædicta ſunt, & Prophetiam comprobavit effectus. Legitimum igitur veræ Eccleſiæ & Orthodoxæ doctrinæ indicium eſſe debuit amplitudo Catholicæ Eccleſiæ cum ejus antiquitate, concordia opinionum, & ſucceſſione Epiſcoporum conjuncta. Hujusmodi prærogativam ipſi veræ Eccleſiæ, veræque doctrinæ, & nequaquam Eccleſiis malignantium, & erroribus Hæreticorum pollicitus eſt Chriſtus. Secundo, quum longe lateque propagata fuerit germana Chriſti Religio, atque in ſingulis terræ partibus, diſſitisque Provinciis fundatæ fuerint innumeræ Eccleſiæ, quæ ex Apoſtolorum præcepto noverant, nihil in Chriſti doctrina innovandum, & quod traditum fuerat tenaciſſime ſervandum: iſta amplitudo non cuſtodiendæ ſolum, ſed etiam indicandæ veræ doctrinæ aptiſſima fuit. Etenim fieri quidem potuit, ut una, aut plures etiam Eccleſiæ errarent, violarentque illata novitate documenta Chriſti; fieri autem non potuit, quin proximæ, atque innumeræ aliæ Eccleſiæ, piaculum iſtud animadverterent; quo deprehenſo excogitari non poteſt, omnes Chriſtianorum Eccleſias, & præſertim Epiſcopos ſui muneris, veræque Religionis oblitos, ſilere omnes & connivere voluiſſe. Et certe numquam ſiluiſſe in hujusmodi caſibus ex Hiſtoriis Eccleſiaſticis exploratiſſimum eſt. Quare poſtulat ratio, ut tantæ credentium continuatæ multitudini, & tot Eccleſiis ſacri depoſiti cuſtodibus, & antiquis, & concordibus, potius adhibeatur fides, quam uni novatori, aut paucis ejus aſſeclis, heri & in angulo natis, & ex ingenio ſuo cæleſtem doctrinam interpretantibus, & nulla ſigna adferentibus, quibus probent, aut ſeſe a Deo miſſos, aut Eccleſiam a recta opinione deſciviſſe, aut novitiam Sectam ſuam paucitate quidem cedere, doctrinæ vero ſanitate Catholicis anteſtare. En ergo, quid faciat ad Veritatis demonſtrationem multitudo Catholicorum, & amplitudo Catholicæ Eccleſiæ, quum inter illam, & Hæreticorum Sectas, de Veritate controverſia agitatur.

Digitized by Google

C A P U T XI.

Socinianorum peſtifera Hæreſis. Deo nos quædam edocenti credendum, quamvis credenda ſuperent captum humani intellectus. Ingenii temeritas quam heic impia. Loca Theologica, unde veritas Doctrinæ Chriſtianæ petenda. Traditionis auctoritas, ac neceſſitas in Eccleſia Dei. Quibus principiis nitatur. Laus Theologiæ Dogmaticæ, & Petavii V. C. quem Phereponus pluris facere debuit.

AMpliſſimum inquirendæ Veritatis jus, & Mentis humanæ libido, jam accepit confinia. Primum & ſummum Ingeniorum frenum divina Scriptura eſt. Alterum deinde Catholicæ, ſeu veræ Eccleſiæ, vox & auctoritas. Heic ergo innitendum, ſi certi eſſe volumus de fide noſtra, & in Religione fortes, ac invicti ſtare. Si enim Eccleſiam veram, ſi minime fallacem habemus, & probamus, omnes Hæreticorum peſtes debellabimus. Sin minus, nobis perpetuum cum iisdem bellum erit, & nulla umquam utrinque victoria. Hos autem fines antiqui Hæretici, & proxime præteritis ſæculis Novatores ſupergreſſi ſunt. Quare aditus eſt factus ad tot ſchismata, aut vulnera Eccleſiæ, uno potiſſimum Luthero clauſtra frangente. Neque mirum, quod pejora quotidie videat Hæreticorum tellus, quodque ad impiiſſima tamdem Spinoſiſtarum deliramenta deventum fuerit. Cujuscumque Rationi infirmæ ac judicio temerario apud illos derelicta eſt Veritatis cauſa, & a duobus ſæculis glorioſum ſibi quisque ducit nova procudere, & ducem, non ſectatorem eſſe. Inter eos autem, qui Chriſtiani adhuc appellari gaudent, nemo infelicius, nemo fœdius, nemo audacius impegit, quam Sociniani. Deum iſti, ejusque Religionem humanæ penitus ſubdidere Rationi, ut nihil amplius apud eos credatur, credendumve putetur; quod humanæ Rationis captum ſuperet. Hoc enim qualecumque eſt, ipſi rectæ Rationi adverſari ajunt, quaſi hanc illæſam ceteri Chriſtianorum non amarent. An ambitioſo huic hominum gregi ſit accenſendus Phereponus noſter, uti ſuſpicantur & putant non pauci; ipſe videat. Illud exploratum eſt, nihil in ejus Libris ſonare frequentius, quam ipſamet immodica Rationis encomia. Huic non raro conqueritur, Catholicos, & ceteros Chriſtianos valedicere, eamque opprimere, ut divina Revelatio extollatur. In ſententiam vero Socinianorum ſenſim concedere Calvinianos, dolemus quidem, ſed nequaquam miramur. Etenim fatendum eſt, Socini ſcholam, licet omnino deteſtandam, arctius & ingenioſius iisdem ipſis inſiſtere & ſuperædificare principiis, quæ reliqui Hæretici, & Calvinus potiſſimum, ſtatuerunt, tamquam fundamenta ſuarum Sectarum, ſuæque ab Eccleſia Catholica defectionis. Et quum Calvinianis, ceterisque Hæreticis in oppugnando Socinianiſmo arma valida prorſus deſint, unice a Catholicorum armamentario petenda; quumque nulla fortaſſe Hæreſis dulcius quam iſta blandiatur ambitioni Rationis humanæ; quid mirum, ſi deſpecto Calvino tamdem Socinus ſuſcipitur?

Contra vero, qui ex Proteſtantibus æque ac nos Sociniana commenta execrantur, mirum eſt, ſi in eorum damnatione ſuam quoque non legunt. Mirum, ſi denique non intelligunt, quam neceſſaria ſit, & quam æquitati & Chriſti verbis conſona Catholicæ Eccleſiæ ſtabilitas, infallibilitas, & auctoritas, & quam improbanda Lutheri & Calvini conſpiratio fuerit, quibus non alia umbratica cauſa fuit deficiendi a Catholicis, quam quæ Socinum, Arminium, & tot alias ſectarum ſectas a Calvino, & Luthero diſtraxit. Quod eſt ad Socinianos, ubi temeraria ipſorum Methodus eligenda foret, brevi nullam Religionem haberemus. Nam quæ monſtra Ingenio humano non placeant? Quæ revelata veritas nobis non diſpliceat, ſi quidquid inconſtantibus, variis & oppoſitis hominum ingeniis placet, aut diſplicet, verum falſumve dicendum eſt? Et quis tamdem certo ſtatuat, ubi hominum Ratio erret, ubi ſapiat, & quæ ſit recta, quæ perverſa Literarum ſacrarum interpretatio? Cur non poterunt novæ quotidie procudi ſectæ, quarum quælibet ſibi Rationem vendicet? Cur non explodi quædam e Scripturis Canonicis? Deinde nihil intolerabilius eſt, quam nihil aliud velle Deo credere, quam quod ipſi intelligere poſſimus, Rationique, ſeu Ingenio noſtro, accommodatum ſentiamus. Repetere autem heic juvat, ſub rectæ Rationis nomine obtrudi ſæpe ab Hæreticis vim, & captum, & ideas peculiares Ingenii ſui. At Religio vera ab hominis Ingenio pendere non debet. Non enim ipſi

Digitized by Google

Ipſi eam fecimus, ſed Deus eam fecit, Deus eam revelavit. Liceat in Phyſicis ſibi effingere ſyſtema aliquod. In Religione idem velle præſtare, ſummæ temeritatis eſt, immo inſaniæ.

Itaque ea in primis definit eſſe recta Ratio, quæ in Religionis negotio, atque in divinorum Dogmatum interpretatione, nullis Ingenium frenis teneri patitur, & quæ non intelligit, multa in Deo, & apud Deum eſſe; multa ab ipſo potuiſſe & poſſe fieri; multa ipſum potuiſſe & poſſe velle, quæ captum exſuperent humani intellectus corporeis tenebris obſiti. Hinc celeberrimus & acutiſſimus Philoſophus Carteſius id apprime ſtatuebat, *Deum ejusque opera non eſſe humano pede metienda*. Fallebantur, qui Antipodas olim negarunt, quod animo concipere non poſſent, homines pedibus ſuis in noſtros obverſis ambulantes. Stultus foret a nativitate cæcus, qui ideo colores rerum & magnetem eſſe negaret, quod eorum naturam & aſpectum mente aſſequi non poſſet. Pariterque ſit demens, qui in Hominis, aut mundi opificio quædam inveniens, quæ Rationi ſuæ aut ſuperflua, aut incommoda, aut melius efformanda videantur, intelligere neſciat, & negare velit tantarum rerum effectricem divinam Sapientiam, & moderatricem Providentiam. Omnium porro dementiſſimus ſit, qui Deo aliquid de ſe, vel de ſua voluntate, ac potentia revelanti, adjungere fidem nolit, eo quia revelata vulgaribus humani Intellectus ideis non ſatis reſpondeant. Iſta demiſſis oculis adoranda ſunt, non impia temeritate abjicienda. Etenim Deus revelavit, Deus fecit, Deus veraciſſimus, omnipotentiſſimus, cujus judicia, cujus myſteria, cujus facta, etiamſi incomprehenſibilia interdum ſint nobis, minus tamen vera, minusve ſapienter facta non ſunt. Hinc Auguſtinus Lib. 9. Cap. 1. de Trinitate ajebat: *De credendis nulla infidelitate dubitemus: de intelligendis nulla temeritate affirmemus. In illis auctoritas tenenda eſt, in his veritas exquirenda*. Egregie quoque ſcribebat Caſſianus Lib. 4. Cap. 6. de Incarn. *Rationem dicti quæris? Non reddo. Interim Deus hoc dixit. De hoc loquutus eſt mihi. Verbum illius ſumma ratio eſt. Removeo argumenta, removeo diſputationem. Sola mihi ad credulitatem ſufficit perſona dicentis. Non licet mihi de fide dicti ambigere, non licet deliberare. Quid mihi quærere, quomodo verum ſit, quod Deus dixit, quum dubitare non debeam, quin verum ſit, quod Deus dixit?* In eamdem ſententiam loquuntur alii Patres, Scriptoresque Chriſtiani, cum antiquiſſimi, tum recentes. Et ſane Chriſtianorum Fides ſecundum Apoſtolum nihil aliud eſt, quam *ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium; & videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, & per fidem ambulamus, non per ſpeciem*; neque Fidei noſtræ natura ſine obſcuritate conſtare poteſt. Quare, ut cum eodem Apoſtolo loquamur, dejicienda eſt omnis altitudo extollens ſe adverſus ſcientiam Dei, & in captivitatem redigendi ſunt omnes intellectus in obſequium Chriſti. Jure autem ſtultos vocat idem Apoſtolus I. ad Cor. 1. Judæos & Græcos, quorum ſapientiæ & Rationi minime conſonare videbatur humilitas & mors Chriſti. *Placuit Deo* (ſunt ejus verba) *per ſtultitiam prædicationis ſalvos facere credentes. Quoniam & Judæi ſigna petunt, & Græci ſapientiam quærunt. Nos autem prædicamus Chriſtum crucifixum, Judæis quidem ſcandalum, Gentibus autem ſtultitiam*. Tum pergit ſapientiam hujus mundi irridere, in cujus conſpectu ſtultitia videbatur, quidquid apud Deum ſapientia eſt.

Quapropter illorum deploranda eſt audacia, qui eam reprobandi alicujus Chriſtiani ſive Catholici Dogmatis cauſam adferunt, quod Rationis, hoc eſt Ingenii ſui, peculiaribus ideis non placeat. Eoque magis deploranda eſt, quod iſti, ut trahant in ſententiam ſuam divinas ſententias, Scripturarum Canonicarum verba eludere, invertere, ſubvertere cogantur, reclamante eorumdem verborum perſpicuitate, & tot ſæculorum conſenſu, & tot Chriſtianorum Ratione; neceſſe enim eſt, quando eorum ingenium, & hypotheſis conformari neſcit ſacris Literis, ſacras Literas aliquo pacto accommodari ad illorum hypotheſim, atque ingenium. Hæc noverunt, qui in eorum ſcriptis verſati ſunt; ſimulque noverunt, antiquiſſimam Catholicæ Eccleſiæ ſententiam & conſuetudinem Socino adverſari, uti ex Auctoribus vetuſtiſſimis patet, atque in primis ex antiquo ſcriptore expoſitionis Fidei, quæ Juſtino Martyri tribuitur, ubi inquit, divinarum rerum notitiam, ſummo ſtudio indagandam eſſe; *quum autem eam præ imbecillitate minus aſſequi poterimus, venerari eam nos oportere, ut comprehenſione majorem, ne evacuetur fides noſtra*. Quod ſi eo redit quæſtio, ut perſpiciatur, revelatane fuerint, an ſecus, Eccleſiæ Catholicæ Dogmata, alioqui credenda, etiamſi humanæ Rationis captum excedant: tu reſponde, id certo atque indubitanter perſpici non poſſe per unum Ingenium noſtrum, ut vidimus; & reliquum propterea eſſe, ut Eccleſiæ Traditio, & Auctoritas in conſilium adhibeantur, quibus tamdem acquieſcendum, non ſolum prudentia, ſed etiam neceſſitas monet.

Nunc autem progrediendum eſt; adhuc enim Chriſtianæ Veritatis inveſtigatori quærere

Digitized by Google

rere fas, immo neceſſum eſt, quæ & qualia ſint Eccleſiæ veræ Dogmata, & unde certo ſint ediſcenda. Qua in re multos ex antiquis atque etiam recentibus Hæreticis ſua fefellit opinio. Minime dubitabant ii, quin Eccleſiæ Traditio & Auctoritas ſuſpicienda foret, eique in controverſiis concedendum. Sed ipſam Traditionem ſibi militare arbitrati, confidenter promebant, pertinaciter tuebantur doctrinam, quæ tamen ipſius Eccleſiæ Traditioni adverſabatur. Inter ipſos Catholicos præteritis temporibus fuere nonnulli (& utinam adhuc nemo eſſet, aut nemo in poſterum eſſet futurus) qui ſententias quaſdam abſurdas venditarunt, quod eas putarent cum Eccleſiæ veræ ſententia conſentire, aut ſaltem ab ipſa non eſſe alienas. Igitur tum ut veritas certo contingatur, tum ut errores evitentur, noſcenda ſunt loca, unde Catholica Dogmata haurire liceat, & quibus probare aut confirmare, adverſaque refellere poſſimus; noſcendi ſunt quoque alii fines, ultra quos Ingenio humano vagari aut nefas, aut periculoſum eſt. Præter divinas Scripturas, & Traditionem, Concilia ſacra, & præſertim Oecumenica, Romanorum Pontificum Epiſtolæ & Decreta, Sanctorum Patrum Libri, probatæ veterum Hiſtoriæ, Theologorum, aliorumque Orthodoxorum ſcripta, ſunt ii fontes, & loca, unde Eccleſiæ Catholicæ Doctrina eſt haurienda. Et iſtis quoque addere juvat Rationem humanam, & Auctoritatem Philoſophorum, modo nemo ſibi perſuadeat, ſine ratione conſulenda eſſe, & ſine ratione vim habere inter Catholicos priora loca. Verum tot fontes promiſcue non ſunt accipiendi; non enim par iis auctoritas eſt, neque eadem habenda eſt fides. Primo quod attinet ad ſacra Catholicorum Concilia, ex inſtitutione divina certam Orthodoxæ doctrinæ Fidem faciunt; Generalia quidem, modo legitima ſint; Provincialia vero & Epiſcopalia, modo ab univerſa Eccleſia probatæ fuerint eorum de fide definitiones. Secundo, certi quoque Judices Catholicæ doctrinæ ſunt Romani Pontifices. Tertio, nulli revera ex iis, quos Sanctos Patres appellamus, ex inſtitutione divina auctoritas eſt certo ſtatuendæ atque inſtar judicis proponendæ Catholicæ doctrinæ. Communis autem Patrum conſenſus in exponendis ſacræ Scripturæ dogmatis certiſſimum nobis Veritatis argumentum præſtat, eo quod Eccleſiæ univerſæ, quæ errare a Deo non ſinitur, ſententiam nobis exhibeat. Reliqui itidem fontes probabilia quidem præſtabunt, ſed non firma & inconcuſſa argumenta.

Atque hæc certa ſunt apud Catholicos. Proteſtantes vero, eorumque filii magnam in his litigandi ſegetem inveniunt. Revelatam quidem & ſcriptam in ſacris Literis doctrinam ſe ſuſcipere dicunt; at improbant Traditiones, ſive doctrinas a Chriſto atque Apoſtolis, ut nos contendimus, ſine ſcripto per prædicationem traditas. Eccleſiam, Romanos Pontifices, Sanctos Patres errori obnoxios, & infidos veritatis teſtes appellant. Sed quid in tanto diſſidio decernendum ſit, facile æqui judices animadvertent. Duæ de Traditionibus inſtitui poſſunt quæſtiones. Prima eſt, utrum Apoſtoli aliquid ad Religionem Chriſtianam pertinens viva tantum voce, & ſine ſcriptis, tradiderint; an vero omnia ſcriptis mandarint, quæcumque viva voce, exemplo, aut alia ratione prædicarunt. Altera eſt, utrum ſententiæ illæ, quæ a Catholicis ſub Traditionis nomine cenſentur ab Apoſtolis emanaſſe, eamdem vim atque auctoritatem habeant, ſi re ipſa traditæ ſunt, quæ Apoſtolorum ſcriptis debetur. Poſterior quæſtio non a Chriſtiani modo, ſed etiam a cujuſcumque hominis ingenio penitus aliena eſt, & incredibilem contendendi pruriginem ſapit. Cur enim iiſdem Apoſtolis Chriſti nomine ſcribentibus credamus, loquentibus non credamus? Deinde quæ ab Apoſtolis ſcripto mandata ſunt, eadem antea ab ipſis viva tantum voce tradita fuiſſe conſtat, & pari obſequio a Fidelibus accepta.

Priorem controverſiam nihilo plauſibilius pertractant Hæretici. Nemo eſt, qui neſciat illuſtrem locum ſecundæ Epiſtolæ ad Theſſal. 2. 14. ubi Paulus ait: *Tenete traditiones, quas accepiſtis per ſermonem, ſeu per Epiſtolam noſtram*. Celebris itidem eſt alter ex Epiſtola 2. ad Tim. 2. 2. deſumptus, ubi hæc leguntur: *Quæ audiſti a me per multos teſtes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere*. Hinc ſaltem evidenter colligitur, eadem veneratione Apoſtolorum doctrinam ab Eccleſia Dei ſuſcipiendam, colendam, & ſervandam eſſe, ſive ſcriptis, ſive verbis tantum eam tradiderint. Verum etſi eadem evidentia non colligeretur, quæ Apoſtolus voce tantum prædicarat, ſcriptis poſtmodum vel ab ipſo, vel ab aliis Apoſtolis, non fuiſſe conſignata; ſiquidem ſaltem conſtat, poſt Pauli obitum Johannem Apoſtolum ſuos confeciſſe, aut evulgaſſe Libros: Attamen ſolo Eccleſiæ teſtimonio id exploratum fieri poteſt, & per ejus ſententiam hujuſmodi controverſia dirimi. Nonne ex Eccleſiæ unico teſtimonio, ac traditione, certiſſime noverunt ipſi quoque Hæretici, quæ ſcripta, ab Apoſtolis vel profecta, vel probata ſint, & quinam legitimi, quinam adulterini ſint fœtus Apoſtolis adſcripti? Cur ergo Eccleſiæ de Apoſtolorum ſcriptis teſtanti credamus,

Digitized by Google

damus, de reliquis eorum documentis teſtanti non credamus? Ad hæc inter ipſos Hæreticos plerique ſententias nonnullas, aut ritus aliquot probant, atque tuentur, quos tamen ſola Eccleſiæ Catholicæ Traditio commendat. Iſtorum igitur confeſſione Traditionibus Eccleſiaſticis veneratio, non contemtus, debetur; & ubi pateat, alia dogmata, aliosve ritus ex vetuſtiſſima Traditione deſcendere, & in Eccleſia Dei communi Chriſtianorum conſenſu celebrata ac ſervata fuiſſe, pervicax & injuſtus fuerit, qui non alia de cauſa repudiet, quam quod in Apoſtolorum ſcriptis nulla de iis mentio occurrat.

Jam vero quantum Scripturæ divinæ ſuffragio probetur, quamque Religioni Orthodoxæ neceſſaria ſit Eccleſiæ Auctoritas, pluribus perſequuti ſumus. At hinc etiam Traditionis neceſſitas dignoſcitur. Ubi ſacras Literas Eccleſia interpretatur, ubi dogmata explicat, & excitatas in Chriſtiana Doctrina lites ſuo decreto componit: quid aliud illa præſtat, quam interpretari, & exponere, quæcumque per Traditionem antea ſibi innotuerant? aut ex iis conſequentia & neceſſario connexa colligere, aut repugnantia aperire? Neque Eccleſia, neque ſacra Concilia quidquam novi ſtatuunt, aut condunt in ſuis de dogmate Canonibus. Quod accepit a Majoribus Eccleſia, ſcilicet quod ab Apoſtolis eorumque ſucceſſoribus ad nos uſque permeavit, eorumque traditioni conſentaneum eſt, hoc dumtaxat in ſuis ſententiis Eccleſia profert, ac profitetur. Quapropter quum de Paſchatis celebrandi tempore diſputatum eſt, Nicæni Patres ſcripſere, ut habet Sanctus Athanaſ. de Synodis Arimini & Seleuciæ, Tom. I. fere initio Epiſt. *Viſum eſt nobis, & Spiritui ſancto*. Quum vero actum de Fidei doctrina, pronuntiarunt in hunc modum: *Credit Eccleſia Catholica*: ut pateret, non ſua ab eis decreta, ſed Apoſtolorum documenta promulgata fuiſſe. Proinde ſemper fuit Eccleſiæ conſuetudo, ut ſubortis in doctrina Chriſti quæſtionibus Scripturas ſacras, veterumque Chriſtianorum, & Sanctorum Præſulum ac Patrum concordem Traditionem conſuleret. Hæc ad manum ſtatim erat opponenda novitati Dogmatum, quam inferre conabantur Hæretici. Rationibus iſti contendebant, & loca etiam proferebant e ſacris Codicibus in ſpeciem ſuæ novitati faventia. At Eccleſia Catholica primo rationibus in ſui tutelam agebat, tum ſuæ ſententiæ & victoriæ robur in eo collocabat, quod antiquiſſimam Traditionem a ſe ſtare evidentiſſime ſentiebat, ſibique perſpectum erat, qui ſemper antea fuiſſet ſenſus verus Scripturarum ſanctarum ad illam controverſiam pertinens. Innititur autem hujuſmodi conſuetudo inconcuſſis quibusdam principiis, quæ multis probare facillimum foret, ſed indicare tantum contenti erimus.

Primum eſt, Chriſtum Apoſtolos viva voce docuiſſe, aut iis revelaſſe, quæcumque neceſſaria atque utilia in ſancta Religione credenda forent, & agenda ad ſalutem; tum Apoſtolos ad eadem ubique viva voce prædicanda miſſos eſſe a Chriſto, & nonnullos ex iis atque ex Diſcipulis vitam Chriſti & alia permulta ſcriptis conſignaſſe. Quumque Apoſtoli ex Chriſti præcepto hæc aliis traderent, ipſos liquido, ac dilucide, & ſine ambiguitate propoſuiſſe doctrinam Chriſti; ita ut exempli cauſa, quum Verbum ipſi appellabant Deum, quum Spiritum Sanctum nominabant, quum a Chriſto ajebant pronuntiata ſuper pane quædam verba: Auditores intelligerent, probeque perſpicerent, quid iis nominibus, illoque dogmate ſignificaretur.

Secundum eſt, hanc doctrinam non paucis tantum hominibus, ſed toti terrarum orbi, atque innumeris Eccleſiis per Apoſtolos & Diſcipulos Chriſti, eorumque Succeſſores innotuiſſe; & Fideles in omni verbo, & omni ſcientia ſalutari divites fuiſſe factos, ut Paulus teſtatur; & Eccleſias potiſſimum Apoſtolicas, ſcilicet ab ipſis Apoſtolis fundatas, & diu præſentia Apoſtolorum cultas & inſtructas, hujuſmodi documenta uberius clariusque, quam reliquæ hauſiſſe.

Tertium eſt, Apoſtolos nihil ſæpius & enixius commendaſſe atque inculcaſſe, quam ut Fideles quod ab initio acceperant, conſtanter tenerent, & nemini vel homini vel Angelo fidem haberent, contraria aut alia ab iis nuntianti, quæ jam ipſi nuntiarant.

Quartum eſt, Chriſti Fideles, & Eccleſias omnes, & præcipue Eccleſiarum Paſtores, perſpectum in primis habuiſſe, nihil per ipſos poſſe aut debere adjici, aut detrahi Doctrinæ ab Apoſtolis traditæ; id qui auderet, ſummi ſceleris reum eſſe habendum, & graviſſimis Eccleſiaſticis pœnis mulctandum, niſi rite admonitus reſipiſceret, quum hoc ſit, Chriſtum aut Apoſtolos ignorantiæ aut invidentiæ accuſare, qui homines aliquid ad ſalutem neceſſarium, aut utile minime docuerint.

Quintum eſt, Epiſcopos, & Eccleſiarum Paſtores id ſibi muneris injunctum cognoviſſe, ut hujuſmodi mutationibus atque erroribus obſiſterent, vel damnando, vel confutando, perſecutiones pro veritate tolerando, vel etiam fugiendo errorum Auctores & patronos, neque diſſimulare in his caſibus licuiſſe aut pacis cauſa, aut propter metum, aut propter debitum ſuperioribus obſequium.

Digitized by Google

Sextum eſt, revera nullam in doctrina Chriſti novitatem & mutationem umquam diſſeminari cœptam fuiſſe, quin ſeu aut Romani Pontifices, aliique Epiſcopi, aut Scriptores Eccleſiaſtici, aut Sancti Patres, aut etiam Populus fidelis, & denique, ſi neceſſitas poſtulabat, Eccleſia univerſa oppoſuerit Novatoribus, & contemtoribus antiquæ Traditionis. Omnes vero Synodos, & Epiſcopos, Romanosque præſertim Pontifices, & Sanctos Patres, inter quos chorum ducunt ſancti Ignatius, Polycarpus, & Irenæus, a primis Chriſtianæ Fidei ſæculis ad noſtra usque tempora, nihil magis deprædicaſſe, quam Traditioni Majorum receptæ, antiquæ, & concordi eſſe ſtandum, omnesque Hæreſes ab ipſis eo præcipue titulo fuiſſe damnatas, quod Novitatem ſaperent, & hujusmodi Traditioni repugnarent. Atque ideo ſicuti a ſimilitudine veri apertiſſime abhorret, tot ac tantos viros, tot ac tantas Eccleſias, novitati & mutationi in doctrina Chriſti infenſiſſimas, aliud tradidiſſe, ac propoſuiſſe, quam quod antiqua Traditio habebat, ita certum eſt, nullum ex Hæreticis defendere ſententiam ſuam potuiſſe antiquitate Traditionis. Addam etiam, paucos ex antiquis Hæreticis fuiſſe, qui Traditionis vim atque auctoritatem non fuerint confeſſi. Potius ipſam a ſe ſtare clamitabant. Et ſi quis flocci faciebat ipſam Traditionem, ille, primis etiam Eccleſiæ ſæculis temeritatis ac inſaniæ notam ſubiit. Juvat heic referre, quæ Sanctus Irenæus habet Lib. 3. Cap. 2. de Gnoſticis. *Unusquisque ipſorum omnimodo perverſus, ſemetipſum, regulam veritatis depravans, prædicare non confunditur. Quum autem ad eam iterum Traditionem, quæ per ſucceſſiones Presbyterorum in Eccleſiis cuſtoditur, provocamus eos, adverſantur Traditioni, dicentes ſe non ſolum Presbyteris, ſed etiam Apoſtolis exiſtentes ſuperiores, ſinceram inveniſſe veritatem.*

En fundamenta, quibus innixa eſt Eccleſiæ conſuetudo in Hæreticorum placitis hucusque damnandis. Satis ipſi ſemper fuit perſpicere, immo hoc præcipue attendebatur, num propoſita nuper Dogmata diſſentirent a Traditione conſtanti Majorum, & ab antiquiſſimo Eccleſiæ univerſæ conſenſu. Diſſentientibus nota ſtatim inuſta atque inurenda fuit ex Apoſtoli præcepto, qui nos monuit, ut a Novitate opinionum caveremus, & quod traditum eſt, diligenter ſervaremus. Vel nullis aliis redditis damnatoriæ ſententiæ rationibus, ea erat potentiſſima & inviciſſima ratio, quod hujusmodi recens doctrina, ſive novitia Scripturarum interpretatio, deprehendebatur contraria interpretationi, ſive dogmati in tota Eccleſia Dei ab antiquiſſimis temporibus concorditer vigenti, ac propterea ex Apoſtolorum Traditione deſcendenti. Præterquam quod falli in Dogmate univerſa Chriſti Eccleſia ſecundum ejus promiſſa non poteſt, errandi etiam ſuſpicionem auferebat iſta facile cognita ſæculorum præcedentium, & totius antiquitatis ſententia in propoſitis quæſtionibus. Non enim noſtrum eſt, Chriſti Doctrinam pro arbitratu noſtro effingere, reformare, atque invertere, ut privatis & incertis Intellectus noſtri ideis accommodetur; ſed cum veneratione recipienda eſt, qualis a Chriſto Apoſtolis revelata, & ad nos derivata fuit per unanimem tot ſæculorum Traditionem, per tot Eccleſiarum, Conciliorum, Epiſcoporum, ac Patrum teſtimonia. Hos omnes incredibile eſt, ſimul conſpiraſſe, aut ignorantia, aut pravis artibus, aut formidine, aut ſilentio, ut ſanctam Religionem perderent, ſive illam corrumpendo per novitatem, ſive corruptam tolerando. Sequitur ergo, apud omnes tum Criticos, tum cordatos homines Traditionis fontes, hoc eſt Catholicorum Concilia, Romanorum Pontificum decreta, Sanctorumque Patrum concordia ſcripta, in iis, quæ ad Doctrinam Fidei & morum ſpectant, certiſſimum præbere veritatis argumentum. Nihil autem fere a temerariis aut ignaris allatum eſt proxime præteritis duobus ſæculis, aut afferri jam poteſt, quod longe antea improbatum non fuerit ab Eccleſia, a Conciliis, a Patribus; aut quod improbandum eſſe non pateat, quoties novitate ſua repugnare conſtet antiquæ Catholicorum Traditioni, & Dogmatibus conſtitutis, & Scripturis a Catholica Eccleſia hucusque aliter explicatis.

Moneret me locus, ut in illius Theologiæ laudes excurrerem, quæ Dogmatica apud nos appellatur; ſed facile intelligatur ejus pretium. Munus nempe illius eſt, Catholicæ Eccleſiæ Dogmata colligere ex Conciliorum Patrumque monumentis, & prodere, quæ univerſæ Eccleſiæ probentur, quæve improbentur. Ubi id pateat, Rationi, ſeu Ingeniis humanis nefas eſt, hujusmodi ſententias tamquam errori adhuc obnoxias ad ſuam trutinam cogere. Quicumque Chriſtianus eſſe amat, poſitisque hactenus principiis mentem adhibuit, hoc fateatur oportet. Quamobrem, quid ferat Catholici hominis indoles, parum ſe intelligere Phereponus prodidit, quum in quodam ſuo Libro Dionyſium Petavium incomparabilem virum, & de Dogmatica Theologia ſupra omnes optime meritum, appellat accuratiſſimum quidem veterum opinionum collectorem, ſed mancum atque infirmum, quando agitur de obſcuris illis Theologiæ & Philoſophiæ quæſtionibus, in quibus jus dicere

Digitized by Google

cere debet Ratio, & perſpicuitas exigitur. Hoc eſt, ſi Pherepono credimus; Petavius egregius fuit Hiſtoricus, non egregius Theologus. Sed quantum celebris ille vir ingenio, & judicio, non minus ac eruditione polleret, nemo eſt inter vere eruditos qui neſciat. Quantum etiam ratione valuerit, neminem luculentiorem teſtem dabo, quam ipſamet illius opera. Fac etiam, in Dogmatica Theologia a rationum uſu Petavius temperaſſet, ſeu ut melius dicam, nullum argumentum, rationem nullam contuliſſet ad confirmanda Eccleſiæ Dogmata; nihilominus integra ipſi ſtaret gloria. Nervos omnes rationis intendere debet Dogmaticus Theologus, ut detegat, quænam fuerint & ſint Catholicorum Dogmata, & quid vere ſentiat, & ſenſerit in iis Eccleſia. Hic illi præcipuus ſcopus. Detexiſſe ſolum, & evidenter indicaſſe Eccleſiæ veræ & univerſæ ſententiam, hoc ipſum eſt inveniſſe certiſſimum Dogma Chriſti ſaluberrimamque veritatem. Altera deinde ſe offert provincia, quam Scholaſticæ potiſſimum, atque etiam Polemicæ Theologiæ cultores ſibi vindicant, nempe Fidei Dogmata rationibus etiam, atque argumentis a ratione quoque naturali, & a Philoſophia petitis probare, & adverſus Infideles aut Hæreticos tueri. Qua in opera ineptire interdum ſolent homines incauti. Siquidem Rationi & Dialecticæ ſuæ nimium fidentes, aut de rebus altiſſimis, & de divinis Myſteriis intellectus noſtri aciem vincentibus, rationes & explicationes adſerre contendunt, quæ ſibi quidem videntur excelſæ materiæ pares, re autem vera nullius ſunt ponderis; aut certa ipſa Dogmata credere dediſcunt, quod iſta privatæ ac temerariæ Rationi ſuæ non ſatis congruere videantur. At Dogmaticus Theologus, rite ſuo munere functus, tantum ab ineptiendo abeſt, quantum Eccleſia vera in ſuis Dogmatis a periculo errandi abeſt, quum vel ſine philoſophicis atque intimis argumentationibus, ſive rationibus, certa ſit illius doctrina, quippe a certo Magiſtro Deo revelata, & per fidos canales ad nos uſque deducta.

CAPUT XII.

Ingeniorum libertas quam ab hominibus expetita. Doctrina ad Chriſtianum pertinens triplex. Semper conſiderandum, revelatane, an ſecus, a Deo fuerit. Dogmatis exiſtentia, ſignificatio, & rationes diſtinguendæ. Quid in his liceat, aut non liceat hominum Ingeniis.

Atque hactenus de frenis ſalutaribus, & de neceſſaria Ingeniorum moderatione in Religionis negotio actum eſt. Alia in hanc rem dicenda ſuperſunt. Verum de laudabili quoque Ingeniorum libertate aliquid prius innuendum duco. Quod argumentum, quum utile non minus ſit, quam ſuperius, illo tamen dulcius fortaſſe videatur legentibus. Quippe ſuperba hominis mens, atque natura, eum in agendo, tum in ſentiendo alienum imperium detrectat, ſuum tantummodo amat. Ac proinde nullum libentius, quam eorum cantum audimus, qui in libertatem agendi atque opinandi, quod volumus, mentem noſtram ſe vindicaturos eſſe pollicentur: quod non ſemel ſuis in libris facere Phereponum poſt tot alios ſui ſimiles video. At ſicuti homini ratione prædito ipſa recta Ratio effrenem in agendo libertatem negat; ita & hominem Chriſtianum ipſa Chriſti Religio non patitur immodica opinionum libertate ferri, quocumque placet. Nos itaque humano Ingenio eam libertatem proponemus, quæ hominem deceat Rationis rectæ, Fideique Chriſtianæ legibus addictum, ita ut neque ſentiat ſe coerceri finibus iniquis, & nimiis compedibus, neque ultra metas a Ratione & Fide ſanctiſſima poſitas evagari ſinatur. Nimia opinandi licentia Hæreſes parit, Fidem & Rationem temere lædit. Rurſus nimia Ingeniorum ſervitus in Superſtitionem deducit, malum profecto teterrimum, & æque ac Hæreſes Religioni veræ formidandum. Ab utraque cavendum eſſe, Ratio, & Catholica Eccleſia monet. Jamque vidimus periculum primum tolli, ubi in credenda divina Revelatione cum Eccleſia conſentiamus. Operæ pretium eſt, inveſtigare quoque deinceps, quei evitetur & alterum.

Prius ergo noſcendum eſt, quotuplex ſit Doctrina, quæ ad hominem pertinet, & pertinere poteſt, quatenus eſt Chriſtianus. Dicimus autem, triplicem eſſe. Prima complectitur quæcumque documenta revelata a Deo fuere, ſive ad Diſciplinam, ſive ad Dogma referantur, ſive neceſſaria, ſive uti-

Digitized by Google

lia, ſive præcepta ſint, ſive conſilia, ut homo Religionem veram intelligat, & quæ in ipſa credenda ſunt credat, Deum diligat, eique ſerviat, & beatam demum immortalitatem ab ipſo obtineat. Secunda continet quæcumque non revelata a Deo, hoc eſt quæ Hiſtoriam Eccleſiaſticam reſpiciunt, & admodum conſerunt eruditioni tum Eccleſiæ, tum ejus filiorum, qua ſunt Chriſtiani. Tertia demum complectitur quaslibet profanas Artes ac Scientias, puta Phyſicam, Mathematicam, Hiſtorias profanas, & reliqua documenta opportuna ac utilia homini, terrenam ſive corporis, ſive animi, & rationis beatitatem quærenti. Poſtrema quidem iſta Doctrina nihil rei cum Religionis & hominis Chriſtiani negotio habere videtur. Sed quum a præſtantiſſimo ejusdem Religionis, ejusdemque Chriſtiani hominis fine avertere nos, aut ad illum manu etiam ducere poſſit: neceſſum eſt, ipſam quoque in hujusmodi cauſa ſubire judicium noſtrum.

In hanc autem triplicem Doctrinam ea ſemper conſideratio cadere poteſt, nempe ſitne a Deo revelata, necne; & num ad Eccleſiæ Catholicæ Auctoritatem pertineat, an ſecus, illam ſancire tamquam a Deo revelatam, aut Rationi rectæ, & æquo congruam. Quippe ex iſta conſideratione altera cognitio effluit, ſcilicet quibus in rebus, & quando aut honeſta ſervitus, & moderatio, aut honeſta libertas Chriſtianis Ingeniis conveniat. Ubi divina Revelatio occurrit, ubi Eccleſia jus decernendi habuit, atque decrevit; tunc recta Ratio monet, repudiandas eſſe Ingenii noſtri fallaces argutias, & audienda eſſe Dei & Eccleſiæ fidiſſima edicta. Quum vero divina Revelatio deſideratur, & aut Eccleſiæ nullum ſententiæ ferendæ jus fuit, aut nulla adhuc inde manavit ſententia, liberum erit Ingenio noſtro iis in rebus ſentire, quod Veritati propius videbitur.

Hiſce poſitis, primam Doctrinæ ſpeciem contemplemur, ideſt Dogma, ac Diſciplinam. Illud nobis exhibet, quæ credenda ſunt vel de Natura, ac Voluntate divina, vel de Incarnatione Verbi, vel de aliis Myſteriis, & Documentis Chriſtianæ Religionis, & quæ agenda ſunt homini Chriſtiano, hoc eſt morum, & officiorum leges ad ſalutem conſequendam vel neceſſarias, vel utiles. Diſciplina autem tradit cum ritus ad Sacramenta, ad cultum externum Dei, & ad reliqua Chriſtianorum Myſteria conficienda, tum leges, quibus Eccleſiæ ejusque Miniſtrorum, ac membrorum Hierarchia & regimen conſtat, quæ tamen & ipſa interdum referri aliqua ex parte poſſunt ad Dogma, ut alio in loco videbimus. In Dogmate potiſſimum ſita eſt Chriſtiani hominis eruditio. Quid enim aliud a nobis Religio expetit, quam ut credamus, quæ credenda ſunt, & ad Evangelii normam ducamus vitam inculpatam, Deique, & virtutum amore ferventem? Igitur eſt inſpiciendum, iſtane præcepta morum, resque credendæ, ad nos a Deo revelante veniant, an vero a rectæ Rationis lumine, ſive potius a privatorum ingeniorum argumentationibus. Si Deum iſta auctorem habent, ſi rectam Rationem: eadem vera & recta eſſe continuo intelligimus; ac proinde Ingenio noſtro tunc eſt ſubſidendum, neque temere tantis auctoribus repugnandum, tametſi aliquid a Deo proponatur, quod ſatis intelligere, & capere nequaquam poſſimus. Sin a privatis Ingeniis Dogmata prodeunt, hiſce tum ſolum conſentiendum erit, quum ad Rationis & Logicæ leges ea exegerimus, & ab iis errorem evidenter abeſſe conſtiterit. Nam quid aliud habet Ingenium alienum, ut noſtrum in ſuam ſententiam jure trahat, niſi rationes? Si infirmas hasce deprehendimus, ſi noſtras plus valere ſentimus: cur illi homini potius quam nobis adjungenda eſt fides? Quum vero, quænam Dogmata Deus revera per Filium ſuum, per Prophetas, per Apoſtolos revelarit, tum ſolum certo conſtare poſſit, ut vidimus, quum ad iſta acceſſerit Eccleſiæ veræ teſtimonium: illa propterea nobis ob oculos ſemper verſabitur regula: nempe, *Auctoritatem Ingenii noſtri cedere debere, ubi Auctoritas Eccleſiæ intercedit; & contra vigere poſſe, ubi non intercedit*. Multa enim ſunt, quorum ſanciendorum jus Eccleſia non habet; multa quoque ſunt, quæ illius Auctoritati ſubſunt, neque tamen hucusque ſancita reperiuntur. In utrisque magna eſt Ingeniis libertas, & injuſte plerumque agat, qui eam aut illubenter in aliis ferat, aut etiam adimere velit.

Quo tutius autem & ex ordine procedamus, tria prius conſideranda ſunt, quod attinet ad Dogma: videlicet, Exiſtentia Dogmatis; Modus explicandi Dogmatis, ſive interpretatio, & ſignificatio doctrinæ: & Rationes, quibus ipſum Dogma ſi rectum eſt, probatur; aut improbatur, ſi pravum. Hæc inter ſe plane differunt, neque inſtar unius habenda. Sunt autem Dogmata complura, quæ quod eſt ad exiſtentiam, firmata jam ſunt auctoritate, & decreto Catholicæ Eccleſiæ. Rurſus eadem Dogmata variis explicari poſſunt modis. Quum vero fieri poſſit, ut hujusmodi explicationes nondum

dum

Digitized by Google

dum receperit, rejeceritve Eccleſia, idcirco non idem erit eisdem interpretationibus robur, & eadem vis veritatis, ac eſt Exiſtentiæ Dogmatum jam ſtabilitæ. Tamdem ipſa Dogmata, quorum certa eſt exiſtentia, & omnium conſenſu explorata ſignificatio, ſive explicatio, multis rationibus comprobari poſſunt. Attamen inconcuſſæ, ac certæ fortaſſe non erunt ſingulæ iſtæ rationes, quippe ſingulæ aperto Eccleſiæ ſuffragio nequaquam innitentur. Ergo ſecundum iſtam conſiderationem triplex ſuboriri quæſtio poterit, nempe an Dogma exiſtat; quid per illud Dogma ſeu per illius Dogmatis verba Deus & Eccleſia ſignificare velint; & quomodo hujusmodi Dogma probandum ſit.

Cognoſcere Exiſtentiam Dogmatis tum dicimur, quum certi ſumus, Deum per os Chriſti, Prophetarum, & Apoſtolorum, Eccleſia definiente, illud revelaſſe & conſtituiſſe Dogma. Ipſum Deum ſacræ Scripturæ deprædicant omnipotentem, omniſcium, æternum. Ex eisdem edocemur, in fine ſæculi judicandum a Chriſto univerſum genus humanum; juſtos in Regno Dei æterna felicitate donandos; improbos in igne æterno cum Diabolis immani infelicitate plectendos. Hujusmodi Dogmata in Chriſtiana Religione exiſtere, nullus Chriſtianorum ignorat, aut negat. Ad hæc, nomine Exiſtentiæ complectimur tum Dogmatum ſubſtantiam, tum eorum conſectaria, & annexa, nam & ſingula iſta ſæpe tamquam Dogmata conſiderantur, & de ipſis inſtitui quæſtio poteſt, an exiſtant, hoc eſt an revelata necne fuerint, ſive conſtituta per Eccleſiam. Multæ autem inter Catholicos & Hæreticos intercedunt controverſiæ, his negantibus, illis affirmantibus, Dogmata quædam a Deo revelata fuiſſe, aut ex jam conſtitutis Dogmatis quædam conſequi, aut non conſequi, neceſſario & ipſa credenda. Sed in hujusmodi quæſtionibus pendere animi diu vel opinari illorum Ingeniis nefas eſt, quibus firmiſſimum illud principium alta mente fixum ſedet, videlicet: *Eccleſiam in divinis Scripturis interpretandis, & in ipſis Dogmatibus definiendis, ab errore immunem ſemper fuiſſe, ſemperque futuram*. Etenim cum nullo negotio poſtea conſtet, Eccleſiam Catholicam de iis jam tuliſſe ſententiam, & ipſam revera ita ſentire compertum ſit omnibus: ſtatim etiam Catholico Ingenio occurrit, quæ tum ſit amplectenda opinio, & quibus in locis veritas certiſſime habitet.

Sunt autem inter Catholicos & Proteſtantes, immo inter ipſos quoque Catholicos, aliæ de rebus Theologicis diſputationes, & in neutram partem hucusque declinavit Eccleſiæ ſententia. Libri Theologorum, qui Scholaſtici nuncupantur, abundant hiſce quæſtionibus. Utrinque pugnatur, utrinque Scripturarum loca, rationesque proferuntur; interdum etiam aliqua, aut utraque pars ſibi auctoritatem Patrum, & Eccleſiæ vendicare contendit. Sed incertum adhuc, utri opinioni Literæ divinæ, aut firma ratio, aut Eccleſia ſine dubitatione faveant atque conſentiant. Quid juris heic habeat Ingenium, nemo non intelligit. Fas ipſi eſt hujusmodi varias diſputantium opiniones, rationesque excutere, easque confutare, aut iis demum ſuffragium ſuum adjungere, quæ ad veritatem propius accedere ſibi videantur, & in alias abire ſententias, quæ ſibi magis arrideant. Talia quippe in Dogmatum cenſum minime veniunt, & Opinionum nomen iis potius congruit. Sed quamquam liberum ſit Ingeniis (modo periculum abſit, ne Dogmata certa lædantur) vires heic ſuas exercere, atque exercere; attamen in hiſce non tam vituperationem effugiet, quam commendatione majori dignus erit, qui tum ad normam Logicarum legum, Criticæque melioris, tum etiam ad ſacrarum Scripturarum, & Eccleſiæ mentem, ingenioſius & acutius ſua inventa componet. Atque hæc eſt generalis regula, ſive libertas. Qua nihilominus quum Ingenia non pauca abutantur, & abuti adhuc poſſint, ideo infra ſubjiciendæ erunt neceſſariæ quædam leges, & exceptiones, ut in temerariis & ſupra modum curioſis mentibus nimia licentia coerceatur.

Ad hæc, ubi Dogmata exiſtentia deprehendantur, diximus inſtitui poſſe quæſtionem de illorum germano ſenſu, ſive de mente Dei & Eccleſiæ in iis Dogmatis proponendis. Multa ſunt adeo manifeſtis verbis concepta, adeoque Rationis lumini, & reliquis Eccleſiæ documentis conſentanea, ut nemo inter Chriſtianos de illorum ſenſu & modo explicandi audeat diſceptare. Sunt alia, quorum ſignificatio in controverſiam adducitur, adducive merito poteſt. Quod tum fit, quum iſta Dogmata ſub obſcuris, aut æquivocis verbis propoſita ſunt, aut cum certiſſimis aliis & evidentibus Religionis Catholicæ Dogmatis non ſatis commode congruere poſſe videntur. Ipſæ ſacræ Literæ, ipſa Conciliorum decreta, ipſa Sanctorum Patrum dicta, diverſis obnoxia ſunt interpretationibus. Proinde ex iſto fonte emerſerunt pleræque Hæreſes, plerique Hæretici. Dum enim quisque divinam Scripturam, & Concilia, & Patres explicare vult

G 2 atque

Digitized by Google

atque interpretari ſecundum privatas Ingenii ſui vires atque ideas : humana ambitio & imbecillitas in varias diſtracta eſt opiniones , atque in errores pernicioſiſſimos delapſa . Quidam Chriſtum in ſacris Literis minorem Patre appellatum animadvertentes, ipſum aut hominem dumtaxat eſſe affirmarunt , aut ipſum negavere ejuſdem naturæ & ſubſtantiæ cum Patre . Alii , quid verba ſignificarent in poſtrema cœna a Chriſto pronuntiata ſuper pane, inveſtigantes, quod ingenio ſuo magis accommodatum videbatur , intellexere . Aliis ea ſententia ſedit, confuſas eſſe in Chriſto divinam humanamque Naturam . Nempe noverant ex univerſæ Eccleſiæ decreto , ambas haſce Naturas in uno Chriſto unitas.

At in complurium Dogmatum ſenſu inquirendo , modoque explicandi , non eſt quod nunc diu multumve fatigentur Ingenia . Hoc onere nos Eccleſia ſæpe levavit, quippe quæ non ſua ſolum decreta & verba , ſed divinorum etiam Librorum ſenſum germanum lucidiſſime identidem explicavit . Id quum facile colligi poſſit , facile etiam caveantur errores. Quamobrem Ingeniis noſtris heic ea tum reſtat libertas , ut quæ Scripturarum loca , & verba , aut Conciliorum Patrumque opiniones in ancipiti adhuc eſſe videntur , expendamus , & interpretemur , prout melius ſuadebit recta Ratio , & Eccleſiæ , ac earumdem Scripturarum mens ex aliis clariſſimis Dogmatis , & Traditione Patrum cognoſcenda. Præter hanc libertatem alia etiam patet . Quædam enim Dogmata habentur , de quorum quidem ſenſu atque explicatione nulla occurrere inter Catholicos controverſia poteſt , ſed nondum conſtat Modus , quo fiant , aut facta ſint , quæ in iis Dogmatis proponuntur . Nos docet Fides , Inferno igne torqueri damnatos . Quei autem id fiat , nos illa non docet . Nulla in hiſce caſibus lege univerſali prohibemur ſententiam noſtram dicere , & veriſimilia afferre ; & in explicandis his modis , alter ab altero , & ſine Eccleſiæ injuria , diſſidere poteſt . Iſta tamen libertas nonnullis & ipſa indiget exceptionibus & frenis, de quibus infra ſermo erit.

Tertio conſiderandæ ſunt Rationes , per quas Dogmata Catholicorum firmantur; Infidelium & Hæreticorum improbantur . Iſtæ deſumuntur vel e divinis Literis , vel e Traditione , & Auctoritate Eccleſiæ . Ex ipſa quoque recta Ratione , & ex Philoſophiæ penetralibus argumenta deducuntur . In tanta Rationum copia certiſſimæ quædam & invictæ ſe offerent , iiſque nullum Dogma caret . Fieri tamen poteſt , ut aliquæ etiam infirmæ ſint ac inutiles , quædam etiam falſæ , quamquam veriſſimum alioqui ſit ipſum Dogma . Quapropter late patet ex hac parte Ingeniorum libertas . Non enim tantum fas eſt meliora novaque proferre argumenta , ſed aliena quoque columbia repudiare & evertere licet . Veritas ut ſtet , mendacio non indiget . Immo ipſa refugit adeo nutantibus fulcris innixa apparere , ſuo pondere jam ſtabilis , & aliis indubitatis principiis adhærens . Hinc inter Scholæ Theologos nemo ſibi religioni vertit rationibus novis cum in errores Hæreticorum , tum pro veris Fidei Dogmatis decertare , & ipſis etiam aliorum Catholicorum rationibus indicere bellum , ſi illæ minus opportunæ , aut indignæ deprehendantur , quibus tutela veritatis commiſſa fuerit . Gregorius de Valentia Theologus celebris argumenta nonnulla, quibus Sanctus Thomas eſt uſus ad exiſtentiam Dei probandam , invalida eſſe oſtendit ; idemque alii quoque graves & pii Theologi fecerunt . Et heic tamen ſua ſunt inmoderatis Ingeniis pericula . Sunt & Rationes quædam , quas evidenter voto ſuo jam ſupra cenſuram noſtram Eccleſia collocavit . Propterea infra dabimus operam , ut propoſitis quibuſdam legibus generalis iſta libertas intra honeſtos fines contineatur.

Digitized by Google

C A P U T XIII.

Pericula imminentia ſcribentibus de Auctoritate. Inſipiens Zelus quid pariat, & quam laudanda heic ſit prudens moderatio. Eccleſia numquam fallax in Dogmatibus ſanciendis, duplici conditione poſita. Dogmatum, quæ alia in mera contemplatione verſantur, alia actionem quoque exigunt, quæ poſſint, aut non poſſint, quæ etiam debeant, aut non debeant ſtatui. Quid de quæſtione, utrum Angeli corporei, an incorporei ſint, credendum, & an eam Concilia ſuſtulerint. Inter Rationes Dogmatum quædam ſemper ad Fidem ſpectant, ſed non omnes. Quid heic liceat Ingeniis.

NUsquam firmiorem eſſe, magiſque venerandam Eccleſiæ Auctoritatem, quam in Dogmatis ſanciendis, diximus. Ita ſe rem habere, ea omnia ſuadent & perſuadent, quibus Eccleſiam a Veritate deviare in ſalutis doctrina numquam poſſe ſupra oſtendimus. Id Religionis æternum ſervandæ neceſſitas poſtulat; id humanæ Rationis imbecillitas exigit; id Chriſtus pollicitus eſt; id ubique, & ſemper, & concorditer credidit Eccleſia Dei, ſtatuerunt Concilia, tradiderunt Patres. Et iſta Auctoritas ad tria illa, quæ in Dogmate hactenus conſideravimus, ſeſe extendit, ſed ſuis limitibus conſtringitur hæc ipſa facultas, magnaque circumſpectione heic opus eſt, uti jam explicatum pergo. Quod priuſquam aggredior, quædam præfari juvat locum habitura tum heic, tum in ceteris de Auctoritate Eccleſiæ & Ingeniorum libertate dicendis. Auctoritatem eſſe rem omnium delicatiſſimam, ſatis compertum eſt. Hinc illud fere ſemper accidit incommodi, ut qui ipſam pertractare volunt, non ſolum obtrectationibus contraria ſentientium, ſed etiam ſuſpicionibus & odiis eorum ſint obnoxii, de quorum Auctoritate eſt ſermo. Innatum quippe eſt cunctis prope hominibus dominationis & præcellentiæ deſiderium, eoque concitatius in illud mens noſtra fertur, quo manifeſtius ſentimus aut credimus, iſtius Auctoritatis tutelam & amplificationem pertinere ad Reipublicæ bonum. Nulla autem Auctoritas, hominibus a Deo data, Eccleſiaſticæ æquanda eſt. Reliquæ humanarum rerum perfecto regimini conducunt, finemque ſibi ſtatutum habent, nobilem quidem, ſed brevem, qualis eſt terrena mortalium felicitas. At Eccleſiæ Auctoritas nobiliſſimam ac æternam rem curat. Non enim ſolum ad beatam in terris vitam homines perducit, ſed ad æternam quoque in cælis beatitatem. Quocirca jure tolerari non ſolet, quicumque vel tantillum videatur imminuere de tam neceſſaria utilique Auctoritate, quam tollere, aut non ſatis venerari, idem certe eſt, ac Hæreſibus & erroribus innumeris clauſtra reſerare.

Verum nimia religione hujuſmodi Auctoritas nonnumquam reſpicitur. Quæ cauſa eſt, ut immoderate a quibuſdam extollatur, & quod gravius eſt, immoderate iis ſuccenſeatur, qui cum moderatione de ipſa loquuntur. Nimiam religionem appello Zelum ſine ratione exuberantem, Zelum, ut Apoſtolus ait, non ſecundum ſcientiam, Zelum Superſtitioni affinem. Enim vero non alio nomine deſignandus eſt eorum inconſultus ardor, qui nullis pæne finibus Eccleſiæ Auctoritatem teneri opinantur, & ubi aliquid in Conciliis, in Breviariis, in Romanorum Pontificum Diplomatis, in Sanctorum Patrum Libris deſcriptum comperiunt, pro ipſo, tamquam pro aris & focis, pugnant, & pugnandum contendunt. Nempe id hominum genus ſine ullo diſcrimine illa omnia non ſecus ac Fidei capita habenda eſſe cenſet; Eccleſiam quippe errare nuſquam, & numquam poſſe; & ſi quis contraria opinione ducatur, hunc procul dubio cum Hæreticis facere, gravibuſque pœnis, & omnium odio mulctandum putat.

Fateor, laudanda eſt horum proba voluntas, ſed non eſt diſſimulanda aliqua in iis interdum ſcientiæ & prudentiæ inopia. Videlicet, nimium ſuſpicioſi & moroſi ſunt, & illic interdum timore trepidant, ubi non eſt timor. Atque utinam tantum Eccleſiæ ſanctæ prodeſſent, quantum nocere poſſunt hujuſmodi clamoribus, minis, atque Tragœdiis. Nam quum multa occurrant in Eccleſiaſtica eruditione aut veriſimilia tantum, aut dubia, aut contraria, aut omnium vel Catholicorum conſenſu falſa: ſi unaquæque veluti certa & vera indiſcriminatim accipienda ſunt, apud Hæreticos & Infideles, immo & apud

Digitized by Google

apud Catholicos, periclitabitur dignitas, ſanctitas, & veritas præſtantiſſimæ Religionis. Deinde ad tyrannidem accedet, qui minime credenda credi jubeat, aut ſe prodet erroris magiſtrum, qui in cenſum veritatis fabulas quasque referat. At ab utriusque incommodi vel minima ſuſpicione abeſſe debet, & certe abeſt Eccleſia Dei. Pios hosce aſſentatores ipſa tamdem refugit; recteque intelligens, quousque ſua Auctoritas pertingere debeat, ut deinceps conſtabit, non plus juris ſibi tribui amat, quam quod Chriſtus, publicæ utilitatis ratio & omnium prudentum vota hucusque tribuerunt.

Cordati itaque viri, & præcipui Catholicorum Præſules, & quicumque veram Theologiam, & eruditionem Eccleſiaſticam non a limine tantum ſalutarunt, ii omnes neque Eccleſiæ Auctoritati quicquam detractum, neque ultra æquitatis leges ei quicquam adjectum volunt. Utrinque excedere facillimum eſt, & utrumque vitium eſt. Et quamquam opinione vulgi ii ſolum peccare videantur, ſoleantque ignominioſis nominibus traduci, qui Eccleſiæ jura elevant ac peſſumdant, & pii contra cenſeantur, qui in amplificanda vel ſupra modum ejusdem Eccleſiæ Auctoritate nervos omnes intendunt: æque tamen ſapientum Catholicorum opinione peccant, & obſunt, qui nihil antiquius habent quam ubique Eccleſiæ Auctoritatem importune exaggerare, contraria ſentientibus ubique iraſci, & eadem abuti Auctoritate in cujusque ſuæ privatæ opinionis, affectionisque præſidium. Pietatem ſapit horum facinus, ſed pernicioſam pietatem; etenim ii nullo negotio vincendam adverſariis exhibent aliqua ex parte Catholicorum cauſam. Quis non videat, ſi in uno, quod vere ad Eccleſiæ judicium pertineat, deprehendantur Eccleſiaſtici judices aberraſſe, neceſſe quoque eſſe, ut in reliquis omnibus errori obnoxiam confiteamur Eccleſiam? Summopere ergo conducit cum ipſi Eccleſiæ, tum Theologis omnibus, exquirere, perſpectumque animo habere, quinam Auctoritati Eccleſiaſticæ limites præſcripti ſint, ne dum incerta & indebita jura ſacris Paſtoribus concedimus, certa & debita in periculum adducamus. Atque uti eſt modeſti & non vulgaris animi, hominisque ſupra affectus ſuos regnantis, nil ſibi arrogare, quam quod in publicæ rei commodum, & in Juſtitiæ & Veritatis tutelam redundet: ita pii ſimul & prudentis Theologi eſt, nihil Eccleſiæ tribuere, quod tributum in ipſius Matris noſtræ contumeliam, publicumque incommodum recidat. Ut eidem bene ſerviatur, & conſulatur, non ſolus Zelus, non ſola Pietas conſulenda eſt, ſed Scientia quoque, & Logica perfecta, & Critica, & Eruditio antiquitatis, & omnium maxime Prudentia. Quod ſi dubium quandoque poſt accuratam diſputationem jus Eccleſiæ reſtet, tum certe commendabilius fuerit id ipſius Auctoritati pie concedere, quam pertinaciter negare. His autem præmiſſis, quibus ſi non meliores, certe infirmiores indigent, ne me adverſus temeraria Ingenia dimicantem ejusdem criminis reum temere ſuſpicentur, fidentius nunc in argumentum invado.

Quando quæritur, quousque pateat Eccleſiæ Catholicæ Auctoritas in Dogmatis ſanciendis, generalis regula futura eſt nobis: *Eccleſiam ſine erroris ſuſpicione decernere poſſe, quæcumque Dogmata ſcitu neceſſaria ſint aut utilia fidelibus, quoties iſta per rectam interpretationem, aut per rectam argumentationem deduci poſſint tamquam præexiſtentia in revelatis per Scripturas ſanctas, aut per concordem & antiquam Traditionem ad nos transmiſſa.* Duæ autem conditiones exigi mihi videntur, ut Eccleſia Dei ſtatuere Dogmata ſine erroris periculo poſſit, nempe: Fidelium neceſſitas ac utilitas; & divinorum verborum, ſive ſcripto, ſive per Traditionem ad nos manantium, fundamentum. Harum altera cauſam decidendi reſpicit; altera cauſam non errandi. Utraque vero in judiciis Eccleſiæ præ oculis ſemper eſſe debet ac ſolet. Et ad poſtremam quod attinet, celebris eſt ſententia Vincentii Lirinenſis, ita de Eccleſia ſcribentis: *Non nova Fidei Dogmata ſtatuit, ſed vetera eruit.* Doctrina enim a Chriſto tradita perfecta atque integra fuit, & ſine impietate ad illam aliquid adjicere non poſſumus, ne veluti mancam & imperfectam temere aut incaute accuſemus. *Scio*, mulier illa Samaritana ajebat, *quia Meſſias venit. Quum ergo venerit ille, nobis annuntiabit omnia.* Et ipſe Chriſtus omnia, quæ audivit a Patre, nota fecit nobis, juſſitque Apoſtolos docere Gentes omnia, quæcumque ipſe mandaverat. Nova itaque Dogmata non procuduntur in Eccleſia, ſed vetera repetuntur, obſcura explicantur, defenduntur que eadem, quæ Chriſtus tradidit; & nihil propterea ab Eccleſia ſtatui certiſſime poteſt divina Fide credendum, niſi quod Chriſti verbis, ſive ſcriptis, ſive non ſcriptis, nitatur, & inde per rectam interpretationem & argumentationem deducere liceat. Spiritus vero ſanctus ſecundum promiſſa Chriſti ſemper adfuit, atque adfuturus eſt judiciis Eccleſiæ, non ut novæ Revelationes fiant, aut nova revelentur per ipſius Eccle-

Digitized by Google

Eccleſiæ vocem Dogmata, ſed ut dum ſacræ Literæ & antiqua Traditio diligenter conſuluntur, tunc interpretatio recta, rectaque argumentatio ab Eccleſia inſtituantur, nullusque error in easdem ſubrepat.

Singillatim nunc inſpiciamus, quæ appellentur neceſſaria & utilia Fidelibus, & ubinam certo interpretari atque argumentari Eccleſiæ liceat. Alia ſunt omnino, alia ſunt ex parte, Fidelibus neceſſaria. Prima appellamus, quæ qui jam adultus & mentis compos ignorat, a Regno Dei arcebitur. Fidelibus ex parte neceſſaria nuncupamus, quæ ignorare quidem liceat, ſed aut negare, aut in eis errare, nefas ſit. Utilia, quæ homini Chriſtiano conducunt, ut facilius Cælum conſequatur, Infernasque pœnas evitet. In duo autem genera dividuntur Dogmata. Alia in mera contemplatione verſantur, & fidem tantummodo poſtulant. Alia præter contemplationem & fidem, actionem quoque reſpiciunr, qualia ſunt quæ de Moribus in Religione traduntur. Et quidem populis expectantibus beatam ſpem, & adventum gloriæ magni Dei & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, nihil magis neceſſarium eſt, atque utile, quam ſcire, quæ in Moribus actionibusque humanis Deo placeant, atque diſpliceant, ut abnegantes impietatem & ſæcularia deſideria ſobrie, & juſte & pie in hoc ſæculo vivant. Quum autem in ſacris Literis apertiſſime deſcripta ſint præcepta vitæ, & potiſſima ſaltem morum documenta, e quibus tamquam ex fontibus facile reliqua omnia ſingularia deduci poſſunt: hinc Eccleſiæ facillimum & neceſſarium ſæpe eſt, certo decernere, quæ liceant, quæve non liceant; & illius ſententiæ nolle acquieſcere grave crimen fuerit, gravius adverſari. Eo etiam pertinent Chriſti verba Matth. XXIII. 2. *Super Cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi. Omnia ergo quæcumque dixerint vobis, ſervate & facite.* Proinde nihil apud Catholicos certius eſt, quam ea ſine dubio licere aut minime licere, quæ ſuffragio ſuo comprobavit, aut improbavit Eccleſia.

Quod eſt ad Dogmata in ſola contemplatione ſita, quædam ſunt omnino neceſſaria ſcitu. Niſi quis ſciat & credat, Deum eſſe, & remuneratorem eſſe, de ejus æterna ſalute actum eſt, ut Apoſtolus monet. Unitatem quoque Dei & Trinitatem perſonarum in unitate naturæ, Verbi Incarnationem, Chriſti mortem pro redemtione generis humani, ac reſurrectionem, Chriſtiano ignorare nefas. Alia ſunt, quæ non opus quidem eſt omnibus ſcire ad ſalutem, ſed omnibus incumbit credere, quum illis annuntiantur. Etenim iſta etiamſi ignorare interdum ſinamur, numquam tamen, ſi percipiantur, inficiari, aut in iis errare, liberum atque impune eſt nobis. Et propterea ipſa quoque Fidelibus quodammodo neceſſaria ſiunt. Quippe ſi hæc, ubi animo percepta ſunt, negentur, aut errando corrumpantur, tum homines a virtute avertuntur, ad vitia ſolicitantur, aut aliquid indignum de Deo, oppoſitumve ejus revelationi ſentitur. Exempli cauſa, plurima habet Calviniana Hæreſis, quibus poſitis homo, ſi probe argumentetur, ad vitia deflectere velit, virtutibusque valedicere; & nihilominus æternam vitam ſibi eripiendam ideo ille homo non credet. Tale eſt arbitrari, Juſtificationem & Gratiam ſanctificantem per nullum peccatum amitti poſſe, ita ut nemo in gratiam a Deo receptus, exinde quamquam graviter peccans, e gratia excidat. Juſtum quemvis firmiter credere debere, ſibi Regnum Dei ne a peccatis quidem gravibus eripiendum; & contra juſtis impoſſibile eſſe divina mandata implere. Bona Fidelium opera, peccata eſſe apud Deum, & alia hujusmodi. Aliena pariter a dignitate ac natura Dei ſenſere cum antiqui, tum recentes quidam Hæretici, quum ab ipſo dixerunt prædeſtinari ad culpam non electos ad gloriam, aut aliis ſententiis temere incauteve ipſum conſtituerunt auctorem Peccati.

Itidem innumera ſunt, quæ ex officina mentis humanæ, quamvis lumine Euangelii illuſtrata, hucusque prodierunt, & prodire quotidie poſſunt, Revelationi divinæ contraria. Paucos quidem invenire eſt inter Chriſtianos, qui poſtquam ſacras Literas divinitus conſcriptas arbitrati ſunt, aliquid ſubinde falſi in iis contineri affirment, aut ſuſpicentur. At non facile eorum numerus ineatur, qui pro non revelatis a Deo quædam habuerunt ac habent, quæ tamen revelata fuere; aut contra inter revelata retulerunt, quæ revelatione carebant. Id ſingulas Hæreſes perluſtranti continuo pateat. Quoties igitur accidit, ut ejusmodi excitentur quæſtiones, dubium nullum erit, quin utile ſit unicuique Chriſtiano, & ipſi Chriſtianorum Reipublicæ neceſſarium, earum definitionem ab Eccleſia audire, ne quis errando aut Virtutibus, aut Naturæ divinæ, aut divinæ Revelationi adverſetur. Atque heic interpretationis & argumentationis jura exercere tuto poteſt ac debet Eccleſia, *ne ſimus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ*, ut ait Apoſtolus ad Eph. IV. 14. Primum jus exercet ipſa, quum explicat, quid reve-

Digitized by Google

revera Traditio ferat in doctrina Chriſti, & quid ſignificent Scripturarum verba æquivoca aut obſcura. Alterum, quum Dogmata probat aut improbat, quæ e ſacris Literis aliisve certiſſimis Dogmatibus conſectaria ſunt, aut eſſe cenſentur. Verum Deum, ſimulque verum & perfectum hominem eſſe Chriſtum, Scripturis cum Traditione apertiſſime conſentientibus, Eccleſia Orthodoxa numquam non credidit. Hinc rite deduxit, ipſum non in ſpeciem tantum, ſed vere humanam carnem induiſſe; & quatenus homo eſt, ex corpore animaque humana conſtare; & in ipſo duas eſſe Naturas minime confuſas, duasque item Voluntates. Iſta Dogmata per rectam argumentationem, e Scripturis (ubi abdita atque involuta erant) derivata, & conſtanti Eccleſiarum Traditione firmata, Marcionis, Apollinaris, Eutychetis, & Monothelitarum commentis oppoſita, errorem in hac parte omnem ſuſtulerunt, certeque veritatem ſtatuerunt. Eadem ratione exploſa eſt Novatorum opinio negantium debitam, aut licitam Chriſti adorationem in Sacramento Altaris. Ibidem Chriſtum verum Deum peculiari modo præſentem eſſe Eccleſia Catholica credit. Hoc poſito, neceſſario ſequitur, adorandum ibi eſſe Chriſtum. Nihilque a ratione magis abſonum videtur, quam Idololatriæ crimen inferre Catholicis, adorantibus id, quod non adorare ſit crimen.

Ex his autem, quæ hactenus commemorata ſunt, nonnulla deducuntur perquam neceſſaria documenta. Et primo, quum oporteat, Eccleſiæ Catholicæ judicia, ut certiſſimum veritatis argumentum præſtent, Revelatione divina ſemper inniti, conſequens eſt, ubi impleri iſta conditio non poſſit, illic minime habere locum datam a Deo Eccleſiæ auctoritatem. Secundo, non omnia, quæ ab Eccleſia, Conciliis & Patribus conſtituta aut probata, ſive etiam improbata & rejecta videntur, eodem obſequii venerationiſque genere ſuſcipienda eſſe. Quæ enim per interpretationem, ac argumentationem in ſacris Literis & Apoſtolica Traditione haberi, Eccleſia palam edixit, ea divinam Fidem a nobis poſtulant, Fideique Dogmata jure nuncupantur. At quæ nullo alio fundamento conſiſtunt, quam humanis rationibus, humaniſve experimentis, humanam quidem exigere interdum fidem poſſunt, at numquam divinam, neque Fidei Dogmatis accenſenda veniunt. Quare ſi quis ejuſcemodi poſtremis rebus adjungere fidem nolit, ſtultus quidem interdum, interdum temerarius reputabitur: addam etiam, in eum quandoque Hæreſis ſuſpicio conveniet, & quandoque gravi caſtigatione coercendus erit; ſed numquam Hæreticus merito dicetur, neque iiſdem prorſus ac Hæretici damnabitur pœnis. Verum de his ſuo loco tractandum ſuſius erit.

Tertio, ſunt & aliæ quæſtiones ad Dogma ſpectantes, quas absque errandi periculo dirimere Eccleſia poteſt, ſed tamen ab iis dirimendis temperare prudenter debet. Non modica iſtarum copia, & præcipue apud Scholaſticos, occurrit, & enormem adhuc in numerum excreſcere poſſet. Dirimere autem Eccleſiæ fas eſſe diximus, quia controverſiæ hujuſmodi aliquatenus contingunt Revelationem divinam, & ex iſta earum deciſio peti deducique poteſt. Non ſolet ipſa dirimere, quia ſive in unum, ſive in alterum ſenſum, tametſi contrarium, inclinet Chriſtianorum ſententia, nihil officitur ſcientiæ morum a Chriſto traditæ, nemo a virtutibus idcirco revocatur, aut ad vitia tacite allicitur, & præcipuis, expreſſis, ac receptis Scripturarum Traditioniſque documentis, atque principiis, nulla vis infertur, nullaque ex parte repugnatur. Utique ſi Eccleſia in animum induceret quibuſcumque natis ac naſcituris quæſtionibus finem irrevocabili ſuo decreto imponere, & ſibi ſupervacaneam incredibilemque crearet moleſtiam, & exiguum Ingeniis immoderate curioſis beneficium deferret. Ecquando enim tantum opus illa abſolveret? & quorſum tantos labores devorare, & in immenſum proferre decreta Fidei? Ambitionis, pæne dixerim, aut ſaltem intemperantiæ hoc eſſet, non neceſſitatis. Neque ſic deterreret ab excitandis novis quæſtionibus gentem litibus & diſputationibus unice addictam, iiſque æternum paſcendam. Ad hæc non pauca ſunt tam levis momenti in diſputationem adducta; aliaque etiam tam difficile referri poſſunt aut ad apertam Scripturarum mentem, aut ad Traditionis antiquitatem, ut præſtet veriſimilia relinquere, quam vera aut falſa decernere. Sed illud in primis attendendum eſt, uti diccbamus, nimirum an diſputantium ſententiæ aut palam, & aperto bello, aut tacite ac per latus, in perniciem vergant alicujus jam ſtatuti Dogmatis, & expreſſæ in utroque Teſtamento veritatis, quæ ad hominum ſalutem, Fidemque ſaluberrimam ſpectet. Ubi vero, & quando, & quæ cenſuram aut ſuffragium ſine mora poſtulent; quæve permittere, aut negligere, aut damnare, Chriſtianæ Reipublicæ interſit, ad Eccleſiæ, Maximorumque Pontificum prudentiam pertinet dignoſcere.

Quarto, in iis etiam, quæ per Eccleſiam ſta-

Digitized by Google

ſtatui certiſſime poſſunt, non ſolum, ut diximus, multa occurrunt nondum ab ipſa in cenſum Dogmatum ad Fidem attinentium relata, ſed aliqua etiam occurrere poſſunt, quæ quamquam in Conciliis & Patrum ſcriptis inveniantur, poſtremo tamen calculo probata aut rejecta fuiſſe continuo cenſenda non ſunt. Id autem evenit, quum Concilia & Patres non ex profeſſo hujusmodi ſententias pertractant, ſed obiter aliudque deliberando commemorant. Ex aliis Traditionis monumentis conſtare aliquando poterit, certiſſima eſſe, quæ in aliqua Synodo, & apud nonnullos Patres in tranſitu referuntur. Eaque tunc, etſi præter propoſitum dicta, vim Dogmatis aut obtinebunt, aut retinebunt. Verum quæ non aliunde firma ac rata apparent, non propterea quod ab ore aliud agentis exciderint, e veſtigio naturam Dogmatis induunt. Immo graviſſimis ex adverſo militantibus rationibus diverſæ opinioni adhærere flagitium non erit. Nemo inter Catholicos negat, quin ad decernendas Fidei quæſtiones, & efformanda Fidei Dogmata, ipſis quoque Conciliis neceſſe ſit, Scripturas, & Traditionem diligenter conſulere. At quei liqueat, hujus conditionis rationem fuiſſe habitam, quando Patres obiter, atque alio intenti, hujusmodi ſententias ingerunt?

In VII. Synodo Oecumenica Act. V. Taraſius Conſtantinopolitanus, unus e Concilii Præſidibus, Johannis Theſſalonicenſis verba referens, affirmat, Angelos corpora quædam levia, aerea, vel ignea, ſibi adjuncta habere. Ab hujusmodi opinione diſſentire nequaquam videtur Synodus univerſa; & in eam, ne quid diſſimulem, non pauci ex antiquis Patribus inclinarunt. Porro Innocentius III. in Concilio Lateranenſi Angelos creaturas *ſpirituales* appellat, easque a corporeis manifeſte diſtinguit. Viſum eſt & aliis Patribus, Angelos plane eſſe materiæ expertes. At expedita eſt hujusmodi Antilogiæ conciliandæ ratio. Neutra ſententia a neutro Concilio definita revera fuit, aut Catholicæ Fidei Dogmatis adſcripta; obiter enim utrobique propoſita eſt, quum de alia doctrina deliberatio foret. Nimirum Nicæna Synodus id ſolum tunc intendebat, ut Angelos, Sanctorumque animas pingi poſſe ſtatueret. Animus autem non erat etiam ſtatuere, utrum e corpore Angeli revera conſtent. Itidem in Concilio Lateranenſi id unum agebatur, ut Manichæorum Hæreſis renata proſcriberetur, cujus erat illud impium placitum, non omnia Deo auctore fuiſſe creata. Contrarium Dogma recte ſanciunt Patres, Profeſſionem Fidei probantes ab Innocentio III. P. M. conſcriptam. Utrum vero Angeli omnino materiæ ſint expertes, nulla tum quæſtio vertebatur, nullumque ſtatuendæ hujus rei propoſitum Patribus fuit. Utraque igitur ſententia, non Dogmatis chriſtiani, ſed Opinionis nomine in utraque Synodo locum habuit.

Attamen unum heic prætereundum non videtur. Si qua in Conciliis Oecumenicis vel obiter proferuntur, neque ibidem repudiantur, quamquam non inde ſtatim ſequatur, iis documentis Dogmatum firmitatem accedere, ſemper tamen ſequitur, aut illa eſſe præter Fidem, aut non eſſe contra Fidem. Scilicet aut ad eam doctrinæ partem referenda ſunt, quam Eccleſia per ſententiam certiſſimam ſancire non poteſt, cujusmodi ſunt nonnulla jam commemorata, & plura inferius indicanda. Aut ſi ad illam doctrinæ partem ſpectant, quæ judicio numquam fallaci conſtitui poſſunt ab Eccleſia, tunc Synodi ſilentium argumento eſt, hujusmodi opiniones Fidei Dogmatis non repugnare. Eas ex profeſſo & aperte non approbando, Eccleſia decretis Fidei nondum intulit. Et rurſus non refellendo, tacite docuit, eas ab ipſa doctrina Fidei minime abhorrere. Diſſimulare enim Conciliis licet, quæ ad Fidem non pertinent; at Fidei repugnantia diſſimulare non licet. Neque Eccleſiam fugere poteſt, quid doctrinæ ab Apoſtolis & Patribus traditæ adverſetur; & ab Eccleſiæ munere abhorreret, ſinere hanc doctrinam, ſe audiente, & diſſimulante, violari. *Error enim*, (ut habetur 83. Diſt. c. Error) *cui non reſiſtitur, approbatur;* niſi forte ejusmodi diſſimulatio inde oriatur, quod ad maturius examen controverſia ipſa reſervetur.

Quapropter propoſita de Angelis controverſia aut in cenſum (ut nonnullis placet) illius doctrinæ venit, quæ neque ex Scripturis, neque ex Traditione componi poteſt; & proinde ſentire fas eſt de illa, quod veri videtur ſimilius. Aut, ſi ad Eccleſiæ judicium ſpectat, neutrius Concilii judicio ſublata eſt. Silentio tamen ſuo effecere Concilia illa, ut neutra opinio dicenda ſit Fidei doctrinæ contraria. At quomodo, inquiat aliquis, verum ſimul ſit, Angelos e materia corporea conſtare, & non conſtare? Reſpondendum, certe videri, eos omnino ſpirituales eſſe. Quum vero tenuiſſima corpora interdum induant, ut Angelicum munus eorum gratia exerceant, quibus ſe conſpiciendos præbent: ideo corporei per accidens, ut dicitur, appellari, pingique poſſunt. Incertum autem eſt, an iſtam ætheream veſtem illico deponant, an reti-

Digitized by Google

neant, qua in quæſtione prudentis eſt continere judicium. Denique præſtat horum Conciliorum verbis non admodum inniti. In Synodo Nicæna Taraſius ex Johannis Theſſalonicenſis Oratione id unum arripuit (cui & reliqui Patres adſentiuntur), nempe circumſcriptos eſſe Angelos ad differentiam Dei incircumſcripti, ipſosque humana ſpecie fuiſſe conſpectos, atque ideo fas eſſe illos pingere. Tacuit de eorum corporibus. Immo ipſos Act. iv. incorporeos appellaverat. In Lateranenſi Concilio, quum ab Innocentio III. Angeli dicuntur *ſpirituales*, ea vox omnem corporis ſocietatem nequaquam excludit. Angelos incorporeos, & ſpirituales alii ex Patribus dixerunt, quod e craſſa materia non conſtarent. Nihilominus iidem Patres conſtare ipſos cenſebant e ſubtiliſſima atque ætherea materia. Sed de his jam ſatis.

Nunc de Rationibus, quibus Dogmata probantur, agamus; ad earum quippe leges expendenda etiam venit propoſita de Angelis controverſia. Certe non alia de cauſa ſtatuiſſe videntur Nicæni Concilii Patres, licere Angelos pictura exprimere, quam quod Johannis Theſſalonicenſis Rationes graviſſimæ apparuerant. Et quidem ſi in Dogmatis ſanciendis nulli errori obnoxia eſt Eccleſia Catholica, neceſſe eſt eam quoque prærogativam retineat in Dogmatum Rationibus inveniendis atque edicendis. Nonne Dogmatum fundamenta ſunt Rationes? Iſtis nutantibus, quomodo impoſita moles non dehiſcat, atque labatur? Igitur argumenta rationesque adhibitæ a Conciliis & Patribus ad Dogmata comprobanda, erroresve rejiciendos, pari veneratione & fide, perinde ac ipſa Dogmata, ſuſcipiendæ erunt.

Verum heic majori quam in reliquis cautela eſt opus. Etenim in Conciliorum Patrumque lectione plane ſit hoſpes oportet, aut Logicæ, Criticæque oppido imperitus, qui eodem pede omnes ab iis adhibitas Rationes dimetiatur, & dimetiendas arbitretur. Quare primo dicimus, nullum hucuſque ab Eccleſia conſtitutum fuiſſe Dogma, quod Ratione quapiam invicta non nitatur; & propterea aliquam ſemper eſſe Rationem Dogmatum, quæ & ipſa ad Fidem non ſecus ac Dogma pertineat. Secundo addimus, non ſolum apud Sanctos Patres, & in Scholis Theologorum, ſed etiam in Conciliorum Actis quaſdam occurrere poſſe Dogmatum Rationes, quibus obſequium quidem fere ſemper a modeſtis hominibus debeatur, ſed numquam divina Fides. Primam concluſionem negabunt fortaſſis Heterodoxi. At quæ jus Eccleſiæ probant, illiusque infallibilitatem in ſtatuendis Dogmatis, ea quoque manifeſtiſſime produnt, numquam ſine aliqua Ratione ad Fidem ſpectante, & ex ſacrarum Literarum, Traditioniſque documentis minime fallacibus deducta, Eccleſiam devenire ad ſententiam ferendam. Iſtæ autem appellari poſſunt ſundamentales, & potiſſimæ Dogmatum Rationes.

Altera concluſio, nempe ejuſdem non eſſe ponderis omnes Rationes ad probanda Dogmata adhibitas, prima facie fortaſſe non arrideat imperitis jurium Eccleſiaſticorum æſtimatoribus. Inter peritos autem vereque doctos Theologos, non ſolum neminem contradictorem habeat, ſed omnes habeat laudatores. Qui ſecus arbitretur, præter experientiam ſibi adverſantem, rationes parum ſibi faventes inveniet. Enimvero quid evidentius eſt, quam veritates cujuſcumque generis ſint, ſive Theologicæ, ſive Philoſophicæ, ſive Morales, probari poſſe per argumenta, ut ajunt, demonſtrativa; pariterque per argumenta tantummodo probabilia, & veriſimilia? Proinde quamquam plurima certa ſunt, vel ex Revelatione divina, vel ex lumine Rationis, tamen iſta non refugiunt ſocietatem Rationum probabilium & veriſimilium. Harum quidem ope non indiget veritas, ut ſibi conſtet, ſed earum fere ſemper ſubſidium amat, ut facilius perſuadeatur. Deum eſſe, Mundum ab ipſo conditum, Animas rationales non interire cum Corpore, atque ultra Corporis mortem eſſe Animarum pœnas ac præmia: per lumen Rationis certiſſime cognoſcimus, & Revelatione divina præeunte, firmiſſime etiam credimus. Nihil vero prohibet, quin adeo perſpicuas veritates probabilibus quoque Rationibus illuſtremus, ornemus, ac perſuadeamus.

Id autem cum interdum in Conciliis, tum ſæpe apud Sanctos Patres locum habuit, & quotidie a præclariſſimis Theologis atque Scriptoribus uſurpatur, in pertractandis reliquis Chriſtianæ Doctrinæ capitibus. At argumenta veriſimilia, rationeſque dumtaxat probabiles, divinam a populis Fidem exigere non poſſunt, quippe non evidenti veritate nixa. Immo quum quidquid veriſimile tantum eſt, ſi intime, & ſeveriori trutina expendatur, falſum quoque deprehendi poſſit: quid mirum, ſi quandoque Rationes, parum, immo nihil probantes, occurrant apud rerum divinarum interpretes, & apud præſtantiſſima Eccleſiæ lumina? Neque idcirco de firmitate Dogmatum quidquam deperit; neque minori quam antea mentis obſequio credenda ſunt, ac ſuſcipienda Eccleſiæ decreta. Satis eſt eorum ſtabilitati fundamentalium Rationum virtus. Quibus quum nullum, ut diximus, Dogma careat, neceſſe

eſt

eſt etiam populos Chriſtianos ab iis victos adſtipulari Dogmati propoſito.

At quei diſtinguantur a fundamentalibus iſtæ ſubſidiariæ Rationes? Fateor, non id perinde facile omnibus erit, ac eſt piis ſimul & judicioſis hominibus. Et tamen plurimi intereſt, unumquemque Theologum in iis diſcernendis ab errando cavere. Etenim cogitandum non eſt, eum tantummodo nocere Eccleſiæ, qui audeat in dubium vocare, aut rejicere fundamentales Rationes. Error etiam eſt, excuſatione quidem dignus, ſed tamen error, atque incommoda non pauca gignens, argumenta ſolum probabilia majori quam par eſt virtute donare, eaque non ſecus ac Fidei firmiſſima capita, ſine dubitatione credenda proponere. Id ab Eccleſiæ ipſius conſilio abhorret, quæ ideo veriſimilibus interdum utitur, ut vera facilius perſuadeat, ac roboret, non ut dubia ex his incertis certiſſima ſtatuat. Sed adhuc interrogamur, quei a ſubſidiariis & probabilibus rationibus rationes diſtinguantur fundamentales. Ego non alia heic utendum regula cenſeo, quam quæ diſcernere nos docet ab incertis certiſſima Dogmata. Illæ igitur Rationes ad Fidem ſpectabunt, & fundamentales appellabuntur, quas aut Sancti Patres ubique, & ſemper, & unanimiter pro certis atque evidentibus accepere, aut Generalia Concilia, Romanive Pontifices in ſuis Fidei formulis, decretis, & judiciis ab univerſa Eccleſia probatis concordi ſtudio probarunt, & tanquam fundamenta Dogmatum poſuere. Quare ſi quis ex ſanctiſſimis Patribus, ſi quis etiam ex Epiſcopis in Actis Conciliorum Generalium ſuopte ingenio Rationes adferat, atque ad eas non accedat Eccleſiæ totius, hoc eſt totius Oecumenicæ Synodi, aut Romani Pontificis, aliorumve Patrum conſenſus: tum cohibere judicium noſtrum licebit, neque iis adjungere ſtatim fidem noſtram cogemur; incertum eſt enim, an per unum Epiſcopum, aut Scriptorem, Deus loquatur.

Deinde animadvertendum eſt, fundamentales Dogmatum Rationes eſſe debere verba ipſa Scripturarum ſacrarum, aut ipſius Traditionis indubia monumenta. Humanæ, & Philoſophicæ Rationes Eccleſiaſticis ſententiis ponderis quidem aliquid adferre poſſunt, at minime primum ac præcipuum fundamentum, niſi & iſtæ divinis Libris & Traditione innitantur. Immo ipſa Scripturarum loca, quibus tum Concilia, tum Patres, ceterique Theologi utuntur in Dogmatum comprobationem, pro fundamentalibus ſemper certiſſimiſque Rationibus minime omnia ſunt accipienda. Allegorica quædam occurrere poſſunt, quædam etiam ex communi eruditorum voto obſcuriſſima. Prudenter adjunguntur & iſta clariſſimis aliis divinorum Librorum, & Traditionis legitimæ teſtimoniis, non futura quidem Dogmatibus conſtituendis fundamento, ſed conſtitutis futura ornamento, atque præſidio. Quod ad Traditionem attinet, modo rite ex antiquitate concordi ſit deducta, & ſecundum regulas a Theologis præſcriptas adhibita, ſolidiſſimum ſemper Eccleſiaſticis decretis fundamentum præbet. Ipſamet ſacrarum Literarum loca, Traditionis conſenſione indigent, ut iis tuto incumbat Eccleſiæ judicium. Catholicorum nempe Reſpublica probe novit, ea ſe teneri lege, ut nulla conſtitui debeant, aut poſſint Dogmata, quorum veritas ex Traditione, atque ex divinis Scripturarum oraculis, præſtantibus veras fundamentales Rationes, non effluat. Et quum ſine iſtis nullum reapſe Dogma Eccleſia umquam ſanciverit, & ſanciat, etiamſi regia, ut ita dicam, auctoritate interdum loquuta fuerit, aut loquatur, hoc eſt, etiamſi Dogmata, rationibus minime propoſitis, credenda proponat: compertum tamen eſt, ſemper ipſius decretis Traditionem & Scripturas ſacras cauſam & rationem dediſſe; iiſque poſitis, non eſt cur alias exigamus Rationes.

Celebre eſt in hanc rem Stephani Romani Pontificis exemplum. Fervebat Africanam inter ceteraſque orbis Eccleſias controverſia de Hæreticorum Baptiſmo. Cyprianus vir alioqui ſanctiſſimus pro iterando Sacramento pugnabat, ejuſque novæ opinioni, ut cum Vincentio Lirinenſi Cap. 19. loquar, *tanta vis ingenii adfuit, tanta eloquentiæ flumina, tantus aſſertorum numerus, tanta veriſimilitudo, tanta divinæ legis oracula, ſed plane novo ac malo more intellecta, ut illa conſpiratio nullo modo deſtrui poſſe videretur*. Attamen Traditionem a ſe ſtantem contra Stephanus proferebat; atque his armis fretus, tota demum conſentiente & plaudente Eccleſia, cauſam obtinuit. Longo poſt intervallo fortiſſimus Catholicorum pugil Auguſtinus Stephani ſententiam ea rationum argumentorumque vi tutatus eſt contra Donatiſtas, ut nunc vel rudibus appareat, longe Cyprianum a veritate tunc abiiſſe. De Rationibus igitur humano ingenio excogitatis, id tamdem ſtatuendum eſſe videtur; eas, videlicet, quantumlibet acutiſſimas, quamtumlibet ingenioſiſſimas, nihil valere, & aliquo ſemper vitio laborare, quoties militant adverſus Dogmata Traditione, divinisque Scriptutis ab Eccleſia Dei firmata. Quum vero pro iſtis faciunt, non uno eodem

H 2 pede

Digitized by Google

pede omnes eſſe dimetiendas. Certiſſimæ quædam, quædam probabiles tantum, veriſimilesque erunt, quædam etiam nullius ponderis deprehendentur. Quocirca & judicio in iis ſeligendis locus erit, & in quibusdam rejiciendis libertas.

C A P U T XIV.

Jus Eccleſiæ in Dogmatis ſtabiliendis a Phereponi objectionibus liberatum. Falſum eſt, ipſum a Sancto Auguſtino negari. Multitudo in Conciliis Catholicorum quæ commoda pariat. Factionis nomen inique adſcriptum legitimis Conciliis Catholicæ Eccleſiæ. Non crimen, ſed laus ac neceſſitas ibi eſt judicare ex anticipatis opinionibus, hoc eſt, ſecundum Traditionem. Vindicatum a nonnullorum dicteriis Concilium Tridentinum.

QUæ ſint Eccleſiæ Catholicæ, Ingeniorumque jura in Doctrinæ ſalutaris negotio, ſenſim cognovimus. At ii, quibus jugum excutere placuit, & unius Scripturæ ſacræ vocem, quemadmodum ſibi fingunt, ſed uti res docet, unius Ingenii ſui vocem auſcultare conſtitutum eſt, ii, inquam, nullum non movent lapidem, ut cælo auctore ſtabilitam Auctoritatem Eccleſiæ dejiciant, qua dejecta, proculdubio Ingeniorum creſcit auctoritas. Phereponus igitur & ipſe in hoc idem argumentum ſæpe & lubentiſſime invaſit. Nunc opus eſt expendere, quid ille tamdem huc adferat novi. In animadverſione ad Auguſtini Lib. 2. Cap. 3. de Bapt. adverſus Donatiſtas, hæc habentur illius verba: *Ad inveſtigationem veri, in re præſertim obſcura, undecumque ea obſcuritas oriatur, multitudinem nihil facere, ſed tantum peritiam eorum, qui congregantur, & candorem.* Tum dicere pergit, omnes omnino, exempli cauſa, Africæ Epiſcopos, utpote imperitiſſimos Hebraici Græcique ſermonis, fuiſſe ineptiores ad judicium ferendum de ſenſu loci veteris aut novi Teſtamenti, quam vir unus utriusque Linguæ peritus, cujusmodi Sanctus Hieronymus fuit. Proinde Concilia, ſive plenaria ſint, ut Auguſtinus ait, ſive minus plena, ad ſpem inveniendæ Veritatis, perinde nobis eſſe futura. Nec imperitæ multitudini pro imperio aliquid definienti, & anathemata minitanti, nullasque rationes, aut eas pravas, ſuæ definitionis adferenti, magis credendum, quam pauculis, aut uni. *Immo vero*, inquit, *uni viro docto, argumenta firma proferenti, continuo adſentiar, quum ea intellexero, nec adverſarios ejus umquam numerabo. Numerus enim nihil ad veritatem facit, & ſæpe etiam quo plures congregantur ad eam definiendam, eo plures imperiti, eo plures factioſi colliguntur; qui neque ſciunt, quid ſit verum, neque quærunt, ſed tantum quid ſibi expediat, aut expedire videatur.* Et quando quidem ex his, immo & ex Auguſtini auctoritate confiecre ſibi videtur, Concilia errori obnoxia eſſe, ſubinde infert, eorum decretis non eſſe ſine prævio examine credendum. Addit etiam, Conventus Eccleſiaſticos ad Civilium normam eſſe formatos. Sed jure in iſtis pauciora debere cedere pluribus ſuffragiis; in iis vero nequaquam debere. *Ubi enim cæleſtis Veritas agitur, quam nemo niſi ſtudio & attentione adhibitis novit, quæ nulli mutationi obnoxia eſt, cujus nemo eſt dominus & cujus definiendæ majorem a Deo poteſtatem plures non acceperunt, quam pauciores: non ſunt numeranda ſuffragia, ſed ſingulis expendendæ ſuffragiorum rationes.* Ita ille.

Sententia itaque Phereponi duo potiſſimum complectitur, nimirum, Eccleſiam & Concilia nihil amplius habere juris in Doctrina Chriſti ſtabilienda ac proponenda, quam privatum quemlibet hominem, cui rationes invictas adferenti credendum ſit; abrogandam vero fidem, ſi ſine rationibus, aut cum pravis rationibus loquatur. Deinde revera non eſſe Conciliis hucusque peractis obtemperandum, quippe ex gente ſæpe imperita, factioſa ſemper, conflatis, & in ſtatuenda Chriſti Doctrina affectuum potius conſilia quam veritatem ſpectantibus. Qua in re ipſum cum aliis Hæreticis, & Socinianis potiſſimum conſentire video, qui Conciliis nullis, nulli Eccleſiæ viſibili in rebus Fidei auctoritatem eſſe docent; atque adeo tacite Dordracenam ille Synodum carpit, ubi Majores ſuos Calvinianorum factione oppreſſos Arminiani quotidie conqueruntur. Sed Phereponus contra Calviniana Conciliabula his argumentis optime utitur; contra Eccleſiæ Catholicæ Concilia nihilum proficit, & ſplendide fallitur.

An-

Digitized by Google

Antequam tamen id oſtendo , conſiderare juvat , an Auguſtinum recte in ſententiam ſuam Phereponus induxerit. Scribit Sanctus Doctor Lib. 2. Cap. 3. de Bapt. contra Donatiſtas, ſingulorum Epiſcoporum Literas a peritioribus licere reprehendi , ſi quid forte in iis a veritate deviatum fuerit . Tum addit: *Ipſa Concilia , quæ per ſingulas Regiones vel Provincias fiunt , plenariorum Conciliorum auctoritati , quæ fiunt ex univerſo orbe Chriſtiano , ſine ullis ambagibus cedere , ipſaque plenaria ſæpe priora poſterioribus emendari* . Si quiſquam contendat . heic Auguſtinum ſignificare velle , Generalia Concilia , quamquam legitime habita , in Dogmatibus exponendis ab erroris periculo exemta non fuiſſe: eum ad Phereponi ſcholam continuo traham, ut Criticam Artem edoctus ſubinde hæc Auguſtini verba ſagacius expendat . Nullus autem dubito, quin ipſi aliqua heic interpolationis ſuſpicio ſtatim ſuboriatur. Ita ſcribit Auguſtinus: *Quis neſciat, ipſa Plenaria* (Concilia) *ſæpe priora poſterioribus emendari?* Hic interrogandi modus tantæ confidentiæ plenus, rem ſignificat vulgo notam, immo jam experientia claram atque reſtatam. Si quid innuere voluiſſet Auguſtinus, quod numquam factum fuiſſet , & fieri tantummodo in poſterum poſſet, nequaquam dixiſſet: *Quis neſciat ipſa Concilia emendari;* multoque minus *quis neſciat ſæpe emendari?* At ſi rem, ut certe verba ſonant , jam uſu tritam ſignificat: quandonam, quæſo, plenaria Concilia, eaque legitima, in Fidei Dogmatibus a poſterioribus emendata fuere ? Nicænum I. Conſtantinopolitanum I. duo nempe tantum plenaria , ſeu Generalia Concilia ad Auguſtini uſque ævum habita fuerant. Sardicenſe quoque iis addere per nos liceat , (quamquam Auguſtino non ſatis notum) & Arelatenſe primum ipſi notiſſimum, atque celebratiſſimum. Verum ſumma inter haſce Synodos in rebus Fidei atque in Dogmatibus concordia, nulla emendatio, nulla priorum correctio. Proferat , ſi quiſquam potis eſt , haſce Dogmatum antilogias , haſce emendationes . Ne ipſe quidem Auguſtinus iis Conciliis propior quam nos proferre potuiſſet . Reſtat igitur , ut aliqua lacinia iis Auguſtini verbis aſſuta fuerit , locumque iſtum depravatum habeamus , aut aliter illius mentem eſſe explicandam fateamur. Et ſane quantum conjectura aſſequi licet , recenſentur heic ab Auguſtino cum legitimis ſpuria quoque Concilia , qualia fuere nonnulla ab Arianis habita, & quæ a poſterioribus emendata fuiſſe nemo negat . Deinde potiori jure dico (& diſſimulata quacumque interpolationis ſuſpicione, ita dicendum contendo) Auguſtinum heic agere, non de Fidei Doctrina, ſed de Judiciis ad perſonas & diſſidia privata ſpectantibus, & de compluribus Diſciplinæ capitibus , aliiſque factis , in quibus, ut infra patebit, Catholici conſentiunt, emendari ſæpe numero poſſe ipſaſmet univerſales atque legitimas Synodos , earumque decreta mutari . Iſti conjecturæ quam maximum robur accedit ex ſequentibus Auguſtini verbis. Ait enim , tum ipſa *Plenaria emendari , quum aliquo experimento rerum aperitur , quod clauſum erat* : quod ſane de factis, non de Dogmatis verificari poteſt . Huc autem pertinent varia Auguſtini ejuſdem loca, quibus prodit, quanta Oecumenicis Conciliis & totius Orthodoxæ Eccleſiæ conſenſioni veneratio debeatur . Ab iſtis quicumque diſſentiunt in Doctrina Fidei, ipſius judicio, immo omnium, qui ante , & poſt ipſum in Chriſti Schola excelluere, Hæretici ſunt ; tales nequaquam futuri , niſi ab omni erroris periculo in ſanciendis Dogmatibus abeſſe Eccleſiam una cum aliis Patribus conſentiens arbitratus & ipſe fuiſſet. Conſulantur Lib. 1. cap. 18. de Bapt. & Lib. 2. cap. 1. 4. & 9. & Lib. 4. cap. 6. itemque Lib. 3. cap. 14. contra Maximinum, ut alia omittam. Quibus conſideratis, facile quiſque videat prioribus Auguſtini verbis male Phereponum inſtitiſſe, aut iis ſaltem inſiſtendum non eſſe, ut legitima Eccleſiæ Catholicæ Concilia in rebus Fidei errori oſtendantur obnoxia . Si quid aliud inde probare Pherepono eſt animus , quod eſt ad hanc particulam, concordiam non difficile imbibimus.

Ceterum ad confutationem Phereponianæ ſententiæ adeo Conciliorum Generalium auctoritatem deprimentis , multa non ſunt opus. Eadem ratio, eadem potentiſſima cauſa , quæ Scripturis divinis habendam fidem perſuadet , eadem Eccleſiæ credendum monet. Deo credimus, quia ipſe ex natura ſua falli ac fallere non poteſt : Eccleſiæ , quia illam Deus non errandi prærogativa donavit . Fucum vero nobis facere nititur Phereponus , quum ait , *ad inveſtigationem veri multitudinem nihil facere , ſed tantum peritiam ;* & uni perito potius, quam imperitis innumeris credendum , quippe numerus nihil ad Veritatem facit, ſed quidem rationum pondus. Optimam ille ſententiam alieno accommodat loco. Utique magnum pondus rebus in Concilio definitis præbet omnium, aut multorum Patrum conſenſus, ac præcipue Patriarcharum , Metropolitarum , atque Epiſcoporum . At probata inter Catholicos Concilia non eo tantum nomine fidem

Digitized by Google

dem merentur, & veritatem aſſequuta creduntur, quod multorum ſuffragiis res illic peractæ ſint, ſed quod Epiſcopi Literas divinas, & germanam Traditionem ea, qua par eſt, diligentia, fide, ac ſinceritate conſuluerint, examinarint, & ſecundum eas ſententiam ediderint. Sexcentis Epiſcopis Ariminenſe Concilium, trecentis Mediolanenſe, Seleucienſe, aliaque Concilia ingenti Præſulum copia conſtitere, quæ tamen inter Conciliabula fide atque obſequio indigna referuntur. Præterea non minor Auctoritas Conſtantinopolitano primo, & ſecundo, in iis quæ ad Fidem ſpectant, aut Epheſino primo, aut Tridentino, quam Nicæno primo, & ſecundo, & Chalcedonenſi, quamquam illa præ iſtis conflata fuerint ex longe minore Epiſcoporum numero. Immo, ne irrita ſit ſpes nobis a Chriſto facta in medio duorum aut trium, qui in ſuo nomine congregati fuerint, ſemper eſſe futurum, eadem eſt vis atque auctoritas, quod ad Dogmata ſpectat, Provincialibus Conciliis, aut exiguo Epiſcoporum cœtui, ac generalibus Conciliis, dummodo ad ea palam accedat reliquarum Eccleſiarum ſuffragium. Quæ omnia maniſeſte indicant, Eccleſiam Catholicam non tantum numerare vota, ſed etiam rationes expendere Epiſcoporum. Quod ſi pluris æſtimantur ii Conventus Eccleſiaſtici, qui pluribus, quam qui paucioribus Epiſcopis conſtant, & demum Generalia Concilia Provincialibus præponuntur; id ad Traditionem commodius tutiusque colligendam, ad rationes concordi ac majore ſtudio penſandas, ad unionem animorum & doctrinæ facilius oſtendendam ac retinendam conducit, non autem ut ſola multitudo ſit primum aut maximum veritatis aſſequendæ argumentum.

At Phereponus verbis noſtris adhibere fidem tam facile, ut ſuſpicor, nolit, quippe qui ait, ſæpe in Eccleſiaſticis tum Catholicorum, tum aliorum Chriſtianorum Conventibus, imperitiam, & pravos affectus omnia moderari. Ab indoctis autem & factioſis hominibus quid veri ſperandum eſt, in rebus præſertim obſcuris, & ſupra vulgarem ſcientiam poſitis? Et de factionibus quidem vetus eſt querela in Hæreticorum caſtris. Sed omnium maxime hiſce proximis ſæculis illam Proteſtantes ad ravim uſque repetierunt, quo legitimam Concilii Tridentini auctoritatem declinarent. Illic & ipſi non tantum rationes ſuæ defectionis exponere, & diſputationes inire, quod liberum iis erat, ſed etiam judicem agere volebant, & jura partiri cum Eccleſiæ veræ Paſtoribus; iniquum reputantes, ſe a Catholicis tantum, hoc eſt ab adverſariorum, ut ipſi ajebant, factione judicari. Verum hanc futilem querelam, & minime æquam petitionem jamdudum exploſere Catholici, tamquam hominum tricas potius quam veritatem quærentium, & judices legitimos nefario conſilio averſantium. Ad Eccleſiam veram ſpectat jus dirimendi controverſias in Religione excitatas. Hanc niſi quis audiat, ex Chriſti præcepto futurus eſt nobis velut Ethnicus & Publicanus. At quemadmodum in veteri Teſtamento Pontifices & Sacerdotes, & non ſinguli de populo, Synedria peragebant, liteſque in lege Dei explicanda exortas componebant: ita & in novo Teſtamento *Epiſcopos Spiritus ſanctus poſuit regere Eccleſiam Dei*, primumque inter eos dignitatis & auctoritatis gradum Romano Antiſtiti contulit. Iſtos *Paſtorum* etiam nomine donarunt Apoſtoli, eorumque munus, ut habetur Hierem. III. ſitum eſt in ovibus ſcientia & doctrina paſcendis. Quid eſt igitur, quod contra totius antiquitatis uſum, contra Apoſtolorum verba, mentemque Chriſti, nunc oves judicium legitimorum Paſtorum aut detrectent, aut uſurpare ſibi velint, & ex æquo cum iſtis facere? Et profecto ſi honeſta Proteſtantium & Phereponi petitio eſt: nulla umquam Hæreſis damnabitur, nullus Hæreticus ad meliorem frugem ſeſe recipiet. Nam quid experientia manifeſtius eſt, quam homines perinde in erroribus ac in veritate tuenda pertinaciſſimos eſſe, & a veritate devios nullis ſæpe rationibus flecti poſſe? Certe conſtat, in tot publicis privatisve diſputationibus inter Catholicos & Proteſtantes acri animorum contentione hucusque habitis, aut utramque partem Pæana ceciniſſe, aut neutram alteri herbam porrexiſſe. Quare videant perduelles Eccleſiæ filii, quo jure litem intendant legitimæ Catholicorum Præſulum auctoritati.

Et hinc etiam perſpicimus, odioſum factionis nomen iniquiſſime Catholicis Conciliis ac Judicibus impoſitum in Lutheri, Calvini, ceterorumque Novatorum Schola. Etenim, poſtquam ſtatueris, uti ſtatuendum eſt, Eccleſiam veram, ejusque Epiſcopos, & potiſſimum Petri ſucceſſorem, Judices in Religionis controverſiis eſſe a Chriſto inſtitutos; ſimulque Eccleſiam univerſam, & Synodos ab Eccleſia probatas falli in judicando non poſſe: conſequens etiam eſt, non factioſos homines, ſed legitimos Judices eſſe appellandos Eccleſiæ Catholicæ Epiſcopos. Quum vero Dordracenum, & reliqua id genus Conciliabula, hiſce careant fundamentis (neque enim immunitatem ab errore ſecundum ſuæ ſectæ principia, ullæ Proteſtantium Eccleſiæ arrogare ſibi poſſunt, nullaque Proteſtantium pars majorem a Chriſto tributam ſibi quam

alteri

Digitized by Google

alteri auctoritatem oſtendere poteſt,) factionis nomen quibusque illorum Sectis & Pſeudoſynodis juſtiſſime convenit. Sed pravæ artes, inquiat aliquis Phereponus, & turbidi affectus, atque anteceptæ opiniones in cœtibus tam Catholicorum quam Proteſtantium dominantur, & contemta ratione, ac veritate conculcata, jus illic pro arbitrio dicunt. Ultro concedimus & nos, atque affirmamus, poſſe Catholicos Epiſcopos in Conciliis ſuum oblivisci munus, & affectibus in transverſum agi. Fatemur etiam, Chriſti opem, & Spiritus Sancti gratiam, quam Catholici Conciliis tribuunt, ut doctrinam Chriſti in ſuis definitionibus intactam ſervent, eſſe (ut Scholarum verbo utar) hypotheticam, hoc eſt e quibusdam conditionibus ac legibus pendere. Hæ autem leges & conditiones in eo ſitæ ſunt, ut ſummi Pontifices & Epiſcopi nulla vi, nullo metu, nullis illecebris, nulla factione ſtudiove partium corrupti, Traditionem Eccleſiarum, quas repræſentant, fortiter tueantur, neque ab ea volentes prudentesque recedant, eamque illa ſinceritate, qua par eſt, & fide & diligentia ex divinis Libris, & ex probatis Traditionis Eccleſiaſticæ monumentis hauriant. Hujusmodi conditionibus, ſuoque muneri poſſe deeſſe Epiſcopos & Concilia nemo negat, & reipſa interdum defuiſſe ex Ariminenſi, Mediolanenſi, & Epheſina II. aliisque Pſeudoſynodis conſtat.

Hæc, inquam, apud nos certa ſunt. Sed æque certum eſt, immobilitatem Eccleſiæ in Chriſti doctrina, non hypotheticam, ſed penitus abſolutam eſſe, id eſt ex nullis conditionibus legibusve pendere; atque adeo ipſam Eccleſiam numquam opiniones adoptaturam veræ fidei ac Traditioni contrarias, & nullis Diaboli artibus, nulla ſuorum Præſulum incuria ac pravitate ipſam a germanis Chriſti Dogmatibus credendis & confitendis poſſe ullo umquam tempore deduci. Quapropter quandocumque rite peracta ſunt Concilia Oecumenica: tum nulla dubitatio futura eſt, quin ibi Chriſtus, & Veritas adfuerint, & Spiritus Sanctus ita humanam infirmitatem & cæcos, ſi qui erant, affectus Epiſcoporum ibi compreſſerit, ut unius veræ doctrinæ habita fuerit ratio. Non ſiviſſet divinum Eccleſiæ caput, ut ſua Sponſa exitialibus erroribus conſentiret, quam puram, immobilem, & Veritatis Columnam ad conſummationem uſque ſæculi eſſe voluit.

Inepte inſuper crimini vertatur Conciliis, quod ex anticipatis opinionibus omnia aut pleraque illic peragantur. Nihil enim apud Chriſtianos magis inculcatum eſt, quam eſſe antiquæ Traditioni conſtanter inhærendum; & qui ſecus fecerit, Apoſtolorum præcepta violare. Neque alia ratione Concilia initio legitima atque Orthodoxa in turpia Conciliabula evaſere, quam quod aliter quam ex anticipata Majorum ſententia fidem declararint, atque ſuſtinuerint, contra Hæreticos nova ferentes. Quod ſi Concilia quædam a Catholicis recepta, ſuſpicione improbatum artium aſperguntur a nonnullis, quis ſanus unius aut alterius aſſirmationem præponat innumeris aliis contra affirmantibus, & æque rerum conſciis? Talia præterea aut a tacitis aut ab apertis hoſtibus Catholicæ Eccleſiæ conficta & ſomniata, ſparguntur in vulgus, cæco conſilio, audacia ingenti. Deinde conſiderandum eſt, nullum fere conſtitutum fuiſſe Concilium, licet Orthodoxum, in quo, ut in reliquis hominum conventibus, aliqua opinionum & affectuum diverſitas non habuerit locum. In conficiendis formulis Decretorum, in ritibus, & factis, aliisque rebus ad Diſciplinam pertinentibus, atque in ipſo ordine ſedendi, judicandi, & diſputandi, aliter hic, aliter ille ſentit & cupit. Vix autem fieri poteſt, ut in tanta Judicum & Theologorum copia nemo ſit, qui moleſte non ferat, aliena potius quam ſua probari conſilia. Hinc unius aut alterius querelæ, hinc tœdia, hinc maleſani clamores, quibus & reliqua Concilia non caruere, neque in poſterum carebunt. Verum talibus in rebus diſſidere poſſe Patres citra fidei jacturam, & intacta ſanctitate Concilii, quis non videt?

Nihil, inquam, officit iſtud arci Religionis, hoc eſt Doctrinæ, Dogmatibusque fidei. Concordes exempli cauſa in ipſius fidei profeſſione fuiſſe Tridentinos Patres, & contra ipſam nihil peccatum, & ab ipſa prædicanda atque tuenda neminem abſterritum, & neminem ad ipſam corrumpendam illectum fuiſſe, Catholici quilibet affirmant, credunt, & certum habent. Si ſecus contigiſſet, ſi malis artibus actum fuiſſet: revelandi onus incubuiſſet quibuscumque Tridentini Concilii Patribus ac Theologis. Nam illud in primis apud Catholicos liquet, & Epiſcopis potiſſimum exploratum eſt, ſine teterrimo crimine violari non poſſe Doctrinam Chriſti; & ſi quis ſibi conſcius Chriſtianos populos in errorem vel prædicando, vel conſentiendo, vel connivendo, induxerit, hunc ſine publica confeſſione ſui criminis decedentem vix aut nequidquam a Deo veniam ſperare poſſe. Quis autem ſibi perſuadeat, tot Epiſcopos, ac Theologos in Tridentina Synodo conſpiraſſe adverſus doctrinam Chriſti, & neminem, quod ſui muneris erat, auſum reſiſtere corruptoribus; & nullum inter ipſos Epiſcopos tantæ fraudi, tantoque ſceleri perſonam tamdem dettaxiſſe, & palam confeſſum, ſe mi-

Digitized by Google

minis aut artibus iniquis adactum ad veritatem Religionis inſigni proditione labefactandam? De tot honeſtis, & probis, & doctis hominibus ex univerſa Eccleſia in unum collectis, id ne excogitari quidem poteſt. Neque Deus, Eccleſiæ ſuæ ſtabilis æternum futuræ cuſtos, tantum flagitium latere permiſiſſet, neque umquam permiſit, ut ex Hiſtoriis Eccleſiaſticis patet, utpote qui populo vere Chriſtiano in neceſſariis non deeſt. Quare minime dubitandum, quin Tridentinis Patribus neceſſaria adfuerit libertas ſentiendi & judicandi, quæcumque Catholicæ Fidei magis conſona tunc videbantur.

Sin autem conſulto non erraruat legitima atque probata Concilia, eo minus incaute falli potuere. Epiſcopi enim, & Eccleſiæ veræ addicti, & Chriſti nomine in unum congregati, dummodo debitam fidelitatem adhibeant atque induſtriam in haurienda e Scripturis aliiſque Chriſtianæ Traditionis monumentis, germana Eccleſiæ Doctrina, ab omni erroris periculo, divino Spiritu opem ferente abſunt, ut jam vidimus, atque ut conſtans dogma eſt in Eccleſia Dei. Quandoquidem tamen induſtria conjuncta poſtulat peritiam & ſcientiam; hanc autem peritiam Phereponus ait deſuiſſe ac deeſſe quibuſdam Conciliis, & ipſiſmet præſtantiſſimis Eccleſiæ Patribus, & nominatim Auguſtino: hanc utiliſſimam quæſtionem infra diſcutiemus. Palam autem fiet, quænam ſcientia ac peritia in Chriſtianis Eccleſiæ Judicibus exigatur, & quam præter æquum & bonum agat Phereponus, qui ipſam Patribus antiquis, & Auguſtino, & Conciliis, abjudicat. Nunc incœpto itineri inſiſtendum eſt rurſus; & quoniam de Dogmatis fidei ſatis ad inſtitutum noſtrum hactenus egimus, ad Diſciplinam Eccleſiaſticam tamdem eſt transeundum.

CAPUT XV.

Diſciplina Eccleſiaſtica quid complectatur. Quei differat a Dogmate. Quæ in Diſciplina mutare, aut non mutare, ſequi aut non ſequi liceat. Conſonare in Dogmatibus omnino neceſſarium. Varietas in Diſciplinæ rebus modo laudanda, modo toleranda. Conſtantia Catholicorum in Hæreſi Iconoclaſtica damnanda commendatur, a Calviniano quodam injuſte ſubſannata. Quid Eccleſia egerit, eique ſit agendum in diſſidiis de Diſciplina. Contra Phereponum oſtenditur Auctoritas Eccleſiæ in præcipiendis nonnullis ad Diſciplinam ſpectantibus ſub pœna peccati.

Diximus, Eccleſiaſticam Diſciplinam varia complecti. Ad illam ſpectat, quidquid aut a Chriſto, aut ab Apoſtolis, aut ab univerſa Eccleſia, ſive ab Eccleſiis privatis, inſtitutum fuit, ad externum Dei, ſervorumque ejus cultum, ad ritus Sacramentorum, aliorumque Myſteriorum, ad Miniſtros Eccleſiæ, & ad quædam pietatis, aliarumque virtutum opera externa. Et propterea Diſciplinæ nomine quam latiſſime ſumto deſignamus ſcientiam illorum rituum earumque legum, ex quibus conſtat cum regimen membrorum Eccleſiæ, tum exercitium externum Religionis atque virtutum. Differt autem Diſciplina a Dogmate, quod iſtud præſcribat quæcumque credenda, aut non credenda ſunt Fide ſupranaturali, & quidquid homini Chriſtiano facere immutabiliter præcipitur, vel prohibetur; Diſciplina vero tradit ritus & leges adhibendas, ut Eccleſia militans decenti ordine regatur, & ut palam, operibusque externis rite peragatur, quod per Dogma internus homo jam didicit.

Et plurimi quidem intereſt, bene perſpectum habere, quid ſecernat Diſciplinam a Dogmatibus; quia maxime neceſſarium eſt cognoſcere, quid mutabile, quidque immutabile ſit in Eccleſia Dei. Nam eorum, quæ ad Diſciplinam referuntur, multa mutari ex ſui natura poſſunt; quæ vero ad Dogma, eadem ſemper eſſe oportet, ac ſemel fuere. Ad hæc interdum Dogma ac Diſciplina ſimul conjuncta incedunt. Quum de aliquo novæ legis Sacramento agimus, puta de Baptiſmo, dicimusque ipſum conferre gratiam, delere peccatum originis, ejusque vim & effectum a Miniſtrantis merito nequaquam pendere, & alia id genus: Dogmata hæc eſſe nemo non intelligit. Quum vero dicimus, ad Baptiſmum adhiberi aſperſionem, aut merſionem trinam, ſalem, & unum duosve ſponſores e ſacro fonte initiatum ſuſcipientes: tum aliqua ſignificari cognoſcimus ad Diſciplinam pertinentia. Quare una eademque res & ad Dog-

Digitized by Google

Dogma , & ad Diſciplinam ſub diverſa facie ac ratione referenda eſt. Sunt autem quædam a Chriſto, ejusque Apoſtolis præſcripta, quæ in Diſciplinæ cenſum veniunt ; ſed quandoquidem iſta immutabilia ſunt inter Chriſtianos , in Dogmatum quoque jura per Analogiam tranſierunt : quod in Sacramentis præſertim animadvertendum occurrit. Alia quoque ſunt, quæ ab Apoſtolorum Succeſſoribus inſtituta fuere , & illius naturæ fere omnia ſunt, ut aliter inſtitui poſſent, & recta nihilominus & æque laudabilia forent, ſi alia ratione ac forma indicta fuiſſent . Alios , inquam, Ritus , alia tempora Jejuniorum , alias precum formulas, criminum pœnas, atque id genus quam plurima , eorum loco , quæ jam conſtituta habemus, poterat Eccleſia conſtituere.

En igitur quid inter Diſciplinam, & Dogmata interſit . Dogmata ab ipſo Deo omnia, & ſingula procedunt . Eadem omnia Deus jam Eccleſiæ revelavit, iſtique Libro jam pridem concluſo nihil novi de ſuo ingenio addere Eccleſia poteſt , neque novam Dogmatis alicujus inauditi revelationem a Deo ſperare. Et porro nihil nobis deeſt ad plenam ſalutaris veritatis cognitionem . Quo argumento profligatæ olim fuere novæ Montani, Manetis , Muhammedi , aliorumque Revelationes. Aliqua autem Diſciplinæ præcepta numquam immutanda Chriſtus ipſe reliquit . Aliqua etiam Eccleſiæ ſuæ jus dedit adjiciendi, eaque rurſus mutandi pro locorum, pro temporum, pro hominum indole , ac neceſſitate ; quemadmodum prudentiæ, pietatis , & optimi regiminis ratio identidem poſtularet . Sancti etiam Spiritus ſuffragium hiſce Eccleſiæ decretis minime deeſſe , quum quidpiam ſtatuitur aut immutatur , quod in Myſteriorum decorem , Populique Chriſtiani utilitatem cedere poſſit , ex Hieroſolymitano Apoſtolorum Concilio didicimus.

Quid itaque Ingeniis noſtris agendum eſt in iſta parte Eccleſiaſticæ doctrinæ ? Primo., honeſtum atque utile fuerit inveſtigare , unde veniant Ritus & Leges, quæ Diſciplinam reſpiciunt. Si ſacrarum Literarum, aut Traditionis , aut Eccleſiæ , aut Præſulum legitimorum auctoritate nequaquam innitantur , ea repudiare licet. Secundo, privatis hominibus nefas eſt , ea abdicare , aut immutare , aut vituperare, quæ communi Epiſcoporum conſenſu ſtabilita fuere . Peſſum enim iret ordo in Chriſtiana Republica a Chriſto , ab Apoſtolis , a Majoribus ſanctiſſime conſtitutus , & uſurparentur ab ovibus non ſine gravi ſcelere jura Paſtorum. Tertio , tunc etiam Diſciplinæ præceptis & ritibus legitime introductis obedientiam negare licebit, quum aut conſuetudo Paſtoribus tacite probata , aut novæ leges eosdem abrogarint. Quarto, multæ ſunt Diſciplinæ leges , multique ritus , quos illa ratio, & antiquitas, & origo ab Apoſtolis uſque arceſſita commendat , is Patrum , totiusque Eccleſiæ conſenſus tuetur , ut vix ulla ſuboriri poſſit legitima cauſa, cur immutandi ſint aut antiquandi . Et quænam , rogo, honeſta umquam cauſa excogitari poteſt , propter quam tot vetuſtiſſimos ritus ad Euchariſtiam , aliaque Myſteria conficienda inſtitutos, aut Hierarchiæ Eccleſiaſticæ partem a Majoribus noſtris ſapientiſſime definitam abolere conducat , aut quælibet Monaſticæ vitæ genera atque inſtituta funditus exterminare ? Fecerunt id quidem poſteriorum temporum Novatores, ſed poſt conculcata Dogmata, poſt attritam , quantum ſibi placuit , Eccleſiæ veræ faciem atque auctoritatem. Ceterum, dum ſtet Eccleſia Catholica (æternum autem ſtabit) in his aliisque Diſciplinæ capitibus poterunt quidem eſſe abuſus , quos evellere juvabit, non erit cauſa, cur res ipſæ penitus & ubique ſint evertendæ . Quod ſi cauſa ceſſabit , quæ Eccleſiæ antiquæ , ipſisque etiam Apoſtolis occaſionem præbuit , ut ritum quempiam inſtituerent, & mores alios interdicerent : recentiori Eccleſiæ licebit diverſa ſtatuere , & priora abrogare . Certe ſibi Religioni Eccleſia minime duxit , ſanguinis & ſuffocati uſum concedere , quem tamen Apoſtoli prohibuerant , locis & temporibus ſervientes ; neque enim nos recentiorum Græcorum rigidam adhuc in hujusmodi ritu praxim moramur. Alia omitto exempla . Nimirum ad ipſam Eccleſiam jus ſpectat agnoſcendi , ac decernendi , utrum ad tempus an perpetua ſit Apoſtolica inſtitutio.

Ceterum alia cauſa eſt, cur omnium maxime ingeniis noſtris obverſari ſemper debeat ea differentia, quæ inter Fidei Dogmata, & Diſciplinæ documenta intercedit. Etenim in Diſciplina aliter una Eccleſia, aliter altera ſentire , atque agere interdum poterit , & contrariis etiam legibus regi ; neque tamen culpanda iſta varietas, immo interdum laudanda erit , & certe non exſcindendus propterea nexus Chriſtianæ pacis atque unionis . Contra in Dogmate neceſſe eſt, ſingulas Eccleſias, omnesque Chriſtianos idem ſentire . Nemini heic licet , pacis & Caritatis intuitu cum eo communionem ſacrorum , unionemque habere , qui ab Eccleſiæ Catholicæ ſententia diſcedat, uſque adeo ut ſupremos Eccleſiæ Magiſtratus infimi poſſint ac debeant propter eam cauſam damnare , atque deſerere . *Non poſſunt enim* , inquit Sanctus Ambroſius, *eſſe inter eos jura pacis , inter quos eſt bellum Fidei* . Et ſane unica , non multiplex , eſſe

Digitized by Google

debet Religio vera. *Unus Dominus*, inquit Apoſt. ad Epheſ. IV. 5. *una fides*, *unum Baptiſma*, *unus Deus & Pater omnium*. Deformis nempe ac ridenda foret Religionis Chriſtianæ facies, ubi ſentire in ſubſtantialibus, quæ vellemus, & Revelationem divinam oppoſitis pugnantibusque opinionibus exponere ſingulis liceret. Uni dumtaxat ſententiæ favere Veritas poteſt. Neceſſe eſt oppoſitæ ſint falſæ. At ſi coeant ſimul, pacemque obſervent tum Catholicorum, tum innumerabilium Hæreticorum Scholæ: quis non videat, jam de Veritate actum eſſe, quæ in tanta errorum colluvie ipſam Veritatem ſimulantium non ſolum facile vitietur, ſed numquam certo deprehendatur? Et quare Apoſt. ad Tit. 3. 10. *Hæreticum hominem poſt unam & ſecundam correptionem devitandum eſſe jubet?* Cur II. ad Tim. 2. 17. fugiendos ſermones ait *Hymenæi & Phileti*, *qui a veritate exciderunt*, *dicentes reſurrectionem eſſe jam factam*, *& ſubverterunt quorumdam fidem*? Cur in I. ad Cor. 1. tam enixe obſecrat, *per nomen Domini Noſtri Jeſu Chriſti*, *ut idipſum dicamus omnes*, *& non ſint in nobis ſchiſmata?* Hinc Apoſtoli ipſi, eorumque ſucceſſores Epiſcopi, nullam umquam animadverterunt emergentem Opinionem novam, divinis Scripturis, & Traditioni Chriſti aperte repugnantem, cui ſeſe acriter non oppoſuerint, quam non proſcripſerint, diris non devoverint, ejus Auctore damnato, & ab Eccleſia abſciſſo, niſi ab errore reſipiſceret. Alia pæne innumera incommoda ex hujusmodi Syncretiſmo conſequerentur; eaque adeo mentem perculere ſemper vel ipſorum Proteſtantium, ut quamquam nihil vehementius ab iis optaretur, quam componere ſua diſſidia, & aliquod inire inter ſe fœdus, quo fortius Eccleſiæ veræ obſiſterent: Lutheri tamen ſequaces induci numquam potuerint, ut a Calvinianis non ſemel oblatam pacem & concordiam, diſcordibus adhuc ſententiis, amplecterentur.

Contra diverſitas, & varietas in Diſciplina interdum laudanda, interdum toleranda eſt. In Myſteriis peragendis, in externis operibus pietatis, quod uni Eccleſiæ, uni Regioni, ac Provinciæ, ſint quidam ritus, alteri vero alii, dummodo ſanctitas, & gravitas, & prudentia in utriusque partis Ritibus legatur, tantum abeſt ut deformitatem in Religione pariat, ut potius ejus pulchritudinem ſpectabiliorem efficiat. Neque diverſis modis ſe coli a gente ſua indignatur Deus, quando interna Caritas ardens, & pura Fides, & Dogmatum concordia externi cultus honeſtati reſpondeat, atque is cultus Revelationi ac Traditioni minime repugnet. Hinc olim Orientis Eccleſiæ ab Occidentalibus, & Occidentales ipſæ inter ſe differebant, & etiamnum differunt in Ritibus, quibus conficitur incruentum Sacrificium, in miniſtrandis reliquis Sacramentis, in indicendis aut Jejunii temporibus, aut Pœnitentiæ gradibus, aut diebus Feſtis, atque in aliis ſacrorum cæremoniis. Elegantiſſima eſt in hanc rem Auguſtini Epiſtola 86. num. 36. contra Urbicum quemdam, quem male habebat, quod Jejunium Sabbati Romæ obſervatum aliæ pleræque Eccleſiæ minime amplecterentur. Deinde quamquam aliqua Diſciplinæ præcepta eximia quapiam ratione vel auctoritate olim niterentur, aut in Provincialibus, immo in ipſis Generalibus Conciliis firmata fuiſſent, omniumque Eccleſiarum, aut ſaltem plerarumque conſenſu recepta, attamen ſæpe Caritatis & unitatis amore, tolerata eſt eorum Canonum inobſervantia. Siquidem una ex præcipuis Catholicæ Eccleſiæ legibus ea eſt, ut quam maxime fieri poteſt, retineatur animorum pax, & Eccleſiarum concordia; licitumque eſſe, eamdem procurare, aut retinere, quamdiu ab ipſa quærenda nos non avertant, aut ad ipſam infringendam nos non impellant virulenti errores, Fidei Doctrinæ oppoſiti. Et ſane omnis fere Diſciplinæ Eccleſiaſticæ ſupellex, ſi demas revelata, ac præſcripta a Chriſto, e legibus & rebus conſtat ex ſui natura haud quaquam neceſſariis. Præterea humanæ infirmitati ſæpe indulgendum; non raro etiam ſuboriuntur rationes, quæ diverſam Diſciplinam poſcunt, aut ſeveritatem legum ſaltem ſilere, ut ita dicam, jubent; & quando nulla alia ſuccurrat, certe neceſſitas avertendi, aut ſanandi Schiſmatis, vitandique gravis alius in Eccleſia incommodi, opportuna & potentiſſima cauſa ſemper viſa eſt Diſciplinæ mitigandæ, aut etiam ſolvendæ. Qua in re etſi crimine plerumque non careant, qui conculcatis legibus juſtiſſima de cauſa conſtitutis, eo Eccleſiam adigunt, ut de ſuo jure cedat; ipſa tamen Eccleſia cedens, non ſolum omni culpa ſemper careat, ſed prudentiæ quoque laude perſæpe abundet.

Altero Eccleſiæ ſæculo Aſiæ minoris Epiſcopi ſuam de tempore celebrandi Paſchatis diſciplinam, uti a Johanne Apoſtolo acceptam, obfirmatis animis propugnabant. In diverſa ſententia erant reliqui Epiſcopi, & Romanus potiſſimum; ſuamque & iſti tuebantur Diſciplinam, Traditione ab Apoſtolorum Principibus deducta. Eam ob cauſam minime ſcindendam pacem Sanctus Irenæus, aliæque Eccleſiæ cenſuerunt, non repugnantibus ipſis demum ſummis Pontificibus, quamquam Victor ſeverius aliquando agendum exiſtimaſſet. Duos in una Sede Epiſcopos

copos contra Diſciplinæ leges interdum etiam Eccleſia permiſit ; & celebris eſt Catholicorum Præſulum Caritas in Africa , qui ut Donatiſtarum pertinaciam evincerenr , ejusmodi conditionem obtulere , ratamque habuere. Idem pacis amor, aliæque rationes ad prudentiæ normam exactæ , in cauſa fuere , cur Primatum Conſtantinopolitani Epiſcopi poſt Romanum Eccleſia toleraret, & novi Epiſcopatus inſtituerentur , & ab una Eccleſia Epiſcopi ad alteram transferrentur , etiamſi Diſciplina ſecus exigeret . Ex iisdem fontibus ea ratio fluit , quare nonnullis Eccleſiis liberum fuerit, atque etiamnum ſit, nolle interdum amplecti novos quosdam Canones ad Diſciplinam pertinentes, licet in ipſis Conciliis Generalibus promulgatos . Dum in Dogmate conſenſus habeatur, concordia in reliquis rebus expetenda quidem , ſed interdum non extorquenda. Idem videre eſt in nonnullis Diſciplinæ decretis a Florentino Concilio , & poſtremo Lateranenſi confectis, quibus Galli obſequium adhuc negant . Immo ipſamet Tridentina Synodus non ita omnibus probavit aliquot ſuas de Diſciplina ſanctiones , ut Eccleſiæ Gallica & Belgica ad eas recipiendas hucusque perductæ fuerint. Interim quæ in moribus, ritibus , legibusque Diſciplinæ varietas, atque etiam diſcordia, inter haſce Eccleſias verſatur , concordiam non tollit aut minuit in præcipuo Fidei negotio. Nulla, inquam, eſt Eccleſia , cui cum Romano Pontifice & Eccleſia Catholica ſit Sacramentorum communio, cui quoque non ſit in Dogmate conſenſio . Atque hoc eſt , quod in citata Epiſtola 36. olim 86. ad Caſulanum commendabat Auguſtinus. *Sit una fides* , ajebat ille, *univerſæ* , *quæ ubique dilatatur* , *Eccleſiæ* , *tanquam intus in membris* , *etiamſi ipſa Fidei unitas quibusdam diverſis obſervationibus celebretur* , *quibus nullo modo quod in Fide verum eſt impeditur*.

Ex his autem, quæ hactenus diſſeruimus, habemus quid reſpondeamus declamatori cuidam Calviniano , irridenti Catholicorum ingenium , quod tot ærumnas olim ac mortes ſub Imperatoribus Iconoclaſtis perpeti maluerint, quam abjurare ſacrarum Imaginum cultum. Nempe is animadverterat, non diſſiteri Catholicos , quin Imagines ex iis ſint rebus, quæ in Eccleſia Dei cum indifferentes nuncupari , tum etiam removeri , ſalva Religione , poſſunt . Itaque rationem , aut ſaltem prudentiam deſideravit ille in tanto Catholicorum numero , quibus pro Imaginum tutela perire contigit; nam & unionis amor, & obſequium Principibus debitum, a tot turbis concitandis , a tot tormentis devorandis abſtinendum eſſe clamabant in re, quam repudiare nullum crimen Catholicis futurum fuiſſet , & omnem iræ aut etiam crudelitatis cauſam ab Imperatoribus potuiſſet auferre. Sed qui iſta objicit , cum Dogmate Diſciplinam confundit. Licitum eſſe venerari Imagines ſacras, ſimulque earum cultum , ſi ad normam Chriſtianæ Doctrinæ exerceatur , ab Idolorum adoratione diſtare nimis : Dogma eſt , Ratione & Traditione confirmatum . Habere autem , aut non habere easdem Imagines , easque collocare in Templis, a Diſciplina pendet. At Iconomachi non id ſolum contendebant, ut e Templis deturbarentur Imagines, earumque uſus omnino aboleretur : quod tolerare profecto propter bonum pacis Diſciplina poterat ; ſed in ipſum Dogma Iconoclaſtica rabies ferebatur . Imaginum uſum , omnemque earum cultum ſuperſtitioſum , impium , Deoque inviſum ducebant : quo ex errore ſubinde manavit illud in ipſas Imagines atque earum cultores furioſiſſimum bellum . Non igitur mentis inopes ea tempeſtate fuere Catholici , neque ſine conſilio & ratione profuſus eſt ſanguis . Nimirum pro Dogmate vita dabatur , ipſaque fortiter danda fuit , quando nulla alia ſuppetebat ratio , qua ſe incolumes , & Doctrinam Chriſtianæ Fidei ſartam tectam ſervarent . Eadem cauſa reliquos Martyres fecit, eadem rurſus factura eſt, quoties in diſcrimen adducitur Dogmatum perſuaſio, quorum uni renuntiaſſe, totam Fidem prodidiſſe eſt. Suos etiam Martyres habere interdum Diſciplinæ cuſtodia poteſt , iisque Chriſti elogium conveniat : *Beati qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam*; ſed hos juſta potius, quam neceſſaria cauſa, illos juſta æque & neceſſaria ad perferendam mortem impellit.

Diximus, Eccleſiam tolerare potuiſſe , ut Imaginum uſus proſcriberetur, ſi de ſola Diſciplina controverſia fuiſſet. Idque accurate animadvertendum eſt, quo poſſimus, quum neceſſitas poſtulabit, & prudentia ſuadebit , animoſius conſulere diſſidiis & ſciſſuris Chriſtianæ plebis . Tantopere enim amanda eſt pax & unitas inter membra Eccleſiæ, ut pro ea ſervanda , ſive reſtituenda , fas ſit ipſius Diſciplinæ leges interdum abrumpere, & Rituum quorundam abrogationem concedere . Quamobrem ſi noſtrorum temporum Novatores in Dogmata Catholicæ Eccleſiæ conſentire tamdem velint, & ad Matrem redire, extra cujus ſinum ſpes omnis æternæ ſalutis ſublata eſt : nihil fortaſſe obſtabit quominus concordia ſtatuatur. Multam illi ſpondere ſibi debent indulgentiam ab Eccleſia Catholica in

Digitized by Google

iis, quæ ad Diſciplinam pertinent. Dummodo, inquam, in Doctrina conſentiatur, & retineantur inſtituta quædam Diſciplinæ a Chriſto ipſo manantia: in reliquis, Eccleſia veniam faciente, prout ſuæ prudentiæ & caritati opportunum & neceſſarium videbitur, tolerabitur Diſciplinæ diverſitas. *Regula quidem Fidei*, inquit Tertullianus in Lib. de velandis Virginibus, *una omnino eſt, ſola immobilis, & irreformabilis, &c. Hac lege Fidei manente, cetera jam Diſciplinæ, & converſationis admittunt novitatem correctionis, operante ſcilicet, & proficiente uſque in finem gratia Dei*. Quam in rem vide & Epiſtolam I. Leonis IX. Romani Pontificis. Et certe ſimul ac in Catholicorum ſententiam conceſſere Græci recentiores, redintegrata fuit in Florentino Concilio priſtina Occidentalis & Orientalis Eccleſiæ unio, neque Græcis Sacerdotibus (ut alia omittam) negata eſt retinendæ uxoris facultas, neque interdicta iis populis communio Euchariſtiæ ſub utraque ſpecie. Quid etiam non egit Baſileenſis Synodus, ut Bohemici ſchiſmatis pertinaciam vinceret? Bohemi enixe poſcebant divini Calicis uſum. Luce digna ſunt, & lucem per me aliquando videbunt, quæ Æneas Silvius in Oratione publice habita diſſeruit, hoc argumentum pertractans. Et voti quidem compotes facti fuere Bohemi, quamquam ne ſic quidem eorum vulneribus inducta cicatrix. Similia quoque præſtiturum fuiſſe Tridentinum Concilium, jure conjicimus, ſed ea conditione adhibita, quam Baſileenſe propoſuerat, ut nempe Sacerdotes ita communicantibus inculcarent: *Debere eos firmiter credere, quod non ſub ſpecie panis Caro tantum, nec ſub ſpecie vini Sanguis tantum, ſed ſub qualibet ſpecie eſt integer Chriſtus totus*. Quæ cautio adhibenda in aliis ejuſmodi caſibus.

Mirum etiam in modum noſſe conducit, quid inter Dogma Diſciplinamque interſit, ne fratres gravioribus interdum notis aut pœnis oneremus, quam æquitas & diſciplina ipſa ferat. Hæreſis culpa in eos rite cadit, qui pertinaciter negant affirmantve Dogma aliquod contra ſibi notam Eccleſiæ Catholicæ mentem. Diſciplinæ vero leges violare, & ſacros pioſque Ritus ab Eccleſia receptos contemnere, grave ſæpe flagitium, numquam tamen Hæreſeos crimen proprie appelletur. Certe non video, quei Hæreticus eſſe, dicive poſſit, niſi qui divinæ Revelationi per Scripturas aut legitimam Traditionem propoſitæ adverſetur intellectu animoque refractario. Verum pleraque inventa, leges, & ritus Diſciplinæ Eccleſiaſticæ nequaquam proficiſcuntur a Revelatione divina. Fieri etiam poteſt, ut ipſamet Diſciplinæ pars, quæ a Chriſto non ſolum deſcendit, ſed & ab ipſo præcipitur, & potiſſimum conſiſtit in Sacramentorum inſtitutione & uſu, violetur, intacta nihilo ſecius Dogmatum fide, uti accidat, ſi quis ipſis Sacramentis abutatur, quæ tamen a Chriſto vere inſtituta & ſancta credat. Quemadmodum enim a Chriſtiana Fide non excidit alterum occidens, aut libidini, aut intemperantiæ ſerviens, quum & ipſe intelligat, ſibi non licere, quæ tamen perpetrare voluit: ita & peccare quiſpiam poteſt in ipſamet inſtituta Chriſti, & nihilominus retinere Catholici Dogmatis fidem. Quod igitur e violata Eccleſiaſtica Diſciplina conſequi jure poteſt, illud eſt, ut interdum reus ſuſpicionem quoque moveat Dogmatis violati, atque Hæreticæ opinionis; eique ſuſpicioni tale quandoque pondus erit, ut ægre purgari poſſit. Nam qui ſacras Imagines non inſanus, neque ebrius, contumeliis & flagris afficiat; Euchariſtiæ Sacramento in publicum prodeunti adorationis ſigna neget; numquam Sacrificio interſit, quum poſſit, aut numquam ad ipſum Sacramentum communicaturus accedat, atque alia hujuſmodi faciat: in eam facile opinionem nos rapit, ut videatur alicui ex iſtis Dogmatis, & auctoritati Eccleſiæ non adjungere fidem. Propterea ab Ordinariis, aut in locis, ubi viget Inquiſitionis tribunal, a publicis fidei Quæſitoribus dies non injuria dicitur ejuſmodi hominibus, interrogandi cauſa, quid de Fide ſentiant, & ut Eccleſiæ, quæ merito magis virulentum vulnus ſuſpicata eſt, ſatisfiat.

Poſceret locus, ut inſuper explicarem, quomodo & quales Diſciplinæ leges Chriſtianum populum ligent. Aliæ enim, ſed perquam paucæ, quibuſcumque Fidelibus legitime non impeditis, aliæ tantummodo amplexis ex arbitratu ſuo quoddam peculiare vitæ genus, aut opus aliquod ſuſcepturis, ſub pœna peccati præcipiuntur. Aliæ vero ſolum commendantur aut ſingulis, aut certis quibuſdam Chriſtianis, neque imperantur, quippe quæ e conſilio Majorum, non ex præcepto, deſcendunt. Per quaſdam a vitiis & peccatis arcemur; per alias ad virtutem, & ad perfectius vitæ inſtitutum, & pietatis exercitationem ſolicitamur. Sunt & quæ a ſingulis Epiſcopis conſtitui poſſunt, aut proſcribi, ſive immutari. Rurſus aliæ, quarum ſanctio ad majores Eccleſias, aut ad Generalia Concilia, aut ad Romanam Sedem dumtaxat pertinent. Ad hæc differendum foret, qui & quando populorum & Epiſcoporum conſenſus exigatur, ut vim habeat, gentemque obliget lex aliqua ad Diſciplinam

ſpe-

ſpectans, ut ab uno Epiſcopo, aut a Concilio quopiam, aut a Romano Pontifice promulgata; & quando liceat, aut non liceat iſtum negare conſenſum. Ea enim, ut vidimus, ſemper Apoſtolicæ Sedi, Conciliisve ipſis Generalibus mens eſt, ut Schiſmata ac turbæ, quantum fieri poteſt, declinentur. Et nova Diſciplinæ decreta obligare nequaquam ſolent Eccleſias, non ſine ratione ab iis recipiendis alienas, aut Provincias aliis legibus & moribus jam pridem addictas, & novarum legum impatientes. Neque Regum, Principuumque jura, Regnorumque conſuetudines, modo Legi divinæ, & Religioni minime contrariæ ſint, abrogare velle Epiſcopi cenſendi ſunt. Atque heic præſertim habenda ratio illius partis Diſciplinæ, quæ homines removet a vitiis, ſcandala avertit, aliaque opera in animorum ac Religionis perniciem tendentia vetat. Hujuſmodi ſtatuta vel a nolentibus Eccleſiis & populis obſequium exigunt, quando ab idoneis Auctoribus, Principibusque Eccleſiæ indicuntur; ſi quidem nulla plerumque legitima cauſa adferri poteſt, quare ab omnibus amplectenda non ſint. Illa autem pars Diſciplinæ, quæ ſervatur in politicis legibus, & proſpicit rerum temporalium regimini ac diſtributioni, ſæpe ut valeat, conſenſu indiget Principum, Populorum, aliorumque Epiſcoporum. Sed ſi complecti ſingula atque enucleare inſtituam, longius quam velim excurrat oratio. Quare juvabit ultimo loco ea dumtaxat referre, quæ Phereponus non tam contra Auguſtinum, quam contra Catholicam Eccleſiam in hujuſmodi argumento habet, communia tamen & reliquis noſtrorum temporum Novatoribus.

Dixerat Auguſtinus in Ep. 36. olim 86. ad Caſulanum, de Jejunio Sabbati agens: *In his rebus, de quibus nihil certi ſtatuit Scriptura divina, mos populi Dei, vel inſtituta majorum pro lege tenenda ſunt.* Et hæc ſane Patrum & Catholicorum omnium ſententia fuit a vetuſtiſſimis temporibus ad noſtram uſque ætatem. Sed Phereponus ita commentatur: *Recte: ſi modo Leges illæ non imponantur, quaſi neceſſariæ ad ſalutem; quod ſi fiat, merito oppugnantur, quia ſolius eſt Chriſti jus claudendi cæli, ita ut nemo aperiat; & aperiendi, ita ut nemo claudat. Cujus legibus ſi aliæ quaſi neceſſariæ addantur, tum novum Evangelium conflatur, quod ab omnibus diſcipulis ſuis rejici & Chriſtus & Apoſtoli voluerunt.* Laudantur heic a Pherepono, ut ſtatim patet, verba Apocal. Cap. III. 7. *Hæc dicit ſanctus & verus, qui habet clavem David, qui aperit, & nemo claudit; claudit, & nemo aperit.* Alludere etiam poteſt ad Iſaiæ XXII. & ad Job. XII. Quæ quidem Scripturæ verba nihil obſtare auctoritati Catholicæ Eccleſiæ, intellexiſſet ipſe Phereponus, ſi ea recte expoſuiſſet, & cum aliis contuliſſet Scripturæ ſacræ documentis. Certe apud nos nihil magis ratum eſt, atque teſtatum, quam ſolius Chriſti merito cælum electis patere, eisque claudi, qui meritorum Chriſti ſua culpa nequaquam participes fiunt. *Non enim*, ut ait Petrus Act. IV. 12. *eſt in alio aliquo ſalus; nec enim aliud nomen eſt ſub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri.* Et ipſi Chriſto data eſt omnis poteſtas in Cælo & in Terra, ita ut nemo prædeſtinetur in adoptionem filiorum Dei, niſi per Jeſum Chriſtum (quemadmodum teſtatur idem Apoſtolus), & nemo niſi per ejus gratiam ſalvus fiat. Quod ſi de poteſtate legum inter homines ferendarum agitur, quibus qui obtemperet, æterno Regno ſit dignus; qui ſecus, inde excludatur: ne unus quidem inficiatur, quin abſoluta quoque poteſtas conſtituendi, quidquid ſibi libuerit, & ſumma in Eccleſiam, Cælorumque Regnum, auctoritas mediatori Dei & hominum Chriſto collata fuerit, Capiti æterno Eccleſiæ, & Legiſlatori ſupremo.

Verum non ita in ſe Chriſtus concluſit auctoritatem hujuſmodi atque poteſtatem, ut nulli alii communicaverit, ut integram ſolus (quæ ſententia Phereponi eſt) ſibimet ipſi reſervarit. Petro, & Eccleſiæ, & Apoſtolis ceteris, eorumque ſucceſſoribus Epiſcopis, ſuæ poteſtatis atque auctoritatis partem Chriſtus commiſit: quod qui ignorat, aut Chriſtianus non eſt, aut numquam legit divinæ Scripturæ Libros. *Quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cælis; & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis*: ita Chriſtus ad Petrum ajebat, Matth. XVI. 19. Et ne quis umquam ea ratione leges & imperium Petri effugeret, quod ſoli Chriſto ſint Cæli claves, ipſe divinus Præceptor prius dixerat: *Et tibi dabo claves Regni Cælorum*. Ampla quoque auctoritas Apoſtolis reliquis confertur, Matth. XVIII. 18. ut alia loca prætermittam. Quibus ex rebus videat Phereponus, quam idoneo argumento contra Leges Catholicæ Eccleſiæ ab Auguſtino laudatas ipſe pugnet. Et ſane concideret tota Diſciplinæ ratio, totumque Regimen Eccleſiaſticum, ſi quibuſcumque Eccleſiæ præceptis negare obedientiam liceret, iisque tantummodo parendum foret, quæ a Chriſti unius ore deſcendiſſe conſtaret. Deinde ſi non eſt in Eccleſiæ, ſacrorumque Paſtorum manu

Digitized by Google

manu claudere Cælum, cur Apoſtolus ad Hebr. XIII. tantopere commendat, ut obediamus Præpoſitis noſtris, & ſubjaceamus illis, *ipſi enim pervigilant tamquam pro animabus noſtris rationem reddituri?* Ergo in divinam indignationem incurrant neceſſe eſt, qui Eccleſiaſticis Legibus obedire detrectant, ſibique cæli fores occludunt, quippe Chriſto ipſi adverſantes, dum Miniſtris ab ipſo conſtitutis, & imperandi poteſtate ab ipſo donatis nequaquam obtemperant.

Neque vero injuſtitiam in legibus a tota Eccleſia probatis excogitare poſſumus, quum nihil Legi divinæ ac naturali repugnans facere ab Epiſcopis jubeamur. Numquid enim Eccleſia & Epiſcopi, Phariſæorum more, *alligant onera gravia & importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito autem ſuo nolunt ea movere?* Et hoc quidem falſiſſimum eſt; Eccleſiaſtica quippe præcepta, omnibus impoſita (qualia fere ſunt, quæ reſpiciunt Jejuniorum, Feſtorum, & confitendi peccata, & Euchariſtiæ ſuſcipiendæ tempus) pauca numero ſunt, & pondere levia; & quum juſtæ ſubſunt cauſæ, ad opus non obligant. Cetera vero præcepta quibusdam tantummodo operibus, & vitæ inſtitutis illigata ſunt, a quibus quum abſtinere nobis liceat, ab eorum etiam oneribus cavere liberum cuicumque eſt. Igitur hæc pauca etiam & levia præcepta omnibus impoſita, ea ſolum ratione ſuſpicari poſſumus injuſta, quia naturalem hominum libertatem in agendo imminuunt, & jure æternæ gloriæ inobedientes privant. Verum inepte hoc dicatur, ſimul ac pateat, hac libertate naturali ſpoliari nos juſtiſſime potuiſſe ac poſſe a Chriſto, & ab iis, qui auctoritatem poteſtatemque ſibi a Chriſto creditam exercent; ſi tamen ſpoliari libertate ille dici poteſt, qui libertate ipſa jubetur uti ad fugiendam gehennam, & ad comparandam ſibi per opera ſalutaria æternam in Cælis vitam. Non enim ita liberi ſumus, ut deſinamus eſſe ſervi juſtitiæ, (quemadmodum ait Apoſtolus ad Rom. VI.) & ſubjecti Legibus, ac Paſtoribus noſtris. Neque porro jus ullum ad gloriam eſſe poteſt homini, qui obſequi neget Chriſti Miniſtris, non injuſta, non gravia, ejusdem nomine ac auctoritate præcipientibus, prout poſcit neceſſitas ac utilitas gregis, cum ut mala opera avertantur, tum ut bona peragantur.

Poſſunt, fateor, iniquæ leges & ab ipſis prodire Paſtoribus. Suos quippe habet limites eorum Auctoritas; neque importabilia onera ſunt imponenda, neque ſine utilitate, aut neceſſitate gregis, aut ſine Traditionis & Majorum exemplo, aut interdum ſine aliarum Eccleſiarum conſenſu, novæ Diſciplinæ leges omnibus indicendæ ſunt, neque gravis peccati pœna non obſervantibus injungenda. At dubitare de juſtitia Legum Eccleſiaſticarum tum certe nullo pacto ſinimur, quum per ipſas aliquid facere aut non facere peculiariter jubemur, quod generalibus legibus a Deo conſtitutis prius præſcriptum fuit. In ſuis nempe edictis nihil aliud Eccleſia tunc præſtat, quam certum conſtituere tempus, quo facienda ſint quæ generali edicto aut Deus, aut recta Ratio antea facienda conſtituerant. Jejunia, Pœnitentiam, dies feſtos, aliaque ejusmodi in utroque Teſtamento, Euchariſtiæ perceptionem, aliaque in novo commendari & præcipi legimus. Hinc Apoſtoli, & Eccleſia tempus decrevere, quo peragenda hæc forent, inſtitutis ſacris Deo diebus, indicta Quadrageſima, aliisque jejuniorum temporibus, & compulſis per edicta ſua ſegnibus & oblitis ſui hominibus ad Euchariſtiam percipiendam, & ad purgandos animos per Confeſſionem criminum. Hunc autem uſum Eccleſiaſticæ auctoritatis, atque hæc omnia per ipſam Eccleſiam conſtituta conſenſus univerſæ Antiquitatis, ac Traditio legitima, divinæ mentis Interpres, & omnium Patrum chorus, & Eccleſiæ omnes concordi ſtudio probant, atque amplectuntur. Quid eſt ergo, quod noſtris temporibus nonnulli declamare audeant in quædam Eccleſiaſticæ Diſciplinæ præcepta? Quaſi Chriſtus conceptis verbis edixiſſet, ne Paſtoribus a ſe datis pareremus, niſi quum ea mere præcipiunt, quæ in Euangelio expreſſa jam habentur, & quaſi ejus lex foret Eccleſiæ legibus, vel quum utilia aut neceſſaria ad animarum ſalutem præcipiuntur, non eſſe morem gerendum; & quaſi Apoſtoli, & Apoſtolorum auditores, & proximi ſucceſſores, nihil faciendum aut non faciendum ſcripſiſſent, & porro nihil ipſi faciendum decreviſſent, niſi quod aperte ac nominatim a Chriſto conſtitutum antea fuerit. Qui tam temere de juribus & regimine Eccleſiæ judicant, neceſſe eſt, ut tria etiam priora Eccleſiæ Sæcula Euangelio Antichriſtiano uſa fuiſſe, & a Fide vera defeciſſe pronuntient, quum leges fere omnes, quas adhuc obſervandas ſub pœna peccati contendimus, aliasque etiam modo obſoletas, tunc in uſu fuiſſe, & magna cum religione obſervatas legamus. Quod ſi Phereponus moderationem tantum expoſcit in hujusmodi legibus indicendis, Catholicos quoque (quod ſupra innuebam) concordes habebit; quippe, ut cum Thoma Aquinate loquar, t. 2. Qu. 107. Art. 4. in hiſce legibus etiam Auguſtinus Epiſt. 119.

119. cap. 19. ait eſſe *Moderationem attendendam, ne converſatio Fidelium oneroſa reddatur*; dicit enim ad inquiſitiones Januarii de quibusdam: *Religionem noſtram &c. ſervilibus premunt oneribus adeo, ut tolerabilior ſit conditio Judæorum, qui legalibus ſarcinis, non humanis præſumtionibus, ſubjiciuntur.*

CAPUT XVI.

De Hiſtoria Religionis agitur. Ejus duplex genus, Hiſtoria Divina, & Hiſtoria Eccleſiaſtica. Illa divinam Fidem a Chriſtianis exigit. Quid juris illic ſit hominum Ingenio. Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ documentis non debetur ſupranaturalis Fides. Rationes iſtius ſententiæ. Eccleſia non immunis a periculo errandi in judicandis Perſonis, Auctoribus Librorum decernendis, in Sanctorum geſtis narrandis, & in aliis id genus factis.

A Dogmate ac Diſciplina, quorum jura quanta potui brevitate expedivi, ad res Hiſtoricas me confero. Non modicam partem ex his Religio ipſa ſibi adoptat; nam neque ipſa Dogmata, ipſamque Diſciplinam, ut ita loquar, aliunde ſcimus, quam ex Hiſtoria, quæ ſcilicet nobis narrat, quæcumque Deus revelavit, quæve Sacramenta atque Myſteria Chriſtus inſtituit. Tum ipſa complectitur res geſtas & Vitam Chriſti, ejusque Diſcipulorum acta, ingentemque illam rerum hominumque ſeriem, quibus a ſui exordio ad noſtram usque ætatem cum Judaica, tum Chriſtiana Eccleſia abundarunt, quantum pertinet ad Religionem veram. De ceteris enim rebus geſtis profanam Hiſtoriam conflantibus nullus nunc nobis eſt ſermo. Quid autem juris heic habeant Ingenia noſtra, inveſtigandum eſt.

Duplicem in claſſem Hiſtoria Religionis dividitur. Exhibet prima claſſis, quæcumque Chriſtus per ſe, vel Spiritus ſanctus per ora Prophetarum & Apoſtolorum narravere, aut ſcribenda mandavere, facta ab ipſo Deo, & a Filio ejus unigenito, & ab hujus Diſcipulis, & a populo, veraci Religioni addicto. Atque iſta appellari poteſt Hiſtoria Divina, aut Hiſtoria Revelationis divinæ. Altera claſſis verſatur in referendis iis, quæ poſt Chriſtum & Apoſtolos in Eccleſia contigere ad noſtram usque ætatem, Concilia, Hæreſes, Patrum ſcripta, Epiſcoporum edicta, ſanctorum Hominum geſta, atque innumera alia, Religionis faciem, uſum, abuſum, eventus, & regimen exprimentia, non tamen a Deo revelata, neque Spiritus ſancti juſſu & afflatu literis aut memoriæ conſignata. Hiſtoriam Eccleſiaſticam peculiari appellatione iſtam nuncupare liceat.

Ad Hiſtoriam divinam quod attinet, diu fatigandum non eſt, ut intelligant ingenia noſtra, quomodo erga ipſam gerere ſeſe debeant. Ejusmodi facta parem cum Dogmatibus fidem & venerationem a nobis exigunt, quum non illa minus quam iſta ad mortalium genus erudiendum nuntiata fuerint a Deo, ſive a Scriptoribus divinitus inſpiratis, & ex Dei munere falli neſciis. Heic autem locum habet, non ſecus ac in Dogmatibus, Traditio Eccleſiaſtica, quæ ſi legitime deducta ſit ab antiquitate, ab univerſitate, & conſenſu Majorum, hoc eſt, ſi a Chriſti & Apoſtolorum ore emanaſſe cognoſcatur, hiſce factis eamdem fidem conciliat, quam Apoſtolorum ſcripta conciliarunt. Unde enim, niſi ex Traditione, perſpectum habemus, tot divinarum Scripturarum Libros eſſe Spiritu ſancto jubente conſcriptos, & germanos eſſe Prophetarum atque Apoſtolorum fœtus? Deinde nihil maniſeſtius eſt, quam Apoſtolos multa de ſe & de Chriſto in ſuis ſcriptis prætermiſiſſe, quæ tamen ſuis auditoribus voce identidem ſignificare potuerunt. Quæ ergo de iis rebus Apoſtoli, aut Auctores ab Apoſtolis probati, tradiderunt, divina Auctoritate niti certum eſt, quum, ut illa docerent, Spiritum ſanctum ipſis adfuturum, Chriſtus ipſe promiſerit, & verbis divinis non minor vis inſit, non minor veneratio debeatur, ſcriptis, quam ore tantummodo traditis. Collocandi ſunt in eodem gradu Judæorum Libri, quorum auctoritatem Chriſtus & Apoſtoli confirmarunt.

Subſidat igitur neceſſe eſt Ingeniorum noſtrorum ambitio, ubi ſeſe nobis offerunt ejusmodi facta. De illis ſuſpicari quidquam falſi ipſum Deum mendacii accuſare fuerit. Atta-

Digitized by Google

Attamen & heic eſt aliquid juris Ingeniis noſtris. Duo nimirum, aut cum laude, aut ſine culpa, heic in quæſtionem vocari interdum poſſunt. Primum eſt, utrum quædam in Scripturis ſacris enarrentur, tamquam vere contigerint, an tamquam Parabolæ, atque Allegoriæ. Is enim etiam mos fuit ſacris Auctoribus, atque ipſi hominum Magiſtro Jeſu, ut aliquam veritatem ſive Hiſtoricam, ſive Moralem, ſub allegorico velo, & ſub Parabolis, poeticisque figuris ingenioſa gravitate referrent, quo illa documenta & dulcius haurirentur, & firmius ab auditoribus retinerentur. Qua in re ſeſe conſuetudini & ingenio Orientalium Populorum accommodarunt, quibus majori, quam apud alios populos, in pretio fuere, immo ſunt adhuc, talia eruditionis condimenta. Ita dubitare quis poteſt absque Dei revelantis injuria, vixerintne reipſa Lazarus mendicus, & Filius prodigus in divinis libris memorati; an potius eorum vita & acta ſint Parabolis ſacris tantummodo accenſenda. Nam quod eſt ad Job, certa fide tenendum eſt, ipſum verum, non imaginarium hominem fuiſſe.

Alterum eſt, licere inquirere modum, quo aliqua in utroque Teſtamento acciderint, & facta fuerint; quod ſalva Hiſtoriæ fide præſtari poteſt. Atque hinc magna quæſtionum ſeges Interpretibus ſacris enata, dum quisque modum iſtum congruentiorem menti divinæ Scripturæ excogitat. Sed utrobique cavendum, ne longius quam par eſt, excurrat ingeniorum libido. Traditio conſulenda eſt, & Sanctorum Patrum terenda veſtigia, & communis Eccleſiæ expoſitio ante oculos perpetuo habenda, ſicuti ſapientiſſime ſtatutum eſt in Tridentina Synodo, & Majores noſtri ab ipſis Eccleſiæ primordiis commendavere. Ea de cauſa male accepti ſunt, non quicumque novas in expoſitione divinarum Literarum opiniones adſerunt, aut literalem ſenſum Allegorico præferunt, ſed qui jam receptas in Eccleſia Dei interpretationes tamquam certas & unice veras, contrariis & enormibus ſententiis propoſitis improbavere. An ab hujusmodi ſemita aberrarint, qui Tobiæ geſta in Dramata, ac in Allegorias amandarunt, quæri poſſet. Certe non bene inter noſtros audiere quondam Thomas de Vio Cardinalis Cajetanus, vir nihilominus æterna laude dignus, & alii quidam, quod nimia libertate in Geneſi explicanda uſi ſunt, & a veteribus paulo nimium diſceſſere. In his omnibus non ſcientia tantum, & eruditione, & ingenio opus eſt, ſed etiam prudentia. Prudentiæ autem leges vix longo ſermone expediri queunt, aut ſaltem heic non debent, quum ad alia ſit feſtinandum.

Hiſtoria Eccleſiaſtica, quæ alteram claſſem rerum ac factorum complectitur, quorum memoriam ab Apoſtolorum voce aut ſcriptis non accepimus, alio ſidere, aliis legibus regitur. Et ne diu evagemur, illud continuo ſtatuendum eſt: *Nullum eſſe Factum, quod verum certumque divina & ſupranaturali, ut ajunt, Fide credendum ſit, niſi quod a Chriſto revelatum fuerit, & Spiritu ſancto jubente a Prophetis & Apoſtolis conſcriptum, aut viva voce traditum poſteris, & non fallaci ſed Eccleſiæ veræ teſtimonio uti tale nobis propoſitum.* Hujusmodi ſententiæ veritatem partim ex iis, quæ hactenus dicta ſunt, partim ex aliis argumentis apertiſſime elicimus.

Sicuti Sanctus Thomas, & reliqua Theologorum cohors affirmat, Articuli Fidei temporis ſucceſſione, quod eſt ad ſubſtantiam, creſcere non poſſunt, ſed ſolum quod eſt ad explicationem. Nimirum quod olim Deus per Filium ſuum, Prophetas, & Apoſtolos revelavit, id unam Chriſtianam Fidem conſtituit. Nihil addi, nihil inde detrahi poteſt. Explicare dumtaxat ſine erroris periculo, quæ Deus revelavit, Eccleſiæ licet, immo ad eam pertinet: quæ certe explicatio non nova Dogmata invehit, ſed vetera majori luce donat, aut a perverſis & novitiis interpretationibus vindicat. Lectores diu detineam, ſi quæ Apoſtolorum & Patrum loca certiſſimæ huic ſententiæ fundamentum præbuerunt, recenſere velim. Illud tantum dicam, communi omnium conſenſu tradi: Doctrinam Chriſti omnino perfectam, nulliusque additamenti, aut imminutionis indigam; & nefas eſſe, quidquam pro Fidei Dogmate habere, quod non ab ipſo Deo ſive per ſacras Scripturas, ſive per Traditionem, quaſi per manus ad nos usque tranſierit. Novas Revelationes expectandas aut ſuſcipiendas non eſſe: & quamvis vel ab Apoſtolo, vel etiam Angelo quidquam novi, veluti revelatum nuper, & veluti Chriſtianum Dogma Fide ſupranaturali credendum, proponatur: ſine hæſitatione illud repudiandum eſſe. Novitatem inter ſigna erroris habendam, & ideo Hæreticos damnandos, quod nova Dogmata, novas Revelationes in antiquam Chriſti doctrinam intrudere velint. Quocirca qui ſibi facultatem arrogant proponendi nova de Fide Chriſti Dogmata, exiguntque a Fidelibus illum aſſenſum, qui certis Dei Revelationibus unice debetur: id ſibi licere putant, quod Romani Pontifices, Concilia Generalia, & Apoſtoli ipſi nequaquam licere conceptis verbis

Digitized by Google

bis fatentur. In hanc rem legendi præ cæteris Tertullianus & Vincentius Lirinenſis, & Cœleſtini ac Leonis Romanorum Pontificum Epiſtolæ, ut alios Pontifices Maximos, Concilia, ac Patres omittam.

Quæ quum ita ſint, quis non intelligat, nulla haberi poſſe Facta, præterquam enarrata in ſacris Scripturis, aut per legitimam Traditionem vulgata, quibus adhibenda ſit ſupranaturalis Fides? Si, inquam, iſta facta ad Chriſti Revelationem, aut ad Apoſtolorum Traditionem per germana antiquitatis monumenta referri nequeant, & poſt ævum Apoſtolorum contigerint: certa quidem eſſe hominibus, & fide digniſſima poſſunt, at nequaquam efflagitare a Chriſtiano Populo divinam Fidem. Nam quei dicatur Chriſtus ea revelaſſe, Apoſtoli ea tradidiſſe, quæ nondum acciderant, & occulta penitus Eccleſiæ fuere ad eum usque diem, quo in rerum univerſitatem emerſere? Prædicendo tantum poterat hujusmodi facta Chriſtus revelare Apoſtolis. Sed ubinam iſtarum prædictionum vel unum veſtigium in ſacris Libris, in Traditione legitima?

Ab hiſce propterea Factis non revelatis Dogmata Fidei revelata longe differunt. Scilicet Dogmata ex natura ſua jam revelata a Deo fuerant, & jam dudum aut expreſſa, aut non admodum obſcure ſignificata Eccleſiæ. Fortaſſe a multis ignorabatur, aut minime animadvertebatur, aut nequaquam credebatur ejusmodi Revelatio; at Revelatio, nihilominus firma per ſe conſtabat, tametſi varie de ipſa homines nonnulli ſentirent. Quando ergo Eccleſiæ placuit de illa Revelatione certos facere Fideles, nihil illa novi, quo ad *Doctrinam ipſam*, propoſuit, ſed dumtaxat quo ad homines quosdam ea de re antea aut incertos, aut ignaros. Ita Spiritum ſanctum a Patre Filioque procedere, Animas Sanctorum, ſtatim ut e corpore exierint, Dei viſione donari; omniumque animas, non ex traduce eſſe, ſed ſingulas in ſingulis corporibus creari, olim Deus revelavit. Diu a nonnullis de iſtorum Revelatione dubitatum ac diſputatum eſt, & licuit diſputare, quum nondum Eccleſia Veritatis cuſtos ac interpres quæſtionem omnem ſua ſententia ſuſtuliſſet. Eccleſiæ autem ſententia id tantummodo ſtatuit, quod certiſſime a divino Spiritu Prophetis & Apoſtolis revelatum jampridem fuiſſe ſibi conſtabat, tum divinis Scripturis, tum Traditione conſulta. Verum eo pertinere nemo dicat Facta, de quibus cum certum eſt, nihil ab Apoſtolis ſcripto aut viva voce traditum, tum certiſſimum eſt, ipſa poſt Chriſtum & Apoſtolos accidiſſe. Aut novam heic excogitare, aut falſam obtrudere Revelationem Dei, neceſſum eſſet: quod & a Religionis veræ, & ab Eccleſiæ veracis natura atque inſtituto nimis abhorret. Non igitur iſta tamquam antiquitus a Deo revelata, Eccleſia definire poteſt; non igitur ſupranaturali Fide credenda ſunt certa,

Alterum argumentum nobis experientia ſuppeditabit. Omni periculo errandi Eccleſia caret, & numquam reipſa erravit, quum de Dogmatis aut Factis definiendis agitur, quæ ſibi divinitus revelata innotuere. In iis autem Factis, quæ Apoſtolorum ætatem ſubſequuta ſunt, aut per Traditionem a Chriſto atque Apoſtolis nuntiata fuiſſe non conſtat, Eccleſia, & ſummi Pontifices falli poſſunt, & reipſa quandoque errarunt. Conſequens ergo eſt, Eccleſiæ & Succeſſoribus Petri, non eam quoque a Chriſto adjunctam fuiſſe prærogativam, ut ejusmodi Facta decernere poſſent, non ſecus ac Fidei Dogmata, certiſſimo calculo. Quocirca ſolennis Apoſtolicæ Sedis regula eſt, Patrum ac Theologorum conſenſu firmata: omnia, quæ in Conciliis etiam Generalibus geruntur, exceptis Fidei cauſis, retractari poſſe. Et huc referenda ſunt ſancti Auguſtini verba Lib. 2. cap. 3. de Bapt. contra Donatiſtas a nobis ſuperius expenſa, quibus innuitur, ipſa Generalium Synodorum decreta ſæpe a ſequentibus emendari, dum aut experientia, aut novis documentis aliquid innoteſcit, quod antea latuerat. Deinde, licet hujus generis ſententiæ ac judicia mutationi obnoxia ſint, atque emendationi; id tamen vitio, aut dedecori verti non poſſe Eccleſiæ, ſive Religioni, quum ea tantum firma ac immobilia fore Chriſtus pollicitus fuerit, quæ ad Doctrinam, & ad Facta a ſe, vel ſuo juſſu, revelata ſpectant. Stetit hucusque in Eccleſia, & numquam vacillabit hujusmodi Doctrina, & Factorum revelatio. Si in aliis a veritate declinabitur, erit hoc hominum infirmitati tribuendum, non Chriſto, qui ſua promiſſa æternum & fideliter implet.

Age ergo, nonnulla in hanc rem proferamus exempla, quum & plura, & illuſtria, & obvia ſint paſſim. Primo in judicandis perſonis ita ſe Apoſtolica Sedes, & Concilia, & Catholici ſemper geſſere, ut judicia ſua non arbitrarentur, aut eſſe vellent paria auctoritati, atque immobilitati divini Verbi. Nam & ea ad incudem rurſus revocari, atque emendari ſiverunt, & melioribus documentis allatis in diverſas a prioribus abiere ſententias. Paulus Samoſatenus in primo Antiocheno Concilio abſolutus, in altero damnatus eſt. Arius ipſe,

K & Aria-

Digitized by Google

& Ariani, poſt eorum damnationem a Nicæno Concilio promulgatam, innocentes quodammodo declarati ſunt, & in communionem reſtituti, id tolerante Eccleſia. Innocentiam Athanaſii, & Marcelli Ancyrani, Julius Romanus Pontifex, & Sardicenſe Concilium ſtatuerant; eorum tamen cauſas iterum expendi, Patres, ſummique etiam Pontifices paſſi ſunt. Marcellum reum eſſe atque hæreticum illuſtres viri poſtea contenderunt, & in primis Baſilius Magnus. Neque minus celebris fuit Cæciliani Carthaginienſis Epiſcopi cauſa. Lis eidem contra accuſatores Donatiſtas adjudicata fuerat in Romano Concilio, præſidente Melchiade. Obtinuerunt victæ partis querimoniæ, & accuſationes, ut in ampliſſimo Arelatenſi Concilio rurſus audirentur, & quamquam pari ſucceſſu pro Cæciliano pronuntiatum & ibi fuerit, adhuc tamen non recuſarunt Africani Patres, ut eadem cauſa denuo Carthagine pertractaretur, damnaturi vel poſt mortem Cæcilianum, ſi crimina oppoſita vera deprehenderentur. Cur non & memorem Zoſimi Romani Pontificis acta, qui a Pelagio Hæreſiarcha circumventus, in ipſius auxilium, & pro illius innocentia, ad Africanos Epiſcopos reſcripſit? Theodoretum, Ibam, Theodorum Mopſueſtenum, Gotheſcalchum, aliosque celebres viros in quibusdam Conciliis damnatos, in aliis abſolutos legimus, ut jam patere poſſit, Concilia & Eccleſiam in hujusmodi Factis definiendis neque imperare velle, neque exigere poſſe certiſſimum a nobis Fidei divinæ aſſenſum.

Secundo, immunia ab errore non ſunt Concilia, licet Oecumenica, in Auctoribus Librorum dignoſcendis, ſive decernendis. Certe per multa ſæcula ne dubitatum quidem eſt, quin Dionyſio Areopagitæ Apoſtolorum æquali tribuendi eſſent Libri, qui ſub ejus nomine circumferuntur. Noſtra tamen ac Patrum ætate uſus Critices reſtauratus, ſi non omnibus Literarum profeſſoribus, ſaltem omnibus viris emunctæ naris perſuaſit, eos quidem Libros plurimi faciendos, ſed tantam antiquitatem non redolere, quanta hucusque vulgo tributa ipſis fuit. Illuſtriores etiam majorique in pretio apud Latinos fuere plurimæ Clementis, aliorumque Romanorum Pontificum ad Siricium usque Epiſtolæ. Sed ita rudium Sæculorum perſuaſio proxime præteritis temporibus profligata fuit, ut Iſidorus Mercator, ſive Peccator, nulli amplius imponat, & nemo ſit cordatus, cui ſcripta illa ſuppoſititia non videantur. Idem dicendum de quamplurimis aliis Libris, aut ſuppoſitis, aut incaute tributis Ignatio, Athanaſio, Auguſtino, Hieronymo, aliisque Patribus; & tamen hujusmodi Libros non Provincialia tantum, ſed ipſa quoque Oecumenica Concilia, & Septimum præſertim habitum Nicææ, Pontifices Maximi, & innumeri Scriptores tamquam legitima eorum Patrum monumenta olim adhibuere.

Tertio, in Sanctorum hominum geſtis, Reliquiis, atque Miraculis recenſendis, ſive proponendis, plus quam humanam fidem Catholica Eccleſia expoſcere non poteſt. Quæ enim monſtra, quæſo, non irrepſere in veterum Hiſtorias? Quæ conficta non fuere aut ab improbis, aut a piis impoſtoribus, ut ſanctis Martyribus, Confeſſoribus, aliisque Religionis Chriſtianæ illuſtribus Athletis major veneratio & fama apud poſteros quæreretur? Inauditi etiam antea Cælites Eccleſiaſticis Diptychis inſcripti fuere. Simeonis Metaphraſtis ſpiſſum opus legere juvat, fabulis uberrime refertum. Neque iis carent Gregorii Turonenſis, Gregorii Magni, Vincentii Bellovacenſis, Antonini, aliorumque Hagiographorum volumina. Nam quo magis ignorantia & literarum oblivio obtinere inter Chriſtianos cœpit, aut eo ſecurior facta eſt impoſtorum audacia, aut minus cauta aliorum credulitas. A quorum erroribus, quum ſatis ſibi non caverint piiſſimi alioquin & celebres viri, factum eſt, ut in ipſa Templa, in ipſas ad populum conciones, in precum Libros, in Romanorum Pontificum Epiſtolas, penetrarint nonnumquam hujusmodi commenta. Et quidem a doctis viris, & a Baronio præcipue, multum operæ collocatum eſt in purgandis Hiſtoriis, Martyrologiis, & Breviariis ab iſta fæce. Sed quæ in immenſum excreverat, nondum prorſus expugnari ſe paſſa eſt, & modo temeritas abſit, modeſtusque Critices uſus in conſilium advocetur, noſtris futurisque ingeniis erit heic in quo ſe utiliter adhuc exerceant.

Denique in ceteris capitibus Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ a Spiritu Sancto non revelatæ, ſe ab erroris periculo divinitus immunem Eccleſia Catholica nondum cenſuit. Diutiſſime illa opinio inter Chriſtianos invaluit, non ſine divino prodigio a LXX. Interpretibus ſacras Scripturas in Græcam Linguam fuiſſe converſas. Unus ſubinde Hieronymus omnium fere antiquorum Patrum hac de re ſententiam ita infirmavit, ut ab illa jam plerique prorſus diſceſſerint, aut ſaltem de hujusmodi facto dubitandum conſentiant. Ad hæc celeberrima olim fuere, & absque hæſitatione ubique excipiebantur, quæ de S. Jacobi in Hiſpaniam adventu, de ſancti Dionyſii Areopagitæ Epiſcopatu in Galliis, de geſtis Martialis Lemovicenſis, aliorumque Apoſtolorum

lorum & Martyrum, qui primi varias gentes Chriſti doctrina imbuerant, confidentiſſime narrabantur. Nemo dubitabat de ſplendidis tot Eccleſiarum, aut Religioſorum Ordinum originibus; de Lepra, Baptiſmo, & Donatione Conſtantini; de Icunculis beato Lucæ adſcriptis; de tot ſanctæ Urſulæ in martyrio ſociabus; de Veronica; de Marcellini Romani Pontificis lapſu, & Sinueſſano Concilio, aliiſque id genus innumeris. At iſta nunc falſi coarguuntur a doctiſſimis viris, aut ſaltem non ea eſſe exploratum eſt, quibus tam facile ſit fides adjungenda, quum Hiſtorici præſtantiores, & veneranda antiquitas, & temporum ſeries iiſdem ſive aperte ſive tacite adverſentur.

Reſtat igitur, ut ex iſtis, tum rationibus, tum exemplis colligamus, immutabiles non eſſe, neque eſſe divina Fide certiſſimas de Factis non revelatis in Eccleſiaſtica Hiſtoria ſententias. Neque hiſce Factis eam, qua ſuapte natura carent, divinam auctoritatem, & inconcuſſam certitudinem communicare poſſunt vel Romani Antiſtites per ſua diplomata, atque edicta, vel Synodi Oecumenicæ per ſua decreta, vel quiſquam alius, quamvis doctrina, veracitate, ac pietate conſpicuus. Quocirca non Hæreticis illico accenſendus, non infamia, non pœnis juſtiſſime ab Eccleſia in illos conſtitutis, qui Fidei Dogmata negant, aut a Fide vera deficiunt, quiſquam erit mulctandus, quod hujuſmodi narrationibus eamdem ipſam fidem præbere neſcit, ſive etiam recuſet, quam præbet, & omnes novimus eſſe præbendum, narrationibus cælo auctore traditis.

C A P U T XVII.

Ut aliquod Factum Fide ſupranaturali credendum ſtatuatur, quæ conditiones requirantur. Revelationes quarumdam Sanctarum mulierum ad Fidem non ſpectant. Neque Canonizatio Sanctorum. Traditio neceſſaria, ut aliquod Factum tamquam pertinens ad Fidem decernatur. An Immaculatam Deiparæ Conceptionem ſtatuere poſſit Eccleſia.

UT autem, quæ ſint Eccleſiæ, quæ Ingeniorum jura, quum de Factis Hiſtoricis agitur, manifeſtius innoteſcat, dicendum nobis videtur, duas conditiones plane exigi ad certam eorum definitionem. Sine iſtis neque a nobis efflagitare Eccleſia poterit, neque nos adhibere ſupranaturalem Fidem debebimus. Altera eſt, ut quæ definienda ſunt ab Eccleſia, ſive jam definita videntur, Chriſtus revelare potuerit, ſive, ut melius dicam, voluerit, aut ab Apoſtolis, dum in vivis erant, tamquam a Chriſto & Spiritu Sancto accepta, potuerint tradi & nuntiari populis, ejuſdem Spiritus ſancti juſſu. Altera eſt, ut liqueat, quæ ita a Chriſto revelari, & ab Apoſtolis tradi potuere, reipſa revelata, aut ab Apoſtolis tradita fuiſſe: quod liquere non poteſt, niſi eorum legitima Traditio habeatur in Eccleſia Dei. Utraque conditio neceſſaria eſt. Nam ſi aliquod Factum a Deo non revelatum adjungere liceret Fidei Dogmatibus, jam Chriſtianæ Religionis doctrina novum quotidie incrementum acciperet, & novi in dies Fidei articuli creari poſſent: quod certe inter Catholicæ Eccleſiæ homines nemo licere arbitratur, & a veræ Eccleſiæ dogmate abhorrere omnes fatentur. Deinde, etiamſi a Chriſto atque ab Apoſtolis revelari facta potuerint, non continuo revelata fuiſſe conſtat. Ac proinde ſi deſideretur eorum Traditio in Patrum monumentis; ſi ipſa Traditio Antiquitatis ſuffragio non comprobetur, immo ſi improbetur; aut ſi tempus certum aſſignari poſſit, quo ejuſmodi Facta antea inaudita cœpta ſint venditari: quis ad auctores Apoſtolos talia referat? quis ipſis eamdem ac Euangeliis fidem habeat, habendamve putet? De Chriſti atque Apoſtolorum geſtis præter ea, quæ in Canonicis Scripturis continentur, & ex antiquiſſima ac germana Traditione accepimus, quamplurima alia olim ferebantur. Euangelia quoque alia, & alii Apoſtolorum Actus emerſere antiquitus. Quibus tamen, quippe conſtanti ac legitima Traditione carentibus, aut ademit, aut numquam addidit fidem Eccleſia vera.

Quæ quum ita ſint: Primo, intelligimus, quaſcumque Revelationes de Servatoris noſtri, aut Deiparæ Virginis, aut Apoſtolorum geſtis, aut etiam de quibuſdam Dogmatis, accidiſſe legimus, poſtquam vivere deſierunt Apoſtoli, numquam in cenſum divinæ doctrinæ referendas eſſe. Nonnullas quidem Revelationes, & Prophetias fidelibus interdum a Deo concedi potuiſſe poſt Apoſtolos

adhuc poſſe, apud nos doctrina Fidei eſt; eoque referri poſſunt verba Joelis 2. 28. a ſancto Petro laudata in Actis Apoſtolorum 2. 17. *Poſt hæc effundam ſpiritum meum ſuper omnem carnem, & prophetabunt filii veſtri, & filiæ veſtræ; ſenes veſtri ſomnia ſomniabunt, & juvenes veſtri viſiones videbunt*. Multas etiam ex his Revelationibus, viſionibus, ac prophetiis, exacto jam Apoſtolorum ævo, contigiſſe narrant ſancti ac probatiſſimi Patres, easque experientia non inanes, non confictas ſubinde teſtata fuit. Verum eas ad Facta dumtaxat peculiaria, & ad ſingulorum fidelium utilitatem ac ſolatium, non autem ad generalem Eccleſiam, neque ad certam Dogmatum Fidem pertinere conſtat. Veræ eſſe poſſunt: certæ penitus, & Eccleſiæ Dei neceſſariæ eſſe non poſſunt. Idcirco, etſi Revelationes quarumdam ſanctarum mulierum, Brigittæ, Catharinæ Bononienſis, & Catharinæ Senenſis, Angelæ Fulginatis, Hildegardis, Gertrudis, & aliarum, aut laudaverit, aut toleraverit Eccleſia: nemo tamen Theologiæ melioris conſcius, hucusque fuit, qui certitudinem Fidei Catholicæ ipſis additam fuiſſe autumarit, immo non affirmarit, Concilia & Eccleſiam univerſam auctoritate carere ſimilia decernendi tamquam indubitata & certiſſima Dogmata Chriſtiano populo credenda. Neque alia de cauſa damnati olim Cataphryges, & Montaniſtæ, quam quod novas de tribus Quadrageſimis celebrandis, de ſecundis Nuptiis abdicandis, de pace majorum criminum reis deneganda, aliisque de rebus Revelationes inſtar neceſſarii Dogmatis proponerent. Quare deinceps Cataphrygum nomine a Sanctis Patribus ii notati fuere, qui novas, non de aliquo peculiari facto (hoc enim cælitus contingere poſſe, & quandoque contigiſſe, exploratum habemus) ſed de aliquo Dogmate Revelationes inducerent. Quæ vero viſiones ac revelationes de Chriſti ac Deiparæ geſtis, dum in vivis eſſent, circumferuntur, ideo toleratæ, quod nihil ſacris Scripturis ac Traditioni antiquiſſimæ contrarium per eas adferebatur. Ceterum ab iis in ſacram doctrinam invehendis, atque adhibendis, perpetuo abſtinuere ſapientiſſimi Pontifices, ac Sancti Patres, atque Scriptores eximii, qui etiam Revelationes veras a falſis difficile diſtingui poſſe ajunt, & longe ab ea opinione fuerunt, ut id genus facta ſine dubitatione accipienda crederent. Eam in rem omnium præcipue legendus magnus Univerſitatis Pariſienſis Cancellarius Johannes Gerſon.

Secundo, ad Eccleſiam, ad Generalia Concilia, ad Apoſtolicam Sedem pertinet, in Sanctorum Canonem referre homines conſummatæ Sanctitatis gloria, dum viverent, illuſtres & poſt mortem miraculis claros. Diſciplinæ leges eorum cultum ita indicere poſſunt, & ad univerſam Eccleſiam extendere, ut non ſolum pium ac laudabile ſit, hujusmodi Sanctos invocare, & ſibi adſciſcere patronos apud Deum, ſed etiam impietatem ſapiat eorum cultum improbare, atque contemnere. Quare a ſuſpicione Hæreſis ille non abſit, atque intolerandam, & pœnis dignam temeritatem ac impudentiam præ ſe ferat, qui rite Cælitum catalogo adſcriptos explodat, & in iis, ut ajunt, canonizandis Eccleſiam reipſa, & Romanum Pontificem erraſſe dicat. Suſpicionem Hæreſis memoravi, non autem Hæreſim formalem; quippe non video quei conciliari poſſit cum certiſſimis regulis hactenus traditis eorum ſententia, qui firmiſſimo aſſenſu, divinaque Fide credendum cenſent, Eccleſiam, aut Romanos Pontifices talia decernentes falli numquam poſſe. Videant ipſi, an non inde ſequatur, novas Revelationes, nova de Factis dogmata in Eccleſiam induci: quod abhorrere a Catholica doctrina & ipſi non negant. Nam quæ argumenta pro ſua opinione producunt, aut nihil, aut nimium in iſta quæſtione probare, facile cognitu eſt. Sunt verba Chriſti (ajunt nonnulli) apud ſanctum Johannem XVI. *Quum venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem*. Verum non omnem procul dubio veritatem a divino Spiritu nobis revelandam, ex omnium interpretatione perſpectum eſt; ſed omnem tantummodo veritatem, quæ ad ſalutem hominum, & ad veræ Fidei atque Eccleſiæ Catholicæ integritatem conſervationemque neceſſaria ſit. Quomodo vero dicamus, neceſſarium hominibus, Fidei, & Eccleſiæ eſſe cultum novi alicujus Sancti, fidemque de illius beatitate cæleſti? Utile eſt, non neceſſarium, iſta habere, iſta ſcire. Innumeræ aliæ veritates ſunt, quas noviſſe in utilitatem Chriſtianorum cederet; & illas tamen certo decernere, numquam ſibi tribuit, aut tribuere poteſt Eccleſia. Neque vero, etiamſi in re tanti ponderis ab errandi periculo immunes non credantur Synodi univerſales, & Romani Pontifices, ejusmodi inde conſequuntur incommoda, ut oporteat inauditam antiquitus opinionem amplecti.

Attamen inquiunt aliqui, ludibrio exponeretur Eccleſia ſancta Dei, atque a Spiritibus tartareis irrideretur, ſi quos perpetuo in inferis cruciandos, tamquam Sanctos in terris colendos proponeret. Ad hæc abſurdus error foret, eorum poſcere patrocinium in cœlis, qui Deum iratum experirentur in inferis.

Quæ

Quæ tamen omnia illud ſolum ſuadent, Romanos Pontifices, & Eccleſiam, nulli diligentiæ parcere debere, quo fiat, ut Beatorum albo tantummodo inſcribantur homines abſoluta pietate & ſanctitate & miraculorum gratia vere conſpicui, dimiſſis reliquis dubiæ ſanctitatis. Ceterum ſi in his contingeret error, (quem certe, modo rite peracta ſit Canonizatio, contigiſſe nemo umquam oſtendet, & contingere poſſe difficillimum putamus) nihil probri in Eccleſiam, aut in Romanum Pontificem recideret, quum ſacrorum Paſtorum cæleſtis prærogativa ſita ſit in immunitate non ab omnibus erroribus, ſed ab erroribus in Doctrina Chriſti, & in Factis per Apoſtolorum calamum aut vocem traditis. Eccleſiam in aliis falli poſſe jam vidimus ſine dedecore ſuo, ſine Fidei detrimento. Quis autem neſcit, tot Sanctorum Reliquias publico donari cultu, & Romanorum Pontificum, aliorumque Epiſcoporum, & interdum etiam antiquitatis diuturnæ auctoritate probari: quas tamen qui certo Fidei divinæ aſſenſu credendas eſſe aſſirmet germana eorumdem Sanctorum Lipſana, plane a veritate abſit. Præterea neque privatæ Eccleſiæ, neque Eccleſia univerſa in tot Sanctis recipiendis, quorum nomina nunc in Martyrologiis occurrunt, eam adhibuere diligentiam, quæ nunc Romæ adhibetur, ut de eorum ſanctitate conſtet. Et tamen hi palam coluntur, neque inde ſuſpicamur grave malum in Eccleſiam effluere. Exempli cauſa licuit Ravennatibus, Mediolanenſibus, Pariſienſibus, Lugdunenſibus ſuos colere aut Epiſcopos, aut Cives ſanctos, quum tamen Eccleſia univerſa, aut Romanus Pontifex nondum de certa eorum beatitudine judicaſſet. Nunc etiam cuicumque licet numerum ingentem Sanctorum colere in Romano Martyrologio deſcriptorum, quamquam non præceſſerit Canonizatio ſolemnis. Sanctam quoque feminam Veronicam, Virginum Sanctæ Urſulæ Sociarum undecim millia, aliosque hujuſmodi Sanctos Eccleſia olim toleravit, & adhuc tolerat, tametſi an umquam fuerint, nunc doctiſſimi viri non injuria dubitent, & de aliis nonnullis dubitare licitum putent. Similiter neque ad Fidem ſpectat, in ſingulis Hoſtiis, quas adorandas populo Sacerdotes exhibent, contineri vivum Chriſti Corpus, & Sanguinem. Errores igitur, & incommoda ex his potuerunt, & poſſunt adhuc accidere. At non ea ſunt, ut eorum cauſa fœdari, aut deficere Religio vera, aut rugas inde contrahere poſſit. Iſti ſunt, ut Scholarum vocabulo utar, errores materiales, cavendi quantum fieri poteſt, ſed nullum animabus periculum, nullam veræ Eccleſiæ infamiam creantes. Orationes autem noſtræ, cultusque noſter, vel quum rogamus, atque veneramur quempiam, quem cælitem putamus, ſemper ad ipſum Deum feruntur, in quo rogando, atque colendo fieri non poteſt ut fides aberret. Quamobrem, ſi & in Sanctorum Canonizationem ejuſmodi materiales errores illaberentur, nihil mirum foret. Sed tamen ritus iſte ab Apoſtolica Sede eo nunc peragitur accurato diligentique ſtudio, ut pie credendum ſit, nullum ea in re errori locum fuiſſe, aut deinceps futurum. Non neceſſario igitur, ſed tamen *pie credendum eſt*, ut inquit Sanctus Thomas, Quodlibet. Lib. 9. art. 16. *quod nec etiam in iis judicium Eccleſiæ errare poſſit*. Hæc nobis æquiſſima, hæc pia videtur ſententia, & in hac ipſemet Sixtus IV. fuiſſe videtur, dum catalogo Sanctorum adſcripſit beatum Bonaventuram; inquit enim in Bulla: *Confidentes, quod in hac Canonizatione non permittat nos Deus errare*. Altera ſententia quibus firmis rationibus, quibus Scripturæ & Patrum ſuffragiis fulciatur, nondum invenimus, & potiſſimum quod exſtet in antiquo Ceremoniali Romano Lib. 1. Sect. 6. Cap. 2. formula Canonizationis, in qua proteſtabatur olim ſummus Pontifex, *ſe per actum Canonizationis non intendere aliquid facere, quod ſit contra fidem, aut Eccleſiam Catholicam, ſive honorem Dei*.

Tertio verum quidem eſt, certo & minime fallaci Eccleſiæ decreto ſanciri poſſe nonnulla, quæ ante Apoſtolorum mortem evenere, quum iſta revelari a Chriſto, aut Spiritus Sancti juſſu ab Apoſtolis tradi potuerint. Sed tum ſine errore id fieri continget, ſi de Factis agatur, quæ ad Hiſtoriam Chriſti & Religionis intime ſpectent, & ad Eccleſiæ ædificationem conducant. Non enim veri videtur ſimile, Chriſtum ejusque Diſcipulos inutilia revelaſſe, ſeu tradidiſſe poſteris, & Spiritum Sanctum ſuæ Sponſæ adfuturum, ne in hiſce ſupervacaneis erret. Deinde neceſſum eſt, ut ejusmodi Factis conſtans, antiqua & legitima Traditio adſtipuletur. Id quoque exigitur in Dogmatis ſanciendis, quamquam iſta unum ex altero ſæpe neceſſario pendeant: quanto ergo magis id exigatur in Factis, quæ contingere vel non contingere æque potuerunt, & revera contigiſſe non aliunde haberi, quam ex Hiſtoria ac Traditione poteſt? Illa porro legitima ſatis, & germana antiquiſſimæ rei Traditio minime appellanda eſt, quum poſt ſæcula multa a Chriſto nato res quæpiam narrari cœpta eſt, tota antiquitate ſilente, Patribusque, & Hiſtoricis omnibus ante illud tempus nullam ejus rei mentionem, vel quum poſſent, ac deberent, facientibus. Augebit etiam falſi ſuſpicionem, ſi primus ejus narrationis

Digitized by Google

tionis Auctor aut Græculus fuerit, aut alius quiſquam rudium temporum Hiſtoricus, aut ineptus aliquis Scriptor, a quo hominum genere, utpote omni Critices præſidio ſæpe deſtituto, tam facile plerumque fabulæ & nugæ, quam ipſa vera adoptantur.

Quare, etiamſi non pauca vulgo ferantur de Apoſtolorum peregrinationibus, & obitu, de parentibus Deiparæ, de Marthæ ac Mariæ Magdalenæ poſt Salvatoris mortem geſtis, de multis pertinentibus ad tres Magos ad adorandum Chriſtum infantem olim profectos, & alia hujusmodi, quæ Apoſtolorum Traditione contineri poterant: quandoquidem tamen antiqua & probata non adferuntur hujus Traditionis monimenta, immo in ipſorum narratione fabularum veſtigia ſublucent: idonea Eccleſiæ fundamenta non ſuppetunt, ut iſta ſine erroris periculo vera ſtatuere poſſit. Multa etiam ſunt, quæ definire non debeat. Atque heic forte peti poteſt, an jus ſit Eccleſiæ decernendi tamquam Fidei Dogma, beatiſſimam Chriſti Matrem ſine macula originali fuiſſe conceptam. Tale jus ipſi eſſe, absque hæſitatione affirmandum eſt, ſi aut per legitimam argumentationem ea Virginis prærogativa e divinis Scripturis deduci, aut ex probatiſſima, & conſtanti, & antiqua Traditione Patrum comprobari poſſit; neque enim quiſquam in Theologia peritus firmiſſimum decretum inniti poſſe arbitretur privatis quibusdam Revelationibus, aut apocryphis Patrum ſcriptis, aut iis tantummodo argumentis, quæ a congruitate appellantur. Ita rectiſſime ab Eccleſia contra Helvidium & Jovinianum quarto vulgaris Æræ Sæculo conſtitutum eſt, pertinere ad Fidei Catholicæ Dogmata perpetuam ejusdem Deiparæ virginitatem, quam etſi divinæ Scripturæ aperte non affirmarent, vetuſtiſſima tamen totius Eccleſiæ Traditio ab Apoſtolis uſque derivata certam faciebat. Ubi ergo par Traditionis Apoſtolicæ auctoritas adſit, & non potius ſtent contra plurimi Patrum: dubium nullum eſt, quin decreto divinitus certo ſtabiliri poſſit immaculata Virginis Conceptio, uti etiam quæ nondum ſatis certa de ipſius morte ſive Aſſumtione in cælum feruntur; quum utraque interim ſit quidem pietatis, ſed non neceſſitatis, credere vera.

Sed jam dicat aliquis: Si certa non ſunt Eccleſiæ de tot Factis judicia, & error intercedere poteſt: ergo liberum nobis erit iis, dum talia proponunt, vel addere, vel demere fidem, credere, & non credere, & omnia quæ a Deo revelata fuiſſe non conſtat, in dubium revocare. Id ſi facere impune & jure poſſumus, quæ Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ pars a temerariis ingeniis jam ſibi non timeat? Immo quid non timeat ipſa Religio? Nam Facta quædam oſtendere eſt, quæ quamquam a Deo revelata fuiſſe non appareat, attamen certa credenda ſunt, atque creduntur, quorum unum præcipue eſt, *verum eſſe Petri Succeſſorem Clementem XI.* qui tanta cum ſui gloria, & Chriſtiani gregis utilitate in Romana Cathedra nunc ſedet. Id ſi negare fas eſt, quei etiam fas non erit negare, & tamquam dubia rejicere, quæ ab ipſo Pontifice in Fidei & morum doctrina ſanciuntur? Fac etiam, certo non conſtare, quænam Generalia Concilia legitima ſint: eorum de Fide Conſtitutiones illico nutent oportebit, neque credendæ erunt erroris prorſus expertes. Alia deinde incommoda conſequentur, quæ totam Chriſtianæ Religionis certitudinem, & Eccleſiæ regimen brevi ſusque deque vertant. Et hæc quidem maximi momenti obſtacula ſunt, in quibus removendis operæ pretium eſt diligentem ponere curam. Ita ſiquidem omnium ſententiarum, ſed earum in primis, quæ ad Religionem ſpectant, temperanda eſt tractatio, ut extrema utrinque poſita ſedulo evitentur. Hanc autem graviſſimam ſimul & difficillimam Quæſtionem Capiti ſequenti reſervatam volumus.

CA-

Digitized by Google

CAPUT XVIII.

Immediate ne, an potius mediate ad Fidem referendum ſit credere, hunc vel illum eſſe Romanum Pontificem. Etiamſi ponas, hoc, & alia hujuſmodi Facta non eſſe credenda Fide ſupranaturali, hæc tamen fides debetur decretis Conciliorum, & Apoſtolicæ Sedis in materia Fidei & morum ab Eccleſia receptis. Evidentia Naturalis & Moralis in his caſibus ſufficit, & nos credere, ac obtemperare cogit. Quam temerarium, & pœna dignum revocare in dubium ejus effata.

A Non paucis annis recentiorum Theologorum ingenia exercet ea Quæſtio, num ad Fidem ſpectet hæc propoſitio: *Hic aut ille eſt verus Romanus Pontifex*. De illa altum ſilentium apud Patres, & antiquiores Theologos. Sunt qui immediate, ſunt etiam qui tantummodo mediate Fidei divinæ aſſenſu credendam cenſeant. Neutram ſententiam hucuſque Eccleſia, aut Apoſtolica Sedes ſuo calculo firmavit. Quare fas erit nobis quæſtionem adhuc incertam verſare, quod tamen præſtabimus ea animi reverentia, quæ tam arduis & delicatis rebus debetur, ita ut Apoſtolicæ Sedi non hæc tantum, ſed omnia noſtra humili obſequio ſubjiciamus, nullam aliam tueri ſententiam parati, quam quæ illi placuerit, & ideo auſi argumentum iſtud pertractare liberiori ſtylo, quod Roma nondum ſuam heic aperuerit mentem; & alioquin eam Pontificibus maximis eſſe mentem ſciamus, ut in omnibus Veritas vincat.

Dicimus igitur, multis recentiorum videri immediate pertinere ad Fidem effatum iſtud: *Hic aut ille homo* (verbi gratia Clemens XI.) *verus eſt Pontifex Romanus*. Eaque ſolet adferri potiſſima ratio: videlicet, enuntiationem particularem contineri in univerſali; & quum univerſalem Deus revelarit, particularem quoque a Deo revelatam fuiſſe. Ut enim omnes in Adam peccaviſſe Fides nos docet, atque in hoc effato revelatum quoque exempli cauſa fuit *Salomonem peccaſſe in Adam*; ita & in iſto univerſali effato toti Eccleſiæ revelato, *Omnis homo rite electus ab Eccleſia in Succeſſorem Petri eſt verus Pontifex Romanus*, cenſendum eſt revelatum & illud particulare: *Hic aut ille eſt verus Pontifex Romanus*. Qua in re nemo non videt, quantæ curæ ſit omnibus ut hinc nova aliqua Dei revelatio excludatur; bene ſiquidem perſpecta quilibet Catholicorum habet intoleranda incommoda, quæ ſequerentur, ſi quidquam ad vetus Doctrinæ depoſitum adjungi aliquando poſſe credatur, quod non revelarit Deus, antequam utriuſque Fœderis Libri concluderentur morte Apoſtolorum.

Huic tamen ſententiæ, impedire quædam poſſunt, ne aſſentiamur. Nam primo conſtare evidentius deberet, ad Fidem ſpectare, hoc eſt a Deo revelatum fuiſſe, integrum univerſale effatum: *Omnis homo rite electus ab Eccleſia in Succeſſorem Petri eſt verus Pontifex Romanus*. Quale certe heic legitur, extra controverſiam eſſe non poteſt. Ecquando enim aut in Scripturis ſacris, aut per Traditionem revelatum eſt, ab Eccleſia eligi, aut eligendos eſſe Petri ſucceſſores? Immo Electores, & pleroſque iſtius electionis ritus, ipſi Romani Pontifices pro ſua prudentia ac arbitrio, & pro temporum opportunitate ſtatuerunt, ſuo jure, ſua auctoritate uſi. Hiſce ritibus non ſervatis, & deſideratis conditionibus quibuſdam a jure poſitivo præſcriptis, electio interdum inanis evadit.

Secundo, conſtare evidentius deberet, quomodo in illo univerſali effato, quod revelaſſe Deus dicitur: *Omnis homo rite electus in Petri ſucceſſorem, eſt verus Pontifex Romanus*, poſſit quoque dici revelatum particulare illud, *Hic aut ille eſt verus Pontifex Romanus*. Nam quum iſta concluſio deduci firmiſſime nequeat, niſi ex alio etiam effato, quo plenus conficiatur ſyllogiſmus, nempe ſi dicatur: *Sed hic aut ille rite fuit electus*; quam propoſitionem ad Fidem pertinere nemo dicit: quomodo quod inde conſequitur, pertinebit ad Fidem? Certe revelatum non fuit, hunc aut illum fuiſſe prius Baptiſmo ſacro regeneratum, ſacriſque Ordinibus rite initiatum, & ſine vi, ſine pretio, ſine iniqua electorum conſpiratione electum.

Tertio, oſtendendum foret apertius, quomodo nova aliqua Dogmatum revelatio non admittatur, ſi credenda eſt tamquam a Deo revelata iſta propoſitio: *Hic aut ille eſt verus Pontifex*. Etenim duplex tantum Revelatio excogitari poteſt; altera, quæ reſpicit æternas veritates, & facta Dei & hominum jam conſummata, priuſquam Apoſtoli decederent; altera reſpiciens facta quædam in Eccleſia Dei con-

Digitized by Google

conſummanda, quæ ſine dubio prædici a Spiritu Sancto potuere. Ad priorem Revelationis ſpeciem nullatenus referatur illud effatum. Si ad alteram, oportet ut Spiritus Sanctus prædixerit, & revelaverit, hunc virum potius quam alterum a ſacris Electoribus, rite, & ſine errore, ſine vitio aliquo eſſe eligendum; & tunc ex Revelatione conſtabit, hunc, & non alium virum, eſſe verum Pontificem Romanum. Quum autem conſtet, Spiritum Sanctum neque revelaſſe olim prophetice, neque nunc revelatione peculiari aperire, hunc potius, quam alium in ſucceſſorem Petri fuiſſe electum, aut eligendum: idcirco neque immediate revelata videtur enuntiatio illa (*Hic homo eſt verus Pontifex Romanus*), neque ut certa per Fidei divinæ aſſenſum immediate credenda. Ad hæc ſi ideo ad Fidem immediate ſpectat iſtud effatum, quia revelatum fuit in univerſali effato: in immenſum abibit eorum numerus, quæ in poſterum immediate pertinere ad Fidem credenda erunt. Cur enim non revelatum quoque dicendum erit, hunc illumve Sanctum virum Canoni Beatorum adſcriptum, revera in cælis regnare? cur non & Archiepiſcopum Pariſienſem eſſe verum Epiſcopum? cur non & ſingulas Hoſtias populorum adorationi propoſitas continere verum Chriſti Corpus? cur non & huic vel illi Regi legitime electo parendum a ſubjectis populis? Et innumera alia. Certe hujuſmodi effata aliquo univerſali effato, quod Deus revelavit, & facto moraliter evidenti innituntur, ſicuti nullo negotio quiſque intelligat. Certe & ex his multa credenda ſunt populis, ne debita officia negent, & ne graviter peccent. Attamen quis hæc & alia ejuſmodi immediate per Fidem credenda pronuntiet, quamvis univerſali effato, quo innituntur, ſit immediate ſupranaturalis aſſenſus adjungendus? Hæc igitur quum neceſſario conſequantur & pendeant a facto, cujus veritatem a cælo nequaquam edocemur, ne ipſa quidem tam certa reputanda videntur, quam certa nobis futura ſunt Euangelica Dogmata.

Præterea celebre eſt facinus Stephani VI. Romani Pontificis, qui Formoſum legitimum Romanæ Eccleſiæ Præſulem, ab univerſa Eccleſia ſuſceptum, (ejus cadavere ignominia & flagris affecto) e catalogo Romanorum Antiſtitum expunxit; iterumque Ordinibus ſacris, ut initiarentur ab eodem initiati, præcepit: eaque omnia ſolemnibus Romanæ Synodi votis firmavit. Nemo autem eſt, qui heic non legat, falſi arceſſitam, & inanem pronuntiatam a Stephano propoſitionem illam: *Formoſus eſt, aut fuit verus Romanus Pontifex*. Ergo Stephanus aut a Fide excidit, & Hæreſim e Cathedra propoſuit: aut ad Fidem immediate illa enuntiatio non pertinebat. Primum nemo veritatis amans, & Pontificiæ dignitatis ſtudioſus dixerit; etenim Stephanus nefario quidem & inaudito ſacrilegio Petri Sedem deturpavit, ſed *in quæſtione Facti, non Juris, & malo exemplo, non falſa doctrina*, erravit, ſicuti ait magnus Cardinalis Bellarminus. Reſtat igitur, ut a Fidei Dogmatis illud effatum excludatur, & excludendum quoque ſit in poſterum. Utcumque tamen capiatur Stephani exemplum, illud certum eſt, ab aliis Romanis Pontificibus, & ab ipſa Eccleſia, neminem hucuſque tamquam Hæreticum fuiſſe damnatum hac una de cauſa, quod credere nollet, aut negare auderet verum Romanum Pontificem hominem quempiam in Succeſſorem Petri electum. Id cernere eſt in tot Schiſmatum Hiſtoria, quibus afflicta fuit Eccleſia & Cathedra Romana. Quæ autem, quæſo, eſſe cauſa potuit, cur numquam ad Fidem pertinere hujuſmodi crimen, ſive errorem, nemo ſtatuerit, & nemo Hæreticis idcirco ob hoc unum fuerit accenſitus, quum tamen ea controverſia tot motus animorum exciverit, & toties verſata ſit in ore & judiciis, tum univerſæ Eccleſiæ, tum Romanorum Pontificum; & qui negat aliquem rite electum in Succeſſorem Petri, ipſum quoque neget eſſe verum Romanum Pontificem? Non alia utique videtur ratio fuiſſe, quam quod iſta quæſtio ad Factum pertinere crederetur, non autem ad Dogma, & immediate ad Fidem referri non poſſe.

Si dicas, ab hac cenſura ideo ſolum temperatum, quod rite electus nondum ab Eccleſia univerſa ut talis receptus fuiſſet: nobis perſuadere non facile id poſſis, qui novimus tot aliis diris exceptos, tot pœnis damnatos a Pontificibus Maximis Canonice electis, negantes impugnanteſve legitimam eorum electionem. Ut autem aliis & rationibus & exemplis hac in re parcam, ſufficere videtur Pauli IV. Pontificis Maximi ſententia. *Si ullo umquam tempore apparuerit*, (edicit ille Bulla XIX. in Bullar. Rom. & hæc priora verba accurate notanda) *aliquem ante ejus in Romanum Pontificem aſſumptionem a Fide Catholica deviaſſe, aut in aliquam Hæreſim incidiſſe, &c. Promotio ſeu aſſumptio de eo etiam in concordia & de unanimi omnium Cardinalium aſſenſu facta, nulla, irrita, & inanis exiſtat, nec per ipſius Romani Pontificis inthronizationem, aut adorationem, ſeu ei præſtitam ab omnibus obedientiam, & cujuſvis temporis in præmiſſis curſum, convaluiſſe dici, aut convaleſcere poſſit*. Igitur fieri poteſt, ut quiſpiam non eſſe verus Pontifex aliquando appareat, licet Petri Se-

Digitized by Google

Sedem impleverit, ſibique omnes habuerit obedientes, dum olim Hæreli addictus fuiſſe deprehendatur. Igitur ſupranaturalis Fidei aſſenſus exigi non poteſt, quo aliquis credatur verus Romanus Pontifex, etiamſi ab Eccleſia univerſa receptus fuerit, quando Eccleſiam ipſam ab omni errore immunem in hoc negotio nequaquam arbitratur ipſemet Paulus IV. Atque in iſta eadem ſententia fuere antiquiores Theologi, quamquam obiter in ea verſati. Progrediamur.

Sed quei certa per Fidem credenda erunt Romanorum Pontificum decreta ad Dogma pertinentia? quei non liceat eorum ſententias contemnere, eorum electionem pro lubito revocare in dubium? quei evitari poterunt ſexcenta alia incommoda, ſi certum aliquem hominem verum Petri Succeſſorem credere numquam jubeamur? Et hæc quidem, fateor, in cauſa fuere, cur proxime præterito Sæculo Scholaſtici quidam Theologi efflagitare cœperint immediatum divinæ Fidei aſſenſum in iſta quæſtione, repudiata opinione minus recentium. Niſi ita crederetur, viſa eſt ipſis nutare Eccleſia, & doctrina Catholica, quod tamen antiquiores non extimeſcebant. Verum nihil fortaſſe hinc ſibi atque Eccleſiæ timere debuerunt ingenia puſilla, nihilque hinc ſibi ingenia temeraria blandiri. Quamquam enim immediate ad Fidem iſta referenda non ſint, ea tamen credenda eſſe dicimus vera ac certa, & ſtare nihilominus poteſt Dogmatum & decretorum robur, & nihil in legitimos Pontifices audere licet.

Quod ut liqueat, ſtatuimus primo tamquam evidens, Deum revelaſſe olim, præter Facta & Dogmata quædam particularia, univerſales etiam quaſdam Regulas atque Sententias, quibus Eccleſia, & ſinguli homines in poſterum regerentur, tum ut credenda crederent, tum ut facienda facerent, & non facienda vitarent. Univerſales autem illæ Regulæ atque Sententiæ a Deo revelatæ, ut uſu valeant, applicandæ ſunt Factis quibusdam particularibus non revelatis, idque fit aut a Romanis Pontificibus, aut a Conciliis, aut ab hominibus ſingulis. Applicationem faciendam tum novimus, quum Evidentia aut naturalis aut moralis nos movet; iſtaque Evidentia ſufficiens cauſa eſt, ut merito aliquid agamus ſive credamus; immo ita credere, aut agere ſæpe cogit, ut ſecus facientes non terrenis tantummodo pœnis, ſed etiam æternis ſint caſtigandi. Fides docet ac jubet, colendos eſſe parentes ac Reges legitimos; at ſimul non docet, hunc vel illum hominem eſſe certum parentem, & legitimum Regem noſtrum. Attamen quia ex Evidentia morali cognoſcimus, qui ſint iſti parentes, & Reges, hujuſmodi particulari facto applicare cogimur univerſale Fidei decretum, & hunc illumve hominem colere. Non colentes, cum in terris, tum poſt mortem, juſta pœna manebit. Ad Fidem ergo immediate pertinere non poteſt hæc enuntiatio: *Iſte, vel ille mihi colendus eſt ut pater, ut Rex*. Sed num obſequium iis negare idcirco liceat? Apage. Evidentia moralis ita me de peculiari hoc facto certiorem facit, ut ſine gravi culpa atque ignominia debitam illi ſubtrahere reverentiam non poſſim, etiamſi revelatio divina de hujuſmodi Facto deſideretur.

Ita & Epiſcopis noſtris, & præcipue Succeſſoribus Petri, ſecundum divina mandata a Chriſtiano grege parendum eſt; iiſque, & potiſſimum congregatis in aliquo legitimo Univerſali Concilio, aut Romano Pontifici aliquod decernenti Dogma, credendum eſt, divinæque Fidei aſſenſus huic Dogmati accommodandus, prout ſanctiſſimæ Legis inſtituta præcipiunt. Nam & ſi revelatum a Deo mihi non fuerit, hunc vel illum eſſe legitime electum, verumque eſſe Paſtorem, aut omnes in hoc illove Concilio congregatos, veros eſſe Paſtores: negare tamen non poſſum, præeunte Evidentia morali, & fidem de iſta Evidentia nobis faciente ſuo aſſenſu ipſamet Eccleſia, & populi multitudine, quin ii ſint legitimi Paſtores Eccleſiæ Catholicæ, & quin mihi aliquid credendum in Religionis doctrina proponant. Noluit Deus tot particularia facta prædicere, aut identidem ſua revelatione aperire. Rationi, & conſcientiæ noſtræ uſum dimiſit univerſalium ab ipſo revelatorum, quæ, quum Evidentia poſcit, applicaremus particularibus factis. Itaque iſta facta conſcientiæ noſtræ ſatis per Evidentiam nota certaque fiunt, ut nulla ſit excuſatio peccati, ſi propterea obſequi & credere nolimus Paſtoribus noſtris. Alioqui, ſi divinam revelationem ubique neceſſariam putamus; & quum deſideratur, fas eſt negare fidem ſalutari doctrinæ, obedientiam præceptis, obſequium Majoribus: jam non Eccleſia ſolum, ſed univerſæ mundi Reſpublicæ evertentur; immo nihil credere cogemur, & pejores quam Academici & Sceptici erimus. Nihil enim eſt, quod ab aliquo facto minime revelato aliqua ex parte non pendeat, eique conjunctum non ſit: idque etiam in Religionis Catholicæ œconomia animadverti poteſt. At propterea a credendo, atque agendo non excuſantur homines.

Exempli cauſa neque revelatio, neque Eccleſia certos nos faciunt, tot ſacrarum Scriptu-

Digitized by Google

pturarum editiones typis procuratas per Epiſcopos ſingulares, aut Doctores orthodoxos, purum putum continere verbum Dei, & omnibus carere mendis: quæ tamen menda efficere dubium, & immutare etiam divinorum Librorum ſenſum poſſunt. Num idcirco nobis licebit fidem negare documentis inibi propoſitis? Nequaquam. Documenta ipſa divinæ Scripturæ immediate nobis non ſolent proponi a Deo, aut a Conciliis univerſalibus, hoc eſt aut a Veritate ipſa, aut a veritatis cuſtodibus falli neſciis, quos numquam auribus noſtris audivimus, ſed quidem a ſingulis Epiſcopis, Parochis, aliiſque hominibus errori obnoxiis. Num ſatis id fuerit, ut aſſenſum Fidei ſupranaturalis quiſquam neget doctrinæ, per hoc hominum genus propoſitæ, quum ipſam doctrinam immediate audire non poſſimus a Deo, aut a Conciliis Paſtorum non errandi prærogativa donatis? Minime ſane. Neque certum eſt divina certitudine, hunc illumve Librum eſſe fœtus, ſive Sanctorum Patrum, ſive Epiſcoporum, non confictos, non interpolatos: idque Eccleſia ipſa ita ſtatuere nequit, ut ad Fidem pertineat. Quum tamen ex his fontibus Traditionem Chriſtianæ Doctrinæ educi contingat, quis factum hoc uti minime certum cauſari audeat, ne Traditioni ipſi, quæ inde derivatur, toto intellectus obſequio adſentiatur? Certe qui rem accurate examinet, inveniat, non Traditionem tantum, ejuſque monumenta, ſed Codices etiam divinæ Scripturæ, quos nunc habemus, certiſſimique ſumus germanos eſſe Prophetarum & Apoſtolorum Libros, a ſerie factorum quorumdam pendere, quæ nobis per divinam Fidem certa non ſunt. Præterea numquam ad Fidem ſpectare poterit, Epiſcopos, e quibus generale Concilium conflatum fuit, ſacro Baptiſmate, ſacris Ordinibus rite fuiſſe initiatos, & corde hæreſim non confoviſſe. Quis nihilominus eum ferat, qui Nicæni aut Tridentini Concilii decretis morem gerere, & ſupranaturalem Fidem eorum Canonibus accommodare nolit, adeo levi in medium excuſatione prolata? Alia id genus perſequi non lubet.

Si ergo iſta Facta non revelata minime impediunt, aut impedire poſſunt, quominus Chriſtianæ Doctrinæ Conciliis, & Traditioni firmiſſimum Fidei aſſenſum demus: cur neceſſe putabimus ad Fidem referre enuntiationem illam, *hic aut ille eſt verus Romanus Pontifex*, quaſi liceat obedientiam Romanis Pontificibus, & obſequium negare definitionibus de Dogmate ab Eccleſia univerſa receptis, ſi ad Fidem immediate non ſpectet ejuſmodi effatum? At, inquiant, ii qui aliter ſentiunt, quomodo divinitus certiſſima ſint, ut fere omnium Catholicorum ſententia habet, decreta Romani Pontificis, niſi divinitus quoque pro certiſſimo credendum ſit, hunc illumve eſſe verum Romanum Pontificem? Quomodo (nos quoque reponere poſſumus) per divinam Fidem credendum eſt, hunc aut illum eſſe verum Pontificem Maximum, niſi per eamdem fidem credatur, hunc aut illum fuiſſe rite electum in ſucceſſorem Petri, & Baptiſmate, & ſacris Ordinibus rite olim donatum, & numquam cum Hæreticis ſenſiſſe, aut etiam poſt maximum munus adeptum in Hæreſim non declinaſſe, quod fieri poſſe ſimiliter pleti que affirmant? Sed his prætermiſſis, hoc ſibi reſponſum habeant. Neceſſe eſt, Dogmata Fidei certiſſima credere, atque obtemperare Maximis Pontificibus, quamquam eodem aſſenſu non ſit neceſſe eos credere veros Pontifices Maximos, & certa credere tot alia facta, de quibus nuper egimus. Ut enim Dogmata per Fidem amplectamur, certaque credamus, ſufficit, ut facta illa, & legitima electio Romani Pontificis, nobis per moralem evidentiam innoteſcant. Conficitur autem argumentum iſtud. *Quidquid a Deo revelatum eſt, verum certumque eſt; & quidquid per Evidentiam nobis conſtat, ab Eccleſia, aut a Romano Pontifice receptum aut ſtatutum fuiſſe tamquam revelatum a Deo, certum quoque nobis per Fidem divinam futurum eſt. Sed per Evidentiam nobis conſtat, Eccleſiam, aut Romanum Pontificem, hoc vel illud dogma recepiſſe, ſive ſtatuiſſe tamquam revelatum a Deo: Ergo id certum nobis eſſe debet per divinam fidem*. Et reveta quum jubeamur a Deo credere Chriſtianam Doctrinam, quæ ab ipſo revelata, & ab Eccleſia, aut a Romanis Pontificibus aſſerta fuit: cur poſt tantam aſſertionis hujuſmodi Evidentiam ea Dogmata credere nolimus? cur adhuc dubitare velimus? cur ſalutem noſtram in periculum adducere non credendo? Sibi neget, ſi poteſt, conſcientia noſtra, Eccleſiam, aut Romanum Pontificem iſta recepiſſe, aut decreviſſe. Neget, hunc eſſe verum Pontificem Romanum, rite electum, rite ablutum baptiſmatis lavacro, numquam hæreſi addictum; hos vel illos Libros eſſe germanos Sanctorum Patrum fœtus; hoc illudve Concilium ex Catholicis Epiſcopis legitime coactum. Hæc adeo evidenter conſtant, (quamvis per revelationem divinam non conſtent) ut jure nemo negare velit ac poſſit. Et qui iſta negare, aut in dubium revocare licitum ſibi putat, non eſt cur negare etiam non poſſit ac velit pleraque alia certiſſima & evidentia in hoc hominum rerumque temporario ſtatu: quod tamen quantum a recta Ratione, Legibuſque divinis atque humanis abhorreat,

non

Digitized by Google

non eſt meum oſtendere hominibus ratione utentibus. Regitur hominum vita variis Evidentiæ generibus. Qui eis adverſatur, aut demens eſt, aut temerarius, & pœna dignus, ſi in re exſecutiat, quæ in publicum malum, aut in Religionis, ſuæve privatæ ſalutis perniciem vergat. Hinc abjiciendæ cavillationes, & diverticula, dolo malo, & ſine ratione quæſita. Credendum, faciendum, fugiendum eſt, quod Deus per Eccleſiam nos credere, facere, ac fugere docet, ſi nobis cordi eſt æterna vita & conſcientiæ quies.

Evidentia autem, ut dixi, alia eſt Naturalis, alia Moralis. Utrique interdum id roboris eſt, ut ſi aliquod effatum negemus, quod non ex Revelatione divina, ſed ex Evidentia ſolum conſtet, negemus ſimul aliquod effatum & dogma a Deo revelatum. Poſteaquam, exempli gratia, Evidentia Naturalis me certum fecit, hunc aut illum eſſe hominem: ſi inficiari velim, ipſum illum peccaſſe in Adam, non poſſum, quin ſimul negem effatum ad fidem pertinens, hoc eſt omnes homines in Adam peccaſſe. Aut ergo me delirum, aut impium prodam, ſi hoc affirmare, illud negare pergam. Hoc patere poteſt in aliis ſexcentis exemplis, tum quod eſt ad licite agendum, tum quod eſt ad neceſſario credendum. Igitur qui has evidentes enuntiationes negare audeat, etiamſi non immediate, mediate tamen Fidei Dogmata lædit; ac illud præſertim, quod Chriſtus peculiari providentia ſuam regit Eccleſiam, eique non deeſt in neceſſariis.

Quod ſaltem eſſe extra omnem dubitationis aleam mecum omnes cenſeant, illud eſt: Si quis Romanum Pontificem pacifice electum, pacifice regnantem, & ab univerſa Eccleſia receptum, non credat verum Romanum Pontificem, eique idcirco obſequi & obtemperare nolit juſta præcipienti, hac una excuſatione fretus, quod non ſit certum, ut ajunt, de Fide, illum eſſe verum Romanæ Eccleſiæ Antiſtitem: homo tam temerarius, utpote gravi crimine obſtrictus, merito coercendus erit ſeveriſſimis pœnis, & communione Eccleſiaſtica privandus. Eadem dicas de legitime habito Concilio. Etenim, quamvis fidei aſſenſu immediate credere legitimum hoc eſſe Concilium, nullo Eccleſiæ decreto cogamur: cogimur tamen propter manifeſtas Fidei regulas Concilio generali ab Eccleſia recepto morem gerere, & Fide divina credere Dogmata ab eo definita, quum Evidentia ſimul ita agendum præſcribat, & ſatis conſcientiam noſtram ab errore tueatur, & ad credendum impellat. Hinc juſtis caſtigationibus repreſſi olim Theologaſtri quidam fuere, qui, quum ab Apoſtolica Sede damnatum iri præſentirent nonnullas ſuas abſonas a doctrina Chriſti ſententias, ſperarunt aut Romano Pontifici terrorem ſe incuſſuros, aut fruſtraturos damnationem, ſi hanc Theſim evulgarent ac propugnaret. *Non eſt certum de fide, hunc numero Papam eſſe verum Pontificem Romanum*. Ridendum plane, & perquam temerarium conſilium, quo Schiſmati præludatur, & omnia Eccleſiæ tribunalia eludantur; quaſi aliunde evidenter non conſtet, qui ſint veri Pontifices Romani, & quaſi fatendum ipſis quoque non fuiſſet, hanc unam ſufficere Evidentiam, ut Romani Pontificis, & Conciliorum decretis atque auctoritati parere deberent, ſi Catholici eſſe ac dici vellent.

Alia ſunt facta, quæ in Eccleſia Dei conſtitutata fuere tamquam certa, & conſtitui adhuc poſſunt, quibus etſi adjungendus non eſt ſupranaturalis Fidei aſſenſus (non enim illa referre inter Dogmata licet) nefas tamen ſit non amplecti, & non credere vera; & qui credere ſive amplecti recuſet, Hæretici cordis ſuſpicionem non levem contra ſe excitabit, aut ſaltem ſeveritate legum ad meliorem ſententiam pertrahendus erit. Hujuſmodi ſunt ea omnia, ex quibus Dogmatum unitas, & conſervatio pendere videtur. Exempli cauſa, numquam Eccleſia conſtituere poterit, tamquam Fidei Dogma, hos illoſve Libros Hieronymo, Auguſtino, Chryſoſtomo, aliiſque Patribus eſſe adſcribendos. Id nos tamen novimus & credimus Evidentia edocti, quæ & Ariſtoteli, & Ciceroni, & Vergirlio, aliiſque, Libros tribuendos eſſe edicit. Sublata hac Evidentia, nefas non eſt de germanis hujuſmodi Librorum Auctoribus dubitare. At qui contra Evidentiam fidemque antiquitatis Libros a Patribus conſcriptos ſuſcipere & deoſculari nollet, compellendus foret, pœnis etiam gravibus, ad opinionem hanc exuendam. Ii ſiquidem Libri Divinæ atque Eccleſiaſticæ Traditionis promtuaria ſunt, eorumque veritas & conſervatio mirum in modum conducit, Euangelicæ doctrinæ conſervandæ atque explicandæ.

Similiter numquam certiſſimum de Fide, ut ajunt, erit privato cuicumque homini, ſe abſque omni prorſus erroris periculo intelligere verba Libroſque Conciliorum & Sanctorum Patrum. Attamen, ubi is evidenter cognoſcat, ſe eorum ſenſa intellexiſſe, quouſque aliter ab Eccleſia non edoceatur, certam credere debebit doctrinam, quam in iis verbis & Libris communi & conſtanti calculo aſſertam contineri cognovit. Tamdem inter Fidei Dogmata numquam referre licebit,

Digitized by Google

hunc illumve hominem Hæreticum eſſe aut fuiſſe, puta Arium, Lutherum, Calvinum. Nemo tamen inter Catholicos ita inſanit, ut id genus homines, Libris ſuis, & Eccleſiæ totius conſenſione damnatos, negare velit, aut credere nolit a Fide vera devios, quod ſibi per divinam Revelationem non conſtet, eos Catholicæ Doctrinæ revera fuiſſe adverſatos. Id aliunde apertiſſime conſtat, hoc eſt ex ipſa rerum Evidentia. Hujusmodi autem facta ad judicium ſpectant Eccleſiæ, Maximorumque Pontificum, & aliorum etiam Epiſcoporum; nullumque dubium eſt, quin iis judicantibus reverentia maxima debeatur. Reverentia, inquam, maxima, & aſſenſus humilis, non autem divina Fides. Nam & iſta judicia nihil aliud reſpiciunt, quam facta a Deo minime revelata; quare neque per ſe immutabilia ſunt, neque ab omni prorſus erroris periculo immunia.

CAPUT XIX.

In Judiciis Eccleſiaſticis tria conſideranda, nempe Doctrina, Perſona, ſeu intentio docentis, & Voces, ſeu phraſes, quibus doctrina exprimitur. In Doctrina damnanda ſive probanda, eſt ab errore immunis Eccleſia; non autem in judiciis de Perſona. An judicia Eccleſiaſtica de Vocibus & ſenſibus ſupranaturalem Fidem poſtulent. Tum ſolum poſtulare videntur, quum ad Fidei doctrinam aut ſtatuendam aut defendendam neceſſarius eſt in Eccleſia Spiritus Sancti afflatus, & quum de Traditione colligenda ex Patribus, & de ſenſibus Canonum, & de verſionibus ſacræ Scripturæ agitur.

NE tamen in judiciis Eccleſiaſticis, de quibus nuper facta eſt mentio, ſuſcipiendis atque penſandis fallamur, utiliſſimum puto animadvertere, diſtinguenda ibi ſemper tria eſſe, nempe *Doctrinam*, *Perſonam docentis*, *& Voces ſeu verba*, *quibus doctrina exprimitur*. Sub nomine Doctrinæ venit id, quod ſignificatur quibusdam vocibus, verbis ac phraſibus, iſtaque doctrina judicari poteſt ſana aut perverſa ab Eccleſiaſticis Judicibus. Quod quum Eccleſia facit, certum eſt, errorem intercedere non poſſe, tum quia fieri non poteſt, ut Eccleſia Dei in Dogmate fallatur, & Chriſti promiſſa irrita efficiat; tum quia ſententiam de re profert, quam a Deo ipſo didicit ſive in ſacris Literis, ſive per antiquiſſimam Traditionem. Ideo immutabilia ſunt ex inſtitutione Chriſti, & ex natura ſui, quod eſt ad hanc partem, Eccleſiæ judicia, meritoque a Catholico grege ſupranaturalis Fidei aſſenſum exigunt.

Perſona docentis tum judicari dicitur, quum judicium fertur de mente animove illius, qui doctrinam quampiam tradidit. Sacrorum Judicum & heic habent locum jura, non ita tamen ut eorum ſententia (quod eſt ad hanc partem) nulli mutationi, nulli errori obnoxia ſit. Humano more, humanis legibus atque ſucceſſu iſta peraguntur. Ut enim vetus habet regula, *Eccleſia non judicat de internis*. E ſolis autem externis, quantum fieri poteſt, interna judicantur. Fieri igitur poteſt, ut qui prava ſcripſit, aut pronuntiavit, recte animo ſenſerit; nam & qui recte ſentiunt, non recte ſemper loquuntur, aut diſputant, & cor interdum aliud credit, quum os ex ſimulatione aliud pronuntiat; ſicuti & qui a veritate aberrant, ſæpe errorem ſuum verborum ambiguitate obtegere ſolent. Præterea multi ex infirmitate intellectus in errores labuntur, non ex pertinacia voluntatis; & cum eodem errore ſuo conjunctam habent debitam erga Eccleſiæ judicia reverentiam, promti abjurare quidquid noverint ab Eccleſia damnatum, & amplecti quidquid illa conſtituat. Hi ſane inter certiſſimos Hæreticos non ſunt computandi, quamquam eos uti Hæreticos Eccleſia de externis judicans rite damnaverit. Quæ autem plena firmitas eſſe in hoc genere poteſt Eccleſiaſticis judiciis, dum occultam feriunt mutabilemque hominum voluntatem ac mentem, & dum interdum e vivis ſublatos, anathemate & diris feriunt, nullam ſuæ mentis rationem reddituros? Neque vero quidquam probri aut periculi in Eccleſiam venit, ſi heic erretur. Ad Doctrinam Chriſti, in qua certe ſtatuenda errare nequit Eccleſia, non ſpectant hujusmodi facta, hoc eſt, hunc aut illum Auctorem privatum ejus erroris eſſe reum, de quo accuſatur, aut recte ſcripſiſſe, quum ſecus animo ſentiret. Sive hoc

ille

ille ſenſerit, quod illi Eccleſia tribuit, ſive non ſenſerit, ſtat ſemper Catholica doctrina, erroreſque in illo homine confixi numquam deſinunt eſſe errores, quamquam ab iis fortaſſe abfuerit ille, quem Eccleſia damnavit.

Nil igitur mirum, ſi uti quibuſdam exemplis ſupra oſtendimus, hujuſmodi judicia iterum inſtitui, & retractari, & mutari Eccleſia patiatur. Immo cuicumque modeſte curanti, ut Auctorem quempiam damnatum ab erroribus purget, ſuccenſere Eccleſia minime conſuevit; quum ſuæ eſſe pietatis ducat, omnibus filiis ſuis quocumque tempore locum vindicandæ innocentiæ relinquere, dummodo ſcandala evitentur, & qui patroni munere funguntur, non ſententias Auctoribus tributas, & ab Eccleſia proſcriptas, tueri, ſed Auctores tantummodo ab erroribus, quibus inquinati credebantur, liberare contendant. Sic Origenem, Theodoretum, Abailardum, Gotheſcalchum, Abbatem Joachimum, alioſque, in ipſis etiam generalibus Conciliis damnatos, ſacrilegium non fuit pro viribus tueri. Atque utinam nullum vere Hæreticum umquam habuiſſemus. Quoſdam contra aut abſolutos, aut innocentes proclamatos, re melius comperta, novis percutere cenſuris in more fuit. Illuſtria ſunt, & huc revocari jure poſſunt Innocentii III. verba in Cap. a nobis de ſententia Excommunic. *Judicium Dei veritati, quæ non fallit, nec fallitur, ſemper innititur; judicium autem Eccleſiæ nonnumquam opinionem ſequitur*, (in definitionibus nempe factorum; nam quæ ad Dogma & Fidem ſpectant, veritate divina jam revelata innituntur) *quam & fallere ſæpe contingit & falli. Propter quod contingit interdum, ut qui ligatus eſt apud Deum, apud Eccleſiam ſit ſolutus: & qui liber eſt apud Deum, Eccleſiaſtica ſit ſententia innodatus.* Attamen quamdiu error manifeſte in ſententiis judicum non appareat, & quamdiu non conſtet, judices fuiſſe deceptos: Ratio poſcit, ut inviolata ſint & veneranda vel hujuſmodi judicia. Quiſquis levi de cauſa & futili aliqua ſuſpicione ductus ea amplecti nolit, Eccleſiæ, Romanorumque Pontificum auctoritati ſanctiſſimæ obſiſtit, & gravi ac juſta caſtigatione plectendum ſe præbet. Sunt & ex his definitionibus, quæ immutabiles, certæque evaſerunt, non quidem proprie ex Eccleſiæ auctoritate, ſed ob nimiam rerum evidentiam, publicamque Hæreticorum pertinaciam, qualem qui in Johanne Hus, Hieronymo Pragenſi, Luthero, Calvino, aliiſque ejuſmodi Eccleſiæ Catholicæ hoſtibus non videt, mente oculiſque cæcutiat neceſſe eſt.

Ad Voces venio, verba, phraſes, formaſque dicendi, quibus uti ſolent homines ad explicandam doctrinam ſuam, eamque transferendam de ſua in aliorum mentem. Et iſtas omnino neceſſarium videtur a Doctrina diſtinguere; nam aut pravo conſilio, aut ex ignorantia poſſunt homines ſub orthodoxis loquutionibus perverſas celare ſententias, & rurſus orthodoxas hæreticis vocibus conveſtire. Cognoſcere autem, & judicare, quid ſonent Voces, phraſes, formæque dicendi, eſt cognoſcere, quis earum ſit ſignificatus, & ſenſus: qui itidem ſenſus, quum ſententiam doctrinamve continere & ſignificare poſſit aut orthodoxam aut hæreticam, pius propterea & ſanus, aut impius & pravus ſit, appareatque ipſe quoque, neceſſe eſt, nihil conſiderata Scriptoris mente. Quærimus igitur, an Eccleſia decernens, qualis ſit, & utrum Catholicus, an Hæreticus alicujus Libri non divini, ſive alicujus dicti, ac propoſitionis ſenſus, falli umquam poſſit, & ſitne illius judicio heic adjungenda ſupranaturalis fides.

Et quidem graviſſimæ rationes occurrunt, quæ heic etiam divinæ Chriſti Sponſæ immunitatem ab errore erroriſve periculo tribuendam eſſe admoneant. Illud enim primo conſtat, Eccleſiæ Paſtores, non ex arbitratu cerebroque ſuo, neque divinando (quod in Phyſicis ac profanis Hiſtoriis fieri interdum ſolet), ſed ex Traditione majorum de Scripturarum ſenſu judicare debere, & Chriſti doctrinam exponere, atque adeo controverſias in Dogmate eſſe dirimendas ſecundum ea, quæ jam a Pontificibus Maximis, Conciliis, & Sanctis Patribus hucuſque accepimus. Quæ res quamquam confirmatione non egeat, nobis tamen eſt Vincentii Lirinenſis viri graviſſimi auctoritate confirmanda: *Catholicorum hoc proprium*, inquit ille, *depoſita Sanctorum Patrum & commiſſa ſervare, damnareque profanas novitates. Ita enim in Concilio Epheſino omnium Patrum una ſuis vox, ut quod erat antiquitus traditum, teneretur; quod adinventum nuper, exploderetur.* Superius vero Apoſtoli vocem interpretans, dixerat: *Depoſitum, id eſt, quod tibi creditum eſt, non quod a te inventum; quod accepiſti, non quod excogitaſti; rem non ingenii, ſed doctrinæ; non privatæ uſurpationis, ſed traditionis publicæ; rem ad te perductam, non a te perlatam; in qua non auctor eſſe debes, ſed cuſtos; non inſtitutor, ſed ſectator; non ducens, ſed ſequens, &c.* Unde autem colligi poteſt vetus iſta neque novitia divinarum Scripturarum interpretatio, & Chriſtianæ Doctrinæ explicatio, niſi e Conciliorum, Romanorum Pontificum, Sanctorumque Patrum

trum

Digitized by Google

trum monumentis ac Libris? Et rurſus quei ſine errore colligi poterunt hujusmodi interpretationes? quei novis Canonibus priſca ſtabiliri doctrina, ſi falli Eccleſia poteſt in aſſequendo ſenſu Canonum antiquorum, Librorumque a Patribus lucubratorum? quei certa erit doctrina, ſi ſenſum verborum, ſub quibus doctrina latet, ſine errandi periculo Eccleſia nequit educere? Immo neceſſe videtur, non ſolum Librorum & Canonum ſenſum, ſed mentem quoque & internum Sanctorum Patrum conſilium in iis vocibus ac phraſibus uſurpandis, Eccleſia cognoſcat atque intelligat. Nam etſi ab errore abeſſent Eccleſiaſtici judices in intelligendo ſenſu verborum, adhuc dubitandum reſtaret, num revera id Sancti Patres exprimere voluerint, quod eorum voces ac verba ſonant, quum fieri poſſit, ut quæ homines animo ſentiunt, & per verba apta prodidiſſe ſibi videntur, aliter ſonent, ac ipſi velint, aut aliter a lectoribus intelligantur. Ad hæc, niſi certiſſimum ſit Eccleſiæ judicium, dum de verborum ſenſu judicat; quomodo profanas vocum novitates tuto declinabit? Neque firmo decreto comprobare ipſa potuiſſet vulgatam, ſeu Latinam, exempli gratia, ſacrarum Scripturarum Translationem, & palam edicere, nihil inibi contineri, quod verbo Dei adverſetur, nihil quod Græco aut Hebræo Archetypo non reſpondeat. Alia incommoda omitto, aut numquam, aut vix evitanda, ubi dicamus, intercedere poſſe errorem in Eccleſiaſticis judiciis de ſenſu Librorum, vocum, & phraſium.

Verum ſuis quoque iiſque moleſtiſſimis difficultatibus ejusmodi ſenteutia laborat, affirmans, nulli errori obnoxiam Eccleſiam, de alienorum Librorum ſenſibus judicantem. Nam hujusmodi judicia feruntur in facta quædam non revelata, in quibus nulla ab errore immunitas Eccleſiæ Dei promiſſa fuit. Et ipſam quidem Eccleſiam novimus divinarum Scripturarum Interpretem, falli neſciam, a Deo conſtitutam; reliquorum autem Librorum interpretem pariter certiſſimam non novimus. Neque porro ipſamet conſuevit divinum aſſenſum hujusmodi judiciis vindicare. Quamquam Honori I. Romani Pontificis Literæ in Oecumenica Synodo VI. tamquam hæreticis ſententiis ſcatentes proſcriptæ fuerint, non defuere tamen Catholici ſubinde viri, qui Literas illas ab hujusmodi nota liberare, & Orthodoxas oſtendere non dubitarunt. Iſta de cauſa nemo hucusque ſuccenſuit, aut diem dixit præſtantiſſimis Scriptoribus Baronio & Bellarmino Honorii Patronis. Noſtris autem temporibus quamquam tot animorum ſeditiones excitarit quinque Propoſitionum damnatio *in ſenſu a Janſenio intento*, & poſtrema hanc in rem habeamus Clementis XI. Pontificis Maximi oracula, nondum tamen ſancitum aperte fuit, ſpectare ad Fidem (quod eſt ad Janſenii ſenſum) Romanæ Sedis ſeu Eccleſiæ totius alioqui venerandam ſententiam.

Equidem in hoc arduo negotio, uti & in aliis ejusmodi, illud in primis cavendum reor, ne Miracula ſine neceſſitate multiplicentur, hoc eſt, ut tum ſolum in Eccleſia mirabilem divinumque afflatum, & ſupranaturelem opem admittamus, quum vera neceſſitas id poſcit ad tutelam Catholicæ Doctrinæ, & ad avertendam Religionis perniciem in proponendis Dogmatis, & profligandis erroribus. Si ea neceſſitas abſit, non video, cur ſponte velimus excogitare Miracula in iis caſibus, in quibus ſe extraordinario auxilio adſuturum eſſe non eſt pollicitus divinus Spiritus. Deinde cavendum, ne defenſione noſtra Eccleſiæ ex ſe fortiſſimæ noceamus: quod tum fieri poſſet, ſi illa ei privilegia tamquam neceſſaria tribueremus, quæ poſtea caſus aliquis ei defuiſſe oſtenderet: qua opinione noſtra Eccleſiam ipſam ludibrio ac telis inimicorum improvide atque incaute exponeremus. Quamobrem videndum eſt, an revera neceſſum ſit, ut Eccleſia Dei, ſicuti in Dogmatibus proponendis, & in ſacris Scripturis interpretandis, ita & in Librorum non Hagiographorum ſenſu aſſequendo ſit ab omni errandi periculo divinitus ſecura. Quid in hac re mihi probabile videatur, afferam, humillimum ſemper erga ſententiam meliorem obſequium præfatus.

Et primo, Eccleſiam, interpretantem verba & ſenſum Canonum, Librorumque a Sanctis Patribus conſcriptorum, ut ſanam inde Chriſti doctrinam hauriat, diſtinguere juvat ab eadem Eccleſia interpretante ſenſa & verba privatorum hominum, ut ea vel abſolvat, vel damnet. Secundo, duæ conditiones conſiderandæ ſunt in Oeconomia Chriſtianæ Doctrinæ, quarum altera ad Eccleſiæ Proceres pertinet, altera ad Chriſti fideles; utraque neceſſaria; illa, ut Paſtores recte proponant: iſta, ut populi recte credant, & credere debeant dogmata propoſita. Prima conditio eſt, ut tunc ſolum ſe ſervandos ab omni erroris periculo immunes Eccleſiæ Paſtores in proponenda cæleſti doctrina ſperare & credere poſſint, quum debitam fidem & diligentiam ipſi adhibebunt in colligenda ipſa doctrina e ſacris Scripturis, Conciliis, Patribus, aliisque Tradi-

ditio-

Digitized by Google

ditionis Eccleſiaſticæ monumentis. Quæ Concilia huic muneri ac debito defuere, quamquam initio congregata fuerint optimis auſpiciis, Conciliabula evaſere, ut de Synodis Ariminenſi, Epheſina Latrocinii, aliiſque exploratum habemus Quapropter tum Epiſcopi in Conciliis, tum Pontifices Maximi judicaturi, quum lis eſt de Dogmate, non pro ſuo quique ingenio, ſuisve affectibus, ſententiam ferre debent, ſed qualem Traditio diligenter explorata ſuppeditat. Tum vero diligenter explorata Traditio dicitur, quum ex Patrum, Theologorum, & Conciliorum documentis, Epiſcopi evidenter intelligunt, num doctrina quæpiam tradita, an potius improbata a Majoribus noſtris fuerit. Qua in re Evidentia moralis & requiritur, & ſufficit, qualem prudentes viri in aliis humanæ vitæ graviſſimis negotiis ſequuntur, ut aliquid prudentiſſime credant, aut non credant. Ubi præceſſit iſthæc Evidentia, neque vis, aut pravi affectus interceſſere: ad ſententiam Eccleſiaſticam certus eſt greſſus; eaque doctrina, quæ tum proponitur, divino aſſenſu a ſingulis Chriſti Fidelibus credenda eſt vera, atque germana cæli doctrina. Impleta enim conditione, quæ ex parte Paſtorum exigebatur, ſua quoque promiſſa Chriſtus implet, & adminiculo eſt Petri Succeſſoribus, Conciliiſque Generalibus, ne a ſalutari veritate aberrent.

Altera conditio, Chriſti Fideles reſpiciens, ea eſt, ut unusquiſque, ſtatim ac ſibi perſpicuum atque evidens ſit, ejusmodi definitionem a legitime habitis Conciliis, ſummisve Pontificibus e Cathedra pronuntiantibus, vel olim, vel recenter, prodiiſſe, iis fidem adjungere debeat ſupranaturalem. Evidentia moralis & heic locum habet, credendique neceſſitatem imponit. Nam quoties aliquid a Deo revelatum fuit, idque per Eccleſiam minime fallacem conſtat revera fuiſſe a Deo revelatum: cur diutius ſuſpendere velimus fidem noſtram? Perſpectum habemus, credenda eſſe quæcumque Dogmata habet vera Chriſti Religio. Si cordi nobis eſt æterna ſalus, & grave ſcelus effugere animus eſt, iis habenda eſt plena fides, ſimul ac evidenter innoteſcit, eadem pro Dogmatibus ab Eccleſia proponi, tergiverſatione omni, cavillationibusque ſubmotis. Eodem modo, uti diximus, etiamſi ex Revelatione divina notum nobis non ſit, Romanos Pontifices, aut ſingulos Conciliorum Patres legitime electos, baptiſmate ſacro ablutos, ab omni hæreſi alienos fuiſſe; aut privatos homines, Parochos, & Epiſcopos, a quibus ἁγίοις ea dogmata Plebi Chriſtianæ tradi ſolent, aut falli aut fallere non potuiſſe, atque alia id genus: ab iis tamen Dogmatibus credendis abſtinere non licet, ubi moraliter evidens ſit, a legitimis Paſtoribus legitime propoſitam fuiſſe Chriſti doctrinam. In reliquis humanis negotiis & credimus, & agimus; & niſi agamus, merito interdum punimur, ſola Evidentia morali præeunte, mentemque noſtram movente: cur in omnium maximo negotio æternum increduli eſſe, & moras ad credendum nectere velimus? Num omnia ſuo ore ſingulis nobis e cælo revelare debet Deus? num omnem quæſtionem per miracula evidentia dirimere? Præcepit ille, ut Eccleſiam audiremus; & qui Apoſtolos, eorumque Succeſſores Epiſcopos audit, Chriſtum audit, ut ipſemet ait Lucæ X. 16. Igitur, ubi conſcientiæ noſtræ patuit, quid de Chriſtiano Dogmate legitima Romanorum Pontificum, & Conciliorum, & Patrum auctoritas decrevit, id fortiter credendum; & nolle credere, aut inſani, aut hæretici hominis erit.

His poſitis, ſi petatur, an Eccleſia falli poſſit in intelligendis ſenſibus & verbis ſacrorum Canonum, & Sanctorum Patrum: reſpondemus, ipſam falli non poſſe, poſtquam in iis expendendis curam debitam, & ſinceritatem adhibuit, & Evidentiam moralem ſecuta eſt. Quam tamen immunitatem ab omni errore tum ſolum tribuimus, quum de colligenda Traditione cæleſtium Dogmatum agitur, non autem in aliis rebus & factis neutiquam revelatis. Id e Chriſti promiſſis neceſſario fluit. Nam ſi Chriſtus Eccleſiam ſuam a ſalutari veritate Dogmatum numquam receſſuram pollicitus eſt, uti aperte ſcimus pollicitum fuiſſe; & inſuper ſi Dogmatum & Scripturarum vera interpretatio atque definitio haurienda eſt e Sanctorum Patrum, Conciliorumque præcedentium documentis, uti hauriendam eſſe conſtat: neceſſe eſt, ut Eccleſiaſtici Judices hujusmodi monumenta eorumque ſenſus intelligere ſine errore poſſint, quoties conditionibus ſibi impoſitis rite defuncti fuere. Nam qui doctrinam ſanam ac veritatem in Eccleſia ſua Chriſtus ſervet, & quo pacto Paſtores tuto ipſam conſtituant, & ab hæreticis deliramentis tueantur, ſi errandi periculum ſubſit, vel poſt diligens Patrum examen, & Evidentiam compertam, & proſcriptos ſæculi affectus?

Peculiare igitur ſancti Spiritus auxilium neceſſario adeſſe dicimus Eccleſiæ, dum ejus Paſtores monumenta Traditionis fideliter & ſedulo conſulunt. At illud adeſſe, aut neceſſarium eſſe nequaquam dicere audemus in ſingulorum Patrum Libris & ſenſibus examinandis, atque interpretandis, vel quum

Tra-

Digitized by Google

Traditio inde hauritur. Spiritus ſancti ope, inquam, indigent & donantur Eccleſiæ Magiſtri, quum collective e Sanctorum Patrum Libris Dogmata petunt; non autem id certum, quum ſingillatim de unoquoque Patre judicant, ejusque ſenſa exponunt. Paradoxum id videatur, nam poſtquam dedimus Conciliis & Eccleſiæ, tamquam neceſſariam immunitatem ab errore in interpretandis omnibus aut plerisque Patribus collective ſumtis, ſi rurſus in intelligendis ſingulis falli ii poſſunt, errori quoque obnoxia ſit eorum auctoritas oportet in interpretandis omnibus, aut plerisque Patribus; univerſalia enim e ſingularibus conſtant, & ſingularium infirmitas in univerſalia quoque tranſit.

Attamen mirari deſinent, quicumque ſecum animo volvant certiſſimum illud Catholicæ Eccleſiæ effatum: nempe ſingulos Sanctos Patres, & ſingulos privatos Præſules in doctrina Chriſti explicanda & tradenda, firmum veritatis argumentum præſtare non poſſe; & contra, omnes, aut plerosque in aliquo Dogmate & in ſacrarum Literarum expoſitione concordes, quod eſt ad fidem & mores, ſolidiſſimum atque divinitus certum ſuppeditare veritatis argumentum. Nempe ſinguli, quamquam ſumma veneratione digni, errare tamen potuerunt, quum peculiari Spiritus ſancti inſpiratione quisque ſingillatim ſumtus caruerit in ſuis conſcribendis Libris, & quibusdam phraſibus ac verbis adhibendis. At omnes ſimul ſumti errare nequaquam potuerunt; Eccleſiam quippe ipſi illi ſimul ſumti referunt, quam numquam in errores lapſuram pollicitus eſt Chriſtus. Deinde non quod aliquis vir Sanctus hoc illudve ſenſerit, ejus ſententia ſufficit ad ſtabiliendum aliquod Chriſti Dogma, neque uno illius dicto niti Conciliorum judicia debent; ſed opus eſt ſtatuere & credere, quod omnes, aut plerique Patres, & rationes, & alia Traditionis legitimæ documenta ad ita credendum impellunt. Quapropter, quamvis in quibusdam Oecumenicis Conciliis, & plerumque a Dogmaticis & Polemicis Theologis, loca Sanctorum Patrum afferuntur in confirmationem ſacrorum Dogmatum, & Eccleſiaſticarum ſanctionum; eorum tamen ſingillatim ſumtorum ſenſus ad fidem non pertinet; neque divino aſſenſu credendum eſt, ſingula ea verba & phraſes eum continere ſenſum, quem Epiſcopi & Theologi intelligunt. Sed interdum ea, qua par eſt reverentia, aliter aliqua interpretari licet, intacta ſemper veritate doctrinæ. Id inter Theologos eruditione non minus, quam ſinceritate conſpicuos fieri ſinit Eccleſia. Et in Oecumenica Synodo VII. ut alias Synodos prætermittam, occurrere ex his nonnulla poſſunt, uti, exempli gratia, minus apte adhibitus eſt ad firmandum Imaginum cultum S. Baſilii locus, ubi ille de Filio Deo loquitur, perfecta & integra Dei Patris imagine. Nam quod de rationibus jam diximus, de effatis quoque Sanctorum Patrum dicendum eſt, quibus Dogmata ſtabiliuntur atque probantur. Plurimas tum rationes, tum ſacrarum Literarum & Patrum ſententias, Concilia, & Romani Pontifices ſemper habent, & congerunt, quum Dogma quodpiam rite decernunt. Sunt autem inter iſtas multæ invictæ, & ab impiis tantum aut dementibus in controverſiam adducendæ; ſunt & aliæ probabiles tantum, & veriſimiles, quæ tamen invicem robur ſibi dant, & accipiunt; & aliæ quoque interdum poſſunt animadverti, quæ nihil ad rem propoſitam faciant.

Iſta vero omnia ſimul conjuncta eam Dogmatis ac Traditionis moralem Evidentiam præſtant, quæ neceſſaria eſt, ut Eccleſiaſtici Judices prudenter & tuto de Doctrina credenda ſententiam ferant. Qua in re patet, nihil novi a Deo tunc revelari, nullumque novum factum divinitus ſtatui; ſed divinam opem tantummodo adeſſe, ut quod jam ante revelatum fuerat, tunc a judicibus ſine errore deprehendatur, atque ut ab examine religioſe ac ſapienter inſtituto, & ab Evidentia morali, omnis umbra humanæ fallaciæ avertatur, etiamſi ad fidem ſingula ea facta, ſingulæ Patrum Interpretationes minime ſpectent. Et profecto Dei providentiæ ejusque promiſſis, pro Eccleſiæ Catholicæ & Doctrinæ veræ incolumitate jam factis, tribuendum neceſſario eſt hujusmodi patrocinium, non autem in omnibus etiam ſingularibus. Eodem etiam modo ad peculiarem Dei providentiam pertinet, ne omnia ſacrarum Scripturarum exemplaria, aut omnes Sanctorum Patrum Libri in mundo pereant, ne omnes Epiſcopi in Synodis, ne omnes Sancti Patres in Dogmatis exponendis errent; non autem pertinet, ut ſingula etiam Scripturarum, ac Patrum exemplaria ſerventur, atque ut ſinguli Epiſcopi, ſinguli Sancti Patres numquam in Doctrina fidei hallucinentur.

Ex alia autem regula, quam antea ſtatuimus, certum eſt, unumquemque Fidelium, ſimul ac evidenter cognovit, Dogma aliquod ab omnibus, aut plerisque Patribus tradi, conſentire ſtatim, illudque amplecti debere, etiamſi nulla Eccleſiæ definitio præceſſerit. Si contra conſcientiam & intelligentiam ſuam heic

Digitized by Google

heic ille agat, & contraria tueri velit, ac venditare incipiat, facile ſe præbebit, aut puniendum aut coercendum tamquam temerarium. Et nullum quidem ſolenniter conſtitutum eſt Eccleſiæ Catholicæ Dogma, quod evidenter antea non apparuerit in Patrum ſcriptis, atque in aliis Traditionis Eccleſiaſticæ præcedentibus monumentis memoriæ mandatum. Id cernere eſt in Conciliis Epheſino, Chalcedonenſi, Conſtantinopolitano II. III. & IV. in Lateranenſi ſub Martino, in Florentino, & ceteris fere omnibus, ubi e Traditione Patrum omnia ſanciuntur. Id in Epiſtolis Maximorum Pontificum, Cæleſtini, Leonis, Gelaſii, Hormisdæ, Vigilii, Gregorii, Agathonis, & aliorum deinceps. Pelagianam peſtem Julianus tuebatur quibusdam peſſime intellectis Patrum locis. At Auguſtinus a ſe ſtare, hoc eſt, cum Eccleſia Catholica ſentire antiquos Patres in lib. 1. & 2. contra ipſum Julianum accuratiſſime demonſtrat, & Irenæum, Cyprianum, Reticium, Olympium, Hilarium, Ambroſium, Gregorium Nazianzenum, Baſilium, Chryſoſtomum, Hieronymum ſuæ ſententiæ faventes adfert. Sæculis autem proxime præteritis, quibus Socinus, ejusque gregales, Myſteria vel omnium auguſtiſſima in dubium revocarunt, Arminianis ſubinde a tanta temeritate parum abludentibus, lis intentata eſt Nicæno Concilio, illiusque decretis de vera divinitate Verbi credenda, quaſi hæc vetuſtioribus Patribus (ſi Superis placet) aut ignota, aut etiam improbata fuerit. Verum ab hujusmodi calumniis ita nunc liberata eſt Nicæni Concilii fides cura hominum eruditorum, ac præcipue Georgii Bulli, cui licet a Catholicorum communione alieno multum tamen laudis debetur, ut jam nemo non videat trium priorum Sæculorum Patres atque Scriptores cum Nicænæ Synodi Patribus in ea ſententia apette conſenſiſſe. Hanc itaque Evidentiam cum omnibus receptis Eccleſiæ Catholicæ Dogmatis atque definitionibus perpetuo conjunctam, hanc, inquam, Patrum Traditionem atque concordiam facile unusquisque per ſe deprehendat, ſi fideliter ac accurate veterum monumenta perpendat, idque ſatis eſſe poteſt, ut ſine alio Eccleſiæ decreto iis Dogmatis Chriſtiani adjungere aut tuto poſſint aut debeant fidem. Sed iſtam Traditionem evidentiorem, & divinitus certam Eccleſia deinde facit, dum Dogmata ipſa ſtatuit. Neque dubitare amplius licet, quin Patrum chorum Eccleſia probe intellexerit, & ſine errore ſenſa illorum interpretata fuerit, quando certum eſt, illi divinum Spiritum non deeſſe, dum Traditio ſincere colligitur, & doctrina a Majoribus tradita definitur.

Ad judicia ergo de ſenſu Canonum quod attinet, ſi agatur de generalibus Conciliis, aut etiam de particularibus ab Eccleſia tota probatis: videre neſcio, quei admittenda non ſit (vel quando ſingularium Canonum interpretationes fiant) in legitimis Eccleſiaſticæ Doctrinæ Judicibus eo ab errore immunitas, quæ illis certe eſt, dum ſenſus ſingulares Bibliorum, & collective Sanctorum Patrum ſenſus exponunt in fidei & morum doctrina. Quum ſingularia hæc monumenta certiſſimas contineant Euangelicæ veritatis ſanctiones, neceſſe eſt, ut ad earum ſenſus intelligendos opem conferat Deus, ne promiſſa Chriſti fruſtrentur, & ne in neceſſariis Eccleſia deficiat. Reliquorum Conciliorum Canones ſingulares, quos Eccleſia rite nondum probavit, etſi auctoritate & pondere præſtare ſoleant ſingulorum Patrum ſcriptis, attamen non alia lege eorum ſenſa intelliguntur, atque explicantur, quam qua ſingulorum Patrum Libri. Utrobique ſimiles rationes atque argumenta militant.

In intelligendis & comprobandis Verſionibus ſacrarum Scripturarum neceſſe itidem eſt, ab errandi periculo libera ſit Eccleſia. Ideoque Vulgatam Latinam, quam Tridentina Synodus authenticam renuntiavit, non venerari, non divinæ veritatis fidam interpretem cenſere, piaculum foret, non quod ſingulorum verborum ac phraſium uſus in ea verſione probanda divinitus Eccleſiæ revelatus fuerit; ſed quod eam verſionem poſt tot Sæculorum, & Eccleſiarum, & Eruditorum conſenſum atque conſilium, evidenter Oecumenica Synodus deprehenderit iis abundare dotibus, quæ ipſam perſuadeant & reliquis Latinis verſionibus præſtare, & fideliter reddere divinum verbum, erudiendis in doctrina ſana fidelibus neceſſarium. Decreto poſt tantam evidentiam prudenter concepto quin adfuerit ope ſua divinum Numen, dubitare nos vetat non una conſideratio: Et neceſſe ſane eſt, ut Latinæ Eccleſiæ ſit aliqua verſio, unde Paſtores & populi petere veram ſacrarum Literarum doctrinam poſſint. Nam Græce & Hebraice plerique neſciunt, & porro ſcire nequeunt. Quænam ergo erit umquam hæc authentica, & fida, & ſine fraude ac depravatione facta verſio, ſi eam ne poſt accuratiſſimum quidem examen Eccleſia ſine periculo errandi ſtatuere poteſt? Præterea divini Verbi interpres legitima a Deo conſtituta fuit Eccleſia, & tot hucusque ex ipſa habemus decreta vulgatæ Verſionis ſenſibus innixa, ad erudiendos in vera fide Catholicos. Porro iſta Eccleſiæ auctoritas, atque ejus

Digitized by Google

decreta ſuſpicione erroris laborabunt, quando certum non ſit, eam a Deo regi, ita ut in aſſequendis Verſionis alicujus ſenſibus minime decipiatur. Divina autem providentia quum ſapientiſſima & potentiſſima ſit, ubi finem aliquem voluit, opus eſt, ut media quoque neceſſaria ad eum finem conſequendum ſuppeditarit. Parco aliis intolerandis incommodis quæ ſequerentur, ſi Verſionum, ac præſertim Vulgatæ, ſenſus certo intelligere non poſſe Eccleſia dicatur.

Ceterum, uti dicebamus, non ita ſtatuendum eſt, ut ſingula vulgatæ Verſionis verba, immo omnia ejuſdem puncta, & commata, exiſtimanda ſint divino calculo confirmata, quod generali conſtitutione ipſam Verſionem Synodus Tridentina probarit: quam nonnullorum opinionem piam potius, quam prudentem & veram putamus. Nam nulla vitia in ea verſione deprehendi poſſe, nihilque illic haberi, quod aut Græcis aut Hebraicis Codicibus penitus non reſpondeat, qui affirmare velit, aut in hujuſmodi eruditione plane ſit hoſpes oportet, aut nimio zelo rapiatur. Hos errores, ſi ita appellare placet, hæc menda, & haſce qualeſcumque diſcordias a Græcis aut Hebraicis Libris, immo inter ipſa exemplaria Latina, ſæpe notarunt viri Literarum ſcientia præſtantes, Theologi, & Catholici, & in ipſa arce Religionis Roma; neque ignorarunt ipſi Tridentini Patres. Itaque authentica in iis ſolum proclamata vulgata Verſio, quæ ad fidei & morum doctrinam faciunt, in quibus dignoſcendis & conſtituendis inconcuſſa ſunt legitima judicia Eccleſiæ & Apoſtolicæ Sedis. Reliqua diſſimulata ſunt, & Eruditorum arenæ relicta, utpote non neceſſaria; neque enim in ſenſibus, rebuſque minime neceſſariis ſtatuendis divinam opem ſibi tribuit Eccleſia. Proinde ea tantum mens Tridentinis Patribus fuiſſe videtur, ut vulgata Verſio ſine erroribus & fidelis eſſe credatur in Doctrina ad fidem & mores pertinente; & ſapientiſſime decretum eſt, eam in diſputationibus, & concionibus publicis, & ſacris Myſteriis adhibendam eſſe, tutoque adhiberi poſſe, reliquis Verſionibus poſthabitis, in quibus tales prærogativas non agnoſcit Eccleſia. Verum ne alias quidem improbavit Verſiones, quæ bona fide concinnatæ fuerint, & quantum fieri poteſt, veritatem originalis textus & Traditionem doctrinæ veræ exprimant; multoque minus Hebraicos codices, & LXX. Interpretum Verſionem exploſit. In hanc rem præter Sixtum Senenſem, Andream Vegam, Melchiorem Canum, Genebrardum, Marianam, Serarium, Bonfrerium & alios, conſulendus eſt doctiſſimus Cardinalis Pallavicinus Libro 6. Cap. 17. Hiſt. Conc. Trid.

C A P U T XX.

Eccleſiaſtica judicia de privatorum hominum Libris, Verbis, & Senſibus, ad fidem pertinere minime videntur. Et tamen doctrina in iis aut probata, aut damnata, Fide ſupranaturali credenda. Ipſa illa judicia quandonam certa quoque credenda ſint, quamquam non aſſenſu divinæ fidei. Quid heic Diſciplina præcipiat. In Janſenii cauſa quid præſtandum.

ATque hactenus de Eccleſia interpretante Verba, phraſes, & ſenſum tum Canonum, tum Librorum, quos conſcripſere Sancti Patres, quum de Traditione colligenda, & ſalutaribus Dogmatis ſanciendis agitur. Reſtat, ut & de ſenſibus Librorum aut dictorum agatur, quorum Auctores fuerint privati homines, aut Hæretici, aut alii ab Eccleſia proſcribendi. In his utique judiciis quantalibet evidentia & cura peractis, quantumlibet ſuſpiciendis ac venerandis, eamdem ipſam peculiarem divini Spiritus opem adeſſe non arbitror, quam in ſanciendis Dogmatis Eccleſiæ tribuendam eſſe credo. Potiſſima hujus aſſerti ratio eſt, *quia* non omnibus ſuæ Sponſæ judiciis ſe præſto futurum Chriſtus pollicitus eſt, ſed iis tantummodo, quibus conſtituenda eſt, explicanda, ac proponenda ſalutaris doctrinæ veritas, & eliminandi errores. Hujuſmodi vero judicia de privatorum hominum verbis ac phraſibus non doctrinam reſpiciunt, ſive ſanam, ſive hæreticam, ſed ſolos verborum ſenſus ſuapte natura mutabiles, aut intelligibiles ſecundum arbitrium atque opinionem mortalium. Mutabiles quidem ſunt, & æquivoci interdum, tum in Patrum, tum in Conciliorum monumentis ver-

borum

Digitized by Google

borum ſenſus. At quum neceſſe ſit, illinc petere Traditionem, veramque doctrinam, neceſſe quoque eſt, ut Deus Eccleſiæ adſit ſenſus illos interpretanti, eamque ab errore tueatur, quando ipſam conſtituit columnam & cuſtodem Veritatis. A verbis autem, & phraſibus Scriptoris alicujus, hominisve privati, neque cognitio, neque conſervatio Catholicorum Dogmatum pendet. Jam aliunde ſancita ſunt, aut ſanciri debent Dogmata, & ſecundum illa expendendi ſunt eorum Librorum ſenſus, non autem ſecundum ſenſus eorum Librorum ſunt expendenda Dogmata. Hoc eſt: quia ope divina certo Eccleſia cognoſcit, quid Canonum & Patrum verba ſonent, doctrinam Fidei ad eorum ſenſuum normam conſtituit. At contra ideo de Librorum privatorum ſenſibus Eccleſia judicat, quia ipſos jam conſtitutæ doctrinæ aut adverſantes aut conſonos animadvertit. Igitur, etiamſi Eccleſia in hujuſmodi Librorum ſenſibus intelligendis falleretur (quod tamen accidiſſe, niſi evidenter contrarium pateat, numquam a piis fidelibus putandum eſt), non ideo periclitaretur doctrinæ veritas, non ideo Eccleſiæ prærogativa in Dogmatis ſtatuendis quidquam læderetur.

Ubi ergo conſtat (conſtare autem facile poteſt) quam doctrinam probare aut damnare velit Eccleſia, dum effatum quodpiam privati alicujus hominis probat, aut damnat: neceſſe eſt, ut integro animi & cordis aſſenſu eam cum Eccleſia amplectamur aut abominemur doctrinam. Nulla deinde eſt neceſſitas, ut eodem etiam aſſenſu fidei credamus effati illius verba revera ſonare & ſignificare id, quod Eccleſia probat, aut damnat, noſque cum illa probamus ſive damnamus. Certe non apparet, cur dicendum ſit ſpectare ad fidem peculiare hoc factum. Non illud olim revelavit Deus; ne nunc quidem Eccleſiaſticis Judicibus opus eſt ut revelet, aut ſaltem ut extraordinarium conferat auxilium, ne in aſſequendo eorum verborum ſenſu erretur, quando ſive ea Auctoris verba id ſignificent, ſive non ſignificent, ratum certumque ſtat de Doctrina Eccleſiaſticum judicium, & Chriſtiano gregi evidenter conſtare poteſt, de qua doctrina judicium tunc fuerit pronuntiatum. Id ex obvio verborum ſenſu facile agnoſcitur. Si dubius & æquivocus eſt ille ſenſus, ipſum per alia verba explicare & determinare ſolent Eccleſiaſtici Judices, uti pluribus exemplis confirmari poteſt, donec fidelibus evidenter innoteſcat, quam doctrinam aut configere, aut commendare tum velit Eccleſia. Ita in Janſenii negotio dum Romana Cathedra, aut Eccleſia congregata explicet (ſi opus eſt, communi tamen ſententia non eſt opus) atque ſtatuat, quem ſenſum, & quam doctrinam ipſa damnavit damnatamque velit in V. Propoſitionibus Janſenio tributis: Dogma Fidei tunc in tuto erit, atque errori præcludentur viæ; neque ulla neceſſitas amplius erit, credendi ſupranaturali aſſenſu, eamdem illam damnatam doctrinam in Janſenii verbis atque intentione fuiſſe, quum id ſcire, aut credere, neſcire, aut negare, merum tantummodo factum reſpiciat, a quo doctrina fidei nequaquam pendet.

Sed alia quoque ſuppetit ratio, quare ad fidem pertinere non poſſint Eccleſiaſtica de privatorum hominum Libris, verbis, ac ſenſibus judicia. Hominum verba æquivoca, ut diximus, plerumque ſunt tum ex inſtitutione populorum, tum ex uſu Scriptorum, metaphoris aliiſque tropis utentium. Non unus itaque, ſed diverſus plerumque iis ſenſus ſubeſt. Neque impedire Eccleſia poteſt, quominus aliena dicta æquivocationibus ſcateant, & æquivocos ſenſus pariant. Neque hoc impedire miraculorum ope Deus voluit, aut vult, quum ſatis ipſi ſit facere, ne in interpretandis explicandiſque divinis Libris, & colligenda Traditione, & proponenda vera doctrina, errare poſſint legitimi Eccleſiæ Catholicæ judices. Hinc eſt, quod Eccleſia ita ſtatuere non poteſt, unum quempiam ſenſum verbis alicujus Libri, ſive propoſitionis ineſſe, ut alius ſenſus ſubeſſe non potuerit, ac poſſit; quamquam ſimul ac ſtatuit, quodnam dogma ſub iis verbis ac ſenſibus claudi ipſa arbitretur, ipſumque damnat, dubitandum amplius non ſit, quin recte & ſine errore damnatum illud dogma fuerit. Experientia ipſa his ſuffragatur. Certe Eccleſia enuntiationes easdem ſecundum varios ſenſus acceptas, nunc adprobavit, nunc improbavit, & eadem omnino verba modo averſata eſt, modo amplexa, prout ipſi viſa ſunt ſignate aut pravam aut rectam doctrinam. Ita celebris illa theſis: *Chriſtus eſt unus e Trinitate*, ſive *unus de Trinitate paſſus eſt*, ab Hormiſda Romano Pontifice aliiſque Catholicis rejecta primo fuit, quod ejus ſenſus ad Eutychianam Hæreſim accedere crederetur, & ab ipſa ſignificari, divinam naturam humanis doloribus ac infirmitatibus fuiſſe obnoxiam. At ſubinde eamdem theſim uti Catholicam recepere Joannes II. & Vigilius Romani Pontifices, atque Oecumenica Synodus V. quum nempe in Catholico ſenſu accepta fuit & credita veram Eccleſiæ Catholicæ ſententiam

etiam ſonare, atque exprimere. In Synodo Antiochena vocem *Homouſion* Epiſcopi complures proſcripſere, in ſenſu Pauli Samoſateni acceptam; Nicæni vero Patres in ſenſu Catholico conſecrarunt. Ita & tempus fuit, quo variæ circa Incarnationem ſententiæ ſecundum varias illarum intelligentias male aut bene ſonabant. Quum Pelagii Literæ, ac Cœleſtii Libellus de gratia Dei coram Zoſimo & Romana Synodo lectus fuiſſet, *Libellus ille Catholicus dictus eſt*, uti ſcribit S. Auguſtinus Lib. 2. ad Bonifacium Papam Cap. 7. ita ut Zoſimus, pro fama utriusque Hæretici ſolicitus, non ſine aliqua indignatione ipſos purgarit apud Africanos Patres, inquiens Ep. 4. *Eſt-ne ullus locus, in quo Dei gratia, vel adjutorium prætermiſſum ſit?* Verum Pelagius nomine Gratiæ non peculiare Dei donum animæ infuſum, ſed legem, doctrinam, exempla Chriſti, aliaque externa adminicula intelligebat. De hoc ſenſu monitus Zoſimus ab Africanis Patribus, adprobatos ante Libros eorumque Auctores anathemate feriit, ab Eccleſia ejecit. Multus ſim, ſi alia in hanc rem exempla congerere velim, quibus videas, in aſſequendis privatorum Librorum, verborumque ſenſibus tam certa non eſſe Eccleſiæ judicia, ut divinam fidem exigant, quum tamen eisdem ſemper ſit divinitus certiſſimum de doctrina judicium.

At inquiat aliquis: Ergo, ſi erroribus obnoxia eſt Eccleſia in damnandis privatorum Librorum ſenſibus, nullam hujusmodi judiciis fidem habere debebimus. Ergo liberum erit unicuique, aliter eosdem Libros, & privatorum hominum dicta ac verba, non ſecundum Eccleſiæ interpretationem, ſed pro intelligentia ſua, explicare, adeo ut ſuperflua quoque dici poſſint hujusmodi decreta. Ergo fruſtra tot ictibus Apoſtolica Sedes percuſſerit reluctantes adhuc Janſenianorum reliquias; immo parum æque præceperit, ut V. Janſenii Propoſitiones in ſenſu ab eodem Janſenio intento proſcriptæ, non ore ſolum, ſed corde etiam a fidelibus ejurentur. Ita argutentur quidam, ſplendida in ſpeciem, ſed fallaci plane ac temeraria conſecutione. Dicimus igitur, non exigi certe, ut divinæ fidei aſſenſu credamus, hominem quempiam ab Eccleſia, ſive ab Apoſtolica Sede, tamquam Hæreticum damnatum, reipſa talem quoque eſſe in conſpectu Domini Dei, cujus unius eſt hominum corda ſcrutari; aut revera alicujus Libri ſive Auctoris verba id ſonare, quod damnatum ab Eccleſia fuit; eumque habere ſenſum, quem Eccleſia ipſis tribuere videtur. Fieri poteſt, ut ex aliis monumentis poſt judicium primum detectis, & ex diligentiori locorum, verborumque collatione ille qui antea prave ſentire putabatur, in recta ſententia fuiſſe poſtea deprehendatur, ejusque verba commodius & accuratius explicata, ab impietate liberentur. Quod quoties ſecundum germanas Criticæ regulas, & ſincero patrocinio præſtetur, neque ab Eccleſia, neque ab Eruditis moleſte ferendum eſt. Major enim cura Veritatis, & Chriſtianæ Caritatis habenda, quam proprii judicii, quando ejus naturæ judicium non eſt, ut neceſſario veritas cum ipſo conjuncta incedat: quod in Eccleſiaſticis de Doctrina, ſeu Dogmate, judiciis rite peractis ſemper fieri, eſt apud nos exploratum. Ex adverſo etiam contingere poteſt, ut re melius explorata atque diſcuſſa, qui Auctor, qui Liber ante ab Eccleſia aut probatus aut abſolutus fuerat, male ſenſiſſe, & hæretica dogmata continere poſtea noſcatur, & æquiſſime tamdem damnetur. Ex hac regula Ibæ Epiſtolam, atque Theodoreti Capitula, quæ in Concilio Chalcedonenſi cenſuram Patrum effugerant, eorum Auctoribus Catholicæ communioni redditis, deinde Oecumenica Synodus V. execrata eſt, impiisque ſententiis atque erroribus ſcatere deprehenſa juſtiſſimo anathemate perculit. Rurſus Honorium Romanum Pontificem Oecumenica Synodus VI. Hæreticis accenſuit, ejusque Epiſtola ad Sergium tamquam impia proſcripta. At veritati & æquitati ſuus perpetuo futurus eſt locus. Utique poſt tantum antiquitatis conſenſum ego negare non auſim (parcant Baronius, & alii) quin anathema dictum Honorio fuerit; ſed cum Baronio, Bellarmino, & aliis contendere & nos poſſumus, Honorium male revera non ſenſiſſe de Chriſti Voluntatibus: neque Hæreticum plane fuiſſe. Reſtat adhuc illius Epiſtola. Nihil ibi doctiſſimis viris occurrit, quod conſiderata temporum & rerum conditione, verum referat Monothelismum, hominemque faciat impia tradentem. Quare damnatam in Honorio doctrinam *nos* quidem execramur; at Concilii ſententiam de Perſona & Scriptis Honorii certe ſuſpiciendam, ſed non omnino certam cenſemus, quod & quamplurimi ante nos cenſuere, ſcriptisque prodidere, plaudentibus Eruditis, & Eccleſia, atque Apoſtolica Sede poſt tot annos nequaquam improbante illorum conſilium. Video, in magnis ambagibus verſari, qui Epiſtolam illam merito fuiſſe damnatam evincere conantur, & Baronium atque Bellarminum cum ſua ſententia componere volunt.

Ceterum, quotiescumque Eccleſia, aliquem

Digitized by Google

quem aut Auctorem aut Librum poſt plenam cauſæ cognitionem damnavit, & illius mentem, iſtius ſenſum, quantum fieri poteſt in humanis, accuratiſſime inveſtigavit, & conceptis verbis de adhibita diligentia, & de ſenſu proſcripto monuit fideles, confirmata ſententia priore, & improbato illius Auctoris ſive Libri patrocinio; tantum roboris Eccleſiaſticis judiciis accedit, ut iis non acquieſcere, & adhuc adverſari, non temeritas tantum, ſed ſcelus ſit, idque non leve. Veneranda ſemper ſunt Apoſtolicæ Sedis, & Eccleſiæ, vel de his rebus judicia. At tamen tolerare interdum Eccleſia ſolet ac poteſt, ut damnatis Auctoribus, Libriſque proſcriptis modeſta & humilis defenſio præſtetur. Melius ipſa amat ſuos habere innocentes, quam reos. Et quamquam prius rite judicaverit ſecundum allegata & probata: nihilominus æqui deinde bonique facit hujuſmodi etiam patrocinia, utpote quæ interdum veritati proſpicere, ſemper Caritate abundare poſſunt. Verum, poſtquam Eccleſia nulli diligentiæ pepercit, & patronos nihil ſolidi aſſerentes, immo cavillationibus tantum cauſam agentes, ſilere juſſit novis decretis, humillime parendum eſt. Et non divina quidem, ſed pia fides, & non oris rantum, ſed & animi reverentia eſt his adhibenda judiciis.

Ad leges Diſciplinæ, quæ interdum tutelam ſuſcipi reorum ſinit, pertinet etiam noſtræ ſententiæ æquitas. Tum Eccleſiæ intereſt aperire, tum fidelium cognoſcere, qui ſint Hæretici, hoc eſt homines Catholicæ Fidei vel voce vel ſcriptis adverſi, & qui ſint Libri ſenſibus perverſis, & errorem ſpirantibus contaminati, ut vera Chriſti Doctrina incolumis in congregatione fidelium ſervetur, & omnis errandi cauſa auferatur. Utramque peſtem vitandam eſſe ſcimus e Chriſti ejuſque Apoſtolorum imperio, ne, ut ait Apoſtolus 2. ad Tim. III. 13. *Mali homines, & ſeductores, & errantes, in errorem nos mittant*. Porro ex inſtitutione divina Paſtorum eſt, ſcilicet Epiſcoporum, ac potiſſimum Apoſtolicæ Sedis, lupos hujuſmodi detegere, & venenata paſcua removere. Ipſorum eſt judicare, quid ovibus fugiendum ſit, quidve ſequendum. Igitur ſine crimine, ſine temeritate negari obſequium, & pia fides non poteſt hujuſmodi judiciis, ubi diligentiſſimo examine legitimi Judices cauſam verſavere; ubi ſtatutum eſt, nullius ponderis eſſe adhibitas in patrocinium perſonarum atque Librorum, rationes. Cur enim temerarium non ſit, privatam ſuam opinionem ſolemni Eccleſiæ & Apoſtolicæ Sedis, hoc eſt, Judicum a Deo conſtitutorum, ſententiæ præponere in re tanti momenti? Niſi his decretis humiliter & ex animi ſententia obtemperandum, atque acquieſcendum eſt, ſique retractari iſta judicia poſſunt, quamquam adeo exquiſite peracta: quandonam conſtabit, qui ſint Hæretici nobis ejurandi, quæ ſint verba male ſonantia, qui ſenſus impiam doctrinam referentes? Quotidie non acquieſcendi, non obtemperandi cauſas nectemus, atque interea Hæretici fruſtra damnati bacchari pergent, eorumque Libri ſenſibus perverſis infecti doctrinam perverſam animis pervicacibus aut incautis legentium inſtillare non ceſſabunt. Quem quæſo judicaturum de ſenſibus verborum, de mente Scriptorum amplius appellabimus, quando Eccleſiam, Concilia, & Chriſti Vicarios auſcultare nolimus, a quibus tam ſolemni judicio hæc etiam cauſæ pars & controverſia diremta eſt? Utique non ſunt e cælo expectandi Angeli, ut his quæſtionibus finem faciant. Numquamne parendum eſt?

At, inquiunt, nos Doctrinam ab Apoſtolica Sede, & ab Eccleſia damnatam damnamus; non enim illic errori obnoxia eſt Eccleſia Chriſti Sponſa. Hanc autem Doctrinam verbis & phraſibus illius Libri contineri, eamque illius hominis menti revera inſediſſe, neque divinitus cognoſcit Eccleſia, neque jure nos ad credendum cogere poteſt. Silentium præ reverentia adhibebimus. Majora præſtare neceſſum non eſt. Nam quei certos nos Eccleſia de re illa faciat, quam ipſa certo non cognoſcit, & in qua judicanda errare poteſt? Verum argutiis talibus Eccleſiæ mandata eludere nefas eſt; & qui iis utitur, Fidei quidem leges ſe habere perſpectas prodit, Diſciplinæ autem prorſus ignorat. Nimirum Diſciplina præcipit, ut his etiam judiciis rite peractis animum pie fideliterque ſubmittamus. Cordi nobis futura eſt præ omnibus Catholica Doctrina: ergo abominandi, qui illam corrumpunt voce, ſcriptis; ergo damnanda ſcripta & ſenſa, quibus ex Eccleſiæ ſententia continetur male ſana doctrina. Cujuſnam vero eſt, niſi Epiſcoporum, & præcipue Romani Pontificis, juridice decernere, qui ſint iſti Auctores nobis execrandi, quive Libri, Verba, & Phraſes veneno infecta? Recta igitur ratio docet, hos præ aliis Auctores, Libroſque eſſe a nobis damnandos, quos Eccleſia per juridicam & ſolemnem ſententiam damnavit, & damnandos mandavit. Itaque huic damnationi quiſque fidelis corde & ore ſubjicere ſe debet, & inanem, ne erret in obſequendo, timorem deponere. Ferendi ergo non ſunt ii Janſenii Epiſcopi olim Iprenſis aſſeclæ, qui poſt celebre ac repetitum ab Apoſtolica Sede, & ab Eccleſia univerſa receptum Janſenianæ cauſæ judicium cedere nolunt & obſequi, & quorum nonnulli ſub ſpecie tuendi

di Janſenii & vindicandi a nota hæreſeos impacta, non quidem ejus perſonæ, ut conſtat hujus controverſiæ peritis, ſed ipſius doctrinæ errores damnatos defendere & tradere non dubitarunt, Summis Pontificibus, Epiſcopis, omnique Eccleſiaſtica ac ſæculari auctoritate contemtis. Sibi igitur iraſcantur, ſi Diſciplinæ ſeveritatem in ſe experiuntur, qui Diſciplinæ Legibus adeo temere adverſantur? Fieri non poteſt, ut gravem Hæretici cordis ſuſpicionem non ingerant, dum tanto molimine deploratam Janſenii cauſam tuentur. Nam quod eſt ad noviſſimum Clementis XI. Pontificis Maximi decretum, nihil æquius efformari potuit, quam quum ſtatuitur, *non ore ſolum, ſed & corde rejici ac damnari ab omnibus Chriſti fidelibus debere damnatum in V. Propoſitionibus Janſeniani Libri ſenſum, quem illarum verba præ ſe ferunt, nec alia mente, animo, aut credulitate formulæ Janſenianæ condemnationis ſubſcribi licite poſſe.* Jure (uti diximus) exigere a Fidelibus Eccleſia poteſt, ut Libros, hominesve a ſe damnatos damnent. Quis autem mentis compos, & veræ Theologiæ gnarus, ſibi perſuadeat, licere aliquid ore damnare, illudque ipſum interea corde amplecti? Iſta linguæ & animi diſſenſio ullisne poteſt ratiunculis dealbari, atque excuſari?

Quod autem Apoſtolica Sedes in Janſenii cauſa nunc exigit, non nudius tertius exigi cœptum eſt, ſed ab ipſis Eccleſiæ incunabulis invaluit. Ubi quempiam Hæreſis Eccleſia damnavit, tum continuo præceptum eſt, ut illum omnes pro Hæretico haberent, atque ut ſaltem Eccleſiæ Miniſtri ipſum diſertis verbis execrarentur. Formulæ etiam, ſive fidei Profeſſiones fuere conſtitutæ, quibus ſcribendum erat, uti poſt Janſenianam controverſiam actum pariter fuit. Qui hoſce Hæreticos, eorumque ſcripta ejurare noluerunt, tum de Hęreſi ſuſpecti, tum Hęretici (ſi evidentia maxima ſuberat) & ipſi proclamati ſunt. Unius Theodoreti exemplum memoraſſe ſufficiat. In Chalcedonenſi Concilio Act. 8. tergiverſabatur ille, nolebatque Neſtorio ſtatim anathema dicere. Poſt varias interpellationes, minitati ſunt Patres ſe pro Hæretico ipſum habituros, niſi in Hæreticum Neſtorium anathema aperte pronuntiaret. Tum ille amplius non cunctatus, paruit, & orthodoxe ſentire ex hac profeſſione creditus fuit. Ceterum ſequenti ſæculo iterum in ſcenam Theodoretus rediit una cum Iba Edeſſeno, ac Theodoro Mopſueſteno in celebri trium Capitulorum cauſa. Scripta iſtorum, tamquam a recta fide abhorrentia damnavit Synodus V. Oecumenica, reluctantibus pleriſque Africæ & Iſtriæ Epiſcopis, Chalcedonenſis Concilii incolumitati tunc immerito paventibus, qui & inde pernicioſum Schiſma conflarunt, quum alioquin omnes in doctrina fidei conſentirent. Sed ejus Concilii judicium, cui primum reluctatus fuerat Vigilius, ratum tandem ipſe habuit, aliique deinceps Romani Pontifices, ac ſucceſſu temporis immutabile ſtetit. Tum vero inexcuſabiles habiti, qui eidem judicio ſubſcribere noluerunt, & pœnis ac cenſuris compulſi ſunt ad ſubſcribendum. Quamvis enim, uti vidimus, ad Fidei Dogmata non pertineat Perſonarum, Librorumque damnatio, attamen ad Diſciplinæ leges ſpectat facere, & exigere, ut & hujusmodi judiciis reverenti & humili animo aſſentiantur fideles, eoſque, niſi obſequantur, temeritatis, ſcandalique crimine merito poſſe damnari, quum diſciplinæ contemtum, & perverſæ doctrinæ ſuſpicionem a ſe depellere iſti non poſſint, ſi Libros & Auctores ſolemniter iterumque damnatos damnare recuſent. Ad ejusdem Diſciplinæ auctoritatem referendum eſt, compellere poſſe fideles ad pie credendum & fideliter obſequendum in tot aliis factis a Deo quidem minime revelatis, ſed moraliter evidentibus, & ut talibus ab Eccleſia rite judicatis, e quibus Doctrinæ Catholicæ ſtabilitas, & morum regimen quodammodo pendet. Talia habeto, qui ſint legitimi Succeſſores Petri, legitimi Epiſcopi, ac Reges; quæ ſint Oecumenica aut probata Concilia; quæ Decreta indubia Romanorum Pontificum; quæ germana Patrum ſcripta; & quid interdum revera ſentiat aliquis ex Patribus; & quis Cælitum albo ſit adſcriptus, & alia ejusmodi, in quibus modo majorem, modo minorem reverentiam poſtulare poterit Eccleſia pro majore aut minore rerum certitudine atque evidentia, pro graviori aut leviori neceſſitate ad ſervandam unitatem atque doctrinam, & ad avertendos errores. Uno verbo, hujusmodi factis, a Deo quidem non revelatis, ſed tamen cum Dogmate connexis, ſi Evidentiam præferant, demens ſit, & nonnumquam reputetur Hæreticus, qui credere & obtemperare nolit: ſin ambigua & dubia apparent, adhuc præſtat Eccleſiæ ſententiam ferenti, utpote judici divinitus ad nos regendos conſtituto, quam infirmo noſtro ingenio, piam adjungere fidem, ne ob timorem incerti & minime pericoloſi erroris in crimen certum incurramus: quale profecto eſt in tanto diſcrimine aut corrumpendæ doctrinæ, aut ſcindendæ unitatis, obedientiam Præpoſitis noſtris, rationem pro nobis Deo reddituris, pervicaciter denegare. Atque hactenus de judiciis Eccleſiæ in Factis ad Hiſtoriam Eccleſiaſticam pertinentibus, atque a Deo minime revelatis

CA-

Digitized by Google

C A P U T XXI.

In profanis Artibus, Scientiis, ac Hiſtoriis magna Ingeniorum libertas. Sed & hæc ab Eccleſia tunc coercenda, quum per eas ſententias aliqua ex parte læditur Fidei Doctrina, aut ſacroſanctæ Literæ erroris ſive mendacii ſuſpicione aſperguntur. Sublato hujusmodi periculo, liberum eſt in his ſentire, quæ velis. Regulæ nonnullæ in hanc rem Sacrarum Literarum ſcopus. Quandonam ſit, aut non ſit, evidens Scripturæ mens in rebus ad ſalutem minime ſpectantibus.

NUnc mihi dicendum reſtat, quei regenda ſint hominum Ingenia, quæve tum illorum tum Eccleſiæ ſint jura in profanis Artibus, Scientiis, atque Hiſtoriis pertractandis. Lex illa omnium prima: *Licere ingeniis noſtris heic ſentire, quod & magis lubeat, & verum aut veri videatur ſimilius*. Si Mathematicas Artes excipias, & præcipuam partem Philoſophiæ morum, reliquæ Artes ex opinione hominum non parum pendent, tenebris innumeris involutæ, in quibus certum difficile offendas, hallucineris facile: id quod potiſſimum in Phyſicis, Medicis, Aſtrologicis, Geographicis, Chronologicis, Hiſtoricis rebus animadvertere eſt. Caliginem iſtam ſuperare Ingenia nituntur. Si res bene cedat, ſecundos eorum conatus humana tantum gloria manet, non autem cæleſte præmium. Sin aliter accidat, nihil eſt quod ſibi timeant e divina Juſtitia; non enim in poſtremo Orbis judicio cuiquam vitio vertetur, quod aut has Artes ignorarit, aut in earum cognitione aberraverit. Huc ſpectant Ephremii Antiocheni verba apud Phot. Cod. 228. H μὲν γὰρ περὶ πίστεως ἔρευνα &c. *Inquiſitio illa, quæ de rebus Fidei ſuſcipitur, ſi aberret a veritate, ingens animæ naufragium affert. Quare vel minimam, quæ quidem eo pertineat, excutere ſyllabam oportet. At vero diſputatio illa, quæ de quæſtionibus habetur ad fidem minime ſpectantibus, recte quidem res habeat, ſi optatum finem veritatis aſſequatur. Sin autem ab eo excidat, id quidem non bene ſucceſſerit, non tamen in exitium animæ vergit*. Unum igitur hinc redundare poteſt incommodum, terrena videlicet gloria carere, ſi hæc neſcias; aut ſeſe hominum cachinnis & contumeliis exponere, ſi in his turpiter erres.

Quum autem has Eruditionis partes non minus Eccleſiæ, Sanctis Patribus, & Chriſtiani gregis Paſtoribus, quam cuicumque homini privato, obſcuras & ambiguas reliquerit Deus, & quum eorum tenuiſſimam portionem ipſemet revelarit, neque porro neceſſarium foret, ut ea revelarentur; non enim ad beatam in cælis immortalitatem ſuapte natura Animam perducunt, quod res Mundi uno potius quam altero modo eſſe, aut non eſſe, accidiſſe, aut non accidiſſe putentur: quis non intelligat, hujusmodi opiniones extra ditionem Eccleſiæ plerumque eſſe, ingentemque Ingeniis patere libertatem, ut heic ſeſe pro viribus, opinando, concertando, ſomniando etiam, ac delirando, exerceant? Nova hoc in regno excogitare licet, vetera aſpernari, ſusque deque etiam vertere. Et quoties de meris profanis rebus, ſive cognitionibus agitur, a Religionis negotio omnino disjunctis, non alio loco habendi vel ipſi Sancti Patres, quam quo ſinguli privati Auctores. Veneranda profecto ſemper eſt Conciliorum, Sanctorumque Patrum auctoritas; ſed quæ in Dogmatis eſt certiſſima magiſtra veritatis, talem ſe præſtare nequit in his etiam, quæ ſunt ultra fines ſanctiſſimæ Religionis, Doctrinæque Chriſtianæ. Quare neſcio, quo plauſu excipiendi ſint illi, qui in Phyſicis, in Hiſtoriis profanis, & hujusmodi argumentis Auguſtinum, Thomam, Bonaventuram, aliosque ſanctitate ſimul & eruditione celebres viros producunt; rati ſe iſtorum auctoritate firmiſſimum ſuis ſententiis comparaſſe præſidium, & ad iſta certe magna nomina incutiendum eſſe mirum ſuis adverſariis timorem. At Sancti Patres in hiſce Artibus humanis ac Scientiis, non Chriſtum, ſed Platonem, ſed Ariſtotelem, ſed Avicennam, homines videlicet impios, aut cæcos habuere Magiſtros, aut ſuum intellectum fallacem, aut alios homines erroribus obnoxios, ſequuti ſunt. Quid ergo heic certi a Sanctis Patribus polliceri tibi poſſis? Tantum ſane eorum dicta valebunt apud cordatos viros, quantum rationibus, & robuſtiſſimis, neque fallacibus argumentis nitentur. Præterea non hoc ſuæ Eccleſiæ, non Conciliis, non Patribus dedit Chriſtus, ut Populum fidelem Aſtronomum facerent, Phyſicesve, Chronologiæ, Hiſtoriæ profanæ, rerumque ſimilium ſine ullo errore peritum.

In

Digitized by Google

In Crucifixi Schola ſatis eſt docere, ſatis ediſcere, quæ vere de Religione credenda, quæ pie facienda, ut ametur Deus, Cælorumque Regnum vi beatiſſima tamdem rapiatur. Sed hæc maniſeſtiora ſunt, quam ut pluribus argumentis indigeant.

Ipſæ tamen profanæ Artes & Scientiæ quibusdam evidentibus Chriſtianæ Doctrinæ, ſacrarumque Literarum monumentis poſſunt interdum opponi. Igitur altera Lex erit: *Neſas Ingeniis noſtris eſſe, in cunctis Artibus, ſive Diſciplinis, aliter ſentire, quam veritatis oracula clament;* & Eccleſiæ paſtoribus jus eſſe a Deo datum hic quoque coercendi temerarias hominum mentes. Non heic de iis profanæ Scholæ opinionibus loquimur, quæ recta feriunt Chriſti & Eccleſiæ Scholam; nam hæ ſtatim damnandæ cognoſcuntur, quales de Moribus, Virtutibus, & Vitiis, de Natura divina, de Providentia, Creatione mundi, Anima rationali aliisque rebus bene multæ occurrunt in Platonis, Ariſtotelis, Zenonis, Democriti & Epicuri Sectis. Loquimur de iis opinionibus, ſive effatis, quæ ſuapte natura nihil pertinere ad Fidem, nihil officere, nihil adverſari videntur ſalutari Doctrinæ Chriſtianæ Religionis. Etiamſi aperta facie iſta non militent, militare tamen clanculum, atque indirecte, poſſunt contra certiſſimam aliquam Religionis veritatem. Eſt Dogma Fidei, Prophetis ac Apoſtolis divinum adſuiſſe Spiritum, ne quid falſi memoriæ mandaretur in ſacris Scripturis. Multa autem in utriuſque Teſtamenti Libris habentur, quæ referri poſſunt ad Phyſicam, ad Aſtronomiam, ad Hiſtoriam profanam, ad Chronologiam. Turpiter erret, qui in ejus generis notionibus revera hallucinatos Prophetas arbitretur, & documentis eorum habere fidem nolit, aut falſi litem intendat; cauſatus tantummodo, non eam Deo fuiſſe mentem, ut nos eruditione profana imbueret, atque inutilem rerum ſcientiam per ſuas Scripturas revelaret. Certe non iſta ad ſalutem neceſſaria, & in ſe conſiderata, minime pertinent ad Fidem. Sed quia a Scriptoribus falli neſciis, & divino Spiritu afflatis, conſignata literis fuere, atque errorem in Prophetis ſive fallaciam ſuſpicari nefas eſt: idcirco hujusmodi etiam documenta certiſſima credenda ſunt, & relationis cauſa procul dubio ſpectant ad Fidem. Neque ſane ferendi Arminius & Epiſcopius Remonſtrantium primipili, affirmare auſi, Scriptores ſacros in rebus levibus, & nihil ad ſalutem pertinentibus, memoria, aut ignorantia labi potuiſſe, & revera fuiſſe lapſos. Abſit, ut hac temeraria medicina apparentibus quibusdam ſacrorum Librorum contradictionibus atque difficultatibus conſulamus, quando tot aliæ rationes æque commodæ & innocuæ occurrunt, quibus divinarum Literarum veritas & auctoritas a ſuſpicione falſi & erroris liberetur. Idem dicendum de aliis Phyſicis atque Hiſtoricis opinionibus, quæ ſi veræ credantur conſequenter infirmant, & falſitatis arguunt divina quædam Myſteria & Dogmata, in Eccleſia Dei firmiſſime ſtabilita. In his igitur dubitandum non eſt, quin Ingeniis noſtris Eccleſia imponere frenum poſſit, ac debeat; neque enim committendum eſt, ut Spiritu Sancto inſpirati homines lapſi putentur vel in levibus rebus quum non quæ ſua erant, ſed ea dumtaxat, quæ Deus omniſcius revelaverat, memoriæ mandarint, & populo credenda exhibuerint.

Atque hæ quidem regulæ generales, & leges præcipue ad judicandum de hiſce quæſtionibus. Sed judicio ſubacto, & circumſpecta æquitate opus plane eſt in earum uſu. Nam una ex propoſitis legibus illam Ingeniis licentiam tribuit, quæ in Eccleſiæ & Veritatis perniciem declinare interdum poſſit: altera opinandi libertatem ita adimere nonnumquam poteſt, ut Ingeniorum jura lædantur. Et profecto quum præteritis temporibus, tum noſtris potiſſimum, non defuere, nec deſunt homines, quibus familiare eſt profanas diſciplinas, atque ſententias ſæculi, quaſi verbis divinis infeſtas atque contrarias, inſectari, & proſcindere, internecino odio, perpetuis clamoribus. Si quid novi Phyſica, aut Aſtrorum Scientia, aut Ars Medica, aut Eruditio profana adfert: iſtud hominum genus mille pericula continuo timet ſanctiſſimæ Religioni, & certis Fidei decretis. Solliciti ergo nullum non movent lapidem, quo Auctores novarum opinionum, licet nihil rei cum ſancta Religione habentium, infament, eorumque Libros dilacerent, proſcribant, & ſupremis Eccleſiæ Tribunalibus confingendos exhibeant. Et eorum zelus utique laudandus, modo tamen ſit ſecundum ſcientiam, & cautis greſſibus procedat. Deplorandum enim eſt, ſi errores, ubi non erant, ſomniet; ſi illic pericula confingat, unde nihil mali effluere poteſt, & injuſtos neque neceſſarios compedes injicere velit naturali humanarum mentium libertati. Et revera non animadvertunt interdum docti pariter piique viri, ſe unius Ariſtotelis cauſam agere, quum Religionis cauſam tueri videntur. Peripatetica Philoſophia capti atque diſtenti, quidquid ab iſta abhorret, continuo falſum ducunt. Tantum nempe amoris ac venerationis huic uni Scriptori, aliisque antiquis Auctoribus,

præ-

Digitized by Google

præjudicata opinio comparavit, ut eorum adverſarios; & contraria quæque, non odiſſe eorum amaſii nequeant, uſque adeo ut quando nulla alia ratio ſuccurrit nova inventa dejiciendi, facile & crebro ad auctoritatem Principum, Academiarum, & Religionis confugiatur, quaſi de Regnis, de Veritate, de Fide actum ſit, ſi nova hæc recipiantur in Scholis. At iſta ſinceriori judicio, & ſine affectibus, pertractare, atque inſectari, aut defendere debet unus amor Veritatis. Unum hunc igitur nos conſulentes, neceſſarium putamus quædam heic ſtatuere, quibus Ingenia noſtra inſiſtere jubentur, ſi rite fungi ſuo jure ac munere velint, neque in Religionis ſacraria quicquam peccare.

Et primo dicimus, tum poſſe ac debere Eccleſiam ſententiam ferre, certumque illius fore judicium de Quæſtionibus Phyſicis, Medicis, Aſtronomicis, Geographicis, Hiſtoricis, aliiſque hujuſmodi, quum conſtabit, uno potius quam altero modo opinari, contrarium eſſe evidenti Scripturarum ſanctarum, & Dogmatum veritati. Secundo, evidens erit, & conſtabit ſacrarum Literarum, Chriſtianæque doctrinæ ſententia, quando Prophetarum, Apoſtolorum, & Eccleſiæ verba ac documenta nullam aliam interpretationem commodam ſuſtinent, quam quæ iis opinionibus omnino repugnat. Tunc enim variæ ab hominibus excogitatæ opiniones, quamvis ad ſalutem non neceſſariæ, & ex ſui inſtitutione indifferentes ut aut credantur, aut non credantur, erroris, impietatis, & falſitatis juſta de cauſa damnabuntur. Tertio, ſi commode cum hiſce hominum privatorum opinionibus conciliari poterunt divinæ Literæ, neque vis in Scripturarum explicatione ſacris verbis inferatur, tunc neque impia, neque falſa appellare licebit hujuſmodi, ut ita dicam, indifferentia Scientiarum & Artium placita. Quarto, erit ea interdum in hujuſmodi ſententiis indifferentibus rationum & experimentorum gravitas atque evidentia, ut non laudabile ſolum, ſed & neceſſarium futurum ſit, cum iſtis conciliare ſacrorum Librorum ſententias: quod commode ſæpe fieri poterit, ſi rectæ Critices uſus adminiculum pie & ſedule quærentibus ferat.

Quæ ſint autem harum legum fundamenta, breviter exponemus. Veritas una eſt. Innumerabiles ejus particulæ non pugnant invicem, non diſcordant, ſed amice conſpirant: quod de Erroribus non accidit quorum alter alterum inſequitur nonnumquam, ac deſtruit, omni ſpe fœderis utrinque ſublata. Fac aliquid ſit verum in Theologia, & in ſacris Literis: neceſſe eſt ut idem quoque affirmetur in Phyſica, & in profanis Hiſtoriis. Rurſus ſi quidquam verum certumque ſit in Philoſophia & in Hiſtoriis non ſacris, aliter ſenſiſſe nequit divina Scriptura, & Chriſtianorum Theologia. Unicum tamen hæc inter diſcrimen. Semper Ratio, ſemper Philoſophia, aliarumque Artium documenta cedere Fidei, ſacriſque Literis debent, aliquid evidenter tradentibus; non autem ſacræ Literæ ac Theologia, aliquid evidenter narrantes, ſubmittendæ ſunt Rationi ac Philoſophiæ, quamquam & iſtæ evidentiam jactent a ſuis partibus quam maximam. Et æquiſſime id ab ipſa Ratione exigitur; cum ſacris enim Literis, & cum Fide, ac Revelatione divina, perpetuo & neceſſario conjuncta eſt Veritas. Aliquid revelante ac tradente Deo omniſcio, & veraciſſimo, illic errorem aut mendacium excogitare, omnium pernicioſiſſimum delirium eſt. Contra cum Ratione humana, cum Philoſophia, Hiſtoria profana, aliiſque Artibus neceſſario Veritas non habitat, & ſæpe error locum habet. Igitur falſum ſit neceſſe eſt, quod a perſpicua Fidei eruditione diſſentit; neque enim alia eſſe poteſt Theologorum veritas, alia Philoſophorum; alia Dei, alia hominum: ac proinde cedat oportet Ratio Fidei, non Fides Rationi, ſicuti æquum eſt, ut homines Deo, non Deus hominibus cedat. Et graviſſime profecto ac ſanctiſſime pronuntiatum anathema in Lateranenſi Concilio ſub Leone X. Seſſ. 8. contra quoſdam Peripateticos Philoſophos, inter quos fuiſſe fertur Petrus Pomponatius, quod ſecundum Philoſophicam doctrinam mortales eſſe hominum Animos dicerent, licet ſecundum Chriſtianam Fidem immortales eos aſſirmarent. Rationem damnationis invictiſſimam his verbis concluſere Patres. *Quum verum vero minime contradicat, omnem aſſertionem veritati illuminatæ Fidei contrariam, omnino falſam definimus.*

At ſæpe etiam in humanis Scientiis & Artibus, immo in toto Rationis humanæ regno, tanta eſſe poteſt Veritatis evidentia & perſpicuitas, ut ſecundum ipſam Rationem, ſecundum iſtas Artes, non ſolum liceat, ſed neceſſarium plane ſit explicare non æque perſpicuam Scripturarum ſanctarum mentem, ac verba. Id accidit, quum talem ſenſum divinæ Literæ præ ſe ferunt, qui ſi verus & germanus cenſeatur, intoleranda poſt ſe abſurda & incommoda trahat. Hoc eſt, ubi ſententiam aliquam tribuas aliquibus verbis divinæ Scripturæ, contradictiones numquam ſedandæ emergent inter hæc & alia aut Scripturæ loca, aut Fidei Dogmata, atque de

Numine, ejuſque Natura, ac voluntate, indignum aliquid ſentietur ; & rectæ Rationis principia , & Virtutum ac Morum clariſſima præcepta , & receptiſſima apud omnes Chriſtianos Artium placita, evertentur. Tunc ergo res monet , prioribus illis Scripturæ verbis, utpote minus quam hæc alia documenta perſpicuis , non eum qui putabatur tribuendum eſſe ſenſum . Tunc non obvia ac literalis ſententia , ſed figurata accipienda fortaſſis erit ; neque proprius , ſed translatus ſenſus ; eiſque verbis aliquid aliud ſignificare voluiſſe divinus Spiritus cenſendus erit ; quod quale ſit , facile ex aliorum locorum collatione liquebit. Hinc illud celebre & ſummopere laudandum Auguſtini axioma in Ep. 143. olim 7. *Si Ratio contra divinarum Scripturarum auctoritatem redditur, quamlibet acuta ſit, fallit veriſimilitudine; vera eſſe non poteſt. Rurſus ſi manifeſtiſſimæ certæque Rationi velut Scripturarum ſanctarum objicitur auctoritas : non intelligit , qui hoc facit ; & non Scripturarum illarum ſenſum , ad quem penetrare non potuit ; ſed ſuum potius objicit veritati ; nec quod in eis ; ſed quod in ſe ipſo velut pro eis invenit , opponit .* Unde autem Anthropomorphitarum Hæreſis erupit , niſi e perverſa eorum locorum interpretatione, in quibus ſacræ Literæ Deo oculos, manus, pedes , aliaque membra , & corpus & affectus hominum tribuere videntur ? *Oculi Domini ſuper juſtos , & aures ejus in preces eorum : Manus Domini fecit hæc . Et quum audiſſent Adam & Heva vocem Domini Dei deambulantis in Paradiſo ad auram .* Et alia id genus innumera . Hæc , ut litera ſonat , accipienda non eſſe, ſed ſine dubio cenſenda tropice & figurate dicta, quo per ſenſibiles imagines inviſibilia intelligantur, quis quæſo nos docuit , niſi evidentiſſima lux Rationis , ac Theologiæ naturalis , quæ Deum plane incorporeum & ſpiritalem eſſe ſtatuit? Ne contradicam ideæ perfectiſſimæ , quam & Natura & Scientiæ mihi de vero & ſummo Deo indiderunt, a literali proprio ſenſu eorum verborum diſcedere cogor , & loca illa conciliare cum hujus ideæ veritate manifeſtiſſima . Quando autem myſticus, aut figuratus ſenſus literali proprio ſit præponendus , & ab iſto recedere non ſolum deceat, ſed oporteat, doctiſſimi viri luculentiſſime tradidere . Sed unius Eccleſiæ eſt decernere ſine errore , quæ interpretatio conſonet aut repugnet Veritati, in ſacris Literis, atque in ſingulis earum verbis certiſſime regnanti.

Si quidquam igitur literalis proprius ſenſus Scripturarum habeat, quod cum Artium, & Scientiarum , & Hiſtoriæ evidentibus principiis & documentis pugnet, & commodam non recuſet interpretationem , iſta profecto adhibenda erit , aut ſaltem illam adhibere nemo ſibi religioni ducat. Tantoque magis id præſtare licebit, quanto certius eſt, majorem ſine comparatione libertatem heic eſſe humanis Ingeniis , & nullam neceſſitatem credendi , ſive diſcendi. Certum enim eſt , in iſtis rebus Deum exquiſite erudire noluiſſe hominum genus, quum ſacrarum Literarum verus ſit ſcopus atque conſilium nos ad Amorem Dei & proximi tantummodo informare, in quo univerſa Lex poſita eſt, & Prophetarum doctrina . Quod quum fieri nequeat , niſi etiam cognoſcatur verus Deus , & verus Dei & hominum Mediator Chriſtus Jeſus, & niſi recta morum præcepta habeantur perſpecta : hæc etiam in Scripturis ſacris revelare & inculcare hominibus Deo placuit. Reliqua ad humanas Artes pertinentia, quæ illic narrantur, eatenus ſpectanda ſunt, quatenus ad illam Scripturarum ſanctarum mentem referuntur. Eo ſaltem fine conſideranda non ſunt, ut Phyſicam, Geographiam, Chronologiam, terrenarum rerum Hiſtoriam, Aſtronomiam, Medicinam, Militarem Artem, & alia id genus, non ſecus ac ipſa Dogmata, diſcamus.

Quocirca quam diligenter Apoſtoli, & Eccleſiæ Patres mandant , ut ad illuſtrandam, confirmandam, propugnandam Dei, Chriſtique, & veræ pietatis cognitionem , Scripturarum ſcientia adhibeatur , tam caute etiam vetant, ne in alias inutiles, & curioſitati potius quam eruditioni ſalutari inſervientes quæſtiones nimium divertant Chriſtianorum ingenia , neve ad eas dirimendas in medium afferantur oracula divina , quaſi divini conſilii fuerit, & noſtra & Creatoris noſtri interſit , nos in his inanibus argumentis doctos eſſe , aut ignaros, & ſapere, ſive deſipere Altiora, diviniora, & noſtram ſalutem æternam, non noſtram temporalem eruditionem , ſacri illi Codices reſpiciunt . Audiatur heic Gentium Doctor. In Ep. I. ad Tim. Cap. I. illa prohibet , quæ quæſtiones præſtant magis quam ædificationem Dei , quæ eſt ex fide . *Finis autem præcepti eſt Caritas de corde puro , & conſcientia bona , & fide non ficta.* Et Cap. V. 3. *Si quis aliter docet , & non acquieſcit ſanis ſermonibus Domini noſtri Jeſu Chriſti , & ei, quæ ſecundum pietatem eſt , doctrinæ : ſuperbus eſt , nihil ſciens: ſed languens circa quæſtiones & pugnas verborum , ex quibus oriuntur invidiæ , contentiones , &c.* Poſtquam in Epiſtola ad Titum multa de clementia Dei, de Mediatore, aliiſque divinis beneficiis proloquutus eſt: *Hæc*, inquit, *ſunt bona & utilia hominibus . Stultus autem quæſtiones , & genealogias , & contentiones , & pugnas legis devita; ſunt enim inutiles & vanæ.* Ubinam

ergo

Digitized by Google

ergo ſunt, qui in divinis Scripturis quærunt naturalium rerum, Aſtrorum, temporum, & locorum ſcientiam? Earum auctoritatem, niſi manifeſtiſſima ſit, in his nimium inculcare, neque temeritate, neque periculo interdum caret: certe ab ipſarum conſilio abhorret.

Propterea idem Apoſtolus Cap. I. 9. Epiſtolæ ad Titum poſtulat Chriſtianum Epiſcopum ita Scripturarum ſcientia inſtructum, *ut potens ſit exhortari in doctrina ſana, & eos, qui contradicunt, arguere*. In doctrina, inquam, ſana, & Pietatis, & Fidei, non in Phyſica, aut Chronologia, aut rebus profanis. Neque alio nomine ſe Doctorem, ſervum Dei, & Apoſtolum Jeſu Chriſti in exordio hujus ipſius Epiſtolæ profitetur, quam *ſecundum fidem Electorum Dei, & agnitionem veritatis, quæ ſecundum pietatem eſt*. Quid autem refert ad pietatem, ſcire, cujus figuræ, verbi gratia, Terra ſit, quei ſupra Cælos ſint aquæ; an Cæli ex quinta ſubſtantia ſint, & an ex ſe corruptioni obnoxii; num Ignis inter elementa computandus; quis Eſtheris conjux, videlicet utrum Xerſes, an Artaxerſes fuerit, & alia ejusmodi? Hæc idcirco præ oculis habens Sanctus Baſilius in Examer. Hom. 9. Moyſen laudat, quod ea prætermiſerit, quæ Philoſophorum animos inani ſtudio torquent. Scripturam autem ait ſuo honore, ſua gloria ſpoliari per eos, qui ejus dicta ad inutiles quæſtiones inflectunt. Similia habet Sanctus Hieronymus in Cap. 3. Ep. ad Titum, eique concinunt, quicumque pietate & judicio in explicandis ſacris Literis excelluere. Quibus ex rebus ſequitur, prudentiſſime agere Eccleſiam, quæ ab hujusmodi quæſtionibus dirimendis, & opinionibus probandis ſive improbandis abſtinet. Eas ipſa aut non curat, aut etiam contemnit; & ſiquidem vellet interdum ſe iſtis immiſcere controverſiis, neceſſaria ad rectum certumque judicium ferendum præſidia ipſam deficere interdum poſſent. Nimirum Traditio ſacra, antiqua, & continuata nonnumquam deeſſet, ſine qua teſtatur Eccleſia ſe firmas proferre heic non poſſe ſententias. Nam cur Deus incorruptam per tot ſæcula hiſce de rebus ſcientiam, & Traditionem in Eccleſia ſua ſervet, quando earum ignorantia nullum ſuis fidelibus, nullum ſuæ Religioni periculum creat, atque ipſe earum ſcientiam neque a nobis expetit, neque nobis revera reliquit, immo contra ab earum inquiſitione per ſuos Apoſtolos nos non ſemel deterruit?

Reſtat igitur, ut una de cauſa nonnumquam Eccleſia compeſcere & damnare poſſit has etiam indifferentes hominum opiniones, quum videlicet agitur de liberandis ab erroris aut mendacii ſuſpicione utriusque fœderis Libris. Tum certe ad Eccleſiam ſpectat, falſa proclamare & irrevocabili ictu proſternere, quæ aliter vera eſſe nequeunt, niſi falſi arguatur ſacratiſſimum illud veritatis penus. Huc autem pertinent, quæ Sanctus Thomas habet 2. 2. Q. II. Art. 2. ubi ait, quædam ſpectare ad Fidem poſſe dupliciter; *uno modo directe & principaliter, ſicut articuli Fidei; alio modo indirecte, & ſecundario, ſicut ea, ex quibus ſequitur corruptio unius articuli*. Sed omnino appareat, neque appareat tantum, ſed revera adſit oportet neceſſitas damnandi hujusmodi opiniones indirecte oppoſitas ſacrarum Scripturarum veritati. Evidenter, inquam, conſtare prius debet, non alium ſenſum commode, & legitime, & ſecundum Criticæ regulas, tribui poſſe Literarum ſacrarum verbis, quam qui adverſetur Phyſicis iſtis, Geographicis, Hiſtoricis, & aliis ejusdem naturæ ſententiis. Nam ſi per germanam aliquam, & non violentam interpretationem alius ſenſus a literali & obvio, convenire poſſit Scripturæ divinæ verbis, & componi cum Artium & Scientiarum effatis Prophetarum dicta valeant: non eſt cur ab ea interpretatione adhibenda nos jure ac merito impedire quiſquam velit. Tunc in tuto ſunt omnia. Tunc divinorum Codicum dignitati conſultum ſatis eſt, & Ingeniorum juribus, & legibus optimi Judicii, verique Scripturarum interpretis. Neque temeritas amplius eſt, neque crimen pernicioſum, id affirmare, quod a ſacris Auctoribus negari non conſtat, aut id negare, quod ab iisdem affirmari manifeſte non liquet. Sufficit autem in his rebus, uti diximus, a divinis iis Scriptoribus arcere aut mentiendi voluntatem, aut memoriæ lapſus, aut rerum, quas narrant, ignorationem quamcumque; non enim iſta excogitare aut ſuſpicari vel leviter licet in hominibus, quorum calamum regebat divinus veritatis Magiſter. Hoc periculo declinato, quæ ad veritatem propius accedere, aut veri videbuntur ſimiliora, ſentire fas erit, in quæſtionibus videlicet, quæ ſive in unam ſive in alteram partem verſentur, ad æternam hominum vitam, eruditionemque ſalutarem nihil faciunt.

Interdum autem tantam eſſe poſſe diximus divinæ mentis evidentiam in verbis ſacrorum Codicum, ut abjicienda ſit quæcumque alia diverſa opinio rerum vel indifferentium. Atque id potiſſimum elucet in Hiſtoricis documentis, quorum ſenſum obvium ſæpiſſime accipiendum eſſe, manifeſta ratio docet, atque adeo omnis inde excluditur figuratæ dictionis ſuſpicio. Quod Jacob ex utero materno prodiens, plantam fratris teneret, aut non tene-

Digitized by Google

ret manu, nihil ad hominum ſalutem, & neceſſariam eruditionem ſpectabat; nullum enim continet aut innuit Fidei Dogma, ſive præceptum vitæ. Sed quando hujus rei mentionem nobis relinquere ad aliquam ſemper utilitatem noſtram divino conſilio placuit; & Jacobum apprehenſa fratris planta, in lucem revera egreſſum fuiſſe, Geneſ. XXV. 25. ita narratur, ut nonniſi violenta interpretatio adhiberi poſſit Scripturæ verbis: ejus rei Hiſtoria habenda eſt ſine ulla dubitatione a Deo revelata, atque certiſſima. Similiter nullus eſſe poteſt dubitandi locus, quin ſub Augusto Cæſare facta fuerit deſcriptio illa, quam Lucas in Euangelio memorat II. 2. & quin Syriæ aliquo modo præfuerit Cyrinus, ſive Quirinus. Itidem certum nobis ac ratum eſt, Tobiæ canem ſuo Domino præcurriſſe, & quaſi nuntius ad ejus parentes adveniret, blandimento caudæ ſuum expreſſiſſe gaudium, Tob. XI. 9. Atque alia id genus certiſſima ſunto; nam ſi aliter explices, quam litera ſonat, manifeſtam vim infers narrationi divinæ. Propter eamdem rationem, quum ex evidenti Scripturarum teſtimonio, & perpetua Eccleſiæ Traditione conſtet, Deum omnipotentiſſimum poſſe ex nihilo aliquid facere; & poſſe alicujus rei ſubſtantiam in alteram convertere, ita ut prioris ſubſtantiæ accidentia, ſive ſpecies, non deſtruantur, fiatque in hominum ſenſibus eadem ſenſatio, quam ſubſtantia ſublata ſive commutata prius producebat; & poſſe facere, ut humanum Corpus induta incorruptione glorificatum in Cælis, anguſtiſſimo ſpatio contineatur, & per corpora ſpiſſiſſima liberum habeat aditum; quum, inquam, hæc evidenter certiſſima ſint nobis per Revelationem: ſtatim conſequitur, a veritate abhorrere, quidquid acuti, quidquid ſpecioſi Phyſica excogitare & afferre contra poſſit.

Rurſus eas rationes, eamque evidentiam ſecum ducere interdum Phyſica, Hiſtoria profana, atque aliæ Artes poſſunt, ut præ illis non æque evidentia, immo dubia ſint Scripturæ ſacræ verba. Quod ſi contingat (ſæpe autem contingit) tum certe non licet ſolum, ſed oportet, ſacras Literas non repugnantes interpretatione aliqua explicare, quod ſemper commode fiet, conſultis prius non temerariæ Criticæ regulis. Sive Metaphora quæpiam, ſive Synecdoche, ſive Metonymia, ſive alius quiſpiam Tropus & Figura in divinis verbis apparebit, quo non obvius, ſed alius veriſſimus ſenſus illic ſignificetur cum profanis opinionibus concors, ut nihil dicam de Orientalium populorum Dialectis, in queis manifeſtum nimis eſt diverſos plane a noſtris ſæpe exhiberi dicendi modos. Unde autem novimus, tot Scripturæ ſenſus aliter quam litera ſonat ſignificare, niſi quia rerum experientia, & humanæ Artes ita accipiendos monent? Anima rationali carere bruta, anima quacumque carere ſimplicia corpora, jam notum eſt nobis. Ergo ubicumque iis Animam, aut etiam Animam rationalem, tribuere Scriptura videtur, illic Tropum & Figuram aliquam haberi ſtatim intelligimus, aut Animæ vocabulum aliter apud Hebræos accipiendum, quam apud Latinos. Eodem modo, hominem, cujus *cor & oſſa tamquam cremium aruerint, quique ut fœnum percuſſus fuerit*, vivere diutius non poſſe, tam certum eſt quam quod certiſſimum. Ergo Davidis verba hæc narrantis in Pſalmo CI. 4. 5. de ſe ipſo, aut de paupere quopiam adhuc vivente, non ad literam, ſed figurate exponenda ſunt. Idemque de verſiculo ſequente dicendum, ubi Sanctus Rex ait: *A voce gemitus mei adhæſit os meum carni meæ*. Quodnam enim eſt anguſtiæ & miſeriæ ſignum, oſſa habere carni ſuæ adhærentia? Nonne & hoc in recte ſe habentibus conſpicitur? Et nihilominus hæc David memorat, infelicem alicujus ſtatum deſcripturus. Ergo dicendum, carnem heic pro cute hominis accipiendam eſſe; cutis enim eſt pars quaſi homogenea carnis. Oſſa autem cuti adhæſiſſe dicuntur, ut macies hominis extrema ſignificetur, qua dicendi formula & ipſum vulgus nunc utitur, & Comicus olim dixit: *Oſſa atque cutis ſum miſer*. Accedit etiam locus Jobi XIX. 20. *Pelli meæ, conſumtis carnibus, adhæſit os meum*. Seu, ut habent Hebraici Codices: *Pelli meæ, & carni meæ, adhæſit os meum*.

Tamdem loca Scripturarum quamplurima occurrunt de rebus ad ſalutem non neceſſariis, quæ dubium ſenſum, dubiam ſignificationem præſeferunt, variaſque facile admittunt, eaſque veriſimiles, interpretationes. In his, non immoderata quidem, ſed magna tamen Ingeniis licentia conceditur interpretandi, & diſputandi, modo omnis Ingeniorum linea illo tendat, ut inter ceteras, quæ veriſimillima ſententia videtur, *Scripturis* ſacris tribuatur. Experimenta rerum, Linguarum peritia, Hiſtoria profana, omneſque Artes, & humanæ Scientiæ heic in conſilium adhibentur; & quo graviores rationes & probabiliora argumenta unam potius quam alteram ſententiam commendant, eo tutius & laudabilius in eam Ingenia concedunt. Hinc tot in ſacris Scripturis exponendis quæſtiones. Hinc tot unius loci interpretationes, totque novi Eruditorum conatus, ut dilucidius, veriſimilius, & aptius quam antea explicentur Scripturarum loca. Neque hujuſmodi interpretationes,

quia

Digitized by Google

quia novæ, umquam improbari poſſunt, ſed quia inſulſæ, ineptæ, & a ratione abſonæ, & ab aliis Scripturæ locis fortaſſe diſcordes. Nam in iis quidem, quæ ad præcepta vitæ, & ad Fidei Dogmata pertinent, jure interdicta eſt illa opinionum novitas, quæ Sanctorum Patrum conſenſui repugnet. At in iſtis indifferentibus rebus opinari, & nova proferre, nequaquam prohibemur; ſive enim heic uno potius quam altero modo ſentias, nihil hoc Fidei, nihil hoc Dogmatibus, & ſcientiæ morum officit, ubi a ſingulis interpretibus in tanta interpretationum varietate ſatis conſulatur dignitati & veritati ſacrorum Codicum. Sic Eruditis hucusque licuit diſputare, num Quirinus, memoratus, ut vidimus, in Euangelio Lucæ, ordinarius Syriæ Præſes fuerit, an extra ordinem, cenſus cauſa illuc miſſus; aut an deſcriptio univerſi orbis Romani, ante indicta & completa fuerit, quam idem Quirinus Syriæ præeſſet. Id ex innumeris aliis exemplis liquere poteſt. Neque vero urgere quemquam poſſumus diſputantem de his rebus ſcitu non neceſſariis, ut opinionem ſuam mutet, multoque minus ipſum tamquam Hæreſis, & perverſæ doctrinæ reum inſectari, dum tamen hic rite & commode interpretari, ſuæquæ opinioni minime contraria Scripturarum loca, ſi qua opponuntur, oſtendere valeat. Ille tantum Hæreticus eſt, qui pertinaci animo Dogma aliquod ab Eccleſia receptum, a Scripturis ſacris, aut a Traditione commendatum, contemnit, rejicit, negat; aut Scripturæ loca ad fidei & morum doctrinam ſpectantia contra mentem Eccleſiæ, & conſenſum Patrum pervicaciter interpretatur. In reliquis ipſos Patres quidem venerari, aut religioſe & κατὰ πόδα ſequi non cogimur: alioqui tot haberemus Hæreticos, aut ſaltem temerarios, quot habemus Scripturarum Interpretes.

C A P U T XXII.

An Scripturis ſanctis repugnet Aſtronomorum ſententia de Telluris motu diurno. Sacræ Literæ phraſibus vulgi ac figuris uſæ, ut verum quodpiam ſignificarent. Exempla in eam rem. Quid totus Orbis in Scripturis, extremitates Cælorum, Solem incaleſcere, aliaque ad Cælos, Stellas, ac Solem ſpectantia. Quando proprium literalem ſenſum in Scripturis ſacris retinere cogamur; & quando ſit locus aliis interpretationibus.

EXigere itaque juvat, quum res poſcit, ad hoſce Canones inventa nonnulla, opinionesque varias Philoſophorum, Phyſicorum, Hiſtoricorum, & quicquid in Mathematicis, Aſtronomicis, & Geographicis ſtudiis aut novi aut antiqui traditur. Fac autem, exempli gratia, in Aſtronomia nobis occurrat quorumdam ſyſtema de diurno circa Solem immobilem Telluris motu, cui complura loca e divinis Scripturis petita opponi videntur. Tum prudentis Theologi erit inveſtigare, an ita perſpicua ſint atque evidentia ſacrarum Literarum loca, ut omnino peccetur contra melioris Criticæ, ipſiusque rationis leges, & contra germanæ interpretationis regulas, ſi illa trahere velimus ad opinionem eorum Aſtronomorum. Multa autem ab ejus ſententiæ tutoribus pro ſe adferri poſſunt. Quamquam enim neque in Phyſica, neque in Aſtronomia quidquam certi habeamus de Telluris motu, attamen eam ſententiam nondum Eccleſia, aut Apoſtolica Sedes damnavit, neque pro Hæreticis reapſe habet tot eruditos viros aut clam, aut aperte eam amplexos, ſive olim, ſive duobus proxime præteritis ſæculis. Copernicana quippe Hypotheſis, ut obiter id dicam, non plane nova eſt, uti ex Ariſtotele, Cicerone, & Plutarcho apparet, eamque octoginta annis ante Copernicum aſſeruerat celeberrimus vir Nicolaus Cuſanus Cardinalis in Libro de docta Ignorantia; ſed illam Copernicus in multis perfecit, ejusque veſtigia ſequuti videntur Calendarii Juliani in Correctione Gregoriana emendatores. Contra vero his Scripturæ ſanctæ loca immobilitas Telluris, & Solis mobilitas ſuadentur. Gen. XIX. *Sol egreſſus eſt ſuper terram*. Et cap. XXXII. *Ortusque eſt ei ſtatim Sol*. Eccleſiaſtis verba ſunt Cap. 1. *Generatio præterit, & generatio advenit; Terra autem in æternum ſtat. Ori-*

Digitized by Google

Oritur Sol, & occidit, & ad locum ſuum revertitur, ibique renaſcens gyrat per Meridiem, & flectitur ad Aquilonem. Ad imperium autem Joſue præcipientis, ne Sol ac Luna moverentur, *ſteterunt Sol & Luna, donec ulciſceretur ſe gens de inimicis ſuis. Stetit itaque Sol in medio Cæli, & non feſtinavit occumbere ſpatio unius diei*. Ita Joſue X. 12. 13. Alia loca prætermitto jam nota, jam uſu doctorum hominum trita, quibus Terræ quies, & motus Solis aperte memorari videntur in ſacris Codicibus. At quod eſt ad ea Scripturæ verba, quæ Tellurem immobilem ſignificare videntur, fatendum eſt, parvo negotio conciliari poſſe cum Aſtronomorum ſententia; etenim ibi potius affirmatur, Tellurem permanere, ſemperque eſſe, neque a ſuis cardinibus umquam dimoveri: quæ ſane conſiſtentia, perduratio, ac firmitas localem motum in ea excogitatum nequaquam excludit. Ita quoque Firmamentum Cæli appellantur; Æthera etiam ſeu Cælos divina Sapientia firmavit ſurſum, ut habetur Prov. VIII. 28. Et tamen a Cælorum firmitate motus nequaquam abhorret, ut in Ptolemæi Syſtemate traditur.

Longe clariora ſunt pro Solis mobilitate ſacrorum Librorum documenta. Verum animadverti debet, ſolere divinas Scripturas ad opinionem vulgi ſeſe interdum accommodare, & retinere communem loquendi conſuetudinem, ut ad rudis populi ſenſum & captum ſeſe attemperent. Facilius enim ignarum vulgus ea concipit & percipit, quæ uſitatis dicendi formulis proponuntur, quam quæ inuſitatis, licet accuratioribus. Quod potiſſimum elucet in iis tradendis, quæ ad ſalutarem Fidei & Morum veritatem non pertinent; nam, uti diximus, Deo per ſuas Scripturas loquenti non is ſcopus fuit, ut inanem erga res, ſcitu non neceſſarias, erga mundi elementa & corpora, hominum curioſitatem paſceret, ſed ut vere utilia ad æternam beatitatem conſequendam traderet. Neque in doctis humanæ ſapientiæ verbis ipſe loquitur, ſed ſeſe demittit ad earum locutionum uſum, quæ quamquam minus accuratæ, & ad humanæ ſapientiæ trutinam impropriæ dignoſcuntur, rudi tamen populo veritatem quampiam utilem ac ſalutarem commodius exponunt. Quod ſi Deo corpus, & membra, & animi perturbationes, & operationes humanas tribuere non dubitarunt divinitus inſpirati viri, quo ſignificarent veros divinæ operationis effectus: quanto æquius hujusmodi minus accurato loquendi genere uti potuerunt, dum de Phyſicis & humanis rebus quidpiam enarrabant? Eſt hoc figurate loqui, eſt hoc in uſu apud omnes populos, immo & apud ipſos doctos, & præcipue Poetas, atque Orientales; neque enim veritas inde læditur, ſed per eas etiam figuras eleganter traditur, quod vere tradere in animo fuit. Eruditorum autem hominum eſt in his non neceſſariis rebus, Eccleſiaſticorum vero Judicum in rebus ad Fidem & eruditionem Chriſtianam ſpectantibus, decernere, quid proprie, & quid figurate ſit accipiendum.

Fuiſſe divinis Scriptoribus eum morem, ut ſecundum vulgi ſententiam interdum loquerentur, luculentiſſimis exemplis demonſtrari poteſt. Quum dicimus *Terrarum Orbem*, multoque magis quum *Univerſi* titulum addimus, nemo eſt qui neſciat, ſignificari Populos omnes, & univerſas Provincias ac terras, quæ terraquei globi ſpatio quaquaverſum continentur. Sed alia interdum fuit, & adhuc eſt vulgi opinio, dicendique conſuetudo. Nimirum totius Orbis vocabulo ſignificantur Provinciæ & Populi antea cogniti, & magna Terræ pars, aut vaſtiſſimum quoddam Imperium, quale olim Aſſyriis, & Alexandro Magno, & Romanæ Reipublicæ contigit. Inquit autem Sanctus Lucas II. 1. *Exiit edictum a Cæſare Auguſto, ut deſcriberetur univerſus orbis*, *ἀπογραφέσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην*. En ut vulgari opinione dicendique forma utitur Sanctus Euangeliſta. Magnifice de ſuo Imperio ſentiebant Romani. Nihil minus, quam totum Terrarum Orbem ſua ditione ſe tenere aut arbitrabantur, aut dictitabant. In hanc rem celeberrima præſertim ſunt Petronii verba in ſpecimine Belli Civilis.

Orbem jam totum victor Romanus habebat,
Qua mare, qua terræ, qua ſidus currit utrumque.

Et Hegeſippus Lib. 2. Antiqu. Cap. 9. *Orbis terrarum, qui Romano Imperio clauditur ac definitur*. Attamen nemo in Hiſtoria aliquantulum verſatus eſt, qui neſciat, longe abfuiſſe Romanos ab imperio totius Orbis, cujus amplam quidem partem armis victricibus occuparant, ſed revera opinione minorem, ſi cum tot aliis Provinciis adhuc indomitis conferebatur. Quum igitur in quibusdam Scripturæ locis mentio fit de Terra, de toto Orbe, *περὶ τῆς οἰκουμένης*, non continuo accipienda ſunt ea vocabula de omnibus Telluris gentibus atque Provinciis, Interdum per illa ſignificatur Judæa tota cum Judæorum tribubus late diffuſis, interdum

Digitized by Google

dum Romanum Imperium, interdum etiam ea Terræ pars, quæ antiquis iis temporibus cognita erat, hominumque Judæorum commercio patebat. Quam interpretationem admittit locus ille Pauli ad Rom. X. 18. ubi ad Euangelii prædicationem accommodat Pſalmi XVIII. verſiculum quintum : *Sed dico, numquid non audierunt? Et quidem in omnem Terram exivit ſonus eorum, & in fines Orbis Terræ verba eorum*. Non enim veriſimile eſt, tum temporis in extremas usque Scythiæ ſeu Tartariæ in hoſpitæ provincias, & in vaſtiſſimas Americæ regiones, atque in tot alias barbaras gentes ſub utroque Polo ſitas, Euangelium & Apoſtolos penetraſſe; quum noviſſime tantum, hoc eſt tribus proxime præteritis Sæculis, magna earum regionum pars innotuerit, & ampliſſima adhuc Regna tum circa Arcticum, tum circa Antarcticum Polum, diligentiam & navigationem hucusque fugerint recentium Europæorum, qui tamen ſine comparatione anteferendi ſunt veteribus nautis, & antiquis luſtratoribus orbis. Et certum quidem videtur, ante ſæculorum conſummationem nullo termino conſtringendam eſſe Eccleſiæ Catholicæ fideique veræ ditionem, omnesque prorſus gentes in hereditatem Chriſti ceſſuras. Verum Tertulliani, Hieronymi, Auguſtini, aliorumque Patrum ævo id nondum contigerat, quamquam ex ipſorum ſententia Eccleſia Catholica *Mundum repleret; totum Terrarum Orbem incenderet; in toto orbe divideretur; impleret univerſam Terram; toto Orbe diffuſa eſſet*. Maximam totius Orbis portionem ea nomina ſonabant, illamque præcipue, in quam aditus erat Judæis, Romanis, & Græcis. Hæc vulgo erat terra nota, hæc Patribus erat totus Terrarum Orbis. Divinæ vero Scripturæ illam vulgi opinionem, & loquendi conſuetudinem uſurparunt, revera ſignificaturæ eam Terræ partem, quam vulgus noverat; non enim divinum conſilium eo etiam pertinebat, ut fideles hinc diſcerent, alias easque ampliſſimas Terræ partes haberi ultra cognitum orbem. Id quoque animadvertas, ubi Daniel prædicit, Alexandrum univerſæ Terræ imperaturum. Lege etiam Cap. II. 5. Act. Apoſt. *Erant*, inquit Sanctus Lucas, *in Hieruſalem habitantes Judæi, viri religioſi ex omni Natione, quæ ſub Cælo eſt*. Ita vulgo videntur cogitationes & velle ac nolle in Corde naſci, quum tamen certum ſit, tum Mentis, tum Voluntatis ſedem veram eſſe Cerebrum & Caput hominis. Innumera ſunt loca divinorum Sciptorum ad iſtam vulgi Opinionem compoſita.

Ad hunc eumdem morem facit alius Actorum locus XXVII. 27. *Circa medium noctis ſuſpicabantur nautæ apparere ſibi aliquam regionem*. Græci Codices, non *apparere*, ſed *appropinquare* habent, quum utantur verbo προσάγειν. Ubi videmus cum vulgo loqui Sanctum Lucam, ipſumque externam ſpeciem oculorum ſequutum; nam navigantibus litora moveri, & loca remotiora accedere aut recedere videntur.

Provehimur portu, terræque, urbesque recedunt,

Eſt verſus perquam notus Vergilii 3. Æn. cui ſimiles bene multos facile attexas. Quum autem Apoſtolus in I. ad Cor. Cap. I. 21. ait: *Placuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſalvos facere credentes:* cur eo vocabulo prædicationem Veritatis & Euangelii deſignat, niſi quia ſapientibus hujus mundi, & humanæ rationi ſtultitia videbatur Chriſtiana Fides atque Doctrina? Idem Apoſtolus in 2. ad Cor. Cap. IV. 4. *Deum hujus Sæculi* Diabolum appellat, non quia talis ille ſit, ſed quia pro Deo ab Idololatris habetur, & colitur, & ipſe Deum ſeſe venditat, uti innuitur Matth. IV. 9. & Luc. IV. 6. 7. Ab aliis ejusmodi exemplis abſtineo, iis lubentius uſurus, quæ ad propoſitum argumentum propius accedunt.

Nusquam certe manifeſtius oculorum judicia, & vulgi opiniones conſectatur divina Scriptura, quam quum de Cælis, corporibusque cœleſtibus loquitur. Iſaias XIII. 4. 5. *Dominus exercituum*, inquit, *præcepit militiæ belli, venientibus de terra procul, a ſummitate Cæli*. Hebræi Codices habent: *Venientes de terra procul, ab extremo Cæli*. Gentes de longinqua terra, & *ab extremitatibus Cælorum* venturæ, nihil aliud ſignificant, quam populos ab extremis terræ partibus ac finibus in Babyloniorum imperium ruituros. Deſumta autem ex opinione populari ea phraſis fuit. Vulgo enim videtur Cælum eſſe, non ſphæricum, ſed hemiſphæricum, & in extremis terræ deficere, atque illic terminari. Eadem phraſis occurrit Deuter. IV. 32. & XXX. 4. & lib. 2. Eſdræ I. 9. & Matth. XXIV. 31. Eo pertinet, quod in iisdem ſacris Libris *Montes* appellantur *fundamenta Cælorum*. Ita 2. Reg. XXII. 8. de Deo canit ſanctus Rex David: *Commota eſt, & contremuit terra: fundamenta montium concuſſa ſunt, & conquaſſata. Pro fundamento montium* legitur in Hebræis Codicibus *fundamenta cælorum contremuerunt* מוסדות השמים ירגזו, *Moſedoth haſciamaim irgazu*. Nimirum, ſi fidem oculorum, & judicium vulgi

Digitized by Google

gi conſulamus, Cælum e longinquo videtur in montes deſinere, eos contingere, ipſiſque quaſi fundamentis inniti. Columnæ itidem Cæli appellantur Montes, Job. XXVI. 11. quia montes tanquam columnæ, ut oculo apparet, Cælum innixum ſuſtinere videntur. Familiaris fuit omnium populorum Poetis hæc eadem dicendi forma; & inde Atlas, Olympus, aliique montes Cælum ſuſtinere dicti, quaſi ipſis incumberet Cælum. Neque aliunde *finitoris* ſeu *horizontis* nomen venit, niſi quia Cælum ſuo hemiſphærio contingere illam regionem videtur, quam terminat.

Non minus apertam in eo figuratæ dictionis genere phraſim invenio Exod. XVI. 21. *Colligebant autem mane ſinguli* (manna), *quantum ſufficere poterat ad veſcendum: quumque incaluiſſet Sol, liqueſiebat*. Quid eſt, quod Sol incaleſcere dicatur? Num identidem frigeſcit, num de ſuo ardore atque calore Sol interdum quidquam remittit, ut ſubinde recuperet? Nequaquam profecto. Cum vulgo loquuntur ſacræ Literæ. Matutino tempore, quum adhuc nocturnum frigus aerem occupet, Soliſque radii nondum ſuam vim repetitis ictibus in oppoſitum atmoſphæræ craſſiorem aerem exercuerint, Solis calor remiſſus, debiliſque omnino videtur. Ipſum itaque Planetam ſenſim incaleſcere arbitrantur mortales, quo altius ab horizonte procedit, quaſi in ipſo, & non potius in aere, ſeu in hominibus ad Solem expoſitis creſceret aut decreſceret calor. Occurrit eadem phraſis 1. Reg. XI. 9. ac utrobique in Hebraicis Libris adhibetur verbum חמם *chamam*, quod proprie ſignificat *calere*, *incaleſcere*, & paſſive accipitur. His adde Iſaiam dicentem Cap. XIII. 10. *Obtenebratum fuiſſe Solem in ortu ſuo*. En res tantummodo apparens in divinis Literis delineata. Quum nubibus obducitur Cælum, aut inrer Solem ac Terram Luna interponitur. Sol ipſe obtenebrari videtur. Videtur, inquam, oculis morralium; non enim ipſius globum revera tenebræ capiunt, neque ejus lumen deliquium patitur. Hinc Ezechiel XXXII. 7. ſenſum Iſaiæ aliter expreſſit, inquiens: *Solem nube tegam*. Quando vero in ſacris Scripturis Stellæ de Cælo aut caſuræ, aut deciſſe dieuntur, tunc ad ea, quæ apparent, alludere videntur Prophetæ: quippe non in Terram cadere plures Stellæ poſſunt, quum earum ſingulæ Terram ſua magnitudine ſuperent. Fortaſſis etiam in Epiſtola ſancti Judæ Cap. I. 13. quæ ibi *Stellæ erraticæ* appellantur, revera Stellæ non ſunt ſed meteora, & aeris inflammationes in longum ductæ, cadentibus Stellis perſimiles, quæ vulgo Stellæ creduntur.

Quid? quod in iiſdem etiam Scripturarum locis, quæ pro Solis diurno motu contra opinionem Aſtronomorum proferuntur, ſacri Auctores popularibus locutionibus uti maluere, quam exquiſitis, & ad veræ Aſtronomiæ Phyſicæque amuſſim exactis. In Pſ. XVIII. 6. de Dei gloria, quæ in Sole, præſertim apparet, loquens Propheta: *In Sole*, inquit, *poſuit tabernaculum ſuum. Et ipſe* (hoc eſt Sol) *tamquam ſponſus procedens de thalamo ſuo, exultavit ut gigas ad currendam viam. A ſummo Cælo egreſſio ejus. Et occurſus ejus uſque ad ſummum ejus. Nec eſt, qui ſe abſcondat a calore ejus*. Heic Sol exoriens comparatur Sponſo procedenti de thalamo ſuo, quibus verbis ad populi opinionem alluditur, putantis, Solem quieſcere atque dormire, quamdiu a noſtro hemiſphærio abeſt, & cum aurora e cubiculo quaſi poſt ſomnum egredi, atque interruptum curſum reſumere. Sequentia verba parum apte exponit celebris quidam inter Aſtronomos, Almageſti novi Scriptor: ait enim, illic *Aſtronomico more initium finemque diei a ſummo, & in ſummo cæli, ideſt a Meridiani culmine, ac ſumma altitudine Solis peti. Summum Cæli*, quod heic memoratur, unde Sol egreditur, & aliud *ſummum*, quo pervenit, nihil aliud ſunt, quam extremæ Cæli partes, quæ ſupra horizontem noſtris oculis ſeſe offerunt, ſcilicet Oriens & Occidens. Supra vidimus, in Iſaiæ Cap. XIII. a Vulgata memorari *ſummitatem Cæli*. Itidem *a ſummo Cælo uſque ad ſummum ejus*, legitur Deuter. IV. 32. & XXX. 4. ejuſdem Libri. *Pro ſummo Cæli* Vulgata legit heic *Cardines Cæli*. Hæc autem omnia idem ſignificant, videlicet *extrema Cæli* (quæ etiam vox occurrit 2. Eſdræ I. 9. apud vulgatum Interpretem), & in Hebraicis ubique exprimuntur per vocabulum קצה *Katſeh*, ſignificans *finem*, *extremum*, *extremitatem* alicujus rei. Itaque in ſupra laudatis verbis Pſalmi XVIII. quæ Hebraice ita ſonant: *Ab extremo cælorum egreſſio ejus, & revolutio ejus ſuper extrema eorum*, divina Scriptura loquitur ſecundum opinionem vulgi. Rotunditatem *Cæli* minime aſpiciens, neque concipiens vulgus, duas ipſius *extremitates* ſibi fingit, oculis etiam hanc opinionem confirmantibus: alteram nempe, unde Sol oritur, alteram, quo ſe quaſi feſſum a curſu veſpere adveniente recipit. In eadem quoque opinione vulgi fuiſſe traduntur nonnulli e Patribus, Cælum arbitrati hemiſphæricum. Reliqua verba, ubi dicitur, *nihil ſeſe abſcondere a calore Solis*, hoc eſt, ejus fervorem omnia contingere, & in omnia penetrare: ad aliquam etiam vulgi opinionem fortaſſe reſpiciunt; ſed iis immorari nolumus.

Po-

Digitized by Google

Potius afferam, quæ in ſupra laudato Eccleſiaſtis loco de Sole narrantur in Hebraicis Codicibus. Ibi enim ſcriptum eſt ואל מקימו שואפ *veel me Komoſcioeph*, hoc eſt, *& ad locum ſuum anhelus it*, ſeu *anhelat*. Ubi videmus, Scripturam ſacram figurate loqui, non proprie, quaſi Sol vivat, moveatur, & e curſu anhelans ad locum quempiam properet ſibi conſtitutum, tamquam ad metam. Eadem de cauſa ad illa verba *Oritur Sol & occidit*, Lyranus adnotat: *ut apparet ad ſenſum*. Celeberrimum autem ad preces Joſue factum in Sole prodigium aliqua pariter nobis exhibet, quæ Spiritus ſanctus, non qualia revera ſunt, ſed qualia oculis noſtris apparent, in ea narratione uſurpavit. Cap. X. 12. Joſue referuntur ejuſdem ducis verba: *Sol contra Gabaon ne movearis, & Luna contra vallem Ajalon.* Seu, ut alii vertunt, *ſuper Gabaon, & ſuper vallem Ajalon;* ſeu ſecundum Hebræos, *in Gabaon, & in valle Ajalon*. Quum Tellus in comparatione Solis ſit exigua moles, & Gabaon, ac vallis Ajalon in eodem terreo globo ſint minutiſſimum punctum; quomodo Soli præcipitur, ne moveatur, ſive ut ſileat (ita Codices Hebræi), ac ſtet ſupra Gabaon, & ſupra vallem Ajalon? Numquid huic puncto reſpondere poteſt immanis Solis globus, qui ab egregiis Aſtronomis decies centies millies ſuperare magnitudinem Terræ univerſæ creditur? Ad vulgare igitur oculorum judicium alludere videtur Joſue; noſtris enim oculis Sol apparet tanquam diſcus duobus palmis dimetiendus, & ſuper exiguum unum Cæli ſpatium moveri. Infra additur: *Stetit itaque Sol in medio Cæli*. At cæleſtes orbes, ſi exacte loqui velimus, carent medio, atque extremitatibus; nam in corpore ſphærico, in ſemitaaut linea circulari, quæ extremitas, quod medium revera excogitari poteſt? Ergo iſtud etiam interpretari juvat ad ſenſum vulgi. Nempe oculis ille medius eſſe videtur Cælorum locus, qui ab Oriente atque Occidente æqualiter diſtat. Concluditur tandem narratio his verbis: *Non fuit antea, nec poſtea, tam longa dies*. Ridendum ſe præberet, qui ad literam hæc verba accipiens, contenderet, nullam in toto terrarum orbe longiorem illa diem fuiſſe. Peragrantibus regiones ſub utroque Polo ſitas exploratum eſt, Solem diutius lucere, ibique longiores ſine comparatione contingere dies. Verum Scriptura ad intellectum & ſcientiam Judaici populi ſeſe accommodabat. Rudi illi populo Solis effectus ſub regionibus Polaribus ignoti erant, neque porro divinus Spiritus revelare volebat, ad utilia nimirum intentus, & a paſcenda inani hominum curioſitate alienus.

Quæ quum ita ſint, & tot exemplis jam pateat, non raro Scripturam ſacram, & præſertim dum de corporibus cæleſtibus agit, humano more, & ex vulgi uſu ſolere loqui: uti etiam Sanctus Auguſtinus Lib. I. Cap. 39. Quæſt. ſuper Gen. & ceteri Patres animadverterunt: illud conſequitur, neque temere, neque imperite agere, qui loca ejuſdem Scripturæ, mobilitatem Solis præ ſe ferentia, figurate accipiunt, explicantque per Metonymiam, ita ut Scriptura, non quæ ſint, ſed quæ appareant, illic enunciet, & vera facta referat per improprias vulgi phraſes. Et non violentam, neque inſolitam, neque abſurdam interpretationem illic adhiberi, tot rationes ſuadent, quot exempla produximus. Quod ſi per ejuſmodi æquam interpretationem error omnis, & mendacii ſuſpicio a ſacris Literis excluditur atque arcetur, divinæque Hiſtoriæ dignitas & fides in tuto poſita eſt: equidem non video, cur iis incertis & commode exponendis documentis urgere velimus Aſtronomorum opinionem, eoque minus, queis ipſam impietatis arceſſere. Non eſt illa quidem certa, non demonſtrativis rationibus probata, & per Tychonicum Syſtema ſuppleri forſitan poteſt; ſed veriſimilis tantum eſt, motibusque cæleſtibus explicandis, & ſuperfluis compluribus removendis omnium conſenſu perquam idonea. At ne certiſſima quidem, neque evidentia, eſſe videntur Scripturarum interpretamenta, quæ adverſus ipſam pugnare dicuntur, ut illorum patentiſſima veritas nutantem iſtius veriſimilitudinem ſuo pondere aperte proſternat. Nam quod in hanc rem aliqui ajunt, *omnem ſacræ Scripturæ propoſitionem accipiendam eſſe in ſenſu literali & proprio, quotieſcumque in tali ſenſu non eſt repugnantia cum aliis propoſitionibus ejuſdem Scripturæ æque, aut magis certis aut cum definitione ſummi Pontificis, aut cum propoſitione aliqua naturali lumine certa & evidenti;* hoc, inquam, tam latum ac generale axioma neſcio quam opportune inculcetur. Certe quantum fieri poteſt, retinere & conſectari debemus Literalem proprium Scripturæ ſenſum. Verum prope innumera ibi ſunt de rebus ad ſalutem non neceſſariis ſeu dicta, ſeu phraſes, ſeu verba, quibus neque Fidei, neque Eccleſiæ placita, neque naturalis luminis lux palam repugnat, & tamen in ſenſu literali ac proprio a Sanctis Patribus, aliiſque Catholicis Interpretibus non accipiuntur. Ut aliter iſta explicentur, atque accipiantur, quam prima facie accipienda videantur, ſufficit, ut id probabilior aliqua ac veriſimilior ratio ſuadeat, petita e Liberalibus Diſciplinis, e profanis Hiſtoriis, e populorum moribus, aliiſque etiam minus certis fontibus, & ſit non violenta, ſed naturalis, atque in aliis

Digitized by Google

ſimilibus locis uſitata & probata interpretandi ratio.

Sed, ut clarius loquamur, meminiſſe debent viri Theologi, literalem Scripturæ ſenſum, quatenus a Myſtico diſtinguitur, vel proprium eſſe, vel figuratum. Eſt autem Auguſtini, & complurium ſententia, interdum plures Literales ſenſus uni Scripturæ loco ſeu teſtimonio congruere, quum contra alii arbitrentur, unum ſolum convenire poſſe. Utrique recte ſentire, eorumque opiniones facile conciliari poſſe videntur. Unicum tantummodo ſenſum literalem (non excluſo Myſtico) aut propriis aut figuratis verbis expreſſum, in quolibet ſacrarum Literarum teſtimonio divinus Spiritus revera voluiſſe concludere cenſendus eſt. At quum Scripturæ verba, quod eſt ad ſenſum Literalem, ſint obſcura interdum, variiſque interpretationibus obnoxia, incertumque non raro ſit, utrum proprie an figurate ſint accipienda: diverſas propterea Literales Interpretationes ad eumdem locum adhibere licet. Harum quælibet, modo contorta non ſit ac violenta, modo non aliis Scripturæ, Traditionis, & Rationis luminibus adverſetur, convenire, & laudari, ac tolerari poteſt. Quamdiu non conſtet, quæ ſit eo loco mens divini Spiritus, neque evidenter appareat unicus ille ſenſus, quem Deus ſignificare voluit: quid vetat pluribus modis eamdem explicare loquutionem, dum id religioſe fiat? Loca autem illa Scripturarum, quæ ad Fidei ac Morum doctrinam ſpectant, uno dumtaxat modo eſſe explicanda, neque plures pati poſſe Literales ſenſus, dicimus; quia germanum eorum ſenſum a Deo unice expetitum jam Eccleſia ab ipſo Deo didicit, & per Traditionem, atque unanimem Patrum conſenſum ad nos usque tranſmiſit. Quare in iis locis interpretandis ab Eccleſia, a Traditione, a Patribus recedere nefas eſt. Verum in aliis Scripturæ locis, quibus doctrina ſalutis minime continetur, ubi ſenſus non aliunde jam certus ſit, immo ubi iſte ſit obſcurus, & diverſam Literalem Interpretationem commode patiatur: locum utique habet Auguſtini aliorumque ſententia, plures videlicet ſenſus Literales convenire uni loco poſſe ac tolerari debere. Heic valent ſanioris Criticæ leges. Quamvis obvius ſenſus minime tum incurrat in Fidei & Caritatis dogmata, neque rectam Rationem pulſet: ſi tamen non bene conſentire deprehendatur cum Experientiæ, Phyſicæ, Geographiæ, Aſtronomiæ, Hiſtoriæ, Logicæ, aliarumque Diſciplinarum veriſimilibus ſententiis, & contra conciliari cum iſtis non abſurde, non violenter poſſit, vel figuram aliquam illic oſtendendo, vel prætermiſſa ſupplendo, vel obſcura explicando: probabiles fiunt, veriſimiles atque tolerabiles alii etiam ſenſus Literales.

Retinere igitur proprium Literalem ſenſum Scripturæ non cogimur, eique licet præferre Figuratum Literalem, ſive quum veriſimilis ratio hunc potius quam illum eligendum ſuadet, ſimulque in aliis ejusdem generis locis ita explicari Scriptura amat, ſive quum hujusmodi explicatio a Patribus non impugnatur, non diſſentit ab aliis Scripturæ clarioribus locis, non ab Articulis Fidei, non a recta Ratione. Hoc enim eſt, non in Allegorias Hiſtoricum Literalem ſenſum deflectere, ſed eum Hiſtoricum ac literalem ſenſum Scripturis tribuere, qui rei, & narrationi, & conſuetudini Prophetarum aptius conveniat. Unicum exemplum dabo. De Hieroſolymæ excidio hæc prædicebat divinus Magiſter, Lucæ XIX. 44. *Et non relinquent in te lapidem ſuper lapidem*. Uti nemo non intelligit, obvius Literalis, ac proprius horum verborum ſenſus eſt, ita minutatim Urbis illius mœnia, ac domos diſjicienda ac ſubvertenda fore, ut unus lapis relinquendus non ſit cum altero *coagmentatus*. Nihil prohibet, quin ita revera eveniſſe dicamus in celebri expeditione & victoria Titi. Adverſus alia Scripturæ loca, adverſus Traditionem Patrum, aut Romanorum Pontificum, Conciliorumve decreta non pugnat hic ſenſus. Neque naturali lumini adverſatur; poterant enim Romani id nullo negotio præſtare, ſi animus fuiſſet. Hiſtoria etiam & Patres ita vaſtatam Hieroſolymam ajunt, & ſolo æquatam, ut ne ullum quidem ſignum habitatæ Urbis relictum fuerit. Prædixerat etiam Chriſtus nullum Hieroſolymitani Templi *lapidem ſuper lapidem relinquendum, qui non deſtruatur*, Matth. XXIV. 2. & Marci XIII. 2. Plene Prophetiam hanc impletam fuiſſe, Hiſtoria fidem facit. Ingentes immenſæ illius *molis* lapides victor exercitus omnino *contrivit*, atque diſſolvit, ferrum ac plumbum, quo connexi fuerant, rapturus. Et ne veſtigia quidem celeberrimi Templi reliqua fuere; ipſius enim fundamenta (quamquam id minime veri videatur ſimile) Turnus Rufus aratro evertit, adeo ut nihil integrum remanſerit, nullusque lapis lapidi impoſitus. Parem igitur everſionem toti quoque Civitati contigiſſe, non ſolum non abhorret a vero, ſed veri omnino ſimile videtur; & ſi audire velimus legem a quibusdam, uti ſupra diximus, nobis præſcriptum, neceſſe erit id ſine dubitatione credere factum.

Ex-

Digitized by Google

Ex alia tamen parte vix credi poteſt, tantum otii fuiſſe Romanis, ut tam minute ampliſſimam Urbem, ejuſque omnia fundamenta conſcinderent. Ad hæc Auctor Joſephus eſt Lib. 7. Cap. 18. de Bell. Jud. a vaſtitate Urbis immunes fuiſſe Turres, quæ præter alias eminebant, partemque muri ad Occidentem non fuiſſe dejectam. Quocirca, relicto obvio proprioque ſenſu, alter ſenſus æque Literalis & Hiſtoricus, ſed priore veriſimilior, tribui poteſt iis Servatoris noſtri verbis. Is nempe vulgarem conſuetudinem loquendi imitatus, *nullum lapidem ſuper lapidem relinquendum* hyperbolice prædixit, quo ſignificaret, Urbem funditus diruendam, ejuſque everſionem ingentem, inſuetam, & horrendam ſupra modum eſſe futuram: quam ſane prædictionem nemo dubitat quin plene eventus compleverit. Igitur videndum eſt, quare non & Aſtronomis liceat diverſum ab obvio ſenſum quibusdam Scripturæ locis tribuere, quum præcipue ſimilis Interpretatio in aliis Scripturæ locis ſimillimis non ſolum non vituperetur, ſed etiam laudetur; & veriſimiliores rationes, ut vulgo Aſtronomi fatentur, Copernicanæ, quam vulgari ſententiæ, faveant; & hæ rationes veriſimiliores præferendam etiam, aut ſaltem ferendam eſſe ſuadeant adhibitam ab ipſis Interpretationem Scripturæ. Hoc, inquam, videndum; quum ceteroqui pateat, Literalem ſenſum in iis Scripturæ locis intactum cuſtoditi, & æque per eam explicationem ſtatui Miraculum, quod Joſue contigit. Sed quomodocumque tamdem iſta quæſtio verſetur, illud certum eſt, in his ad doctrinam Fidei nequaquam ſpectantibus rebus, nihil aliud Eccleſiam ab Interprete exigere, niſi ut a ſacris Scripturis omnis ſuſpicio falſitatis ac erroris avertatur, idque præſtetur per commodas ac veriſimiles Interpretationes, & veriſimilior Interpretatio minus veriſimili anteponatur, quamquam ne ipſæ quidem minus veriſimiles idcirco ſint repudiandæ. Hæc autem omnia præſtitiſſe Copernicani ſibi videntur. Quod an vere contigerit, prudentum eruditorum erit judicare, donec Eccleſia hanc rite controverſiam decernat, ſi tamen id facere, aut utile ſit, aut neceſſarium ſanctiſſimæ Religioni.

Neque eſt, cur aliquis dicat: Diurnus Telluris motus minime demonſtrative oſtenditur verus. Ergo rejiciendus. Ergo vetus & communis ſententia de Solis motu retinenda. Nam non ideo omnes Scripturæ Interpretationes rejiciendæ, quia demonſtratione caret ratio ita interpretandi. Alioqui de commentariis Sanctorum Patrum, aliorumque Interpretum actum eſſet, eamdem interdum ſententiam varie atque oppoſite in hujusmodi locis exponentium. Deinde prudenter quidem, & religioſe Ptolemæi, ſeu Tychonis ſententia retineatur, ſed ita ut ad Fidem pertinere nondum dicatur, neque Hæreſis poſtuletur contraria ſententia. Copernicani enim Syſtematis rationes, etſi nequaquam demonſtrativæ ſint, eæ tamen ſunt, quæ dubium faciunt Scripturæ ſenſum in locis ſupra laudatis, ipſumque veriſimili ac probabili Interpretatione a ſe non diſſentire oſtendunt. Quid ſi aliquando hæc demonſtratio a ſolertibus Aſtronomis & Philoſophis adinveniretur? Nonne tum certum foret, Interpretationem propoſitam non ſolum tolerabilem & æquam, ſed etiam neceſſariam eſſe? At quis non videat, periculoſiſſimum, atque a Religionis Eccleſiæque inſtitutione alienum eſſe, velle id nunc pertinere ad Fidem, quod cras pertinere non poſſit? Fides atque ſtabilitas credendorum in Eccleſia Chriſti, abſit ut ab humanis experimentis pendeat. Alibi autem vidimus, Concilia ipſa Generalia ex Auguſtini ſententia certiſſime definire non poſſe, quæ novis experimentis aliter ſe habere deprehendi poſſunt. At inquias: nulla umquam Opinioni Copernicanæ demonſtratio invenietur. Conſentiam, ſi vis, & ego; verum præ difficultate rei ſemper fortaſſe deſiderabitur hujusmodi demonſtratio, non quod aperta Revelatio divina jam ſpem omnem illius inveniendæ ſuſtulerit. Ne Ptolemaici quidem, aut Tychonici Syſtematis demonſtratio hucusque inventa; immo hæc majoribus quam Copernicanum difficultatibus laborare videntur. Interim ergo prudentis eſt ſuſpendere judicium, neque tam acriter urgere divinas Literas, ut oppoſitam ſententiam hæreſis & impietatis inſimules. Id enim eſt contra Eccleſiæ ipſius mentem, cujus in hiſce quæſtionibus moderationem omnia monumenta antiquitatis teſtantur, & nos dilucidius expoſituri ſumus.

Digitized by Google

CAPUT XXIII.

Traditio, & Evidentia exiguntur, ut in his ad ſalutem minime ſpectantibus documentis ſtatuatur, aliquid certo eſſe credendum. Concilii Tridentini laudandum de ratione interpretandi præceptum. Evidentia in his non raro deſiderata. Quid de Antipodum exiſtentia olim creditum, & quam prudenter ab ea quæſtione dirimenda abſtinuerit Eccleſia. Scripturæ non detorquendæ ad profanorum dogmatum tutelam. Petavii & Sancti Thomæ ſententia de ſtylo Moſis.

UTi ſatis ſignificaſſe mihi videor, ab Eccleſiæ foro atque cenſura eximere ſeſe non poſſunt quæſtiones opinioneſque eruditorum hominum hac una de cauſa, quod nihil in Fidei & Caritatis doctrinam directe & ſuapte natura influant, ſive uno, ſive altero potius modo definiantur, quotieſcumque per eas Chriſtianæ Doctrinæ divinitus certe pars aliqua læditur, aut per latus confoditur, & erroris ſive mendacii ſuſpicione, nedum nota patenti, aſpergitur divina Scriptura: tunc enim in eas gladium æquiſſime & ſanctiſſime arripit Eccleſia, eaſque proſternit, atque e fidelium ſcholis & cordibus eliminat. Duplici autem modo ſuum hoc jus Eccleſia exercere poteſt, aut ipſas opiniones revera damnando, tamquam Fidei & ſacrarum Literarum doctrinæ contrarias, aut ſolum vetando, ne publice tradantur, neve per Libros diſſeminentur in vulgus, prudentiſſime proſpiciens incautis, ignaris, & novitatum amatoribus, quorum ſaluti æternæ aut jam cœpit, aut in poſterum poteſt nocere ejuſmodi quæſtionum atque opinionum agitatio. Verum iſta medicina raro, illa etiam rarius Eccleſia utitur, & neutra ſane, niſi præceſſerit accuratiſſima cauſæ rerumque cognitio. Et primo ſententias quaſdam ad ſalutis fideique eruditionem per ſe non pertinentes damnatura, rem tantam peragere ſe non poſſe, neque debere, probe intelligit, niſi explorata Traditio, & Evidentia rei prius moneant, ejuſmodi ſententias ſacrarum Literarum, Fideique firmiſſimis documentis opponi. Nam ſi in judicandis rebus Fidei, quæ proprie ſui ſunt juris, & quas Theologorum eſt ſcire, hæc eadem fundamenta exiguntur in Eccleſiaſticis Præſulibus: quanto magis eadem exigenda ſunt, quum de aliis rebus judicandum eſt, quas ad Religionem non tam proprie pertinere diximus, immo nos ignorare ſine crimine poſſumus?

Sæpe autem Traditio deſideretur, ſæpe etiam Evidentia. Nam raro contingat, ut de inanibus ſæcularis eruditionis quæſtionibus Traditio vera attribui poſſit Eccleſiæ Dei. Hujuſmodi quæſtiones vel tamquam inutiles neglexerunt, vel tamquam pernicioſas, humanæque curioſitatis nutritias fugerunt Sancti Patres. Quod ſi eas pertractarunt, aut obiter, aut etiam ex profeſſo, nihilominus tanti eorum dicta valere noluit Eccleſia, ut ipſorum auctoritati faſces neceſſario ſubmitterent omnia poſterorum ingenia, & legitima inde Traditionis Eccleſiaſticæ forma petenda foret. Hanc Patribus venerationem profecto debemus, quum de *Chriſti*, & Eccleſiæ, & morum doctrina loquuntur, eamque doctrinam in ſacris Literis unanimi conſenſu exponunt. In reliquis profanæ Literaturæ partibus, immo in ipſis Scripturis interpretandis, ubicumque non agitur de ſalutari illa Fidei & Caritatis doctrina, numquam ita premimur auctoritate, aut ſanctitate, aut eruditione Majorum, ut ſi quid melius, verius, aut ſaltem veriſimilius ac probabilius nobis occurrat, proferre, atque etiam adoptare non liceat, dum Scripturæ ſanctæ veracitas, dignitaſque ubique intacta ſervetur. Hac libertate hucuſque ſunt uſi, atque adhuc utuntur recentiores Scripturarum Interpretes, omneſque eruditi Catholicæ communionis, quoties in id genus controverſias incidunt, neque religioni *ſibi ducunt* diſſentire a Patribus in iis, *quæ quocumque* modo explicentur, ac dirimantur, nullam divinis Literis, nullam Fidei doctrinæ, nullam Eccleſiæ ſanctæ injuriam inferunt, & veritatem quam proxime poſſunt accurate conſectantur. Eſſet igitur inquirendum, num venerandum Traditionis nomen recte ac legitime in Copernicanam aliaſque ejuſmodi cauſas a nonnullis proferatur: ſcilicet num ſancti Patres Telluris motum revera damnarint, ſacriſque Literis contrarium appellarint, quum certe non a Copernico originem duxerit ea opinio, ſed quibuſdam ex antiquis Philoſophis,

Digitized by Google

ſophis, uti diximus, in mentem venerit, & literis mandata, fortaſſe ab ipſis Patribus ignorata non fuerit.

Interim nobis plane commemorandum eſt, & ſumme commendandum Tridentini Concilii decretum Seſſ. IV. evulgatum, quo nihil in hanc rem oportunius reperias. *Ad coercenda petulantia ingenia decernit ſancta Synodus, ut nemo ſuæ prudentiæ innixus, in rebus Fidei & morum ad ædificationem Doctrinæ Chriſtianæ pertinentium, ſacram Scripturam ad ſuos ſenſus contorquens, contra eum ſenſum, quem tenuit & tenet ſancta Mater Eccleſia, aut etiam contra unanimem conſenſum Patrum, ipſam Scripturam ſacram interpretari audeat.* Mirari tamen, neque injuria, liceat, quei hanc regulam ſapientiſſime conceptam intorquere nonnulli velint adverſus Copernicani Syſtematis patronos, quaſi in omnibus quæſtionibus unanimem Sanctorum Patrum conſenſum neceſſario ſequendum Eccleſia pronuntiet. Non inquit ſancta Synodus, piaculum eſſe a Patribus diſcedere in Quæſtionibus Hiſtoricis, Philoſophicis, Mathematicis, Phyſicis, Aſtronomicis, Geographicis, aliiſque hujuſmodi rebus, quibus ſacræ Literæ materiem vaſtam ſuppeditant. Conceptis verbis petit illa, ut ſenſum Eccleſiæ, ac eoſdem Patres humiliter audiamus, fideliter ſectemur, quum agitur *de rebus Fidei & morum ad ædificationem Doctrinæ Chriſtianæ pertinentium*. Quibus ſane verbis non tam aperte coercet petulantium Ingeniorum temeritatem in pertractandis rebus utilibus, ſive neceſſariis ad Fidem, ac mores, quam tacite monet quotumdam aliorum exuberantem zelum, ne ſententiam & auctoritatem Patrum importune objiciant, & neceſſario præferendam putent in reliquis etiam aut minime neceſſariis, aut inutilibus quæſtionibus, & in exponendis iis Scripturæ locis, quæ ad Fidem, & mores, atque ædificationem Doctrinæ Chriſtianæ non pertinent. Si & hoc poſcere Tridentinis Patribus animus fuiſſet, nihil erat, quod ſua verba ad ſalutares tantummodo quæſtiones e Scripturis emanantes ſpectare affirmarent; & ſaltem aliis dicendi formulis latius patere mentem ſuam indicaſſent. Sed iis perſpectum erat, fruſtra ad Fidem trahi de his rebus ſcitu non neceſſariis, immo ad æternam vitam inutilibus qualemcumque ſententiam.

Itaque ſapientiſſime in eam illi ivere ſententiam, quæ & unitati Fidei conſulit, & Ingeniorum libertatem non minuit, optime intelligentes, quando Scripturæ veracitas, Fideique veræ doctrina ſine vi collocentur in tuto, non eſſe litem intendendam diverſis Interpretum ſententiis de rebus ad Fidem & Mores, & Chriſtianæ Doctrinæ ædificationem nequaquam pertinentibus. Præ oculis autem Tridentinorum Patrum, ut arbitror, tunc erant Apoſtoli verba in Ep. 2. ad Tim. III. 16. *Omnis Scriptura divinitus inſpirata utilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in juſtitia, ut perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus.* Ad quid utilis ſit divina Scriptura, en quam aperte Apoſtolus ſignificat. Nimirum Juſtitiam tradere illius eſt ſcopus, quo nomine Virtutes omnes complecti Scriptura ſolet, & ad Caritatem, & ad omne opus bonum Fideles incitare atque inſtruere. Non, inquit, ad Mathematicas, Aſtronomicas, Phyſicas, atque alias id genus controverſias dirimendas, doctrinaſque ſæculares explicandas, non ad erudiendum in Hiſtoria naturali: quæ verba neſcio, quibus Codicibus fretus Almageſti novi architectus Apoſtolo affingit, ut Copernicanis invidiam creet. Iſta quoque (non inficiamur) innuuntur, & obiter memorantur ſacris in Literis; ſed ut eadem aliquo pacto & pro conditione ſua nos ad Fidem, Pietatem, & Caritatem erudiant, & a nobis in eum finem conſiderentur, non ut reapſe diſputationibus noſtris, & noſtræ curioſitati finem faciant. In hanc rem præcipue conſulendus Sanctus Auguſtinus Lib. I. Cap. 35. & 36. de Doctr. Chriſt. ubi Scripturæ totius ſummam & ſcopum ſtatuit in commendanda nobis Dilectione Dei, & Proximi.

Ceterum ex his etiam intelligere poſſumus, Evidentiam non raro deeſſe, neceſſariam prorſus, ut ab ipſis Eccleſiaſticis Judicibus certa feratur de his quæſtionibus ad ſalutem non pertinentibus ſententia. Partim id contingere ex rerum difficultate, atque obſcuritate, partim ex ambiguo Scripturarum ſenſu poteſt. Aut turgidus, nimiuſque ſui æſtimator, aut cæcus aliorum venerator ſit neceſſe eſt, qui tot Ariſtotelis, Epicuri, Carteſii, Galeni ſententias, in Phyſicis potiſſimum, ſine ullo diſcrimine certas eſſe contendat. Pleræque (ut noverunt, & diſſimulare nequeunt ſinceri Philoſophi) intra unius veriſimilitudinis pomœria continentur. Quo quæque deprehenditur, aut apparet veriſimilior, eo dignior ſit plauſu & conſenſu eruditorum. Hinc tot ſonoræ lites, & verborum rationumque pugnæ, non prius modum finemque habituræ, quam in terris habitare & literas colere deſinat mortalium genus. Has autem, ut ita dicam, ingenitas rerum tenebras ne ipſe quidem divinus Spiritus in Libris ſuis diſcutere voluiſſe putandus eſt. Immo ipſe teſtatur, ſe in hujuſmodi

Digitized by Google

di rebus tradidiſſe Mundum diſputationi hominum, ſeque Deum eſſe docentem utilia, & tradentem unam ſcientiam revera lucidam, & facilem, qualis (poſtquam loquutus eſt ipſe, & poſtquam quid ipſe locutus ſit, ab Eccleſia Catholica illius Interprete edocti ſumus) eſt Fidei Catholicæ, & Caritatis doctrina, non autem Phyſicæ, Aſtronomiæ, & horum ſimilium. Id autem in ſacris Codicibus evidenter traditum non dicitur, quod plures commodas & germanas patitur interpretationes, e quibus nulla certiſſimis aliis Traditionis, & Rationis, & Scripturæ documentis opponitur. Multoque minus ille Scripturæ ſenſus evidens appellandus, cui veriſimiliores rationes, & experimenta ſive jam facta, ſive peractu non impoſſibilia, diverſum alium ſenſum, immo oppoſitum, eſſe præferendum monent, in iis nempe rebus, quarum, uti ex generali regula ſtatutum eſt, certam nobis cognitionem Deus relinquere voluiſſe nequaquam videtur, & quas contineri Traditione Patrum difficile demonſtretur, & quæ nihil Religionis interſit, quod uno potius quam altero modo ab hominibus credantur.

En ergo cauſæ, cur ab hiſce quæſtionibus dirimendis Eccleſia Catholica, & Patres, & Romani Pontifices plerumque abſtinent. Tum ſolum in hoc etiam ſtadio currunt, ſuaque non fallaci auctoritate utuntur, quum neceſſitas cogit. Tum vero cogit neceſſitas, quum evidenter adeo de hujusmodi quoque indifferentibus rebus Scriptura loquitur, ut unum tantummodo ſenſum ejus verba admittant, & reliqui ſenſus, reliquæ interpretationes ab uſu Scripturæ ipſius, aut ab aliis manifeſtiſſimis ejusdem locis, aut a Fide, Traditione, Ratione recta aperte abhorrent. Sublatis hujusmodi periculis & incommodis, & Scripturæ ſanctæ veracitate ac dignitate ſervata, placide has controverſias Eccleſia intuetur, ac tolerat, aut certe eorum deciſionem ſuſpendit. Et cur in hiſce minutis, & ſuapte natura non utilibus, neque neceſſariis quæſtionibus dirimendis ſeſe Eccleſia occupet, quæ tot alias controverſias inter Theologos & ſacrarum Literarum Interpretes regnare ſinit, ipſasque dijudicare ſuperſedet? Majoris momenti ſunt iſtæ, quam illæ, & propius ſine dubio ad Chriſtianam Doctrinam accedunt, immo de ipſa Chriſti doctrina, de Fide, ac Moribus plerumque agunt. Pro iſtis etiam, & contra iſtas, afferuntur divinæ Scripturæ verba, quibus unusquiſque ſenſum tribuit veriſimilem, interpretatione præpoſita, quæ ſuis cum opinionibus conveniat. Attamen Eccleſia ſuſtinet pacifice tantam quæſtionum ſegetem, & interpretationum varietatem; & niſi abſurda tradantur, & contraria receptis Dogmatibus, a judicando temperat. Ipſis etiam diſceptatoribus ſeſe invicem Hæreſis & impietatis poſtulantibus, ſapientiſſime mandat interdum, ut his contumeliis parcant, neque ſibi judicium uſurpent Apoſtolicæ Sedi, & Conciliis reſervatum. Ergo multo cautius & prudentius Romani Pontifices, & Concilia, aut deſpiciunt, aut ferunt iſta de rebus indifferentibus, & a Scripturæ ſcopo alienis, litigia, dum ſine Scripturæ ipſius injuria ac dedecore exerceantur.

Non ſolum autem a judicio, quantum fieri poteſt, in his Eccleſia abſtinet, ſed ægro nonnumquam fert animo, ſacras Literas in patrocinium Phyſicarum, aliarumque ejusmodi ſententiarum, ita advocari, ut quisquis ſecus ſenſerit, ſtatim venditetur violatæ Fidei reus. Neque ſolum finit, ut arma e divinis Libris petita per veriſimilem aliquam explicationem declinentur; ſed ne impedit quidem, quominus apertas his de rebus ſententias Patrum deſeramus, ubi veriſimiliora argumenta, robuſtiores rationes, multoque magis experimenta manifeſta pro aliis iisque contrariis ſententiis pugnant. Vulgata eſt veterum quorumdam opinio, quæ Antipodas ab Orbe terrarum excludebat, eamque *heic* memoraſſe non abs re erit. Poſt aliquot profanos Auctores ita ſenſiſſe videntur Lactantius, Auguſtinus, Iſidorus Hiſpalenſis. Nazianzeno ea quoque ſententia placuiſſe fertur, neque ab ea abſuiſſe cenſendi Chryſoſtomus, Procopius, Diodorus Tarſenſis, Acacius, Theodoretus, Theophylactus, Severianus, Euthymius, Joannes Damaſcenus, & alii, quibus Cælum non Sphæricum, ſed Hemiſphæricum putabatur. Utramque iſtorum opinionem, ne dicam puerilem, certe abſurdam, uti nunc omnes fatentur, Aſtronomicæ, Phyſicæ, & Mathematicæ rationes dejicere olim poterant, & demum Experientia profligavit. Antequam tamen Columbus felici auſu ignotum orbem pervium *nobis feciſſet*, fingere nobis liceat, Antipodas *a quoquam* aſſertos fuiſſe, & hujus *opinionem ſibi* ingratam delicatulos quoſdam ſuſcipere voluiſſe. Philoſophia ſimul, & Experientia nonnullas veriſimiles rationes ſuffeciſſent, quibus Antipodes negandi, Tellus non rotunda, Cælum vero hemiſphæricum eſſe probarentur. Tum auctoritas Scriptorum, ac præcipue Patrum in aciem educta fuiſſet. Demum divina Scriptura prœlium abſolvere poterat. Uti ſupra vidimus, Cæli ac Terræ extremitates illic memorantur; totus terrarum Orbis ſub Auguſto deſcriptus, ab Apoſtolis aliisque Diſcipulis Chriſti peragratus, & per omnes gentes atque per univerſum terrarum

Or-

Digitized by Google

Orbem Eccleſia jam diffuſa temporibus Patrum occurrebant. Ergo nulli Antipodes ſtatuendi erant, quos populi & Patres tunc ignorabant, immo negabant.

Quid heic feciſſent, qui Scripturam ſacram de his etiam indifferentibus rebus loquentem in ſenſu Literali proprio, neque figurato, ubique & ſemper accipiendam eſſe contendunt, quoties hic ſenſus *non repugnat cum aliis Scripturæ locis, æque, aut magis certis, aut cum Eccleſiæ definitionibus, aut cum propoſitione aliqua naturali lumine certa & evidenti*? Non erant Scripturæ loca, quibus adverſaretur opinio, Antipodas Terræque rotunditatem negans. Immo Severianus Iſaiæ verbis XL. 22. ſecundum verſionem Septuaginta opinionem ſuam tuebatur; ibi quippe legitur: *Qui ſtatuit Cælum tamquam fornicem*, καμάραν. Chryſoſtomus proferebat Epiſtolam ad Hebr. VIII. 2. Procopius illis verbis Pſ. 18. utebatur, *a ſummo Cælo egreſſio ejus*. Ad hæc erat, dogma, quocum conciliari non poſſe contraria ſententia putabatur. Nullus hominum non ab Adamo propaginem ducit. Si homines excogitabantur immenſo interjecti Oceani ſpatio a nobis diſſiti, nulla ad eas terras navigatione cognita, & ne poſſibili quidem, uti olim arbitrabantur: ægre perſuaderi, & credi, & ſuſtineri poſſe videbatur certa de unius hominis propagatione ſententia. Neque cum ulla Eccleſiæ definitione proprius ille Scripturæ ſenſus pugnabat. Immo proferri contra poterant verba Zachariæ Romani Pontificis ex Epiſt. 10. ad Bonifacium Moguntinum. Virgilium quemdam affirmantem, *quod alius Mundus & alii homines ſub terra ſint*, damnat ibi Pontifex, & Sacerdotii honore privandum ait, ejusque *doctrinam perverſam*, pugnantemque *contra Dominum & animam ſuam*, aperte vocat. Num denique in proprio ſenſu ea Scripturæ verba accipientibus *aliqua naturali lumine certa & evidens propoſitio* opponi poterat? Immo qui Antipodas ſtatuebant, naturali lumini renuntiare credebantur. Nam quei excogitare gentem, quæ adverſa nobis veſtigia figat, neque in Cælum irruat? Id monſtri ſimile videbatur; id eruditi ipſi, nedum rude vulgus, concoquere minime poterant. Tam parum, inquam, apparebat a recta ratione abſona Antipodum negatio, ut illam cum Philoſophi, tum Hiſtorici, & eruditorum fere omnium chorus ſine comparatione magis, quam alteram opinionem, conſentaneam rationi, & experientiæ cenſerent. Si iſtos ergo homines auſcultaſſet Eccleſia, certe conclamatum fuiſſet in Antipodas, in Cæli Terræque rotunditatem. Et quid ſi eam ſententiam Eccleſia tuliſſet, quam falſam & irridendam experimenta ſubinde monſtraſſent? Quantum quidem arbitror, eo tamdem confugere neceſſe erat, ut diceretur, nihil mirum, quod in illo judicio Eccleſia defeciſſet, quæ ſe quæſtionibus immiſcere voluerit, ad ſalutis ſcientiam minime pertinentibus. Id autem nihil officere promiſſæ ipſi ab erroribus immunitati, quæ Dogmata dumtaxat reſpicit, hoc eſt Fidei & Morum ſalutarem doctrinam. Nos nequaquam negare, quin falli & ipſa poſſit in factis & rebus a Fidei & Caritatis ſcientia alienis.

Verum & a noſtræ defenſionis neceſſitate, & ab errandi periculo ſolicite ſibi cavit Eccleſia. Numquam ipſa damnavit Antipodum vindices; numquam iis Scripturas ſacras oppoſuit; numquam ut opponerentur amavit. Neque vero arbitror, Zachariam Pontificem in Virgilium ideo tantum anathema dixiſſe, quod is Antipodas poneret. Adiaphoram hanc opinionem inficiebat ille erroribus aliis. Nam & Solem alium a noſtro, aliamque Lunam incolis iis tribuebat, & pejora fortaſſe delirabat. Ceterum quo revera collinearet Virgilii opinio, & Zachariæ cenſura, vix dicas. Totum illud negotium multa caligine obvolutum eſt, ſicuti eruditi viri negare non poſſunt. Ab hujusmodi autem cenſura non alia profecto ratione Eccleſia abſtinuit, quam quod videret commodam probabilemque Interpretationem divinæ Scripturæ ab iis etiam adhiberi, quibus Antipodes, & Cæli ac Telluris rotunditas affirmabantur. Quando cœleſtibus Libris & Fidei Morumque doctrinæ conſultum erat, quid Eccleſiæ intereſſet, quod hanc unus, illam alter opinionem, quamquam inſulſam, ſectaretur? quæ auferendæ litis neceſſitas? Non jam amplius de tuenda Scriptura agebatur, ſed de Aſtronomicis, ſive Phyſicis rebus ac diſſidiis, quæ ad Eccleſiam non pertinent. Quare auctoritas Scripturæ, niſi quum evidentia loca ſeſe offerebant, nemini contorquenda erat in ſuæ cauſæ præſidium, ne riſui exponeretur, ſi falſa tamdem deprehenderetur opinio, quam ipſæ Literæ ſacræ antea tueri videbantur. Origenes tutatus ſententiam Platonis, Ariſtotelis, Ciceronis, aliorumque Philoſophorum de Anima Cælorum, Solis, Lunæ, ac Siderum omnium, Eccleſiæ fulmina in ſe pertraxit, tum quod aliis commentis oneraſſet hanc ipſam opinionem, tum quod e Scripturæ verbis in Literali ſenſu acceptis ſibi patrocinium quæreret. Contra laudandus Theologorum Scholaſticorum princeps Thomas non tam divino ingenio, quam prudentia & modeſtia ubique ſpectabilis. Is Opuſculo X. ſeu XXXI. Art. 16. quærens, an Angelus circulari motu movere Tellurem poſſit, ait, ordini certe rerum id minime repugnare, ſed tamen ſibi videri, *quod naturaliter*

ter

Digitized by Google

ter terra quieſcat. Id autem probaturus, non Scripturarum loca, non Patrum verba promit, ſed Lectores ad unius Ariſtotelis argumenta dimittit.

Proinde erit hominis parum acuti, ac verum Scripturæ inſtitutum, & Eccleſiæ mentem minime aſſequuti, incerta inculcare ſacrarum Literarum verba, quo certam eſſe perſuadeat Philoſophicam aliquam opinionem ſuam, aut falſitatis ac hæreſis contrariam convincat. Incerta autem, ſive non evidentia eſſe diximus Scripturæ loca de indifferentibus hiſce rebus, quum plures loco eidem convenire poſſunt veriſimiles Interpretationes, eæque Literales. Quæ duo tela ex elephanti ore prominent, & deorſum retorquentur, idemque ſunt ac ebur, *dentes* appellantur ex omnium fere Scriptorum, ipſiusque vulgi ſententia. Sunt qui contendant, *cornua* potius eſſe appellanda, quam dentes. Varro de Lingua Latina de his agens: *Quos dentes*, ait, *multi dicunt*, *cornua ſunt*. *Ex temporibus enim enaſcuntur*, *& ex ſuperiori mandibula per os reſupinata ſeſe efferunt*, *& decimo quoque anno ea elephanti abjiciunt & defodiunt*, *ſicut cervi quotannis*, *& quoties amiſerint*, *reponunt*. Præter Varronem Juba, Plinius, Ælianus, Oppianus, Pauſanias ita ſenſere. Experientia quoque teſtis adducitur, quum ebur igne emolliatur ad quaslibet recipiendas formas, quod dentibus animalium non contingit. Et hæc quidem mihi videtur quæſtio de nomine. Attamen argutulus quisquam accedat, & in poſtremam hanc opinionem exerat arma e Literis ſacris. Ibi *dentes elephantorum* commemorantur 3. Reg. X. 22. *& dentes eburnei* Ezech. XXVII. 15. Alibi etiam in Hebræis Codicibus ebur שן *ſcen*, hoc eſt *dens*, appellatur. Nunc ergo rem definitam clamet ille ſciolus, & pertinaciter amantem appellare *cornua* potius quam *dentes*, tamquam erroris & impietatis reum, ad Eccleſiæ tribunal deferat. Iſte profecto delirabit; riſum vix ſuſtinebunt graviſſimi Eccleſiæ proceres. Quum toties a vulgo loquendi formas divina Scriptura mutuetur, & ad populi opinionem ſeſe accommodet: cur non idem heic quoque contigerit? Incerta igitur ſunt iſta loca, & ad hujusmodi litem inepta; certumque potius eſt, hominem iſtum, ſi quis eſt, ſacris Literis abuti, easque invitas in diſputationem Philoſophicam trahi.

Illi eadem nomina convenirent, qui *Lucem* eſſe *Ignem*, & *Lucem* proprie *calefacere* contendens, Græca verba Marci XIV. 54. proferret, ubi Petrus dicitur *θερμαινόμενος πρὸς τὸ φῶς*, *& calefaciebat ſe ad lumen*, *ſive ad lucem*. At nihil neceſſe eſt, proprium Literalem ac obvium ſenſum hujus loci retinere. Vulgarem dicendi conſuetudinem ſequutus eſt Evangeliſta. Uſurpabatur autem vulgo *φῶς*, ſeu *lux* pro igne, quod nempe Ignis cum calore lucem præbeat. Ita Euripides in Rheſo: *οὔπω πρὶν ἧψαν πολέμιοι τόσονδε φῶς*; *Nondum antea hoſtes ſuccenderunt tantam lucem*, hoc eſt tantum Ignem. Neque minus inepte in Peripateticos velitaretur, qui Ignem ipſum inter elementa computari non ferret, perinde quaſi *ipſum ab elementis* Sanctus Petrus excludat, dum ait Epiſt. 2. Cap. III. 12. *Et elementa ignis ardore tabeſcent*. Idem plauſus iis deberetur, qui adverſus Carteſianam Scholam Qualitates rerum ſenſibiles non in corporibus, ſed in hominum ſenſibus locantem, ea Scripturæ loca adferret, quibus corpus aliquod amarum, dulce, candidum, nigrum, frigidum, calidum appellatur. Quod ſi valere, & commendari debet talis divinæ Scripturæ abuſus, argutari etiam poſſet Copernicanus quiſpiam, verba afferens. Lib. 1. Reg. Cap. II. 8. uti apud Latinum Interpretem habentur: *Domini enim ſunt cardines terræ*, *& poſuit ſuper eos orbem*. Commemorantur etiam Prov. VIII. 26. *cardines orbis terræ*. At *cardines*, quos *πόλους* Græci appellant, ſunt nomen relativum, & rem verſatilem ac mobilem, ſibi impoſitam, ſimul ſignificant. Quandoquidem ergo in ſenſu obvio, proprio, ac literali omnia Scripturæ verba non repugnantia Fidei ac Rationi accipienda ſunt, uti a quibuſdam contenditur adverſus Copernicum: Tellus verſatilis, ac mobilis ex origine ſua dicenda eſſet. Verum faceſſant iſta ludibria. Non illa eſt Scripturarum indoles, ut ſecreta Phyſices atque Aſtronomiæ aperire mortalibus velint. Sancti Prophetæ atque Apoſtoli ad ſublimiora intenti, & ad captum uſumque vulgi ſeſe componentes, familiares uſurpabant loquendi formulas. Hoc toties inculcavimus; ſed heic adjungere juvat Cl. V. Dionyſii Petavii verba, cujus quæ ſit inter eruditos *auctoritas*, ii tantum ignorant, qui nullas, *pæne dixi*, novere diſciplinas. In Præfat. ad Libros de Opificio ſex Dier. antequam aggrediatur explicandam rerum Creationem, ſibi duplicem cautionem ac regulam ille præſcribit. *Altera eſt*, inquit *rerum olim reipſa vereque geſtarum Hiſtoriam in Moſis enarratione contineri*; *non Allegoriis adumbratos & involutos neſcio quos ſenſus ſpiritualium rerum corporeæque carentium*. *Altera in illis ipſis naturalibus & corporeis exponendis rebus Moyſem rudis hebetisque populi ad captum & ingenium temperaſſe ſtylum*. Infra idem repetit. *Hæc mea perpetuo ſententia fuit*, *omnia fere*, *quæ heic*

Moſes

Digitized by Google

Moſes attigit, popularem ad uſum eſſe loquendi intelligendique demiſſa. Libro autem 1. Cap. 10. quædam iſtius conſuetudinis exempla affert. *Scriptura hoc ipſum, quod Cælum & Firmamentum vocatur, aerem eſſe non raro ſignificat. Velut quum ait Pſalm.* 146. Qui operit cælum nubibus. *Et Matth.* 16. Triſte & rubicundum cælum. *Sunt & iſta vulgata*, volucres cæli, *& alia ſimilia. Etenim Moſes, quod jam monui, & non ſemel dicere eſt opus, communibus & popularibus cum verbis tum verborum notionibus eſt uſus. Vulgo autem cælum ita ſumitur. Quare plebejo pene ſermonis uſu ſic etiam Moſes & cæli & firmamenti vocabula ſumſit. Ut quum* Volatile *dicit* volare ſuper faciem firmamenti; *ut Hebræa referunt; id eſt, ſuper firmamenti partem illam, & in illa, quam aerem dicit. Nimirum quod aves, dum altius ab oculis nimis volant, Cælo propinquare dicuntur ἰδιωτικῶς, adeoque juxta extimam cæleſtis orbis ſuperficiem, & ſub ea ferri*. Petavio præiverat Sanctus Thomas in 1. parte Summæ qu. 70. Art. 1. ad 3. de motu Luminarium atque Sphærarum agens: *Moyſes*, inquit, *rudi populo condeſcendens, ſequutus eſt, quod ſenſibiliter apparet*. Si igitur Moyſi viro divinitus afflato ita res enarrare in more fuit, eique cum vulgo potius, quam cum Sæculi Sapientibus, loqui placuit; idemque procul dubio fecere & alii Prophetæ atque Apoſtoli, quum tamen ſuis hiſce vulgaribus loquendi formis ac notionibus e rudi populo petitis res veras & ſenſum Hiſtoricum clauderent: quis tamdem non intelligat, non eſſe per hujuſmodi ambigua Scripturæ ſacræ verba dirimendas Quæſtiones Phyſicas, Aſtronomicas, & alias id genus, neque hiſce diſputationibus ſine magna rerum evidentia immiſcendas eſſe Prophetarum ſententias, multoque minus Hæreſis ac impietatis poſtulandos, qui aliter ſentiunt, quam Scriptura in ſpeciem de his rebus indifferentibus ſentire videatur? Certe nemo non perſpiciat, his haudquaquam inſiſtendum, hæc minime urgenda, ſi commoda ac veriſimili Interpretatione Literalis Scripturæ ſenſus aliter explicari poſſit; & ubi in hiſce conflictationibus ſine vi proſpectum fuerit veracitati ſacrarum Literarum, non eſſe de reliquo tam anxie ſoliciteque curandum. Deſinit enim eſſe cauſa Fidei, quæ non amplius ad rerum divinarum ſcientiam, ſed ad Liberales Artes, incertamque mundi eruditionem pertinet. Deſinit eſſe opinio ad Fidem referenda, quæ non contra, ſed præter Scripturam deprehenditur eſſe.

CAPUT XXIV.

Sancti Auguſtini conſilia, quum de interpretandis ſacris Scripturis agitur in rebus Phyſicis, Aſtronomicis, & aliis id genus. Quid Sanctus Thomas heic ſentiat. Quam Literis ſacris nonnulli abutantur ad ſuas privatas opiniones tuendas. Judicum Eccleſiaſticorum munus in hiſce controverſiis, & quæ Eruditio in ipſis exigatur. Carteſii de natura Corporis doctrina an Fidei dogmatibus adverſetur.

NUnc adjungenda eſt ad animadverſiones noſtras Sancti Auguſtini doctrina, hactenus reſervata, cujus unius auctoritas pro multorum eſſe poteſt. Ejus autem verba hoc in argumento adeo dilucida eſſe mihi videntur, ut mirari ſubeat, quei homines alioquin eruditi, & minime infantes, quamquam ea probe noverint, in aliam tamen a noſtra ſententiam abierint. Lib. 1. Cap. 18. de Gen. ad Literam, *In rebus obſcuris*, inquit ille, *atque a noſtris oculis remotiſſimis, ſi qua inde Scripta, etiam divina, legerimus, quæ poſſint ſalva Fide, qua imbuimur, aliis atque aliis parere ſententiis, in nullam earum nos præcipiti affirmatione ita projiciamus, ut ſi forte diligentius diſcuſſa veritas eam recte labefactaverit, corruamus; non pro ſententia divinarum Scripturarum, ſed pro noſtra ita dimicantes, ut eam velimus Scripturarum eſſe quæ noſtra eſt, quum potius eam, quæ Scripturarum eſt, noſtram eſſe velle debeamus*. Nomine *rerum obſcurarum, atque a noſtris oculis remotiſſimarum*, nihil aliud Auguſtinus ſignificat, quam Phyſicas, Aſtronomicas, Geographicas, Chronologicas, atque hujuſmodi alias, quæ plerumque magna in nocte ſedent. Ipſemet Auguſtinus paulo infra, quibus de rebus loquatur, ſatis ſignificat, nempe *de Terra, de Cælo, de ceteris hujus mundi elementis, de motu, & converſione, vel etiam magnitudine & intervallis ſiderum, de certis defectibus Solis & Lunæ, de circuitibus annorum & temporum, de naturis animalium, fruticum, lapidum, atque hujuſ-*

Digitized by Google

hujuſmodi ceteris, quæ videlicet ad Fidei & pietatis eruditionem, & ad rerum divinarum ſcientiam minime ſpectant. Dum hæc igitur diſquiruntur atque explicantur, occurrere *Scriptorum etiam divinorum* documenta poſſunt. Tum videndum, an iſta *ſalva fide*, *qua imbuimur*, *aliis atque aliis*, hoc eſt pluribus ac diverſis ſint obnoxia Interpretationibus, quarum nullam ſtabilitis Catholicæ Fidei Dogmatis adverſetur. Quotieſcumque id accidat, auctor eſt ſanctus Doctor, judicium & affirmationem eſſe ſuſpendenda, atque cohibenda. Quum enim fieri poſſit, ut re per humanas diſciplinas diligentius diſcuſſa, & experimentorum ope in primis adhibita, verior ſententia appareat, ſi quam nos jam elegerimus, eamque ſacris Literis unice tribuendam pervicaciter contenderimus, quæ falſa demum, aut a veriſimilitudine abhorrens dignoſcatur, tum & nos deridendos propinabimus, & divinæ Scripturæ veracitatem in diſcrimen exiſtimationis (quantum quidem in nobis eſt) adducemus.

Libro ſequenti Cap. 9. hæc alia habet Sanctus Auguſtinus: *Quæri etiam ſolet, quæ forma & figura Cæli eſſe credenda ſit ſecundum Scripturas noſtras. Multi enim multum diſputant de iis rebus, quas majore prudentia noſtri Auctores omiſerunt, ad beatam vitam non profuturas diſcentibus, & occupantes, quod pejus eſt, multum pretioſa, & rebus ſalubribus impendenda temporum ſpatia. Quid enim ad me pertinet, utrum Cælum ſicut ſphæra undique concludat Terram in media mundi mole libratam, an eam ex una parte deſuper velut diſcus operiat?* En illam ipſam quæſtionem, quam ſupra commemoravimus, de Cæli Terræque ſphæricitate. Hanc ipſam nihil ad ſalutem, ad fidem, ad beatam vitam pertinere ait, quocumque modo ſolvatur; porro prudentis eſſe Theologi ab his abſtinere, & in ſalubriora ſtudia conferre tempus & operam. Attamen quia non de iſta ſolum quæſtione, ſed de aliis etiam ejuſdem generis quædam occurrunt in divinis Codicibus, & propterea defendenda venit eodem tempore cauſa Scripturarum, hæc addit Auguſtinus: *Sed quia de fide agitur Scripturarum &c. ne quiſquam* (Chriſtianus) *eloquia divina non intelligens, quum de his rebus tale aliquid vel invenerit in Libris noſtris, vel ex illis* (hoc eſt Gentilibus ac Philoſophis) *audierit, quod perceptis aſſertionibus* (ſive ut in nova editione *a ſe rationibus*) *adverſari videatur, nullo modo eis* (eloquiis divinis) *cetera utilia monentibus vel narrantibus, vel prænuntiantibus, credat: breviter dicendum eſt, de figura Cæli hoc ſciſſe Auctores noſtros, quod veritas habet; ſed Spiritum Dei, qui per ipſos loquebatur, noluiſſe iſta docere homines nullius ſaluti profutura.* Appoſite Auguſtinus ad ea, quæ de Scripturæ ſanctæ ſcopo atque inſtituto ſupra diſſeruimus. Nihil igitur ignorarunt Prophetæ; ſed Spiritus Dei docere nos iſta noluit, quæ curioſitati ſolum blandiuntur, & ad Pietatem & Caritatem nulla ex parte pertingunt. Quapropter, etiamſi ad iſtam controverſiam referantur aliqua Scripturæ divinæ verba, niſi hæc ita aperta & circumſcripta ſint, ut unum tantummodo Literalem ſenſum admittant, omniſque alia Interpretatio violenta ſit, ac inveriſimilis, aut etiam exemplis careat, aut Fidei Rationique repugnet, non eſt omnino contendendum, unum potius quam alterum Scripturæ ſenſum ad Fidem ſpectare. Juvat in his continere judicium, & neutram adoptare ſententiam, & ab aliena damnanda potiſſimum temperare, dum hæc ea ſit, quæ Scripturam non invitam ſibi concordare, aut ſaltem a ſe non diſſonare oſtendat. Quod ſi alicui ſententiæ de his rebus indifferentibus aut experimenta, aut potentes rationes adſtipulentur, tantum abeſt, ut ea ſit damnanda, quod Scripturis contraria videatur, ut contra neceſſe ſit Scripturam ipſam per commodam aliquam Interpretationem oſtendere ab eadem ſententia minime diſcordem, dum tamen Scripturæ ſenſus ita evidens non deprehendatur, ut falſitatis arguenda ſit illa, quantumlibet veriſimilis, contraria tamen opinio.

Huc pertinent, quæ idem Sanctus Auguſtinus adjicit. *Sed ait aliquis, quomodo non eſt contrarium iis, qui figuram ſphæræ Cælo tribuunt, quod ſcriptum eſt in literis noſtris: Qui extendit Cælum ſicut pellem* (Pſ. 103.?) *Sit ſane contrarium, ſi falſum eſt, quod illi dicunt. Hoc enim verum eſt, quod divina dicit auctoritas, potius quam illud, quod humana infirmitas conjicit. Sed ſi forte illud talibus illi documentis probare potuerint, ut dubitari inde non debeat: demonſtrandum eſt hoc, quod apud nos de pelle dictum eſt, veris illis rationibus non eſſe contrarium. Alioquin contrarium erit etiam ipſis in alio loco Scripturis noſtris, ubi Cælum dicitur velut camera eſſe ſuſpenſum.* Tum pergit oſtendere vir doctiſſimus veriſimiliter, & non inconcinne poſſe iſta Scripturarum loca conciliari cum utraque illorum ſententia, qui aut Cælum minime ſphæricum, aut ſphæricum revera ſtatuunt. Quo facto non ille ſollicitus eſt, quid potius hac de re Philoſophi atque Aſtronomi ſentiant. Fide Scripturarum in tuto poſita, placide ſpectari poteſt eorum conflictus atque diſſenſio, & unius etiam partis victoria. Cap. X. ejuſdem Lib. 2. alia Auguſtinus habet, quæ a cauſa Copernici penitus

Digitized by Google

nitus aliena eſſe nonnulli affirmant, de quorum judicio eruditi viri, nullo partium ſtudio capti, judicabunt. *De motu etiam Cæli*, ait ille, *nonnulli fratres quæſtionem movent, utrum ſtet, an moveatur: quia ſi movetur, inquiunt, quomodo firmamentum eſt? Si autem ſtat, quomodo ſidera, quæ in illo fixa creduntur, ab Oriente uſque ad Occidentem circumeunt &c.*? Quid ad hæc Auguſtinus? Neutram ille Philoſophantium opinionem rejicit, neutram affirmat temerariam; ſed potius contemnit, earumque rationes ne ullo quidem examine dignatur, tamquam controverſias ad Fidem & Eccleſiam inutiles, & minime neceſſarias. At Scriprura de his loquitur. Auguſtino ſat eſt oſtendere, divina verba ejuſmodi eſſe, quæ neutri opinioni contradicant. *Reſpondeo*, ſubdit ipſe, *multum ſubtilibus & laborioſis rationibus iſta perquiri, ut vere percipiatur, utrum ita, an non ita ſit: quibus ineundis atque tractandis, nec mihi jam tempus eſt, nec illis eſſe debet, quos ad ſalutem ſuam & ſanctæ Eccleſiæ neceſſariam utilitatem cupimus informari. Hoc ſane noverint, nec nomen Firmamenti cogere, ut ſtare Cælum putemus, &c.* Affinia ſunt Auguſtini verbis ea, quæ Sanctus Thomas Opuſc. X. ſeu XXXI. habet. Interrogatus de quibusdam articulis, prius monet, *plures horum ad Fidei doctrinam non pertinere, ſed magis ad Philoſophorum dogmata. Multum autem nocent talia, quæ ad Pietatis doctrinam non ſpectant, vel aſſerere, vel negare, quaſi pertinentia ad ſacram doctrinam*. Tum ita ſuam præfationem concludit: *Unde mihi videtur tutius, hæc quæ Philoſophi communiter ſenſerunt, & noſtræ Fidei non repugnant, neque ſic eſſe aſſerenda, ut Dogmata Fidei, neque ſic eſſe neganda, tamquam Fidei contraria, ne ſapientibus hujus mundi contemnendi doctrinam Fidei occaſio præbeatur*. Quæ verba miratur quidam, a Copernicanis in ſuæ ſententiæ tutelam advocari, quum iſti doceant, non quæ Philoſophi communiter ſenſerunt, ſed quæ contra communem Philoſophiam omnino conflictantur. Fruſtra hujus loci vim eruditus ille vir infringere conatur per illam vocem *communiter*. Et nos ejus reſponſionem eludere poſſemus legendo, non *Philoſophi communiter*, ſed, uti in aliis editionibus habetur, *Philoſophi communes*. Verum quando res tenetur, ſuperfluum eſt litigare de vocibus. Non ideo aliquid verum, & ab errore immune eſt, quod communiter a Philoſophis traditum fuerit; nam & eorum dicta non ſunt Fidei dogmata; & novæ opiniones, antiquis contrariæ, invehi poſſunt, & communiter accipi; & ipſum Copernici Syſtema ſe tueri jam poſſet, quum ab Aſtronomis fere omnibus veriſimillimum præ ceteris cenſeatur, & Aſtronomis in Arte ſua id juris concedendum videtur, quod Philoſophis in ſua. Ratio Sancti Thomæ, cur aliquid neque affirmare liceat, tamquam dogma Fidei, neque negare, tamquam Fidei contrarium, (ſive *communiter*, ſive non *communiter* a Philoſophis tradatur) illa eſt, quia *Fidei non repugnat, & ad pietatis doctrinam non ſpectat*. Talia ſiquidem habere non ſecus ac dogmata Fidei, & humanis opinionibus pondus dare, quo carent; eſt incerta hominum cogitata certiſſimis Fidei revelationibus temere æquare; & cum doctrina pietatis confundere curioſitatis atque opinionis inventa ac ſomnia. Inter eas autem opiniones, quæ neque Fidei adverſantur, neque doctrinam pietatis contingunt, an Sanctus Thomas habiturus Copernicanam fuiſſet, non levi conjectura aſſequi poſſumus; in hoc enim eodem Opuſculo Art. 16. uti ſupra vidimus, Telluri mobilitatem negat, ſuamque tamen ſententiam non ſacrarum Literarum teſtimonio, ſed Ariſtotelicis dumtaxat argumentis probat. Quod ſi ita eſt, videant, qui Syſtemata Aſtronomica ad Fidei doctrinam pertrahere conantur, ne Sancti Thomæ graviſſimum conſilium conculcent, & importune cauſam Fidei eſſe velint, quæ, poſt adhibitam Interpretationem veriſimilem, Philoſophorum tantummodo atque Aſtronomorum eſſe videtur.

Atque hactenus oratio noſtra, & tanta verborum moles, non ut Copernici patrocinium ſuſcipiamus, cujus opinionem numquam nobis animus fuit adoptare, aut pluſquam veriſimilem arbitrari, ſed ut quoſdam avertamus a pertrahenda nimis facile, immo contorquenda in iſtud quæſtionum genus auctoritate Scripturæ. Neſciunt ii, ſæpius hunc eſſe divinorum Librorum abuſum, quam uſum, & heic etiam ſuperſtitionem, temeritatem atque ſtultitiam habere poſſe locum, qua de re conqueritur Auguſtinus in Libris nuper laudatis. Deinde palam facere voluimus, cur tam caute ac raro ad configendas opiniones a doctrina Fidei ac Pietatis ſuapte natura diſſitas, Eccleſia Catholica & Romani Pontifices procedant. Si quando igitur Eccleſiaſtici Judices utile ſive neceſſarium putabunt ad ſeverius examen poſcere tot nuperas, in Phyſica præſertim, Medicina, & Aſtronomia, ſententias, quibus tempora noſtra adeo abundant: dubitandum non eſt, quin eorum judicium præceſſura ſit omnis cautio, diligentia, & cauſæ cognitio. Et ſolicite ſane cavere ſolent ſapientiſſimi Judices, ne quis ſub ſpecie tuendæ Fidei, ſervandæque ſalutaris doctrinæ curet, ut ſuæ peculiares opiniones conſecrentur, & ab Eccleſia recipiantur. Sunt qui,

Digitized by Google

non pravo certe conſilio, ſed incauto ſui, ſuarumque anticipatarum Opinionum amore, in hanc fallaciam dilabantur. Quicquid animo prius imbiberunt, & vetuſtatem olere ſentiunt, ſacrum ipſis eſt, & ſacrum reliquis etiam, quantum quidem in ipſis eſt, eſſe volunt. Si quis igitur contra ſentit, & nova profert, vix fieri poteſt, quin continuo in eorum odium offenſionemque incurrat. Nam quis fere tam ſui dominus, animoque tam probe compoſito eſſe ſolet, ut quæ non tam ſibi, quam aliis, veluti certiſſima tamdiu perſuaſit, repudiare tam ſero velit? Quis lubenter fateri ſenex, ſe primo deceptum, tum alios decepiſſe, & ſibi erranti ſe alios adjunxiſſe pariter errantes? Ambitioſiſſima animalia ſumus, nobisque cordi magis eſt (quamquam aliter nobis ipſis videatur) exiſtimationis propriæ, quam Veritatis cauſa. Facillime etiam nobis amor noſtri perſuadet, tunc nos pro una Veritate confligere, quum magis ipſam inſectamur; non enim pro illa, ſed pro Opinionibus noſtris nobis eſt pugna, quas veriſſimas eſſe olim ſtatuimus, falſasque deinde demonſtrari poſſe impoſſibile ducimus. Et quidem occinere poſſis veteris Scholæ amatoribus, nova hæc ad Fidei doctrinam minime pertinere. Nihil refert. Antiquæ ſententiæ & heic obtinere debent, quamquam interdum pueriles; novæ exagitandæ, quamquam interdum veriſimiliores. Omnis porro lapis movendus, quo ſuadeatur, Novatores iſtos aliqua ex parte in Religionis dogmata, atque in ſacras Literas aut imprudenter, aut conſulto peccaſſe.

Non pravus tamen ſæpe zelus, immo utilis plerumque diligentia illorum eſt, qui in has novitias Opiniones primi aciem movent. Si non aliud commodum per eos præſtatur, ſaltem deterretur impietas, atque audacia a venditandis ſuis mercibus quandoquidem ne ipſi quidem innoxiis opinionibus ſine rigido examine conceſſus eſt aditus. Interdum etiam latentia quædam venena hac ratione deteguntur, ac removentur. Quæ vero ſana ſunt, vegetiora poſt exhauſtam pugnam exſurgunt. Accuſationes igitur, & conſilia iſtorum non contemnit, ſed amat Eccleſia. Ita tamen amat, ut ea interim accurate expendere velit, ſaluberrime cavens, ne plus aliquorum affectus valeant, quam Veritatis jura. Exploratum ſiquidem eſt, quod ſupra Sanctus Auguſtinus ajebat, nos interdum *non pro ſententia divinarum Scripturarum, ſed pro noſtra ita dimicare, ut eam velimus Scripturarum eſſe*, quæ noſtra eſt. Neque minus certum eſt, novitatem ac vetuſtatem ſententiarum in hujusmodi incertis diſciplinis inanes plerumque titulos eſſe, quippe quæ nullum per ſe certum aut veritatis aut falſitatis indicium ſecum trahant. Id tantummodo verum eſt, quod ſolidis verisque rationibus nititur, neque a certa Fidei doctrina diſcrepat. Illud falſum, quod cum Ratione recta, & Fidei dogmatis, aliisque certis monumentis aperte confligit. In Chriſti ſolum Schola antiquitas doctrinæ quo major eſt, eo fortius veritatis argumentum præſtat adverſus novitatem. Extra iſtam Scholam veriora novitas, quam antiquitas, tradere interdum, aut ſæpe poteſt. Quocirca inter accuſationes, defenſionesque, medii ſtant oculo cautiſſimo Eccleſiaſtici Judices, & numquam committunt, ut ſibi alterutra pars illudat, fucumque faciat declamatoribus vanis, nominibusque falſis. Quod ut facilius accidat, ſinceriſſimos tantum veritatis amatores ſinceriſſimi & ipſi in conſilium adhibent. Neque contenti cum a ſe ipſis, tum a ſuis conſiliariis arcere ſtudia partium, congruam ſibi vel per ſe, vel per eosdem comparant cognitionem cauſæ. Quam in rem animadvertendum eſt, eſſe quosdam, qui in Judicibus Eccleſiaſticis, quum de Phyſicis, Aſtronomicis, & hujusmodi rebus judicandum eſt, abſolutam iſtarum diſciplinarum ſcientiam poſtulant. Nam quid ſolidi expectes, ajunt, immo quid non expectes infirmi ab iis, qui de incognitis, ſive non ſat perſpectis negotiis, judicium ferunt? Contra ſunt, qui Præſules Eccleſiæ, atque Theologos ab hujusmodi labore ampliſſime liberant, ſat eſſe arbitrari, ſi nudam ſententiam ſive Phyſicam, ſive Aſtronomicam ſibi oblatam conferant cum Scripturæ ſacræ, Catholicæque Theologiæ documentis, & deinde ſtatuant, num his veritatibus ea opinio repugnet, an cum ipſis amice conſentiat.

Verum illi fortaſſe nimia, iſti certe nimis pauca a Theologis, & Eccleſiaſticis Judicibus exigunt. Epiſcoporum non eſt, ut verum fatear, conſiderare, atque decernere, ſintne veræ an falſæ in Philoſophia, Aſtronomia, ceterisque Artibus profanis propoſitæ opiniones. Pertinet ea cura ad Philoſophos, earumque Artium peritos, non autem ad Theologos. Atque adeo haſce opiniones Eccleſiaſticus Judex contemplari ſolum debet tamquam conſonas ſcientiæ divinarum rerum, atque revelationi, aut ab ea diſſonas. Ad quod opus ſufficit, ut illam ſibi earum ſententiarum notitiam paret, qualis a viro prudente exigitur, adeo ut ſibi conſcius ſit, ſe quæſtionis ſtatum, remque ipſam ſine errore intelligere. Hoc præſtare etiam poteſt, qui non ſit numeris omnibus perfectus Aſtronomus, & Phyſicam omnium Scholarum exquiſitiſſime prius didicerit. Notitia, inquam,

&

Digitized by Google

& cognitio congrua Opinionum profanarum neceſſaria quoque eſt Eccleſiaſtico Judici, quamquam quouſque ſe protendere debeat, quantaque futura ſit, ne imprudenter Theologica trutina de iis judicet, vereor ut umquam definiri apte poſſit. Sunt enim, quæ communem tantum hominum intelligentiam expoſcunt; ſunt quæ ab exquiſitis atque abditis Scientiarum ac Artium principiis arctiſſime pendent, vixque teneri poſſunt, niſi prius ipſa principia intellectu probe complexus fueris. Quid heic faciat Judex prudens? A præcipiti judicio abſtinebit, arbitror, donec in rei penetralia tuto pede ſeſe ingeſſerit. Illud porro certiſſimum eſt, oportere ſemper, ut antea quam pronuntietur, an ſacrorum Codicum & Orthodoxæ Theologiæ documentis opinio quæpiam conſonet, ſive repugnet, perſpectiſſimæ ſint Eccleſiaſticis Judicibus tum negantium tum affirmantium rationes, non ſolum quatenus Theologiam reſpiciunt, ſed quatenus etiam ad ſingularem aliquam diſciplinam ſpectant. Quæ res neceſſario expoſcit, ut ea ſaltem diſciplinæ pars cognoſcatur, unde rationum cognitio pendet. Si, exempli gratia, quæratur, an Fidei doctrinæ adverſetur Carteſius, quum eſſentiam Corporis Phyſici ſtatuit in extenſione Quantitatis, neque Subſtantiam ab ipſa Quantitate ſecernit: erunt profecto complures, quibus conciliari non poſſe videbitur hujuſmodi placitum cum Eccleſiæ ſententia de auguſtiſſimo Altaris Sacramento. Heic profecto neceſſe eſt, ut de iſta controverſia judicaturus Peripateticam Scholam aliquantiſper terat, donec Subſtantiæ, Specierum, atque Accidentium nomina ac hiſtoriam probe norit; ad ejus quippe ſcholæ ſententiam reſpexiſſe videntur Tridentini Patres de Tranſubſtantiatione loquentes. Tum delatam ad Eccleſiaſticum tribunal Carteſii opinionem ſi ſerio, ſi recte expendere velit, hujus quoque Philoſophi theoremata de natura Corporis perſcrutetur oportet, rationeſque perpendat, quibus ille ſuam ſententiam ingenioſe munivit.

Id plurimum intereſt. Nam, ut alibi diximus, verum vero adverſari nequit; atque uti cum veritatibus Theologicis Philoſophicæ, ita cum Philoſophicis Theologicæ revera pugnare non poſſunt. Quamobrem tam ex his illæ, quam ex illis iſtæ lucem mutuo accipiunt, & certa incertis dant legem, ut ſi exempli cauſa aliquid in Phyſica certum ſit, inde incerta ſacrarum Scripturarum verba ſint explicanda; & contra certis divinorum Librorum ſententiis incerta Phyſicæ documenta ſe conformare debeant. In hac autem controverſia ſtatim occurrit, jam ſpectare ad Fidem, certiſſimumque eſſe debere inter Catholicos, Subſtantiam panis, & vini in Sacramento Altaris converti in Subſtantiam Corporis & Sanguinis Chriſti, permanentibus tamen ac perdurantibus in Sacramento priſtinis Speciebus panis ac vini, ita ut externis ſenſibus nulla illic appareat facta Subſtantiæ mutatio, atque non amplius ſit, neque appellari proprie poſſit panis & vinum, quod ante conſecrationem panis & vinum proprie fuerat. Quum ergo veriſſimum, certiſſimumque hoc ſit in Fidei Theologia, id quoque in Philoſophia verum certumque ſit neceſſe eſt; & fallacia laborabunt quæcumque veriſimiles, ingenioſæque rationes a Philoſopho excogitentur contra firmiſſimum hoc Fidei documentum. Propterea ſe rem non inficiari, ſe rem credere, Carteſiani Catholici ubique ajunt. Modum tantummodo, quo hujuſmodi prodigium fiat, & quomodo pereat, intactis Speciebus, panis ac vini Subſtantia, ab Eccleſia minime fuiſſe conſtitutum, affirmare ſe poſſe arbitrantur ſine injuria Theologiæ. Tum nervis omnibus contendunt, ut oſtendant, nihil dogmati Fidei repugnare naturam, ac eſſentiam Corporum, quam tradunt, ſuamque opinionem conciliari poſſe cum Eccleſiæ decretis. Utrum iſti vera, an ſomnia nobis narrent, qui judicare prudenter cupiat, neceſſe eſt in primis, ut ſolicite veſtiget, intelligat, & expendat Carteſianæ ſententiæ rationes, tum perſpiciat, an uti rem, ita modum Eccleſia quoque ſtatuerit. Si enim vera & certa deprehenditur Carteſii de natura Corporum opinio, neque modum phyſicum Sacramenti definivit Eccleſia, neque reipſa Ariſtotelicum placitum conſecrare illi animus fuit: jam non eſt, cur Carteſianam ſententiam explodamus; quum præcipue in ea fuiſſe Sanctus Auguſtinus videatur; immo tunc non aliud, quam quod Carteſius, ſenſiſſe Eccleſiam, excogitare licebit. A Carteſianis autem putatur, minime Tridentinis Patribus fuiſſe conſilium conſecrandæ Peripateticæ de natura Corporum ſententiæ (ab his enim quæſtionibus dirimendis Eccleſia abſtinere ſolet) & conſulto ipſos Patres vocabulo *Specierum* fuiſſe uſos, quum *Accidentia* nominare potuerint, ut ea voce ſolum ſignificarent ſenſationes illas, quæ ſublata panis ac vini in Sacramento Subſtantia, adhuc in ſenſibus noſtris fiunt, & fieri non negant cum Peripatetici, tum Carteſiani. Contendunt inſuper, Eccleſiam nequaquam ſtatuiſſe, quei Species in Sacramento ſine Subſtantia panis ac vini permaneant. Quibus diligenter ab Eccleſiaſtico Judice examinatis tum conſtare poterit, num abſurda, num falſa ſit,

illa

Digitized by Google

illa Carteſii opinio (qualis certe erit, ubi cum certo & vero dogmate Eccleſiæ conſentire non poſſe dignoſcatur), an potius toleranda ſit, ſive etiam laudanda.

Hoc ergo exemplo patere poteſt, eas eſſe interdum quæſtiones, quæ a mero Theologo prudenter abſolvi nequeant, niſi in diſciplinas illas excurrat, unde pendent argumenta quæſtionum. Conſtat etiam, prudentis judicii leges expoſcere, ut non accurate minus in his controverſiis inveſtigentur, intelligantur, & expendantur accuſatorum, quam reorum rationes. Cavere autem præ omnibus Eccleſiaſticos Proceres debere, ne quis eorum auctoritate & gratia abutatur, profanas nimirum & Philoſophicas opiniones ad ſacri Juris tribunalia deferens, & impietatis poſtulans, & damnationem ſuadens, & urgens, quaſi de Chriſtianæ Fidei magno negotio agatur, quum tamen anticipata aliqua Opinio, & Ariſtotelis, exempli gratia, amor, & odium alienæ ſententiæ potius, quam ſanæ Fidei tutela, tantos conatus exciverit. Facile appareat, quid Judici Eccleſiaſtico accidere poſſit, ſi hujuſmodi accuſatoribus, Religionis cauſam præ ſe ferentibus, facile credat, & præcipue ſi ipſosmet in conſilium adhibeat, & unico eorum filo ſe in judicandis controverſiis regat. Quod & dictum velim, dum de meris Theologicis, immo de quocumque alio negotio lis excitatur. Maximi ponderis res agitur, quum de Fidei doctrina, quum de Opinione probanda, ſive improbanda, & de aliena fama configenda, hominibusque damnandis agitur. Jacta alea revocari amplius non poteſt. Si poſt accuratum examen tenebris adhuc obſita manet controverſia, præſtat judicio parcere, quam errandi diſcrimen ſubire. Interdum etiam Eccleſia re in medio relicta, accuſatoribus ſilentium indicit, donec accuratiori trutina iterum cauſa penſitetur, prohibetque ne pendente judicio nota Hæreſeos aut impietatis impingatur opiniouibus exagitatis. Interdum denique ſententias aliquas, licet nondum poſtremo calculo damnatas, tradi tamquam certas & veras, Eccleſiaſtici Judices prudentiſſime vetant. Etſi enim eas falſas & Fidei doctrinæ oppoſitas non judicarunt, periculi tamen plenas, & errori proximas intelligunt. At de his in ſequenti Libro fuſius nobis agendum eſt, ubi inveſtigabimus, quandonam, & ubi, & quibus liceat, ſive non liceat, Veritatem efferre, literiſque conſignare, & quæ ſint jura Eccleſiæ, ut nos aliquando ab Opinionibus, quas nos putamus veras, ſcriptis aut ore prædicandis avertat.

Digitized by Google

DE INGENIORUM MODERATIONE IN RELIGIONIS NEGOTIO.

LIBER SECUNDUS.

CAPUT PRIMUM.

Amplum jus Ingeniis in prodenda, ac annuntianda Veritate: ſed ut Juſtitia, Caritas, & Prudentia numquam ab iſto jure lædantur. Heretici in ſuæ Religionis doctrina annuntianda, quippe de illius Veritate non ſatis certi, & ſine miſſione legitima Evangelium prædicantes, Juſtitiæ deſunt.

SUmmo ac præſtanti ingenio viri, quos deſidia numquam invadere, numquam turbulenti rerum terrenarum affectus occupare diu poſſunt, ſolent, abjectis omnibus curis, ſe totos ad inquiſitionem Veritatis conferre, atque in ejus contemplatione tamquam in beatiſſimis Elyſiis contiſtere, ac ſeſe abdere. Quod minime mirum; nam quum humana felicitas, vel ipſis Ethnicis Philoſophis teſtibus, ſita ſit in Sapientia, Virtutibusque animi: quænam vera Sapientia homini contingere poteſt, niſi in ſacratiſſimum adytum Veritatis prius fuerit penetratum? Inter tot autem Veritates, quibus ſi recte utamur, ad bene beateque vivendum quaſi manu perducimur, illa certe omnium princeps, & ſola propemodum neceſſaria, Veritas Chriſtianæ Religionis, unde tot ſanctorum dogmatum eruditio fluit. Qui vero heic profecere, vix imperare ſibi deinde potuerunt, quominus alios quoque homines continuo adſciſcerent in ſuæ felicitatis communionem. Itaque aut in Libris, aut in diſputationibus, aut etiam in publicis Scholis, & roſtris, veritates a ſe compertas, magna contentione animi atque ingenii, vulgarunt, illuſtrarunt, ſuaſerunt. Quod alterum ſtudium ſi priore etiam longe laudabilius, neque tamen minus utile dixerimus, luculentiſſimæ rationes facile occurrent, quibus ſententia noſtra firmetur. Quum itaque verſata ſit hactenus oratio noſtra in iis perſequendis, quæ ſpectant ad inveſtigandas, & conſequendas ſine errore ſaluberrimas Chriſtianæ Fidei, Catholicæque Eccleſiæ veritates: reſtat ut in poſterum explicemus, quemadmodum etiam, & quatenus, annuntianda ſit atque aliis communicanda hujusmodi eruditio. Et heic enim, non ſecus ac in ſuperiore navigatione, ſcopuli, & ſirtes, & pericula varia offenduntur, a quibus niſi mature opportuneque caveamus, verendum eſt, ne jactura fiat non ſolum exiſtimationis & nominis, ſed etiam terrenæ quietis, & cæleſtis demum beatitatis.

Illud ergo ex omnium ſapientium conſenſu exploratum in primis eſt, uti in quærenda ac diſcenda Veritate, ita & in proferenda atque prodenda, ampliſſimum jus patere Ingeniis humanis. Inter honeſtiſſima ſimul, utilia, & delectabilia bona proximum a Deo locum Veritas, immo, ut melius dicamus, eumdem cum ipſo locum obtinet; Deus enim ſumma, & ipſa Veritas eſt, cujus particulæ variæ ac innumeræ ſe in hominum mentes inſundunt, & per omnia creata excurrunt. Quamobrem cui contigit Veritatem, hoc eſt, eximium iſtud bonum, conſequi, nullum dubium eſt, quin & liceat, & laudi ſingulari vertendum ſit, reliquis etiam partiri tam nobile divinumque patrimonium. Chriſtiani hominis eſt alios efficere meliores, & ſapientiores, quum poſ-

Digitized by Google

poſſit, & lucem, quam ſibi comparavit, communem aliis velle. Neque vero, ut in terrenis opibus diſtribuendis atque elargiendis uſuvenit, quiſquam fit minus quam antea dives, communicata reliquis hominibus Veritate. Nihil propterea decreſcit privato hominis ærario, & animus ditior inde potius evadit, quum ad priora ornamenta accedat liberalitatis laus, & Caritatis fructus. Interdum vero non licet ſolum, ſed etiam neceſſe eſt Veritatem annuntiare, & prodere, atque tueri, quod onus Epiſcopis, & univerſis Paſtoribus Catholici gregis incumbit, cum ad populos doctrina ſana informandos, tum ad errores ſubinde naſcentes eliminandos. Interdum non neceſſitate quidem, ſed optimo, ſummeque pio conſilio Veritas diſſeminatur, quum nempe ad populos barbaros atque infideles Euangelii lumen defertur, quod ſanctiſſimum opus per tot ſæcula una Eccleſia Catholica ſibi vindicare & peragere conſuevit, & adhuc peragit, Apoſtolicæ Fidei non minus, quam zeli Apoſtolici heres.

Verum hæc non ſunt hujus loci, neque ampliorem ſermonem poſtulant; adeo apertum eſt, atque homini a natura inſitum, honeſtiſſimam, ſanctiſſimam, & eximiis laudibus dignam eſſe Veritatis propagationem, & illius præcipue, quæ ad æternam vitam perducere poteſt. Satius ergo eſt ſtatim aggredi limites, quibus conſtringitur vaſtum jus Ingeniorum in Veritate annuntianda. Quod ut paucis complectamur, illud mature ſtatuimus, recta eſſe non poſſe hominum opera, niſi a Juſtitia vera procedant, & Caritatem Chriſtianam ducem, Prudentiam vero comitem habeant. Has ergo virtutes præ oculis habeat neceſſe eſt, qui recte proferre, alioſque docere velit Veritates ad orthodoxam Religionem & eruditionem Chriſtianam ſpectantes. Primum autem Juſtitiæ munus eſt interdicere, ne quis in negotio Religionis Veritatem evulget ac tradat, quam ipſe certo prius non noverit revera talem eſſe. Non, inquam, homini licet, tamquam vera Fidei dogmata proferre incertas opiniones ſuas, aut certi erroris inſimulare atque damnare, quæ ſibi falſa & damnanda eſſe prius non conſtet. Quis enim non intelligat, quantum ab æquo & ratione abhorreat, tamquam medicinas propinare, quæ venena eſſe dubitare poſſis? Et id quidem temere fiat in curandis humanis corporibus. Quanto autem minus tolerandum eſt in animarum curatione, quum de hominum æterna aut ſalute, aut damnatione agitur, non de temporaria corporum vita? Neſas ergo eſt, & Juſtitiæ legibus adverſatur, in tanti mali diſcrimen populos adducere, & tamquam Veritates Theologicas venditare, quæ forte pernicioſiſſimi errores eſſe deprehendantur.

Equidem fateor, non tam facile invenias homines in hanc Juſtitiæ partem oculis apertis, animoque ſui criminis aut periculi conſcio incurrentes. At innumeros profecto offendas ex ignorantia, & cæcitate mentis, & ambitione peccantes. Rari, inquam, ſunt, qui dum populum erudiunt, dubitent de Veritate ſuæ Legis. Se recta certaque tradere conſtanter arbitrantur, vel dum aperte errant atque delirant; ipſique omnium peſtilentiſſimi Hæreſiarchæ non aliter (quantum quidem conjicere juvat) de ſua doctrina plerumque judicabant. Verum neque ipſi Hæreſum conditores, neque Hæreticorum gregarii idcirco ab eorum numero eximi poſſunt, qui veritatem & juſtitiam ex temeritate ſaltem & cæcitate lædunt, dum pro veritate errores incaute diſſeminant, & Chriſti gregem quamquam nolentes, inficiunt. Si minus occupati forent opinionibus anticipatis, ſi plus humilitatis ac ſinceritatis eis eſſet, tum intelligere poſſent, ac fateri fortaſſe vellent crimen ſuum atque infortunium. Ipſos toties Catholici provocarunt ad rationem reddendam, quare Fidem veram, & Juſtitiam non conculcarint, quum ab Eccleſia Catholica diſceſſerunt, & Schiſma adhuc conflent, & diverſas a Catholicis ſententias tradant, & aliqua Catholicorum dogmata erroris ac impietatis accuſent. Oblata eſt ipſis germana & unica methodus, qua ſe rite purgarent, & in tanto negotio ſe minime hallucinari oſtenderent. Legitimas cauſas nondum attulit gens illa, propoſiti tamen ſui tenaciſſima; & numquam allaturam eſſe, certum eſt nobis. Nam quei a ſe Veritatem ſtare illi oſtendant, quum certam methodum fugiant, ut rem tantam pro dignitate Fidei, & ſuæ ſalutis neceſſitate, convenienter aſſequantur? Quei ſe in ſuo ſchiſmate atque doctrina nullo crimine, aut errore teneri evidenter oſtendant, poſtquam Traditionis vim, Eccleſiæ veræ & Conciliorum auctoritatem, Sanctorum Patrum conſenſum floccí faciunt, & Eccleſiam ipſam non ſolum turpiſſimis in dogmate erroribus obnoxiam, ſed etiam in ipſos errores jam fœde prolapſam, & per tot ſæcula Babylonem, & Meretricem egiſſe, affirmare non dubitant? His fundamentis everſis, quæ tamen tantopere a divinis Scripturis commendantur, & excogitato admiſſoque tam horrendo Eccleſiæ Catholicæ adulterio, a quo tamen abfuturam ſemper Eccleſiam veram Scripturæ

ipſæ

Digitized by Google

ipſæ pollicentur: quid jam certi ſupereſt, ut quis ſibi aliisque ſine hæſitatione perſuadeat, ſe in Chriſtiano dogmate numquam erraſſe, aut errare, ſuamque Eccleſiam legitimam eſſe Chriſti ſponſam? Videndum igitur, an oculorum mentisque uſum iis eripuerit, aut eripiat ambitio. Expendendum eſt, viresne majores apud illos ſuum, an totius Eccleſiæ Catholicæ judicium ſit habiturum, & an totius antiquitatis conſenſio ſit diſſonantibus Novatorum conſiliis in tanto negotio præferenda. Fortaſſe mentibus tam male affectis certiſſima ſtatim non appareant quædam Catholicorum dogmata: ſed profecto neque certa Novatorum videbuntur documenta, ſi accurate aliquantulum res penſitare, & caute judicium ferre velint. Quod ſi dubia ac incerta ſint, in quibus Novatores a Catholicis diſſentiunt: quo jure nutantes ſententias populo ii venditant, ingentique errandi periculo credulam gentem exponunt?

Altera Juſtitiæ lex eſt, ut Euangelii Veritas nonniſi ab iis annuntietur, qui aut aperte, aut tacite ab Eccleſia, legitimisque Eccleſiæ Paſtoribus ad annuntiandum mittantur. Hanc legem Apoſtolus ſtatuit, & ratio ipſa confirmat. Erroribus obnoxii ſunt ſinguli homines; ſub ovina pelle deliteſcere poſſunt lupi, & fallere gregem; Hæretici identidem prodeunt, morboſam doctrinam diſſeminantes; & innumeræ Sectæ veritatem, & verum Dei cultum, longe lateque ſonant. His infici corrumpique facile poteſt ovile Chriſti; non enim indoctæ plebis eſt, ſophismata omnia ac deliramenta ad falſi originem revocare, ſibique a tam bene comtis mendaciis cavere. Ipſi acuti ac eruditi homines non raro inter iſta fluctuant, & ducuntur contrariis opinionibus. Ergo poſcit ratio, ut iis tantum liceat erudire populos, qui legitimam docendi auctoritatem ab Eccleſia vera acceperint. Neque itidem populis licet alios audire, ac habere doctores, quam quos Eccleſia vera ad id muneris rite elegerit, aut in eo munere verſari ipſa apertis oculis patitur. Quum in una Eccleſia Dei veritas Religionis, & ſana doctrina habitet, quicumque iſta Eccleſia probante, aut ſaltem, quum conſcia ſit, non improbante, doctorem agit, jure agit, & jure cenſendus eſt ab errore abeſſe, & vera tradere: Contra ille Juſtitiam lædit, qui non vocatus, non miſſus, non ſaltem tacite probatus, ſumit ſibi honorem, & docendi miniſterium uſurpat.

Mirum eſt, quam anxios efficiat, & verbis rationibusque exarmet hic locus ſinceros veritatis amantes, quorum non pauci adhuc ſunt inter noſtri temporis Novatores. Et ipſi intelligunt hujus legis æquitatem; norunt hac de re Apoſtoli præcepta; ſtatuerunt & ipſi, nemini licere ſine prævia legitima vocatione, atque miſſione, verbi Dei præconem fieri. Primi autem prætenſæ, quemadmodum vocant, Reformationis Auctores, Lutherus, Zuinglius, Calvinus, Socinus, & alii, quo titulo, quæſo, quo nomine Chriſtianum orbem docendum ſibi ſumſere, & antiquiſſimas Catholicæ Religionis cum ſententias tum conſuetudines immutandas, ridendasve ſuſcepere? Nulla ipſis extraordinaria, ut ajunt, & immediata a Deo vocatio fuit. Si fuiſſet, ſignis & prodigiis, quæ veraces ac veros Dei Prophetas perpetuo comitantur, divinitus acceptam docendi auctoritatem confirmaſſent. Defuit & ordinaria vocatio. Non ipſis ſacrum docendæ plebis munus, & Scripturas interpretandi, & ritus veteres proſcribendi facultatem demandarant aut Romani Pontifices, aut Epiſcopi legitimi, aut Concilia Orthodoxa. Immo Epiſcoporum omnium, & Eccleſiæ totius voce atque conſenſu id munus ipſis interdictum fuit ac ereptum, eorumque audacia damnata. Ipſi præterea ſeſe, vel tacentibus Epiſcopis, jam reos prodiderant, atque damnarant. Etenim nonnulli ne Sacerdotum quidem albo adſcripti fuerant, & tamen Sacramenta miniſtrare ſunt auſi. Rerum divinarum imperiti quidam fuere; & tamen Scripturas ſacras ſuo marte explicare, & eo in ſtudio a Sanctis Patribus diſcedere non dubitarunt. Deinde quandonam Dei Eccleſia lubenti animo ferat, & probet, & auctoritate donet homines, qui ſe ipſam evertant, & Altare contra Altare erigant, & ſchismata faciant? Dubium ergo nullum eſſe poteſt, quin primi iſti Hæreſum Auctores Juſtitiæ inflixerint magnum vulnus, dum Veritatem, quam deperditam, aut vitiatam ſibi confingebant, reſtituere conabantur. Nemo autem ex iis juſtum ſe putet, qui tam injuſtos potius duces, quam ipſam Chriſti Eccleſiam, pertinaciſſime ſequuntur. Nam quod ajunt, annuntiandæ Veritatis, & refellendi Erroris, Chriſtianam omnibus eſſe libertatem, eamque ita ſingulis ineſſe, ut eripi nobis a nemine poſſit, ac debeat: ſplendide profecto falluntur. Cur *quosdam poſuit Deus in Eccleſia, primum Apoſtolos, deinde Prophetas, tertio Doctores, in opus miniſterii, in ædificationem corporis Chriſti?* Cur Hierarchicum Ordinem inſtituit? Non igitur omnium eſt Sacerdotem Doctoremque legis agere, ſed eorum

rum tantummodo, quos Eccleſia publice decernit, aut non invita patitur. Accedit, quod tum certe vim habitura non eſt hujusmodi libertas, quum annuntianda eſt Veritas incerta, dubiique ſunt errores, quos exagitandos ſuſcipimus; multoque minus, quum nuntianda ſunt pro veris falſa, prava pro rectis, & quum ab errore longiſſime illa abſunt, quæ judicantur damnanda. Porro ſana eſſe, quæ ab Hæreticis in Eccleſia Catholica repudiantur; corrupta, quæ ab Hæreticis in ſuis conventibus ac Libris proponuntur: potior Chriſtianorum pars hucusque contendit, Quare ſi petas ab eruditis viris, num jure non adimi poſſit Ingeniis hiſce novaturientibus docendi in Eccleſia libertas: nemo negabit. At inquiant Hæretici: Certi nos ſumus, nos nihil tradere, quam quod Chriſtus & Apoſtoli tradiderunt, nos nihil damnare, niſi quod Chriſti & Apoſtolorum doctrinæ adverſatur; Ita porro arbitrentur; ſed quidnam aliud occinerunt antiqui Hæreſiarchæ, eorumque filii, quos tamen & ipſi Novatores, non ſecus atque Catholici impietatis arguunt? Num idcirco iis peſtibus graſſari libere licuit, & veneno populos afflate, reclamante nequidquam Eccleſia? Quod ſi quis e Novatorum gremio exſurgat (quod identidem fieri conſuevit), & falſi poſtulare dominantem Religionem, aliamque invehere una cum aliis doctrinis velit, Euangelii nuntiandi, ac erroris confodiendi jure ampliſſimo ſeſe tuens: nemo inter ipſos Novatores hominem, ejusque audaciam non abhorreat, non damnet, & ad ſilentium compellat. Nemo ab eo audiendo ſuum non avertat gregem. Nolint ergo ſuos patres alio a nobis dimetiri pede, quam quo ſuos ipſi filios dimetirentur, in parentem Eccleſiam armatos. Et diſcant, læſam ab eorum patribus Juſtitiam, & ab unoquoque in poſterum quoque lædendam, quoties ſine aperto aut tacito Eccleſiæ veræ conſenſu, docendi munus arripiant, licet nonniſi vera & recta ſe prædicare arbitrentur.

C A P U T II.

Caritas quando obſtet, ne Veritas evulgetur. Ejus leges. An, & quando, & quomodo evulgandi errores Procerum Eccleſiaſticorum. An aliorum errores, & vitia, & quando id liceat, aut neceſſe ſit. Abuſus, & exceſſus in hiſce. An mordacitas ſtyli ferenda.

Veritatis præconibus non ſola Juſtitia præcipit, ut cautiſſime prius & ſolicite caveant, ne falſa pro veris vendit ent, ne pro recta perverſam doctrinam obtrudant. Id etiam Caritas & Prudentia arctiſſime præſcribunt & imperant. Quale enim amoris genus illud eſt, quo Proximum noſtrum proſequimur; quale Prudentiæ facinus, quum ipſum vitioſis aut agendi, aut credendi documentis imbuentes, a veræ Fidei ac Pietatis ſemita ſtolide avocamus? Dubitatio ipſa, ne venenum propinemus, a medicina exhibenda abſterrere nos debet. Hoſtis enim potius, quam amantis eſt, in æternæ mortis diſcrimen illos adducere, quos certus non ſis te ad æternæ vitæ ſpem erudire poſſe. Verum non heic ſolum ſtat Caritatis & Prudentiæ diſciplina. Etiamſi vera ac certa ſint, quæ tradere animus eſt, quædam tamen ſunt, quæ ſilere ac tegere, interdum Prudentia, interdum Caritas nos jubet. Juſtitiam fortaſſe læſuri non ſumus, vera narrantes; at certe Caritatem, certe Prudentiam quandoque vulnerabimus, quæ non omnia vera ac certa, neque ſemper, in publicum efferri patiuntur. Quid igitur Caritas & Prudentia heic velint, & quænam ſint earum conſilia & leges, differendum reſtat.

Prima lex iſta a nobis ponitur: *Ita dicendum, aut ſilendum eſt Verum. ita errores aut refellendi, aut diſſimulandi ſunt, ut Caritatis ordo ſervetur.* Id ni fiat, ipſa Caritas deſiderabitur. Videlicet præponendus eſt ex inſtitutione Caritatis amor Dei, & Fidei, & Eccleſiæ ceteris amoribus. Poſt hunc amorem valere plus debet Reipublicæ, Regis, & Patriæ, quam privatorum dilectio. Primam iſtam legem Religio & Philoſophia ſummopere commendant. Ex iis enim Virtutibus eſt Caritas, quæ ordinem exigunt, & ſine ordine pereunt. Recta autem ratio docet, majorem iis rebus amorem deberi, quibus eſt majus pretium ac dignitas, & quibus nos majora debemus. Proinde oblatis duobus, quorum alterutri, prodendo, ſive occultando verum, diſplicere, aut placere oporteat, nullum eſt dubium, quin illi ſit inſerviendum,

quod

Digitized by Google

quod apud nos amore ſit dignius, atque præſtantius, præferendumque ſit privato publicum, temporario æternum, corporeo ſpiritale bonum. Altera Caritatis lex eſt: *In profligandis erroribus, & in prædicatione utilis aut neceſſariæ Veritatis, ita ſe gerere homo debet, ut moderationis quantum fieri poteſt recordetur, atque ut id ſolum curet, quod ſanare alios, melioreſque efficere, non autem vulnerare pejoreſque facere poſſit*. Proinde nullam Caritatis rationem habere dicamur, ſi una cum erroribus homines perſequimur, ſi eorum mores, atque exiſtimationem peſſumdare nitimur, ſi nomen potius nobis, quam proximo noſtro ſalutem conquirimus, prodita inhoneſte illius imbecillitate, atque ignominia. Duas itidem leges Prudentia nobis ob oculos ponit. Earum prima eſt: *Circumſpiciendum eſſe Veritatem prædicaturis, ne dum unum bonum ex una parte quærunt, gravius ex alia malum incaute excitent, qualia ſunt ſchiſmata, ſcandala, funeſta diſſidia, atque horum ſimilia*. Altera eſt: *In prædicando Vero, & alienis erroribus inſectandis, perpendendum eſſe tempus, locum, & perſonam cum corrigentis, tum corrigendi, & qualitates cum dicentis, tum dicendorum*. Non enim cuicumque licet quemcumque corripere, & omnia prodere, aut ubique, aut quovis tempore.

His legibus poſitis, atque alte animo infixis, tam difficile non erit agnoſcere, quando neceſſe ſit, aut expediat, aut deceat, Veritatem prodere, & literis conſignare, quave ratione præſtandum id ſit, aut ipſam occultare, atque ſilentio tegere. Fingamus ergo, Auctorem aliquem, aut Epiſcopum, aut etiam Primatem Eccleſiæ virum, in doctrina Chriſti revera falli, erroreſque ſuos aut ſcriptis, aut voce in vulgus ſpargere. Ejus vulnera diſſimulare piaculum fuerit. Nam quamvis ipſius accuſatio, & inde emanans ignominia, a Caritate, quam ipſi debemus, recedere videatur, Caritatis tamen ordo poſcit, ut Eccleſiam & Rempublicam magis amemus; neque committendum eſt, ut univerſitas periclitetur, dum unius exiſtimationi ſervandæ ſtudemus. Veritatem itaque revelare, ac ſuper tecta prædicare, falſaque dogmata quantis poterit viribus impugnare, heic non ſolum unicuique Chriſtiano licebit, ſed neceſſe erit ſacris Eccleſiæ cuſtodibus. Immo, iſtis præ timore, negligentia, ignorantia, aut conſpiratione tacentibus, privato cuicumque homini id oneris incumbet, ut in lupum exſurgat, dormienteſque Paſtores ſuis clamoribus excitet. Ne ipſos quidem ſanctiſſimos Patres, nobis alioqui ſumma veneratione ſpectandos, habere aliter in hac parte decet. Homines & ipſi fuerunt. Incaute interdum loquuti, peſſime ſenſiſſe videntur. Nonnulla etiam Eccleſiæ decreto nondum ſtabilita tradidere, quæ qui nunc pervicaciter tueretur, Hæretici notam nequaquam effugeret. Hujuſmodi ergo nævos arguere, ac prodere liberum eſt nobis; non quod male doctiſſimis iis & venerandis capitibus velimus, ſed quod Eccleſiæ toti, ac Fidei ſanctiſſimæ velle melius debeamus, quam ſingulis ipſis Patribus. Juvat autem, & Reipublicæ plurimum intereſt, noſſe quibus in locis non ſatis recta tradiderint Majores noſtri, ne quis tantorum nominum auctoritate, ubi non debet, fretus, in transverſum agatur, ipſamque Eccleſiæ univerſæ Fidem inde oppugnet. Eſt & hoc aliquod Caritatis genus in ipſos ſanctiſſimos Patres, atque in alios errantes. Illi, ſi viverent, Libros ſuos lubentiſſime emendarent. Quum id amplius ipſi non poſſint, amant tamen ſibi a poſteris eam medicinam adhiberi, quæ ſi non purgare penitus Libros ſuos, at certe a ſuis Lectoribus arcere morbum qualemcumque valea:. Reliqui vero, dum vivunt, erroris moniti, ſicuti honeſtatis & veritatis amantes putandi ſunt, ita gaudere credendi, quod tum ſe, tum Lectores Auditoreſque ſuos ope noſtra ab errore ſentiant revocatos. Atque hæc de erroribus, qui in Fidei Chriſtianæ, & Eccleſiæ Catholicæ perniciem recta contendunt.

Alii ſunt errores extra Fidei doctrinam, ſed tamen non extra Religionis pomœria. Ejuſmodi ſunt ſingulorum hominum abuſus in miniſtrandis Sacramentis, in ſacris Ordinibus conferendis, in veneratione tum Sanctorum, ſacrarumque Imaginum, tum etiam Reliquiarum, & in ipſo externo Dei cultu, atque Myſteriis, aliiſque ſimilibus rebus. Paſtorum profecto proprium eſt munus, hanc ab Eccleſia Dei peſtem avertere tum prædicatione, tum ſcriptis, atque decretis. Sed ipſis nihil proficientibus, glorioſum ſemper fuerit, Deoque gratiſſimum, ſi noſtras jungamus copias, ſique privatorum etiam telis hujuſmodi monſtra conficiantur. Quod ſi eo usque malum creverit, ut diutius remedia differre periculoſum ſit, neque Eccleſiæ Præſules gliſcenti malo, quod eorum munus poſcit, occurrant: fruſtra audaciæ accuſabitur privati hominis conſilium, qui hoſce petulantes abuſus ad Tribunal Eccleſiæ deferat, ac in eos exerat vocem & calamum. Dummodo veram iſte doctrinam adferat, publicoſque errores, & crimina non ſomniata exagitet (quod accuratiſſime prius curandum), nihil in Caritatem peccabit, immo ſecundum ipſam faciet: atque adeo nos omnes in hiſce caſibus zelari zelum domus Dei jubemur, & Veritatis ac Religionis jura publice tueri, in

Digitized by Google

quæ perverſi hujuſmodi Chriſtiani ſuis vitiis conſpiraſſe videntur. Idem dicendum de alio errorum genere, quo Eccleſiaſtica Hiſtoria deturpari, & rudium populorum traditio inſici poteſt. Confictæ Martyrum, & Confeſſorum, ſeu Vitæ ſeu Reliquiæ, ſeu opera miranda; ſuppoſiti Sanctis Patribus, & præclaris Eccleſiæ viris Libri; origines Eccleſiarum, & Monaſticorum Ordinum, aliæque innumeræ ad Epiſcopos, ad Concilia, ad Eccleſiam pertinentes res geſtæ, mendacio infuſcatæ aut e leviſſima tantum popelli narratione depromtæ, & confidenter ad memoriam poſterorum literis traditæ: hæc omnia procul dubio Veritatis inimica ſunt, & Eccleſiæ. Uti ea confingere, aut adoptare, aut diſſimulare turpiſſimum eſt, ita revelare, & palam exſibilare, juſtiſſimum, atque honeſtiſſimum. De vindicanda Veritate agitur, de liberanda Eccleſia ab hiſce inquinamentis & fucis non modica ex parte pernicioſis. Quis heic læſam Caritatem clamet? Primum locum obtinere debet Veritatis, & Eccleſiæ, & Reipublicæ amor. Et quando reſtitui tam utilis Veritas, aut ab Eccleſia & populo error eliminari non poteſt ſine alicujus offenſione: utique præſtat, unum aut paucos dolere, quam multos. Quamquam & illi injuria dolebunt, quum beneficium non tam Eccleſiæ matri conferatur, quam ipſis.

Quod in his tamen caſibus homini Caritas enixe commendat, illud eſt, ut quantum fieri poteſt, parcatur perſonis, dum errori ac vitio non parcitur. Si ſimul ſtare queunt Reipublicæ utilitas, & neceſſaria medicina, ac privatæ quietis atque exiſtimationis conſervatio, ambo utique ſunt procuranda. Tum ſolum ſinit Caritas, nos privatorum commodis & honori nocere, quando aliter publica res reſtitui ſanarique non poteſt. Quum igitur in doctrina Fidei quiſquam incaute delirat, neque in vulgus ſua commenta diſpergit, ſibi tantum canens, huic adhibere decet ſalutarem Chriſtianæ correctionis helleborum, ubi legibus Eccleſiaſticis aliter cautum non ſit; hoc eſt clam & amice ita monendus, atque docendus, ut ſi animo ſit docili, vulnera ſua ſe cognoviſſe gaudeat, neque erubeſcat. Sin iſte deliria ſua pertinaciter tueri pergat, & benevolum monitorem ſemel iterumque contemnat, & mutandæ ſententiæ ſpem nullam relinquat: nihil, Caritate etiam ſuadente, tunc utilius præſtari poteſt, quam ſi ejus contumacia (uti Chriſtus ipſe mandavit) ad Eccleſiam deferatur, cujus auctoritate tum ipſe in officio contineatur ac ſanetur, tum ab ejus afflatu liberetur Reſpublica. Hujuſmodi autem homines non palam errantes, non erroris ſui præcones, cur ego palam & nominatim, aut ſcriptis aut voce perſequar, ac in triviis ridendos propinem, & exoſos omnibus puniendoſque faciam? Clam peccavere, corripi clam poſſunt, & corrigi clam amabunt. Quid punis in errante nomen, & famam, quæ errore adhuc latente, & emendationem fortaſſis non refugiente, nullam adhuc pœnam commeritæ ſunt?

Illud vero conſtat, licere atque decere publicis ſcriptis ac tubis in illos ferri, qui errori conjunxere protervìam, & inſaniam ſuam erumpere in publicum ſinunt. Non eſt quod ego eorum morbum ac nomen occultare debeam, quum ipſimet evulgare non dubitarint. Publicum Eccleſiæ hoſtem publice oppugnabo, publice, ſi vires ſuppetent, evertam; ut ſi non ipſum ab errore revocem, reliquos ſaltem pugnæ ſpectatores, atque adeo Rempublicam ipſam in veritatis acie confirmem. Sed in hoc hominum genere inſectando ſuus quoque Caritati locus eſſe poteſt. Inter ipſos Sanctos Patres ſunt, qui Hæreticos, & eorum aſſeclas, atque patronos aculeatis exagitant Libris, multumque etiam Plautino ſale perfricant. Primas inter ipſos Hieronymus tenet. Sunt & Scriptores, qui ſibi temperare neſciunt, quin adverſus Eccleſiæ hoſtes quicquid ad manum venit, intorqueant. Contumeliis nullis parcunt, quarum etiam non paucæ veritatis fundamento carent. Mille vituperiorum plauſtra in ipſos congerunt; uno verbo, nihil non movent, quo communem proſternant Religionis veræ adverſarium. Quod eſt ad nonnullos e Sanctis Patribus, non iis vitio vertimus, quod acribus interdum pro veritate ſcriptis pugnaverint. Chriſtianum zelum ne heic quidem ſtylus dedecet; hos ignes ipſa bona cauſa, ac defenſio cognitæ Veritatis, ultro ſuggerit, non facile ſane culpandos, niſi quum ad calumnias concitata oratio dilabitur. Sibi ergo imputent; ſi tam aſpere accipiantur, quicumque a recta Chriſti doctrina defeciſſe minime contenti, poſitos quoque a Deo Judices, hoc eſt, Eccleſiam ipſam, non ſpernere ſolum, ſed etiam dilaniare, atque infamare minime verentur. Habeant illi & hanc ſuæ contumaciæ pœnam, & populus eoſdem abominari atque abhorrere eo facilius diſcat, quo libentius fertur ad legendam in piperatis diſputationibus illorum damnationem. Attamen, ſi nobis optio detur, placidam, quam iracundam in refellendo errore facundiam ſequi mallemus. Placuit hæc aliis Patribus, & Auguſtino præſertim, qui quum aliis nominibus maxime ſit commendandus, hoc ipſo in primis apud poſteros ſpectabilem ſe fecit, quod certando

cum

Digitized by Google

cum Hæreticis, vel procaciſſimis, numquam manſuetudinem ſuam, atque verborum lenitatem, quamvis laceſſitus maledictis, abjecerit. Et certe vix eſt ut hominem animal omnium ambitioſiſſimum, conviciis & acerrima reprehenſione de ſententia atque errore deducas. Mordaciſſima oratione exaſperatus ille vindictam potius, quam emendationem cogitabit. Contra gravis ſimulque mitis confutatio, animum adverſarii ab auſcultanda Veritate nequaquam avertens, plus quam altera poteſt, quum & ejus errorem vincere, & ipſum errantem ſanitati reſtituere poſſit. Quæ cura Chriſtiano Scriptore, quam altera, profecto dignior. Noſtrum enim eſſe debet, non ignominia onerare, ſed ad meliorem frugem, quantum in nobis eſt, fratrem noſtrum convertere, fratrem lucrari. Mirum autem eſt, quantum & peccantes ad pœnitentiam, & errantes ad palinodiam alliciat gravis illa manſuetudo corripientis, ſive refutantis.

C A P U T III.

Calumniæ numquam adhibendæ. Conviciis temperandum. Non imputandi errores, niſi bene perſpecti. Placide quantum fieri poteſt pugnandum; & quando ſecus deceat. In confutandis erroribus ad Religionem minime ſpectantibus quæ libertas Ingeniis. Caritati ac Moderationi & heic ſuus eſſe debet locus. Quando vitia morum adverſariis objicere liceat.

PОrro, ſi adhuc ſtat animo tua ſcripta contra Catholicæ Veritatis & Eccleſiæ inimicos aculeato, iratoque etiam ſtylo armare: non impedio ſcribentem. Sed ira modum habeat; honeſtatem non obliviſcatur oratio; pro Eccleſiæ & Fidei Apologia non inveniant Lectores virulentiſſimam Satyram. Alioqui non Æquitas ſolum, & Caritas, ſed & Juſtitia ac Prudentia illic deſiderabitur. Neſcio enim, quo pacto juſti ac prudentis nomen retinere poſſit, qui ita in hoſtem irruit, ut ſe quoque incaute lædat; adverſarii culpas tam effuſe perſequitur, ut ſe maledicum fieri minime ſentiat; atque ita in aliis reparare vult Veritatis jacturam, ut ipſe interim ad calumnias & convicia deſcendens, moderationem virilem atque Chriſtianam in ſe ipſo perdat. Difficile eſt, fateor, ignitis ingeniis pacate heic agere, zelo potiſſimum ſacræ Fidei flammas augente. Pugnæ ipſius ardor ita ictus omnes temperare non ſinit, ut errorem tantummodo alienum, non & perſonas aliquando feriamus. Vel cautiſſimis & manſuetiſſimis pugnatoribus jacula interdum elabuntur, quæ animum ferientis occulte fallunt. Verum circumſpiciendum eſt nobis, quid in certamine ad tam facile lubenterque mordendum ingenia noſtra ſtimulet atque impellat. Interdum unus amor noſtri tantum pulverem excitat. Amamus famam religioſi zeli, quem quo plus in cenſura iraſcimur, etiamſi excedimus, eo commodius ſuaſuros nos eſſe ſperamus. Quærimus Lectorem plurimum, eumque novimus ad Plautinas menſas, & ſcommata lubentius confluentem; quare per Satyram noſtris Libris curamus, ut accedat commendatio major. Credimus etiam in hoc loquendi genere evidentius apparere bonæ cauſæ conſcientiam. Verum heic non raro noſter nos fallit affectus; & præ omnibus ſpectanda eſt Veritas, quæ certe ab erroribus liberari, defendi, ſuaderi poteſt, ſine tanto felle, tantaque petulantia orationis. Denique ab ingenioſe acuto quam maxime differt amarus atque maledicus ſtylus. Illo ſapiens quoque libentiſſime utatur; ab iſto temperet. Nam dum rationibus & argumentis dimicetur, jam in tuto eſt Veritatis cauſa; neque interim adverſario, quantum in noſtra manu eſt, de nobis querendi ulla relinquitur juſta ratio.

Jubet nos ergo Caritas placide vel in pertinaces Hæreticos agere, ut non tantum illorum errori proſternendo ſtudeamus, ſed & ſaluti proſpiciamus. Quanto autem magis ipſa nos moneat, ne ipſis errores & crimina imputemus, falſa, ſive conficta? Ejusmodi hominum inſaniam, atque impudentiam, ſupra modum exaggerare plerumque ſolet mendax fama, aut adverſariorum ira. Proinde æquum eſt, & Caritatis lege ſancitum, ut in hoc etiam communium hoſtium genere, eorumque Libris nihil vituperemus, nihil fidenter damnemus, quod prius non conſtet ipſorum ſententia affirmari atque probari. Qua in re nullus dubito, quin Catholici quidam minus cauti, & cæco zelo abrepti, interdum ſe quoque præbuerint arguendos. Per nonnullos e primis Lutheri & Calvini oppugnatoribus non ſtetit, quominus in longam ſeriem excreſcerent illorum errores. Supra centum Calvini blaſ-

blaſphemias numerabat Fevardentius, Scriptor ſtylo quoque parum in ipſos Hæreticos moderato uſus. Tam multa, ac tam graviter, non deliraſſe Calvinum ejusque ſectarios, cum ipſi poſtea palam fecere, tum noſtri ſenſim deprehenderunt, ſimul ac remiſſus eſt primus ille certaminis impetus. Minus, inquam, Lutherani, & Calviniani, quam videbatur, olim a veritate Catholica aberant; minus etiam noſtra tempeſtate abſunt, quum a ſuis parentibus jam in aliquibus diſceſſerint nimis aperte impiis falſisve ſententiis; diſceſſuri, uti ſperandum eſt, a reliquis etiam, ubi Catholicorum Doctrinam, vitiatam a declamatoribus ſuis, audire deſinent, puram vero a Conciliis & Catechiſmis noſtris publice probatis haurire incipient. Et revera iſtud non dicam familiare eſt, ſed in conſuetudinem & quamdam quaſi legem apud ipſos tranſiit, ut Catholicorum Doctrina atque Eccleſia in eorum ſcriptis atque concionibus ita diſcerpatur, ac deformetur, ut nativam ſuam faciem ac puritatem prorſus amittat. Quotidiani ſui muneris eſſe quilibet Miniſtellus putat, in mores opinionesque noſtras qua maledictis, qua declamationibus invehi; fictitiis criminibus ac erroribus dogmata noſtra onerare; ipſas noſtrorum virtutes, ritusque pios, fuſcis exprimere coloribus; omnia denique diſſimulare, quæ nobis militant, quæque aut prodere confeſtim poſſent incautam obtrectationem eorum, aut noſtram tueri optimam cauſam. Sic alitur in populis jam annoſus error, & deplorandum ſchiſma. Plebs autem a teneris, ut ajunt, unguiculis educata atque infercita hujusmodi næniis & calumnioſis concionibus, nihil vehementius horret, quam Catholicorum Fidem & Sacramenta. Quid? quod non auribus tantum, ſed & oculis imperitorum ſua ſpectacula miniſtrantur. Conclavia & Libri maledicis picturis abundant, quibus ſomniata Babylon lepidiſſime, ut ſibi perſuadent, ſed inſulſe omnino, deſcripta exhibetur, & innumera Antichriſti jam in eorum phantaſia nati, ſive Monachorum, ſive Epiſcoporum, geſta ſubſannantur atque deturpantur. Hac autem in parte ii præſertim excellere ſolent, quibus & craſſiorem aerem, & frigidiorem patriam, & minus elegans ingenium natura dedit.

Equidem ſi qui ſunt inter Catholicos, quibus adhuc hujusmodi genus pugnandi placeat, non ſolum nullas a me laudes expectent, ſed multam potius vituperationem. Viros liberaliter eruditos, nedum Chriſtianos, iſta non decent. Et noſtros moneo, potiſſimum vero monendos reor alienæ communionis Scriptores atque Oratores, utpote ſæpius & fœdius in hujusmodi ſtudio peccantes, ut dum Religionis Veritatem ſermone Libriſve pertractant, atque tuentur, a conviciis & maledicentia abſtineant, & quantum fieri poteſt Caritatis conſilia auſcultent. Prius adverſariorum ſententiæ atque argumenta probe teneantur, neque a privato quopiam ineptove Scriptore dogmata Eccleſiæ Catholicæ, aut diverſarum Sectarum hauriantur, ſed a publicis Fidei profeſſionibus, publiceque receptis Libris. Longe alia ſunt in Proteſtantium ore, ac in Catholicorum Conciliis bene multa, quæ profecto ignorare confutaturis non licet, ac ignorata damnare temeritatis eſt, ne dicam dementiæ. Id non diffitentur, qui inter Proteſtantes temporibus noſtris ſinceritate præſtant & diligentia, & perperam culpata fuiſſe, atque culpari multa Catholicorum ſentiunt. Tum adverſus bene perſpectas ſententias exerendæ, ſi quæ ſunt, ſolidæ rationes, certis innixæ principiis, ac inde rite deductæ. Quid his, non jam clanculum, ſed aperte ſeſe immiſcet impudens & vilis contumeliarum atque ſannarum familia? Cur calumniis caute non occluditur aditus? Quid barbarico more ictus vibrantur? Eſt hoc vulnerare atque exaſperare, non autem ſanare adverſarium: quod tamen poſtremum Caritas a nobis unice poſtularet. Vincat ergo Veritas pondere argumentorum, non opprimat ira mordacitate & furore dictorum.

Hic autem ſuavi Caritatis edicto contraire ille dicendus non eſt, qui furioſos, calumnioſos, & maledicos Scriptores non aliter refellere poteſt, quam eorum vitiis excuſſis, & palam confoſſis. Quid agat iſte Cenſor, quamquam placidus atque modeſtus? Si Veritatem vindicare vult ab alienis telis, non poteſt quin malam adverſari fidem manſuete quidem accuſet, & prodat, ſed tamen accuſet. Adulteratos ab ipſo codices, truncatas ſententias, diſſimulata conſulto argumenta, & conſectaria, captioſas & ſophiſticas rationes, declamatorias phaleras atque hyperboles, conficta exempla, & alia hujusmodi, ſatyricus & immitis non eſt, qui arguit, & ſpectanda omnibus præbet; ſed ille temerarius, & indoctus, & parum pius, & parum mentis compos, aut ſuæ exiſtimationis prodigus, qui talia in veritatis ludibrium palam eſt auſus. Heic, ut dici ſolet, cauſa cauſæ reſpondet. Attamen heic etiam habere poteſt, quo ſe prudentem & humanum, & vitiorum, non hominum, inſectatorem ſe probet Scriptor. Scilicet, quantum materia ſinit, non exaggeret, ſed minuat culpas; & errata inimici aut nude tantum deſcribat, atque ita demum deſcribat, ut benevolum adhuc ſe illius objurgatorem & correctorem oſtendat. Hæc, fateor, facilius ſuadere aliis, &

Digitized by Google

& in aliis obſervata laudare, quam a nobis impetrare poſſumus; nam & qui prius animo ſtatuunt, ſe non ſecus cum Hæretico atque inimico agere velle, quam cum fratre atque amico, vix fidem ſibi præſtare poſſunt factis. Sed optima nobis proponenda, ut eo ſi non pervenire datur, accedere ſaltem quisque contendat. Vix enim excogitari poteſt, quantum conduceret ad ineundam pacem atque concordiam inter tot Eccleſiæ Chriſtianæ aut veros aut perduelles filios, tanta opinionum diverſitate ſejunctos, adeoque miſerabili ſchismate tamdiu diſtractos, ſi pacifico ſtylo, placidisque diſputationibus utrinque ageretur, oculis in unam Veritatem ſemper intentis. Atque ad hoc in primis utinam ii ſedulo mentem converterent, qui refutant errores ab uno quidem Scriptore ſparſos in vulgus, ſed alicui ſectæ communes. Tum in uno multi feriuntur; mitiusque propterea dimicandum, ut non unum tantummodo, ſed plures amica confutatione lucreris, & Eccleſiæ reſtituas.

De rebus ad Religionem & Eccleſiam nihil ſpectantibus interdum lis erit. Multas Phyſica ſuppeditat, multas Jurisprudentia ac Hiſtoria, multas Rethorica, & Poetica, atque ipſa etiam Grammatica. In his excogitandis, referendis, atque explicandis humanum ingenium, atque eruditio ſæpe deficiunt. Hinc viris criticis, numquam non in ſimiles errores intentis, negotium grande, neque minus Typographis. Si quoſdam audire volumus, ab omni Librorum cenſura temperandum. Aut enim vera & recta docent: & in Cenſoris caput recidet cenſura, ſi fiat: aut falſa & inepta continent: & inani idcirco refelluntur labore, quum ſuapte natura ſint caſuri, & ad blattas tineasque damnandi. Petitur etiam, quo jure in Auctorem tibi non injurium, immo tui neſcium, cenſoriam auctoritatem exercere velis. Sed qui iſta petunt ac monent, adhuc ignorare videntur, quam facile error in homines irrepat, atque ab iis adoptetur, quantumque humanæ Reipublicæ interſit, Verum ac Bonum a Falſo & Malo diſtinguere atque tueri. Ut de Veritate potiſſimum loquar, publicum illa & univerſale bonum eſt, divino munere adhuc in terris relictum. Ita totum eſt omnium, ut totum ſit etiam ſingulorum, nullique licet me decipere, atque in errorem trahere, & cogere, ut falſa pro veris, vera pro falſis amplectar. Quum tantum ac tam nobile patrimonium aliqua ex parte quisquam lædit, mendacio indulgens, aut falſa incaute venditans: res mea læditur, & pro bono malum, hoc eſt, error mihi obtruditur. Meum ergo eſt mea tueri, mihique ab errore cavere, & contra Veritatis inimicum, qualiscumque ſit, dimicare. Quod ſi palam Veritati bellum indicitur, (id quod in Libris falſa ferentibus, & publica luce donatis, uſuvenit) jam fas mihi eſt, bonum non jam amplius tantummodo meum, ſed publicum, ab injuria publice vindicare, & a Republica errorem removere, Reipublicæ ipſi perniciosum. Quis me jure accuſet, immo quis jure non laudet, quod non ſinam decipi gentem meam, & regnare Veritatem velim? At error eſt in Hiſtoria, in Phyſica, in Poetica, in Grammatica, & in aliis, ut ita dicam, ludicris aut inanibus ſtudiis, non in gravi Religionis, aut legum, & morum ſcientia. Eſto. Anne propterea ferendus, neque eliminandus eſt error? Et iſta mihi & Reipublicæ nocent, quantum poſſunt; malum quippe eſt falli tam in magnis, quam in parvis; & omnium intereſt, ne in Poetica quidem, & Grammatica, nedum in Phyſica, & Hiſtorica eruditione, falſa aut prava diſſeminari & credi. Uti vero nulla ratio hominem excuſat, quod in Libros optimos, & optima tradentes, cenſoriam virgam adhibeat; ita rationes multæ cum eo faciunt, qui Libros malos, & falſi aut vitii magiſtros, refellendos corrigendosve ſuſcipit. Magnam partem ex indoctis conſtat hominum genus. Inter ipſos Literarum cultores rarum judicium eſt, & crebra hallucinatio. Ita vero interdum conditur, & celatur, & colore veritatis, error ac falſitas incruſtantur, ut vel peritis imponant. Non eſt ergo illius vituperandum conſilium, qui ab errandi periculo atque ab imitatione pravorum, Rempublicam aut ſtatim, aut tamdem eripiat. Sed potius ille laudandus, quod cenſura ſua cautam faciat reliquam gentem, & labore ſuo ceteros a labore exquiſiti examinis liberet. Ineptiſſimos tantum Libros, & nemini officere valentes, anxie in trutina ſuſpendere & refutare velle, eſt hominis cum inepto ineptire cupientis. Ceterum qui & hoc ſibi negotii ſumat, quo ſaltem ab imitatione ſimilium arceat alios Literis operam dantes, non ut ſuo adverſus Auctorem odio obtemperet, in Prudentiam fortaſſe peccabit, nequaquam vero in Juſtitiam.

Tractantibus autem & hujusmodi, quamquam interdum levis momenti, quæſtiones, inculcanda eſt iterum moderationis & humanitatis mentio. Quando aliter fieri non poteſt, ad ravim uſque contendatur pro quacumque Veritate, in quemcumque errorem, ac malum Librum. Sed non lacerentur in contraria, licet abſurda, ſententia poſiti. Nimia dicacitate non corrumpatur, non infame-

Digitized by Google

ſametur bona cauſa. Rationibus tantum, non conviciis & maledictis, ſervata eſt palma. Præterea quid, amabo, ferventi cenſuræ tuæ, aut Apologiæ, cujus argumentum eſt error intellectus, mores quoque & perſonam adverſarii interſeris? Indignatur Veritas, ſe talibus armis defendi, quum hæc illam nihil revera defendant, & in unius utentis probrum convertantur. Et tamen Cenſori ſuo, quem natura monoculum, gibboſum, claudum fecit, aut ingenti naſo armavit, quinam tanta animi moderatione olim reſpondebant, ut hæc illius vitia non memorarent atque riderent? Quinam ita ſibi imperare poterant, ut adverſarii luxuriam, ambitionem, artesque pravas in literariam pugnam non inferrent? Inventi ſunt; parum dixi; inveniuntur, qui paupertatem & ignobilem originem Cenſori ſuarum opinionum objiciant, quaſi in iſtius ore Veritas quoque & argumenta Veritatis, obſcuram & miſeram dicentis conditionem, ejusque ſiniſtram fortunam combiberint. Statuunt alii potiorem ſuæ defenſionis vim in recriminando adverſario. Quod quidem quum nihil utilitatis ſæpe inſerat cauſæ, qua de agitur, id unum poteſt, ut ad inhoneſtam vilemque vindictam inſerviat, quando ad juſtam tutelam non poteſt. Parum certe videntur acuti, qui hac arte quicquam pro ſe profecturos ſe eſſe ſperant. Vulnera quidem inimico, ſed ſibi ſalutem non creabunt, ab eo non diſſimiles, qui ſe non avarum, & non dementem probaturus, id tantummodo oſtendendum ſumit, ſe inter avaros atque dementes ſolum non eſſe.

Fieri tamen poteſt, ut non liceat ſolum, ſed etiam quandoque expediat, in adverſariorum mores, & crimina inquirere, moderationis tamen ac Veritatis cura numquam ſepoſita. Quum nempe ad veritatis & innocentiæ præſidium facit eadem ipſa morum & criminum revelatio. Hujusmodi telo nonnumquam calumniatores feliciter repelluntur; & in forenſi palæſtra, ac in orationibus judiciariis multus eſſe poteſt illius uſus. Præterea æquum ſimul & laudabile fuit, moribus eorum, qui recentiores Hæreſes condidere, litem intendere. Nempe ne hoc quidem poſtremum erat argumentum peſſimæ illorum cauſæ, neque parum conducebat ad veritatem Catholicæ Eccleſiæ firmandam. Ut Eccleſiam iſtam a vera Fide jam prolapſam, & a multis ſæculis inviſibilem, Idolis & Antichriſto ſervientem, reſtituerent, divinitus conſtitutos Lutherum, Zuinglium, Calvinum, atque alios id genus homines, dictitarunt eorum ſectatores. Hos extraordinarios viros, extraordinaria & cæleſti vocatione ad Eccleſiam reformandam miſſos, appellabant. Verum quum novos hoſce Prophetas nos oſtendamus, non ſolum omnibus Prophetarum donis caruiſſe, ſed etiam multis abundaſſe vitiis, neque meliores evaſiſſe, qui in eorum diſciplinam & dogmata conceſſere, ſicuti præter multos alios locupletiſſimus teſtis Deſiderius Eraſmus affirmat: cuinam perſuadere in poſterum ſe poſſe putant nonnulli populi, nuperos iſtos Catones e cælo cecidiſſe, cæloque conſentiente, immo impellente, tot in Eccleſia Dei excitaſſe ſchiſmata atque tragœdias? Uti vero adverſus ipſos legitime ejusmodi argumento utimur, ita ipſi inepte adverſus Catholicam Eccleſiam argumento a moribus educto utuntur. utcumque corrupti Catholicorum Sacerdotum, Monachorum, & populi mores tunc fuerint, quum ſigna in matrem ſuam Lutherus movit: diſceſſionem idcirco facere non licuit ab iſtorum ſocietate, & communione. In mores enim, non in dogmata vitium fluxerat; & iniquum plane eſt, ſanctitatem & rectitudinem Religionis dimetiri & damnare ex perverſis hominum moribus, quum contra damnandi ſint pravi hominum mores e ſanctitate & rectitudine legum, quas ipſa Religio proponit,

CA-

Digitized by Google

CAPUT IV.

Errores in Sanctorum Patrum ſcriptis non diſſimulandi ; ſed modeſte agendum , & excuſandi errantes . Prudentiæ in proferenda Veritate , & erroribus inſectandis habenda ratio . Quot modis in hanc virtutem peccetur . Scandalis ac ſeditionibus non aperiendus aditus .

Quum de Fidei doctrina agitur , diximus , Veritatis cauſam poſcere , ut vel ipſis Sanctis Patribus non ignoſcatur. Id repeto: diſſimulandi non ſunt errores , qui in nonnullorum Patrum Libris interdum occurrunt , ne iis quiſquam abutatur in Eccleſiæ perniciem , quæ contra ſenſit , & ſentit. Verum quandoquidem Chriſtiana moderatio tanti facienda eſt , vel quum in Hæreticos ſcribitur, quanto magis eadem ſervanda eſt virtus , quum detegendi ſunt nævi Sanctorum Patrum ? Heic itaque duo obſervanda in primis. Primum eſt, ut quantum fieri poteſt , non errorem ſolum , ſed etiam erroris ſuſpicionem a magnis illis viris amoliamur . Quod contingit interdum , quum ex plurium locorum collatione deprehenditur , aliam fuiſſe eorum ſententiam , quam quæ in uno quopiam Libro , ſeu Libri loco, ſonare videatur . Tum ſi commodum aliquem ſenſum eorum verba patiuntur, hunc ipſis tribuere fas eſt ; nihil enim veriſimilius eſt , quam tales tantoſque viros, cum Eccleſia & ceteris Patribus omnia plerumque concordes , ne in ea quidem opinione ab iiſdem Patribus, atque ab Eccleſia diſſenſiſſe. Prolatis etiam quandoque Codicibus notæ melioris , parum ſanis Libris ſuccurritur , unde fluere videbatur parum ſana doctrina . Et multa quidem ſunt , in quibus cum veteres tum recentiores Hæretici putant pro ſe habere Sanctorum Patrum conſenſum, & loca non pauca producunt, ſuis in ſpeciem opinionibus accommodata . Sed illud conſtat , nullum eſſe Dogma , in quo oſtendere poſſint Hæretici , non dicam omnes , ſed ne magnam quidem partem Sanctorum Patrum ſecum facere . Ubique aut omnes , aut pleroſque Catholica pro ſe habet Eccleſia . Si qui favere Heterodoxis videntur: adhuc adhibitis explicationibus non violentis, & hi non raro ab ejuſmodi nota liberantur . Qua tamen in re , uti ſæpe diximus, tam cæca eſſe Caritas recuſat, ut aliqua ex parte Veritatem peſſundet . Ne ii quidem in noſtram cauſam ſunt inviti trahendi. Quamquam enim aliquis Patrum paria cum Hæreticis quapiam in re nonnumquam ſcribat , inde ſibi Catholica Eccleſia nihil timendum habet, quæ non ſingulorum Patrum auctoritate nititur , ſed conjunctorum ; & præſtantiorem aut uberiorem iſtorum partem paucioribus opponere poteſt.

Ad hæc , ubi honeſta nulla & commoda ratio ſuccurrit , qua ab erroris ſpecie liberentur quorumdam Patrum dicta, ita Veritatis amans hujuſmodi nævos prodit, ut Caritas ſimul vindicet eorumdem auctores a crimine. Videlicet, culpam Hæreſis non omnis contrahit , qui hæreticam aut perverſam profert ſententiam. Oportet errori conjunxiſſe pertinaciam . Opus etiam eſt , ut prius ejuſmodi ſententiæ inter errores ab Eccleſia numeratæ fuerint, aut eæ ſint, quæ vel ſine Eccleſiæ decreto cognoſci non difficile poſſint tamquam a vera Eccleſiæ doctrina alienæ. Nullum autem e Patribus indicare eſt in aliqua opinione tuenda pervicacem adverſus Catholicam Eccleſiam. Alioqui, non Sanctorum Patrum albo, ſed Hæreticorum ille jam fuiſſet inſcriptus . Præterea ſi quis eorum in parum ſana ſententia conſtantem ſe prodidit , utique ea fuit ſententia, quæ ſine crimine, atque intacta Fide Catholica , animo indui defendique adhuc poterat, quippe nondum ſatis explorata, & Eccleſiæ calculo nondum improbata , ſive damnata. His animadverſis , Caritati ſimul & Veritati factum erit ſatis; neque religioni ſibi poſtea ducet eruditus Scriptor , ea in Sanctis Patribus modeſte arguere, quæ forte abſint a regula totius Eccleſiæ. Et quidem nonniſi laudandus, qui hujuſmodi Caritatis Chriſtianæ artes exerceat pro vindicandis ab hæreſi & a crimine (dum fieri abſque Veritatis jactura poſſit) reliquis hominibus, atque Scriptoribus. Sed hoc beneficium potiore jure a nobis expectant, quos vulgo Patres dicimus, viri nempe doctrina, ſanctitate, & ſacro miniſterio plerumque inſignes , & ab ipſa Eccleſia laudati . Quamobrem Chriſtianus pudor in iis deſideratur, qui acribus cenſuris tam veneranda capita interdum exagitant . Neutiquam vero tum ferendi Cenſores , quum non ſolum veros immodeſte iis errores objiciunt , ſed falſos etiam affingunt, atque in eorum Libris reprehendunt germana Eccleſiæ Catholicæ dogmata.

Digitized by Google

mata. Verum de his iterum erit agendi locus, ubi a cenſura Johannis Phereponi Sanctum Auguſtinum vindicabimus.

Demum in veritate exerenda, erroribusque palam inſectandis, maxima Prudentiæ habenda eſt ratio, ſine cujus ductu vel ipſæ virtutes, ad actionem deductæ, in vitia degenerant. Ad iſtam nimirum pertinet, ſignificare, quando, & quomodo, & quibus in locis, & per quos aut diſſimulanda, aut prædicanda ſit Veritas. Primum igitur Prudentiæ præceptum eſt: *Non expedire, immo nefas interdum eſſe, veritates quaſdam proferre, atque inculcare, e quibus peſſima enaſcantur ſcandala*. Heic certe cum Prudentia Juſtitia conſentit. Æquitas nos jubet ea ſilere, ac diſſimulare, quæ nihil publicæ rei proſint, & multum privatæ noceant. Propterea que privatis adverſariorum moribus in literario certamine cenſura parcere debet. Nihil enim aut utile, aut certe neceſſarium eſt populo reſcire, quibus vitiis adverſarii noſtri corpus natura ſignaverit, aut quibus perverſis affectibus animus illius abundet. Solus hominum livor ex hiſce ſpectaculis oblectationem capit. Contra vero adverſariorum exiſtimationi & nomini officitur, eorum vitiis revelatis, publiceque irriſis; quum tamen hujusmodi cenſuræ genus neque ad literariam litem dirimendam, neque ad animum inimici meliorem efficiendum, adhibeatur. Iterum: *Æquitas præcipit, ne ita prodeſſe Reipublicæ velimus, ut ipſo tempore ipſoque beneficio gravius eidem noceamus*. Ita omnium vituperationem incurrat Medicus ille, qui ut ab ægroto morbum levem depellat, alium ipſi, atque priore graviorem, ſuo pharmaco creat.

Quum itaque errores & vitia inter homines obtinent, in eorum caſtigationem Caritas exardeſcet, Juſtitia armabitur; unaquaque pro tuenda veritate, ac errore eliminando. Verum ambas in aciem circumſpecte ducet Prudentia, neque agere ſinet, niſi opportuno tempore, loco, & ardore. Interdum etiam ſilentium indicet, & a pugna retrahet, majoresque aut minores animos pro rei qualitate inſpirabit. Nullum tam grande malum eſt inter Chriſtianos, quod Chriſtianæ doctrinæ corruptioni æquari poſſit. Numquam ergo ſilendum, numquam occultandam veritatem Prudentia nobis auctor erit, quum quis tamquam Chriſti doctrinam venditare incipit errores, & ſententias verbo Dei ſive ſcripto, ſive non ſcripto, contrarias. Rurſus quum iſtam Fidem, divinamque doctrinam in me perdere quisquam hoſtis Chriſti nititur, me vel minis, vel donis, vel aliis artibus ad eam ejurandam compellens, ſive alliciens: dum vox & vita ſuppetent, committendum mihi non erit, ut confeſſio Veritatis, ejusque firmiſſima perſuaſio, mihi eripiantur. Ceterum in aliis caſibus, ita poſcente Prudentia, non erit interdum erroribus eorum, qui ſunt extra Eccleſiam, (exempli gratia, Ethnicorum aut Mahumetanorum ſuperſtitioni) apertiſſimum ac enorme indicendum bellum. Tria prima Eccleſiæ ſæcula, Terris fruſtra & Inferis contra pugnantibus, Religionem Chriſtianam ſtupuere triumphantem. Crudeliſſimos Tyrannos in Chriſti nomen conjuratos fatigavit & vicit innumerabilium Chriſtianorum fortiſſima patientia. Attamen diſſimulandum non eſt: inter ipſos Martyres fuere nonnulli, quos in flagrantiſſimo veritatis & Religionis zelo Prudentia defecit. Non contenti ſanctiſſimam Religionem rationum robore defendiſſe, & ſuperſtitionem Ethnicam ſcriptis & voce fugiendam denuntiaſſe (quod veritatis cultores revera decebat), Gentilium quoque Idola comminuere, fana, & cultum profanum palam irridere, ipſosque Ethnicos Magiſtratus ultro irritare non dubitarunt. Hinc auctæ interdum perſequutiones; & multorum fides aut vita in diſcrimen adducta. Theodoſii quoque junioris temporibus immanis procella excitata eſt adverſus Chriſtianos in Perſide. Ex iſtis ſublata ſunt millia quam plurima, ibique pæne funditus exciſa Chriſti Eccleſia. Tot autem mortibus & incommodis cauſam dedit unius culpa. Audas nempe Epiſcopus, vir ceteris virtutibus illuſtris, ſed Prudentia non ſatis inſtructus, quod Pyreum, ſive Templum Gentilium, evertiſſet, tum in ſe, tum in reliquos fratres, atque in cuncta Chriſtianorum Templa concitavit iram Perſici Regis. Utique Martyria feliciter ac fortiter dimicantibus utilitati ſunt & gloriæ. Sed acceſſenda ſine neceſſitate non ſunt, ne tentetur Deus, ne conſtantia noſtra mediis in cruciatibus periclitetur, aut ſaltem ne in fratres, atque in Eccleſiam, miſerandæ calamitates & poſtrema incommoda per imprudentiam noſtram deriventur. Vide Concilii Illiberitani Canonem LX. atque in eum Mendozæ & Aguirrii commentarios.

Ad hæc, Veritatis prædicatores, & inſectatores errorum, Prudentia circumſtare debet, atque indicare, quæ ſcandala, qui tumultus, quæve alia incommoda conſequi poſſint Veritatem aut eo tempore, aut eo loco, aut ea ratione deprædicatam. Si errores in doctrinam Chriſti minime pugnant, nonnumquam minus malum fuerit tolerare pauliſper, & proderit differre cenſuram. Animi Regum, exempli cauſa, exaſperandi ita non ſunt propter hujusmodi cauſas, ut eos ira atque ambitio ad ſchiſma trahat, atque ad Eccleſiam veramque Religionem eju-

ejurandam. Teterrimum malum Schiſma eſt. Væ ſine ratione conſlantibus. Sed væ iis etiam, qui imprudenter ſolicitant alios ad tam deteſtandum facinus. Sunt qui abuſus, & vitia, & errores publice configere neſciunt, niſi etiam claſſico inflato juribus aliis incaute officiant. Nam ſicuti dum regnorum ærumnas nonnulli deplorant, earumque auctores lacerant, populos imprudenti declamatione ad ſeditiones movent, atque ad auferendam legitimis Regibus debitam obedientiam: ita Præſulum & Sacerdotum, & Monachorum non ſomniata vitia argumentum aliis invectivarum fiunt, qui tamen interim haudquaquam cernunt, ſe ita agere, ut plebs reverentiam exuat erga optimos etiam Epiſcopos, & univerſo Ordini Sacerdotali obſequium neget. Abuſus in Sacramentis miniſtrandis, in uſu pietatis, in Imaginum ſacrarum, Sanctorumque veneratione, atque in Indulgentiis promulgandis deprehenſos, deſcripſerunt alii, damnaruntque acerrime. Cauſam, conſilium, zelum laudo. Verum ipſis cavendum accurate fuerat, ne dum vituperanda vituperabant, & abuſus configebant, ipſas quoque res ſacras, & ſemper venerandas, aut Hæreticorum ludibrio exponerent, aut etiam in contemtionem adducerent Catholicæ plebis. In Miracula conficta invehuntur alii, aut nimis laxas nonnullorum Theologorum opiniones ferre non poſſunt; pro utriſque conſcribunt alii Apologias. Qui veritatem iſto in certamine tuentur, rem juſtitiæ gratam præſtant, iiſque immerito iraſcamur. Sed quum illi ſuſpicione falſi vera etiam miracula a ſe aſpergi non animadvertant; aut integrum aliquem Ordinem ex paucorum culpa in invidiam incaute trahant; iſti vero Miraculis etiam falſis, aut opinionibus parum probabilibus eodem tempore, quamquam præter ſuum propoſitum, auctoritatem & licentiam concilient: indignandum profecto eſt, quod iſti Prudentiam prius non conſuluerint, eamque ſuorum ſcriptorum non præfecerint ductricem atque magiſtram.

Quid itaque curæ futurum ſit hujus virtutis amanti, dum prædicanda Veritas, erroreſque ſunt palam increpandi, facile hinc intelligere poſſumus. Interdum vir prudens errores populi, aut vitia, atque ſcandala Sacerdotum, Ordiniſque Monaſtici, deferenda potius cenſet ad Epiſcopos, & potiſſimum ad Apoſtolicam Sedem, quam publicis vexanda clamoribus. Certam ille mavult ab Eccleſiæ Principibus expectare medicinam, quam dubiam & periculoſam a privata cenſura. Et ſane quidquid a Romanis Pontificibus, & ab Epiſcopis, atque Conciliis in diſciplina corrigitur, atque interdicitur, quamvis multa ſe antiquitate, & populorum uſu tueatur: turbas & ſeditiones movere non ſolet & nequit. Satis perſuaſum eſt Chriſtianæ plebi, nihil ab iis auferri, improbari, aut immutari, niſi quod a vera pietate adhorreat; facileque auctoritati legitimæ ac venerandæ obedientes acquieſcunt. Non id æque ſibi perſuadeat populus de privatorum cenſuris, & maxime tacentibus Paſtoribus, quorum ſilentium aut inertiam pro ſuffragio & conſenſu oves errantes interpretantur, vel quando agitur de non levibus ſuperſtitionum ſcintillis. Hinc aut nullus cenſuræ privatæ fructus, aut ſi quiſquam, is certe rarus, & periculoſus, & a Paſtoribus dormientibus interdum avertit animos gregis. Itaque prudentis eſt, Petri Succeſſores, & Eccleſiæ Antiſtites, potius, quam populum ipſum, ad horum emendationem concitare ſupplici voce, mitibuſque etiam querelis.

Sed pergunt altum ſtertere, aut connivere Epiſcopi. Nolo cauſam Veritatis, & zelum domus Dei, & errantium curam idcirco abjiciat Chriſtianus. Fas eſt ipſi publicis ſcriptis revelare cognita vulnera, fas eſt confodere pertinacem errorem. Ita tamen ſe gerat, ut eodem opere, atque inſtituto reverentiam ſuadeat atque confirmet erga ſupremos Eccleſiæ Magiſtratus. Abuſus, & ſcandala, & falſam pietatem, & populares errores, configat obelo; ſed ſimul Sacramenta, & germanum Religionis cultum, & ſolidam Pietatem, & ſanas ſententias, & unitatem Fidei maxime commendet. De Virginitatis laudibus agens, Conjugio ſuam non detrahat laudem: quod ſatis non caviſſe Sanctum Hieronymum olim ſuſpicati ſunt quidam. Si divinæ Gratiæ vim & neceſſitatem tuetur, arbitrii Libertas in ejus ſcriptis æque commendetur. Et viciſſim Arbitrii virtus, atque libertas tantopere non extollatur, ut deprimatur dignitas & neceſſitas Gratiæ. Dum vero corruptos vel ipſorum Præſulum mores, nullo tamen aperte deſignato, carpit, tantum abſit, ut aut contemtum Romanæ Sedis, & Epiſcoporum, & Religioſorum Ordinum inducere poſſit ac velit, aut aliqua ex parte juvet ambitioſam & impiam reformationem, quam jactitant noſtri temporis Novatores, ut ipſorum Epiſcoporum, & præcipue Maximorum Pontificum decretis atque Conciliis utatur ad hæc omnia confutanda atque proſcribenda, pariterque prodat, quantum in hujuſmodi emendatione exceſſerint Hæretici recentiores. Quænam enim emergere vitia, abuſus, & ſuperſtitionum deliria pæne jam poſſunt, quæ Patres, Epiſcopi, & Romani præſertim, ſuis aut ſcriptis aut Synodis antea non ejurarint, monuerintque

Digitized by Google

que eſſe fugienda? Præterea prudenti viro numquam certe nimia Opinionum laxitas probatur, ſed ne nimia quidem auſteritas. Quamquam ſi in alterutram partem peccandum ſit, ſeveritate malit, ne jam pronæ hominum naturæ ad ſeſe emancipandam in vitia, ipſe calcaria addat exuberanti indulgentia. Non minus ergo anxie cogitat, quantum ſcriptis atque oratione ſua prodeſſe Eccleſiæ & populo poſſit, quam caute circumſpicit, ne qua ex parte noceat. Atque hujusmodi ratione Veritatis jura intrepidus exercet, ſimulque numeros omnes implet judicioſæ ſagacitatis, atque Prudentiæ. Pertinet & ad iſtam virtutem inſpicere, liceatne, an non, aut ſaltem num expediat, an non, in Moralis Theologiæ Libris tot luxuriæ ſecreta prodere, quæ Sacerdotes quidem Confeſſionibus excipiendis deſtinatos ad bonum erudire, ſed ſimul etiam multos eorum criminum antea ignaros inſtruere, ne dicam juvare, poſſunt ad malum. Quam quæſtionem nos in medio relinquimus, & ſolum innuere neceſſarium putavimus.

CAPUT V.

Quando, & quibus de cauſis, damnare & configere Libros, Paſtoribus Eccleſiæ liceat, aut ſit opus. Et heic a Cenſoribus Eccleſiaſticis in Juſtitiam peccari poteſt, in Caritatem, & in Prudentiam. Qui abuſus & exceſſus in ſalutari iſta auctoritate exercenda fugiendi ſint.

Poſtquam vidimus, in annuntianda Veritate erroribusque & vitiis palam corripiendis, convenire debere atque conjungi tres virtutes, Juſtitiam nempe, Caritatem, atque Prudentiam: ſtatim apparebit, quo jure, & quando, Eccleſiæ Paſtores damnare poſſint ac debeant Libros vel olim editos, vel quotidie erumpentes in lucem. Exploratum eſt, nihil magis futurum eſſe cordi paſcentibus gregem Chriſti, quam removere & avertere ab ovili ſuo quæcumque venena, quoscumque lupos. Quei ergo ferant, pernicioſos Libros paſſim graſſari, & ſuo gregi impune nocere? Pernicioſi autem minimeque ferendi ſunt ii omnes Libri, in quibus aut corrumpitur doctrina veræ Religionis, aut Juſtitia deſideratur, aut Caritas, aut Prudentia. Scilicet illic aut falſa pro veris produntur, aut vera pro falſis: quo læditur Religio atque Juſtitia. Aut maledicentia veritatis cauſæ ſeſe immiſcet: quo Caritas vulneratur. Aut majora Eccleſiæ, ſive Reipublicæ incommoda, quam commoda, afferuntur: quod Prudentiæ adverſatur. In his autem omnibus locum habere debet Eccleſiaſticorum Judicum, & Apoſtolicæ præſertim Sedis, atque Conciliorum auctoritas, ut quantum fieri poteſt eorum cura, nihil officiatur neque Veritati, neque privatis officiis, neque publicæ tranquillitati. Non quod Veritatem prodi ægre ferant, ſed quod ferre non debeant, illam cum aliena injuria ſine neceſſitate prodi, ejusque prædicationem inopportune imprudenterque peractam in publicam perniciem verti; hujusmodi enim benefacta æquius appellanda ſunt malefacta. Audiendi porro non ſunt Hæretici, qui Eccleſiaſticis Paſtoribus iraſcuntur, & male quotidie dicunt, propter uſum iſtiusmodi juris. Parum ſane æqui, dum Eccleſiæ ac Deo negant, quod ipſi in ſuis Urbibus propter temporaria commoda faciendum putant, nullum videlicet ferentes Librum, quo Regum jura lædantur, & publicæ leges improbentur, & publica tranquillitas aliqua ex parte in diſcrimen adducatur. Quis vero Anglos exempli cauſa commendet, quod Spinoſæ Libros ita hodie manibus omnium permittant, ut quisque ſceleribus ſuis ibi quærere præſidium poſſit; quum certe ne unum quidem publice tolerare ſoleant Librum, a quo Regni, ſive Reipublicæ ſuæ jus & concordia convellatur?

Reſtaret, ut exemplis rem confirmarem, excurreremque per aliquot Libros, a Catholicis & probis etiam viris conſcriptos, ſed a Romanis, aliisve legitimis Magiſtratibus confixos, quo palam fieret, unum ex tribus iis defectibus juſtiſſimam damnationi cauſam præbuiſſe. Verum & otio meo, & aliena patientia facile abuterer in re nimirum, quam nemo non poſſit ingenio ſuo experiri, certamque ſæpiſſime animadvertere in tanta exemplorum copia. Juvat potius orationem convertere ad aliud argumentum minus fortaſſe exploratum, hoc eſt, ad leges ac limites, quibus Eccleſia, & Romana Sedes, & recta in primis Ratio, circumſtrictam vult auctoritatem ipſam Eccleſiaſticorum Cen-

Digitized by Google

Cenſorum. Nemo quippe ignorat, quanta, & quam juſta facultas ſit ſacris Judicibus in Libris malis interdicendis, atque configendis; aſt interdum ignorari a nonnullis, quam caute ac moderate hujusmodi facultate utendum ſit. Ut igitur huic quoque parti faciam ſatis, animadverto, eos, qui Cenſoris munus obire velint, non ſecus ac ipſos Scriptores, triplici de cauſa muneri ſuo deeſſe poſſe. Ipſis quippe æque, atque Librorum Auctoribus, neceſſario circumſpiciendæ ſunt tres illæ virtutes, Juſtitia videlicet, Caritas, atque Prudentia.

Nam quod eſt ad Juſtitiam, quis dubitare poteſt, quin & ipſi Cenſores de Fidei Dogmatis agentes, ab illa diſcedere quandoque poſſint, quum homines ſint, erroribusque reliquorum more obnoxii? Bene de omnibus ſentire volo. Immo ſuſpicari neſcio, quemquam tam perdite ſui oblitum, ut vera & recta tamquam falſa ac prava damnare, ſciens & prudens ſuſtineat. Verum numquid non poteſt permultis aliis modis Juſtitiæ valedici? Hominem, ut ita dicam, nolentem & inſcium perverſi affectus ad injuſta rapiunt. Sed quod heic omnium maxime in transverſum agere Judices poſſit, ignorantia eſt, quo morbo ſe laborare plerique non ſentiunt, iique minus interdum ſentiunt, quorum nomini ſplendidos titulos fortuna aut virtus addidere, quique erecti populos ſibi venerabundos ab alto deſpiciunt. Videant igitur ipſi, quantopere ſibi curandum ſit, ne immerito aliorum ſcripta feriant, eorumque Auctores indebita ignominia onerent, fruſtra indignante Juſtitia, fruſtra conquerente Veritate. Nam quamvis ſententiæ ſuæ rationem vulgo reddere non debeant, ſupremo certe omnium Judici reddituri ſunt, eidemque pœnas daturi, ſi quando culpa ſua defecerint in infligendis nimia facilitate ejusmodi pœnis atque cenſuris: gravis quippe criminis rei apud Deum ſunt. Proinde niſi prius liquido conſtet, opiniones quasdam a Catholicæ Fidei Veritatisque norma revera diſcedere, hasque easdem opiniones in Libris dubio procul contineri, non eſt præcipitanda ſententia atrox in eosdem Libros atque Scriptores. Regnet pro ſuo libito quibusdam in Scholis veriſimilis opinio aliqua; non intercedo. Sed liceat aliis aliter ſentire, quando Catholicæ Eccleſiæ doctrina jam rata atque ſtabilita aditum ſecus opinandi nondum ſuſtulerit. Etenim dogmata Catholicorum, non e privatis Scholis, ſed e publicis Conciliorum & Patrum, aliisque illuſtribus Traditionis monumentis petenda ſunt. Liceat & quibusdam Judicibus peregrinos eſſe in aliquibus Scientiis, atque ſententiis. Non id ipſis probro vertimus, dum de hisce ignotis Scientiis, minimeque exploratis ſententiis judicium ſibi non arrogent, earumque patronos damnare nolint, niſi prius perſpectam habeant illorum cauſam atque rationes. Quid quæſo iniquius, quam damnare, quæ non intelligas, aut neſcias? & animo ante aliquid ſtatuere damnandum, quam tibi liqueat, an falſum ſit, atque perniccioſum? Tacere non poſſum, quod egregie in hanc rem habet Alphonſus de Caſtro Lib. I. contra Hæreſes Cap. 7. *Sunt*, ait, *qui ſic afficiuntur aliquorum hominum Scripturis, ut ſi forte quempiam viderint, qui vel digito transverſo ab eorum ſententia diſcedat, Hæreſim ſtatim inclament.* Et poſt pauca: *Quare fateor, me non poſſe cohibere iracundiam, quoties video aliquos ita addictos hominum aliquorum ſcriptis, ut impium autument, ſi vel in modica re quis ab ejus ſententia diſcedat. Volunt enim hominum ſcripta, velut Divorum oracula, recipi, illumque honorem illis exhiberi, qui ſolis ſacris Literis debetur. Non enim juravimus in verba hominum, ſed in verba Dei.* Reliqua viri doctiſſimi verba æquiſſime expoſtulantis legere juvabit, cui Ochamus, Joannes Major, Canus, Bannes & alii, ſuffragium addunt.

Neque minora exigit a nobis Caritas, quam Juſtitia. Regnum Caritatis Chriſtianorum Religio eſſe deberet. Nihil nobis enixius cum divinus Præceptor, tum ejus Apoſtoli, atque Apoſtolorum ſucceſſores commendavere. Nihil magis diſtinguere deberet Eccleſiaſticos Judices a Sæculi Magiſtratibus. Quænam ergo iis accedere exiſtimatio poteſt, qui vel nullam, vel tenuiſſimam Caritatis ſpeciem exhibent in Auctoribus Librisque nonnullis proſcribendis? Sunt qui, ut zelum præ ſe ferant, ut docti & acuti videantur, in omnibus Libris, quicumque offeruntur, errata inveniunt, ſive ut melius dicam, ſemper invenire volunt, & ſe inveniſſe ſibi continuo perſuadent. Aliis ſua auctoritas languere, nihilque poſſe videtur, niſi quærant quos damnent; niſi habeant, in quos tetricum vultum atque ſupercilium Caritatis loco exerceant. Sunt & qui certos, aut certæ alicujus Familiæ Auctores jam peroſi, tum de ſe benemeritam vocant fortunam, quum ſibi eorum Libros obtulit, certe, ſi fieri umquam poſſit, damnationem amplius non evitaturos. Hinc in plano quærunt ſalebras, in ſcyrpo nodum. Ad extraneos ſenſus Scriptorum verba obtorquentur, & eorum mens eluditur, ut criminationi tamdem atque damnationi ſit aliquis locus. Sanctus Eu-

Digitized by Google

Eulogius Alexandrinus in Libro contra Severum & Timotheum, uti Photius eſt auctor, Cod. 225. *Conſtituit legem & canonem; ſcripta dijudicare non oportere ex parte, neque fragmenta quædam ſumendo ex his detorta, de Scriptoris mente judicium ferendum.* Verum hæc nonnullis erat olim cantio exotica, qui nihil ſibi religioni ducebant, ex quibuſdam locis detruncatis, ex meris ſuſpicionibus, anathema pronuntiare adverſus Auctores, eorumque Libros, quando ex aliis locis arduum non eſſet cum Libros, tum Auctores, ab ea vindicare ignominia. Quanto autem melius quæſo fuiſſet, homineque Chriſtiano, & Judice Eccleſiaſtico dignius, majorem impendere curam in inquirendo, quei Auctores & Libri defendi excuſarique poſſent, quam quei damnari, atque erga alios eamdem Chriſtianæ Caritatis menſuram adhibere, qua alios erga ſe uti amarent? Quum vitium ſatis apertum ſe diſſimulari non patitur, & excuſationi locum aufert: intrepide ſententia feratur, & inauditis quoque Auctoribus proſcribantur Libri. Reipublicæ debetur iſthæc medicina. Contra vero in rebus dubiis, quibus honeſta interpretatio ſine veritatis offenſione præſtari, quibus ſine Reipublicæ incommodo ignoſci poteſt: Caritas amat lentos, benignos, indulgentesque judices. Atque hinc Adriani Florentii, qui poſtea ad Pontificatum Maximum evectus fuit, multum olim commendata eſt invidenda facilitas atque manſuetudo. Quum Lovanienſis Academiæ Decanum ageret, omnia quorumvis Catholicorum dicta, quantum per conſcientiam & Religionem liceret, benigna interpretatione emollire, & in rectum ſenſum trahere ſolebat. Paria & alii facerent, ſi aureum & vulgatiſſimum illud Chriſtianæ Caritatis præceptum identidem reſpicerent, hoc eſt: *Auctoris judicandi perſonam induere, ejusque rationes amantiſſime animo tuo pingere debes, & in abſolvendo potius atque parcendo, quam in damnando, ſiſtere cariorem tui miniſterii laudem.*

Tertia accedit Prudentia, quam neceſſaria, tam rara ac difficilis in agendo virtus. Illa utinam in Cenſoribus Eccleſiaſticis numquam deſiderata fuiſſet. Expeditæ quidem ſunt cauſæ, cur Libros & Auctores damnare liceat, ſive neceſſe ſit; ſed non omnium deinde eſt, judicioſe ſtatuere, qui locus, quod tempus, quæ materies damnationem poſcat. Norunt ad cenſorium munus aſciti, nihil Librorum ferendum eſſe, quod Religioni noceat, aut rectis moribus, aut alienæ famæ. Nonnullorum zelus ita efferveſcit, tantumque illorum aciem acuit, ut aliquid ubique offendant, quod uni ex his tribus adverſetur. Horrore percelluntur, ſi quemquam videant, pie licet ac moderate, abuſus aliquot perſtringentem in Sacris, in Sacerdotibus, in cultu Dei atque Sanctorum, in Religioſorum hominum corruptis moribus, in nimia Opinionum laxitate, ſive rigore. Undique timent exitium ſanctiſſimæ Religioni Catholicæ. Undique pavent, ne in caſtris Hæreticorum Auctor militet, neve iis nimia libertate, modicave cautela adverſus nos arma miniſtret. Ipſa olim Orientalium Linguarum peritia magnum faceſſebat negotium eruditis, quaſi ad hæreſim accederet eruditionem hanc habere cum Hæreticis communem. Aliquot in hoc genere non imitanda vidit Sæculum illud, quo peſtis Lutherana & Calviniana, tot populorum animos novitate ſua faſcinatos alliciens, maxime graſſabatur. Inter quæ non illud poſtremum, quod in ſuſpicionem nutantis Fidei adducta ſunt ipſa purpurati Senatus clariſſima lumina, Sadoletus, Moronus, Contarenus, & alii. Neque ſua Bellarmino poſtea defuere incommoda.

Jam una cum œſtro maleſano ejurandæ Catholicæ Religionis deferbuerunt ſuſpiciones illæ. Sed penitus ſublatæ non ſunt, neque omnes auferentur, dum parum prudentes erunt. Propterea ſi & noſtris temporibus quisquam Librorum Auctor non probet Scriptores illos, qui poteſtati Sæculari, aut Spiritali, pluſquam veritati faveant; ſi titulos quosdam verus Eruditus minime toleret, effuſa nimis laude aut in Sanctum quempiam virum, aut in quaſdam inſtitutiones pias, aut in Apoſtolicæ Sedis Antiſtitem maximum ab aliis congeſtos; ſi quidquam in Sanctis Patribus, aut in Baronio, & in Bellarmino, aliisque ejusmodi Scriptoribus notet: ſi demum aliquid e tenebris antiquitatis depromat, quod Hæretici olim procuderint, immo ſi quid ex Hæreticorum ſcriptis palam adferat: de hujusmodi homine ſiniſtre interdum judicatur, illiusque Libris lux aut omnino negatur, aut ſemel conceſſa aufertur. Mœrens hæc memoro, ſed tamen fidenter; quamquam enim imprudentibus, atque indoctis me diſplicere poſſe intelligam, certe ſcio me prudentum aures minime offenſurum. Nobis enim jam conſtat, neque Pontificibus maximis, neque ſupremis aliis Eccleſiæ Magiſtratibus iſthæc eſſe tribuenda. Non niſi ſanctiſſime inſtituta ſunt Tribunalia, ad quæ deferantur pravi Libri, eorumque Auctores. Optimis item legibus armata fuere; mentem quoque optimam in Judicibus maximis ſemper credere par eſt. Verum ne ibi quidem deeſſe poteſt infor-

Digitized by Google

infortunium illud, quod omnem poteſtatem fere ſemper comitatur. Caput brachiis indiget; laudanda vero capitis conſilia nonnumquam fruſtratur aut prodit brachiorum infirmitas. Ita & Reges, & Epiſcopi miniſtris indigent; atque iſtorum vitio aut ſocordia fieri poteſt, ut illi auctoritate ſua abutantur, & caſtiſſimis legibus deſint. Quid faciant Eccleſiaſtici Judices, quum alienis oculis, aliena fide, atque prudentia in tot rebus atque negotiis nequeant non uti?

Quæſitores hæreticæ pravitatis monet Roma, ut vigilent, neque ſinant per Carteſianæ aut Epicuræ Philoſophiæ novitatem quidquam ſpargi a Catholica Religione abſonum. Rectiſſime id factum. Qui inter Quæſitores prudentia ſimul & eruditione excellunt, quid heic fugiendum, quid permittendum ſit, non difficile noſcunt, prudenterque obtemperant. Contra quibus aut doctrinæ aut judicii inopia eſt aliqua, nihil non videtur in Philoſophicis abhorrere a fide, ſi vix tantillum a Peripatetica ſententia diſcedat. Atomorum & Corpuſculorum nomen neſcio quid Hæreticum ſonat ipſorum auribus, quaſi & in Ariſtotelis Schola ferri iſta non poſſint. Formam Subſtantialem rerum de medio tollere, non Ariſtoteli tantum, ſed Religioni etiam putant injurium. Si ex ovo quodanimodo homines quoque naſci dicantur (quod experientia omnium oculis prodere videtur) inde conſequi ſtatim putatur, nihil hominem differre ab animantibus brutis. Id genus multa quotidie occurrunt. Facit Ignorantia, ut a ſententiis probandis non ſecernantur improbandæ; facit deinde infelix Prudentia, ut metu probandi malas, ne bonæ quidem literatis hominibus permittantur. Hinc tam difficiles quidem ſe præbent in editione quorumcumque Librorum concedenda; hinc tam faciles alii in editis Libris configendis. Eo etiam devenere pauci quidam, ut votum ſuum Libris negarent, non alia de cauſa, quam quod Græca ibi non intelligerent, immo in ipſa materia hoſpites plane forent. Quemdam quoque novimus ideo duntaxat vetantem Libros nonnullos vulgari, quod illic tituli quidam, honoris politici cauſa, ſed non ſibi ſatis probati, nonnullis perſonis non Eccleſiaſticis deferrentur; quæ certe cognitio pertinet ad Principum, non ad Paſtorum jura.

Quis autem non doleat fatum Literatorum, ubi talia contingunt? Quis itidem non intelligat, quantum hæc abſint a mente ac legibus Romanorum Pontificum, atque Epiſcoporum quorumvis? Nihil iſti arctius commendant, quam ut ne cuiquam injuria afferatur, atque ut Caritati ac Prudentiæ ubique ſit locus. Conveniunt in hanc rem ſancti Damaſi verba in Ep. 4. ad Epiſcopos Africanos cap. 6. *Decet*, inquit ille, *Domini Sacerdotes fratrum cauſas pie tractare, & venerabiliter intendere, atque eorum judicia ſuper ſacrificia ordinare, nec proterve, aut tyrannica dominatione (ut de quibusdam refertur), ſed caritative pro Deo, & fraterno amore cuncta peragere: & quod ſibi quis fieri, ſecundum Dominicam vocem, non vult, alii inferre non præſumat; & in qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis*. Quod ſi de Libris & Auctoribus damnandis agitur, audiatur Zozimus in Epiſtola 4. ad eoſdem Africanos ita ſcribens: *Doceat nos terrena moderatio, quæ ſæcularibus arbitriis & cauſis primum de ipſis judicibus eligendis, repudiandiſque ſit. Et quanta cunctatio, quot interpoſitæ dilationes? quoties adhibita comperendinatio, etiam ſub ipſo fine certaminis ampliare judicia cum innocenti reo? &c. Hæc omnia mentior, niſi in patrocinium tuendæ innocentiæ reperta ſint. Tolerabilius eſt enim innocentem quemlibet tardius inveniri, quam cito pro nocente damnare*. Quod præclariſſimi illi Pontifices monuere, monent adhuc, & optant quotidie illorum ſucceſſores. Votum, inquam, eſt horum quoque, ut inferiores Judices, atque Miniſtri, antequam durius aliquid in Libros eorumve Auctores ſtatuant, iterum iterumque cogitent, an defendi, an ſuſtineri potius poſſint, quam damnari. Caritatem, Juſtitiam, & Prudentiam omnibus & iſti commendant, ne legitima auctoritate quiſquam illegitime, hoc eſt, contra jus faſque utatur. Si quis abutitur, non Romanæ quidem Sedis, non Epiſcoporum, non ſanctiſſimi inſtituti culpa eſt: ſed eorum, qui ſanctiſſimis legibus abutuntur in incommodum & calamitatem privatorum, ſeque damnant, dum alios injuſte affligunt, atque condemnant.

Ceterum non tam facile heic a nonnullis peccaretur, ubi animum adverterent ad graviſſima & crebra mala, quæ conſequuntur immerito interdicentem, ne Libri edantur, aut editos injuſte vexantem. Primo, Auctorum fama & nomen ignominia non levi afficitur, perinde quaſi aut Fidem prodiderint, aut Caritatis & Prudentiæ legibus renuntiarint, quum tamen ſuo munere fuerint recte perfuncti. Ingens deinde ipſis creatur doloris cauſa, conſpicientibus poſt tot labores intercidere fructus ingenii atque eruditionis ſuæ. *Neque enim*, ut eſt apud Syneſium, *aliter erga Libros ſuos quiſque afficitur, quam parentes erga liberos ſuos*. Tertio, nemo non videt, quam ſpecioſus enormi iſta moroſitate

atque

Digitized by Google

atque ſeveritate declamandi locus offeratur hoſtibus Catholici nominis. Non eſt proſecto committendum, ut fama obtineat, inter nos bonis ingeniis ac Artibus crucem figi, nimiosque Eruditioni compedes adhiberi. Cavendum præterea, ne propter quorumdam abuſus malevoli anſam capiant vituperandæ poteſtatis tam legitime ſancteque conſtitutæ. Quarto, in ipſam Eccleſiam, immo in totum genus humanum recidit hujusmodi injuria. Recidit demum in ipſam Veritatem. Hinc enim eruditi a ſcribendis Libris, ab explicanda ac proferenda Veritate, ab amplificando Literarum Regno, atque ab erroribus ſtylo ſuo, inſectandis abſterrentur. *Fruſtra quippe*, ut ait quidam, *niti*, *neque aliud*, *fatigando*, *niſi odium quærere*, *extremæ dementiæ eſt*. Certe novimus, qui, ne ſibi confligendum foret cum indocili quorumdam Cenſorum inſcitia, atque impotentia, dimiſſis Theologicis ac Philoſophicis ſtudiis, ſe totos conjecerunt in eruditionem profanam, unde ſi non æqua laus, certe minus periculi, & plus quietis expectandum fuerat. Non ergo privatis tantum ſtudiis officitur ab hiſce Cenſoribus, ſed publicæ etiam utilitati, & Eccleſiæ, quæ Scriptoribus Theologisque indiget, non aſſentatoribus, dum ſcribunt, neque zelo immoderato ferventibus, dum judicant, ſed ſolida eruditione refertis, & omni ſuperſtitione & affectu vacuis.

CAPUT VI.

Prudentiæ conſilia ad Eccleſiaſticos Cenſores. A Novitate vocum & ſententiarum timendum; ſed non omnia nova, aut noviter dicta damnanda. Quam neceſſarium Superſtitionis faciem habere perſpectam, ejusque exceſſus prodere. An laudandum Votum ſanguinis profundendi pro tuenda immaculata Beatæ Virginis Conceptione. Scrupuli, cavillationes, & aſperitas a ſacris Cenſoribus abſutura. Bona procuranda, ſed ita ut mala graviora non inde fluant. Sanctorum Patrum Libri non mutilandi, cum per typos evulgantur. Cavei hac de re accuſatio repulſa. Quei, & quando vitia Eccleſiaſticorum literis conſignare deceat.

PArum tamen me profecturum ſperarem, & indicatis tantummodo vulneribus, non aliquid etiam de medicina differerem, ſimulque adminiculis quibusdam non juvarem vacillantem nonnullorum Prudentiam. Prima ergo eſto regula: *Cenſores Eccleſiaſtici ſibi metuere debent ab omni novitate ſententiarum*, *atque verborum*, *ſed ita tamen ut ne quidquid novum ſibi videtur*, *continuo tale judicent*, *aut quidquid novum revera eſt*, *damnandum quoque illico arbitrentur*. Certe prudentibus Theologis ſuſpectæ ſemper futuræ ſunt profanæ vocum novitates, uti nos Apoſtolus monuit; eorum quippe eſt obſtare, quominus antiqua Traditio atque Doctrina ab ingeniis novaturientibus vel minimum vitietur, ſive obliteretur. Magna heic idcirco circumſpectione eſt opus, neque prius nova in lucem prodire ſinenda ſunt, quam deprehendantur cum vetuſtis dogmatibus conſentanea, aut ſaltem ab ipſis minime diſſonantia. Sed animadvertendum, facile ignorantiam abuti poſſe hac lege. Indoctis nova omnia videntur, quæ illi antea ignorarunt. Quid ſi velint hæc ideo repellere, aut erroris ſuſpicione onerare? Hercle id ridicule fiat, & in Juſtitiam peccetur. Quis moleſte non ferat, eruditorum hominum ſtudia latere, & jacere debere, quod peregrinum ſapiant quorumdam palato? Ad Cenſores potius ac Judices pertinet diligenter inveſtigare, an ea nova ſint, ſimulque pernicioſa, quam ad eruditos ſilere. Præterea erunt etiam quædam nova, ſed non continuo quoque erunt culpanda. Noviter enim quædam, non nova dicuntur, & ſub vocibus novis antiqua dogmata ſæpe exhibentur. Exſibilati olim fuerunt Ariani, quod celebrem vocem ὁμοούσιον, ſive *conſubſtantiale*, rejicerent, tamquam nuperum figmentum. Verum præterquamquod ante Patres Nicænos in explicando Trinitatis divinæ arcano, eamdem Catholici quidam vocem uſurparant, nihil per ipſam ſignificabatur, quod novum in Eccleſia Catholica foret. Idem dicendum de *Tranſubſtantiatione*, de Sacramentorum vi *ex opere operato*, aliisque ejusmodi vocabulis inter Catholicos non ſolum receptis, ſed etiam ſacratis. Quapropter ſi res, quæ nominibus *Scientiæ mediæ*,

aut

Digitized by Google

aut *Phyſicæ Prædeterminationis* ſignificantur, cum veteri Traditione componi poſſunt, aut eidem nequaquam adverſantur; non video, quei ferri & ipſæ voces in Scholis non poſſint. Apoſtolus enim profanas vocum novitates configens, non ipſa nuda vocabula rejicit, ſed novam ſub ipſis concluſam doctrinam. Scite ſanctus Hilarius Lib. 2. de Trin. *De intelligentia, Hæreſis, non de Scriptura eſt; & ſenſus, non ſermo fit crimen.*

Altera erit regula: *Prudentis quidem eſt, Libros & Orationes non tolerare, e quibus ſcandala exoriri poſſint; ſed æque prudentis eſt, ita ingeniis atque Scriptoribus non adimere poteſtatem inſectandi erroris atque ſuperſtitionis, ut hæc mala per Eccleſiam ſine obice fluere & bacchari exinde pergant.* Jam diximus, ferendos non eſſe, qui vera quidem vitia, ſeu certos abuſus in ſacris, atque in externa tum Religionis tum Eccleſiæ œconomia deprehenſos, ſuis arguunt disputationibus, ſed ita ſe gerunt inconcinne atque imprudenter, ut in Sacramenta ipſa, in Religionem ipſam, ſive in ſacros Miniſtros, ſummasque poteſtates excitent contemtum & odium plebis. At quando & modeſtia zelo conjuncta eſt, & prudentia temperat indignationem piam: quid hiſce quæſo Scriptoribus male velimus, rem Eccleſiæ, publicumque bonum gnaviter procurantibus? Equidem dicere non verebor, quod facere alios non pudet. Multis ſenſum horroris incutiunt ſolæ audaces atque impiæ ſententiæ. Superſtitioſa dogmata, & opera Superſtitionis ipſius, aut vix deformia ipſis videntur, aut certe non videntur igne ac ferro exſcindenda. Et ſane Pietatis ac Religionis ſpeciem Superſtitio præferre ſemper ſolet; eſt enim plerumque harum Virtutum exceſſus ex ignorantia progenitus. Illius autem fœditas vix apparet, ejusque venena parum timentur. Quis autem non intelligat, æque in Religionis perniciem conſpirare Hæreticorum impudentiam, & adulterinam ſuperſtitioſæ gentis pietatem? Et hinc itur in errorem, & hoſtibus cenſuræ materia miniſtratur. Quamobrem Eccleſiæ Dei cavendum eſt a Superſtitione, & perquam ſolicite, quum facilius nocere ſoleant ac poſſint occulti, quam aperti hoſtes; & dulcius bibantur errores, pietatis colorem præ ſe ferentes, quam petulans, & aſpectu primo deformis, impiorum doctrina.

Itaque non ſolum conducit, ſed opus eſt habere Scriptores pios, atque Theologos exquiſita eruditione zeloque pari conſpicuos, qui Superſtitioni identidem pullulanti, & contra Catholicorum Præſulum ſcita ac mentem regnanti, ſeſe impigre obiiciant, ſtyloque bellum inferant. Quum id modeſte prudenterque peragitur, quid invides Eccleſiæ neceſſariam utilemve medicinam? Cur tam facile eorum ſcriptis lucem negas, aut eripis? Omnia ferme Sanctorum Patrum, & antiquorum volumina aliquas habent falſæ Pietatis accuſationes. Immo acerrimæ apud illos leguntur orationes, quales ne imitari quidem prorſus nos vellemus, in corruptos Clericorum & Monachorum mores, in ſuperſtitioſas parumque pias conſuetudines, in licentiam Opinionum, & vitia Præſulum. Nulla inde tamen ſcandala conſequuta ſunt, & illis nemo ſuccenſet. Nos adeo delicati evaſimus, ut ne leves quidem puncturas ferre poſſimus, atque extrema inde ſemper mala timeamus. Erunt, ita me Deus amet, qui & hunc Librum cenſeant ad temeritatem accedere, quamquam tam levi brachio infelix iſta moroſitas perſtringatur. At aliter ſentient, quantum quidem ſpero, doctiſſimi atque prudentiſſimi inter Catholicos. Quippe iſtis jamdudum exploratum eſt, nimis felicia fore, nimis progreſſura Vitia, ſi ne unus quidem contra hiſcere auderet; & Eccleſiæ cauſam non minus agi, quum externum Hæreticæ Doctrinæ virus ab ipſa arcetur, quam quum interna Superſtitio inde perturbatur. Non intelligunt imperiti, quantum Eccleſiæ interſit, Superſtitionis vitium populo univerſo innoteſcere. Quod quia plerisque de nomine quoque ignotum eſt, hinc fit, ut ſero a multis mos geratur ſummis Pontificibus, Epiſcopis, atque Conciliis, ſuperſtitioſa ſæpe configentibus atque interdicentibus. Difficile enim dediſci ac abjici ſolet, quod Pietatis perſonam refert, ſacrumque jamdiu & ſanctum videtur.

Proderit heic unum producere exemplum ejusmodi piæ, ut ita dicam, pervicaciæ. Satis quibusdam non fuit, calamo & rationibus immaculatam Deiparæ Conceptionem tueri: quod proculdubio cum vera pietate conſonat. Neſcio quid etiam illuſtrius inveniſſe ſibi ſunt viſi, quo ſuum in Virginem teſtarentur obſequium. Sacramento videlicet ſeſe obſtrinxerunt, atque voverunt, ſe pro hujusmodi Opinione tuenda ſanguinem & vitam daturos, quoties occaſio poſceret. Novitium certe Martyrum genus, quod nusquam Majores noſtri ſomniarunt, numquam poſteri noſtri, ſi quidquam ſapiunt, probent. Neque Evangelium, neque Ratio recta nos docent adeo levibus de cauſis licere animam prodigere.

Digitized by Google

Non pro opinionibus noſtris, ſed pro divinitus revelatis, legibusque ſanctiſſimis, profundendus eſt ſanguis. Hominum enim Opiniones tam falſum quam verum complecti poſſunt; & hominis parum prudentis eſt pro incerta Opinione (quæ falſa eſſe poteſt, & certe neceſſario defendenda non eſt) ultro jugulum offerre carnifici. At mihi certiſſima eſt hujuſmodi Opinio, aliquis dicet. Cui? Homini nempe, creaturæ fallaciſſimæ. Num, rogo, certum eſt aliquid, quia id tibi certum videtur? Revelavit Deus, quæ ſine erroris ſuſpicione credenda ſunt vera. Eccleſiam habemus fidiſſimam horum Dogmatum teſtem; atque hæc nobis, dum vita ſuppetit, confeſſione & ſanguine ſunt aſſerenda, atque inde ſperandum eſt æternum in cælis præmium. Verum, quamquam ſumme pia ſit perſuaſio illa, qua beatiſſimam Chriſti parentem ſine labe conceptam putas, nihil aliud tamen eſt, quam Opinio humana, errori obnoxia, dum Romana Sedes, atque Eccleſia, ejusmodi ſententiam antiqua Traditione, & Revelatione divina ſufficienter niti non ſtatuant. Cur tu ſanguine, quem ſine legitima cauſa fundere nefas eſt, teſtari tamquam certiſſimam vis Opinionem, quam Eccleſia ipſa, tot licet piorum quorumdam precibus fatigata, certam decernere nondum ſuſtinuit, & prope eſt ut dicam, decerni non poſſe ſilentio ſuo quodammodo ſignificavit? Quis te certum facit de cæleſti Regno, ad mortem non ſine aliqua temeritate ruentem?

At enim, ſubjicis, quamquam ſubeſſe error huic Opinioni, & falli intellectus poſſit, numquam tamen heic errare affectus dicetur. Incerta ſit, ut lubet, Opinio; certus tamen eſt zelus, & huic cælum impetrabit Virgo. Sed, o ſodes, meminiſſe debes, dari quoque zelum ſine ſcientia, zelum inconſultum, & prudentiæ monitis injurium. Recta quidem voluntas imprudens facinus excuſare poſſit, non autem inde ſperare præmium ac laudem. Ut ſit poſt Filium ſuum ſupra ceteras creaturas laudanda Maria, non indiget ipſa dubiis laudibus, neque imprudenti ſacrificio. Et tu contra indiges vita tua, ut eam in Fide tuenda, ac virtutibus exercendis juſtius impendas. Iraſceretur potius, ut arbitror, Chriſti Mater (ſi quis cadere in animam ſanctiſſimam & beatiſſimam poſſet iræ ſenſus), quod humanas Opiniones, licet pias, pari confeſſione & ardore tuearis, atque divinam Revelationem. Si tibi Virginem devincire melius & prudentius cupis, illius quantum potes imitare virtutes. Illi honorem, ſed prudenter, habe; *honor enim Reginæ judicium diligit*, ut Sanctus Bernardus de hoc ipſo argumento agens ajebat. Fac ut ſupremo illi Regi placeas, qui & Mariæ & noſter Deus eſt; & Mariæ placebis. Quomodo te Numini placiturum putas, illiusque Martyrem te futurum ſperas, ſi rite certus non es, te pro Veritate mortem oppetere, idque tanta contentione fuiſſe vis, quod aliter Deus voluiſſe poteſt, incertumque adhuc eſt, an aliter eſſe voluerit! Cave, ne amorem, ac reverentiam Virgini debitam eo usque amplifices, ut Superſtitioſam efficias. Non unus autem ego in hoc voto profundendæ vitæ pro immaculata Conceptione Virgini Superſtitionem timeo. Timuit, & timet Apoſtolica Sedes, quæ quamvis eamdem Opinionem maxime veriſimilem & piam ducat, nihilominus hujuſmodi votum in Theophilo Raynaudo olim non probavit, ipſumque affirmantem pro ea cauſa pium eſſe mori, ſilere juſſit. Aliud enim eſt aliquid tamquam veriſimile, & aliquid tamquam certum affirmare. Sed fruſtra fuit illud a Romano Pontifice antidotum. Noſtris quoque temporibus tum in privatis colloquiis, tum in publicis concionibus idem Votum reperitur, eadem ſponſio auditur. Credi non poteſt a Prudentia abhorrens, quod tanta Pietatis lineamenta præfert. Et tamen ſi hoc ferendum eſt, non video quei in immenſum protendere non liceat novum hoc Martyrii genus. Nam & alii vitam vovebunt, atque exponent, quo exempli cauſa Lauretanam ædem ſuſtineant Servatoris Conceptione illuſtratam revera fuiſſe, & Franciſco Aſſiſinati, atque Catharinæ Senenſi ſtigmata fuiſſe divinitus impreſſa, & ab aliis ſanctis viris Miracula quædam procul dubio fuiſſe patrata. Quod certe in Eccleſia Dei numquam tolerandum, ne idem divinis atque humanis habeatur honor, neve temere, & pro mendacio interdum, projiciatur pretioſa hominum vita. Vide Alphonſum de Caſtro de juſta Punit. Hæret. Lib. I. Cap. 8.

Regula tertia eſto: *Prudentis eſt, caute omnia perpendere, ut quantum poteſt, errorem, aut errorum, atque vitiorum cauſam in Libris damnet. Sed a Prudentia diſcedit, qui tam caute agere vult, ut in ſcrupulos poſtea, & cavillationes, & aſperitatem nimiam ſe proripi non animadvertat.* Scrupulos appello, ubique Hæreſes ſuſpicari, ubique metuere, ne Religioni vulnera infligantur, ne in venerandos Majores, atque in ſacra, contemtus aut odium creetur, neve Lectoribus propinentur errores, eorumve moribus officiatur. Cavillationes voco in deteriorem partem accipere ſemper velle, quæ ſanum facile pariunt ſenſum; & ſive ſententiæ, ſive ſint voces, explicationem rectæ Fidei ac ho-

honeſtati conſonam commodiſſime admittunt. Aſperitatis nomine ſignificare animus eſt, tot obices interdum opponere editioni Librorum; aut quæ facile emendari poſſunt, prorſus opprimere velle; aut Scriptores, Eccleſiæ ſanctæ ob ſinceritatem, quam profitentur, nimium neceſſarios, rigidiſſime ſemper excipere, eorum calamos deterrere, eorum labores ac famam levibus nonnumquam de cauſis divexare. Neque enim quæcumque fortia, acria, & magna cum libertate ſcribuntur, Eccleſiæ nocent, ſive Lectoribus. Hujuſmodi quoque Libros conſcribi interdum atque vulgari, plurimum conducit perfecto populorum atque Eccleſiæ regimini. Neque aut prodis amorem Hæreſis, aut pravæ doctrinæ laudem ſonas, ſi Eruditos quandoque appellas Proteſtantium quoſdam, eorumque verba & inventa in tui commodum trahis. Hæreticum non eſt, quidquid Hæretici dicunt; cujuſcumque enim ore Veritas proferatur, ſuam retinet pulchritudinem; & nemo neſcit, Eruditionem optimam cum peſſima Fide ſæpe conſiſtere poſſe.

Poſtrema tandem regula ſtatuatur: *Prudentis eſt ita depellere, quæ nocere poſſunt, ut interim tamen remedium ipſum, majorem non adſerat Eccleſiæ atque Reipublicæ perniciem, aut majorem non impediat utilitatem*. Certum eſt, Hæreticorum impiorumque Libros jure proſcribi, & e fidelium manibus tolli. Ea ratione Catholicis hominibus cavetur a viru præſentiſſimo, cujus progreſſibus vim addere poſſet inſita humanis mentibus & cordibus corruptio. Attamen ſi quis Catholicum quemque, doctum licet, piumque virum, ab hujuſmodi Librorum lectione prohiberet, is in incommodum gravius Eccleſiam impelleret, læderetque Prudentiæ leges apertas. Facere nequeunt edicta Præſulum, ut perverſi Libri ſtatim a confixione aboleantur. Non ſolum inter hæreticarum regionum pomœria libere illi verſantur, ſed in Provincias quoque Orthodoxas, atque in ſinum ipſum rectæ Religionis, confidentiſſime penetrant. Si doctis viris talia legendi facultas nequaquam daretur, eorumque doctrinam exitialem refellere commodum minime foret: quis non intelligat, quam impune vagari & debacchari poſſet inter Catholicos ipſos teterrima peſtis? Adverſariorum proinde rationes, ſophiſmata, ac artes noſcere, quibus Orthodoxa Fides impetitur, non juvat tantum, ſed neceſſe quoque eſt, ut noſtra deinde melius confirmemus, atque tueamur & fratres ab errore avocemus, aut ſaltem ne de ſilentio ſibi victoriam Hæreticus canat.

Ad hæc ſunt Libri, quos aliqui errores inficiunt, aut obſcœni amores, venenumve ſatyricum aliqua ex parte deturpant. Reliquam, videlicet potiorem, Librorum iſtorum partem commendant non paucæ virtutes, & ſuam ex ipſis utilitatem capere literaria Reſpublica poteſt, ſive elegantiam ſtyli conſideres, ſive eruditionem, ſive doctrinam. Jam conſtat, non eſſe ferenda hujuſmodi ſcripta. Sed quando extrahi inde nævi illi poſſunt, iiſque demtis reliquum Libri ſervare fas eſt, atque utile fuerit: utique Prudentia poſcit, ut retinere Librum mutilatum, quam integrum abjicere malimus. Cur eadem pœna tam bonum quam malum involvit? Si utilia & recta ſcribit Hæreticus doctiſſimorum hominum judicio, eaque ab aliis minime ſanis opinionibus depurata habere potes: quid tibi religioni ducis ab ipſo accipere donum non inſidioſum, non nociturum? Quamobrem Expurgatorios Indices a Catholicis excogitatos nemo non laudet, ſi tamen eruditis æque ac prudentibus Theologis eorum cura demandetur. Prudentibus, inquam, & nequaquam ſuperſtitioſis, ne cum lollio frumenta evellant, neve illinc etiam timeant, unde nihil timendum eſt. Magnum autem heic illi auderent facinus, certe non imitandum, immo deplorandum, qui non recentiorum tantummodo Libros ſibi emaculandos ſuſciperent, ſed veterum quoque Patrum. Cenſores illos nimium profecto Prudentia deficeret. Nam ut conſulerent paucorum inter Catholicos infirmitati, quibus perſuaderi fortaſſe poſſint errores nonnulli, quia in Patrum Libris, & a Patribus diſſeminati; attamen iſta paucorum utilitas graviſſimo innumerorum incommodo, & ipſius Eccleſiæ Catholicæ (dum illorum operam per ſe ſpectemus) dedecore emeretur. Si Patrum ſcripta mutilantur, ſi illinc aufertur, quicquid noſtræ communionis hominibus nequaquam arridet, ſique illic tantum permittitur, atque evulgatur, quod noſtris moribus atque ſententiis conſonat: quæ fides in poſterum erit ipſorum Patrum editionibus? Immo erunt ex ipſis Catholicis infirmis, qui ſuſpicentur, malam eſſe cauſam noſtram, quæ ſibi vel a Sanctis Patribus metuit, & arma inimicorum non repellit, ſed eludit; non frangit, ſed occultat. Præterea quam bellam declamandi adverſus Catholicos occaſionem Hæreticis non miniſtrarent hujuſmodi Cenſores? Videremur nempe malis artibus, & cuniculis, tueri cauſam Veritatis.

Atque id nobis non ita pridem poſt alios multos inſultando objiciebat Guillelmus Cave in Proleg. ad Hiſt. Literariam Scriprorum Eccleſiaſticorum, quaſi Curatores In-

Digitized by Google

dicis Expurgatorii in Hiſpania manum intulerint ipſis Patrum ſcriptis. Cui tamen ita reſponſum velim: ſi ab Hiſpanis id revera præſtitum fuit, Eccleſiam univerſam minime ſuffragium addidiſſe Quæſitorum illorum confidentiæ nimiæ. Omnibus non imputandum paucorum facinus. Alias Catholicorum Provincias aliter in Expurgatoriis Indicibus efformandis ſeſe geſſiſſe; & prodire adhuc inter ipſos Catholicos integra Sanctorum Patrum opera, ne ullo quidem apice demto, in Gallia potiſſimum, & cura præcipue doctiſſimorum Monachorum Sancti Benedicti e Congregatione Sancti Mauri. Addo, Prudentiam fortaſſe deſiderari in Indicis Hiſpanici curatoribus, at certe ab iis malam fidem, & fraudes abeſſe, ne dicam timorem & conſcientiam deſperatæ cauſæ. Aperte enim, non clanculum, truncanda eſſe quædam Patrum loca edixerunt, idque ut puſillis proſpiceretur, quibus vel ipſa Cantica Canticorum olim negabantur, ne ex eorum lectione minus honeſta de divinis rebus animo conciperent. Eadem Patrum loca in controverſiis & Scholis non diſſimulari a nobis; & palam oſtendi, nihil illa officere Dogmatibus Eccleſiæ Catholicæ. Sanctorum vero Patrum ſub nomine non omnes venire veteres Eccleſiaſticæ doctrinæ tractatores; proptereaque parem ſingulis antiquis deferendum honorem non eſſe. Poſtremo ne id quidem ab Hiſpanicis præſtitum fuiſſe contenderem. Aliud enim eſt, textum Sanctorum Patrum, aliud Indices in Opera Patrum concinnatos expurgare, aut Interpretationem infidam ab Hæreticis obtruſam configere. In germanum textum nihil Hiſpani tentarunt. Tota eorum cura ſtetit in Indicibus atque Interpretationibus purgandis. Alicubi fortaſſe nimius in purgatione rigor adhibitus. At ſemper expuncta ſunt, quæ in Indice atque Interpretatione, non autem in textu Patrum, perverſam ingerunt aut ſapiunt doctrinam. Niſi alio properandum eſſet, id exemplis prolatis confirmare facillimum foret. Quod ſi Patrum Opera mutilaſſent nonnulli ſuis in editionibus, illorum quidem rectam voluntatem meum non eſſet vituperare, ſed omnium ſane eſſet eorum non imitari conſilium.

Reſtat igitur, ut excuſatione potius quam laude excipiamus, ſi qui talia peregerunt in Sanctorum Patrum ſcriptis. In his procul dubio occurrunt aliqua interdum minus commode, minus caute, minusve perſpicue dicta, aut etiam ab Eccleſiæ totius mente, ac Traditione aliena. Expungenda autem iſta non ſunt e publicis editionibus. Interpretationes potius apponendæ aut ſubjiciendæ. Scholiis ac notis edocendus eſt Lector ſanam doctrinam, aut confirmanda eſt rationibus melior ſententia. Ita infirmis cavetur, & Eruditorum, editionem curantium, ſinceritas, ac optima fides, in tuto collocantur. Illud enim præ oculis perpetuo futurum eſt nobis: Catholicam Eccleſiam, quæ nihil ſibi a tot Hæreticorum arietibus pavet, longe minus formidare ſibi debere a Sanctis Patribus, ſuis nempe Magiſtris, & veritatis teſtibus. Ceterum ſæpe recentiorum temporum Novatores conqueſti ſunt, adulteratos fuiſſe a Catholicis, & a Monachis præſertim, MSS. Codices Patrum, ne quid ſententiis, quæ inter nos obtinent, quidquam illic adverſi appareret. Hinc in ipſos Monachos mille injuriarum plauſtra exonerata fuere: ſed inique plane, & ingratiis. Undenam enim & ipſi Hæretici habent tot aut edita, aut calamo exarata, Sanctorum Patrum ſcripta, niſi e Catholicis, præcipueque Monachorum ſtudio? Prope eſt ut dicam: pleraque antiquitatis monumenta jam periiſſent, niſi Monachos Græcos atque Latinos habuiſſemus, eorum cuſtodes, amanuenſes, Librarios. Ac proinde Monachis fere ſolis debemus, quæcumque veterum Patrum ſcripta, integra, atque a tot mendis expurgata, cunctis plaudentibus, evulgantur in dies. Si quis inter illos (hoc autem nunc perpendere non vacat) adeo delicatus, imprudensque fuit, ut Catholicæ Eccleſiæ opportunum duceret, aliquid ſine dolo malo immutare in Patrum Codicibus, ſive quicquam illinc demere: cur omnibus Monachis vitio & crimini vertitur paucorum inconſulta temeritas? Per alios Codices a Catholicis, & iis plerumque Monachis deſcriptos, vitiati Codices adhuc emendantur. Gratiæ ergo potius habeantur Monachiſmo pro tot tantisque diligentiſſime ſervatis, quam maledicta rependantur pro tam paucis, ſi quæ ſunt, dedita opera atque imprudenter corruptis. Nam & nos ad vituperandum parati ſumus, ſi qui fuerunt, quibus maleſanus zelus ſuaſerit inferendas eſſe violentas manus ſcriptis Patrum; quum contra æque laudandos judicemus innumeros alios, qui ab hujusmodi facinore abſtinuerunt, noveruntque, non ſolum hiſce artibus non indigere Catholicam Religionem, ſed per illas etiam non parum incommodi & dedecoris eidem afferri. Prudenti igitur perſpiciendum eſt ſemper, ne, dum unum curat vulnus, novum ipſe graviusque inferat, aut ne majorem quampiam utilitatem perdat, dum minorem perſequitur. Hac de cauſa numquam proſcripta, ſemper tolerata ſunt quædam Ethnicorum Scriptorum loca, puta Taciti, Suetonii, Plinii Nepotis, Celſi, Luciani, quamquam

quam Chriſtianis interdum injuria ; talia enim mirum & ipſa in modum nunc inſerviunt ad confirmandam adverſus incredulos cum doctrinam , tum antiquitatem Chriſtianæ Religionis.

Sed age , quoniam de Prudentiæ legibus nobis eſt ſermo , breviter inquiramus , ſerendine ſint, an damnandi, qui Eccleſiaſticorum Præſulum jam vita functorum, aliorumque ſacrorum Miniſtrorum , atque Ordinum , vitia ſuis in Hiſtoriis deſcribunt , atque inſimulant . Primo animadvertere neceſſe eſt , num quæ probroſa de hujuſmodi hominibus referuntur, cum veritate pugnent, an habeant eamdem amicam. Quis dubitet, quin prorſus cohibendi ſint , ſive damnandi Auctores , quibus religio non eſt falſa pro veris, incerta pro certis, evulgare in ſacrorum Antiſtitum, Sacerdotum, atque Monachorum contumeliam ? Ipſum narrare dubia, ipſum rumores ſuſpicioneſque vulgi facilis, tamquam oracula, mandare literis, legitimam ſæpe ac ſæpius cauſam præbere poteſt, cur adeo temerariis narrationibus nulla adhibeatur fides , nigrumque Theta ab Eccleſiaſticis Cenſoribus præfigatur. Non eſt profecto permittendum a publicis Eccleſiæ , Sæculive Magiſtratibus , ut vel uni homunculo ſcelera perverſique mores immerito ac palam tribuantur , nedum iis hominibus , quos ſupra vulgarem hominum ſortem evexit , fecitque venerabiles Eccleſia Chriſti , & pium aliquod inſtitutum vitæ . Quot autem de ipſis Romanis Pontificibus commenta nobis non dedit nonnullorum in eos odium , invidia, improbitas , ubi inter ipſos & alios quoſdam Epiſcopos aut Principes diſſidia interdum funeſtiſſima interceſſere? Non ulla magis bella occaſio , qua Pontificibus Maximis teterrima quæque & nefanda pro inimicorum arbitrio adſcriberentur . Vel ſomniata eſt Papiſſa quædam Johanna , & fidem apud credulos non paucos fabella , quamquam male conſuta , invenit . Certarunt Hæretici quoque , & reliqui Schiſmatici, ut eorumdem Pontificum famam denigrarent. Conclavium pariter conficta ſecreta evulgari vidimus ; & noſtris temporibus hiſce ludribriis quidam Italus Batavos oblectabat, ad quos ſeſe receperat, deſerta Religione Catholica . Quo in ſtudio liberaliter quidem daturi ſumus, non ſemper calumniis actum fuiſſe, & vitiis minime caruiſſe quoſdam ex iis Pontificibus . Sed qui res accuratius & ſine præjudiciis penſitant , in pleriſque ex iis accuſationibus veritatem deſiderari nullo negotio intelligunt. Æquitas ergo, atque Prudentia , hoc hominum Librorumque genus proſcribendum jubent.

Quod ſi crimina vera memoriæ produntur , neque livor aut obtrectatio calamum Scriptoris abripiunt : interdum toleranda erit hujuſmodi libertas , & veritatis cura . Oportet enim, timorem quoque famæ inſtare principibus in Eccleſia viris, & Eccleſiaſticis quibuſve , quo etiam freno coerceantur tum ab impotentia dominandi , tum a reliquis ſordidiſſimis Sæcularium hominum vitiis . Atque utinam non fuiſſent , neque forent adhuc, Epiſcopi & Sacerdotes, quales Apoſtolus nollet. Utinam non vidiſſet , neque videret orbis Monaſticæ vitæ profeſſores , veſte tantum & colore ſuis Inſtitutoribus ſimiles, cetera diſſimiles. Si horum geſta literis conſignanda ſunt , num alios homines deſcribere licet, quam ipſi fuerunt? Num adulatione fama illorum palpanda ? At iſta , inquies, diſſimulanda. Utique , ſi crimina privati hominis ſint ; ſi nihil rei cum populo , & Religione habeant ; ſi nihil utilitatis , eoque magis ſi quidquam incommodi in Rempublicam fluere poteſt ex eorum revelatione ; ſi denique e vivis nondum exceſſere criminoſi. Nam & diſcordiarum rixarumque cauſa omnis tollenda , & a ſcandalis , & ab una hominum inhoneſta curioſitate paſcenda, nobis eſt abſtinendum. Verum quum publica ſunt ſcelera , & cum Religionis atque Eccleſiæ negotio conjuncta ſunt eorumque Auctores, humanis rebus defuncti, iræ atque vindictæ locum ſuſtulere: videndum eſt , an non majorem Reſpublica utilitatem capiat, iiſdem proditis, quam diſſimulatis hominum vitiis. Erunt vitia, donec homines ; ſed ne vitia impunita debacchentur , arguenda ſunt atque improbanda palam, eorumque horror incutiendus hominibus. Ex majorum autem exemplis diſcunt ſucceſſores, quid ſibi agendum non ſit; diſcunt vereri famam , parcentem quandoque viventibus , in mortuos omnes æquam ; agnoſcunt turpitudinem ſuam aliena ſub imagine expreſſam . Intereſt igitur Eccleſiæ atque Reipublicæ, iſta quoque interdum evulgari . Accedit ad hæc ſumme laudanda in Hiſtoricis virtus ſinceritatis , quam ab Eccleſiaſticis Scriptoribus abhorrere nemo ſanus dicat . Et certe magnus ipſe Annalium parens Baronius , quamquam ab Hæreticis inſimulatus , quaſi plus æquo faveat Romanis Pontificibus, ne iſtorum quidem facinora vituperanda, quum fert occaſio, diſſimulat. Ceteri Epiſcopi, Preſbyteri, & Monachi , quo quiſque longius e probitatis via deflexit , eo tetrioribus pinguntur coloribus in ejuſdem Baronii Annalibus. Atque hunc ipſum ſervavere morem alii inter Eccleſiaſticos celeberrimi Hiſtorici. Neque vero nos igno-

Digitized by Google

ignorare ſinit eadem Hiſtoria, Sanctos Patres humanis & ipſos interdum laboraſſe infirmitatibus; & ſiquidem ſiluiſſet Hiſtoria, ſatis nonnullorum Patrum ſcripta, jamdudum evulgata, loquuntur. Quod heic tamen cavendum maximopere puto, prudens piusque eruditionis Eccleſiaſticæ cultor ita narrabit aliorum probra, mores perverſos, artes pravas, ut quantum fieri poteſt, neque modeſtia, neque pietas, neque Caritas in ipſius narratione deſiderentur. Erudiet Lectores utili veritate; ſed ab ipſis ſimul etiam caute depellet ſcintillas omnes odii, ſive contemtus in Religionem, in ſacros Miniſtros, atque in reliquos Monachos, eorumve piiſſima & optima inſtituta. Arque hæc ſatis ſint ad hujusmodi quæſtionem. Nam ipſius Prudentiæ eſt, dignoſcere in agendo, quæ referre, quæve præterire liceat atque expediat. Interim tamen illa ſtet regula: *Non eſſe ita Scriptoribus præcidendam libertatem, ut ipſis numquam fas ſit Majorum vitia & crimina in medium proferre.*

CAPUT VII.

An ad Religionem veram compellere quemquam ſummis Magiſtratibus liceat. Id jus Eccleſiæ ac Regibus in Hæreticos. Phereponi hac de cauſa in Sanctum Auguſtinum iræ, ac injuſta cenſura. Manifeſta Religio aliqua evidenter credibilis danda eſt, atque hæc eſt Catholica. Donatiſtæ phreneticis comparati, neque injuria a Sancto Auguſtino. Plerique ex iis non ficto animo Catholicam communionem amplexi. Legum terror rationibus additus laude ac utilitate non caret. Exemplum Dei hanc in rem juſte ab Auguſtino adhibitum.

INquirendum nunc reſtat, quodnam jus humanis Ingeniis, quodnam Eccleſiæ ſit in profeſſione Religionis; num videlicet futura ſit omnibus libertas illius Religionis profitendæ, quam ipſe putat optimam ac veram; an hujusmodi libertati opponere ſe debeat certa Veritatis cuſtos Eccleſia, reluctantesque ad meliorem Fidem pertrahere atque compellere. In argumento ampliſſimo en quæ ſtatuenda videntur. Quum Eccleſiæ ſubjecti non ſint Gentiles, Muhammedani, atque Judæi, nihil eadem juris in ipſos ſibi tribuit, niſi ſuadendi, atque hortandi, ut ſuis erroribus abdicatis cum Religione vera conſentiant. Jus eſt ipſi Eccleſiæ in ſolos Hæreticos, quos nempe a ſua ditione non ideo ſolutos credit, quod ipſi ab ejus communione ſeſe exemerint; nam & in transfugis militibus regius character perdurat, & poſſeſſione ac jure ſervorum, arque filiorum, quod a ſe ſugerint, nequaquam ſpoliantur domini, atque parentes. Hæreticos ergo Eccleſia poteſt ſuis urgere armis, quo illos in ſuam caulam rurſus perducat: armis, inquam, ſpiritalibus, excommunicatione, ac diris omnibus. Ad Reges autem, Sæculique Principes ſpectat, ſalutaribus etiam pœnis ſolicitare devios, aut alienos a Fide, ne in errore diutius perſtent, neve eidem immoriantur.

Porro gravis heic Novatorum noſtri temporis in Sanctum Auguſtinum tumultus, atque actes querimoniæ in Catholicos, & in Chriſtianiſſimum præcipue Galliarum Regem, qui quinque & viginti abhinc annis hiſce caſtigationibus eſt uſus, ut Calvini ſectatores ſibi ſubjectos in gremium Eccleſiæ Catholicæ impelleret. Phereponus autem totus in iſtam quæſtionem invadit, & heic effuſius quam alibi iraſcitur Auguſtino, quaſi Catholicis Imperatoribus primus auctor iſte fuerit, ut leges in Hæreticos promulgarent, & certe ſeveritatem in ipſos ſuaſerit, atque laudarit. Immo libere fatetur Phereponus, ſe iſta potiſſimum de cauſa impulſum fuiſſe ad exercendam in alia quoque Auguſtini Opera virgam cenſoriam; non enim homini parcendum, eo conſilio tam male de mortalium genere, ac de ipſa Religione merito. Equidem nihil miror, tantam bilem in Phereponi præcordiis exarſiſſe. Arminianorum, ſive Remonſtrantium, quibuscum Cenſor ille facit, præcipue ſententia eſt, nemini Religionis cauſa moleſtiam eſſe inferendam. Atque ita ſentire, aliisque ſuadere, commodum plane ipſis atque utiliſſimum, formidantibus nempe, ne rigidis Calvinianis, numero & auctoritate præſtantibus, clavumque ipſius Reipublicæ tenentibus, aliquando placeat (quod Synodi Dordracenæ temporibus tentatum quoque fuit) minorem proſternere Remonſtrantium gregem, ſibi adhuc adverſantem. Verum Auguſtini ſententia, quam Catholici ſemper amplexi

plexi ſunt, tot rationibus nititur, atque confirmata eſt, ut noſtro clypeo amplius egere non videatur. Attamen argumenta & cenſuras Phereponi Sancto Auguſtino oppoſitas refutare, ſi non neceſſarium, ſaltem utile fuerit. Quod priusquam præſtem, animadvertere neceſſe eſt, non Auguſtini tantum ævo adverſus Hæreticos & inimicos Chriſti ſuis legibus decertaſſe Imperatores; ſed ſtatim ac ad Chriſtianos tranſiit Romanum Imperium. Conſtantinus Magnus, Valentinianus ſenior, Gratianus & Theodoſius Magnus, ut alios omittam, ante Auguſtinum, & Auguſtini conſiliis ac precibus minime expectatis, Idolorum cultores & Hæreticos exagitarunt, compeſcuerunt, variis legibus, mulctis, & pœnis. Id teſtantur Euſebius, Socrates, Sozomenus, Teodoretus, Hieronymus, & alii. Imperatorum illorum Leges leguntur adhuc in Codice Theodoſiano. Etiam tum Epiſcopi hiſce Auguſtorum edictis, eorumque zelo, & piæ aſperitati laudes atque ſuffragium adjungebant, ut facile conſtare poſſit, Sanctum Auguſtinum neque primum auctorem, neque primum laudatorem fuiſſe adhibitæ olim etiam a Regibus in Hæreticos Ethnicosve ſubjectos ſeveritatis.

Primum Auguſtini argumentum, quod ſibi ſumit exſolvendum Phereponus iſtis continetur verbis in Epiſt. XCIII. olim 48. Cap. I. *Si quiſquam inimicum ſuum periculoſis febribus phreneticum factum currere videret in præceps: nonne tunc potius malum pro malo redderet, ſi eum ſic currere permitteret, quam ſi corripiendum ligandumque curaret?* Comparationem hanc ex phrenetico deductam eum in finem, ut oſtendatur licita perſequutio in eos, quos ad Veritatis & germanæ Religionis profeſſionem adducere volumus, nullius eſſe ponderis Phereponus ait pag. 492. Animadv. *Phrenetici enim* (ita ille reponit) *ſine ullo dubio ſunt phrenetici, & ſocietatem civilem plane perturbant. Itaque leges civiles eos coerceri patiuntur & jubent. At in controverſiis de Religione, in quibus ſæpe videas contrarias partes Virtutum Chriſtianarum æque ſtudioſas, legibusque civilibus pariter obſequentes; res non eſt neque adeo manifeſta, ut alteræ partes alterarum homines phreneticorum loco habere queant; nec in tantis affectibus, quanti heic deprehenduntur, alii aliorum judices eſſe poſſunt.* Facile evaneſcent iſtæ ac aliæ in hanc rem afferendæ poſtea, Cenſoris argutiæ, ſi unum principium ſtatuamus, quod qui ignorat, ſive contemnit, neſcio quam recte inter Chriſtianos ſit adhuc recenſendus. Nempe: eſſe debere, & eſſe reipſa, Religionem aliquam inter homines a Deo conſtitutam, eamque non ſolum veram, certam, ac divinam, ſed etiam evidenter credibilem, & a quocumque amplectendam, dum ejus rationes & dogmata audiantur, atque expendantur. Et quale quæſo Dei optimi ac ſapientiſſimi conſilium fuiſſet, mortalium genus edocere Religionem veram, niſi vera hæc ejus Religio inter reliquas falſas prodere ſe, & ſuam revera præcellentiam manifeſte ſemper aperire potuiſſet, ac poſſet? Quid hominibus profuiſſet, atque prodeſſet divinum beneficium, ſi nemini umquam contingeret ſine dubitatione perſpicere, atque cognoſcere, quænam ſit unica illa cæleſtis Religio? Nonne apud Deum excuſare ſe merito poſſet, quicumque erraret in Religionis delectu, quando abditum, obſcurum, & dubium ſemper foret, quæ una ſit amplectenda? Ergo fruſtra Chriſtus nos docuiſſet. Ergo fruſtra Spiritus Sanctus loquutus fuiſſet per Prophetas, Apoſtolos, atque Euangeliſtas.

Ex hoc principio ſponte alia fluunt. Nam ſi recta Ratio fateri nos cogit, veram aliquam Religionem, eamque evidenter credibilem, non debere dumtaxat eſſe inter homines, ſed eſſe re ipſa; ſique, uti nos oſtendimus, & adhuc oſtendere poſſemus, ne ipſo quidem Pherepono, ut arbitror, diffitente, ſola Religio Chriſti eadem una eſt, cui evidentia conveniunt Veritatis & Divinitatis ſigna: ergo evidenter errabunt, quicumque a Chriſtiana Religione abſunt. Rurſus quum Religio iſta in plures easque diverſiſſimas ſocietates, invicem diſſidentes atque contrarias dividatur: neceſſe eſt, ut una tantum inter ſocietates haſce veram & germanam Chriſti Religionem poſſideat; reliquæ falſitatem ac errorem ſectentur. Atqui nulla alia eſſe ſocietas iſta poteſt, quam Catholicorum, uti & nos ſupra oſtendimus. Ergo Religio Catholicorum evidenter credibilis eſſe debet, atque adeo eſt, ſi recte poſitum eſt primum illud principium, nempe neceſſario futuram eſſe inter homines Religionem aliquam, evidentia veritatis ac certitudinis ſigna præferentem. Quod ſi Catholica Religio evidenter credibilis eſt, quid aliud conſequitur, niſi ceteras Chriſtianorum ſocietates errare, delirare, & quod eſt ad Fidem, loco phreneticarum eſſe habendas? Denique ſi exceptis Catholicis ceteri homines in Religione delirant, ergo etiam in Veritatem, & in Deum peccant: ergo ſalutarium vexationum ope illos revocare ab æternis pœnis, nonniſi Caritatis Chriſtianæ conſilium laudabile fuerit.

Conſiſtimus heic, & petimus nunc a Pherepono, quei pronuntiarit, *non eſſe in controverſiis de Religione rem adeo manifeſtam, ut alteræ partes alterarum homines phreneticorum loco habere queant, tantosque eſſe affectus,* ut

Digitized by Google

ut heic alii eſſe aliorum judices non poſſint. Hæc, ut ſonant, Judæis etiam, & innumeris Gentilium, ac Muhammedanorum ſectis ſomnum in errore dulciſſimum conciliare valent. Nam quomodo illi excitentur, vincantur, & ad nos evocentur, ſi ipſorum judices eſſe non poſſumus, neque manifeſtum eſt, neque manifeſtum eſſe oſtendere valemus, eos in Religionis controverſiis delirare? Quis Chriſtianorum de ſua, aliorumque Religione, hucuſque talia pronuntiare eſt auſus? Quod ſi Phereponus de controverſiis inter varias tantummodo Chriſtianorum ſocietates ferventibus hæc habet: quo vergat ſua hæc ſententia, animadvertat. Si manifeſtum ſatis, apertumque non eſt, neque eſſe poteſt, quænam e tot Chriſtianorum ſocietatibus veram Fidem atque Doctrinam cæleſtem tueatur: ergo quælibet inter nos Secta, quilibet Hæreticus, quamquam a Catholicorum, ipſorumque Proteſtantium dogmatis remotiſſimus, excuſationem honeſtam prætendet, cur ejurare ſuas opiniones nolit. Ergo unusquisque, dum in Deum & Chriſtum credat, & a pravis operibus abſtineat in ſua Secta & Religione, æternam ſalutem ſe poſſe adipiſci merito arbitrabitur. Ergo ferenda erit omnium Hæreticorum colluvies; neque rationem Deus nos edocuerit diſcernendi mendacii & erroris a Veritate; neque ullum in Eccleſia ſua Chriſtus controverſiarum Judicem conſtituerit, quo tamen Judæorum Eccleſia non caruit. Ergo Apoſtolus ad Titum 3. fruſtra monuerit, *Hæreticum hominem poſt unam & alteram correptionem devitandum*, & fruſtra rationem adjecerit, *quia ſubverſus eſt, qui ejusmodi eſt, & delinquit, quum ſit proprio judicio condemnatus*. Fruſtra idem 2. ad Tim. 2. ſignificarit, Hæreticorum ſermonem cancri ad inſtar ſerpere, eosque a veritate excidiſſe, atque inter opera carnis enumeraverit Hæreſes, quæ qui agunt, Regnum Dei non poſſidebunt. Fruſtra Johannes in Ep. I. v. 2. hæc de Hæreticis dixerit: *Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis*. Denique fruſtra Deus Eccleſiam unam, & concordem, & puram inſtituerit; & obtemperare nos juſſerit Præpoſitis noſtris; & Spiritum veritatis in eadem Eccleſia ad finem uſque ſæculorum manſurum pollicitus fuerit, & Eccleſiam ſuam nobis audiendam edixerit. Nimis excreſceret oratio, ſi conſectaria quæque abſurdiſſima recenſere vellem, quæ ſecum trahit inconſulta Phereponi opinio.

Sed ego Hæretici hominis confeſſionem ultro oblatam libenter accipio. Fatetur ille, non ſatis conſtare, in controverſiis de Religione quibus partibus Veritas adſit ac faveat. Eidem credimus; ſed hæc de Hæreticorum ſolis conventibus vera eſſe poſſunt, & Hæretico ulli ſentire aliter & pronuntiare non licet, dum ſerio ſuæ Religionis dogmata ac methodum perpendat, & verum ſincera confeſſione prodere velit. Ex quo enim quis e Catholica Eccleſia exceſſit, eamque viſibilem, ſanctam, errare neſciam, & Judicem controverſiarum negat: ille jam renuntiat principiis omnibus, quibus ſibi palam fieri poſſit, ubinam certo Veritas Fidei regnet. Nimirum lex omnis credendi, hiſce principiis abjectis, tum ſiſtitur aut in interno afflatu, aut in viribus Rationis ſuæ. Unusquique autem ſe heic pollere ſatis putat, & nemini vult concedere, ſacras nempe Scripturas, prout ſibi convenientius videtur, explicans, & in ſuam ſententiam ubique trahens. Quum ergo paria Hæretici omnes canant, & ſuum quiſque ſenſum producat: quis non videat, manifeſtum ſatis inter illos eſſe non poſſe, quis in Fidei controverſiis erret, quisve attigerit Veritatem. Quod ſi manifeſtum id nequaquam eſt, ergo ſine iniquitate una Hæreticorum ſocietas in alteram ſævire Religionis cauſa non poterit; multoque magis inique aget, ſi in Catholicos, quos non ſolum momenta rationum, ſed antiquitas etiam, & Traditio tuetur. At Eccleſia Catholica divinis quibusdam privilegiis munita, evidenter intelligit ac ſentit, a ſe veritatem, ab Hæreticis vero errorem ſtare. Ea quippe eſt, quam Deus locavit inter homines *columnam ac firmamentum Veritatis*; quacum Chriſtus pollicitus eſt ſe æternum fore; in qua poſuit viſibiles, & rite electos Paſtores, atque Doctores; quæ ab alia aliqua Eccleſia, ut Hæreticis omnibus accidit, divulſa non eſt; quam audire, cui credere jubemur; nulli enim fallaciæ atque errori (quoties de Dogmate, & de Fidei controverſiis agitur) obnoxia eſt; immo Judex controverſiarum omnium, in Religione occurrentium, a Deo conſtituta fuit.

Hæc autem omnia inviéliſſime confirmata reperias in Catholicorum ſcriptis. Confirmavi & ego brevi ſermone in hoc Libro. Ac proinde nullo negotio colligere jam poſſumus, quam labili fundamento argumentum Phereponi, quam ſtabili ſententia Catholica innitantur. Ubi enim Catholicis evidens ſit, ſe vera tradere & credere, conſequens etiam eſt, ut Hæretici contraria docentes, atque credentes, delirare quodammodo dicantur, & Orthodoxi iſtorum Judices merito eſſe poſſint. Quod ſi Hæretici errant atque delirant, ergo phreneticorum ſimiles ſunt, proptereaque coercendi, & medicamentis etiam amaris ad ſanitatem revocandi. Similes, inquam, ſunt phreneticorum. Ut enim phrenetici, phantaſia ex morbo vitiata, in furias acti, non ſibi ſolum, ſed rei

etiam

Digitized by Google

etiam publicæ eſſe damno atque incommodo poſſunt, ideoque cohibendi ſunt: ita etiam Hæretici, intellectu propter errorem corrupto, cum ſibi tum aliis nocere queunt, æternas in ſe pœnas derivando, & alios in eumdem errorem, eamdemque damnationem trahendo. Denique ſi etiam daremus, nulli alii Sectæ Hæreticorum nomen phreneſeos convenire poſſe, at certe phreneticis accenſendi erant Donatiſtæ, qui eo uſque furebant, ut nedum in Epiſcopos Catholicos, ſed in ſe ipſos ſævirent, & ſe flammis ac morti ſponte darent. Igitur quis non videat, Chriſtianæ Caritatis munus fuiſſe, ita illud hominum genus ſalutaribus quibuſdam caſtigationibus veluti medicaminibus opportune aggredi, ut oculos tamdem aperire vellent ad veritatis lucem? Auguſtinus autem eo in loco adverſus ipſos Donatiſtas agit.

Quæ ſubinde Phereponus adſert, verba potius quam argumenta ſunt. Inquit enim: *Multitudinem, aut potentiam, quæ ſibi jus judicandi vi adrogare ſolent, hunc nihil facere, quum Veritatem penes pleroſque & potentiſſimos fore nuſquam promiſerit Deus.* At certe Deus promiſit, Veritatem apud Eccleſiam ſuam fore. Catholici vero in ſola multitudine atque potentia numquam conſtituerunt Veritatis fiduciam, ſed in rationibus, in Scriptura ſacra, in Traditione, atque in ipſis Chriſti apertiſſimis promiſſis, quæ nulla ſibi ſocietas, præter Catholicorum, vendicare poteſt. Inter Chriſtianos nota quoque Eccleſiæ veræ fuit ac erit Amplitudo, atque univerſalitas, ut ita dicam, ipſius. Habemus enim firmiſſimos Propheticos ſermones, quibus iſta Amplitudo promittitur germanæ Chriſti Eccleſiæ. Hujuſmodi notam invictiſſimæ aliæ Veritatis notæ ita comitantur, ut cuicumque ſine partium ſtudio agenti innoteſcere ſemper queat, nos legitimum eſſe Chriſti gregem: quod de ſe oſtendere numquam continget Hæreticis. Subdit Phereponus: *Si ad ea uſque tempora, quibus Vandali Ariani in Africa longe potentiores fuerunt, vitam produxiſſet Auguſtinus, vidiſſetque ab iis male haberi Catholicos Afros, quaſi impios ac phreneticos: facile ſenſiſſet ſe periculoſa ratiocinatione eſſe uſum contra Donatiſtas & denuo cœpiſſet defendere ſententiam, quam præ affectu retractarat.* Ut jubet, hariolatur hic Cenſor. At nos longe fidentius dicimus, Auguſtinum in Vandalica perſequutione poſitum, a ſententia, quam tuemur, non fuiſſe receſſurum. Neque enim facere Vandali poterant, ut minus quam antea Auguſtino manifeſta foret Catholicæ Religionis Veritas, & Arianorum impietas. Ipſos potius, magis quam antea, phreneticos fuiſſet arbitratus, quippe qui ad errorem adjunxiſſent etiam rabiem atque furorem. In hiſce autem anguſtiis patientiam parant, ac parare debent Catholici; paraſſet & Auguſtinus: quod jam fecerant Majores noſtri ſub Imperatoribus Ethnicis, atque Tyrannis. Vandalis vero objicientibus phreneſim & pertinaciam Auguſtino, habuiſſet iſte ſolidiſſimas rationes ipſi reponendas, quales nullus Hæreticus habere umquam contra Catholicos poteſt. Quamobrem quum Auguſtinum tum deprehenſurum fuiſſe argumenti ſui vanitatem, Phereponus fruſtra ſomnians exclamet: *O infelicia argumenta, quæ paulo poſt mera ſophiſmata facta ſunt! Orationes imprudentes, ac fallaces, quæ errori æque patrocinabantur, ac veritati!* patiatur ille, nos hoc unum dicere, neminem levius & confidentius ſibi triumphum canere potuiſſe, quam nunc Phereponus faciat.

Pergit Cenſor, & Auguſtinum audire recuſat, affirmantem, e Circumcellionibus multos jam Catholicæ Eccleſiæ redditos, damnare ſuam priſtinam vitam. Non credit Phereponus, neque credendum putat, homines facinoroſos, qui rationes ſemper antea ſpreverant, pœnis ſubito adductos fuiſſe ad id profitendum, quod damnarant. Hoc ab ipſis factum arbitratur, ut potentioribus partibus ore gratificarentur; non enim verbis metu extortis habenda fides. Nimirum videtur heic ignorare Phereponus rem ſibi notiſſimam, nempe quale hominum genus Circumcelliones fuerint. Cum ceteris Donatiſtis errantes in Fidei doctrina, rebelles Imperatoribus, in Catholicos mille modis, immo & interdum in ſe ipſos, morte ſibi conſcita, dementiſſime ac furioſiſſime ſæviebant. Quid facilius, quam aliquando animadvertere manifeſtum ſcelus? Quid veriſimilius, quam hoſce homines a Catholicis territos, atque edoctos, in ſeſe tandem fuiſſe reverſos, prioremque agnoviſſe inſaniam? Verane an falſa quis in tormentis faſſus fuerit, tum dubitare poſſumus, quum aliunde non conſtat, accuſatum effeciſſe, quæ ipſe faſſus eſt. Potuit tum vis adhibita extorquere confeſſionem falſam. Dubium itidem erit, an quis vi admota errorem ſuum, pravamque ſententiam revera, uti fatetur, agnoverit, quum dubitari poteſt, num illud ſit error, num prava ſententia, At, ipſo teſtante Pherepono, apertus erat error, manifeſtiſſima inſania Circumcellionum antea furentium. Quis ergo, pleroſque ſaltem illorum jam pacata mente priſtinam vitam deteſtantes, ex animo tunc egiſſe non credat, & patentiſſimis denique ceſſiſſe rationibus? Quis ideo magis non credat, ſi recogitet, Catholicos in adhibendo rigore moderationem non fuiſſe oblitos? Sed Phereponus nihil facile credit,

Digitized by Google

dit, quod ſuæ Sectæ, ſuiſque anteceptis opinionibus noceat. Et jam nobis timendum eſt, ne ſtultos in poſterum vocet Judices Chriſtianos, qui fidem umquam habeant confeſſioni, ſive honeſtæ alicui promiſſioni reorum in tormentis factæ, & poſt ipſa tormenta confirmatæ; aut ne facinoroſi, qui diu rationibus reſtitere, umquam ipſis cedant, quamquam pœnis meliora ſapere, & ad mentem redire coacti, & quamquam rationes ipſæ dilucidam Veritatem atque Juſtitiam omnibus notam contineant.

Haſce autem rationes Donatiſtis magna cura fuiſſe explicatas, auctor eſt ipſemet Auguſtinus. Inquit enim: *Si terrerentur, & non docerentur, improba quaſi dominatio videretur. Rurſus ſi docerentur, & non terrerentur, vetuſtate conſuetudinis obdurati, ad capeſſendam viam ſalutis pigrius moverentur*, &c. Verum iſta non ſufficiunt Pherepono. *Terror*, ſi ipſi credimus, *conjunctus doctrinæ eam vehementer ſuſpectam facit; quippe quam putant homines, niſi vi & auctoritate fulciretur, ſponte ſua collapſuram, nec terrore legum uti, niſi quia lumine veritatis ſibi hominum animos conciliare nequit*. Sed quinam ſint homines iſti, qui ita judicant, quæſo nobis edicat Phereponus. Certe nonniſi homines facinoroſi, cæci, & pervicaces. Nam pii, recte compoſiti, & dociles, ubi placidis animis doctrinam ipſam intime excutiant, ſecus judicabunt. At hac ipſa de cauſa facinoroſis, cæcis, ac pertinacibus adhibentur terrores, ut attentum & ipſi animum adferant ad doctrinam cæleſtem, atque ad Veritatem, quæ ſibi offeruntur. Hoc autem hominum genus, in errore & improbitate obfirmatum, male forſitan ſemper, vel ſine tormentis, de doctrina judicaſſent, quippe qui non viderent, neque ſentirent, illam lumine Veritatis ſibi conciliantem animos. Terrorem ergo adhibere licet, ut ſe recte edoceri patiantur; edocti vero agnoſcent, ſuſpectam minime eſſe doctrinam, quæ in eum ſolum finem terrore utebatur, ut in ſuæ Veritatis lucem oculi pervicacium intenderentur. Quapropter Ethnicis antiquis, & Turcis terrore ſolum, non autem doctrina (& ſi doctrina, certe fallaci ac falſa doctrina), in ſuam ſententiam populos pertrahere conantibus, Pherepeni verba objici potuiſſent; non autem Catholicis. Et videat ipſe Phereponus, quid ſceleſtis ac improbis hominibus reſponderet, ſi eadem argumentatione uſi, Juſtitiam cum humanarum tum divinarum Legum ſuſpectam haberent, eo quod terrore pœnarum armentur. Neque enim Veritates Religionis minorem, quam Juſtitia Legum, in animos vim habere dicendæ ſunt, ſi attente audiantur. Alioqui apud Deum & apud homines excuſandi forent, quicumque in Religione aliqua, licet falſiſſima conquieſcunt.

Adducit ſubinde Auguſtinus exemplum Dei O. M. qui nos certe amat, *& tamen nos non ſolum docere ſuaviter, verum etiam ſalubriter terrere non ceſſat*. Ad hæc Cenſor: *Quis homo audeat*, inquit, *ſibi jus in ejuſdem naturæ participes, idem ac Deus, adrogare, niſi qui ſe hominem eſſe ſit oblitus? Quis enim ignorat, aliud plane jus eſſe Creatoris in Creaturas, aliud Creaturarum in ſe invicem, aliamque Dei ac hominum affectionem?* En quibus captiunculis Lectorem ſuum Phereponus detineat. Nemo ſanus, multoque minus Catholici, tale jus in homines ſibi umquam adrogarunt, quale Deo competit, omnium Creatori, ac Domino vero, & animas in gehennam mittere valenti. Sed quidem putarunt, & adhuc merito putant, legitimis Regibus atque Magiſtratibus jus eſſe animadvertendi in ſontes, quamvis ejuſdem naturæ participes; & in officio continendi, & corrigendi, & terrendi homines, ne in errores ac vitia deflectant, ſive ut inde revocentur. Quod dum præſtant, non ſuo jure Magiſtratus & Reges faciunt, ſed jure, quod ipſis Deus contulit, poteſtate regnandi collata. Neque propterea quod omnis erroris & affectus in judicando & caſtigando ſit expers Deus, Reges vero & Magiſtratus pravis affectibus erroribusque ſint obnoxii, a judicando & caſtigando abſtinere iſti debent, dicendive ſunt conſervos ſuos non amare. Nam & amant, quum injuſtos ad meliorem frugem revocandos juſtis plectunt flagellis; & amare etiam poſſunt, dum juſtos, & minime errantes, præ errore caſtigandos arbitrantur: a quo tamen errore abfuiſſe Catholicos in cauſa Donatiſtarum nos certo ſcimus. Quid ergo ad Auguſtini argumentum faciant Pherepeni verba, quodcumque in latus vertantur, non video, niſi ut perſuadeant, nullum homini jus in alterum eſſe debere, & legitimis Regibus atque Judicibus nefas eſſe uſum ſecuris, aliarumque pœnarum.

Hinc etiam reſponſio peti poteſt ad Pherepeni iratas voces, minime ferentis, ab Auguſtino ex vocatione Sauli divina vi peracta exemplum ſumi. Quum enim illa prodigioſe peracta fuerit, indignatur Phereponus, cum cæleſtibus miraculis conferri vim a militibus lictoribusve Magiſtratuum allatam, *& quia Deus miracula interdum adhibuit ad homines convincendos, hinc colligi ideo licitum eſſe vi uti*. Si Auguſtinus, inquit Cenſor, *ſimiles artes* (hoc eſt miracula) *adhibere potuiſſet ad convertendos Donatiſtas, nihil erat, cur eum heic confutaremus, & omnem pervicaciam facile viciſſet*. Iracundiæ quæſo Phereponus parcat,

Digitized by Google

parcat, ne illius oculis turbidus affectus aſpectum Veritatis eripiat. Quandoquidem Auguſtino & Catholicis Regibus ſemper ad manum non ſunt Miracula, num ideo illorum Caritas ab honeſta ſeveritate, aliiſque artibus abſtinere debet, quæ vincere pervicaciam Hæreticorum poſſint? Sed animadvertat Phereponus, aliud eſſe Miracula, aliud vim adhibere, ut quis ab errore ad veritatis cognitionem traducatur. Quamquam magna virtus ſit Miraculis, ne ipſa quidem tamen pervicaces facile vincunt. Teſtis ea Miraculorum copia, quæ Chriſtus, Apoſtoli, Moſes, atque Prophetæ fecerunt, perſiſtentibus tamen in incredulitate Ægyptiis, atque Judæis. Hæc quoque in irritum cadunt, niſi potentis ſuæ Gratiæ vi ſuaviſſima Deus agat in renitentium corda. At præter Miracula uſus eſt Deus vi externa atque ſenſibili, ut Saulum de perſecutore Apoſtolum faceret. Dicimus ergo, Auguſtinum cum cæleſtibus Miraculis non conferre, quod eſt ad virtutem convincendi homines, ſalutarem illum rigorem, quem Reges interdum adhibent ad ſanandos pervicaces Hæreticos. Neque affirmat, ſeveritatem iſtam ſuapte natura aptam eſſe ad convincendos animos, & perſuadendum verum, quum id proprium ſit rationum, atque argumentorum, ad quæ audienda reluctantes per rigorem trahuntur. Sed tantum infert, & rectiſſime infert, ideo licitum eſſe vi uti ad Hæreticos in meliorem ſententiam perducendos, quippe quod & Deus ſalubri violentia in eumdem finem interdum ſit uſus. Poſuit nempe Deus Reges in terris vicarios ſuos, ut veram quoque protegerent Religionem, atque Eccleſiam, & Veritati omnium præſtantiſſimæ ſubſidium afferrent. Quum vero Catholici Principes certiſſimum habeant, & merito habeant, a ſe Religionem veram ſtare: cur ad ipſam amplectendam urgere homines pertinaces ſibi ſubjectos, aut eosdem in ipſa continere, licitum ſibi non putent, quando ipſemet Deus Saulum furentem ex equo dejiciens, & cæcitate percutiens, exemplo ſuo oſtendit, vim in hunc finem uſurpatam conſentire poſſe cum Caritate, atque Juſtitia? Non poterat Auguſtinus, non poterant Catholici Imperatores Miraculorum vi ppervicaciam atque inſaniam Donatiſtarum frangere. Fortaſſe ne ita quidem fregiſſent. Vim ergo aliquam ſalutarem, cujus exemplum Deus præmiſerat, ipſis adhibere fas fuit; ut attentiores exinde aures & animos gens illa haberet, ſi tamen vellet, ad vim rationum, & ad Veritatem doctrinæ.

C A P U T VIII.

Et Hæretici Catholicam Eccleſiam perſequuntur. Auguſtinus & Africani Epiſcopi perperam inſimulati impotentiæ atque ambitionis in Donatiſtas. Eorum Chriſtiana Caritas, ut ſchiſmati finis fieret. Cur mortis Donatiſtæ quidam damnati. An, & quomodo piam Dei ſeveritatem cum Afrorum Epiſcoporum ſeveritate compoſuerit Auguſtinus. Non omnis perſequutio mala. Recte id ab eodem Auguſtino demonſtratum variis Literarum ſacrarum documentis & exemplis.

PRobaturus Auguſtinus in eadem Epiſtola 93. poſſe dici, Eccleſiam Catholicam *perſequutionem ab impietate & ſuperbia Hæreticorum pati*, exemplum Apoſtoli adfert ſcribentis ad Gal.4.29. Iſaacum ab Iſmaele *perſequutionem* paſſum, etiamſi legamus ancillam potius & eius filium Iſmaelem, ab Iſaaci matre Sara paſſos graves moleſtias. Excandeſcit heic Phereponus, & ait: *Verum quidem eſt, Hagaram male habitam a Sara, ſed eo heic non reſpicit Paulus, verum ad Iſmaelis actionem cum Iſaaco protervius ludentis, quam vocat perſequutionem, quamque confert cum perſequutione, quam Chriſtiani patiebantur a Judæis: & quæ non erat ſita in eo, quod viderent Judæos ſuperbos eſſe ac pervicaces (quod nemo, niſi Pœnus Rhetor perſequutionem vocarit), ſed in eo quod ab iis omni moleſtiarum & pœnarum genere afficerentur. Abſurdum eſt conferri haſce perſequutiones, quas tempore Pauli Chriſtiani ferebant, cum affectione animi Epiſcoporum, & ceterorum Clericorum Afrorum, qua ægre patiebantur ſibi contradici a Donatiſtis.* Alia addit, hoc eſt, omnia turbat Phereponus, Auguſtino quod ſibi lubet affingens, ut in eum declamandi poſtea bellam occaſionem arripiat. In hæc autem modeſtiſſima verba denique deſinit: *Illudebat ſane miſeris Hipponenſis Rhetor, quia ſentiebat, omnia impune a ſe in illos potuiſſe dici.*

Digitized by Google

Verum ſanctus Doctor nihil Apoſtolo affingit, ſed quidem Apoſtoli verba acute perpendit; neque ait, ſitam fuiſſe in ſuperbia & pervicacia Judæorum perſequutionem, quam ab ipſis Judæis ſuſtinuere Chriſtiani; neque cum iis perſequutionibus contulit moleſtias a Donatiſtis Catholicæ Eccleſiæ illatas. Hæc omnia e Phereponi cerebro nata ſunt, inſcio Auguſtino, & reluctantibus Auguſtini verbis. Sed quidem comparabat ſanctus Doctor Iſmaelis actionem in Iſaacum, quam *Perſequutionem* Apoſtolus appellat, cum Donatiſtarum aliorumque Hæreticorum ſuperbia, pervicacia, & impietate, quam *perſequutionem* quoque Auguſtinus vocat in Eccleſiam Catholicam. Sicuti enim *ille, qui erat ſecundum carnem*, ab Apoſtolo dicitur perſequutus fuiſſe *eum, qui erat ſecundum Spiritum*, non alia de cauſa, quam quod *luderet* cum Iſaaco (vocabulo מצחק *metzachek* utitur Scriptura ſacra), quia ludus ille, quamquam inſtitutus non eſſet ad afferendam gravem aut vitæ, aut animo, aut facultatibus Iſaaci perniciem atque dolorem, nihilominus aut ex ſuperbia, & protervia, & irriſione injurius erat dignitati Iſaaci, aut ipſum edocebat cultum Idolorum, aut ad hereditatem eidem legitimo ſucceſſori eripiendam tendebat: ita & perſequutio appellari poteſt, quicquid Hæretici faciunt adverſus Eccleſiam Catholicam ex ſuperbia, ac impietate, etiamſi nullam vim atque moleſtiam inferant Catholicorum fortunis atque corporibus. Utrobique autem methaphorice forſan adhibetur *perſequutionis* nomen, ſed ut certe per illud ſignificetur vere aliquod malum alterius corpori, ſive animo illatum. Et quisnam ignorat, quantum Eccleſiæ Dei noceant Pſeudoapoſtoli, & Hæretici, *lupi* nempe *rapaces, non parcentes gregi*, uti eos Apoſtolus nominat Act. XX. 29. *loquentes perverſa, ut abducant diſcipulos poſt ſe*? Quis ignorat, injuſtitiam, & ſuperbiam, & impietatem Donatiſtarum, a quibus olim diſciſſa eſt unitas Eccleſiæ, & vinculum Caritatis, & ipſamet Eccleſia infamata; qui præter ſe ſolos, reliquam innumerorum Chriſtianorum Rempublicam e' Fide excidiſſe putabant, idque ex dubia unius, aut paucorum culpa; qui Sacramentis vim non a Deo, ſed a Miniſtri qualitate ineſſe contendebant, & in Catholicos, atque in ſe ipſos crudelia patrabant? Ab hujuſmodi hominum genere perſequutionem patiebatur, & adhuc patitur Eccleſia, graviorem interdum, quam quas a Tyrannis eſt olim perpeſſa; in iis enim complurium animæ perduntur, in his ſola corpora perierunt. Atque hæc eſt eo in loco Auguſtini ſententia. Proſtant Libri. Attente ac ſincere conſideranti verba, nihil inde aliud eruitur.

Quid eſt ergo, quod tam impotenter in *Pœnum Rhetorem* Phereponus fertur? Nonne in hominem hunc æquius ſua verba convenient? *Sed illudit Phereponus miſeris Lectoribus ſuis, quia putat omnia impune illis curſim legentibus a ſe propinari poſſe*. Verum magis etiam fiet palam quantopere eum tranſverſum rapiat affectus, & malæ cauſæ tutela, dum carpit *affectionem animi Epiſcoporum, & ceterorum Clericorum Africorum, qua ægre patiebantur ſibi contradici a Donatiſtis*. Ad quæ e veſtigio addit: *Quis ferat eum perſequutionem dici pati, cui dolet, quod non dominetur aliis, æque ac miſeros, qui facultatibus omnibus ſpoliantur, in exilium mittuntur, fuſtibus cæduntur, immo & occiduntur, nam hoc factum liquet ex Epiſtola C. in qua Auguſtinus intercedit ne fiat*? Hæc ille de Epiſcopis Afris, & Auguſtino potiſſimum, dicentibus, ſe perſequutionem a Donatiſtis pati. Nihil autem ego adſeram de mulctis, exiliis, & pœnis in Donatiſtas congeſtis ab Imperatoribus. Satis enim eſt monuiſſe, id hominum genus hæc omnia nimium commeruiſſe, quum jam eorum Schiſma non Deo tantum & Eccleſiæ adverſaretur, ſed humanas quoque Leges peſſumdaret. Quam immaniter in Catholicos, eorumque ſacra Templa, & vel in ipſos Epiſcopos cædibus etiam patratis graſſati fuerint; quam pervicaciter Imperatoriis edictis, & omnibus pacis conſiliis reſtiterint, nemo ignorat, & ne ipſe quidem Phereponus. Sed qualiter affecti erga Donatiſtas fuerint Africæ Antiſtites Catholici, eorumque Clerici, præterire non debeo. Cum Auguſtinus pluribus in Libris, tum memorabile quoddam factum, numquam interiturum, ſat prodit, a Catholicis non res aut Cathedras Donatiſtarum, ſed ipſos Donatiſtas fuiſſe quæſitos; eoſdemque in Africa Præſules Catholicos a libidine dominandi longiſſime abfuiſſe. Antequam Carthaginienſis Collatio anno Ch. 411. haberetur, in qua de vera Eccleſia diſputatio ineunda, & de concilianda pace inter Catholicos atque Donatiſtas agendum erat, deliberatum in Catholicorum Concilio fuerat, quibus conditionibus excipiendi eſſent Donatiſtæ poſt pugnam. In mentem aliquorum ſubiit offerre, ut vincentibus adverſariis Catholici omnes Epiſcopatus muneri renuntiarent, & univerſæ plebes Africæ Chriſtianæ accenſerentur Donatiſtarum Epiſcopis. Quod ſi vincerentur Donatiſtæ, nihil tamen deperderent, dum in communionem Catholicæ Eccleſiæ redirent. Singuli Epiſcopi Catholici non indignarentur in honore & munere ſocium

ſocium

Digitized by Google

cium & æqualem habere, ubicumque Epiſcopi duo Schiſmatis cauſa conſtituti ante fuiſſent. Uno eorum defuncto, alter ſuperſtes integræ Eccleſiæ præeſſet. Minime probatum iri haſce conditiones a reliquis Epiſcopis Catholicis Auguſtinus & alii nonnulli ſuſpicabantur, quibus amor pacis, & Caritas talia ſuggeſſerat. Nam & id contra Canones erat, & nonnullis incommodo gravi eſſe poterat. Verum, ut ipſius Auguſtini verbis utar in Lib. de Geſt. cum Emer. n. 6. *quando ventum eſt, ut hoc palam fieret, in Concilio univerſorum tam frequenti, pæne trecentorum Epiſcoporum, ſic placuit omnibus, ſic exarſerunt omnes, ut parati eſſent Epiſcopatum pro Chriſti unione deponere, & non perdere, ſed Deo tutius commendare.* Legatur Epiſtola ab eodem Concilio ad Marcellinum Tribunum hac de re conſcripta, ubi præ ceteris egregia illa verba tacenda non ſunt: *Epiſcopi propter Chriſtianos populos ordinamur. Quod ergo Chriſtianis populis ad Chriſtianam pacem prodeſt, hoc de noſtro Epiſcopatu faciamus. Si ſervi utiles ſumus, cur Domini æternis lucris pro noſtris temporalibus ſublimitatibus invidemus? Epiſcopalis dignitas fructuoſior nobis erit, ſi gregem Chriſti magis depoſita collegerit, quam retenta diſperſerit. Nam qua fronte in futuro ſeculo promiſſum a Chriſto ſperabimus honorem, ſi Chriſtianam in hoc ſæculo noſter honor impedit unionem?* Neque tum ſolum Donatiſtis hanc in Epiſcopatu ſocietatem Catholici obtulerant. Jam pridem id fecerant, uti ſignificat Optatus Milevitanus Lib. I. Hiſt.

Ecce memorandum facinus Epiſcoporum Afrorum, quorum Caritas erga Donatiſtas contumaciſſimos in aliis etiam iiſque plurimis occaſionibus effulſit, ut jam ſatis intelligamus, nonniſi ab animo æquitatis oblito, aut furente præ odio, erumpere potuiſſe, quæ de illorum ambitione & dominandi cupidine nuper a Pherepono audivimus. Neque heic detinebo Lectores, tot alia monimenta producendo, quibus conſtet, Catholicos Africæ Epiſcopos, & Auguſtinum in primis, id unum in votis habuiſſe, ut a ſtultitia, ſeu potius cæco furore Donatiſtas revocarent, ab extremis ſuppliciis immanium cædium reos vindicando, & eorum Clericis & Epiſcopis cum Eccleſia vera conciliatis priſtinos honores ac munera quæque ſervando. Quei componi iſta poſſunt cum iis, quæ infra addit Phereponus? *Deus ex noſtra ſalute nihil lucrabatur. Sed Afri Epiſcopi, auctoritate, dignitate, atque opibus eo majores erant, quo greges eorum numeroſiores fiebant, quæ non ultima cauſa harum vexationum fuiſſe videtur.* Cur vero dicat Cenſor, Deum ex noſtra ſalute nihil lucrari, juvat explicare legentibus, quam male iſta huic ſedeant loco. Reſpondebat Auguſtinus Donatiſtis, Eccleſiæ Catholicæ crudelitatem objicientibus, ſeveritatem hujusmodi non culpandam, ſed laudandam. Caritas enim cum iis vexationibus conjuncta erat; & Caritatem non minus miſericordia, quam ſeveritas decet. Exempla inde multa congerebat, ut oſtenderet, non ideo quemquam accuſandum, quod alteri noceat, atque moleſtus ſit; ſed animum illius eſſe reſpiciendum, qui tum magis miſericors, & benevolus, aut ſaltem juſtus eſt, quum plus interdum ſævit. Hanc in rem inter alia ſcribebat Auguſtinus, Deum proprio Filio ſuo non pepercisse, ſed pro nobis omnibus tradidiſſe illum. At Phereponus: *Quid ſimile eſt actioni Dei patientis volentem Filium ſuum occidi, in ſalutem humani generis, a ſceleratis hominibus, ac molitionibus Eccleſiaſticorum, qui concitabant Magiſtratus in miſeros Donatiſtas?* Tum petit Phereponus, an quiſquam inter Afros tam perfrictæ frontis fuerit, *ut auderet poſtulare ab infelicibus Donatiſtis, ut crederent Catholicos tam bene erga eos, quos vexabant, affectos, quam erat Deus erga homines quum Filium ſuum vexationibus traderet, ut genus humanum ſalvaret?* Ad hæc addit, quæ nuper memoravimus; & orationem tamdem ita concludit: *At Rhetor noſter non tantum veri, ſed ne veriſimilis quidem, ullam rationem habet. Nec opus erat: quum hiſce argutiis minime ceſſuros, mulctæ, carceres, exilia, mors manerent.*

Quam plane verum eſt litigare volentem, rationes interdum, numquam convicia deficere poſſe! Sed dolendum eſt, incidere Lectores non ſatis cautos in id Auctorum genus, qui nihil penſi habent in publicum efferre, quicquid non Veritas attente perſpecta exerere, ſed ira præceps effutire jubet; quique ſibi prius, tum auditoribus ſuis, magna confidentia imponere non dubitant. Quis autem, ut Pherepono jam reſpondeamus, tam leviter Libros Auguſtini, atque Hiſtoriam Donatiſtarum percurrit, ut ſtatim non intelligat, quam calumnioſe dicatur, nullam Auguſtino & Afris Epiſcopis curam fuiſſe Veri, & ne Veriſimilis quidem; immo ne hoc quidem ſibi neceſſarium illos putaſſe? Tot egregia volumina in Donatiſtas conſcripta, tot Collationes quæſitæ ac inſtitutæ, tot fortiſſimæ rationes a Catholicis adhibitæ, vel me tacente, pro-

Digitized by Google

produnt, an Auguſtino, ejusque in Africa collegis, Veri ac Veriſimilis cura ſtudiumque fuerit, & an potius ſeveritatis quam argumentorum vi emollite ac frangere ipſi optarint pertinaciam Donatiſtarum. Quod autem de morte Hæreticis eisdem illata Pherepnus interſerit, ludibrium pariter Veritatis eſt. Severas in ſe leges, ut ita dicam, ab Imperatotibus extorſerat immanis jam facta crudelitas Donatiſtarum. Ipſæ tamen leges ſeveriores neminem mortis damnabant, eo quod Hæreticus quisquam tantummodo foret. *Non ſupplicio capitali*, ſcribit Auguſtinus Ep. 50. nunc 185. Cap. 7. *propter ſervandam etiam circa indignos manſuetudinem Chriſtianam, ſed pecuniariis damnis propoſitis, & in Epiſcopos, vel miniſtros eorum exilio conſtituto.* Si quidam ex iis morte violenta ſublati ſunt: pauci, & graſſatores, & Circumcelliones multarum cædium rei fuerunt. Epiſcopi vero, & Auguſtinus in primis, interceſſere ſemper, ne illo usque deſcenderent juſtus alioqui rigor, & cohibendi nimii furoris neceſſitas. Immo ipſas lenire mulctas, & leges ipſas mitigare, quantum licuit, omnium cura fuit. Id conſtat ex variis Auguſtini Epiſtolis. Quod ſi plus quam par erat, quisquam militum Cæſareorum, ſive Præfectorum, abuſus eſt auctoritate legum in perſonas facultatesque Donatiſtarum, id in omnium æquiſſimarum legum conditionem referendum, quarum nullla hujusmodi infortunio obnoxia non eſt. Id contra mentem ipſius Imperatoris factum, & præcipue Epiſcoporum, omniumque proborum. *Hæc omnia*, ajebat Auguſtinus, *diſplicent bonis, & ea prohibent, & cohibent, quantum poſſunt: quantum autem non poſſunt, ferunt: & ſicut dixi, pro pace laudabiliter tolerant, non ea laudabilia, ſed damnabilia judicantes.*

Quod eſt ad comparationem divini erga homines affectus, & Epiſcoporum erga Donatiſtas, nemo certe Catholicorum ita deſipuit, ut ſe cum Deo componeret. Sed nemo itidem futurus nunc eſſe deberet adeo ſui oblitus, ut pravum in Epiſcopis Afris animum fuiſſe contenderet, eorumque tum ambitionem, tum avaritiam affirmaret cauſam dediſſe invocandi in Donatiſtas legum ſubſidii. Qui Clericis & Epiſcopis Donatiſtis omnia ut prius intacta volebant, offerebantque vel Sedes proprias, ut eos Chriſto ac veræ Eccleſiæ lucriſacerent: qua ratione cenſeri, qua fronte dici poſſunt abominandis cupiditatibus ad vexandos Donatiſtas impulſi? Id multo minus ſuſpicari nefas, ſi temporum illorum Hiſtoria ſincere conſulatur; & quantopere publicam pacem Hæretici illi immanitate ſua turbarent, innotuerit; & quid eorum querelis atque calumniis Sanctus Auguſtinus reſponderit. præcipue in memorata Epiſt. L. nunc 185. Ceterum petenti Pherepono, an quid ſimile reperiri poſſit inter actionem Dei tradentis Filium ſuum pro ſalute hominum, & Catholicorum concitantium Magiſtratus in miſeros Donatiſtas, reſpondemus, non exiguam ſimilitudinem intercedere, quantum tamen patitur infinita operantium differentia, ut actiones aſſimilentur. Sicuti enim Deus, quo infinitæ ſuæ Juſtitiæ fieret ſatis, & humanum deinde ſalvaretur genus, voluit, non quidem ſcelus Judæorum, ſed tormenta & mortem Filii ſui; ita etiam Epiſcopi Afri, quo a pertinaci errore, & a certo gehennæ periculo Donatiſtas deploratos averterent, caſtigationes in ipſos decerni voluerunt. Utrobique ſeveritas, ſed juſta ſeveritas conſpicitur; utrinque Caritas effulget; utrinque per ſeveritatem magnum hominibus quæritur bonum, & proinde juſta, pia, ac laudabilis cum Dei, tum Epiſcoporum actio eſt, niſi quod hominum opus, quamquam juſtum & pium, nulla ex parte æquare poteſt divini operis pretium, atque ſucceſſum. Neque porro neceſſe eſt, ut in omnibus, & minutiſſime ſibi reſpondeant res comparatæ, dum in eo vigeat ſimilitudo, in quo res ipſæ aſſimilatæ fuerunt. Quæ quum ita ſint, quis jam pudorem, ſive ut dicere jam licet, impudentiam Phereponi non miretur, dum hac de cauſa ait: *Pudet immorari confutandis ejusmodi ratiocinationibus, quæ ne Logicæ quidem Tironibus hodie condonarentur?*

Multo magis mirabitur Lector hominis confidentiam, quum intelliget, numquam inſtitutam fuiſſe ab Auguſtino comparationem inter Deum ejusque actionem, & affectum erga homines; & Epiſcopos Afros, eorumque actionem, atque affectum erga Donatiſtas. Ideo tantum exemplo Dei non parcentis Filio ſuo, ſed eum pro ſalute hominum tradentis, Auguſtinus utitur, ut generale illud eſtarum probet: *Quum boni & mali eadem faciunt, eademque patiuntur, non factis, & pœnis, ſed cauſis utique diſcernendi ſunt.* Et infra. *Diſcamus in ſimilitudine operum diſcernere animos operantium, nec clauſis oculis calumniemur, & benevolos pro nocentibus accuſemus.* Opera ſimilia multis exemplis oſtendit Auguſtinus, & tamen quia diverſi ſunt operantium animi, diverſæ operandi cauſæ: hi pios & juſtos, illi impios & iniquos ſe produnt. Certum autem eſt, Deum non ſolum paſſum fuiſſe, ut innocens Filius ſuus a ſceleratis necaretur,

Digitized by Google

tur, ſed etiam voluiſſe, atque exegiſſe, ut tormentis ac morti offerretur ejuſdem Filii vita. Et ipſe Filius, volens quidem & liber, ſed tamen obediens Patri usque ad mortem, & ejus æterno decreto, ac voluntati obſequens, traditus eſt Cruci pro nobis. Reus, impius, & damnandus nobis illico videretur, qui tale aliquid vellet atque exigeret, niſi ejus animum atque ita agendi cauſam diſcerneremus. Quum vero infinita Juſtitia, atque infinita Caritas Deum permoverint ad hujusmodi actionem, propterea ſumme pia, juſta & laudabilis fuiſſe cognoſcitur actio illa Dei, qui alioqui nihil non pium, non juſtum agere poteſt. En ergo quem in finem, & quanto jure mentionem Dei tradentis Filium ſuum fecerit Auguſtinus, non comparans revera cum Epiſcopis Afris Deum, neque Moyſen, neque Græcos pro Paulo Apoſtolo cædentes Soſthenem Judæum, neque Paulum eumdem, neque Apoſtolos, neque ipſum Christum: quibus tamen omnibus exemplis apposite probat, juſtum opus, & pium eſſe poſſe in aliquibus, quod injuſtum & deteſtandum poſtea deprehendatur in aliis. Pro ſua liberalitate Phereponus comparationem iſtam alio detorquet contra Auguſtini mentem, ne ſe declamaturum tam cito materia deficiat, quamquam inter iſta, ut vidimus, intercedere ſimilitudo aliqua poſſit.

Sunt Auguſtini verba §. 8. in Epiſt. 93. olim 48. Cap. 2. *Si ſemper eſſet laudabile perſequutionem pati, ſufficeret Domino dicere: Beati, qui perſequutionem patiuntur, nec adderet, propter juſtitiam.* Ad hæc ait Phereponus, Donatiſtas non ſolum ſe prætuliſſe Catholicis, quod perſequutionem paterentur, ſed quia, ut quidem putabant, hoc fiebat juſtitiæ cauſa, quum nollent id facere, quod ſibi illicitum eſſe, ac Deo diſplicere credebant. Tum addit, hanc animi affectionem laudandam, etiam in errantibus; vituperandos contra eſſe, qui ab invitis extorquent, ut id faciant metu ſuppliciorum, quod illicitum eſſe putant. *Quamvis enim, quod inviti faciunt, natura ſua rectum eſſet, Deo non poſſet non diſplicere, qui non vult ore dumtaxat coli, ſed potiſſimum animo, nec ab invitis quidquam accipit.* Ita ille. Et ei quidem gratias habebunt cum Judæi, tum Muhammedani, & Gentiles, ceterique Hæretici vel peſtilentiores, quod plaudat eorum pertinaciæ in tuendis erroribus, in impietate ſervanda. Sed qui refert, quod iſta protervia a non mala affectione prodeat, hoc eſt a voluntate non faciendi, quod illicitum putatur? Num propterea excuſandi, immo laudandi Judæi, & Donatiſtæ, & reliqui, a Chriſto, aut a vera Chriſti doctrina, averſi? Dicat Phereponus, ſi audet, ſi potis eſt, & evacuet Crucem, & Religionem Chriſti. Quod ſi gentem illam ab ira Dei ſalvare nequit falſa illa perſuaſio, atque pervicacia: cur vituperandi quæſo ſunt, qui eos a tanta miſeria liberare conantur, & in ſpem æterni Regni pertrahere? Nonne & hæc animi affectio in Catholicis laudanda, quippe a Chriſtiana Caritate progenita? Certiſſimum autem eſt & apud nos, Fidem a libera voluntate, non a coactione eſſe expectandam? Deoque non ſolum non probari, ſed inviſos eſſe, qui animum ab ore diſcordem in Religione ferunt. Sed quæ a Catholicis interdum adhibentur in Hæreticos moderatæ caſtigationes, & uſus modeſtus terrorum, non eo tendit, ut errantium voluntas adigatur ad veteres opiniones ponendas, & ad meliorem amplectendam; ſed ut propter ſuppliciorum ſive incommodorum imminentium formidinem animi & aures attentiores præbeantur doctrinæ ſanæ, & veritatis prædicationi. Quod ſi Deo diſplicet, quidquam ab hominibus invitis fieri, etiamſi id natura ſua rectum foret, nonminus etiam eidem diſplicet, pernicioſos & impios errores ultro ab hominibus propugnari, quamquam credentibus ſe pro Veritate certare. Quapropter ſi ad evitandas vexationes quisquam ficto animo ad veram Fidem convertitur, id quidem ejus vitio aut infelicitate contingat, non autem Catholicis culpæ vertendum, qui quantum in ipſis eſt, hominem illum & a primis erroribus, & ab illa gravi calamitate liberum optant, & liberare contendunt.

Pergit Auguſtinus ita ſcribere in memorata Epiſt. 93. Cap. eod. *Si ſemper eſſet culpabile perſequutionem facere non ſcriptum eſſet in ſanctis Libris: Detrahentem proximo ſuo occulte, hunc perſequebar. Aliquando ergo & qui eam patitur, injuſtus eſt; & qui eam facit, juſtus eſt.* Reſpondet Phereponus, hunc Pſalmi centeſimi locum, nihil facere ad perſequutionem hominum, dogmata quæpiam bona fide amplectentium, nec ceteroqui deteriorum morum, quam ſunt reliqui cives. David enim ibi non agit *de quavis perſequutione*, ſed tantummodo pollicetur, ſe *a conſpectu ſuo ejecturum* calumniatores omnes, loquiturque de delictis, ſocietatem civilem perturbantibus, & de quibus non ex religioſis, ſed ex civilibus legibus pœnæ ſumi poſſunt. Nolo heic diſputare de ſenſu vocabuli Hebraici, *Aſmith*, quod *tollam* Phereponus interpretatur; reliqui vero Linguæ ſanctæ periti interpretati ſunt, *ſuccidam*, *diſperdam*, *interficiam*, *interſi-*

perficiebam, & usque ad internecionem perſequebar. Neque itidem placet heic inquirere, an pravæ opiniones in Religionis doctrina ſocietatem civilem perturbent, & Eccleſiam ſcindant, & Deo ſint inviſæ, ac propterea pœnas quoque civiles mereantur a Regibus, quos Deus cuſtodes etiam conſtituit Religionis germanæ, & doctrinæ cæleſtis. Præterea etiam, nulli cœtui magis conveniſſe calumniatoris notam, quam Donatiſtis, Cæciliani, Imperatorum, Judicum omnium, & Eccleſiæ univerſæ calumniatoribus conclamatis: quod ne ipſe quidem Phereponus negat. Animadvertere ſolum juvat, Phereponum non heic minus, quam alibi imponere Auguſtino, ſive neſciat, ſive nolit apertiſſima illius ſenſa intelligere. Illo Pſalmi loco utitur Auguſtinus, non uti oſtendat, licere Catholicis perſequi Donatiſtas; ſed ut oſtendat, non ideo quemquam ſtatim eſſe culpandum, quod perſequutionem faciat; nam & Sanctus David perſequebatur calumniatores, neque tamen injuſtus idcirco fuit. *Si ſemper*, inquit, *eſſet culpabile perſequutionem facere, non ſcriptum eſſet in ſanctis Libris &c.* Propoſitis Pſalmi verbis, concluſionem inde iſtam elicit: *Aliquando ergo & qui eam* (perſequutionem) *patitur, injuſtus eſt; & qui eam facit, juſtus eſt*. Ubi vides, ex tribus propoſitionibus, quibus conſtabat Syllogiſmus a Donatiſtis inſtructus, ſolam primam univerſalem his verbis conceptam: *ſemper culpabile eſt perſequutionem facere*, ab Auguſtino falſitatis argui, & merito argui. Quocumque enim nomine appelles, quod Regius Pſaltes comminabatur calumniatoribus, grave iſtis moleſtumque futurum erat, & proinde a perſequutione minime diſtabat, eique perſequutionis, ſed juſtæ minimeque culpabilis, convenire nomen potuit. Vides etiam, ab Auguſtino ea Pſalmi verba non accipi, quaſi de quavis perſequutione David loquatur, neque adhiberi, ut juſta demonſtretur perſequutio Donatiſtis illata. Phereponus autem contra ventos pugnans, ſibi fingit, Auguſtinum nihil aliud voluiſſe, quam hoc poſtremum, a quo tamen tunc Auguſtinus alienus erat. Quare Cenſor in ea verba confidenter erumpit: *Hoccine eſt Scripturam, ut decet, interpretari, an temere arripere vocabulum male intellectum, ut videaris aliquid dicere, quum revera nihil dicas?* Hoccine eſt, & ego dicam, cenſuram agere, ut decet, an ſibi umbras effingere, ut in illas digladieris, & videaris aliquid evincere, quum revera nihil evincas?

Ejuſdem ponderis ſunt ſequentes Pherepo- animadverſiones; & utinam non pigeat Lectorem audire, ut me piget refutare talia. *Occiderunt impii Prophetas*, inquit Auguſtinus in eadem Epiſt. 93. olim 48. Cap. 2. §. 8. *occiderunt impios & Prophetæ*. Ad quæ Phereponus: *Quosnam propter meras opiniones occiderint Prophetæ, debuiſſet dicere Auguſtinus; nam ſi quos occiderint propter male facta, ex Lege ipſa Moſis morte plectenda, hoc nihil facit ad Donatiſtas, aut alios ſimiliter errantes*. At Auguſtinus, ſi hoc objeciſſet Donatiſta aliquis, ut arbitror, ſerium riſiſſet, non quia ſibi deeſſet, quod heic reſpondeter, ſed quia nulla reſponſione opus erat ad hujuſmodi interrogationem. Neque enim, dum hæc ſcribebat, ſibi propoſitum erat, aut eſſe debebat, inquirere, cujus delicti cauſa occiſi a Prophetis impii fuerint. Quæcumque enim cauſa Prophetas eo impulerit, injuſta certe pœna eſſe non potuit, quippe quæ zelo Dei, & Deo ipſo jubente de hominibus ſumta. Hoc autem Auguſtino ſatis erat, ut univerſalem illam ſententiam confirmaret a ſe productam, nempe: *aliquando & qui perſequutionem patitur, injuſtum eſſe; & qui eam facit, juſtum*. Cur vis Auguſtinum debuiſſe dicere, quod ad rem propoſitam nihil neceſſe fuit? Ceterum ex Deuteronomii Cap. 13. & 17. & 18. & ex nonnullis exemplis antiquæ Legis, non difficile fuiſſet hujuſmodi etiam Phereponianæ interrogationi facere ſatis. Pergit Cenſor. *Præterea oſtendendum fuiſſet, quidquid fecerunt Prophetæ, id licitum eſſe ſub Novo Teſtamento; nam hoc pernegat Chriſtus diſertiſſimis verbis Luc. IX. 55. 56. nec quemquam legibus a Chriſto latis ſolvere poteſt Auguſtini auctoritas*. Cupientibus Diſcipulis, ut Samaritæ flammis e cælo demiſſis comburerentur, Chriſtus ait: *Neſcitis, cujus Spiritus eſtis. Filius hominis non venit animas perdere, ſed ſalvare*. En Lucæ verba. Quid Catholici nonnulli ad ea respondeant, ſentientes, morte quoque Hæreticos pertinaces poſſe juſte mulctari: apud alios legere Phereponus poterit, quum ſibi vacabit. Nobis interim mitiora ſuadentibus ſatis eſt pro Auguſtino reſpondere, nihil pertinere ad Donatiſtarum cauſam locum illum Euangelii. Ecquando enim Donatiſtarum animæ a Catholicis perditæ fuerunt propter ſolam Dogmatum ſive opinionum differentiam? Quandonam ab Imperatoribus ſtatutum fuit, ut Hæretici illi perimerentur, niſi forte quum turbatæ publicæ pacis, & cædium, & perduellionis rei deprehendebantur? Pœnæ dumtaxat moderatæ, levesque mulctæ in ipſos decretæ a legitimis Magiſtratibus, idque ſecundum Chriſti Spiritum, & deſiderio ſalvandi, non perdendi illorum animas, poſtea quam nulla manſue-

Digitized by Google

ſuetudine, nullis rationibus ab apertiſſimo errore, & a furore ſe non patiebantur revocari. Oſtendat Phereponus, quibus Chriſti legibus id in Lege nova interdictum fuerit, & quei Chriſtianæ Caritati adverſetur; atque erit tum nobis magnus Apollo.

Flagellaverunt Judæi Chriſtum, Judæos flagellavit & Chriſtus. Sunt Auguſtini verba. Quæ ita excipit Phereponus; *Quaſi vero flagellatio illa, qua Chriſtus pecudes, potius quam homines, ejecit e Templo, poſſit conferri cum crudeli flagellatione, quam Chriſtus paſſus eſt a Romanis, Judæis gratificantibus. Aut Auguſtinus valde ſpernebat ingenia Donatiſtarum, quibus ſe ejuſmodi ratiocinationibus os obſtruere poſſe ſperabat; aut multo majorem fiduciam habuit in Edictis Honorii, quam in pondere rationum.* Jamdiu conviciis rem ſuam agere Phereponus inſtituit. Sed ego veri ſtudioſos atque ſinceros Lectores rogabo, ut perſpiciant, quam oppottune Phereponus ſuam heic bilem in Auguſtinum rurſus exoneret. Dixerat ſanctus Doctor: *Plane ſemper & mali perſequuti ſunt bonos, & boni perſequuti ſunt malos. Illi nocendo per injuſtitiam, illi conſulendo per diſciplinam. Illi immaniter, illi temperanter. Illi ſervientes cupiditati, illi caritati, &c.* Tum exemplis rem firmat, atque inter alia memorat Chriſtum a Judæis flagellatum, qui & Judæos in Templo vendentes & ementes flagellis cæciderat. Exemplum hoc apposite cadere ad confirmandam Auguſtini ſententiam univerſalem nemo non videat. Certiſſimum enim eſt, tam Chriſtum, quam Judæos, rem illam præſtitiſſe. Sed Chriſtus bonus conſulendo per diſciplinam malis, iſti mali nocendo per injuſtitiam bono, id præſtitere; ille Caritati ſerviens; iſti Cupiditati; ille temperanter, iſti immaniter. Quid eſt, quod intentioni Auguſtini plane heic non reſpondeat? Sed, inquit Phereponus, cum Judæorum crudeliſſimo rigore conferri non poteſt mitiſſima ſeveritas Chriſti in Judæos; & Judæi e Templo ejecti pecudum ſimiles fuere, ac flagello propterea digni; Chriſtus autem innocentiſſimus fuit, & ingenuus moribus. Quis rogo acutum Pheréponi ingenium jam non miretur, tantum diſcrimen inter Chriſtum & Judæos noſtris demum temporibus reperientis? Immo, ſi Pherepono credimus, quis non agnoſcat Auguſtinum aut ſtupidum, qui diſcrimen iſtud non animadvertetit, aut callidum, qui diſſimularit? Verum, ut ſerio agamus, dicat Phereponus, num Auguſtinus ſibi probandum ſumſerit, malos parem perſecutionem in bonos, & bonos in malos ſemper exercere? Si probandum id non ſumſit, ſed quidem, non minus bonos quam malos, ex diverſis tamen cauſis, perſequutionem agere: quid refert animadvertere diſcrimen inter Chriſti, & Judæorum flagellationem? Obſtatne diſcrimen illud, quominus immerito Judæi Chriſtum, Chriſtus Judæos merito, reipſa flagellarint? Præterea nonne & hanc ipſam differentiam ſignificavit Auguſtinus, dum inquit, bonos perſequutionem *temperanter* facere in malos, & malos contra *immaniter* ſævire in bonos? Quod ſi Judæi e Templo expulſi pecudes erant, num propterea mali, & nocentes, & plectendi non fuere, quando *orationis domum fecerant domum negotiationis, & ſpeluncam latronum?* Quacumque ex parte animadverſionem Phereponi contemplemur, nihil occurret adverſus Auguſtinum. Quid aliud ergo Phereponus inde obtineat, niſi prodere ſe ſcientiſſimum peſſimæ omnium cenſuræ, quæ tum fit, quum nos arreptis temere Auctorum verbis, neque mente, conſilioque eorumdem Auctorum conſiderato, ſomniamus in iis, quæ poſtea ſtylo noſtro libere inſectemur? Porro ex his judicent æqui amantes, num Auguſtinus Donatiſtarum, an potius Phereponus Lectorum ſuorum ingenia valde ſpreverit, hæc ſcribens quæ tam facile ſophiſticam redolere noſcuntur.

Mitto non abſimiles hominis illius notas in ea verba Auguſtini: *Traditi ſunt Apoſtoli ab hominibus poteſtati humanæ; tradiderunt & Apoſtoli homines poteſtati Satanæ;* quia nihil ad rem illæ faciunt, & una eademque reſponſione jam per nos confutatæ fuerunt. Quum ſubinde Auguſtinus ſentiat, ideo Apoſtolorum tempore non invocatam fuiſſe Regum auctoritatem in præſidium veræ Fidei, quia nondum Rex ullus erat Chriſto deditus: ita reſpondet Phereponus: *Quaſi vero ea non fuerit nativa indoles Regni Chriſti, quod ipſe teſtatur non eſſe hujus mundi, quamobrem legionibus minime defendebatur. An non potuit Chriſtus, ſi voluiſſet, ingentem copiam Judæorum vocare ad arma, ut ſe tueretur contra inimicos; & quod viribus humanis deerat, vi divina miraculorum perfacile ſuperare, ſi ita Deo viſum fuiſſet?* Utique Chriſtum id potuiſſe, cum Pherepono affirmamus. At qui venerat ad inſtituendum, atque exercendum ſpiritale Regnum in terris, Regnorum temporalium jura & leges intacta relinquere, non evertere, voluit. Exemplo itaque ſuo tantum ſignificavit, Pontifices, Sacerdotes, & reliquos ſpiritales Miniſtros ſuos jus armorum ſæcularium ſibi tribuere non debere. Oſtendit, non eſſe Fidem ſuam, Turcarum ad inſtar, vi gladii propagandam, & ad eam ſuſcipiendam invitos homines extremis ſuppliciis non eſſe cogendos. Demum nos docuit, excitandas non eſſe vel pro vera Fide ſeditiones populorum adverſus

legitimos Reges, & contra Præpoſitos noſtros: quod Anabaptiſtæ, Calviniani, & alii Novatores, ipſique olim Donatiſtæ, ſunt auſi. Numquam vero Chriſtus docuit, legitimos Reges, qui non ſine cauſa gladium portant, & miniſtri Dei ſunt, peccare, & inique facere, ſi veram Fidem, quam ipſi favente Deo amplexi fuere, & Fidei unitatem, ſartam tectam in populis ſibi & Eccleſiæ ſubjectis ſervare, atque a ruina & diviſione tueri velint, & ſalubribus in eum finem ſuppliciis temporalibus in refractarios utantur. Immo piis Regibus, & politicis Magiſtratibus hoc onus incumbere, cum recta Ratio, tum ſacrarum Literarum exempla perſuadent.

CAPUT IX.

Quod Auguſtinus de Rogatiſtis, & de vexatione Hæreticorum, ſententia mutata, ſcripſit, non immitem eum, neque Proteum arguit. Hipponenſis Civitas credenda eſt non ficto animo Schisma ejuraſſe. Inter Catholicorum & Muhammedanorum Perſequutiones quam magna differentia. Sententia Auguſtini de divina Gratia non excludit utilitatem pœnarum in Hæreticos pertinaces. Nullo jure culpatus a Pherepono Auguſtinus, culpans Donatiſtam aſſerentem, neminem cogendum eſſe ad bonum.

Rogatiſtas, qui Schisma ab ipſis Donatiſtis fecerant, alloquens Auguſtinus in laudata Epiſt. 93. Cap. 3. §. 2. ait, illos quidem reliquis Donatiſtis videri mitiores, quod cum immaniſſimis Circumcellionum gregibus non ſævirent; ſed non ideo mitiorem inde ipſorum animum oſtendi poſſe. *Sævire vos nolle dicitis; ego*, inquit Auguſtinus, *non poſſe arbitror*. Immite ac inhumanum Pherepono videtur hoc Auguſtini reſponſum, & alienum a manſuetudine, quam præ ſe ferre ſolebat. *Quei enim*, ait, *noverat eorum animos? Annon poterat fieri, ut ex animo ab omni perſequutione abhorrerent? Facile ſane hoc mihi perſuadeo*. Et Auguſtinum, quippe affectu occæcatum, ideo tam futilibus rationibus uſum fuiſſe pronuntiat. Sed utinam ſibi ſemper tam facile de aliorum animis bene perſuaderet Phereponus; neque enim adeo frequenter, ut vidimus, & viſuri ſumus, Auguſtino & Catholicis malediceret, ineptis tantummodo & virulentis ſuſpicionibus indulgens. Equidem quin mitius reſpondere potuerit Auguſtinus, inficias non eo. Quid enim diſſimulemus Chriſtianæ Caritatis loquelam in his caſibus? Verum Auguſtinus ita ſibi reſpondere fas licitumque putavit, ut Rogatiſtas moneret, ipſos non idcirco ſe a perſequutione facienda alienos venditare poſſe, quod reipſa non facerent; nam & ad faciendam vires deerant (erant enim Rogatiſtæ numero tantum decem) & eorum auctor Rogatus a contentionibus minime abſtinuerat. Ceterum e veſtigio ſubjicit Auguſtinus, ſe mitem hunc animum in Rogatiſtis ponere, & credere velle. *Sed ponamus*, ait, *vos etiam nolle, quod non valetis &c.* Hoc autem omittere Phereponus non debebat, ſi agere ſincerius cum Auguſtino ſtatuiſſet, quem alioqui manſuetum virum ipſe negare non poteſt.

Fatetur infra Auguſtinus, ſe olim in ea ſententia fuiſſe, ut Hæreticos nulla moleſtia temporali afficiendos arbitraretur; ſed aliam ſe poſtea mentem induiſſe, ex quo tum experimenta, tum rationes validiſſimæ ſibi nimium perſuaſerant, non juſtam ſolum, ſed utilem plane ac neceſſariam interdum eſſe hanc agendi rationem. Ad hæc Phereponus ait, Auguſtinum, uti norat *ex Rhetorica inſtitutione* id dicere pro temporibus, quod cauſæ poſtulabant, ita etiam pro temporibus ſenſiſſe. Etſi daremus, Auguſtinum ex inſtitutione Rhetorica noviſſe in utramque partem dicere, non quod veritas, ſed quod cauſæ poſtularent: num illum excogitare etiam aut credere poſſumus adeo excordem, & impium, ut eamdem ſervare conſuetudinem vellet in tanti momenti rebus, atque ubi de Religionis, & Eccleſiæ honore, & de ſua, ac aliorum æterna ſalute agebatur? Id ſuſpicari, id credere ſine ulla prorſus cauſa, atque ratione, cum inhumanum, tum iniquum eſſe, quis non intelligat ex ipſius Pherepono nuper allata ſententia? Mutavit opinionem Auguſtinus; at vi exemplorum atque rationum victus. Id quotidie pru-

Digitized by Google

prudentes, & veritatis amantes faciunt, qui meliorem ſententiam amplexi in ea conſiſtunt, & conſiſtendum ſciunt, & tum potiſſimum, quum ad æternæ ſalutis periculum, atque ad leges divinas res pertinet. Attamen Phereponus hæc ſubjicere non erubeſcit: *Quis dubitat, quin ſi Eccleſiæ Africanæ a perſequutione abhorruiſſent &c. contrariam cauſam copioſe peroraturus fuiſſet? Ego ſane nullo modo dubito, quin ſi illum apud Vandalos vexatæ ab Arianis Eccleſiæ Africanæ cauſam dicere oportuiſſet, contrariis plane uſus eſſet argumentis &c.* Non ſolum Phereponus ipſe non dubitat, ſed neminem alium dubitaturum eſſe ait, quin Auguſtinus tunc Proteum acturus fuiſſet. Quo quid durius dici poſſit, non facile reperias. Nos contra, & Auguſtini ſanctitate perſpecta, & Eccleſiæ Catholicæ argumentis bene perpenſis, neutiquam dubitamus, quin Auguſtinus perſtiturus in ea ſententia fuiſſet, quam heic poſt illum tuemur. Quod ſi Eccleſia Africana a perſequutione Hæreticorum, ſive, ut melius dicam, a ſalutaribus remediis ac pœnis in ipſos exerendis abhorruiſſet, non ideo id factum fuiſſet, quod illicita hæc remedia Epiſcopi cenſuiſſent, ſed quod opportuna atque utilia tum temporis minime judicaſſent: quod contingere interdum poteſt. Auguſtinus vero, ſi ad tyrannidem usque Vandalorum protraxiſſet vitam, utique illorum damnaſſet, & confutaſſet rabiem in Catholicos, quia ut impia erat Vandalorum, & olim Paganorum doctrina, ita ipſorum rigor pro eadem doctrina propaganda injuſtus erat. Catholicorum autem numquam damnaſſet piam ſeveritatem in Hæreticos, quippe in cæleſtis doctrinæ, & germanæ Religionis præſidium adſcitam, & magna moderatione exercitam.

Auguſtinus in eadem Epiſt. 93. Cap. 5. §. 17. affirmat, Civitatem ſuam, *quæ tota erat in parte Donati, ad unitatem Catholicam, timore Legum Imperialium, converſam fuiſſe*, & Schisma deinde ita fuiſſe deteſtatam, ut eidem numquam immixta fuiſſe crederetur. Sed nullam ei fidem habet Phereponus; *Difficillimum* enim putat, *ut grandiores natu, & perſpicacioris ingenii homines alieniores multo non fiant a doctrina, quæ eis vi ingeritur.* Si Donatiſtas evidens injuſtitia non diviſiſſet ab Eccleſia Catholica; ſi item Eccleſiæ huic non eſſent (quæ certe illi ſunt, & apud nullos Hæreticos ſunt) aperta Veritatis ſigna; ſi denique rigor ſolus a Catholicis adhibitus fuiſſet, non autem explicatæ, atque inculcatæ Donatiſtis ejurandi Schismatis manifeſtæ rationes; immo ſi rigor ipſe, licet moderatus, eo dumtaxat reſpexiſſet, ut invitis Doctrinam Catholicam ingereret; & non ideo potius adhibitus fuiſſet, ut converteret animos pervicacium ad auſcultandam diligentius meliorem ſanioremque doctrinam; Si, inquam, hæc omnia in Donatiſtarum cauſa non præceſſiſſent, parcere aliquo pacto poſſemus Phereponianæ ſuſpicioni, quamquam rationibus deſtitutæ. At quum hæc omnia conveniant in illam cauſam, nimis æquum eſt credere, non ficto, ſed vero animo converſos fuiſſe Hipponenſium pleroſque, uti & alios Donatiſtarum populos non paucos, quos Auguſtinus commemorat. Mitto alia in hanc rem argumenta, quippe ſola teſte experientia res confici poteſt. Noſtris quippe temporibus in Galliarum Regno idem fere conſpeximus, quod ſua ætate vidit Auguſtinus. Num affirmare Phereponus poterit, immenſum Calvinianorum numerum ad Fidem & unionem Catholicam ibi converſum, inter quos & grandiores natu, & perſpicacioris ingenii homines, & docti viri, immo Paſtores ipſi fuere, omnes a Catholicorum doctrina alieniores factos, quum ipſam & amplexi fuerint, & conſtanter adhuc teneant? Quin ex iis aliqui ſimulatum animum ad Catholicam Eccleſiam detulerint, negare nolo. Verum pleroſque ſcimus, & contendimus, ex animo egiſſe, & apertiſſime noviſſe, quantum Hæreſi & Schismati adhærentes, a Veritate & Caritate abeſſent: quod & Donatiſtarum plerisque ad eamdem Eccleſiam converſis contigiſſe olim, fidenter nobis perſuademus, & Auguſtinus aliique teſtantur.

Ceterum Phereponus, ne ubique durum ſe nobis præbeat, fatetur, adoleſcentes, & Hæreticorum filios Catholicis placitis educatos, ſinceriſſime Fidem Catholicam amplecti. Non eſt hic exiguus ſalutarium terrorum fructus. Sed adhuc idem Cenſor *contendit, Schismati finem imponi vexationibus nonniſi inique atque inhumane poſſe.* Quibus rationibus hoc ille contendat, ignotum eſt nobis; nam quas hactenus depromſit in Auguſtinum, nihil ſolidi habere deprehendimus; & contra ſolidiſſimæ adhuc vigent, quas Auguſtinus attulit, quasque Phereponus aut infeliciter inſectatus eſt, aut attingere auſus, ut puto, non eſt. Attamen hæc fortaſſe, quæ ſubjicit, rationum loco Cenſori fuerunt. Inquit enim: *His artibus non modo Schisma ex pertinacia aut imperitia ortum, ſed & omnem veritatis cognitionem tolli, ut liquet vel ipſius Africæ exemplo, in qua Muhammedanorum furor extinxit illic Religionem Chriſtianam, ſimilibus artibus iis, quibus evulſum fuerat olim Schisma Donatiſtarum.* Igitur,

Digitized by Google

tamdem concludit, *non erat quod de eventu gloriaretur Auguſtinus, qui omnium vexationum par eſt*. Si Auguſtini Epiſtolam iterum legiſſet, aut ſtudioſius ſemel legiſſet Phereponus, intellexiſſet, Auguſtinum nequaquam de illo eventu gloriari, quamquam Catholicis futurum eſſet gaudio, tot populos amplecti, ad unitatem Fidei, atque ad veram Eccleſiam reverſos. Id ille refert, ut cauſam tantummodo prodat, quare ab antiqua ſua ſententia ipſe diſceſſerit. Nempe verebatur olim, ne Legum terror ex apertis Hæreticis fictos Catholicos faceret: quam tamen ſuſpicionem deinde ſuſtulit experientia ipſa. Quod reliquum eſt, etſi injuſtæ vexationes (ita Deo propter hominum ſcelera permittente) parem cum juſtis effectum ſortiantur (quo tamen eventu caruere tot Paganorum ſæviſſimi conatus in Chriſtianam gentem), nihilominus animadvertere debemus, nonniſi temere comparari hac in re potuiſſe Catholicos cum Muhammedanis. Orthodoxi ac legitimi Imperatores in populos ſibi & Eccleſiæ ſubjectos, ſed pervicaces, & per apertam iniquitatem ab eadem Eccleſia vera ſejunctos, pœnas moderatas conſtituebant, ut iterum ad ovile Chriſti perditas oves revocarent, neque prius errantes revocarent, quam erudiiſſent, eiſque errorem priſtinum manifeſtum feciſſent. Muhammedani contra in ſolo terrore, & vi acinacis, ratione omni ſepoſita, ſine ullo dominationis legitimæ jure, ſine bona cauſa, populos alienos in antiqua Religione ſtantes, ad novam amplectendam coegere, quam Catholicæ præferendam nemo liber & ingenio valens perſuadere ſibi poſſit. Quid heic ſimile ſit, non video; & ne ipſe quidem Phereponus videat, utpote qui neque diffitetur, Donatiſtas iniquo titulo ſeceſſionem olim a Catholicis feciſſe, neque diffiteri poteſt, falſam eſſe & abſurdam Muhammedanorum fidem atque ſævitiam. Etiamſi ergo iiſdem artibus cum Catholici tum Muhammedani uſi fuiſſent, & par utrinque fuiſſet eventus, quia tamen jus legitimum, & juſta cauſa, & recta Doctrina Chriſtianis Imperatoribus erant; hæc autem Muhammedanis deerant: nefas profecto erat Pherepono, moderatum rigorem pro cuſtodia veritatis adhibitum cum extremo rigore pro impietate propaganda uſurpato conferre. Ut toties Auguſtinus oſtendit, immo, ut quotidie nobis cernentibus uſuvenit, cum boni, tum mali perſequutionem faciunt; ſed juſte illi, inique iſti; illi odio, ſive errore incitati; iſti Caritate, & Veritate ducti. Oppreſſerint ergo Donatiſtas Catholici, Catholicos Muhammedani; Juſtitia nihilominus ſemper faciet, ut illos laudemus; injuſtitia, ut iſtos damnemus. Denique diſſimulare quidem poſſumus, dici Muhammedanos ſimilibus artibus uſos ad extinguendam in Africa Religionem Chriſti, ac uſi Catholici fuerint ad auferendum Donatiſtarum Schiſma: quod certe numquam oſtenderur; ſed abſolvere plane nequimus Phereponum ſine ulla ratione contendentem, per hujuſmodi vexationes non ſolum Schiſma, ſed & omnem veritatis cognitionem tolli. Id jure de Muhammedanis artibus, & Arabica crudelitate canatur; immerito & falſo de Catholicis: ſicuti ex ipſa Donatiſtarum Hiſtoria liquet. A Catholicorum parte evidens Veritas ſtabat. Nihil intentatum Catholici relinquebant, quo iſtam pertinacibus perſuaderent; eo collineabat Romanarum Legum terror, ut ſe Donatiſtæ edoceri paterentur eamdem; & plerique edocti, inſaniam præteritam ex animo deteſtabantur, errore veteri perſpecto, & nova veritate imbuti. Quid heic ſimile cum cæca feritate ac impietate Arabum? & quis dicere audeat, in hiſce caſibus atque conditionibus veritatis cognitionem tolli, quum contrarium evidenter curetur.

Inſta nequit capere Phereponus, quomodo ita ratiocinari poſſet Auguſtinus, *qui credebat homines ad Deum ſola gratia interna, & electis ſolis concedenda converti, & ad vitam æternam adduci. Quid enim*, inquit, *magis alienum a gratia divina, quam mulctæ, exilia, atque alia ſupplicia?* At nos reſpondemus, utique Fidem non ex Meritis, ſed ex Gratia venire. Sed quum ipſa Fides ita ſit Dei donum, ut actus etiam ſit liberi arbitrii, & omnes jubeamur bene ſentire, & recte agere: propterea homines cuncti, ad bene ſentiendum, & recte agendum ſolicitandi ſunt. Conſilia, præcepta, leges, prædicatio Euangelii, & variæ convincendi, ac hortandi rationes in hunc ipſum finem adhibentur. Correptio autem, quæ ut habetur Proverb. 29. *tribuit ſapientiam*, modo inferre, modo conſervare poteſt donum Fidei, & prodeſſe hominibus. Quare non ſolum laudanda, ſed etiam Gratiæ divinæ inſtrumentum dicenda eſt. Neque vero nos, quia Gratia Dei non ſine tamen libero Arbitrio probos homines facit, a bonis operibus abſtinere debemus, aut ceſſare ab urgendis ad bona opera ceteris fratribus. Neque item Apoſtolica Gratiæ Doctrina obſtare debet, quominus injuſtos, impudicos, & blaſphemantes Deum, legitimi Judices ad juſte, pudice & pie vivendum ſalutaribus pœnis impellant. Nos quod noſtrum eſt, faciamus; Gratia quod ſuum eſt, faciet.

Digitized by Google

faciet. Sed ſi iſta non capit Phereponus, multo minus capere ego neſcio, cur ipſe loqui his verbis pergat: *Quis dicere ſuſtineat, qui modo pudore aliquo teneatur, nec omnem Religionis reverentiam exuerit, irritam plane eſſe verbi divini prædicationem, nec gratiam divinam cum ea conjungi, niſi accedat perſequutio?* Iram quæſo non profundat Phereponus. Non Auguſtinus, non Catholici umquam ſenſere, *irritam plane eſſe verbi divini prædicationem*, niſi illam perſequutio comitetur. Immo nos affirmamus, Euangelii potiſſimum prædicationi Deum conjungere ſuam gratiam, ſuiſque gratuitis donis reſerare per illam aditum conſueſcere. Sed negari non poteſt, quin irritus quoque interdum ſit prædicationis iſtius effectus, vel quod attentum animum ad illam homines non adhibeant, vel quod pervicaciam & cæcitatem luci Veritatis, & pulſanti Gratiæ opponant. Atque utinam Judæi, Muhammedis ſectatores, Gentiles, & tot Hæretici, hujus calamitatis fidem nobis non facerent. Ergo ut ejuſmodi pertinacia & cæcitas amoveantur, atque ut animum in prædicationem Veritatis ſolertius homines intendant, rigor & moderata ſeveritas interponuntur interdum a legitimis Regibus ſive Magiſtratibus in Chriſtianos ſibi ſubiectos in Schiſma prolapſos, non ſine ingenti animarum fructu. Qua in re, ut patet, non ſtatuunt Catholici vim animorum emolliendorum in vexationibus adhibitis, ſed in Gratiæ divinæ efficacia, quæ his modis tum utitur, ut de pertinacibus hominibus, incurioſis, & nolentibus, attentos ad verba divina, & volentes faciat. Neque vero umquam a ſalutaribus hiſce pœnis Catholici disjungunt prædicationem Euangelicæ Veritatis, ſed potius ad eas tantummodo confugiunt, ut iſta prædicatio ſtudioſius auribus accipiatur, & in mentem fluat.

Ad Auguſtini Epiſtolam Centeſimam quintam Phereponus notat, Auguſtinum nimio affectu occæcatum, in eo falſum fuiſſe, quod Donatiſtis, indulgentiam ſuæ factioni ab Honorio Imperatore conceſſam dictitantibus, mendacium exprobrarit. Nam, inquit Phereponus, eo tempore (uti ex Concilio Carthagine XVIII. Kal. Jul. Anni 410. habito conſtat) libertas facta omnibus fuerat cujusvis Religionis ſequendæ, ideoque non mentiebantur Donatiſtæ. Lectores autem ſuos Cenſor adire jubet Auguſtini Vitam ab erudito Benedictino proxime præteritis annis elucubratam Lib. 6. Cap. 7. §. 2. ut Auguſtini errorem manifeſtius intelligant. Nos Auctorem Vitæ Auguſtinianæ adimus, & utique inde ediſcimus, aliquando ab Honorio Auguſto per dolum expreſſam, & revera promulgatam fuiſſe Legem Hæreticis faventem, quam non dubitamus, quin Donatiſtæ etiam in ſui favorem interpretarentur. Verum Donatiſtas ab antiquis Legibus liberare animus Honorio non fuit; Epiſtola vero memorata Auguſtini (uti animadvertit & recte infert eruditiſſimus Scriptor Vitæ ejusdem) ſcripta fuit, antea quam re ipſa libertatem cujuslibet Religionis colendæ conceſſiſſet Honorius, quamquam Donatiſtæ famam jam conceſſæ evulgarent. Quare intelligat Lector, quanta huic Cenſori habenda ſit fides.

Presbyterum quemdam Donatum, ex factione item Donati, exiſtimantem, & identidem repetentem, *neminem cogendum eſſe ad bonum*, Auguſtinus ita alloquitur in Epiſt. 173. alias 208. §. 2. *Attende quid Apoſtolus dixerit: Qui Epiſcopatum deſiderat, bonum opus concupiſcit. Et tamen tam multi, ut Epiſcopatum ſuſcipiant, tenentur inviti, perducuntur, includuntur, cuſtodiuntur, patiuntur tanta quæ nolunt, donec iis adſit voluntas ſuſcipiendi operis boni.* Phereponus pag. 498. Animadv. primo difficilem ſe præbere videtur ad credendum, fuiſſe olim, aut nunc *eſſe, qui vere cogantur dignitates & opes Eccleſiaſticas accipere, quum antea nollent*. Scilicet nihil ille veretur in ſuſpicionem adducere omnia, & ubicumque eum inceſſit cupido, ipſi Auguſtino abrogare fidem. Et ſane miror, hominem hunc adhuc ignorare, vetari nos ab Æquitate & Caritate male ſentire, immo non bene ſentire de aliis ſine potenti ratione. Ut enim hominis improbi eſt, neminem alium credere velle probum; ita imperiti eſt negare, quod nunc ipſa teſtatur experientia, & multo magis Auguſtini tempore teſtabatur. Numquid enim ille tam hebes, aut impudens fuerit, ut rem veluti vulgarem, & Donatiſtis compertiſſimam narraret, quæ multis jam non conſtaret exemplis? Immo complura antiquitatis monumenta, quæ heic innuere ſupervacaneum puto, hoc idem adhuc dilucide teſtantur. Deinde Phereponus ita diſſerit: *Sed qui ita coguntur, putant etiam ipſi Epiſcopatum eſſe opus bonum; nec eum refugiunt, quaſi malum quidpiam, ſed tantum quod ei oneri recte ferendo impares ſe judicent. At Donatiſtæ malum per ſe eſſe ac Deo diſplicere, quamvis ea in re errarent, putabant id quod facere cogebantur; nec vexationibus aliter ut ſentirent adduci poterant.* Detecto hoc Auguſtini paralogiſmo, res poſcebat, ut aliquo documento Lectores ſuos Phereponus dimitteret. Inquit igitur: *Itaque nihil ad rem hoc exemplum facit, nec adhibetur ab Auguſtino, niſi more eorum Rhetorum, quibus ſatis eſt vel leviſſima veriſimilitudinis umbra, ut ſibi recte ratiocinari videantur; cujuſmodi hominibus nimis ſcaturerunt per multa ſæcula Chriſtianæ*

Eccle-

Digitized by Google

ccleſiæ, *ſed præſertim illo ævo*. *Optandum eſſet eos*, *qui publice cauſam Eccleſiarum ſuſcipiunt*, *paulo ſtudioſius Dialecticæ & Rhetoricæ ſeveriori operam dare*, *ne tot ſophiſmata*, *ac inanes phaleras plebeculæ venditarent*. Et nos optamus, Eccleſiaſticos non ſolum viros, ſed & omnem veritatis cultorem, Dialecticæ ac Rhetoricæ ſeveriori multum ſtudere, ut a ſophiſmatis ac inanibus phaleris abſtinere diſcant. Sed itidem optamus, ut Critici viri non minus Modeſtiæ, quam eidem Logicæ, ſtudeant, atque a petulantia temperent; neque generali cenſura quemquam, veluti indoctum, Sophiſtam, ac leviſſimarum mercium propolam, traducant, quod ipſum aliquando erraſſe deprehenderint. Præterea optamus, ut magnos viros jam functos humanis rebus ſi quando emendandos ſuſcipiunt (quod certe per nos licet), ſine ſupercilio, ſine malignitate emendent, & *modeſte atque circumſpecto judicio de tantis viris* pronuntient, uti jam Quintilianus monebat; neque impotenter inſultent Ingeniis tam bene de re Literaria, & de Veritate, & de Religione alioqui meritis; immo non prius quempiam ex iis carpant, quam ſibi ſatis conſtet illorum error. An ab æquiſſimis hiſce honeſtiſque legibus Phereponus quidquam diſceſſerit, jam puto Lectores ſobrios atque honeſtos ante me dudum intellexiſſe. Sed heic vix ille ferendus, quod tam univerſali ſententia percellat Auguſtini Sæculum, quo floruere tot illuſtres, magnique nominis, ac ingenii Scriptores. Multo minus ferendus, qui nobis exhibere audet Auguſtinum Logicæ ſtudiis perfunctorie excultum, quando vix alium inter veteres offendere poſſumus, qui acutiori mente, & meliori Dialectices uſu, quum res poſcebat, veritatem inveſtigarit, defenderit, & Sophiſmata caverit. Nam quod & apud illum paralogiſmus quandoque occurrere aliquis poſſit, non ingenio, non voluntati, non Logicæ neglectui tribuendum id eſt, ſed hominum conditioni miſeræ, cui nullus propterea inſultare ſibi licitum putat, niſi qui ſe hominem eſſe fuerit oblitus.

Sed quid, ſi ne heic quidem Auguſtinus contra Logicam peccarit, ubi tamquam in opportuno loco ipſum ad Logicam addiſcendam amandare videtur Phereponus? Quid ſi Logicæ ſe minus gnarum, ne dicam Sophiſtam, heic ſe Phereponus prodiderit, ubi ſophiſma Auguſtini ſibi redarguendum putat? Periculum faciamus. Quid ajebat Donatus ille Donati ſectator? *Neminem cogendum eſſe ad bonum*. *Deum dediſſe homini liberum arbitrium*; *ideo non debere cogi hominem nec ad bonum*. Hoc ex Auguſtini Epiſtola nuper laudata diſcimus. Quid Catholicus ad hæc reſpondere debuit? Num oſtendere Donatiſtarum Schiſma eſſe malum, Unitatem Fidei & Eccleſiæ Catholicæ bonum eſſe? Id feciſſet inopportune. Neque enim poſcebat Presbyter Donatiſta, ut ſibi demonſtraretur, *bonum eſſe* redire in Catholicæ Eccleſiæ gremium. Non ajebat: *Neminem ad malum eſſe cogendum*. Ajebat: *Neminem cogendum eſſe ad bonum*. Hoc eſt, aut jam ſibi perſuaſerat *bonum eſſe*, quod Catholici ſibi inculcabant; aut ſaltem non negabat, & concedebat, *id eſſe bonum*, ajebatque *ſe ſic velle errare*, *ſe velle perire* in Hæreſi ſua, uti infra Auguſtinus tradit. Quid aliud ergo Logicus vir ad Donatiſtæ effatum reponere debebat, niſi oſtendere, homines *ad bonum* quoque impelli poſſe, atque debere? Quod Auguſtinus appoſite facit producto vulgari eorum temporum exemplo, cui vel ipſi Donatiſtæ nihil objicere poſſent ac vellent, eorum nempe virorum, qui ad Epiſcopatum ſuſcipiendum, hoc eſt, ad bonum amplectendum, cogebantur. Nihil ergo facit huc animadvertere, Donatiſtas malum putaſſe id, quod facere a Catholicis cogebantur. Ex Donati ultronea confeſſione aſſumebat Auguſtinus, id *bonum* eſſe. Tum ex Logicæ regulis id tantummodo evincebat, quod ſolum a Donato negabatur, videlicet, *cogi homines ad bonum debere*. Si *bonum* id eſſe negaſſet Donatiſta, tum Auguſtinus aliter ſibi ad negantem reſpondendum noviſſet. Quamobrem nemo Logicæ præceptis inſtructus non intelligat, quantum ad rem faciat illa Auguſtini reſponſio, & quantum contra a Logica alienum fuiſſet ea reſpondere, quæ ſi Phereponum audire volumus, reſpondenda tunc erant. Pudere deberet hominem Criticum tam ſupine Cenſorem agere.

CA-

Digitized by Google

CAPUT X.

Non infamatur ab Auguſtino Eccleſia trium priorum Sæculorum, neque eidem affingitur aliqua diſſimulatio iniqua. Non omnis perſequutio improbata a veteribus Chriſtianis, ſed ea tantum, quæ pro errore contra veritatem exercebatur. Neque Ethnici criminari jure potuiſſent pœnas moderatas in aversos a Religione vera ſtatutas. Auguſtinus erga Manichæos mitis, ſed non idcirco incuſandus, quod ſalutares Hæreticorum vexationes deinde laudarit.

Facile ab iis, quæ ad Epiſtolam 185. olim 50. Auguſtini pag. 521. Animadv. habet Phereponus, expedire ſeſe poſſet, quicumque Donatiſtarum inſaniam, aut ex ipſius ſupra memorati Presbyteri facinore, aut ex tot aliis Hiſtoriarum monimentis colligat, eoque magis qui demum animadverterit, quam nullis rationibus, ſed ſolum indignis ſuſpicionibus omnia corrumpere, & denigrare Phereponus ſoleat. Quam artem ſi in iſto Cenſore probare velimus, jam nihil erit, in quod ſævire impune non poſſimus, culpamque falſitatis conferre. Sed ne heic quidem is ſine reſponſo dimittendus eſt, quippe multum expatiatur, ut oſtendat, Auguſtinum non animadvertiſſe, quantum ipſe univerſam Eccleſiam Chriſtianam trium priorum a Chriſto nato Sæculorum ſuis dictis infamaret. Quei tam male Eccleſiam habeat Auguſtinus, videamus. Donatiſtis dicentibus, *non petiiſſe a Regibus terræ Apoſtolos talia*, hoc eſt, ut vulgo dicitur, non invocaſſe ſæculare brachium pro tutela Religionis veræ, Auguſtinus reſpondet in ead. Epiſt. 185. Cap. V. §. 19. *Quis tunc in Chriſtum crediderat Imperator, qui ei pro pietate contra impietatem leges ferendo ſerviret, quando adhuc illud Propheticum complebatur: Aſtiterunt Reges terræ, & Principes convenerunt in unum adverſus Dominum & adverſus Chriſtum ejus?* Tum addit, ex quo Imperatores Chriſtianæ Religioni dederant nomen, potuiſſe illos, & debuiſſe pro ipſa Religione tuenda, & errore profligando, leges condere, Chriſtiana tamen moderatione dignas. Hinc Phereponus infert, Auguſtini mentem eſſe, a primis Chriſtianis improbatam non fuiſſe perſequutionem omnem: quod ſi verum eſſe ponimus, infamis ex Phereponi ſententia fuiſſet Eccleſia ſub Ethnicis Imperatoribus, graviter ſemper de perſequutionibus, quaſi humanitati contrariis, conqueſta. Expectamus a Pherepono argumentum, quo palam fiat, tam abſurda conſectaria venire ex Auguſtini ſententia. Ecce. *Si enim dicamus Chriſtianos antiquiores ea tantum de cauſa vexationes damnaſſe, quod in ipſos exercerentur, non in Ethnicos: habendi erant callidi diſſimulatores, qui tempori dumtaxat ſerviebant; quum damnarent quaſi impia & inhumana, quæ ipſi libentiſſime feciſſent, ſi potuiſſent.* Tum e veſtigio hæc alia ſubjicit: *Neque enim vetuſtiores Chriſtiani damnabant perſequutionem, quam ipſi patiebantur, ſed omnem omnino, quæcumque eſſet.* Poſtrema hæc verba ſi perpendantur, quamvis ſpeciem præferant rationis, & confirmationis ſuperiorum, nihil tamen aliud continent quam id, quod in quæſtione eſt. At quæſo non adſerat pro re comperta Cenſor iſte, a vetuſtioribus Chriſtianis omnem omnino quæcumque eſſet, perſequutionem damnatam fuiſſe. Hoc ille dicit; ſed hoc illi adhuc demonſtrandum reſtat. Superiora ergo repetamus Phereponi verba, quæ ſane ad rem propoſitam faciunt. Ad ea vero ita reſpondemus, antiquos Chriſtianos non ideo de vexationibus fuiſſe conqueſtos, quod in ſe, & non in Ethnicos, exercerentur; ſed quidem quod exercerentur contra Veritatem, & contra Veritatis patronos, & in patrocinium patentiſſimæ impietatis, & infeliciſſimi & apertiſſimi erroris. Expoſtulantes de iniqua crudelitate numquam negarunt, quin moderatæ perſequutiones aliquæ a legitimis Regibus exerceri licite poſſent, ut ab impiis opinionibus pars populi ſibi ſubjecti liberaretur. Ergo nihil diſſimulabant Chriſtiani veteres; neque tempori ſerviebant; neque libentiſſime idcirco Ethnicos perſequuti fuiſſent, ſi potuiſſent; nam quamvis id liceat, ægre tamen a Catholicis ſemper factum eſt; neque parem Ethnicis vexationum menſuram reddidiſſent Catholici; neque alia præſtare cupiebant, quæ nunc ſibi Phereponus fingit; atque adeo ſententia Auguſtini veterem Eccleſiam minime infamat.

Senſit Phereponus hæc ſibi illico reponenda eſſe; quare hanc nobis juſtam defenſionem eripere conatur, ita ſcribens pag. 521.

Non

non poterant dicere Chriſtiani, ſe Veritatis eſſe patronos, Ethnicos mendacii. Nam quamvis verum hoc eſſet, controverſia illa etiamnum pendebat, dum Ethnici contra ſentiebant; armaque eis in Chriſtianos, interea dum Chriſtiani ipſi fierent, ſuppeditabantur; nam dum ſe pro Veritate ſtare illi putabant, debebant ex Chriſtianorum ſententia vexare aliter ſentientes. Quamvis Ethnici ſe pro Veritate ſtare putarent, attamen Chriſtiani minus perſpicaces fuiſſent, & rationem convincendi, atque exarmandi ſuperſtitioſi furoris numquam prudenter iniiſſent, ſi perſequutionem omnem, quæcumque ſit, damnaſſent. Tunc enim Ethnici, qui ſeſe elumbes plane ſentiebant, quum eo res veniebat, ut Chriſtianos oſtenderent non pios, non veritatis patronos, ſe vero non impios, non mendacii ſectatores; vires reſumſiſſent, & fortiſſimos, immo ex una parte invictos ſe præbuiſſent adverſus Chriſtianam gentem. Nimirum dimiſſa quæſtione illa, utrobi, nempe, Veritas, & Religio vera ſtaret, lubentiſſime in alteram quæſtionem invaſiſſent, num, ſcilicet, improbanda ſit perſequutio quævis. Argumentis autem tum a naturali ratione, tum ab omnium populorum inſtitutis, tum ab ipſis Chriſtianorum ſanctiſſimis Libris, facile ductis, oſtendiſſent, licere Magiſtratibus legitimis perſequi & divexare, improbos ac impios, ut aut emendentur, aut juſtas dent pœnas. Nos contendimus, in hujuſmodi controverſia rationibus obruendos fuiſſe Chriſtianos. Quod profecto eorum apud Ethnicos bonam alioqui cauſam peſſumdediſſet, quaſi Chriſtiana gens, quam impiam atque ſuperſtitioſam illi credebant, ea falſa opinione eximere ſeſe voluiſſet debitis impietati ſuppliciis. Saltem, ut quiſque intelligere poteſt, difficilis illa quæſtio difficile compoſita fuiſſet, atque interim, dum componeretur, debacchari perrexiſſet confidenter in Chriſti gregem Paganorum furor. Reſtabat ergo, ut ad priorem quæſtionem, quam unam revera nos dicimus agitatam, regrederentur Religionis Chriſtianæ patroni, contemtoque Phereponi conſilio, hoc ſolum peterent, hoc probarent, nempe ab impietate, atque a ſuperſtitione nimium abeſſe Chriſti Fidem; impium contra, atque ſuperſtitioſum eſſe Idolorum cultum, atque Ethnicos pro Veritate minime ſtare. Si heic vincebant Chriſtiani, ex ipſorum Ethnicorum ſententia divexandi amplius non erant; non enim illos, qui ſe pietatis & veritatis cultores probabant, ſuppliciis addicendos Ethnici credebant. At hoc facile, & illico, & invicte oſtendere poterant Chriſtiani, vel Pherepono judice: tantum eminet ac patet ſupra Ethnicorum ſuperſtitionem veritas Religionis Chriſtianæ. Quod Chriſtiani tantum ſero profecerint, ſero ſævitiam Tyrannorum evaſerint: non ſuæ cauſæ infirmitati, non ſpreto Phereponi conſilio, tribuendum, ſed impotentiæ, & cæcitati Ethnicorum, quam heic pluribus deſcribere non vacat. Non ergo, ut Phereponus autumat, arma in ſemetipſos Chriſtiani ſuppeditabant Ethnicorum crudelitati, dum ſentiebant, licere perſequi impios; nam quum ſe impios non eſſe e veſtigio & evidenter oſtenderent, ſimul etiam perſequutioni modus erat illico faciendus. Miniſtraſſent potius rationem perpetuo ſæviendi, ſi (quod Phereponus eos feciſſe vellet) contendiſſent, ne in impios quidem & ſuperſtitioſos, & ſacrilegos licitum eſſe animadvertere, & inique vexari, quos ideo vexas, ut impietatem erroresque nefarios contra Divinitatem ejurent.

Non conquieſcit Phereponus, ſed hæc addit: *Si potuiſſent prævidere Ethnici, adfore aliquando tempus, quo morte mulctarentur Diis Sacra facientes a Chriſtianis Imperatoribus, nec ſine plauſu Epiſcoporum, licet alioquin in partes abiiſſent; Chriſtianos infamaſſent, quaſi factioſos & malos homines, qui non dicebant, quod ſentirent, quum Religionem liberam eſſe oportere clamitabant:* Tum orationem ſuam ita concludit: *Nec dubito quin Ethnici, qui ſupererant in Imperio Romano, & vicini etiam Idololatræ, ut Perſæ, talia Chriſtianis objicerent.* Male accidit vetuſtioribus Ethnicis, quod hominem acutum, qualis eſt Phereponus, illorum ætas ac ſuperſtitio non tulit. Eos enim iſte fortaſſe monuiſſet, ut in Chriſtianorum animos profundius inquirerent, ſeque diligentius liberarent a gente ſeditioſa, & vindictæ ſitim occultante. At nos æquius putamus, Ethnicos, ſi prævidiſſent, quæ vere a Chriſtianis Imperatoribus præcipienda erant, nulla infamia aſperſuros fuiſſe Chriſtianam ſui temporis gentem; & ſiquidem feciſſent, iniqua, ut ceteræ aliæ, fuiſſet hæc etiam accuſatio. Numquam enim clamitaverant Chriſtiani, non licere legitimis Principibus ſuperſtitionem & manifeſtam impietatem proſcribere, & ſalutaribus pœnis urgere impios ad meliorem ſententiam; ſed quidem ſuperſtitioſum & aperte ſacrilegum Idolorum cultum Chriſtiani appellabant. Deinde magna inter Ethnicorum & Chriſtianorum perſequutiones interceſſit differentia; quippe Ethnici invitos Chriſtianos coegerunt, Ethnicos vero invitos numquam coegerunt Chriſtiani veterem ſuam Religionem ejurare. Immo quæ capitalia ſupplicia memorat heic malevolenti animo Phereponus, in neminem decreta fuere, quod Ethniciſmo intime addictus eſſet, ſive quod Chriſto nomen dare detrectaret; ſed in eos dumtaxat, qui externum Ido-

lorum

Digitized by Google

lorum cultum, & nefaria ſacrificia, impiosque ſuperſtitionis illius ritus vetitos exercere palam deprehenderentur. Quamobrem inique talia Chriſtianis exprobraſſent Pagani, qui ſibi, quum rerum potiebantur, fas eſſe cenſuerant, invitos etiam Chriſtianorum animos cogere timore mortis ad ejurandum Chriſtum, & Idola colenda. Iniquiſſime autem tamquam ſeditioſos, & vindictam anhelantes dictitaſſent Chriſtianos, quos, uti Sanctus Cyprianus, Tertullianus, & alia antiquitatis monumenta teſtantur, obſequium & fides erga legitimos Reges potiſſimum commendavit, quamquam in eum numerum & in eas vires excreviſſent, ut Paganorum jugum excutere ſecuri jam poſſent, & quamquam tam male quotidie haberentur a ſæviſſimis Tyrannis, ut non deſtitui patientia ad miraculum accederet. Quare ſi Chriſtianis ea, quæ Phereponus ſibi perſuadet, objeciſſent Ethnici ſuperſtites, ipſi numquam ſane ad Chriſti Religionem inviti coacti: habebant Chriſtiani, quo eis ora ſtatim obſtruerent, ſeque a ſimulationis, & perfidiæ, & crudelitatis nota defenderent.

Quum non ſint, niſi ſuſpiciones inanes, & odii dumtaxat ac livoris teſtes, prætereo notas, quas Phereponus habet ad Serm. CCCLIX. Auguſtini. Alia nos vocant. Quam ſincera Catholicorum, ſaltem plerorumque, Caritas foret in Donariſtas, jam ſupra docuimus, & eorum temporum Hiſtoria luculentiſſime docet. In Animadverſionibus autem ad Cap. 1. §. 2. Libri contra Epiſtolam Manichæi exoſculatur Phereponus ea Auguſtini verba, quibus ſe a perſequutione alienum, & manſuetiſſimum erga Manichæos præbet. *Illi*, inquit Auguſtinus, *in vos ſæviant, qui neſciunt, cum quo labore verum inveniatur, & quam difficile caveantur errores. Illi in vos ſæviant, &c.* Sed oppido Cenſor dolet, Auguſtinum ad mortem uſque in tam pia ſententia non perſtitiſſe; nam hunc Librum ſcripſit Sanctus Doctor circiter Annum Chriſti 397. Anno autem 412. plane mutaverat mentem. Ne nos quidem inficias imus, quin pia fuerit illa Auguſtini ſententia; ejusque verba nos quoque alte in eorum animos immiſſa vellemus, qui nimio interdum rigore in Hæreticos ſæviunt, & perdere, quam ſanare malunt errantes. Verum debuit Phereponus oſtendere, impiam fuiſſe alteram ſententiam, in quam ſe meliori conſilio tranſiiſſe poſtea Auguſtinus ipſe fatetur. Nos æque piam, & Juſtitiæ conſonam, & præterea Eccleſiæ ipſisque pertinacibus atque phreneticis utiliorem ſæpe numero eſſe alteram etiam, dicimus. Ut enim pium eſſe poteſt facinoroſis parcere, & non ſævire in improbos, quia peccare humanum eſt, atque a vitiis criminibusque difficile abſtinere ſe poſſunt homines, virtutemque ſectari; ita pium, & æquum, & Reipublicæ, ipſisque ſceleſtis utile eſt, in eos interdum ſævire, ut aut ipſi, aut eorum exemplo ceteri emendentur. Neque aliter tum ſentiebat Auguſtinns, vel quum in priore ſententia fuit; ſiquidem ſcribit in eodem Libro Cap. I. *Dominum per ſervos ſuos regna ſubvertere erroris, & emendandos eſſe potius, quam perdendos* errantes. Ad emendandi autem rationem pertinere ait ſupplicia, exilia, orbitates, & moleſtias corporis. Cur vero mitiorem in Manichæos agendi formam probaret Auguſtinus, ipſe docet, quia olim ejusmodi errore deceptus difficillime ad lucem veritatis evaſit. Ceterum quum ait: *Illi in vos ſæviant, &c.* dubitare cogor, num reſpiciat ad juſtas punitiones, ſive ad ſalutares pœnas a legitimis Magiſtratibus in Hæreſim peſtilentiſſimam decreras; an potius ad rationem diſputandi, eosque coarguendi, quæ quum aſpera & ſæva eſſe poſſit, lenis tamen potius Auguſtino uſurpanda videtur. *Ego*, inquit Cap. 3. §. 3. *ſævire in vos omnino non poſſum, quos ſicut meipſum illo tempore, ita nunc debeo ſuſtinere, & tanta patientia vobiſcum agere, quanta mecum egerunt proximi mei, quum in veſtro dogmate rabioſus & cæcus errarem.* Auguſtinus certe ſævire flagris, & caſtigationibus in Manichæos non poterat; poterat quidem diſputatione, ac Libris. Quodcumque tamen intelligas, certe nuſquam ibi Auguſtinus damnat, uti Phereponus ſibi perſuaſit, promulgatas a Chriſtianis Imperatoribus in Manichæos leges. Quod autem Phereponus miratur, ab Auguſtino cœptas eſſe probari Hæreticorum perſequutiones, eodem tempore, quo Gratiæ ineluctabilis inſpirationi omnes bonas hominum actiones tribuere cœpit: jam diximus, divinam Gratiam prædicationibus, cohortationibus, miraculis, & ipſis etiam ſalubribus vexationibus uti, ut viam ſibi ſternat in hominum corda, quibus numquam adimit eſſentialem Voluntatis libertatem. Valde autem fallitur Cenſor, *ſi ineluctabilis gratiæ* nomine ſignificare vult, *neceſſitantem* (ita liceat loqui) & Calvinianam gratiam Auguſtino placuiſſe. Non alia heic ei fuit ſententia, quam Catholicæ Eccleſiæ, ut jam doctiſſimi viri demonſtrarunt; quare nil mirum, ſi cum ea Auguſtinus componeret ſententiam de juſte adhibendo rigore in pervicaces Hæreticos.

Digitized by Google

CAPUT XI.

Donatiſtæ multorum criminum rei, & puniendi quoque ex Legibus politicis. Probata ab ipſo Deo moderata Hæreticorum vexatio. Inepta declamatiuncula a Pherepono affićta veteribus Chriſtianis, qui perſequutionem Ethnicam ideo injuſtam vocabant, quia pro impietate erat. Maxima diſparitas inter Ethnicos, & Chriſtianos Imperatores, quod eſt ad vexationem ſubjećtæ gentis. Ad ſummas poteſtates pertinet coercere impios, & a vera Religione devios.

Libenter jam dimitterem iſtam quæſtionem, ſi Phereponus, quem nimium urunt Dordracenæ Synodi tempora, & parium infortuniorum timor, finem loquendi hac de re facere poſſet. Tamquam ergo nihil hactenus attuliſſet, in Auguſtinum animoſius iterum inſurgit, quum hujus Librum primum contra Epiſtolam Parmeniani commentatur. Decreverat Conſtantinus Auguſtus in Donatiſtas, non ſemel in Cæciliani accuſatione falſi convićtos, animadvertere. Hoc immaniter, & Oſio Epiſcopo ſuggerente, a Conſtantino factum, criminabatur Parmenianus. Iterum Hæretico ſuccinit Phereponus pag. 602. & ait: *Donatiſtæ propterea occidi non debuerunt, quod de Cæciliano probare non potuerant, traditorem fuiſſe, aut a traditoribus ordinatum; vel quod ſeceſſionem feciſſent, quamvis immerito, a reliquis Eccleſiis Chriſtianis; ſi modo legibus civilibus ceteroqui parerent. Hæc delićta & vulnera mitioribus remediis curanda fuerunt.* Quaſi civiles Leges graviſſime non lædat, qui calumniis alterum petit; quaſi ſeveriſſimæ pœnæ ab iiſdem Legibus propoſitæ antiquitus non fuerint contra Calumniatores, & falſos accuſatores, eosque potiſſimum, qui *ultimo judicio ſuperati, Imperatorem gratia corruptum fuiſſe criminabantur*, quales, ut ex Auguſtino intelligimus, Donatiſtæ fuere. Quo autem ſupplicio dignos ex ipſis etiam civilibus Legibus non reputaret Conſtantinus Donatiſtas, qui ad judicium ſuum toties appellarant, toties falſi convićti fuerant, & tamen Imperialia Decreta flocci facientes, quaſi cauſam obtinuiſſent, furioſo Schiſmate (cui falſa ipſa accuſatio originem dederat) tam pervicaciter Eccleſiam dilaniare atque infamare pergebant? Attamen Conſtantinus, ipſius forſitan Oſii precibus delinitus, longe mitiori ſententia, quam mererentur, Donatiſtas compreſſit, uti ex Hiſtoria conſtat: quod non ſatis conſideraſſe, aut conſiderare noluiſſe Phereponus videtur.

Capite IX. ejuſdem Lib. 1. contra Epiſtolam Parmeniani de Hæreticis ita ſcribebat Auguſtinus: *In quo ex occulto imperio Dei, per manifeſtum hominum imperium, multa quibus coercerentur ſeveriſſime conſtituta ſunt; nec ſolum Hæreticis, quoquo modo ſaltem Chriſtiano nomine dealbatis, ſed etiam ipſis Paganis, &c.* In hunc locum ita ſcribit Phereponus pag. 603. *Rectius dixit Auguſtinus, quam putabat, occultum eſſe imperium Dei de vexandis Hæreticis; nam profećto adeo in Apoſtolorum ſcriptis latet, ut nec ipſe, nec alius quiſquam id proferre adhuc potuerit.* Tum addit, eo latente imperio, excuſari non poſſe Chriſtianos Imperatores, *qui Ethnicos imitati, meras opiniones pro delićtis habuerunt*, & contra ſentientes gravibus pœnis affecerunt. Non enim res tanti momenti, *& cujus ſunt tam horrendæ ſequelæ*, umquam a Chriſtianis tentanda erat, Deo non tantum tacente, ſed etiam tot & tantis de amore in univerſum humanum genus iteratis præceptis, & diſertiſſimis verbis rem vetante. Quod eſt ad Auguſtini verba, nemo non intelligit, *occulto Dei imperio* ſignificari internam illam inſpirationem, qua Deus cum Reges tum ceteros homines ad optimas & juſtas leges condendas, & ad virtutis opera occulte ſolicitare ſolet. Phereponus vero *imperium Dei*, ſive præceptum, de vexandis Hæreticis aperte conſcriptum in Apoſtolorum Libris exigit ab Auguſtino, quaſi ab Apoſtolis omnia Regum jura Literis conſignanda fuerint; quaſi jus Regum in pervicaces Hæreticos, ſibi atque Eccleſiæ ſubjećtos, ex ipſis Apoſtolorum, aliarumque ſacrarum Literarum locis, rite non deducatur, & luculentiſſime demum non perſuadeatur a rećta Ratione. Certe Hæreticorum vexatio res magni momenti eſt; ſed nos nullas inde *adeo horrendas ſequelas* novimus, aut ſaltem non alias, quam quæ comitantur vexationem juſtam malorum ac improborum hominum. Ut enim iſtos ad meliorem frugem, ita illos ad meliorem mentem Magiſtratus legitimi, diſpari tamen ſeveritate gene-

Digitized by Google

genere, pertrahere nituntur. Quod quum accidit, (& ſæpe de Hereticis accidiſſe notum eſt), optima eſt vexationis adhibitæ ſequela tum homini emendato, tum Regi emendanti: quæ certe optima ſequela longe ſuperat & penſat quæcumque Phereponus afferre contra poſſit. Homini autem non minus timendum ſibi eſt ex impiis opinionibus, ex contemtu Eccleſiæ, ex Hæreſi & Schiſmate, quam ex malis moribus. Proinde vituperare non poteſt moderatas Imperatorum Leges in Hæreticos, niſi qui pravas de Religione opiniones nihil hominibus, nihil Eccleſiæ veræ, nihil Reipublicæ nocere ſentit, & iniquum putat urgere errantes, & pervicaces ad veritatem dignoſcendam atque amplectendam, ſive cuſtodiendam. Neque vero quod tot præceptis amorem in humanum genus expoſcat Deus, idcirco vexationes moderatæ in Hæreticos interdictæ dicendæ ſunt. Nam ideo reipſa nos illas ab ipſo Deo probatas affirmamus, quia ex amore ſive caritate in Hæreticos exercentur, quos non minus quam nos veritatis affeclas & erroris expertes vellemus, ut ipſi quoque nobiſcum Deo miſerante ab ira ventura liberentur. Amat & qui caſtigat. Innumera id exempla oſtendunt, & Judicum in primis, qui juſtis pœnis nocentes plectunt, ut perverſas eorum voluntates ſanent. Alioqui ne morum quidem crimina Deus amantiſſimus hominum aut punita vellet, aut ipſe puniret. Sed quod Cenſorem iſtum in tot paralogiſmos conjicit, illud eſt, quod tam Ethnicorum, quam Catholicorum, atque Hæreticorum ſententias de Religione pari gradu habet tamquam meras *Opiniones*, hoc eſt, a certitudine æque diſſitas: qua in re an non ipſe, qui tamen ſe Chriſtianum dicit, deſipiat, Eruditi judicent.

Ad Ethnicos Phereponus ſe rurſus confert, quos capitali ſupplicio, ſi ſacra Diis ſuis feciſſent, mulctandos, decretum eſt ab Imperatoribus Chriſtianis. Crudelem appellat Cenſor, & Chriſtiana manſuetudine prorſus indignam hanc Legem. Auguſtino autem hujuſmodi edicta laudanti talia reponit Phereponus pag. 603. *Hæc ſi poſſent laudari, omnia a Chriſtianis, per tria prima ſæcula, dicta contra perſequutionem Religionis cauſa, quaſi ſtulta aut mala fide dicta, eſſent habenda. Stultum enim fuiſſet id oppugnare, quod æquiſſimum eſſe putares, nam non perſequutio ipſa quaſi per ſe mala, potuiſſet ab iis oppugnari, ſed tantum, quæ fieret contra recte ſentientes*. Crambem recoquere nos cogit Phereponus, & reponere, oppugnatam a Chriſtianis fuiſſe non omnem perſequutionem, ſed eas tantummodo, quæ exercentur in veræ Religionis perniciem, ac in tutelam impietatis. Id ergo olim oppugnabant Chriſtiani ſuis vocibus & ſcriptis, quod iniquiſſimum eſſe putabant, quum nempe ab impiis Ethnicis in Chriſtianos recta ſentientes fieret; æquiſſimum vero putabant, ſi pro veritate contra errorem factum fuiſſet. Quæ heic quæſo umbra ſtultitiæ? At inquit Phereponus: *Cupiebant Chriſtiani ab Ethnicis, dum Ethnici erant, omnem perſequendi animum abjici; hoc eſt, ſe ab iis non vexari, quamvis Ethnici crederent eos in errore verſari, quod multis locis probari poſſet*. Nos expectabamus teſtem, aut rationem aliquam, quibus demonſtraretur, Chriſtianos omnem olim, quæcumque eſſet, perſequutionem deteſtatos. Phereponus affert id ſolum, quod in quæſtione eſt. *Multis locis*, inquit ille, *probari id poſſet*. Cur tam avarus eſt, ut ne unum quidem producat? At nos legimus Chriſtianorum veterum Apologias, Juſtini, Athenagoræ, Minutii, Tertulliani, Cypriani, & ſimilium, & nihil tale reperimus. Toti illi ſunt in demonſtranda veritate & probitate ſuæ Religionis, in calumniis evertendis, in Ethnicorum impietate, ac injuſtitia prodenda: quo facto rectiſſime concludebant, iniquam eſſe perſequutionem, quam ſuſtinebant, atque adeo ab ipſa ceſſandum.

At Phereponus, lubenter dimiſſis veterum teſtimoniis, mirabilem rationem loco eorumdem de ſuo penu educit, ita ſcribens: *Quod ſi Chriſtiani perſequutionem non improbabant, ſi modo a recte ſentientibus in errantes exerceretur; oportuiſſet eos, ſi animum nudare voluiſſent, ſic Ethnicos alloqui: Nunc quidem, dum infirmiores ſumus, o Ethnici, a vobis diſſentientes clementer ferri cupimus. Sed ſi quando rerum potiemur, ne fallamini, non eamdem clementiam vobis præſtare ſtatuimus: Aras, Templa, ac ſimulacra omnia evertemus, ſacrificiaque veſtra ita vetabimus, ut ſacra Diis veſtris facere vobis capitale futurum ſit. Interea vos oramus, ut erga nos clementer vos geratis, dum ſuperiores eſtis, quamvis, ſi umquam Imperatores Chriſtianos habere poſſimus, vos quaſi impios ſimus interfecturi, ſi Religionis veſtræ cultum tueri velitis*. Poſt hunc locum, quem integrum afferre placuit, ne ſita in ipſo victoriæ ſpe fraudaretur Phereponus, nemo, ſi eidem credimus, non intelliget, aliter quam Auguſtinus ſentire debuiſſe Chriſtianos vetuſtiores. *Hæc enim*, inquit Cenſor, *ſunt neceſſaria ſententiæ Auguſtinianæ conſectaria*. Nos vero nullum aliud conſectarium tam elegantis orationis a Pherepono confictæ videmus, niſi Phereponum ipſum in declamatoriis coloribus addiſcendis non fruſtra collocaſſe tempus. Nam qui trutina ſe-

veriore ſententiam Auguſtinianam expendunt, hæc tam *neceſſaria conſectaria* aſſequi intellectu non poſſunt. Primo ergo dicimus, veterum quoque Chriſtianorum ſententiam fuiſſe, licere Magiſtratibus legitimis coercere impietatem, ac ſuperſtitionem, quæ vere talis eſſet. Pro iis *multis locis*, quibus contrarium oſtendi poſſe, ajebat quidem Phereponus, in ſpeciem minans, ſed non ſine induſtria a proferendis abſtinens, nos pauca dabimus. Juſtinus Martyr in Apologia ſecunda, quæ nunc ab eruditis prima dicitur: *ἡμεῖς μὲν γὰρ πρὸς οὐδενὸς πείσεσθαί τι κακὸν δύνασθαι λελογίσμεθα, ἢ μὴ κακίας ἐργάται ἐλεγχώμεθα, ἢ πονηροὶ διεγνώσμεθα*, Id eſt: *Noſtra*, inquit, *ratio eſt, a nemine nos quidquam mali pati poſſe, ſi non aut malefici coarguamur, aut pravi cognita cauſa judicemur eſſe*. Infra ſubdit: *Oramus, ut quæ Chriſtianis objiciuntur crimina, inquirantur; atque ſi ita ſe habere probata fuerint, pro eo atque par eſt, puniantur, ſeu potius, acrius etiam puniantur*. Præcipuum autem crimen Chriſtianis objectum, Impietas ac Irreligio fuit. Quare Juſtinus ab iſto in primis purgat Religionem Chriſtianam, ejusque cultores, atque doctrinam. In eadem verba ſcribit Athenagoras in Legatione pro Chriſtianis. *Trium flagitiorum infamem rumorem de nobis ſpargunt: Impietatem, Epulas Thyeſteas, concubitus inceſtos. ἀθεότητα, Θυέστεια δεῖπνα, οἰδιποδείους μίξεις. Quæ ſi vera ſunt, nulli vel ſexui, vel ætati parcite, ad pœnas rapite, &c.* Tum rogat, ut ſi commenta hæc ſint, atque calumniæ, a ſæviendo temperent contra juſtitiam. Rogat, ut de Chriſtianorum vita inquirant, quam innocentem invenient, & de eorum opinionibus, quas veras & pias non cognoſcere nequibunt. Impietatis autem calumniam ſibi primo loco ſuſcipit diluendam.

Num ergo perſequutionem quamcumque, an illam tantummodo, quæ contra probos, pieque ac recte ſentientes fit, damnarent Chriſtiani antiquiores, ex his judicent æqui Lectores. Tertullianus itidem, quamvis una cum aliis merito conquereretur, a Romanis Chriſtianos propter diverſas de Diis opiniones tam crudeliter vexari, quum tamen reliquis Philoſophis in Imperio Romano liberum foret, quæ vellent de Diis, & de Religione Ethnica ſentire: idem, inquam, Tertullianus Cap. X. Apologet. agnoſcit, Chriſtianos jure ac merito fore plectendos, ubi falſa & impia eſſe oſtenderetur eorum ſententia de Diis. *Scimus*, inquit, *Deos non colendos. Itaque Sacrilegii, & Majeſtatis rei convenimur. Summa hæc cauſa, immo tota eſt, & utique digna cognoſci, ſi non præſumptio, aut iniquitas judicet: altera quæ deſperat, altera quæ recuſat veritatem*. En quo in loco ſtatuat ille totum quæſtionis cardinem. In opinionum videlicet examine. Si vera de Diis ſentiant Chriſtiani; injuſta vexatio fuerit. Sin impia & ſacrilega; tum juſta perſequutio. Addit propterea. *Exigere debetis, uti probemus, non eſſe illos Deos, & idcirco non colendos; quia tunc demum coli debuiſſent, ſi Dii fuiſſent. Tunc & Chriſtiani puniendi, ſi quos non colerent, quia putarent non eſſe, conſtaret illos Deos eſſe*. Quibus ex verbis plane videas, non ſolum non improbatas, ſed probatas a veteribus Chriſtianis perſequutiones, quum contra errorem ac impietatem fiebant; quæ ipſa Auguſtini ſententia eſt.

Ergo non inquiat Phereponus, quæcumque ab iis Chriſtianis dicebantur contra perſequutionem adverſus ſe commotam, mala fide fuiſſe dicta. Damnabant ii atque deteſtabantur perſequutionem injuſtam, qualis apertiſſime erat, quæ contra eosdem fiebat; non autem damnabant, quę juſte fieri poterat contra patentiſſimam Ethnicorum impietatem. At Phereponus reponit: Ergo animus erat Chriſtianis perſequendi, quum poſſent, Paganos, & *oportuiſſet eos, ſi animum nudare voluiſſent*, ad Ethnicos loqui concinna illa oratione, quam nuper ex ore ipſius excepimus, *aut certe nihil obſtabat, quominus eorum dicta ſic interpretarentur Ethnici, ſi Chriſtiani credebant, quod hiſce temporibus credebat Auguſtinus*. Mirum eſt, hominem acutum nondum perſpexiſſe, aut perſpicere non potuiſſe, quantum interſit inter ſentientem, licere aliquid facere, & volentem, ſive cupientem facere id quod licitum creditur. Chriſtiani veteres utique arbitrabantur, fas eſſe impios vexationibus moderatis ad meliorem ſententiam incitare. At quis Logicam veram edoctus inde veluti neceſſarium conſectarium deducat: ergo & cupiebant perſequi impios? Innumera ſunt, quæ facere licet; & tamen homines facere neque cupiunt, neque volunt, quia & ipſum non facere licitum eſt. Ridiculum præterea eſt, eam Chriſtianis affingere orationem, quum Chriſtiani illi nondum ſcirent, an opus aliquando futurum foret ſuppliciis ad cohibendam Ethnicorum ſuperſtitionem; & an Ethnici omnes Chriſti Fidem ultro non eſſent amplexuri; & an Imperatores ſibi addictos tam cito habitura eſſet Chriſtiana Religio. Deinde num ſpectabat ad privatos Chriſti fideles dicere: *Nos ſtatuemus, nos evertemus, nos vetabimus*, nos perſequutionem faciemus? Regum, non privatorum, iſta ſunt jura; & velle talia ad Reges pertinet, non ad ſubjectos. Neque adeo inepti erant Chriſtiani illi, ut incertam voluntatem Imperatorum futurorum tam

cir-

Digitized by Google

circumſcripte, tam fidenter in Ethnicos interpretatur, quum ne certum quidem ſibi foret, quis rerum ſtatus futurus eſſet, quum Eccleſia hujuſmodi Imperatores habitura erat. Quod ab Ethnicis interrogati reſpondere poterant, illud erat: An Imperatores, (ſi quando ſocietas Chriſtianorum habebit) contra vos aſperi quicquam ſint conſtituturi, nos latet. Scimus quidem, ſi id ab ipſis fiet, licite faciendum ex veſtra ipſorum opinione, qua fas licitumque creditis impios & ſacrilegos vexare, ut ad Veritatem aſſurgant. Quod eſt ad nos, paratiſſimi ad oſtendendum ſumus, & evidenter oſtendemus, ſi nos audire ſuſtinebitis, ſi æquas aures præbebitis rationibus, unam noſtram Religionem Veritatis & Pietatis eſſe Magiſtram; atque adeo nullum vobis juſtum eſſe titulum tam crudeliter ſæviendi in Chriſtianam gentem.

Sed quod Phereponianæ declamationis abſurdum auget, eſt comparatio inſtituta inter perſequutionem ab Ethnicis in Chriſtianos, & alteram a Chriſtianis in Ethnicos commotam, quam poſtremam Phereponus invidioſiſſime commemorat, & lepide ex ipſo Chriſtianorum ore audire nos facit. Neminem ex Ethnicis interficiendum ſanxere Chriſtiani Imperatores, quod Ethnicismo adhæreret, quod Superſtitionem minime ejurare vellet, quod Religionem Chriſtianam non amplecteretur. Vel Honorii, & Auguſtini tempore ingens Paganorum copia pacifice agere ſinebatur intra fines Imperii Romani, & in ipſa Urbe; immo ad Conſulatum usque aſcendebant Proceres aperte Pagani. Quid heic quæſo ſimile cum perſequutione teterrima ab Ethnicis tamdiu facta, cujus erat ſcopus invitas Chriſtianorum voluntates, ſine rationum pondere, & ſolo mortis metu, cogere ad abnegandum Chriſtum, & ad colendos mortuos Deos? Quid ergo adverſus Ethnicos ab Imperatoribus Chriſtianis conſtitutum eſt? Nempe externum Ethnicæ Religionis, ſive ut melius dicam, publicum Superſtitionis exercitium Cæſarea lege interdictum, & capitale ſupplicium contra inobſequentes propoſitum fuit. Hanc legem *crudelem, & Chriſtiana manſuetudine prorſus indignam*, Pherepono appellare placet. Verum vel ex ipſis Hæreticis Principibus nemo licitum ſibi nunc non putat, cum externum cultum publicumque exercitium interdicere illarum Religionum, quas impias & ſacrilegas eſſe credit, tum inobedientes extremis plectere rigoribus. Petat homo ille a Batavis ſuis, ab Anglis, & reliquis Proteſtantibus, num id facere liceat, quando licitum ſibi omnes duxerunt (in hoc tamen errantes) a ſuis proſcribere finibus ipſius Catholicæ Religionis exercitium: quam, utut cæco odio ferantur, comparare numquam audebunt cum impia & manifeſta Paganorum ſuperſtitione. Præterea videat novus iſte Patronus Ethnicismi, quei nunc audeat crudelitatis poſtulare Imperatores, quod in ſuo Regno tolerare noluerint publicum Idolorum cultum, quem tantopere execrantur divinæ Literæ, & eradicandum jubet Deus; & non eradicare quum poſſis, crimen eſt, intacta tamen in hominibus ſubjectis arbitrii libertate relicta. Talia ab homine Chriſtiano, & nequaquam hebete, expectanda non erant; eoque minus, quod ipſos Chriſtianos ita loquentes inducat, ut videantur liberas Ethnicorum voluntates olim coegiſſe ad Chriſti Fidem, & multis cædibus eorum fregiſſe contumaciam: quod falſiſſimum eſt.

Pergit Phereponus pag. 603., & adverſus Auguſtinum demonſtrare conatur, minime pertinere ad Imperatorum poteſtatem coercere, vel punire impios, & a Religione vera alienos. Inquit autem, ſummis Poteſtatibus demandatam ſolum fuiſſe Legum civilium, & publicæ tranquillitatis tutelam; nullam vero ſocietatem eſſe, quæ iisdem Poteſtatibus detulerit *curam opinionum, præſertim Theoreticarum, ita ut eas ſanciant, quæ ipſis placebunt, proſcriptis omnibus aliis, atque auctoritate ſua, & armis, ſi neceſſe ſit, e Republica eliminatis*. Tum addit, neminem tam inſanum eſſe, qui putet ſibi neceſſe eſſe ſequi opiniones ſummæ Poteſtatis; alioquin innumera inde conſequerentur abſurda. Sed quid attinet ultra immorari in illius rationibus referendis? Quæcumque ille habet, quadrare forſitan poſſunt in Batavorum, & Anglorum πολιτείαν, apud quos ſæculares Poteſtates, ſive civiles Magiſtratus, ſibi jus perperam arrogant dirimendi Religionis negotia atque controverſias; & apud quos (ſi principia ſequi velint, propter quæ a Catholica Eccleſia ſeſe disjungere licitum putarunt) nullis Conciliis, & ne ipſi quidem Eccleſiæ ſuæ, in Fidei cauſis, certa ab errore immunitas tribui poteſt. Apud illos, inquam, jure conqueri poteſt Phereponus Arminianus, quod Arminianos Hæreticos Calviniſtæ potentiores minis & pœnis olim a ſententia dimovere voluerint, quum certe ſecundum eadem principia magis iſti quam illi de veritate ſuarum opinionum certi eſſe non poſſint. Et nos habemus, quod Prudentius περὶ στεφ. de Gallieni Cæſaris edicto habet.

Da-

Digitized by Google

Damnes, ſi ſapias, anile dogma.
Juſſum eſt Cæſaris ore Gallieni.
Quod Princeps colit, colamus omnes.

Verum hæc neque in Religionem Catholicam, neque in Catholicos Imperatores quidquam conveniunt. Nemo noſtrum dicit, nos ſequi oportere ſummarum Poteſtatum Religionem, quæcumque ſit; nam Regibus terræ numquam Deus pollicitus eſt, eos in Veritatis partibus ſemper futuros, neque eorum judicio dimiſit Religionis veræ criterium. Eccleſiam dicimus audiendam & ſequendam eſſe. Evidenter oſtendimus, contra Ethnicos aliasque a Chriſto averſas gentes, veram in iſta Eccleſia Religionem reperiri; & adverſus Hæreticos æque evincimus, huic uni Eccleſiæ concedendum, & obtemperandum eſſe in quæſtionibus & judiciis ad Religionem pertinentibus. Huic igitur Eccleſiæ ipſi quoque Reges parent, nihil in hoc a ceteris Chriſtianis diſſimiles; ſed ipſorum Regum eſt cum Religionem iſtam veram, tum Eccleſiam ipſam, ejusque unitatem auctoritate ſua tueri. Ut igitur verum eſt, ſummis ſæculi Poteſtatibus numquam conceſſum fuiſſe jus decernendæ Religionis veræ, aut ineluctabilis judicii ferendi de opinionibus ad Religionem ſpectantibus; ita falſum eſt, ad ſummas ipſas Poteſtates non pertinere defenſionem cæleſtis Religionis, & unitatis Eccleſiaſticæ. Primum Reipublicæ vinculum Religio eſt; & nihil magis hominum intereſt, quam aut veram ipſam Religionem cognoſcere, aut in ipſa permanere, quum & ideo in mundum invehantur, corporique copulatæ heic peregrinentur animæ, ut Deo vero ſerviant, & intelligant quid de ipſo ejusque operibus credendum, quisve ei cultus ſit exhibendus. Nemo ergo non videat, non a populis tantum, ſed ab ipſo Deo demandari Principibus curam arcendæ impietatis, & ſervandæ ac propagandæ Religionis illius, quæ certa & divina probari poteſt; quippe quod aperte in civilem animorum concordiam, in Dei honorem, atque in incredibilem utilitatem populorum poſt mortem, cura iſta redundet. *Quis mente ſobrius* (utar Auguſtini verbis in Ep. 185. Cap. V. §. 20. olim 50.) *Regibus dicat: Nolite curare in Regno veſtro, a quo teneatur, vel oppugnetur Eccleſia Domini veſtri? Non ad vos pertineat in Regno veſtro, quis velit eſſe ſive religioſus, ſive ſacrilegus: quibus non poteſt dici: Non ad vos pertineat in Regno veſtro, quis velit eſſe pudicus, quis impudicus?* Usque adeo autem verum eſt, Religionis tuendæ curam ſummis Poteſtatibus traditam, & velut a natura inſitam eſſe, ut vix ulla oſtendi poſſit Reſpublica, quæ contra impietatem, contra violatores ſuæ Religionis, Leges aliquas non condiderit, quamquam illa ſæpe Religio falſa ac ſacrilega fuerit.

CAPUT XII.

Poſito in Regibus jure vexandi impios, nulla Chriſtianis, aut ſaltem Catholicis imminere debent incommoda apud Ethnicos & Muhammedanos. Religio Chriſti manifeſte vera, eamque tueri pertinet etiam ad Reges. Pœnæ utiles, ut Hæretici in veritatem attentius oculos convertant. Quam ſanctitatem in ſubjectis exigere debeant civiles Leges. Diſſenſiones in Religione politico quoque regimini noxiæ. Lactantii locus explicatus. Eccleſiæ Catholicæ aperta veritas, & potiſſimum in controverſia cum Donatiſtis.

AT, inquit Phereponus pag. 603. *Si dixeris, non licere errantibus poteſtatibus facere, quod licet recte ſentientibus, in labyrinthum inextricabilem te conjicies. Nam quis demum judicabit heic de errore? Credunt Ethnici, credunt Muhammedani, credunt Hæretici Principes te errare, qui te putas recte ſentire; ac proinde te vexare debebunt, niſi forte velis tibi ſoli ab omnibus credi, a te vero nemini; quod furioſum eſſet.* Quæſtio noſtra eſt, num Regibus liceat moderatis vexationibus impios & a veritate Fidei alienos ſolicitare ad amplectendam Religionem veram. Magnum incommodum, ſi id licere affirmemus, inde minatur Phereponus; arrepta enim hac ipſa opinione, Ethnici, Muhammedani, ac Hæretici Principes, quibus perſuaſum eſt, ſe bene ſentire, ceteros vero a germana Religione abeſſe, in poſterum ſibi jus tribuent debacchandi

Digitized by Google

chandi in recte ſentientes. Fateor & ego non leve futurum hujuſmodi incommodum. Sed velim ſcire, num Phereponus putet, aliquid deſinere eſſe licitum ac bonum non alia de cauſa, quam quod eadem ipſa re impii & ſceleſti illicite ac male utantur, aut uti poſſint. Licita & bona eſt auctoritas legitimis Principibus delata puniendi ſontes & facinoroſos. Certe a ſua bonitate jus iſtud non cadit, quod ſive mali, ſive errantes Principes inſontibus quandoque noceant, aut nocere valeant. Religionem veram amplecti, defendere, perſuadere ceteris, & propagare, optimum cæloque gratiſſimum eſt. Num idem dicendum de amplectentibus, tuentibus, ſuadentibus, atque propagantibus Religionem falſam, ſive Superſtitionem? Iſtudne malum facere potis eſt, ut illud ceſſet, quod prius erat, bonum eſſe? Non ergo evincit Phereponus, injuſtam illicitamve eſſe impiorum & prave in Religione ſentientium vexationem, eo quod eadem auctoritate poſſit & impius in bene ſentientes uti. Sed eo ſemper deveniendum, ut quæratur, quis veram tueatur Religionem, & quis ab ipſa aberret.

Attamen, inquit ille, quis Judex erit? cui potius credendum? cur tibi uni cedendum, quum tu nemini concedere velis? Quid autem aliud heic agit Phereponus, niſi ſe conjicere in intoleranda illa abſurda, quæ non ita pridem monuimus eſſe omnino vitanda? Nempe non ſine gravi ignominia Chriſtianæ Religionis neceſſe eſt ille ſibi fingat, ita doctrinæ & Eccleſiæ, quam Salvator tradidit, atque fundavit, occultam eſſe Veritatem, & lucem, ſive tam parum evidentes parumque manifeſtas eſſe rationes Fidei noſtræ, ut *furioſus ſit* (verbis Phereponi utor) qui ſibi Chriſtiano ab Ethnicis, Judæis, atque Muhammedanis credi, ipſe vero nemini ex illis credere velit. Quis non miretur, ac doleat, ab homine, qui ſe Chriſtianum dicit, furentes appellari Chriſtianos, quum ſibi de veritate Religionis noſtræ tot ac tam invicta argumenta ſolidaſque rationes proferentibus credi a ceteris volunt. Quid Chriſtiani nominis hoſtes pro ſe in poſterum non dicant, ſi nunc pertinaciæ ſui erroris ita plaudentes inveniant ipſoſmet Chriſtianos? Deinde ex Phereponi ſententia conſequens erit, excuſandos eſſe, aut excuſandos credere ſe poſſe, quibus Chriſti Religio non arridet, & contra Superſtitio placet; nam de vera Religione nemo in terris Judex eſſe poteſt, & *oportet, unuſquiſque ſequatur & faciat, quod veriſſimum & optimum, ex animi ſui ſententia, ei videtur.* Hæc ſunt Phereponi verba, poſt quæ neſcio, quei damnare ille amplius pergat immanem & injuſtam Ethnicorum ſive Judæorum crudelitatem in Chriſtianos, nedum juſtam & moderatam Catholicorum ſeveritatem in averſos a Religione vera. Quippe tum his, tum illis optimum ex animi ſententia videbatur perſequi gentem, Deo, ut credebant, inviſam; ipſique Deo ſe præſtare obſequium arbitrabantur, quum a ſe diſſentientes plectebant.

Reliqua perquam horrenda conſectaria, quæ hinc fluunt, iterum exponere opus non eſt. Intelliget ipſe Phereponus, ſi animo minus nobis infenſo in ſuarum opinionum effrenem licentiam inquiret. Quod ſi, ut Chriſtiani toties oſtenderunt, & facile adhuc demonſtrare valent, evidenter Ethnici, Muhammedani, ceterique id genus homines Veritati repugnant; neceſſe eſt etiam, evidenter cognoſcere poſſint, ſe in Juſtitiam peccare, quoties Chriſtianos ſanctiſſimæ Religioni addictos perſequuntur, & perſequi licitum putant. Neque porro minus conſtare poteſt, Hæreticos in errore verſari, ſimul ac eorum doctrina & credendi methodus, exigitur ad conſtantiſſimas ac certiſſimas regulas Catholicæ Fidei. Quæ quum ita ſint, ubi Principes Ethnici, Muhammedani, ac Hæretici vexare inſtituant Chriſtianam atque Catholicam gentem, tanto ſe crimine illi obſtringent, quantum crimen eſt apud Deum, ab ipſa Religione Chriſti & ab Eccleſia Catholica abeſſe ac defeciſſe. Catholicis vero tunc exerendæ ſunt rationes cum Fidei noſtræ, tum alienæ injuſtitiæ; quibus ſi nihil proficiatur, & errare ac ſævire pergat cæcus perſequutor: arma patientiæ tum expedienda ſunt, & illa Apoſtoli verba alte animo committenda: *Omnes, qui in Chriſto pie vivere volunt, perſequutionem patientur*. 2. Tim. III. 12. Non alia ratione, non alio clypeo ſeſe tutati ſunt veteres Chriſtianæ Religionis Athletæ.

Sed nullamne, inquies, curam Religionis gerere debent Principes? Ita ſe interrogat Phereponus, atque ita ſibi reſpondet pag. 603. *Maximam & quæ in hoc potiſſimum ſita eſt, ut ne quis Religionis cauſa alium vexet, aut male habeat, &c.* Ne nos quidem dicimus, vexari quemquam Religionis cauſa debere ſine auctoritate Principis. At hoc miſſum faciamus. Si igitur Phereponi judicio ſtandum eſt, nullam fere aliam Religionis curam gerere Principes debent, niſi ut cuicumque ſubjecto liceat quam velit Religionem pacifice tueri. Dum ſibi legibuſque civilibus morigerum habeat populum, cetera Princeps contemnat, & pro nihilo ducat, Deum blaſphemari, ſacrilegis ritibus creaturas adorari, Chriſtum fabulis accenſeri, ejuſque veram

Eccle-

Digitized by Google

Eccleſiam, & Sacramenta ut lubet proſcindi. Scilicet, ſi Pherepono credimus, nullam ferme Religionis curam gerere debet Princeps, ſed tantum politicæ ac temporalis tranquillitatis, quam diverſarum Religionum cauſa turbari ipſe numquam ſinet. En ut ſolum temporalia Phereponus ſapit. Sed oblitus eſt, ut puto, in ſacris Literis Moſem, Phinees, Heliam, Jehu, Ezechiam, Joſiam, & alios laudari propter pietatem, quod aut lucos, & Templa Idolorum diſjecerint, aut impiis ſublatis cultum ac Religionem Dei veri propagarint. Oblitus eſt, Religionem præcipuum eſſe bonum humani generis, politice etiam conſiderati. Neque perſpexit, aliter Regem, quia homo eſt, aliter quia Rex eſt, & Rex Chriſtianus, inſervire Deo, ac æternæ hominum felicitati, debere. Quod ſi hominum ſingulorum virtus eſt, & quoddam etiam debitum, Veritatem cognitam propagare, ac bonum diffundere, erroremque atque ſuperſtitionem auferre: quanto magis Regum munus id erit, quorum curæ tradita eſt vera populorum felicitas, quorum auctoritati demandatum & vitia emendare ac evellere, & virtutes, quarum prima Religio eſt, conſervate, pœnis quoque, ſi res poſcat, adhibitis?

At, reponit Phereponus pag. 604. *nulla alia tutela indiget Veritas, niſi ut ei liceat luce propria fulgenti oculos hominum ad ſe convertere, & firmis rationibus animos eorum allicere. Nulla erroris oppugnatio certior eſt quam ut perſpicue confutetur, & libere retegantur hallucinationes. Sic ergo faveant Magiſtratus Veritati, ſic Errori adverſentur. Ubicumque utrumque licebit facere, brevi de Errore Veritas triumphabit.* Profecto & nos dicimus, nullam erroris oppugnationem eſſe validiorem, quam ut perſpicue is confutetur; immo nullam aliam ejus oppugnandi rationem legitimam nos novimus, quando ipſas errantium vexationes ideo ſolum probamus, quod a veritate devii per eas fieri ſoleant attentiores ad perſpiciendos errores. Nulla autem alia tutela, quam confutatione errorum, juvandam eſſe Veritatem, & etiam ſi nil aliud agas, brevi de Errore ipſam eſſe ſemper triumphaturam, ſuadere quidem, ſed nobis numquam perſuadere Phereponus poterit. Nimium in noſtros omnium oculos experimenta contraria, eaque paſſim, & omnium temporum, incurrunt. Certe arbitretur, ut puto, Phereponus, cum Veritate conſentire Arminianorum opiniones. Easdem porro perſpicue expoſuerunt Arminius, Epiſcopius, Grotius, & alii non pauci; contrarias quoque rationibus variis inſectati ſunt iidem. Numquid vero in Arminii ſententiam ingenti copia conceſſere conterranei ſaltem Calviniſtæ rigidiores? Numquid Calvini dogmata de Lutheri erroribus hucusque triumpharunt? Num de ipſis Idololatris, atque Judæis, quibuscum verſantur Batavi? Alia innumera exempla prætermitto. Aut ergo fateatur Phereponus, veritatem ſibi ſuisque deeſſe (quod nos credimus): aut intelligat, non ſufficere interdum veritatis prædicationem; ſed moderatas quoque & opportunas vexationes non parum prodeſſe ad effringendam pertinaciam & cæcitatem, quam Veritatis prædicationi opponere ſolent errantes. Neque ſolum obduratæ perſtant in veteri errore mentes, ſed quotidie in novos alios diffluunt, in Hæreſes, in Schismata, in Scepticismum ac Atheismum ipſum, ſi nullo freno, ſi nullo terrore compeſcantur. Non ergo Veritatis, ſed Erroris conſervatio & propagatio ex ea licentia, & pace dimanat, quam Phereponus tantopere extollit atque commendat. Confutatione autem non indiget, quod ſubinde ille in culpam potius Chriſtianorum, quam in vitioſos Ethnicorum affectus, rejiciat feram poſt Conſtantinum ipſum de Ethnicismo victoriam. Nemo rerum cauſas intime perſcrutetur, & Hiſtoriam calleat, ſecumque reputet, quid ante & poſt Conſtantinum, & noſtra etiam tempeſtate, factum fuerit, & fiat: cui ſtatim innoteſcere non poſſit, quam leviter, quam ſine pudore, & quanta cum infamia Chriſtianæ Religionis, atque contemtu veritatis, talia nunc a Pherepono obtrudantur.

Infra contendit idem Cenſor, imperite ratiocinari Auguſtinum, dum in Hæreticos, atque in impias diſſenſiones juſte exerceri poſſe rigorem legum putat, quia Apoſtolus inter opera carnis enumerat *fornicationes, immunditias, contentiones, æmulationes, animoſitates, diſſenſiones, & hæreſes*. Inquit ergo Phereponus: *Quis ignorat, quæcumque Euangelicis Legibus damnantur, & quæ præſertim Paulus loco ab Auguſtino allato perſtringit, civilibus legibus nec ſolere plecti, nec poſſe?* Tum addit, *Leges civiles eſſe hominum conditioni attemperatas, nec ab iis eximiam quandam ſanctitatem poſtulare, ſed tantum eam virtutem, ſine qua Civium ſocietas incolumis eſſe non poteſt.* Auguſtinus locum Apoſtoli attulerat, ut oſtenderet, Hæreſes, & Schismata, & diſſenſiones in Doctrina Fidei, iniquitatis eſſe fructus. Quum vero Idolorum cultores juſte puniri poſſe Donatiſtæ faterentur: hinc Auguſtinus Hæreticos quoque merito vexari atque coerceri

poſſe

poſſe inferebat. Phereponus contra neque Hæreſes, neque Idolorum cultum inter ea crimina recenſet, propter quæ a civilibus Legibus ſunt homines male habendi. Quod quum audio, mihi videor audire hominem nulli Religioni addictum, aut certe a veritate Religionis Chriſtianæ alienum, qui jura dumtaxat politica atque temporalia populis præſcribat, nihilque de Religione vitioſa vel falſa curandum eſſe ſummis Poteſtatibus dicat. Sed nos reſpondemus, pleraque ex iis, quæ per Apoſtolum damnantur, civilibus Legibus poſſe, ac ſolere interdici, atque puniri, præſertim ſi hæc vitia potiorem populi partem occupent, aut in immodicos exceſſus erumpant. Deinde dicimus, Idololatriam, Impietatem, Hæreſes, & Schiſmata, mala omnium graviſſima eſſe. Quare ubi populi & Reges in Chriſti Religione, & Eccleſia deſcripti ſunt, hoc eſt qua Chriſtiani ſunt, & auctoritate eminent, quantum poſſunt ſtudere debent, non ſolum ut ne tantum bonum inter cives peſſum eat, ſed etiam ut perditum recuperetur. Numquid enim liberum eſſe, & licere impune cuicumque debet vel temerario vel deliranti, frangere divinitus datas Religionis veræ Leges, & cæleſtia Dogmata falſi arguere, & impiis opinionibus animos hominum corrumpere, & Deum blaſphemiis appetere, & Sacerdotibus a Deo conſtitutis negare obſequium, & recte ſentientes erroris per calumniam arguere, & diſſidiis prout lubet unitatem Fidei atque Eccleſiæ diſrumpere, populumque aut exemplo aut prædicatione in errorem ac impietatem impellere? Quid fiat de ſanctiſſima Religione, ſi nullo freno compeſcenda eſt ingeniorum licentia, atque animorum corruptio? Utique civiles Leges eximiam quamdam ſanctitatem a populo non exigunt, & humanæ infirmitati indulgent. Sed qui a germana Religione abeſt, & Idolis famulatur, & ambitioſo Schiſmate dilaniat Eccleſiam Dei, non ſolum mediocri illa ſanctitate caret, ſed execranda impietate abundat, a qua niſi ante mortem ſe expediat, neque ipſi proderit mediocris ſanctitas, neque ulla virtus. Nequit autem fieri, quin & civilis ſocietas ex his etiam diſſenſionibus aliquas tandem contrahat rimas, & potiſſimum ſi ſcriptis & eruditione error invadatur, veritas deprædicetur: quod facere jubentur Chriſtiani manifeſto ſuæ Legis præcepto, & Caritatis conſilio, & Juſtitiæ fiducia. Etenim ægre fert unuſquiſque, ſe Deo inviſum credi propter ſuas opiniones, impiumque idcirco, & Antichriſtum, & errantem ſeſe appellari, ſibique æternæ mortis pœnas ab aliter ſentientibus deputari. Hinc odia, ſimultates, atque contentiones, quas nulla Hiſtoria non refert, ipſaque experientia nunc etiam abunde teſtatur. Quid, quod ab Euangelica ipſa Lege jubemur Hæreticos, & impios, devitare, atque ab eorum abſtinere commercio, niſi aliud neceſſitas politica ſuadeat? Plerique autem Politicæ Diſciplinæ Magiſtri ſatis oſtendunt, Religionum diverſitatem civili etiam Regnorum tranquillitati, & concordiæ nimium nocere. Quis igitur injuſtitiæ poſtulare audeat Reges auctoritate ſua uſos, ut una vera Fides propagetur, ut error proſcribatur, ut unitas Religionis & Eccleſiæ cuſtodiatur, ſive inſtauretur, atque ut legitimus Chriſti grex in mille Sectas Opinioneſque contrarias atque abſurdas pro hominum arbitrio quotidie non ſcindatur; quod fieri, ſi Pherepomanis conſiliis contenti ſumus, facillime poteſt ac ſolet?

Alia ſunt, quæ congerere me vetat alio feſtinans oratio. Sed reponit Phereponus iſta Lactantii verba e Lib. 5. Cap. 19. mihi 20. Div. Inſt. *Defendenda Religio eſt, non occidendo, ſed moriendo* (*monendo* habent alii Codices); *non ſævitia, ſed patientia* (*ſapientia* habent alii Codices); *non ſcelere, ſed fide. Illa enim malorum ſunt, hæc bonorum*, &c. *Nihil eſt tam voluntarium, quam Religio; in qua ſi animus ſacrificantis averſus eſt, jam ſublata, jam nulla eſt.* Hæc, ut opinor, loca illa ſunt veterum Scriptorum, quæ nuper ajebat Phereponus, ſe poſſe, at nolle producere in ſuæ ſententiæ tutelam. Non diſſimilia ex Arnobio petere potuit, hoc eſt ab ejuſdem Lactantii Magiſtro. Equidem excipere poſſem contra iſtorum Scriptorum auctoritatem, quæ inter Chriſtianos tanti, ut conſtat, non eſt, & cui graviorum Patrum ſententiam opponere liceret: attamen reſpondere juvat, talia quidem poſſe convenire in Ethnicos, non autem in Catholicos Principes. Illis una cura erat Chriſtianam gentem non monitis, non rationibus, non doctrina, ſed cædibus, & immanibus tormentis vincere. Chriſtiani vero Principes gentem nondum Chriſto deditam non ſine perſuaſione, argumentis, & Caritate ad rectam Fidem pertrahere conantur. Si aliqua vi interdum utuntur, & vexationibus, moderate & ex amore utuntur, qualis pœnarum uſus deceat Patrem, ac Principem amantem, non crudelem Tyrannum. Et ne nos quidem eos umquam occidendos profitemur, ideo dumtaxat quod a nobis diverſa ſentiant; quippe noſtra quoque ſententia eſt, Religionem voluntariam eſſe debere.

Quamobrem nihil heic ſimile habet Catholicorum Principum uſus cum teterrima

Digitized by Google

Paganorum impotentia atque crudelitate; neque Lactantii ſententia excludit ſalutarium pœnarum uſum, quem in parentibus vel amantiſſimis contra filios reluctantes atque errantes nemo eſt qui vituperet aut damnet. Lactantius vero, atque Arnobius, nihil aliud deteſtabantur, quam vim ſine perſuaſione & ratione adhibitam, & vim crudeliſſimam, quæ invitis voluntatibus Religionem ingerat. *Non audent*, ajebat eodem loco de Ethnicis Lactantius, *quicquam de rebus docere divinis, ne & a noſtris derideantur, & a ſuis deſerantur.* Furor & ſævitia pro rationibus erant. Igitur quamvis ſtatuamus, uti revera ſtatuendum eſt, Religionis veræ electionem voluntariam eſſe debere, atque ad illam invitos homines non eſſe adigendos; adhuc tamen ſtatuendum eſt, licitum eſſe ac ſaluberrimum ſeveritatis uſum, qua homines urgentur, ut falſam Religionem, impietatem, erroremque ſuum animadvertant, veramque Religionem rationibus victi libere ac voluntarie poſtea amplectantur. Hoc eſt, etiamſi voluntatium eſſe debeat, Virtutem & Religionem veram ſequi, nam ſine voluntatis conſenſu Virtus nulla eſt, atque Religio; attamen liberum eſſe cuicumque non debet in vitia voluntarie ferri, in impietate pacifice vivere, & a Veritate, ſanctaque Religione pro ſuo arbitrio deficere. Poſtremum hoc oſtendat Phereponus; oſtendat, liberum eſſe debere cuicumque maxima ignominia afficere Deum, & abuti ſua poteſtate illum, qui ab impietate, ac errore omnium pernicioſiſſimo per aliquas moleſtias revocare conetur ſubjectam gentem, ipſamque facere Deo amicam; demonſtret, præter jus & fas agere, qui moderato rigore cohibeat arrogantes, ignaros, & ſceleſtos, quominus a veritate ac unitate Catholicæ Eccleſiæ tanti facienda ſeſe libere divellant, & Schiſmata ac Hæreſes ira Deo inviſas conflent. Denique reſpondeat Patribus, & Auguſtino in primis, tanta argumentorum copia id licere, & laudandum eſſe oſtendentibus. Sed ille rem confeciſſe ſe putat, quod unum aut alterum ex iis argumentis curſim, ut hactenus vidimus, arrodat.

Incommoda interim nobis ille minatur ex hujuſmodi ſententia. Verum hæc abeſſe debere dicimus, quia dum attente rationes expendantur, conſtare poteſt, & re ipſa conſtat, quænam ſit vera, quænam falſa Religio; quo poſito nemo niſi cæcus & ſumme impius perſequi poteſt Religionis veræ cultores. Eo tamdem illi neceſſe eſt dilabatur, ut neget conſtare poſſe, ſive dicat incertum eſſe, cuinam ſit germana Religio. Nos contra id falſum eſſe oſtendimus ex abſurdis, conſequentibus hujuſmodi ſententiam, Stoicis, Symmacho, aliiſque recentioribus non ingratam. Provocamus deinde ad experientiam, immo ad ipſum Phereponum, qui negare nequeat, quin falſitas cujuſcumque Religionis a Chriſto averſæ evidenter intelligi poſſit. Quod ſi Ethnicis, Muhammedanis, atque ipſis Hæreticis id non conſtare dicatur, ii monendi ſunt, ut attentius rationes Catholicorum audiant, & æquius judicent. Sin errorem vel his auditis fovere pergant, ii non placide ferendi ſunt, qui ex affectu pravo ac pertinacia videre nolunt, quod æquus omnis judex videat. Non autem damnandi, qui temperata aliqua vexatione illos urgent ad intuendam veritatem noſtræ Religionis, & errorem ſuæ. Immo commendandi, qui tecta in Religione perſtant, rationibuſque, ac perſuaſionibus, & prædicatione non minus demonſtrare, quam propagare conantur rectam hanc Religionem, & ſalutari etiam ſeveritate ex officio Caritatis in ſubjectam gentem utuntur, ut iſta aut erudiri ad Veritatem ſe patiatur, aut ad ipſam Veritatem, quam temere deſeruit, ſe rurſus reſtituat.

Quod eſt ad Auguſtinum in Donatiſtas agentem, nihil evidentius eſt, quam ipſum pro bona cauſa adverſus errorem ſcripſiſſe, & moderatum rigorem Legum jure ab ipſo fuiſſe probatum. Lepidum autem ſe nobis exhibet Phereponus, quum pag. 493. in notis ad Aug. Epiſtolam XCIII. argumenta ejuſdem pro æquitate perſequutionis in Donatiſtas factæ his verbis amoliri nititur. *Heic & ubique ſtatuit, atque adſumit pro comperto Auguſtinus, quod in controverſia erat poſitum; ſuam nimirum Eccleſiam fuiſſe unam, excluſis Donatiſtis, Chriſti Eccleſiam. Non equidem probo Donatiſtarum Schiſma; ſed cum illis diſceptanti abſurdum fuit perpetuo id adſumere, quod præfracte negabant.* Is fuit Donatiſtarum error, ut illius Schiſmatis injuſtitia facilius, quam aliorum complurium, liquido ſe prodere poſſet. Pleræque aliæ controverſiæ inter Chriſtianos in Juris & Opinionum diſcordia verſantur. Illa in Facti contentione potiſſimum ſita erat; quare civili etiam Judicio dirimi, ejuſque aſſeclæ ad formam juris communis abſolvi, ſive damnari poterant. Et re ipſa, ut unum hoc dicam, Cæcilianus non ſemel objecta ſibi crimina purgavit cum in Imperatoris Aula, tum in Conciliis Epiſcoporum. Niſi Donatiſtarum veſaniæ aliter viſum fuiſſet, jam ſublata erat Schiſmatis cauſa. Id æquus omnis rerum æſtimator

tunc

Digitized by Google

tunc perſpiciebat; nunc aperte idem nos perſpicimus; & ipſe Phereponus non heic tantum, ſed alibi quoque Donatiſtarum Schisma improbavit. Quid eſt ergo, quod idem Phereponus adverſus Auguſtinum nunc habet? *Aſſumit Auguſtinus pro comperto, quod in controverſia erat poſitum*. Hoc eſt, male Auguſtinus contendit, juſtam eſſe in Donatiſtas Legum ſeveritatem, quia nondum oſtendit, injuſtam eſſe ipſorum Donatiſtarum ſeceſſionem, & Hæreſim. Qua in re lepidum, ut dixi, nobis ſe præbet Phereponus. Nam ſi conſtat illi, æque ac reliquis noſtrorum temporum Chriſtianis, inique Donatiſtas deliraſſe: cur nunc ille petit, ut eadem veritas ab Auguſtino demonſtretur? ſive indignatur, quod demonſtrata non fuerit? Si hoc unum, (ut jure vexatos Donatiſtas intelligamus) Pherepono, & nobis deeſt, nempe intelligere prius, an Donatiſtæ a vera Eccleſia exciderint: jam Pherepono, jam nobis id certum eſt atque compertum. Ergo hinc arguere, Pherepono non repugnante, debemus, merito exagitatos fuiſſe Donatiſtas protervos, & injuſtæ ſeceſſionis reos. At, inquit ille, Donatiſtæ hoc præfracte negabant; & Auguſtino demonſtrandi onus incumbebat. Quid hoc quæſo ad nos? Non Auguſtino jam e vivis ſublato; ſed nobis viventibus perſuadere Phereponus cupit, juſtum vocari non debuiſſe adhibitum adverſus Donatiſtas rigorem, quia Donatiſtæ ſe perperam egiſſe præfracte negabant, & Auguſtinus eos rationibus non convincebat. Ergo nos, quum vel ex ipſa Phereponi confeſſione liqueat, perperam Donatiſtas egiſſe, ideoque ſuperfluum ſit id ab Auguſtino demonſtrari: nos, inquam, judicare debemus, juſtis legibus compreſſam fuiſſe Donatiſtarum amentiam, licitamque fuiſſe perſequutionem illam, alioqui moderatam, qua ſcilicet, ut cum Auguſtino loquar, *potius admonerentur ab errore diſcedere, quam pro ſcelere punirentur*.

Inquiat porro Phereponus, quidquid ſit de confeſſione mea, abſurdum ſemper fuit Auguſtino id aſſumere pro comperto, quod Donatiſtæ negabant. Mihi autem mirum videtur, hominem hunc tam inani cenſurarum genere delectari, & diſtinere Lectores. Quotus enim quisque eſt, qui neſciat, quot ſcriptis & argumentis, & quam evidenter Auguſtinus, vel antea quam Epiſtolam XCIII. ſcriberet, Donatiſtarum ſophiſmata, & errores disjecerit? Deinde in eadem Epiſtola ad Vincentium id præcipue quærebatur, num perſequutio omnis illicita ſit; Auguſtinus autem oſtendit, eam eſſe laudandam, quæ pro Veritate contra pertinaciter errantes ex officio Caritatis inſtituitur. Tandem in ipſa eadem Epiſtola multa habet Auguſtinus, ex quibus intelligere poſſit quilibet veri amator, juſtitiam a Catholicis, culpam a Donatiſtis pervicacibus ſtetiſſe. Quamobrem, tametſi Auguſtinus nihil in ea Epiſtola attuliſſet pro bona Catholicorum cauſa, abſurde non egiſſet: quanto autem minus abſurde egiſſe dicendus eſt, quum & ibi unam Catholicorum Eccleſiam oſtenderit eſſe Chriſti Eccleſiam? Si Donatiſtæ id præfracte negabant: num propterea minus nocentes erant? Num eorum negatio vim Catholicarum rationum frangebat? Minime gentium. Nunc illius controverſiæ judices ſunt æqui Lectores, & victoriam ſine dubitatione adjudicant Catholicorum parti. Iidem quoque judicabunt, num Phereponus quidquam ſolidi hactenus depromſerit, quod negotium faceſſere poſſit Auguſtino affirmanti, moderatam errantium in Fide, & deficientium ab Eccleſia vera, vexationem licitam eſſe. Et tamdem, ut ſpero, animadvertent, non Auguſtinum pro comperto adſumſiſſe, quod in quæſtione erat, ſed quidem Phereponum graviter errare, quod ſemper pro comperto adſumat, veram Religionem, & germanam Chriſti Eccleſiam, certo cognoſci, atque evidenter apparere non poſſe in terris; atque eodem jure præditos, & in eodem incertitudinis loco eſſe quoslibet hominum cœtus, quod eſt ad Religionem.

CAPUT XIII.

In Judæos, Ethnicos, & Muhammedanos minus aſpere agendum Catholicis Regibus. Rigidius habere Hæreticos fas eſt. Et in eos tamen ſpiritus lenitatis eſt retinendus. Hæretici meri, Hæretici ſeditioſi. Poſtremi pœnis gravibus digni, ſed non fingenda crimina. Hæreticos alienæ ditioni ſubditos plectere non licet. Errantes alii pertinaces, alii dociles. Inter primos mitius habendi, qui cum lacte biberunt errorem, quam qui ultro errorem adſciverunt. Attamen & heic audiendæ Caritatis voces, miſericordiæ futurus locus. In errantes non pertinaces clementius agendum. Quæ regulæ Judicibus Catholicis heic futuræ.

DIximus hactenus, licitam eſſe temporalem vexationem errantium in Fidei Doctrina, ut ab errore ad veritatem aſſurgant. Non tamen diximus, licere ſemper, multoque minus diximus, ſemper debere Principes pari ſeveritate mederi animis ægrotantibus. Etenim quod eſt ad eos, qui foris ſunt, hoc eſt ad Ethnicos, Muhammedanos, atque Judæos, & ſi qui ſunt horum ſimiles: Principi non licet eoſdem afficere ſuppliciis, & urgere aſpere ad veram Fidem amplectendam. Fas eſt quidem publicam profeſſionem, & externum Superſtitionis exercitium iis interdicere, privilegiis in reliquos effuſis eos privare, atque etiam, dum converti nolint, & Regibus commodum videatur, e Regno dimittere & expellere, ut a Religionis veræ cultoribus illorum ſedes juſtius ac utilius occupentur. Ceterum nocere eorum vitæ, eorum corporibus, eorum fortunis, illa dumtaxat de cauſa, quod in errore pertinaciter verſentur: a Catholicæ Eccleſiæ doctrina nimium abhorret. Si qui auctoritate ſua, in Americanos præcipue populos, abuſi ſunt, Religionis titulum impotentiæ ac avaritiæ propriæ obtendentes: ii non ſolum apud omnes male audierunt, ſed Apoſtolicæ etiam Sedis oraculo compreſſi ſunt.

Quod eſt ad Hæreticos, quos Eccleſiæ ſubdidit Baptiſma Chriſti, nos aliis juribus utimur. Profecto ubi intelligas, eſſe veram apud Catholicos Eccleſiam & Religionem Dei, idque demonſtrari poſſe ſtatuas (quod certe nos ſtatuimus): illico Juſtitia & Caritas poſtulant, ut nulli curæ parcas, quo tantum bonum in populis, jam illud libere amplexis, ſartum tectumque tueare. Abominandæ perduellionis crimen eſt, a veritate jam ſuſcepta deficere, & in errores pernicioſiſſimos ſeſe conjicere. Tum quis ferat intolerandam illam ambitionem, quæ & Eccleſiam diſcindit, & aſpernatur datam divinitus Sacerdotum choro, ſummiſque Pontificibus auctoritatem? Magni ſceleris reos nemo eos non agat, qui non erraſſe contenti, alios quoque in Fide & Veritate ſtantes, aut prædicatione errorum, aut exemplo, polluere & ſeducere nituntur; & aures ad Veritatis argumenta, ad monita Paſtorum, pertinaciſſime claudunt; & infamant innumeris modis, ridendamque exhibent veram Chriſti Religionem atque Eccleſiam. Heic frenis indiget humani Arbitrii libertas; heic ipſis hominibus expedit Legum rigore ac terrore compeſci; atque ut laudandæ ſunt Leges, quæ nos impie agere vetant, ita commendandæ, quæ nos impie credere ac ſentire non ſinunt. Si rationes, ſi perſuaſiones, aliæque mitiores Artes nihil proficiunt: non iraſcendum Medico aſperis utenti remediis, ut ſanet; ſed ægrotorum pertinaciæ, ſe aliter non permittentium ſanari, ſuccenſendum eſt.

Neque tamen heic ego ſum, ut ſuadeam, Hæreticos ab Eccleſia damnatos, morte ipſa eſſe mulctandos. Mihi potius & unice ſumo, commendare & ſuadere ſummis Poteſtatibus moderationem hac in re & manſuetudinem Sancti Auguſtini, cujus nunc negotium agitur. Certe ille ſemper abſuit a ſuadendis extremis ſuppliciis in Hæreticos vel pertinaces. Quæ adhibere quamquam multorum ſententia & liceat, & proſit interdum, attamen ab ipſis quantum fieri poteſt abſtinendum, & ſollicite Principibus cavendum eſt, ne aut Juſtitia, aut Caritas in eorum uſu quidquam lædantur. Eccleſiaſticorum autem omnium eſſe puto, Legum juſtitiam hocce in negotio mitigare potius, quam accendere, & *ſpiritum lenitatis* ab Apoſtolo commendatum, non vero ſævitiam, ubique prodere; & meminiſſe, *Eccleſiaſticam lenitatem*, *Sacerdotali contentam judicio*, *cruentas refugere ultio-*

nes,

Digitized by Google

nes, uti ait S. Leo in Ep. *93*. Tantum autem abeſt, ut Eccleſia ſuadeat extremam ſeveritatem in devios a Fide, ut ab ipſis ſacris arceat religioſos viros, talia ſuadentes, aliquove pacto in judicium mortis influentes. Ideoque vel quum incorrigibiles atque damnatos Hæreticos ſæcularibus Judicibus tradit, obſecrat, ut leniter in ipſos agatur: quod vellem, ſemper ex animo, & non interdum ex conſuetudine, per nonnullos factum fuiſſet. Quamquam enim dicamus, Judices, Principes, & Reges contra jus faſque non agere, quum in Hæreſi & impietate obfirmatos, aliorumque ſeductores, extremis etiam plectunt pœnis; & quamquam fatendum ſit, nimiam humanitatem, ac impunitatem errantium ad errores & crimina multiplicanda inſervire, & idcirco neceſſarius ſit Legum terror, & juſtiſſima ſit pœnarum temporalium ſeveritas: nihilominus ad neminem magis, quam ad Chriſti Sacerdotes pertinet, mitiora ſemper conſilia eligere & præbere; atque obſtare ne plus quam deceat, & expediat, & æquum ſit, in hujusmodi hominum genus ſæviat Sæcularis poteſtas. Dicam enim cum Apoſtolo Heb. V. 1. *Omnis Pontifex ex hominibus aſſumtus, pro hominibus conſtituitur in iis, quæ ſunt apud Deum, qui condolere poſſit iis qui ignorant, & errant, quoniam & ipſe circumdatus eſt infirmitate.*

Itaque primo animadvertendum eſt, duplici de cauſa reos eſſe poſſe Hæreticos. Altera eſt Hæreſis ipſa, ſive error in Fidei doctrina, & diſſenſio ab Eccleſia vera. Altera eſt ſeditio, & contemtus civilium Legum. Quoties ab obſequio & obedientia Regum, quam exigunt Politicæ Leges, Hæretici deficiunt, aut ſocietatis civilis jura turbant, & ſeſe mergunt in horrenda flagitia: tum non ſecus ac alii ſeditioſi plectendi ſunt, & coercendi, Pherepono ipſo conſentiente atque laudante. Ex hoc potiſſimum capite quaſdam Hæreticorum Sectas & cædibus, & exiliis aliisque gravibus pœnis affectas ac diſſipatas novimus, ſine crudelitatis nota, ſine vituperio Principum & Judicum. Nam quæ bene conſtituta Reſpublica ferat Manichæorum, Adamitarum, Fratricellorum, Quietiſtarum, aliarumque hujusmodi peſtium ſordes, ſi vera ſunt, quæcumque de iis feruntur? Quis jure non abjiciat ac evellat de Regno ſuo opinionum illarum fautores, atque præcones, quæ moliuntur Atheiſmum, quæ licentiam peccandi faciunt, aut ad ipſam citatis equis trahunt? Donatiſtarum autem crudelia facinora tum in Catholicos, tum in ſeipſos, & Cæſarearum Legum auctoritas conculcata ab ipſis, nimium vulgata ſunt in Eccleſiaſticis Hiſtoriis. Eadem de Albigenſibus dicas, de Anabaptiſtis, de Huſſitis, de Puritanis, aliisque hujusmodi Hæreticis. Quod enim eſt ad Calvinianos, qui tamdiu Galliarum Regna infecerant, & ſeditionibus, turbisque vexarunt, ac diviſerunt, legendus eſt integer non ita pridem editus Liber a doctiſſimo quodam Scriptore Gallicæ Congregationis Oratorii, & ſubjectus Libris poſtumis V. Cl. Thomaſſinii de *Edictis aliisque rationibus conſervandæ unitatis in Eccleſia Catholica*.

Neſcio igitur, quei expoſtulare de Regibus atque Principibus poſſit turbulentum hoc hominum genus, ſi pœnis gravibus, ſi exilio, ſi gladio mulctetur. Num ignorant, quantopere Apoſtolus, & recta Ratio nobis commendent, parere & obſequi ſummis Poteſtatibus? Tanta vis eſt illius legis, ut ne ipſis quidem Catholicis Religionis cauſa vexatis liceat ſeditiones conflare, & a Principum obſequio deſciſcere, & Politicas conculcare Leges. Fides, inquam, ſervanda Regibus & Principibus vel impiis, & Hæreticis; neque eorum uſurpanda jura, licet illorum Legibus Catholici non teneantur quidquam facere contra ipſam ſuam Religionem, atque conſcientiam; tunc enim non tumultus excitare, neque armis ſe tueri, ſed collum dare gladio jubentur, potius quam iniquis obtemperare præceptis. Quanto autem magis intolerandi ſunt, qui talia audent contra Dominos ſuos legitimos pro errore ac impietate tuenda? Heic autem meminerint Reges, non conficta crimina, non ſomniatas ſeditiones, non falſo attributas conjurationes eſſe puniendas. Politicas, inquam, cauſas minime veras adſciſcere nefas eſt, ut ſpecioſius alienæ Religionis homines vexentur, & Religio inviſa eliminetur. Quo titulo videant Angli, num ſui Majores umquam peccarint, quum tot Catholicos ſuppliciis, exilio, & morte affecerunt, quamquam nullum aliud iſtis fortaſſe crimen foret, niſi eam ipſam Religionem ſancte profiteri, quam a Romanis Pontificibus olim Britannia acceperat. Ubi vero ejusmodi criminibus Hæretici ſeſe re ipſa obſtrinxerint, modo eorum animi ad rebellionem ſeditionesque nimium proni alioquin non inveniantur, & dum clementia Principum in Regni & Religionis perniciem minime redundare poſſit, indulgentia invitante reos ad ſcelera nova: manſuetudine Sacerdotum non abhorret, immo cum ipſa penitus conſentit, veniam interdum pro illis & poſcere, & impetrare. Legatur in hanc rem Epiſtola 127. Auguſtini, qua Donatum Africæ Proconſulem rogat, ne pro meritis facinoroſam Donatiſtarum factionem corrigat. Legantur etiam Epiſtolæ 158. 159. & 160. Nemo autem, ut arbitror, erit, qui his lectis non laudet ac amet Auguſtini aliorumque Catholicorum in Africa Sacer-

cerdotum lenitatem, & contra non iraſcatur Pherepono, indigne non uno in loco haberi, Auguſtinum Chriſti Sacerdotem apud Sæculares Judices agentem, ut mitibus potius quam atrocibus pœnis Donatiſtarum comprimeretur inſania.

Alii ſunt Hæretici, quos aut voluntas bene compoſita, aut virium defectus ab inſtituendis Seditionibus abhorrentes fecit. Unum in eis crimen Error, Schiſma, & Hæreſis. Graviſſimum ſane crimen in Deum, in Veritatem, in Eccleſiam, atque in ſe ipſos; ſed non ſemper, non ubique, non in omnibus, pari ſuppliciorum ratione, atque aſperitate plectendum. Varia itaque heic nobis conſideranda veniunt. Primo, nefas eſt Regibus atque Principibus Hæreticos alienæ ditioni ſubditos, ſibique nullo jure obligatos, ea tantummodo de cauſa, quod Hæretici ſint, & ab Eccleſia Catholica averſi, aut bello invadere, aut ulla afficere moleſtia, ſive intra, ſive extra fines Regni ſui, dum conſtitutis legibus politicis iidem intra Regnum ſe alioqui inobedientes non præbeant. Hos nequaquam idcirco lædendos, cum Euangelica doctrina, tum recta Ratio, & jus Gentium ſatis oſtendunt. Illud etiam inter Catholicos compertum, iiſdemque nititur fundamentis, non licere ſummis Poteſtatibus frangere fidem datam Hæreticis ſubditis, nedum ab aliena ditione pendentibus. Pactis, inquam, fœderibusque ſtandum eſt cum iſta quoque gente percuſſis, eique religioſe ſervanda fides, ac ſi noſtra cum Religione omnino ſentiret; neque aliis de cauſis recedere a promiſſis licebit, quam quibus recedere fas eſt inter ipſos Catholicos ſecundum jura Gentium, atque Naturæ.

Secundo, diſtinguenda eſt errantium cohors in pertinaces, ac minime pertinaces. De pertinacibus ſermo nunc ſit. Magna eſt utique hominum calamitas, in errorem labi; ſed magna iniquitas, animum in ipſo obfirmare velle. Quamquam enim ideo in ſententiis abſurdis, falſis & impiis perſiſtant non raro homines, quod ipſas ſententias & rectas, & veras, & pias arbitrentur, atque idcirco, ſi non excuſatione, at certe miſeratione aliqua dignos ſe præbeant; nihilominus alia ex parte effugere non poſſunt abominandi criminis culpam. Facit nempe eorum arrogantia, eorum ſuperbia, atque temeritas, ne errorem ultro adſcitum ponant, atque in caſtra veritatis immigrent aliquando. Et cur non appellemus temeritatem, atque arrogantiam, ſuam, hoc eſt fallaciſſimi hominis præferre, immo opponere opinionem judicio Eccleſiæ Catholicæ, Pontificum Maximorum, Conciliorum, & Epiſcoporum, quos tamen Deus Judices nobis reliquit in Fidei controverſiis, & ad eos audiendos ire nos juſſit in ejuſmodi cauſis? Nam quod ajunt, & contendunt, ipſam Eccleſiam erroribus eſſe obnoxiam, nihil aliud eſt, quam ſibi adimere viam omnem erroris dignoſcendi, & aſſequendæ Veritatis, quam tamen unam Chriſtus ipſe nobis in hac mortali vita conſtituerat. Porro neque de numero, neque de Eccleſiæ aliqua imagine plaudere ſibi poſſunt Hæreticorum conventicula; tum quod abjecta Eccleſiæ Catholicæ auctoritate, cujuſcumque alterius Eccleſiæ auctoritatem abjiciant oportet; tum etiam quod eorum Patres perperam ſoli ſeſe oppoſuerunt Conciliis veris, & veræ Eccleſiæ, eorumque poſteri quamvis in ingentem copiam creſcant, vitium & culpam temeritatis paternæ retinent, & minuere amplius nequeunt.

Pertinax igitur hoc hominum genus, quod aut ſe argumenta Veritatis edoceri non patiatur, aut edoctum, Veritati ipſi, atque ipſi Eccleſiæ Veritatis columnæ reſiſtat: gravi ſe crimine obſtringit, & propterea jure coercetur, & coercendum eſt; & acribus pœnis ejus pervicaciam (ſi aliis noceat) ſive emendare, ſive punire juſtiſſimum fuerit, Sed Juſtitiæ dumtaxat non eſt heic habenda ratio. Caritatis quoque Chriſtianæ præcepta atque conſilia occurſare in primis debent oculis Principum, & Regum. Quamobrem conſiderandum eſt rurſus, duplicem eſſe poſſe iſtorum Hæreticorum pertinacium turbam. Hi errorem, & Hæreſim, una cum lacte biberunt; iſti jam adulti. Priores a nulla Religione ad alteram defecere, ſed quam pueri didicerunt, hanc poſtea tueri pergunt. Poſteriores inconſtantia delectavit: infortunium nempe grave, ſi de una fallaci Religione in alteram fallaciorem latus mutarunt; at graviſſimum ac pernicioſiſſimum crimen, ſi de vera deſciverunt in falſam. Dico ergo, illorum in errore pervicaciam aliter, hoc eſt longe mitius, quam iſtorum, eſſe habendam. Siquidem ignorare, & non ſentire nemo poteſt, quam altas radices in animis mortalium agat a teneris unguiculis inſpirata cujuſcumq; Religionis opinio. Sit licet falſa, impia, atque ridenda Religio; dum accepta ſit a parentibus filiorum amantiſſimis, dum antiquitate aliqua conſtet, dum tenellis cordibus inſcripta fuerit: in naturam, ut ita dicam, tranſit; quantaque facilitate impreſſa fuit, tanta viciſſim difficultate exculpi atque expelli inde poteſt. Nimium vulgaria ſunt iſtius veritatis exempla, ut heic referre ſit opus. Quis ergo tantam hanc hominum infelicitatem potius quam temeritatem ſupremis plectendam ſuppli-

ſuppliciis umquam pronuntiet? Immo quis miſeratione digniſſimam non affirmet? Hos doceri, hos terrere fas eſt; & quoties in antiquo errore obſirmatiſſimo animo perſtent, ipſique fulgentiſſimæ Veritati reſiſtant, eis negare privilegia, incommodisque etiam, & exſilio illos mulctare pro errorum gravitate, & varia conditione temporum, utile, licitumque puto. Sed iſti ab iis ſemper diſcernendi, qui ſtudio culpaque tantum propria in errorem ſe præcipites dedere. Ne punire gladio velis, quod iſti ut aliter eſſet efficere, quum naſcerentur & educarentur, minime potuerunt. Nam quamvis poſtea poſſint, & pervicaciter nolint; ab eadem tamen infelicitate nativitatis atque educationis hæc ipſa deſcendit in errore pertinacia.

Tertio, ad eos quod attinet, qui de veritate ac unitate Eccleſiæ Catholicæ in hæreſes erroresque adulti defecere, & auctoritatem ſummorum ſacerdotum aſpernantur, atque irrident: alia convenit ſeveritatis ratio. Eorum vitio, ac temeritate factum eſt, ut laberentur in tenebras, ſibique atque Eccleſiæ veræ nocerent. Eorum ſuperbia deinde fit, ut in falſitate perſtent, & ad lucem rurſus non aſſurgant. Ideo quidem plerique non aſſurgunt, quod putent, ſe contra conſcientiam acturos, & Deo diſplicituros, ſi ad veterem ſententiam revertantur, iterumque cum Catholica Eccleſia conſentiant; ſed temere id putant, & eorum culpa factum eſt, & fit, ut ſic putent. Porro quemadmodum ebrius & perditus amator pœnam criminum, ebrietatem & amorem conſequentium, non effugiunt, quia cauſam hujusmodi criminum ipſi volentes elegerunt; ita & qui lubens errori mentem mancipavit, culpandus deinde eſt, quod ad ipſum errorem dignoſcendum atque ejurandum induci non poſſit. Sibi imputet, qui optimam opinionem in peſſimam commutavit, ſi nequeat de peſſima in optimam reverti. Optimam autem rurſum inveniet, ſi livorem ponat, ſi attentum ſe præbeat vocibus Veritatis: quod quum facere nolit, magno ſe crimine profecto obſtringit. Quid ſi non erraſſe iſte contentus, errorem quoque evulget, literisque conſignet, ac prædicatione perſuadeat? Hujusmodi hominem ſocietati humanæ perniciosiſſimum ferat, excuſet, abſolvat, qui velit; non excuſabunt, neque ferent, quibus notum eſt, quantum bonum ſit, in Religione vera, ſive in Veritate ſtare, quantumque malum ab ipſa diſcedere. Quid ſi ſemel iſte emendatus, ac toleratus, in ejuratis erroribus iterum deprehendatur? Nemo non videt, quid aſperi mereatur perverſa iſthæc hominis voluntas, & illuſoria pœnitentia, & periculoſa contagio.

Attamen & heic audire juvat Caritatis voces, etiam atque etiam commendantis, ut quam difficillime, quam rariſſime ad extrema Hæreticorum atque Apoſtatarum vel pertinacium ſupplicia deveniatur. Caritate ergo hortante, reorum perſonam prius induere debent ſupremi Judices, & Magiſtratus; quod quum fiat, non tam proni ſubinde erunt ad arripiendam ſecurim, non tam lenti ad miſericordiam impertiendam. Culpam autem Hæreticorum quorumdam etſi non tollit, aliqua tamen ex parte minuit conſideranda in iis voluntas. Non improba plane, non prorſus vitiata in illis eſt interdum hujusmodi potentia. Vellent Veritatem ſervare, Deo placere, & errorem effugere; dumque etiam pro errore ac impietate pervicaciter pugnant, ſe gratum Deo facere perſuaſum habent, ſuæque obſequuntur conſcientiæ. Culpam quidem, ut diximus, ne ſic quidem apud homines, eoque minus apud Deum, effugiunt, quum in cauſa ſit ipſa eorum Voluntas, ne errorem dignoſcant & Hæreſim exuant; ſed non parum extenuare poteſt culpam ipſa hæc eadem Voluntatis in bonum & verum inclinatio. Peccat in iis Intellectus potiſſimum. Omnia autem delicta, quæ ob impetum affectuum, atque errorem Intellectus patrantur, quippe quod in ipſis non præcedit omnino libera electio, mitius punienda ſunt, & veniam æquius impetrant, quam quæ proficiſcuntur a prorſus libera electione, & perverſitate Voluntatis. Hæretici autem, vel pertinaces, cum errore Intellectus, & cum ipſa Voluntatis pervicacia plerumque conjunctum habent probum aliquem ipſius Voluntatis affectum. Indue ergo parumper Hæretici perſonam; neque miraberis, tam ſero, aut numquam expediri mentem poſſe a præjudicatis opinionibus, quas certas, Deoque gratas putes. Excogita hominis nativam calamitatem, quem tot impediunt tenebræ, cui etiam volenti adeo difficile veritas perſuadetur. Si tibi ſimilis error accidiſſet, & deponere impium putares, nihil fortaſſe differres a pertinaci illius erroris patrono. Reliquorum criminum reos conſcientia ipſa fere ſemper accuſat, uſque adeo ut ſe ultro pœnis & morte dignos aut fateantur, aut ſentiant. Contra non pauci Hæretici ſuum crimen neque agnoſcunt, neque ſibi exprobrant, idque ut faciant, ſupplicia plerumque facere non poſſunt. Immo contra conſcientiam, & adverſus Deum ſe facturos ii crederent, ſi a ſua ſententia in contrariam diſcederent, ac tormenta potius non ſuſtinerent. Cum eorum ergo crimine multa infelicitas conjuncta eſt, & non parum involuntarii; & proba aliqua Voluntas ac indoles: quæ omnia Caritatis Chriſtianæ memo-

tem

rem a nimia ſeveritate retinere , & ad miſericordiam impellere merito debent ac poſſunt. Miſericordia , ſcribebat Agathias Lib. 1. Hiſt. de Bello Gothico , *quam ira eos proſequi par eſt , qui a vero ſunt devii. Non enim volentes errant labunturque ; ſed quum id , quod bonum eſt , expetant , judicio decepti inſtant ſemel creditis , qualiacumque ea ſunt , pertinaciter.*

Præterea ſolicite cuicumque Chriſtiano Magiſtratui curandum eſt, ut ſuos fratres lucretur, & ab æternis pœnis arceat. Cui muneri non deeſt, quisquis facinoroſos extremo ſupplicio plectit ; nam ex iſtis nullus fere eſt , qui ſceleris ſui turpitudinem non agnoſcat , & pœnitentia ductus e vita non abeat, & mortem ipſam corporis in animæ ſuæ utilitatem non vertat, aut vertere poſſit. Hæretico autem pertinaci , in quem lictor animadvertit, omnis præcluditur ad ſalutem via , tempusque reſipiſcendi auſertur. Ille quidem vitio ac pertinacia ſua pereat , ſed culpa nequaquam cognita ; atque adeo Chriſtianæ manſuetudinis foret ſuſtinere potius quam urgere ultro feſtinantem in æterna ſupplicia. Quis enim ſcit , an non aliquando eidem daturus *ſit Deus pœnitentiam* (ut cum Apoſtolo loquar 2. ad Tim. 2.) *ad cognoſcendam veritatem , & reſipiſcendum a diaboli laqueis , a quo captivus tenetur ad ipſius voluntatem ?* Ad hæc teterrimus ille mortis terror facit , ut pro apertis Hæreticis fictos non raro habeamus Catholicos . Quod ſi poſtremum ſupplicium intrepide a nonnullis feratur , ipſe error latius interdum ſerpit , quum incauti homines non animorum pertinaciæ , ſed Veritatis virtuti ac fiduciæ tribuant miſeram illam in tormentis & morte conſtantiam . Exempla in hanc rem plurima ſuppetunt . Non heic tamen diſſimulandum eſt, hujusmodi homines , ſi vivere diutius ſinantur inter gentem Orthodoxam , publicæ rei nocere poſſe prædicatione errorum . Et ſane periculum iſtud impigre avertendum . Tunc enim ad ipſam Caritatem Chriſtianam ſpectat , plurium ſaluti proſpicere , quam unius. Sed ubi aliter conſulere poſſit Princeps reipublicæ , quam ſublato e vivis pertinace Hæretico : tunc erit gratiſſimum Caritati , quod & iſtum incolumem ſervet ad emendationis ac pœnitentiæ ſpem. Inſpiciendum ergo , an non carceres, exſilia & aliæ ſalutares pœnæ , & anathemata , quibus errans a fidelium conſortio amoveatur , & Monaſteria , queis ad pœnitentiam ac diſciplinam includatur , idonea ſint remedia , ut cohibeatur , a veneno ſpargendo , & ad ſaniorem mentem infelix ille ſenſim perducatur . Caritas tamdem nihil intentatum relinquit, quo ſi fieri poteſt, a temporali ac ſpiritali morte fratrem defendat , ac liberet ; & quum pœnitentem certe necari non ſinat , ideo pœnitentiam hominis , quamquam ſeram, libentius expectari cupit , quam ejus pertinaciam cito puniri.

Succedit alia errantium phalanx , nempe non pertinacium . Primo autem animadvertere opus eſt, proprie Hæreſim appellari non poſſe , a qua abſit animi pertinacia . Cujus placiti certiſſimas rationes non eſt cur nos congeramus , quando eas alibi a graviſſimis Theologis luculentiſſime digeſtas habere Lector poteſt. Quamobrem quum hoc hominum genus Hæreticos nuncupamus , ex uſu potius, quam ex ratione loquimur. Eadem vero animi docilitas illud inter Catholicos obtinuit , ac obtinet , ut neminem ſine pertinacia errantem ſupremi Magiſtratus morte puniant , puniendumve cenſeant . Recte ſane . Uti enim dictum eſt , non ideo Hæreticis pervicacibus vita interdum eripitur , quod errent , atque a veritate defecerint , ſed quod moniti atque edocti germanam Fidem , pertinaciſſime deliramenta ſua aut prædicare , aut fovere pergunt ; hoc eſt , infelici mentis errori Voluntatis crimen adjiciunt . Si ergo quisquam a Fide aut ab unitate Eccleſiæ excidat, monitusque poſtea reſipiſcat , & edoctus intelligat , fateatur , ac ejuret falſam doctrinam : merito Voluntati ejus bonæ malum Intellectus errorem indulget Eccleſia . Æquum nihilominus eſt, ut homini pœnitentia erroris ducto injungantur ſalutaria aliquot pœnitentiæ genera , quibus aut Deum ſibi propitium facere, aut ſcandala præterita reparare , aut certos in poſterum de vera ſua pœnitentia, & non ficta emendatione, fideles reddere poſſit . Proinde & hoc rectiſſime conſtitutum eſt , ut ſponte ſua ſeſe accuſantes , ac pœnitentes , omnium mitiſſime habeantur ; reliqui pro erroris , & ſcandali , & pertinaciæ præeuntis diverſitate diverſis ſubjiciantur pœnitentiæ ſpeciebus.

Quod heic tamen commendandum in primis videtur , illud eſt, ut Chriſtianæ Caritatis, atque Prudentiæ maxima cura habeatur a Quæſitoribus Hæreticæ pravitatis. Rectiſſime inſtituta fuit, noſtrisque etiam temporibus utiliſſima eſt horum auctoritas, quippe ſuccreſcens facile vulgi ſuperſtitio, & ingeniorum temeritas non raro comprimuntur, & a Domini tritico zizania arcentur . Optimis præterea legibus conſtat eorum facultas , & placidis etiam (ſaltem apud Italos) ut plus inter nos ſeveritatis in proſpectu , quam in receſſu , invenias. Sed periculum etiam ſubeſt , ne quis auctoritate legibusque ſanctiſſimis ob immoderatum zelum , nimiamque aſperitatem abutatur. Di-

cam

Digitized by Google

cum id, quod mecum dicant, ut ſpero, me ſapientiores; dicam, quod dicunt & faciunt optimi Quæſitores, atque exoptant ut fiat a ceteris ſodalibus ſuis. Neceſſaria ſemper eſt accuratiſſima diligentia, quæ nihil erroris, nihil ſuperſtitionis aut pullulare, aut vigere ſinat. Neceſſaria quoque ſeveritas ſæpe eſt, ne nimia indulgentia animum ſceleribus addat. Sed non eo uſque procedere diligentia debet, ut vel leviſſimis de cauſis, & meris de ſuſpicionibus, carceres, & alia incommoda fidelibus creentur. Neque talis ac tanta eſſe debet ſeveritas, ut Caritatem, & manſuetudinem Chriſtianam umquam oblivifcatur, & a ſe abjiciat. Aſperos ſe præbeant in judiciis civiles Magiſtratus; nihil nos moramur Sæculi ritum. At certe Eccleſiaſticos Judices, Chriſti Sacerdotes, & Chriſtianæ Legis, hoc eſt Caritatis & manſuetudinis præcones ſimul, atque exemplaria, omnium maxime lenitas, ac benignitas decet; torvum autem ſupercilium & immitis animus omnino dedecet. Neque enim Epiſcopos tantum, ſed ceteros etiam Eccleſiæ Miniſtros, exigere Apoſtolus mihi videtur *non ſuperbos*, *non vinolentos*, *non percuſſores* (id eſt non lingua, non contumeliis, non acerbitate quemquam ferientes), *non turpis lucri cupidos*, *ſed hoſpitales*, *benignos*, *ſobrios*, *juſtos*, *ſanctos*. Idem etiam in 2. ad Tim. 2. egregia illa verba, & alte noſtris omnium animis inſigenda habet: *Servum autem Domini non oportet litigare*, *ſive pugnare*; *ſed manſuetum eſſe ad OMNES* (ſi ſive ἤπιον, benevolum, placidum, lenem, & humanum erga omnes), *docibilem*, *patientem*, *cum modeſtia ſive lenitate corripientem eos qui reſiſtunt veritati*. Quod ſi manſuetudinem, & patientiam, & lenitatem, & humanitatem enixe commendat Apoſtolus vel in eos, qui, ut habet vulgatus Interpres, *veritati reſiſtunt*, & ſunt in errore pertinaces: quanto enixius credendus eſt manſuetudinem eamdem commendaſſe erga illos, qui non reſiſtunt Veritati, ſed errorem, ſimul ac edocentur, ponunt, & in Veritatis caſtra libentiſſime redeunt? Et quidem Apoſtolica Sedes medicinale tribunal hoc eſſe voluit, non aſperitatis, atque inclementiæ. Cavendum ergo, ne turbidi affectus, ne ira, ne ambitio exercendæ potentiæ, ne feritas heic locum habeant; curandum, ut captandæ famæ, & zeli non levis oſtentandi cupido, quo poſtea ad ampliora munera facilior ſit aditus, in miſeræ gentis perniciem & incommodum vertatur; denique ſtudendum, ut ſicubi peccandum ſit, ex benignitate potius nimia, quam ex nimio rigore peccetur. Quod ſi Italicæ Inquiſitionis Magiſtratibus, qui mitiſſimi omnium ſunt, aut minore ſaltem, quam reliqui ſeveritate utuntur, dicimus, Caritatem præ oculis ſemper eſſe futuram: quanto magis commendandum id erit Hiſpanicæ Inquiſitionis Præſidibus, immo Luſitanæ, ſi vera forte ſunt, quæ de illorum rigore feruntur?

Itaque primo ſuſpiciones meræ, & leviuſculi rumores de alieno Errore, ſive ſuperſtitione, ac Hæreſi, ſatis eſſe non debent, ut cuiquam negotium faceſſas, & vincula inferas. Quamquam & hoc referre ſupervacaneum fortaſſis eſt; video enim apud nos non ſine prævia eaque gravi cognitione rerum procedi. Secundo error in iis eſſe rebus & controverſiis poteſt, quas nondum Eccleſiæ, aut Concilia ſtatuerint. Fac iſta deinde ſtatuantur ac dirimantur ſupremo Eccleſiæ oraculo: a crudelitate ac injuſtitia non abeſſet, qui Theologo, ſive Scriptori aliter ante judicium Eccleſiaſticum ſentienti. Hæreſim objiceret, ipſumque male propterea haberet. Utique is erravit, ſed excuſabili errore; tunc enim vere crimen eſt, ab Eccleſia, & Doctrina Chriſti diſſentire, quum homini conſtat, quænam ſit Eccleſiæ mens, & doctrina Chriſti. Hoc autem notum, certumve eſſe homini antea non poterat, tacente ac tolerante Eccleſia. Et profecto, ſi judicandum ſecus foret: dedecoris & Hæreſis notam nonnullis Sanctis Patribus inureremus, e quorum calamo & mente ſententiæ quædam exciderunt, quas deinde Eccleſia non tulit. Sed nihil ex eorum ſanctitate idcirco imminutum, quia nihil antea illa de re fuerat conſtitutum. Facit eadem ratio, ut Vincentium Lirinenſem, Caſſianum, aliosque Semipelagianis Opinionibus olim addictos, e Sanctorum faſtis, ſive e Catholicorum albo non expungamus; ſiquidem floruere ante Arauſicanam Synodum, cujus decreta ſi quiſquam poſtea contemſiſſet, tum ſolum culpandus merito & anathemate percutiendus fuiſſet. Idem fiet, ſi quando Romani Pontifices, atque Concilia, nonnullas ex iis de divina Gratia & libero Arbitrio ſententiis, quæ nunc in Scholis impune obtinent, aliquando proſcribant.

Tertio, errare etiam homines & Scriptores poſſunt in ipſam Chriſti & Eccleſiæ doctrinam. Quod quum accidit, conſiderandum eſt, num ex ignorantia & incuria, an vero ex perverſa voluntate, deditaque opera, ſe conjecerint in errorem ſibi certe pernicioſum. Si apertis oculis a Dogmate Catholico diſceſſum eſt, nemo neget, quin hujuſmodi crimen caſtigatione ſit in primis dignum. Sed longe mitior ultro ad pœnitentiam venienti caſtigatio erit; longe autem

Digitized by Google

durior agnoſcenti quidem errorem ſuum, ſed urgente metu pœnarum, & nonniſi ex alieno impulſu. Ita veræ Eccleſiæ ac Religionis deſertores, dum ſponte, & non mendaci pœnitentia ducti, ad gremium Fidei revertuntur, minime graves pœnas ſubire coguntur. Et contra ſeverius mulctati, qui Magiſtratuum vigilantia deprehenſi, terrorem expectarunt melioris ſententiæ magiſtrum. Attamen vel in his expendere juvat minorem majoremve in defectione pravitatem Voluntatis. Multos enim non odium Catholicæ communionis, ſive doctrinæ, non ingenii ambitio, non contemtus Eccleſiæ, ad Hæreſim traxit; ſed humani alii affectus, aut Præſidum ſeveritas, aut Diſciplinæ impatientia; quæ ſane imminuere quandoque poſſunt Voluntatis ſcelus, quod eſt ad læſam Fidem, majoremque propterea mereri miſericordiæ menſuram.

At alios ignorantia ſola, & incuria errantes fecit. Quis enim eſt, qui ſcire omnia, nihil obliviſci, & numquam errare ſibi tribuat? Sed quicumque errat, animo interim veræ Fidei & Eccleſiæ Catholicæ conjunctiſſimo, falſa Dogmata non amplexurus, non propugnaturus, ſi ea ſciret averſa a Schola Chriſti, & a diſciplina, ac mente Eccleſiæ, & ubi ſcit, ea illico execrans: cur puniendus, cur rigide excipiendus apud homines, quum nullo apud Deum crimine idcirco is teneatur, niſi de Dogmatis iis præcipuis ſit res, quæ neſcire ſuapte natura peccatum eſt, & neſcire Chriſtianus homo non debet? Exploranda igitur ſedulo eſt errantium Voluntas; quod ſi promtus in obſequium Fidei & Eccleſiæ, illorum animus deprehenditur, vel dum errant: edocendi ſunt veram ſententiam, monendi ut a ſermonibus abſtineant graviſſimarum rerum, dum ſibi majorem prius non compararint Eruditionem Theologicam; & excuſanda facile ingenii infirmitas, aut ignorantiæ inconſultus error. Non autem continuo in vincula conjiciendi ſunt, non diu detinendi, atque vexandi, neque populo ſpectaculum miſerabile daturi. Hominem vidimus rudi minerva, cui exciderat, alium eſſe a vulgari noſtro Purgatorium Ignem. Communibus quidem ſuffragiis innocens evaſit, ſed poſt non paucos carceris dies, & non ſine ingenti rerum ſuarum incommodo. Prudentiæ potius, & Caritatis erat, hunc accitum monere, ne talibus ſeſe immiſceret, & verbis tantummodo arguere, ad canendam palinodiam jam paratiſſimum: quamquam & hæc quæſtio ex iis ſit, quæ adhuc in ancipiti poſitæ, nondum Eccleſiæ calculo fuere diremtæ. Errant enim multi, quia non Theologi; errant & ipſi quandoque Theologi, quia tunc non errare, ſed cum Eccleſia ſentire ſe putant. Privatæ vero objurgationes ſatis plerumque forent, ac eſſe deberent ad medicinam errantium. Alioqui ſi levibus de cauſis in carcerem, & in roſtra, homines rapere velis, & præſertim rudes, ac Theologiæ abſtruſioris, meliorisque Diſciplinæ ignaros: verendum eſt, ne Caritatis tribunal apud optimos ob nimium rigorem male audire incipiat, & ex terrore potius, quam ex amore Chriſtiani in poſterum ſimus: quod a mente Apoſtolicæ Sedis, & meliorum profecto abhorret.

Quid ſi eos divexare velimus, qui in Opinionibus aut Philoſophicis, aut Hiſtoricis, aut Aſtronomicis, aut etiam Theologicis, ſed nondum ab Eccleſia, ſive a Romanis Pontificibus, ſive a Concilio quopiam proſcriptis, errare nobis videntur? Facile contra jus, nedum contra Caritatem, hæc agendi ratio pugnabit. Numquid enim tua opinio, ab illorum opinione diverſa, ideo verior & ſanior eſt, quia tu potentior, quam illi? Ne tu quidem, ut puto, id arbitrere. Sola divinarum Scripturarum, & Eccleſiæ mens cognita facere poteſt, ut tu de veritate ſententiæ tuæ, illi de errore ſuo certi ſitis. At quum non illi minus, quam tu, contendant, opiniones ſuas conſentire cum ſacratum Literarum & Eccleſiæ doctrina; quumque Eccleſia, uti prædixi, mentem ſuam nondum heic explicuerit: propterea hujuſmodi opinionum propugnatio nondum crimen evaſit, pœnis & carcere exagitandum. Quis enim te certum facit, Eccleſiam contra illos potius, quam contra te, eſſe aliquando pronuntiaturam? Et ii quidem fortaſſis in errore verſentur. Sed quamdiu latet Eccleſiæ oraculum, eique parere ac cedere, ſimul ac prodeat, paratiſſimi ſunt homines: ab officio veri & obſequentis Chriſtiani minime per illos diſceditur; & apud Deum non peccatur; & error ille (materialis, ut ita dicam, non vero formalis) nondum carceribus aliiſve corporeis incommodis caſtigandus erit. Quamobrem ut non audeam quaſcumque Carteſii Opiniones Theologiæ Catholicæ conſonas appellare, multoque minus præſtare; attamen quum hoc ille, ejuſque aſſeclæ, ſibi perſuadeant, & ſuis etiam rationibus oſtendere conentur: vix intelligerem cur adverſus eos rigorem adhibere placeret, priuſquam Eccleſia opiniones hujuſmodi ſuo decreto proſcripſerit, atque damnarit. Utique Carteſii Libros nonnullos cum Romanus Pontifex, tum Academiæ quædam nigro theta confixerunt. Sed numquid Hæreſibus ſcatent, quicumque Libri configuntur? Num ſententiæ omnes, quas Carteſius literis conſignavit, errorem ac hæreſim ſapiunt, ut ſingulas abominari, ac rejicere ſit opus? Quum
hoc

Digitized by Google

hoc a fidelibus Eccleſia expetit, ſolet ſententias, ſigillatim enuntiatas, hæreſis, aut falſitatis damnare. Antequam damnet, earum patronis bona fides eripi non poteſt, dum tamen opiniones tueantur revera dubias, hoc eſt nondum definitas, & a definitis aperte non effluentes, & in iis tuendis ſe ab Eccleſia diſſentire non putent. Neque privatorum objurgationes facere poſſunt, ut bonæ fidei privilegia in ipſis ceſſent, multoque minus quum ſuſpicio adeſt, ne privati homines ad eas opiniones damnandas ferantur amore potius privatæ cujuſpiam Scholæ, quam certa cognitione Veritatis, quæ adhuc latet, ſive fiducia proferendi ab Eccleſia decreti. Locum heic habere poſſunt, quæ de Ariſtotelis fortuna in Chriſtianorum Scholis apud Veteres feruntur, & quæ olim contigere in celebri controverſia *de Divinis Auxiliis*, *& de Scientia media*. Sed nos alio properamus.

CAPUT XIV.

Zelus ineruditus, & nimia Licentia in Fidei & Diſciplinæ negotiis. Quos peſſimos effectus ille pariat. Scientia & Prudentia ſi a Zelo abſint, quid ſequi inde poſſit. Zelus ineruditus Novatorum. Quomodo regendus Zelus. Licentia opinandi in Religione nimis nocet. Ejus exempla in Phereponi Libris.

Multa ſunt, quæ ad inveniendam Veritatem obſtant; multa, quæ inventam in publicum efferri non ſinunt. Ignorantia, præjudicatæ Opiniones, ambitio, impotentia, terrenorum bonorum amor, dedecoris timor, auri & gloriæ ſitis nimia, atque alii effrenes animi affectus, quotidie Veritati bellum indicunt, & errori patrocinantur. Ego Librum concludam, duobus præcipue commemoratis, quorum unum pauci fere conſiderant, aut animadvertunt, in quot exceſſus, & incommoda vergat, & vergere poſſit; alterum omnes paſſim & cognoſcunt, & deteſtantur, quum tamen ab eo non pauci abſtinere neſciant, ſeque illo teneri non ſentiant. Zelum ineruditum intelligo, & nimiam Licentiam in Fidei & Diſciplinæ negotiis. Ille Superſtitionem, grave ſcilicet malum, procreat; iſta Hæreſes & Schiſmata, graviſſima nempe mala, quorum incommoda brevi oratione perſequi, & frena ſimul proponere eſt opus. Quod attinet ad ineruditum Zelum: dicimus, nomine Zeli ſignificari honeſtum illud & laudabile ſtudium, quo accendimur ad colendum Deum, ejuſque ſervos honorandos, & ad illius Legem, & veram Religionem tuendam atque propagandam. Sed optimus hic hominum affectus, ceterorum affectuum, atque ipſarum virtutum more, in peſſimos exceſſus interdum excurrere poteſt, & in illaudanda facinora. Quod tum contingit, quum homines pio quidem Zelo ardentes, ſed Scientia deſtituti, id peragunt, quod ipſi divinæ Legi, & Eccleſiaſticæ Diſciplinæ, & documentis rectæ Rationis, & Prudentiæ, & Caritati adverſatur. Teſtimonium perhibente Paulo ad Rom. X. *Judæi zelum Dei habebant*; ſed ille *zelus* non *ſecundum ſcientiam* erat. Tuebantur mordicus Moſaicam Legem, atque in ipſius ritibus collocabant potiſſimam ſalutis ſpem, & maximum hominis penſum. Atqui zelum Dei habebant, non habebant ſcientiam Dei; quare Dei honorem potius oppugnabant, ejusque legem perſequebantur. Neque aliter ſe olim geſſerat ipſe Paulus, quum *paternarum æmulator*, ſive *zelator traditionum ſupra multos coætaneos ſuos*, devaſtabat Eccleſiam Chriſti. Eodem imprudenti zelo Scribas & Phariſæos abundaſſe, nonnumquam etiam Diſcipulos Salvatoris laboraſſe, ex Euangelio diſcimus. Hinc Auguſtinus de Civit. Dei. Lib. 20. Cap. 12. tam laudabili quam pravo ſenſu Zelum accipi ait in divinis Scripturis. *Sicut enim*, inquit, *zelus in bono poſitus eſt*, *ubi legitur: Zelus domus tuæ comedit me*; *ita e contrario in malo*, *ubi dicitur: Zelus occupavit plebem ineruditam*: Illud igitur, quod ſolet ac poteſt deſtruere honeſtiſſimam indolem Zeli, Ignorantia eſt, inſipientia, ac ineruditio: quæ mala quum in plebe crebrius inoleſcant, facile etiam in eadem zelus immoderatus & pernicioſus vim obtinere poteſt. Ubi neſcias, quibus moribus, quibus ritibus, ac artibus Deus velit ſe coli, Sanctos ſuos honorari, Legem ſervari, ac defendi, Virtutes exerceri: quid mirum, ſi pius ille tuus ardor in abſona interdum feratur, atque indigna, quæ Deo placeant, quo ipſo tempore tantopere curas, ut per ea placeas Deo? Sine Prudentia, ſine Scientia plus nocere, quam prodeſſe poteſt Zelus non privatis tantum hominibus, ſed reipublicæ ipſi,

Digitized by Google

Hinc egregie Sanctus Bernardus Serm. 49. ſuper Cantic. *Importabilis*, inquit, *abſque ſcientia eſt zelus. Ubi ergo vehemens æmulatio, ibi maxime diſcretio eſt neceſſaria, quæ eſt ordinatio Caritatis. Semper quidem zelus abſque ſcientia minus efficax, minusque utilis invenitur, plerumque autem & pernicioſus valde ſentitur. Quo igitur zelus fervidior, ac vehementior ſpiritus, profuſiorque Caritas, eo vigilantiori opus ſcientia eſt, quæ zelum ſupprimat, ſpiritum temperet, ordinet Caritatem.*

Et quid quæſo non fecit ineruditus Zelus? quid quotidie non facit? Sanctam Religionem amplificare, Idola fugere ac deteſtari, ad zelum vere Chriſtianum pertinet. Sed ipſum dedecebat, interdum Ethnicis rerum potientibus inſultare, eorum fana evertere, eorum Idola conterere, minime conſentientibus in eam rem Principibus; dedecebat Judæis ſubjectis contumelias, & dira tormenta atque incommoda inferre, aut filios invitis parentibus eripere, ſacro Baptiſmate abluendos; & alia hujuſmodi audere. Zelotis Chriſtiani eſt, cultum Deo O. M. ſemper, & ubique, & ferventiſſime præſtare, ejusque amorem ac reverentiam inſtillare populis. Verum ab hac præſtantiſſima Virtute abhorrebat, Deum colere inopportunis locis, atque temporibus, ornamentis luxum potius quam gravitatem referentibus, Muſicis concentibus magis intemperantiam quam pietatem conciliantibus; ritibusque ab Eccleſia nondum probatis, immo nonnumquam ab ipſa improbatis. Abhorrebat, Myſteria pietatis, & Sacramenta impiis atque Infidelibus prodere; & ex ipſis ridenda potius quam veneranda exhibere populo ſpectacula; & immoderatam peccatoribus a Deo polliceri indulgentiam, aut eoſdem nimia ſeveritate in deſperationem agere, aut ſpem ſalutis omnem ponere in quibusdam levibus externæ Pietatis inſtitutionibus, quod Phariſæi olim quoque faciebant. Zelus noſter eo etiam ferri debet, ut non difficiles nos præbeamus ad credenda Sanctorum hominum geſta, virtutes, ac miracula, quæ ab Hiſtoricis fide dignis memoriæ traduntur. Sed iſte zelus honeſtos virtutis fines prætergreditur, ubi nos nimium faciles efficit, immo exigit ad credenda quæcumque prodigia, ſeu ut apertius loquar, ad probandas fabulas omnes, aut leves anicularum narratiunculas de admirandis quorumdam Sanctorum operibus, aut Antiquitates fictas, aut Lipſana non ſatis probatæ fidei. Sanctis ipſis Martyribus, & reliquis Beatis, & Deiparæ potiſſimum debemus honorem non exiguum, quippe in illis, licet conſervis noſtris, honoramus dona Dei, & gratiam Chriſti, atque adeo ipſum Deum, qui & ex eorum interceſſione plura in homines beneficia ſpargit. Sed immoderato, & minime laudabili zelo ardebit, quisquis talem ipſi honorem defert, qualis uni Deo convenit; aut ab ipſis ita poſcit ac expectat non temporalia ſolum munera, ſed ipſam peccatorum remiſſionem, & vitam æternam, ut illos ex Interceſſoribus facere Deos videatur; aut omnia Pietatis officia in iſtis potius ſibi demerendis, quam in Deo placando, collocat; & ipſos iis nimiis laudibus extollit, quas perfecta Diſciplina ægre ferat, immo ipſi e cælis minime probare credendi ſunt; eorumque Imagines, & ſacras Reliquias, & Dies Feſtos cultu immodico proſequitur.

At non alia de cauſa homines heic errant quam quia carent Scientia, atque Prudentia, hoc eſt, ignorant, quid, & quando, & quomodo agendum ſit, ut recte agant. Pio amore cæleſtium & Religionis æſtuant, ſed amorem iſtum in abſurda & pernicioſa deferre ſæpe ſolet, ac poteſt moderatricis Scientiæ penuria. Hinc in popello, in indoctis, illiteratis, atque mulieribus, frequentiores ſunt zeli exceſſus, quippe in iſtis Ignorantia communior. Ipſos etiam literis & ſcientia excultos homines exuberans ardor nonnumquam extra orbitas rapit, aut rapere videtur. Cur hoc quæſo? Quia non ſatis bonis literis, non ſatis ſcientiæ operam dederunt, aut quia Scientiæ multæ exiguam Sapientiam, atque Prudentiam minorem, conjungunt. Quapropter nihil magis commendandum eſt Eccleſiæ Præpoſitis, quam ut impenſum in Eccleſiaſticam Eruditionem ſtudium conferant, quo ſingula tum ad Chriſti doctrinam, tum ad Diſciplinam ſpectantia recte ipſi ſciant, & alios docere ſubinde poſſint. Meminerint, quid per Oſeam Prophetam Deus olim edixerit Oſ. IV. 6. *Conticuit populus meus, eo quod non habuerit ſcientiam. Quia tu ſcientiam repuliſti, repellam te, ne Sacerdotio fungaris mihi.* Proinde neceſſe ſaltem eſt, ut Eccleſiarum Paſtores ſupremi Miniſtros ſibi adſciſcant, aut homines ad conſilium adhibeant, quibus conſummata ſit iſtius Eruditionis peritia. Alioqui ſi Zelus ineruditus, & in plebe potiſſimum, ſedulo non coerceatur, Superſtitio immane malum, & æque ac ipſæ Hæreſes formidandum invalebit, ſanctiſſimæque Religionis vultum ſummopere deformabit. Monſtrum iſtud, Superſtitionem, inquam, Ignorantia parit, Zelus immoderatus nutrit ac fovet. Quod enim omnium peſſimum eſt, hujusmodi inſipientis zeli culpa ſæpe fit, ut abuſus inveteratos, pietatis referentes ſpeciem, nemo tollere, aut tolli ſuſtineat. Immo ſi qui melioris notæ eruditi voce aut calamo in Superſtitionem aut gliſcentem aut vetuſtam inſurgere cupiunt,

inter-

Digitized by Google

interdum aut ne hiſcere quidem ſinuntur, aut certe parum Chriſtiani animi famam in ſe concitant, & ſcandala ſtatim excitare poſſe creduntur. Ergo quis non intelligat, quanta ſit neceſſitas eruditionis & ſcientiæ, ne Veritas lædatur, ac ſupprimatur, neve Superſtitio regnet? Neque vero putes ad tantum negotium ſufficere Scholaſticorum Theologiam. Dogmatica heic opus eſt in primis, & non mediocri Controverſiarum, quas cum Hæreticis habemus, peritia; ita enim ſinceris hominibus melius innoteſcit, qui ſint fines tum veræ Doctrinæ, tum Diſciplinæ melioris, quos una Eccleſia Catholica fideliter ſervat, Hæretici pertinaciter contrariis hinc inde ſententiis, aut etiam inerudîti incaute quidem, ſed parum laudabiliter, prætergrediuntur. Itaque tum Conciliorum, tum Romanorum Pontificum, tum Sanctorum Patrum documenta accurate conſulenda ſunt in hunc finem, & non facile deinde peccabitur. Tandem credendum eſt, poſſe Deum quidem tolerare, non autem probare Zelum ſine Scientia delirantem; nam ut ut ipſi pius affectus placeat, fieri tamen non poteſt, quin ipſi contra diſpliceat parum pius prodendæ hujus affectionis modus.

Diſſimulare autem nequeo alterum Scientiæ neglectæ, aut Ignorantiæ dominantis effectum in hominibus piis. Undique pericula ipſi timent, undique ſcandalum patiuntur. Quoties homines Deo dicatos conſpiciunt æque ac Sæculi cultores, vitiis effluentes, & luxuria fœdos, & mammonæ potius quam Dei laudibus addictos: tum mirantur, ac horrent, atque ex intimis præcordiis dolent, ac indignantur ſuorum temporum conditionem. Si Epiſcopos, ſi Sacerdotes deprehendunt ſanguini diligentius quam altari ſervientes, & ambitione turgidos, & ſacris in ſuam rem abutentes, & Simonis veneno afflatos: quid non muſſitant? quid non conqueruntur? Priora Eccleſiæ Sæcula ante eorum oculos, atque in eorum labiis continuo recurrunt. De Religione primæva multum excidiſſe tum dictitant. Immo in pietate nonnumquam frigeſcere idcirco illos videas; ſenſim quippe decreſcit in eorum animis veneratio atque exiſtimatio non tantum Sacerdotalis ac Monaſtici Ordinis, ſed Religionis ipſius. Eo etiam quandoque ſe rapi ſinunt, ut perſuadere ſibi nequeant, aut veram, aut ſanctiſſimam eſſe Religionem illam, quam adeo inconditis moribus negare, & flocci pendere videntur illi, quorum præ ceteris eſſet eam & dictis probare & factis. Quod ſi apud Hæreticorum quosdam ſplendidiorem forte pietatis, aliarumque virtutum ſpeciem intuentur: tum ſuſpicio oboritur, ne apud illos germana, apud nos vitiata Religio habeatur. Et quidnam, quæſo, tot populos a Catholicæ Eccleſiæ ſinu proxime præteritis ſæculis abſtraxit, & in Lutheri, aut Calvini caſtra conjecit? Ignorantia iſta, Zelus iſte ineruditus, & ſcandali patiendi nimia facilitas. Tunc non erant (fatendum eſt) ii Sacerdotum mores, quos & Religio, & inſtitutum vitæ poſcebant. Superſtitio aliqua in populis; avaritia & luxuria in non paucis Eccleſiaſticis viris, nimium prominebant, ut occultari, aut diſſimulari jam poſſent. Igitur ubi adverſus iſta declamatum eſt, zelo Dei exarſit ineruditus populus, ſibique cenſuit ab ea Eccleſia diſcedendum, cujus ſanctitatem fruſtra requirebat in plerisque Paſtoribus.

At miſeri infeliciſſime errarunt. A Paſtoribus fugientes, quos lupos credebant, ſequuti ſunt lupos Paſtoralem præ ſe ferentes perſonam. Etenim undenam didicerunt, propter perverſos Sacerdotum mores ab Eccleſia Dei veri ſeceſſionem eſſe faciendam? Contendebant quidem eorum temporum Pſeudoprophetæ, Romanæ quoque Eccleſiæ doctrinam eſſe corruptam. Verum quei de tanti momenti re, de qua etiamnum diſputatur utrinque a doctiſſimis & clariſſimis ingeniis, tam cito judicare potuerunt homines indocti, rudes, & a ſtudiis Theologiæ prorſus alieni? Morum corruptio tunc patentiſſima, & Diſciplinæ abuſus, vel oculis plebis indoctæ conſpicui, in cauſa fuerunt, ut doctrinam quoque Romanæ Eccleſiæ corruptam ſomniarent, & crederent. Ergo cavendum iis erat, ne ſcandala tantum in ſuis cordibus poſſent, ut non mores dumtaxat, ſed etiam male moratos Paſtores, ipſamque Paſtorum Eccleſiam, atque Religionem, deſerendam arbitrarentur. Id non cavendum minus deinceps; erunt enim vitia, donec homines. Prædixerat quidem Chriſtus Dominus futuram hanc morum corruptionem; is tamen edixit, non eſſe noſtrum, bonos piſces a malis ſeparare, atque a tritico lollium. Ad iſta ſane nequit quin ingemiſcat vir pius ac eruditus; ſed nullum inde ſibi ſcandalum creari patitur. Scandala quippe creat facinorum novitas; hanc autem ſcientia, ſive eruditio tollere poteſt ac ſolet. Apoſtolorum tempora intuere; tria, immo quatuor, & quinque priora Eccleſiæ ſæcula contemplare. Nunc imperita gens a Chriſtianis iis, & præſertim ab Eccleſiæ Paſtoribus, omnem iniquitatem exſulaſſe ſibi perſuadet: Secus teſtantur ipſæ Literæ ſacræ, ipſi Sancti Patres, ac præcipue Cyprianus, Nazianzenus, Hieronymus, Salvianus. Subſequuta

ſequuta ſunt tempora longe pejora prioribus, ſed meliora tamdem evaſere, ut ſi Chriſtiana Reſpublica ætatis noſtræ cum multis aliis præcedentibus Sæculis conferatur, habeat unde ſibi jure gratuletur, & divinæ miſericordiæ referat gratias.

Zelum ineruditum alterum illud incommodum fere ſemper conſequitur, de quo alias conqueſti ſumus, & quod heic repetere non puto ſupervacaneum; nimia videlicet formido, ne quicumque minus cum vulgo ſapit, ac aliter loquitur quam vulgus, Religioni & Eccleſiæ ſanctiſſimæ exitium creet. Nequit emunctæ naris Eruditus, quin abuſus in Eccleſiaſticam Diſciplinam identidem irrepentes animadvertat; quomodo enim maculæ iſtæ ſe ſubducant oculis legentium monumenta ſummorum Pontificum, Conciliorum, & Patrum? Ars Critica, neceſſarium in Eccleſia Dei flagellum ad impoſturam omnem, erroreſque tollendos, Erudito homini interdum aperit, quæ ſint conficta Miracula, qui Apocryphi ac ſuppoſititii Libri, quidve a magni etiam nominis Scriptoribus in Hiſtoria & Eruditione Eccleſiaſtica peccetur. Si quis tamen zelo ſecundum ſcientiam incitatus, quod Majores noſtri cum laude fecerunt, facere & ipſe velit, hoc eſt, aut voce aut ſcriptis hujuſmodi abuſus ac peccata prodat, atque eliminare nitatur, non modeſtiam, non prudentiam oblitus: ignara gens non raro exhorreſcit, & ejuſmodi Eruditos ſuſpicione gravat non temeritatis ſolum, ſed etiam languentis Pietatis, Fideique etiam titubantis. Verum hiſce Eruditis, ut cordi ſummopere eſſe debet, ſcandalis quantum fieri poteſt, occaſionem omnem præripere, ita patienter ferenda ſunt talia piæ ignorantiæ deliria. Nullæ ſunt, tametſi optimæ leges, nulla auctoritas legitima, quibus abuti non poſſit, ac ſoleat Magiſtratuum incuria, ignorantia, impotentia. Sed non propterea optimæ leges abrogandæ, optima inſtituta vituperanda, quod iis abutantur nonnulli. Adverſus hoſce abuſus, modeſte tamen, ac prudenter, ſcribere piis Eruditis licet, ut ſimul eorum odium, & Legum ac Magiſtratuum reverentia inſpiretur. Quod quum faciunt Eruditi, iis eſſe debet ſatis, meliorem hominum partem, ſi non majorem, ſuis habere faventem ſcriptis, zeloque plaudentem. Nimium quippe Eccleſiæ conducit tales Literatos habere, Superſtitionis, perverſæ Diſciplinæ, piorumque commentorum inimicos, & Veritatis ſemper amantes. Hæc vera pietas eſt, hic germanus zelus, quem Catholici Epiſcopi in Conciliis ubique produnt, quem Patres commendant, & carum habet in primis Apoſtolica Sedes. Quæ conſideratio mihi quoque animos addidit, ut quæ hactenus diſſerui, diſſimulanda non cenſerem, & ſpem fecit fore ut nemini ſaltem ex melioribus conſilium meum diſpliceret, quando non ambitio, non captandæ famæ, aut maledicendi pruritus ullus, non Paſtorum, Legumque rectiſſimarum contemtus, neque mei ipſius, ſed unius Eccleſiæ, Religioniſque Catholicæ amor, pro qua omnibus vigilandum eſſe puto, & ego lubentiſſime ſanguinem darem, mihi ut hæc ſcriberem auctor fuit, utinam alicui utilia, utinam nemini pernicioſa.

Nemini, inquam, pernicioſa; nam in oppoſitum huic exceſſum atque abuſum equidem ſentio homines labi poſſe, atque interdum labi, vel quum in ipſius Catholicæ Eccleſiæ ſinu degunt. Eſt autem alter exceſſus licentia opinionum tum in Fidei ac Diſciplinæ negotio, tum in Eccleſiaſtica Eruditione pertractanda. Facile intelligunt homines non rudi minerva, nimios interdum ac intolerabiles frenos adhiberi Ingeniis, vitio videlicet Magiſtratuum, ſua poteſtate, optimiſque legibus abutentium. Sed æque deinde non intelligunt, qui ſint legitimi freni, omnibus Chriſtianis jure ferendi, & quouſque procedere merito ac prudenter poſſit Ingeniorum libertas. Hinc ergo totius Antiquitatis, Sanctorumque Patrum, & Eccleſiæ ipſius contemtus; hinc errores, ac temerariæ opiniones; ſique in iis obfirmetur animus, hinc Schiſmata, ac Hæreſes, a quibus tamen ut ſemper caveamus, non ſolicite ſolum monuit Apoſtolus, ſed Caritas, Juſtitia, ac Prudentia apertiſſime præcipiunt. Hos autem Ingeniorum frenos itidem videor mihi ſatis expreſſiſſe in hoc Libro. Quare tamdem rogo Lectores meos, ut non minus diligenter perſpiciant, quid juris ac libertatis futurum ſit Ingeniis humanis in tanti momenti rebus, quam quid freni. Utrinque Veritati nocere poſſumus, vel nimium, vel nimis parum nobis tribuendo. Quo doctiores erimus, magiſque in Dogmatica, ac Polemica Theologia, atque in Eruditione antiqua verſati, eo cautius ac moderatius in ſtudiis ac opinionibus noſtris procedemus. Ignorantia hinc, inde Superbia, ſuperſtitioſos pariter ac temerarios faciunt. Mediæ ſtant Scientia, ac Humilitas Chriſtiana. Faciunt iſtæ Eruditos, atque Theologos, vere perfectos ac religioſos. Illud autem certum eſt, nos numquam ex temeritate erraturos, ſi magis, quam nos ipſos, famamque noſtram, diligamus decorem domus Dei, hoc eſt, amemus Eccleſiam Catholicam, ejuſque tutelæ ac laudi ubique ſtudeamus, ejuſque judicio omnia noſtra cum

dicta

Digitized by Google

dicta tum facta obſequentiſſime ſubjiciamus, ejusque Præſidibus ſacris ad ubique obtemperandum paratiſſimi ſimus. Hoc votum eſt mihi, hoc mihi ſtatutum. Similia a reliquis opto. Quis enim tamdem fructus literarum, ſi deſtruas, non ædifices? Equidem errare poſſum ex ingenii infirmitate, non poſſum ex obſequii ac voluntatis defectu.

Ne vero longiori ſermone perſequar, quid in his poſſit audere humanæ mentis ambitio, atque Ingeniorum licentia: inſtar omnium conſiderandum mihi elegi unum Johannem Phereponum, cujus Animadverſiones in Opera Sancti Auguſtini, ſi non perpetuum, at certe non leve præbent hujus infelicitatis argumentum atque exemplum. Et hominis quidem conſilium ego non miror, quum potius mirandum eſſe debeat, cur non omnes ab Apoſtolicæ Sedis, Catholicæque Fidei doctrina & communione alieni, paria, immo pejora non audeant. Nam ubi Eccleſiam audire deſieris, Conciliorumque ac Patrum excuſſeris obſequium, tuoque Judicio nullum aliud eſſe ſuperius tibi perſuadeas præter verbum Dei ſcriptum, quod uti experientia fidem facit, unusquisque ad arbitrium, captumque ſuum facile contorquere novit: quid te amplius impedire poteſt, quominus quodcumque lubet, quodcumque menti tuæ veriſimile occurrit, amplectare ac teneas, & contraria quæque deſpicias atque repudies? Phereponus autem ita ſe interdum contra Auguſtinum, immo contra omnium Catholicorum ſententias gerit, ut qui ejus principiis utatur, atque licentiam opinandi imitetur, mirum ſit, quei abſtinere ſe jam poſſit ab oppugnandis in poſterum vel ipſis Literis ſacris, ſive a revocandis in dubium reliquis Chriſtianæ Fidei Myſteriis. Nam quo non proruat relictus ſibi hominum literatorum animus, & potiſſimum ſi Critica Arte, Linguarumque Orientalium peritia ſit quisquam turgidus, & immoderate ad dubitandum de rebus quibuscumque pronus, & novitatis, ſuarumque opinionum pertinaciſſimus amator? Pertinet igitur tum ad publicam utilitatem, tum ad Eccleſiæ ſanctæ, & Auguſtini defenſionem, tum etiam ad Eruditorum documentum, intueri in Phereponi Animadverſionibus nimiam Ingenii humani libertatem. Et ejus quidem ſententias nonnullas, prout occaſio tulit, hactenus confutavimus. Reliquas deinceps, quæ confutatione indigere videantur, ſingillatim recenſebimus, & pro virili profligare nitemur.

DE

Digitized by Google

DE INGENIORUM MODERATIONE IN RELIGIONIS NEGOTIO.

LIBER TERTIUS.

CAPUT PRIMUM.

Quid de Peccato Originali ſentiant Remonſtrantes ac Sociniani. Nulla injuſtitia Deo tribuitur per Catholicorum ſententiam de Originali Peccato. Quum potuerit Deus ab initio condere naturam hominis talem, qualis nunc naſcitur, potuit etiam ex Adami Peccato ſinere mala in hominum genus effluere. Auctoritate ſacrarum Literarum confirmatur Dogma de Originali Peccato. Apoſtoli locus ab interpretatione Phereponi vindicatus.

INITIUM facio a controverſia de Peccato Originali, ex qua velut ex capite cujuſdam catenæ, pendent reliquæ fere omnes controverſiæ de Gratia & libero Arbitrio, & de Naturâ innocenti, lapſa & reparata, quæ inter Pelagianos ac Semipelagianos ex una parte, Lutheranos & Calvinianos ex altera verſantur, Catholicis medium iter tenentibus. Heic autem videas Arminianos, ſive Remonſtrantes, parum a Pelagio abludere; Socinianos cum eodem prorſus ſapere, immo duriora, quam ipſe tradidiſſe. *Peccato originali ineſſe privationem Juſtitiæ originalis, & inordinatam ad peccandum proclivitatem*, fatetur Johannes Arnoldus Corvinus, hoc eſt ex Remonſtrantibus unus, in Lib. contra Molin. Cap. 8. pag. 118. Iidem Remonſtrantes in Apologia ſua Cap. 7. fol. 84. addunt, *Peccatum Adami a Deo imputatum dici poſſe poſteris ejus, quatenus Deus poſteros Adami eidem malo, cui Adamus per peccatum obnoxium ſe reddidit, obnoxios naſci voluit, &c.* At poſtea ſubdunt, ſe *peccatum originale nec habere pro peccato proprie dicto, quod poſteros Adami odio Dei dignos faciat; nec pro malo, quod per modum proprie dictæ pœnæ ab Adamo in poſteros dimanet.* Quare peccatum hoc affirmare non audent malum culpæ, aut malum pœnæ. Socinus vero in Prælection. Theolog. Cap. 4. & in Dialog. de Juſtific. tamquam *fabulam Judaicam, & ab Antichriſto in Eccleſiam introductam*, Peccatum originis irridet, cui conſonat Smalzius una cum reliquis ejuſdem Socini aſſeclis, ita ut una eorum ſententia eſſe videatur, nihil niſi exemplo poſteris nocuiſſe Adamum peccantem. Arminiumne, an Socinum heic ſequatur Pherepontus, ſtatuere neſcio. Illud certum, ut in aliis opinionibus non paucis, ita in hac Pelagio adhærere Phereponum, & non Auguſtino tantum, ſed Eccleſiæ Catholicæ ipſum patentiſſime adverſari. Mihi vero certiſſimum eſt, idemque ſpero & Lectoribus æquis futurum, longiſſime ipſum a veritate receſſiſſe.

Catholicorum doctrinam de Peccato Originali oppugnabat Julianus, quaſi per ipſam infinita Dei Juſtitia læderetur. Quei enim juſtus Deus parentis primi culpam imputare velit poſteris, eamque in nobis punire, quum tamen conſenſu voluntatis noſtræ nihil ad ipſam contulerimus? Auguſtinus autem Lib. I. num. 3. Oper. Imperfect. contra Julianum ita ſcribebat: *Vos quod dicitis, potius non poteſt ulla juſtitiæ ratione defendi; quia miſeria generis humani, a qua nullum homi-*

hominum ab exortu usque ad obitum videmus alienum, non pertinet ad Omnipotentis juſtum judicium, ſi non eſt originale Peccatum. Igitur Sanctus Doctor putabat, divinam Juſtitiam defendi non poſſe, niſi humanæ corruptionis ac miſeriæ cauſam ab ipſo hominum Peccato originali peteremus: quod & alibi ſæpe repetit. Ad hæc Phereponus: *Atqui hoc tantum de infantibus aut puerulis dicere debuit; nam majores natu ſat actualium peccatorum admittunt, ut hujus vitæ miſeriis digni ſint. Sed ponamus eum, ut debuit, de infantibus dumtaxat, aut puerulis loquutum. Peccatum originale, ut ab Auguſtino explicatur, commodam nullam rationem defendendæ Juſtitiæ divinæ ſuppeditat, cum qua nullo modo poteſt conſiſtere, ut exiſtimabant adverſarii Auguſtini, quos nusquam recte confutavit.* En expeditam viam cujuscumque quæſtionis dirimendæ, quamquam difficillimæ, & inter ingenia præſtantiſſima dudum agitatæ. Satis eſt pronuntiare ſententiam dictatoria voce. Alii rationes excogitabunt, & argumenta contraria diſſolvent.

Sed ut preſſius Scriptori huic respondeamus, prius Lectori ſeduload memoriam revocanda ſunt quædam. Nemo eſt, qui vel in ſemetipſo non ſentiat innumera cum animi, tum corporis mala, eaque omnibus communia non videat, tamque altis radicibus in nobis fixa, & ab ipſa ſtatim nativitate pullulantia, ut ea homini ingenita fateri cogamur. Corpus, inquam, mille ærumnis, doloribus, morbis, ac periculis, & morti denique obnoxium eſt. Animum ignorantia infeliciſſima gravat, ac fœdat. Proni, & pæne abrepti vel ab ipſa pueritia in Vitium, difficillimi & ſupra modum inertes ad Virtutem, terram ſemper cogitamus, raro cælum; & avaritia, luxuria, ac ambitione exæſtuantes, voluptatibus unice ſtudemus, commodisque noſtris, licet inhoneſtis; pejora longe acturi, niſi nos humanarum potius quam divinarum legum terror compeſceret. Hæc vel ipſi Chriſtiani, & Sancti in ſe experiuntur, qui & aliam legem ſentiunt in membris ſuis repugnantem legi mentis ſuæ, qui quotidie cum tentationibus confligantur, & interdum concupiſcentia vincente vincuntur. Quanto autem magis tanta humani generis miſeria, & ad peccandum proclivitas, & rebellio appetituum, ac pugna in Rationem, emineat, & conſpiciatur in barbaris, aut ſine Lege, aut ſine vera Chriſti Lege, & Gratia viventibus, in comperto eſt. Non vacat heic varios populorum mores, & innumeranda hominum vitia, & incommoda, oratione percurrere. Unusquisque ſibi teſtis in re tam patenti eſſe poteſt. Illud dicam, vel ipſos Ethnicos, Ariſtotelem puta, ac Ciceronem, tantam hominum miſeriam contemplantes, non potuiſſe quin exclamarent, naturam, non ut mater, ſed ut noverca, erga nos ſe geſſiſſe. Hæc ubi conſiderata fuerint, e veſtigio ſuboritur in animis noſtris ſciendi ardor, unde tanta in nos malorum atque miſeriarum procella derivetur. Quum quisque ſanus Manichæorum deliria irrideat, reſtat ut hominem vel ita a Deo in prima inſtitutione creatum, vel propter culpam aliquam ſuam in tot incidiſſe miſerias affirmemus. Prima ſententia Pelagianos habuit patronos; altera Catholicos.

Pelagiani contendebant, quod & nunc eorum aſſecla Phereponus contendit, Catholicorum ſententiam cum Juſtitia Dei conſentire non poſſe. Contra Auguſtino aliisque Catholicis viſa eſt Pelagiana opinio Ideæ, quam de Deo habemus, penitus contraria. Nam quo pacto Deus, qui hominem perfectum, rectum, ac felicem creare potuit, potius tam infirmum, vitiisque deditum, & alienum ab amore ſummi boni creare voluit? Quei opus manuum ſuarum vel ante peccata actualia miſerum fecit, ejusque naturam in ipſa peccata adeo proclivem, & averſam a virtute creavit? Cur poſuit, ut habetur Eccleſiaſtici 40. *Jugum grave ſuper filios Adam a die exitus de ventre matris eorum?* Immenſe Bonus, Sapiens, & Benignus, id ſine aliqua hominum culpa facere noluit; infinite Juſtus id facere non potuit. Hæc illi. Verum alii Theologi Catholici, iique potiori jure affirmarunt, ac affirmant, *potuiſſe Deum condere talem ab initio hominem, qualis nunc naſcitur.* Ipſemet Sanctus Auguſtinus in hac eadem ſententia fuit; nam Lib. 3. de Lib. Arb. Cap. 20. ajebat: *Si anima talis eſſe cœpit, non ſolum ante peccatum, ſed ante omnem vitam ſuam, qualis alia poſt vitam culpabilem facta eſt; non parvum bonum habet, unde Conditori ſuo gratias agat.* Lege reliqua. Idem Auguſtinus in Lib. 1. Cap. 9. Retract. eamdem ſententiam confirmat, inquiens: *Ignorantia, & difficultas* (duo nempe hominum graviſſima mala) *etiamſi eſſent hominis primordia naturalia, nec ſic culpandus Deus, ſed laudandus eſſet.* Quæ retractationum verba iterum repetit in Lib. de Bono Perſever. Cap. XI.

Quod ſi juſtus & laudandus eſſet Deus, ſi talem, qualis nunc eſt, hominum naturam creaſſet, ſique Phereponus, ut arbitror, idem fatetur, immo contendit: quid eſt quod ipſe, ejusque Majores Pelagiani

Digitized by Google

Juſtitiam divinam Catholicorum opinione diſtitanr lædi, & cogitatione aſſequi non poſſe videntur, quomodo Auguſtini hypotheſis, immo theſis, conſiſtere queat cum ejusdem divinæ juſtitiæ evidentiſſima notione? Iisdem teſtantibus, divinæ Bonitati atque Juſtitiæ contrarium non eſt, naturam noſtram ab initio tot ſubjeciſſe ærumnis, cum tanta proclivitate ad malum, tantaque difficultate ad bonum, tametſi nulla hominum culpa præceſſerit. Ergo multo minus divinæ Juſtitiæ repugnat tot in nos mala congerere unius Peccati præcedentis intuitu. Juſtus ergo, & bonus, & laudandus in utraque hypotheſi Deus. Hæc ſola intercedit diverſitas: quidquid Pelagiani adferre poſſunt pro tuenda Juſtitia ac Bonitate divina in hypotheſi ſua, illud ad eamdem tuendam in hypotheſi Catholicorum inſervit. Quidquid vero Catholici pro ſua habent, non æque a Pelagianis pro ſua opinione uſurpari poteſt; facilius enim Catholici Juſtitiam ac Bonitatem Dei ſartam nobis tectamque exhibent, tot humanæ naturæ miſeriis non a primæva inſtitutione ac voluntate Dei boni, ſed a primorum parentum culpa derivatis, quam ſi talem, qualis nunc eſt, naturam ab initio creatam affirment. Et hoc ſinceri, ſagacesque viri non intelligere nequeunt.

Reſtat ergo inquirendum, num revera humanam naturam Deus tam imbecillem ac miſeram ab initio condiderit, quod Pelagiani opinantur; an ejusdem naturæ corruptio pœna ſit primi peccati, quod Catholici affirmant. Ut habetur Eccleſiaſt. 7. *Fecit Deus ab initio hominem rectum*, & ad imaginem ſuam creavit, & in eximia beatitudine collocavit. Deinde, quidquid nonnulli ſomnient, adeo perſpicua ſunt Geneſis verba Cap. 2. ut certiſſimum eſſe debeat, primos humani generis parentes, ſi divino præcepto parere voluiſſent (quo nihil facilius ipſis tum fuit), a naturali morte futuros fuiſſe immunes. Uti certum quoque eſt, peccarunt, eorumque inobedientiam ſequuta eſt mortis naturalis inevitabilis pœna, & quærendi panis cum ſudore neceſſitas, & partus feminei dolores, & rebellio belluarum, quas hominum nutui ſubjecerat primum Creator, ut alia mala atque incommoda omittam. Experientia vero dubitare nos non ſinit, quin eadem mors, & multiplex calamitatum genus in nobis eorum poſteris perduret. Ergo nos luimus primi peccati pœnas, luuntque vel ipſi infantes, quamquam nullius peccati actualis rei. Ergo primorum parentum culpa iratum & nos Deum ſentimus, & peccaſſe cum Adamo quodammodo dicendi ſumus; a qua ira & culpa nos liberare non poteſt, niſi regenerationis Sacramentum, & Gratia Chriſti Salvatoris. Propterea Regius Pſaltes in Pſ. 50. ajebat: *Ecce in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea*; ſive in *iniquitate*, & in *peccato*, uti Hebraica Exemplaria habent. Apoſtolus vero ad Epheſ. 2. *Eramus*, inquit, *& nos natura filii iræ, ſicut, & ceteri.* καὶ ἦμεν τέκνα φύσει ὀργῆς. Et ad Rom. 3. *Omnes peccaverunt, & egent gloria Dei*. Etiam Sanctus Johannes Cap. 3. Euang. *Qui*, ait, *non credit in Filium, ira Dei manet ſuper eum*, μένει ἐπ' αὐτὸν: ubi vides non dici, iram Dei venire ſuper eum, ſed *manere* ſuper eum, quia jam antea fuerat. Ut alia Scripturarum loca prætermittam, quæ in hanc rem afferri ſolent, memorabilem iſtum inſtar omnium referam, quem Apoſtolus ad Rom. Cap. V. 12. habet. *Propterea*, inquit, *ſicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccaverunt*. Quibus ex verbis intelligimus, cum Adamo omnes homines peccaſſe, & propter illud peccatum mortem in omnes homines pertranſire, hoc eſt, communis mortis cauſam fuiſſe unius hominis, ſive unius Adami, peccatum. Infra idem Apoſtolus ait: *Sicut per inobedientiam unius hominis peccatores conſtituti ſunt multi, ita per unius obedientiam juſti conſtituentur multi.* En Adami inobedientia, quæ una multos conſtituit peccatores, uti multos juſtos obedientia Chriſti. Vide reliqua ejusdem Cap. V. ad Rom. quæ Catholicorum ſententiam diſertiſſime produnt, ac firmant, & ſine ipſa recte explicari non poſſunt. Tamdem accedit, vel antequam Pelagiana Hæreſis exoriretur, & lis de Peccato Originali ferveret, veteres Patres non aliter quam Auguſtinus ſenſiſſe, quamquam parce admodum de illa re fuerint loquuti. Egregia in hanc rem occurrunt teſtimonia Juſtini Martyris, Irenæi, Tertulliani, Origenis, Cypriani, Athanaſii, Hilarii, Baſilii, Ambroſii, Nazianzeni, Chryſoſtomi, Reticii, Olympii, & aliorum, quos prætereo: ut dubitari non poſſit, quin antiquiſſima hæc ſit Eccleſiæ veræ Traditio, cum divinis Scripturis omnino conſentiens. Nunc videamus, an quidquam Phereponus proferat, quo tam antiquum, tantaque firmitate conſtitutum Dogma dejici poſſit.

Dixerat Auguſtinus Lib. de Corrept. & Gratia Cap. 6. *Peccata quidem iſta originalia ideo dicuntur aliena, quod ea ſinguli de parentibus trahunt; ſed non ſine cauſa dicuntur & noſtra, quia in illo uno omnes, ſicut dicit*

Apo-

Digitized by Google

Apoſtolus, peccaverunt. Excipit iſta verba Phereponus animadverſione hujuſmodi. *Verum in hac controverſia noſtra dicuntur, non tralatitio ſenſu, ſed proprio, peccata; nam ſermo heic eſt de peccatis, propter quæ non tralatitias, ſed proprie dictas pœnas, ex divina, hoc eſt, perfectiſſima juſtitia, dare poſſimus; quia ab iis abſtinere potuimus, nec iis, niſi culpa noſtra proprie dicta, ſuccubuimus*. Ceterum dicere pergit Phereponus, peccata parentum *noſtra* dici non poſſe, ita ut propterea corripi, & plecti jure queamus. Addit, neque Apoſtolum dicere, nos *in Adamo peccaſſe, quemadmodum paſſim Græci ſermonis imperitus dictitat Auguſtinus*. Quod ut palam fiat, Apoſtoli verba Rom. V. 12. ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον, quæ vulgatus Interpres vertit, *in quo omnes peccaverunt*, Phereponus ipſe vertit, *quia omnes peccarunt*. Cujus verſionis rationem hanc reddit, inquiens: *Vertimus cum Deſiderio Eraſmo* ἐφ' ᾧ, *Quia, non In quo, quia alioquin biulca eſt ratio, & dura*. Equidem, ut hinc iter inſtituamus, expectabam ab homine Critico aut veterum Græcorum auctoritatem, aut rationes ex intima Linguæ Græcæ peritia petitas, quibus hæc ſua Paulini loci Interpretatio confirmaretur. Sed ille unum nobis obtrudit Eraſmum, virum certe in Græco ſermone minime hoſpitem, ſed in quæſtione de *Peccato Originali* plane Pelagianum, quique nihil non molitus eſt, ut in alium ſenſum hæc, & ſuperiora Apoſtoli verba invita detorqueret. Eraſmi ſtudium hac in re infeliciſſimum alii caſtigarunt. Verum quis ſtylum Pauli vel leviter novit, qui non etiam didicerit, ſimiles ſermonis ſtructuras, duras in ſpeciem, & parum (uti delicatis videtur) elegantes, Apoſtolo eſſe familiares? Deinde Theophylactus, Oecumenius, & alii procul dubio Græcæ Linguæ periti ſſimi, ἐφ' ᾧ interpretantur *in quo Adamo*. Quamobrem niſi qui ab anticipatis judiciis, turbidiſque affectibus judicio uti prohibetur, nemo alius hoc in loco memoraſſet *imperitiam Græci ſermonis*, eamque objeciſſet Auguſtino, verba iſta cum Græcorum ipſorum conſenſu *in quo* interpretanti.

Quod tamen heic attentius conſiderandum eſt, illud eſt, vel per ipſam Eraſmi ac Phereponi interpretationem nihil roboris demi huic loco, ſive huic fortiſſimo Catholicorum & Auguſtini argumento. Fingamus Apoſtolum dicere; *ſic & in omnes homines mors tranſiit, quia omnes peccarunt*. Non heic de ſolis peccatis actualibus loqui Paulus poteſt, uti Phereponus perſuadere nobis vellet; nam quum dicat, morti omnes homines eſſe obnoxios, & re ipſa mori hac de cauſa, quod omnes peccarint; certumque ſit, infantes nullius actualis peccati reos ſæpe de vita decedere: neceſſe eſt, ut aliquod peccatum ſit vel in ipſis infantibus, cujus cauſa malum illud ſubeant. Hoc autem nullum aliud eſſe poteſt, quam primorum parentum inobedientia & culpa, propagata in poſteros omnes, per quam *peccatores conſtituti ſunt* vel infantes, *& regnavit mors ab Adam uſque ad Moſem, etiam in eos, qui non peccaverunt in ſimilitudinem prævaricationis Adæ*; quippe *unius delictum in omnes homines in condemnationem*. Niſi hoc ſtatuas, ſibi non conſtabit Apoſtolus, qui cum alibi appellat *ſtipendium peccati Mortem*, tum heic ſignificare vult, ideo omnes homines mori, quia omnes peccarunt. Quare ſi nullum in infantibus peccatum admittamus, aut ipſi morituri non eſſent, aut argumentum Apoſtoli elumbe deprehenderetur. Sed Phereponus non auſus affirmare præfracte, germanam eſſe interpretationem ſuam, ad aliam anchoram ſe conjicit. *Fac*, inquit, *hoc non eſſe perſpicuum: profecto verſio, quam ſequitur Auguſtinus, non ita certa eſt, ut poſſit is locus, quaſi clarus urgeri; quum præſertim ex eo ferme ſolo, aut potiſſimo, colligatur dogma, quod tot difficultatibus premitur, ut vix ullas alias majores in dogmate Theologico invenire poſſe putem*. Phereponus ergo mente aſſequi non valet, quei Deus juſtiſſimus peccata parentum filiis tribuat, & in filiis puniat, quum filiorum voluntas nihil contulerit ad parentum inobedientiam; proinde alte clamat: *peccata parentum noſtra dici nequeunt, ita ut propter ea corripi, & plecti jure queamus*. At nil mirum iſta ab homine dici, cui non ſecus ac Socinianis, illud continuo perverſum videtur, quod ingenio non placet, quamquam diſertiſſimis, neque Metaphoricis verbis in Scriptura ſacra enuntietur. Prope eſt ut dicam, nolle hujuſmodi homines ſentire, quod Paulus ſentit; ſed neceſſe eſſe ut Paulus ſentiat, quod ipſis commodum videtur, & Deus agat, prout ipſis lubet. At profecto felicius ſaperent, ſi in ſimili cauſa dictum ſibi ab Apoſtolo putarent Rom. IX. 20. *O homo, tu quis es, qui reſpondeas Deo? Numquid dicit figmentum ei, qui ſe finxit: Quid me feciſti ſic?* &c. Et Cap XI. 33. *O altitudo divitiarum*, &c. Quum lumini rectæ Rationis evidenter adverſari deprehenduntur Scripturæ ſacræ verba, tum certe commodum alium ſenſum intime latentem inde jubemur deducere. At quando ita compoſita ſunt ſacrarum Literarum teſtimonia, ut pateat, nihil aliud divinos Scriptores ſignificare voluiſſe, quam quod verba ſonant, & ad iſtam ſignificationem accedit vetuſtiſſimæ Traditionis conſenſus,

Digitized by Google

& Dogma illud ſupra quidem humanam Rationem eſt, ſed non contra ipſam: tum nefas eſt eludere mentem divinorum Librorum non alia de cauſa, quam quod mente aſſequi non poſſumus conſilia, & voluntatem, & opera Dei.

Ceterum ut ut fateamur in quæſtione de Peccato Originali occurrere quædam non ſatis pervia hominum infirmæ Rationi, nihil tamen eſt, quod contra ipſam Rationem pugnet. Quum enim Peccatum iſtud conſiſtat in privatione Juſtitiæ originalis, a juſto Deo nequaquam abhorret, originali Juſtitia privatos, homines nunc naſci cauſa primi peccati, quando juſtus itidem fuiſſet Deus, ſi vel ab initio, & ante Adami peccatum, eamdem nobis Juſtitiam denegaſſet, eamdemque & animi, & rationis, & corporis infirmitatem in nobis regnare ſiviſſet. Et omnium hominum revera Peccatum iſtud eſt, non actuale quidem, ſed habituale, ſive morale; nam Voluntates omnium hominum, non phyſice quidem, ſed moraliter, conjunctæ fuere cum Voluntate primi parentis, idque ex decreto & pacto Creatoris noſtri. Quod profecto neque potentiæ, neque ſapientiæ, neque juſtitiæ Dei repugnat; nam ne in ipſis quidem terrenis univerſitatibus hujus rei exempla deſunt, & in ipſis tamen juſtitiam minime deſideramus, uti neque in divino Circumciſionis præcepto Gen. 17. non inveniet, ut puto, Phereponus ipſe. Apoſtolus autem diſerte docet, *in omnes homines per unius delictum condemnationem* veniſſe, & *omnes peccaſſe*, & per inobedientiam unius hominis peccatores conſtitutos fuiſſe multos, & mortem eſſe effectum, ſtipendium, & aculeum peccati: quæ omnia ſatis evincunt, ubi ad infantes interdum morientes reſpiciamus, Peccatum aliquod originale per propagationem ex Adamo in omnes deſcendere, & noſtrum omnium eſſe appellandum. Tamdem Peccatum iſtud in ratione culpæ omnium leviſſimum eſt; neque neceſſe eſt credere, ipſum poſt corporis mortem pari cum actualibus Peccatis ſupplicio eſſe puniendum; nam & ipſe Auguſtinus Lib. 1. de Peccator. merit. Cap. 16. §. 21. ait: *Poteſt proinde recte dici, parvulos ſine Baptiſmo de corpore exeuntes in damnatione omnium mitiſſima futuros*. Et Lib. 5. Cap. 11. §. 44. contra Julianum, *parvulos*, ait, *ſine Chriſti Baptiſmate morientes, non tanta pœna eſſe plectendos: ut eis non naſci potius expediret*, ipſoſque *in damnatione omnium leviſſima futuros*: qua de re mitius etiam Theologi Catholici nunc loquuntur.

CAPUT II.

Infantes miſeri cauſa unius Adami peccantis. Baptiſmus eis neceſſarius ex Traditione probatur. Antiquitas Sponſorum pro infantibus in Baptiſmo contra Pherepònum oſtenditur auctoritate Tertulliani, qui neceſſitatem Pædobaptiſmi agnovit. Et in veteri Lege parvulis Proſelytis adhibitus Baptiſmus, & varia apud Judæos Baptiſmatum genera. Sanctus Cyprianus Peccati Originalis aſſertor perperam a Pherepono negatus.

Pherepònus tamen, quod eſt ad infantes, & pueros, alia opinione tenetur. Nam pag. 621. Animadveſ. in Op. Imperf. contra Jul. objicit ſibi illorum miſerias, quæ nobis argumentum præbent intelligendi originalis Peccati. Tum reſpondet: *Satius eſſet multo dicere, se neſcire, cur innoxii miſeri ſint, quam ut facias eos noxios, invenire hypotheſim, quæ tot difficultatibus laborat*. Quaſi Auguſtinus, aut alii hanc hypotheſim invenerint, & eam antea non tradiderit Apoſtolus ſatis aperte. *Multo ſatius eſſet*, ut hoc repetam, Apoſtolo credere, & venerari divinum conſilium, quam infirmæ Rationi tantum deferre, ut divinitus tradita nolis alia de cauſa credere, quam quod intelligere neſcias. *Sed quid ſunt*, pergit Pherepònus, *hæ infantium puerorumque breviſſimæ miſeriæ, ſi cum æterna beatitudine, quibus eas Deus penſat, conferantur? Nihil prorſus, aut ſi quid nihilo poſſet eſſe minus. Itaque quod Deus eas ab illis in hac vita non amolitur, mirum videri nequit*. Hinc intelligimus, Pherepònum infantibus ac pueris vel ſine Sacramento regenerationis e vita decedentibus, æternam in Cælis beatitudinem liberaliter concedere. Non auſi ſunt Pelagiani, niſi medium quemdam locum inter Cælorum regnum, & Gehennam, aſſignare hujuſmodi puerulis, felicem quidem,

dem, ſed tamen ab æterna Cælitum felicitate alieniſſimum. Sociniani patere ipſis fores Cæli volunt, & execrantur *Pædobaptiſmum*. Miniſtrari vero eiſdem hoc Sacramentum in ſuis cætibus moleſte non ferunt Remonſtrantes; ſed ipſum Sacramentum neceſſarium illis ad beatitudinem æternam non cenſent. Anabaptiſtæ, Calviniſtæ, aliique id genus Novatores ab ea opinione aut parum, aut nihil abludunt. At ego minime ſuſcepi controverſias omnes, quæ inter Catholicos ex una, & innumeros Hæreticos ex altera parte intercedunt, diffuſe agitandas. Eſſet hoc majoris otii, ac inſtituti diverſi. Jam vero, quod eſt ad quæſtionem de Baptiſmi neceſſitate in ipſis parvulis, luculentiſſime illam complures e noſtris expedivere, afferentes loca quædam Scripturarum, & certiſſima quædam principia Orthodoxæ Religionis, e quibus recte deduci poteſt iſta neceſſitas. Antiquiſſimam certe, atque adeo Apoſtolicam Traditionem, *Pædobaptiſmi* teſtem ſimul ac laudatricem habemus. Quare ſecundum Traditionis legitimæ regulas, a Catholicis fortiſſime aſſertas, pueris ac infantibus neceſſarium eſt divinum lavacrum, ut Regnum Cælorum, ſi illa ætate decedant, conſequi valeant.

Quum tamen Phereponus pag. 495. in notis ad Epiſtolam Auguſtini XCVII. olim 129. §. 9. videatur aliquid dicere contra *Pædobaptiſmi* antiquitatem, ejus verba audienda ſunt: *Quis*, ait, *intelligat ſuſceptorem infantis baptizandi, quum pro infante reſponderet Credo, hoc velle: Baptiſmum, vel Sacramentum fidei ſuſcipio? Quis non videt, primum formulam illam antiquam Baptiſmi eſſe inſtitutam in uſum adultorum, qui ſoli primum Baptiſmum ſuſcipiebant, deinde tranſlatam etiam ad infantes?* Utique nos nequaquam videmus, quod tamen tanta confidentia Phereponus videndum affirmat. Meram conjecturam, omni veterum auctoritate deſtitutam, neſcio quei velit homo ille, ut pro evidenti veritate accipiamus. Nos ab Apoſtolis ipſis, ut infantium Baptiſmum, ita & ritum ſpondendi pro iis derivamus, tum quod id affirmant vetuſtiſſimi Patrum, tum etiam quod Eccleſia univerſa omnibus retro temporibus eam conſuetudinem ſervavit. Quid contra Phereponus affert, niſi unum illud, quod animo jam præjudicavit, & quod ſponte concidat, ſi negetur? Operæ autem pretium eſt duorum veterum Scriptorum loca proferre, ne & nos ſine tabulis ac auctoritate agere videamur. Sanctus Irenæus Lib. 2. Cap. 39. de Chriſto Domino hæc habet: *Omnes venit per ſemetipſum ſalvare, omnes, inquam, qui per eum renaſcuntur in Deum, infantes, & parvulos, & pueros, & juvenes, & ſeniores*. Heic vides alludere Irenæum ad Salvatoris verba Johann. III. 5. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto non poteſt introire in Regnum cælorum*. Vides, *infantes*, *& parvulos* per Chriſtum renaſci ex aqua, & Spiritu Sancto. Quod autem eſt ad infantium & puerorum Suſceptores, audi Tertullianum in Lib. de Baptiſmo Cap. 18. ſuadentem, ut differatur in ætatem maturiorem Baptiſmus. *Itaque*, ait, *pro cujuſque perſonæ conditione, ac diſpoſitione, etiam ætate, cunctatio Baptiſmi utilior eſt: præcipue tamen circa parvulos. Quid enim neceſſe eſt Sponſores etiam periculo ingeri? Quia & ipſi per mortalitatem deſtituere promiſſiones ſuas poſſunt, & proventu malæ indolis falli*. Ergo Tertulliani etiam ævo obtinuiſſe, ac in uſu fuiſſe patet, non infantium dumtaxat Baptiſmum, ſed & formulam ab eorum ſuſceptoribus nunc quoque adhibitam; ideo quippe Sponſores appellati fuere. Neutrum porro novitatis damnat Tertullianus. Quumque is altero dumtaxat ab Apoſtolorum morte ſæculo vixerit; Irenæus vero ipſos Apoſtolorum auditores habuerit Magiſtros; & auctor uterque ſit, Baptiſmum infantium in Eccleſia Dei jam tunc fuiſſe uſurpatum: quis non intelligat, ruere Pherepon i ſententiam, atque conjecturam, & perperam ab Apoſtolorum ætate atque inſtitutione ſejungi *Pædobaptiſmum*, & formulam ſpondendi pro illis?

Sed, inquies, Pædobaptiſmus fuit vel Tertulliani ævo improbatus. Immo, ne quid diſſimulem, afferam hæc ipſius Tertulliani verba ex Cap. eodem: *Quid feſtinat innocens ætas ad remiſſionem peccatorum?* Non hoc negamus. At hæc non tollunt, quin Eccleſiæ Catholicæ jam tum fuerit mos præter adultos baptizandi etiam parvulos. Tertullianus ex propria ſententia hunc morem ſublatum cupit, ut alibi ſæpe, ita & heic a ſuo effreni ingenio abreptus, & privatæ opinioni nimis indulgens. Nam Sanctus Cyprianus, & reliqui Patrum, atque Epiſcoporum, Baptiſmi in annos majores aut in mortis periculum dilationem concorditer rejecere, laudato ſemper infantium Baptiſmo. Infra auctor eſt idem Tertullianus, Baptiſmum quoque *innuptorum* eſſe *procraſtinandum*; & tamdem abſurde concludit: *Si qui pondus intelligant Baptiſmi, magis timebunt conſecutionem, quam dilationem*. Nullus Catholicorum ita umquam ſenſit. Ceterum ſi mortis periculum ingrueret, minime negandum, aut differendum regenerationis Sacramentum, alibi docet ipſe Tertullianus, & Cap. 12. ejuſdem Libri de Bapt. fatetur, *nemini ſine Baptiſmo competere ſalutem*; & in hoc eodem Cap. de parvulis, ait: *Norint petere ſalutem, ut petenti dediſſe videa-*

dearis. Quæ ſatis eſſe poſſunt, ut ex ejus quoque ſententia neceſſitas & uſus Baptiſmi vel in infantibus probetur. At ille vocat parvulorum ætatem *innocentem*, hoc eſt ab actualibus peccatis immunem; nam ex hac ipſa rationis ſpecie vel poſt Tertullianum, & quarto potiſſimum Sæculo, ſanctiſſimum lavacrum differre conſueverunt ex Chriſtianis non pauci; & ipſe Auguſtinus diſtulit, quamquam contagium mortis antiquæ, & maculam originalem omnes faterentur omnibus Adæ filiis ineſſe. Niſi periculum mortis Baptiſmum ſuſcipere coegiſſet, ejus conſequutio differebatur, quo peccata ſimul actualia poſtea delerentur. Quid? quod maculam originalem ne ipſe quidem inficiatus eſt Tertullianus? Humanas certe animas non ſolum immundas, ſed etiam peccatrices ille vocat, donec Baptiſmo Chriſti mundentur. Sunt ejus verba Lib. de Anima Cap. 40. *Omnis anima eouſque in Adam cenſetur, donec in Chriſto recenſeatur: tamdiu immunda, quamdiu recenſeatur. Peccatrix autem, quia immunda, recipiens ignominiam ex carnis ſocietate*. Lib. I. Cap. 1. de cultu Feminar. ait, omnes mulieres *de Eva trahere ignominiam primi delicti, & invidiam perditionis humanæ. Vivit ſententia Dei ſuper ſexum iſtum in hoc ſæculo; vivat & reatus neceſſe eſt*. Et Cap. 3. de Teſtim. Animæ de Satana ait: *Per quem homo a primordio circumventus, ut præceptum Dei excederet, & propterea in mortem datus, exinde totum genus de ſuo ſemine infectum, ſuæ etiam damnationis traducem fecit*. Lib. V. Cap. 17. contra Marcionem, hominem videlicet peſtilentiſſimum, a quo Deus traducebatur tamquam peccati auctor, ita idem Tertullianus ſcribit: *Apoſtolus, iracundiæ filii fuimus, inquit, ſed natura...... Quum dicit: Fuimus natura filii iracundiæ, ... iræ filios ad naturam retulit, non ad Creatorem. Ad ſummam ſubjungens: Sicut & ceteri, qui utique filii Dei non ſunt; apparet communi naturæ omnium hominum & delicta, & concupiſcentias carnis, & incredulitatem, & iracundiam reputare; Diabolo tamen captante naturam, quam & ipſe jam infecit delicti ſemine illato*. Hæc ea ſunt, ut vel ſine interprete prodere poſſint, Scriptorem Afrum diverſam heic a ceteris Catholicis non induiſſe opinionem.

Verum Phereponus in Animadv. ad Epiſt. 157. Auguſtini olim 89. §. 1. pag. 497. alia habet. Celebrem Apoſtoli locum Rom. V. ſupra a nobis productum Pelagianis oppoſuerat Auguſtinus, utpote affirmantibus, ſine peccato hominem naſci. Quid ad hæc Phereponus? *Hunc*, inquit, *locum Pauli pertinere ad adultos tantum, qui peccatum Adami imitantur, oſtenderunt dudum viri doctiſſimi*. Tum paucis interjectis addit, *eo confidentius heic loqui Auguſtinum, quo minus probare poterat, quæ heic habet. Locus Pauli Rom. V. obſcurior eſt, quam ut a tam proletario Interprete explicari poſſit*. Phereponum libenter interrogarem, num illorum hominum ingenium ipſe probet, qui nullum ſibi frenum ſtatuunt in Fidei quæſtionibus, & pro ſuo modulo ſentire, atque interpretari divinas Scripturas, conſtituunt; tum ſua placita, tamquam certiſſima, vultu imperterrito venditare; adverſarios vero non ſemel contemnere, eiſque reponere pro rationibus contumelias. Verum, his dimiſſis, culnam harum controverſiarum perito perſuadebit ille, *dudum viros doctiſſimos oſtendiſſe*, ad adultos tantum pertinere locum illum Apoſtoli? Pelagiani quidem olim, tum Eraſmus, aliique ejus gregis ſenſere, Peccatum ex Adamo non propagatione, ſed imitatione, in hunc mundum intraſſe; & adultos tantum, non quod filii ſint Adami, ſed quod ipſum imitati ſint, omnes peccaſſe. At merum hoc fuit illorum commentum, ac effugium, & mera conjectura, quam ſine ratione ulla gravi, ſine majorum auctoritate excogitatam, ſuæ opinioni accommodarunt, Apoſtoli mente, ejusque verborum ſenſu, ipſaque ratione reluctante, uti Sanctus Auguſtinus variis in locis, & innumeri ſubiude Catholici, & plerique etiam e Proteſtantibus demonſtrarunt: quod ignorare Phereponus nequaquam poteſt. Iſtius vero hominis nequeas non mirari ingenium, qui hinc anſam ſumit appellandi Auguſtini *proletarii Interpretis*. Videant alii, an viro liberali ac honeſto conſentaneum ſit hujusmodi conviciis excipere Auguſtinum incomparabilis ingenii, ſanctitatis, & doctrinæ virum. Certe hic locus, minus etiam quam reliqui, contumeliis patebat. Quamnam enim Linguæ Græcæ imperitiam Auguſtino objicere heic poſſis? Nihil habet ille, quod erudititiſſimi deinde inter Catholicos Theologi ac Interpretes non habeant, & ſentiendum decernant. Num audeat Phereponus proletarios Interpretes appellare tot clariſſima ingenia in hac re Auguſtino concordia? Si non audet, cur ſibi heic licitum putat, unum Auguſtinum tanto contemtu repellere, nihil tamen aliud ſentientem, quam quod tot doctiſſimi viri ſentiunt, ac ſentiendum eſſe nos quoque brevibus nuper oſtendebamus.

Numquam Auguſtinus probavit, infantibus Baptiſmum præſcribi a Chriſto, aut Apoſtolis, ne pereant. Sunt hæc ejusdem Phereponi verba pag. 497. ad citatam Auguſtini Epiſtolam CLVII. olim 89. Similia habet ille ad Ep. 175. olim 90. §. 6. pag. 519. At Auguſtinus oſtendit, non ex apertiſſimis quidem Chriſti, aut Apoſtolorum verbis ſcriptis, ſed ex vetuſtiſ-

ſimæ

ſimæ Traditionis teſtimonio & univerſalis Eccleſiæ uſu (ut alias rationes taceam) præſcriptum a Chriſto fuiſſe parvulorum Baptiſmum. Numquam vero Pelagiani oſtenderunt, contrariam fuiſſe Chriſti, aut Apoſtolorum mentem. Utri parti nunc eſt credendum? Utra pars dicenda eſt inopia rationum laborare? Sincerus quisque fateatur, ad Pelagianos reddendæ rationis onus heic pertinere. Numquid enim minus Chriſto, & Apoſtolis Chriſti nomine aliquid ſcripto proponentibus, quam ſine ſcriptis & per legitimam Traditionem loquentibus, habenda eſt fides? Nos vero palam fecimus, ſaltem per Traditionem ſine ſcriptis *Pædobaptiſmum* ab Apoſtolis eſſe præſcriptum. Probent Pelagiani, aliter ſe rem hanc habere; probent, nihil aliud credendum eſſe, quam quod in Scripturis ſacris aperte propoſitum eſt; oſtendant, futilem eſſe interpretationem nonnullorum Scripturæ locorum, e quibus Catholici deducunt neceſſitatem baptizandi parvulos. In hujusmodi quæſtionibus illud nos uſurpamus, quod vetuſtiſſimus Scriptor Tertullianus in ſimili ajebat Lib. de Corona cap. 3. *Hanc ſi nulla Scriptura determinavit, certe conſuetudo corroboravit, quæ ſine dubio de Traditione manavit. Quomodo enim uſurpari quid poteſt, ſi traditum prius non eſt? Etiam in Traditionis obtentu exigenda eſt, inquis, Auctoritas ſcripta. Ergo quæramus, an & Traditio niſi ſcripta non debeat recipi.* Lege reliqua; lege in hanc rem ceteros Patres. Præterea num ſtolidi, ac moriones, ac amentes adulti a ſacro fonte arcendi, quod manifeſte a Chriſto aut ab Apoſtolis præſcriptum ipſis Baptiſmum non invenimus?

Corollarii loco ad iſta accedat Circumciſionis conſideratio, & antiquiſſimus Judæorum ritus in recipiendis ex Ethniciſmo ad Moſis legem hominibus. Infantes ex veteris Legis præcepto in fœdus Iſraeliticum ingrediebantur per Sacramentum Circumciſionis, Deoque grati per ipſum conſtituebantur. Odium Dei, & pœnæ etiam propoſitæ fuere in eos, quibus tale Sacramentum non conferebatur. Etiamſi infantes non intelligerent, quam magnum bonum ſibi inde contingeret, ex pacto tamen Dei illud bonum in ipſos manare non ceſſabat. Quamobrem collatus quoque Baptiſmus parvulis, ſuum in ipſis producere effectum poteſt, ac debet, vel ſine actuali fide; neque adulta ætas illis expectanda eſt, ut ſanctificentur, & Deo placeant; ipſisque ſine lavacro ſanctiſſimo decedentibus, æque ac adultis, deerit fœderis novi gratia in regenerationis Sacramento conſtituta. Deinde Baptiſmus Euangelicus, ut Eruditis quibuſdam videtur, aliquid novum apud Judæos non fuit. Quum enim Ethnici homines fiebant גריצדק *geretſedech*, hoc eſt, *Proſelyti Juſtitiæ*, ſive *juſti*, atque inter Judæos cooptabantur, non ſola Circumciſio, ſed & Baptiſmus conferebatur eiſdem. Hinc apud Hebræos vulgatum axioma: *Non eſt quis Proſelytus, uſque dum circumcidatur, & baptizetur*, אין גר עד שיסול וימבול. Maimonides in Iſſure Biah C. 13. & alibi, Gemara Babylonica variis in locis, Moſes Mikotzi Præcept. Negat. 116. R. Joſeph Karo in Shulcan Aruch. Lib. Jore dea. Cap. 268. aliique Judæi Scriptores, non ſolum teſtantur, vigere adhuc in Synagoga hunc morem, ſed & ipſum referunt ad tempora uſque Davidis, ac Salomonis. Eo etiam pertinere poteſt locus quidam Arriani in Epictetum Lib. 2. Cap. 9. Ex iiſdem autem Hebræis Auctoribus pariter diſcimus, cum olim fuiſſe baptizatos, tum etiamnum baptizandos eſſe una cum parentibus parvulos Proſelytos ex Synedrii ſententia. Vide laudatam Gemaram Babylon. tit. Erubh. & ibi Gloſſam, & Maimonidem in Avadim Cap. 8. & Gemaram Hieroſol. tit. Jevamoth, & Lightfootum, & alios Judaicæ eruditionis illluſtratores. Itaque uti ſine Circumciſione, ita ſine Baptiſmo, eoque unico, & ab aliis vulgaribus Judæorum luſtrationibus ac lotionibus diverſo, nemo vel antiquitus inter Proſelytos deſcribebatur. Quam Rabbinorum Traditionem juvat adhibitus a Johanne Præcurſore Baptiſmus, ut ad vitam novam Judæos perduceret. Non enim Synedrium ab eo per nuntios quæſivit, quid ſibi vellet ille Baptiſmus, ſed ſolum qua auctoritate ipſe baptizaret. *Dixerunt ei*: (ſunt verba Jo. I. 25.) *Quid ergo baptizas, ſi tu non es Chriſtus, neque Elias, neque Propheta*? Scilicet illa baptizandi ratio nova non erat, ac ignota, ſed frequens, ac uſitata, & in parvulis uſurpata. Proptereaque miratus nemo eſt tantum gentis confluxum ad Baptiſmum Johannis. Apoſtolus quoque Heb. IX. 10. commemorat varia Baptiſmata inter Judæos uſurpata.

Ergo generis humani Reparator Chriſtus, antiquata ſolum Circumciſione, Baptiſmum retinuit, qualis in uſu apud Judæos erat, non rem novam inſtituens, ſed jam uſitatam, ad aliud munus finemque nobiliorem erigens, & vivifica vereque ſalutari gratia donans, ut ſicut olim ad Judaicam Religionem, ita in poſterum ad Chriſtianam per verum hoc Sacramentum tranſirent Infideles, atque iterum naſcerentur. Ideoque nihil neceſſe erat, conceptis verbis populo ac Apoſtolis præcipere *Pædobaptiſmum*, ſed ſatis fuit generaliter indicere Baptiſmi uſum, atque neceſſitatem. Per ſæcula præcedentia, & Chriſti etiam tempore, vulgatiſſima erat parvulorum æque ac adultorum luſtratio, quum ad

Reli-

Digitized by Google

Religionem Dei veri, & ad regenerationem tranſitus fiebat. Satis ergo conſtabat, præſcripto per Chriſtum Baptiſmo, quis foret abluendus. Atque ideo in re adeo nota ſuperfluum erat hoc edicere, poſtquam dixerat Jeſus: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua &c.* Si ejuſmodi conſuetudinem abolere ipſe voluiſſet, eam potius prohibere debuiſſet apertis verbis. Recte itidem conjicere hinc poſſumus, parvulos aliquot Chriſtiano fonte fuiſſe mundatos, quum, in Act. Apoſt. XVI. 15. & 33. paterfamilias baptizatus dicitur *cum omni domo ejus*; aut ſaltem inferre licet, parvulos, ſi aderant, & ipſos fuiſſe baptizandos; hoc enim de more a Judæis fiebat, quoties recipiebantur Proſelyti. Quod enim eſt ad locum Matth. XXVIII. 19. *Euntes ergo docete omnes gentes*, *baptizantes eos*, quem Anabaptiſtæ nobis opponunt, quaſi ii tantum dicantur baptizandi, qui prius fuerint edocti, evaneſcit ex vi Græcorum verborum. Μαθητεύσατε, inquit Chriſtus, *πάντα τὰ ἔθνη*. Hoc eſt, non proprie *docete*, ſed *diſcipulos facite*, ſcilicet in diſciplinam meam, & in fœdus novum, per Sacramentum regenerationis adducite omnes gentes. Tum ſubſequitur διδάσκοντες, *docentes eos ſervare omnia &c.* ut videas, Baptiſmum præire poſſe doctrinæ, & Diſcipulos poſſe fieri illos etiam, quos a diſcendo infirma ætas avertit, quum ideo *Diſcipuli* per Baptiſmum fiant, ut poſtea doceantur.

Quæ Phereponus notat ad Ep. CLVI. Auguſtini pag. 498. conſilia tantummodo ſunt, & phaleræ, & voces hominis, quibus nulla ratio adnexa eſt, ne gravioribus titulis utar. Si hoc pacto exſibilare adverſariorum opiniones, vincere quoque eſt: vicit Phereponus. Sed merito exſibilandus ille, ſi unico αὐτὸς ἔφα, & propoſitis tantummodo ſuis, hoc eſt exoletis Pelagianorum opinionibus, agitatiſſimas Quæſtiones ſe dirimere, & Sententias Catholicas tanto pondere ſtantes proſternere poſſe putat. Et tamen id ipſi in more poſitum eſt. Pag. item 520. in notis ad Ep. 176. iterum vellicare ille pergit locum Apoſtoli ad Rom. V. & ἐφ' ᾧ eſſe *quia*, vel *eo quod*, non *in quo* contendit, exempla innuens in 2. ad Cor. V. 4. & ad Philipp. III. 12. At in citato loco Epiſt. 2. ad Cor. ego nihil tale reperio. Alterum exemplum iis tenebris circumfuſum eſt, ut adhuc rem noſtram in medio relinquat, quamquam non minus quam antea, uti ſupra diximus, conſtet firmumque ſit Catholicorum dogma, tametſi Interpretatio illa præferatur. Locum item alium Epiſt. I. ad Cor. XV. 22. Catholicis erepturus ad ſuam mentem explicat Phereponus, atque ea ratione loca iſta eſſe procul dubio explicanda perſuaſurus Lectoribus ſuis, monet, *viros ac Theologos doctiſſimos* ita ſenſiſſe atque oſtendiſſe. Hos autem etſi ille non *nominet*, nemo non intelligit eſſe gregarios Pelagii, *Arminii*, Socini, atque etiam Calvini. Alibi quoque, hoc eſt pag. 549. locum Jo. III. 5. *Niſi quis renatus fuerit &c.* memorans, ſatis liquere ait, intelligendum de adultis tantum, non autem & de infantibus. Nos contra affirmamus, longe doctiores viros tum inter Catholicos, tum inter ipſos Proteſtantes contrarium oſtendiſſe, & ab iſtis proſtrata jamdudum fuiſſe quælibet Pelagii commenta: quam in rem & nos aliqua attulimus. Proſtant Libri. Noſtris palmam negabit Phereponus. Ipſam patiatur & nos negare ſuis. Lectores ſinceri, & nullo partium ſtudio adducti, dum omnia legerint, facile judicabunt, nos ſumos non venditare, ſed Apoſtolicam doctrinam conſtanti ac univerſali Eccleſiæ Traditione firmatam. Pag. 549. in Animadv. ad Serm. CCXCIV. §. 6. 12. 17. & 19. Phereponus quæ alibi non ſemel contra *Pædobaptiſmum*, & *Originalis peccati* veritatem dixerat, aliis verbis *repetit*; quare ſine reſponſione dimittendus eſt.

Quod autem eſt ad Sancti Cypriani *verba* ex Epiſtola LXIV. ad Fidum, quibus Sanctus Auguſtinus utitur in eodem Sermone ad confirmandum Dogma de *Originali Peccato*, ea tam perſpicua ſunt, ut ſibi melius fuiſſet Cenſor conſulturus, ſi quæ ad ipſa eludenda affert, prorſus omiſiſſet. *Quidni*, ait, *licuit Pelagianis rejicere Cypriani auctoritatem in hoc negotio; ut Auguſtino licuit, quod attinet ad Baptiſmum Hæreticorum?* Tum addit, multo clarius, atque conſtantius Sanctum Cyprianum affirmaſſe, Hæreticos eſſe *baptizandos*, quam dari Peccatum *originis*. *Si* Pelagiani licitum ſibi cenſuiſſent, quod noſtrorum temporum Novatores contra fas omne licitum ſibi putant, nempe non Cyprianum tantummodo, ſed reliquos Patres, & omnem legitimam Traditionem reſpuere, ac irridere: rejeciſſent profecto Cypriani auctoritatem in iſta controverſia, non expectato Phereponi conſilio. At illis, quam recentioribus Hæreticis, major erga ſacras Traditiones reverentia erat, & melius intelligebatur, quam ſtabili quoque fundamento nitantur dogmata ab Apoſtolorum Traditione deſcendentia. Immo nervos omnes intenderunt & ipſi, ut oſtenderent Majorum Traditionem ſibi potius, quam Auguſtino favere. Utcumque tamen Pelagianis in pretio fuerit vetuſtiſſimæ Traditionis auctoritas (non enim victas dedere manus documentis in hanc rem ex Catholicorum parte productis) illud mihi certum, perperam a Pherepono componi auctoritatem Cypriani

Digitized by Google

affirmantis *Originale Peccatum*, cum Cypriano contendente rurſus baptizandos eſſe Hæreticos. In priore ſententia nihil aliud affirmavit Sanctus Cyprianus, quam quod univerſa tum ante ſe, tum poſt ſe ad Pelagium uſque Eccleſia Chriſti, quæ ſub cælo eſt, affirmavit, & concorditer tradidit, & *Pædobaptiſmo* ſemper uſurpato ſe credere ſignificavit. Quamobrem Cypriani hac de re ſententia non unius hominis erat, ſed univerſæ Catholicæ Eccleſiæ ſententia, atque adeo ineluctabili auctoritate conſtabat. Verum Cyprianus contendens, Hæreticos eſſe rebaptizandos, ſi Agrippinum, & Africanæ Diœceſis Epiſcopos, & nonnullos item Aſiaticos Præſules excipias, qui Cypriano aut prævivere, aut conſenſere, neminem alium ipſe habuit ſuæ opinionis aſſertorem. Non ipſa ſolum Eccleſiarum caput Romana Eccleſia, ſed reliquæ fere omnes cum Orientis, tum Occidentis Eccleſiæ & Traditionem vetuſtiſſimam, & conſuetudinem perennem Cypriano contrariam tenebant. Quid plura? Ne ipſe quidem glorioſus Martyr Cyprianus in ſuis Conciliis negare potuit, quin conſuetudo recipiendi ſine Baptiſmo Hæreticos in Eccleſia Dei ante ſuam conſtitutionem obtineret. Itaque altera hæc Sancti Cypriani ſententia paucorum erat, non Eccleſiæ Catholicæ ſententia atque Traditio; ac proinde licuit Auguſtino, immo neceſſe fuit heic Cypriani auctoritatem rejicere, ne veneranda totius Eccleſiæ Catholicæ, & Concilii univerſalis auctoritas, firmiſſimis etiam in iſta quæſtione armata rationibus, a ſe rejiceretur: quod Catholico homini nefas perpetuo fuit.

Deinde non dicit (Cyprianus) *in infantes tranſire ullam labem internam, qua eorum facultates ſint vitiatæ; ſed tantum trahere eos contagionem mortis ab Adamo, quia ex patre mortali nonniſi mortales naſcuntur: quod multum abeſt a ſententia Auguſtini*. Sunt iſta Phereponi verba, ſed Phereponi litigare potius amantis, quam veritatis inveniendæ ſoliciti. In Cypriani verbis hæc nimium aperta eſt, ita ut aut ultro oculos clauſiſſe dicendus ſit, aut oculis revera careat, qui eam non cernit. Ita ſcribit Sanctus Cyprianus in laudata Epiſt. LXIV. ad Fidum ſcripta A. C. 253. *Si etiam graviſſimis delictoribus, & in Deum multum ante peccantibus, quum poſtea crediderint, remiſſa peccatorum datur, & a Baptiſmo atque a gratia nemo prohibetur: quanto magis prohiberi non debet infans, qui recens natus nihil peccavit, niſi quod ſecundum Adam carnaliter natus, contagium mortis antiquæ prima nativitate contraxit? qui ad remiſſam Peccatorum accipiendam hoc ipſo facilius accedit, quod illi remittuntur non propria, ſed aliena Peccata*. Apertiſſime diſtinguit heic Sanctus Epiſcopus infantes ab adultis. Hos actualium criminum reos dicit; illos unius tantum Peccati, quod poſteri Originale deinde appellarunt. Utroſque a Baptiſmo non eſſe prohibendos, affirmat, in quo gratia divina utriſque confertur, & datur Remiſſa Peccatorum. Quid eſt, quod Phereponus ſcribit, a Cypriano non dici, *in infantes tranſire ullam labem internam*, hoc eſt nullum animæ inhærens peccatum, ſed mortis ſolum naturalis neceſſitatem? Cyprianus diſerte pronuntiat, infantes *nihil peccaſſe, niſi quod contagium mortis antiquæ prima nativitate contraxerunt*; ideſt, non actualibus quidem culpis iram divinam in ſe concitaſſe, ſed tamen eſſe reos Peccati primi parentis, quia ab ipſo carnaliter ſunt nati. Diſerte, inquam, dicit, ipſos etiam peccaſſe, quia peccatum contraxere Adami. Dicit ipſos *accipere Remiſſam Peccatorum*, ipſiſque *remitti*, *non propria*, hoc eſt, non actualia, ſed *aliena peccata*, ideſt peccatum Adami, qui actualiter peccando fecit, ut omnes poſteri vel recens nati peccatores eſſent, ac indigerent remiſſione peccatorum per ſalutarem Baptiſmi aquam. Uti vero expreſſe Cyprianus ait, infantes ante ſuſceptum Baptiſmum carere *Gratia Dei*, ita in eadem Epiſtola non ſemel addit, ipſos egere *Miſericordia Dei*, eorumque animas ſine Baptiſmo decedentes *perdi*. *Quantum in nobis eſt*, ait, *ſi fieri poteſt nulla anima perdenda eſt*. Si Adami reatus in infantibus habitat, ſi animæ illorum perduntur, ubi ſine Baptiſmo decedant, ſique *remiſſam peccatorum accipiunt*: ergo neceſſe eſt, in infantes tranſire labem aliquam internam, atque Peccatum, quod animæ ſit proprium. Neceſſitatem mortis corporeæ utique non tollit Baptiſmus; ergo tollit ſolum *peccatum originale* ex anima, atque hoc peccatum illud eſt, quod Cypriano dicitur *contagium mortis antiquæ*.

Sed Phereponus dicere pergit: *Denique rhetorice potius fortaſſe dixit remitti aliena peccata, quam didactice. Ac ſane nec imputari, nec remitti aliena peccata, ſi proprie loquamur, a juſto judice poſſunt. Satis eſt, multa Oratorum Eccleſiaſticorum dicta eſſe vel diluto ſenſu vera; quum ſatis conſtet, eos minime accurate loqui ſolitos*. Habeat ſibi Phereponus alibi Criticam iſtam regulam; nihil enim illa ad rem præſentem facere poteſt. Etſi rhetorice loquutus heic fuerit Sanctus Cyprianus, ejus tamen mens apertiſſime ſe prodit, & ſenſus didacticus elucet: quod & contingit in reliquis Rhetoricis coloribus ab omni perito Rhetore adhibitis. Sed verbis didacticis, non rhetoricis, hic doctrinam Catholicorum Catho-

Digitized by Google

tholicus Epiſcopus exprimit. Quum nihil boni aut mali egerint infantes, revera nullum *proprium actuale peccatum* habent, quod ſibi remittatur. Ex Apoſtolica tamen ac univerſali Eccleſiæ Traditione Peccatum habent, & indigent Gratia & gloria Dei. Hoc autem Peccatum nihil aliud eſt, quam Adami Peccatum in omnes homines deſcendens in condemnationem; *alienum*, quia non ab infantibus, ſed a ſolis protoplaſtis actualiter perpetratum. Hinc proprie ac ſine Rhetorico colore dictum eſt, *non propria, ſed aliena peccata remitti* parvulis unda ſalutari ablutis. Ceterum, quod Phereponus tum heic, tum alibi eamdem ingeminat cantilenam, videlicet imputari a juſto Deo aliena peccata non poſſe, quaſi veteres ac recentes Catholicæ Eccleſiæ Theologi de tuenda Juſtitia Dei nihil ſoliciti, ſatis hoc nondum animadverterint: rogandi ſunt Lectores, ut quod in hujus controverſiæ exordio nos paucis innuimus, multoque magis quod Sanctus Auguſtinus, Sanctus Thomas, ceterique Patres ac Theologi noſtri hanc in rem late conſcripſere, *legant*. Tum enim intelligent, hæc recte cum divina Juſtitia componi, & contra non ſolum ſuis difficultatibus, quod attinet ad Providentiam, Bonitatem, ac Juſtitiam Dei laborare ſententiam Pelagianorum, ſed ipſam quoque adverſari Eccleſiæ totius Traditioni, & Apoſtoli verbis. Atque hactenus de hujusmodi controverſia.

CAPUT III.

Concupiſcentia non Bonum, ſed Malum homini. Quid Libidinis generale nomen interdum apud Auguſtinum ſonet. Libido carnis, qualis nunc eſt, malum Pœnæ, & non Peccatum proprium eſt. Non venit ab inſtitutione naturæ innocentis, ſed Peccati primi pœna fuit. Differt ab appetentia cibi & potus. Pernicioſa homini, ut is animal rationale eſt. Pudor nuditatis in ſtatu Naturæ innocentis locum non habuit, ſed poſt Adami lapſum effluxit, & inſitus nunc omnium naturæ. Fuiſſet & in terreſtri Paradiſo voluptas Carnis, ſed non inimica aut infeſta Rationi. Niſi Adamus peccaſſet, neque Libidini turbidæ, neque aliis malis obnoxium foret genus humanum Scriptura teſte.

Julianum Pelagianæ Hæreſis primipilum cum alias ob cauſas Sanctus Auguſtinus eloquentiſſime ac nervoſiſſime exagitabat, tum ob illam in primis, quod ſe humanæ Concupiſcentiæ atque Libidinis laudatorem præſtitiſſet. Poſtremis hiſce temporibus inventi ſunt, qui contra eumdem Auguſtinum, immo contra Catholicam Eccleſiam, Julianum ejusque conclamatam ſententiam iterum tuerentur, inter quos non ultimam aciem Phereponus nunc ducit. In eo ſita fuit controverſia. Julianus *Concupiſcentiam Bonum* naturæ appellabat, *quo Bono bene utitur, qui modum tenet; quo Bono male utitur, qui modum non tenet; quo Bono melius non utitur, qui etiam ipſum modum, ſanctæ Virginitatis amore, contemſerit*. Auguſtinus contra Concupiſcentiam ſemper Malum eſſe contendebat; quare Lib. 3. adverſus Julian. Cap. 21. ita reponebat: *Concupiſcentiæ carnalis qui modum tenet, Malo bene utitur; qui modum non tenet, Malo male utitur; qui autem etiam ipſum modum, ſanctæ Virginitatis amore, contemſerit, Malo melius non utitur*. Innumera ſunt, quæ Auguſtinus variis in Libris, & bene longo ſermone contexit, ut ſuam hanc ſententiam confirmet. Sed nos, quæ Phereponus contra habeat, jam recenſeamus. Dixerat Auguſtinus in Lib. 1. Cap. 3. de libero Arbitrio, *Libidinem in Adulterio Malum eſſe*. Phereponus in Animadv. ad hunc locum pag. 482. primo dubium non eſſe ait, quin mala ſit in adulterio Libido, ſed non alia de cauſa, niſi quia adulterium ipſum eſt malum, quippe quod ab illo ſocietas humana plane perturbetur, atque adeo vetitum ſit, hominum cauſa, quibus vehementer nocet. *Alioqui*, deinde ſcribit, *libido, ſeu cupiditas alterius ſexus, nihil habet per ſe mali, ſi intra limites a Deo, immo & ab ipſa ratione, præſcriptos maneat*. Quare inquit, Auguſtinum minus commode indicaſſe, cur Malum ſit adulterium, quum ejus malitiæ cauſam a Libidinis malitia derivavit. At Phereponus animadvertere attentius debuit, quid hoc in loco per *Libidinis* nomen ſignificare voluerit Sanctus Auguſtinus. Non *cupiditatem* luxurioſam, ſive carnalem *alterius ſexus*, ſed quidem

Digitized by Google

dem pravam quamcumque cupiditatem, atque Concupiſcentiam heic Libidinem appellavit. Ut enim idem Auguſtinus Lib. 14. Cap. 15. de Civit. Dei ſcribebat, *Libido generale vocabulum eſt omnis cupiditatis;* immo & iræ, & jactantiæ, & pervicaciæ, aliiſque hujuſmodi perverſis animi affectibus Cicerone teſte convenit, quamquam pro venereo appetitu uſitatius accipiatur. Cupiditas, qua homo inclinatur ad aliquid appetendum contra Rationem, contra Juſtitiam, Pietatem, Temperantiam, aliaſque Virtutes & contra Leges a Deo & a ratione conſtitutas, Libido eſt, Libido appellari poteſt. Quæ profecto Concupiſcentia, ſive Libido, quum in adulterio quoque deprehendatur (juſtitiam quippe, ac ſocietatis humanæ jura, & Sacramenti fœdus, adulter contemnit ac lædit) commode propterea & vere in ejus malitiam retulit Auguſtinus adulterii malitiam. Ipſemet eodem Cap. 3. Lib. 1. de libero Arbitrio aperte prodit quid ſentiat, ita ſcribens: *Ut intelligas Libidinem in adulterio Malum eſſe, ſi cui etiam non contingat facultas concumbendi cum conjuge aliena, planum tamen aliquo modo ſit, id eum CUPERE, & ſi poteſtas detur, facturum eſſe, non minus reus eſt, quam ſi in ipſo facto deprehenderetur.* Vides non turbidum carnis motum, ſed pravum animi affectum, ſive alienum a ratione recta appetitum, vocabulo *Libidinis* heic deſignari. Tum addit Evodius: *Clarum eſt enim, jam nihil aliud quam Libidinem in toto malefaciendi genere dominari.* Cui protinus Auguſtinus: *Sciſne etiam iſtam Libidinem alio nomine Cupiditatem vocari?* Melius ergo & commodius Libidinis pravitatem conſtituimus cauſam illius pravitatis, quæ in adulterio eſt; fieri enim poteſt, ut quis ſit adulter, humanæque proinde ſocietatis ordinem turbet, & nihilominus tum ipſe, tum ejus opus culpa ac malitia careat: quod fit, quum ex ignorantia invincibili agitur. Et quare tunc adulterium malum non eſt, niſi quia tunc Libido, ſive pravus animi appetitus, in ignoranter operante minime dominatur? Itaque nihil erat, cur heic Auguſtinum edocere meliora Phereponus vellet, multoque minus cur in commendationem venereæ Libidinis transgrederetur, cui nullus heic locus erat.

Sed quoniam illius oratio nos eo quoque abripit, videamus, quei probet novus iſte Pelagianorum patronus, Libidinem carnis, ſive Cupiditatem alterius ſexus, *nihil habere per ſe Mali.* En ejus verba p. 482. *Ita conſtituta ſunt a Deo omnium animalium corpora, ut quum adoleverunt, ea Cupiditas in iis, mechanico impetu, excitetur, non aliter ac Cupiditas edendi aut bibendi. Conſectarium eſt naturæ corporis, quale a Deo creatum eſt; ut ex brutis, & ex ipſo conſilio propagationis generum intelligere eſt.* Ratio igitur, quare Malum non ſit dicenda Libido, ſi Pherepono credimus, ea eſt, quod naturalis motus ſit, a Deo conſtitutus, nihil certe niſi Bonum creante. Eadem repetit ille, pag. 528. in Notis ad Lib. 9. Cap. 10. de Gen. ad Lit. Nam quum dixiſſet Sanctus Auguſtinus, honeſtius meliuſque credi, ita fuiſſe primorum parentum corpora conſtituta in terreſtri Paradiſo, *ut appetitum carnalis voluptatis non haberent, qualem nunc habent iſta corpora:* Phereponus talia apponit: *Appetitus ille, ut liquet vel ex brutis, tam naturalis eſt, quam appetentia cibi, aut potus, voluptaſque, quam experimur, quum comedimus eſurientes, vel bibimus ſitientes. Non puto ſane, quemquam dicturum, ſitim, aut famem, voluptatemque, quam iis explendis experimur, effectus eſſe peccati. Figmenta mera ſunt, quæ heic & alibi dicuntur.* Ita brevibus rem expedit Phereponus, & longas Auguſtini commentationes levi negotio proſternit, & rotunda ſententia exſibilat. Experiamur, an bene ſedeat homini iſti confidentia tanta.

Quum Auguſtinus Libidinem carnis Malum appellat, animadvertendum primo eſt, quo ſenſu illic *Mali* nomen ſit accipiendum. Ut autem Auguſtinus ipſe auctor eſt Lib. I. Cap. 1. de Lib. Arb. *Duobus modis appellare ſolemus Malum; uno, quum male quemquam feciſſe dicimus; alio, quum mali aliquid eſſe perpeſſum.* Eo recidere poteſt, quamquam diverſo ſub intuitu, illa diviſio Mali, quam idem Auguſtinus, ac ceteri Theologi frequenter uſurpant, nimirum aliud eſſe Malum culpæ, aliud Malum pœnæ. Prius malum inquinat animum, Deoque hominem inviſum facit, & Peccatum dicitur. Alterum tantummodo excruciat, aut lædit animum, ſive corpus hominis. Certum eſt, Auguſtinum minime inter priora Mala, ſed quidem inter ſecunda, computare Libidinem. Quamquam enim Concupiſcentiam humanam generaliter ſumtam, cujus pars ac ſpecies eſt ipſa carnalis Libido, Auguſtinus interdum cum Apoſtolo *Peccatum* vocet, numquam tamen aut Apoſtolus, aut Auguſtinus hujuſmodi vocabulo ſignificare voluerunt, Concupiſcentiam vere & proprie Peccatum in hominibus eſſe; ſed Peccatum ideo appellant, *quia ex peccato eſt* (originali videlicet) *& ad peccatum inclinat*, ſicuti Synodus Tridentina nos docuit Seſſ. V. & ipſe Auguſtinus antea docuerat Lib. 1. Cap. 23. de Nupt. & Concup. & in Libris contra Julianum, & Lib. 1. Cap. 12. contra duas Epiſtolas Pelag. & in aliis Libris. Proinde ſublatis omnibus in ſacro Baptiſmate culpis, atque

Digitized by Google

peccatis adhuc reſtare in homine Concupiſcentiam Auguſtinus affirmat, non quod propter ipſam rei amplius ſimus, ſed ut cum ipſa confligamus in poſterum, ne fiamus rei. Quamobrem, ſi Pherepono viſus forte eſt Auguſtinus tunc Libidinem appellaſſe proprium ac verum Peccatum, quum eam in Malorum aciem retulit: ſciat, ſe quidem improbare Calvini ac Lutheri commentum, non autem Auguſtini mentem.

Statuit igitur Auguſtinus adverſus Pelagianos, Concupiſcentiam, & Libidinem carnis non eſſe naturale Dei donum, non eſſe a Deo creatam in primis parentibus talem, qualis poſt eorum peccatum fuit, & qualis adhuc ſentitur ad hominibus. Primi peccati infelix fructus illa eſt, vitiumque corruptæ, non innocentis, Naturæ, ac propterea Malum Pœnæ, Malum homini moleſtum, quo nos careremus, ſi culpa caruiſſent primi omnium parentes. Quis autem Libidinem qualem nunc in membris ſuis humanum genus ſentit, naturale Bonum putet, quæ nos ad peccandum pervicaciter incitat, quæ contra legem mentis atque rationis tam ſæpe pugnat, quæ continentiæ & virginitati infeſtiſſima eſt, quam quilibet vir pius ſentire ſe dolet, ac porro ſentire nollet, quæ demum pudoris atque erubeſcentiæ materia eſt, atque argumentum? At hæc nihil Pherepono obſtant, quominus inter naturalia Bona Libidinem referat. *Appetitus ille*, inquit, *tam naturalis eſt*, *quam appetentia cibi aut potus*. Mechanico autem impetu non minus brutorum, quam hominum corpora ad Libidinem, & per Libidinem ad generis propagationem moventur. Ergo non eſt effectus primi peccati Libido. Ita Phereponus. Quod eſt ad comparationem Libidinis cum fame & ſiti, reſpondemus, Cenſorem demonſtrare prius debuiſſe, famem quoque, ac ſitim, quales nunc ab hominibus ſentiuntur, tales quoque futuras fuiſſe in innocentiæ ſtatu, atque in illa ſumma felicitate, in qua Deus Adamum creavit. Ad Catholicam Fidem ſpectat credere, primos parentes morituros non fuiſſe, niſi peccaſſent. Quum fames, & ſitis, mala utique omnium judicio in hoc præſenti hominum ſtatu gravia, præter acerrimum dolorem, mortem quoque corpori inferre nunc poſſint: cur mechanica etiam vi homines, in terreſtri Paradiſo alioqui non morituros, compellere fames & ſitis non potuiſſent, atque interdum non compuliſſent ad mortem? Aut ergo Deus in ſtatu naturæ innocentis famem & ſitim, conſectaria naturæ corporis non fecit; aut ſi fecit, tales, quales nunc experimur, ne homo ſentiret, effecit.

Sed ut a quæſtione iſta æquivocationem omnem removeamus, dicimus, hominem ſub duplici ratione eſſe conſiderandum, nempe aut quatenus homo eſt animal, aut quatenus eſt animal ratione præditum. Nutriri, augeri, propagationem quærere, delectari *in operationibus* ſenſitivis, ac in ipſa Venere, & appetere cibum ac potum, & alia id genus, homini ut animali naturalia ſunt, & in Adamo etiam fuere. Atque idcirco Bona ea ſunt a Deo, uti Bonum quoque a Deo emanans ſunt vis genetativa, & vaſa generationis, & ſeminis efficacia, & honeſta ſenſuum voluptas, & commixtio corporum ad licitam propagationem humani generis, atque alia ejuſmodi. Immo genitalium motus *Bonum naturæ* in ſe eſt; *numquam* enim *motum genitalium* Auguſtinus *reprehendit generaliter*, tamquam naturæ *malum* ac vitium, uti Julianus eidem objiciebat, *ſed illum motum reprehendit*, *quem facit Concupiſcentia*, *qua caro concupiſcit adverſus ſpiritum*, *quam velut bonum defendebat* Julianus. Utor ipſius Auguſtini verbis lib. 4. Cap. 13. contra eumdem Julianum. Secundo, in Libidine ac in aliis quibuſcumque motibus animalitatis, ac inferioris appetitus, conſiderari poteſt, effrenis *illa* membrorum, & affectuum concitatio, quæ vel repugnante voluntate hominis fit in homine, quæ pudorem ingerit, & ad peccatum incitat ac rapit, ut ea faciamus, quæ facere nollemus, mentemque ac rationem in actibus libidinoſis turbida ſua delectatione abſorbet, & de ſua dignitate dejicit. Hoc illud eſt, quod Malum appellat Auguſtinus, & nos cum Auguſtino Malum eſſe homini, quatenus animal rationale eſt, affirmamus. Quo Malo in primi ſceleris pœnam mulctati ſunt poſteri Adami, Deo non quidem hoc Malum creante, ſed ſinente, ut eſtlueret e conſtitutione corporis divinis donis ſpoliati, poſtquam a divina gratia, ac primæva innocentia Adamus peccando exciderat. Quapropter nihil eſt, quod Phereponus exemplum brutorum adhibeat, oſtenſurus, libidinoſos humani corporis motus Malum non eſſe. In animalibus brutis nullum deformitatis ſenſum Libido creat, nihil pudoris ingerit, nihil cum ratione pugnat, quippe quod ratione pecudes ipſæ carent. Conformis potius eorum naturæ eſt hujuſmodi motus concupiſcentiæ, ut bonum quoque ac perfectio in iis appellari jure poſſit. At in animalibus ratione præditis, & ratione utentibus, Malum, vitium, defectus, & corruptio naturæ Libido eſt, quippe ad inhoneſta, & rationi contraria hominem ſolicitans, & ad ea impellens, quæ naturam hominis, quatenus rationale animal eſt, omnino dedecent: *In pecoribus*, inquit Auguſtinus Lib. 4. Cap. 14. contra Julianum.

ma-

Digitized by Google

malum non eſt Concupiſcentia, quia non adverſus ſpiritum concupiſcit, ſed eorum potius oblectat ſpiritum. Vide & eumdem Lib. de Pecc. Orig. Cap. 40. & Lib. Oper. imperf. Cap. 56. Ergo qui ſe hominem eſſe recordatur, non ſentire, non fateri nequit, quin Concupiſcentia carnis, qualis nunc ſentitur, unde tot inteſtinas patimur pugnas, quas etiam Apoſtolus in ſe olim deplorabat; Malum ſit homini, quatenus ratione prædito, ejusque naturæ incommodum, ac vitium.

Quandoquidem vero negare ne nos quidem volumus, aut poſſumus, quin hujusmodi Malum in ſtatu quoque naturæ puræ locum habere potuerit, ita ut culpanda ne ſic quidem foret Creatoris juſtiſſimi voluntas, qui tale vitium ex corporis conſtitutione effluere vel in puris naturalibus permiſiſſet; immo quum neque diſceptare velimus, an tantæ vires in ſtatu Naturæ puræ carnali Concupiſcentiæ eſſe potuerint, quantæ nunc a nobis ſentiuntur: ſupereſt ſolum, ut inquiramus, fecerit ne Deus revera, an non, in primordio rerum hominem adeo inordinatis motibus Concupiſcentiæ libidinoſæ obnoxium. Phereponus cum Pelagianis affirmat. Catholici cum Auguſtino negant. Id oſtendimus primo, quia magis decuit divinam bonitatem atque juſtitiam, ita hominem innocentem condere, ut corpus animo, inferiora ſuperioribus placide ſubdita forent: quod certe ſecus nunc evenit in iſto corruptæ naturæ ſtatu. Deinde quum conſtet, Adamum in maxima cum animi, tum corporis felicitate a Deo fuiſſe creatum, quis eam in illius membris pugnam, eumque peccati fomitem, easque Concupiſcentiæ vires in illo fuiſſe credat, quæ nunc maximam vel hominibus piis & infelicitatem & periculum animæ creant? Sed quod rem evidentius tangit, hæc de primis parentibus ſcripta ſunt Gen. 2. v. 25. *Erat autem uterque nudus, Adam ſcilicet, & uxor ejus; & non erubeſcebant*. Nihil igitur pudoris nuditas innocentibus hominibus attulerat non alia de cauſa, niſi quia nullum adhuc præter voluntatis arbitrium in membris ſuis motum, nullam carnis rebellionem, nullum inteſtinum membrorum bellum contra mentis legem ſenſerant. At poſtquam Deo inobedientes peccarunt, uti habetur Gen. 3. v. 7. *Aperti ſunt oculi amborum; quumque noviſſent ſe eſſe nudos, conſuerunt folia ficus, & fecerunt ſibi perizomata*. Profecto aliud novi in ſe, ac in membris ſuis animadvertere primi homines non potuere, cujus illos pudere inciperet, niſi Libidinis motus vel invita voluntate factos. Tum ſentire cœperunt ſui peccati pœnam, tum ſe divinis donis ſpoliatos deprehenderunt, tum puduit illos novæ deformitatis, ideoque *perizomata*, ſive *ſuccinctoria*, atque *femoralia*, חגרת *chagoroth*, ſibi concinnarunt, ut ſuis aliorumque oculis pudoris aut laſciviæ materiem ſubtraherent. Ergo tum primum nata eſt turbida illa Libido, inflictaque hominibus primis in pœnam primi peccati a juſto Deo fervere ſinitur in eorum poſteris, quum antea nonniſi ex imperio, aut conſenſu mentis atque rationis ea membra moverentur, quibus homo ad generationem utitur.

Quid quæſo ad hæc tam luculenta divinæ Scripturæ verba reponit Phereponus? Scripſerat Auguſtinus Lib. 13. Cap. 13. de Civ. Dei hæc de primis parentibus: *Senſerunt ergo novum motum inobedientis carnis ſuæ, tamquam reciprocam pœnam inobedientiæ ſuæ*. Hujusmodi opinionem *commentum* Phereponus ſtatim vocat. Tum ait pag. 583. *Ne quid aliud heic dicam, non debuit dicere, ſenſerunt, ſed ſenſit Adamus; nam motus aut nullus fuit in Eva, aut certe minime conſpicuus, & qui eam in ruborem dare poſſet*. Telum hoc vetus eſt e Juliani pharetra petitum, ſed ab Auguſtino jamdiu protritum Lib. 4. Cap. 13. contra eumdem Julianum. Attamen quum nos moneat Cenſor, ut de nuditate primorum parentum cum alios Interpretes, tum præſertim Johannem Clericum conſulamus: illi habendæ gratiæ, quod ex Interpretum vulgo aliquem ſeligat, in quem edocendi nos onus transferat. Et ego quidem novi Johannem Clericum, virum & eruditione & ingenio critico revera celebrem, ſed licentia quoque opinandi æque famoſum, adeoque in Sanctos Patres animatum, ut quum ipſum audis, alterum, immo ipſum Phereponum audire te putes. Varias Interpres ille Interpretum ſententias congerit ad explicandam primorum parentum nuditatem, & perizomata, tum probare videtur, qui dicat, *nudum* in eo loco nihil aliud ſignificare quam *peccatorem*, ſeu hominem, qui ſe peccaſſe animadverterit. Nobis non iraſcatur Phereponus, ſi novum hunc ſuum divinarum Literarum Interpretem dicimus interpretatione ſua ridendos incredulis exhibere aut Moſem divinum illius Hiſtoriæ Scriptorem, aut ipſos parentes primos. Cognoverunt nempe iſti ſe peccatores eſſe, atque ideo minus honeſtas corporis partes velavere cinctoriis; ſive, ut ipſe conjicit, tectum, ſub quo habitarent, ſibi compoſuerunt. Quis hæc audiens non rideat aut hominum illorum conſilium, aut Hiſtorici ſacri ingenium? Nam quid rei habent perizomata conſuta, & nudis membris aptata, aut habitaculum ſibi conſtructum, cum cognitione antecedentis peccati? Num tegere animæ peccatum poterant nova illa integumenta

Digitized by Google

menta membrorum? Sed Clericus nullam pudoris cauſam in Adami & Evæ nuditate reperiebat, remotis nempe arbitris, & ſine conſenſu voluntatis, atque ideo ſine culpa nudis, aut etiam ſine culpa ad libidinem concitatis membris. Phereponus vero, quum nullus, aut ſaltem non conſpicuus, fuerit motus in Evæ membris, nullum ſentiri ab ea potuiſſe pudorem ait, eidemque propterea nullam tegendi corporis neceſſitatem fuiſſe. Verum nos cum Auguſtino dicimus, Evam in membris ſuis inteſtinam novamque pugnam, ac inobedientiam ſenſiſſe. Senſit ipſa, quid conſpicua viri nuditas in ſe intuente efficeret; & hinc didicit, quid viciſſim in viro feminea nuditas efficere poſſet. Inſolita hæc erant, & nullo negotio in pœnam criminis a Deo inflicta fuiſſe uterque intellexit. Quare perizomatum ope deformitatem hujusmodi auferendam, & ſubtrahendam oculis Adam excitatricem injuſtæ libidinis nuditatem Eva quoque cognovit.

Ceterum quum pudor ſit triſtitiæ ſpecies e metu infamiæ propter aliquod vitium, aut culpam: quis non videat pudori locum fuiſſe inprimis parentibus ad novum illum membrorum ac libidinis affectum ſine voluntatis imperio excitatum? Præterea nonne & nos pudet, & merito pudet, alia quædam corporis vitia prodere, ac palam deferre, quando iis animi noſtri vitium & peccatum cauſam dedit? Immo nos pudet etiam, & jure pudet, ſi quum facile poſſumus, non ea quoque oculis aliorum eripiamus, quæ aut moleſtiam doloremque ipſis creent abſque utilitate ulla; aut eorum animos, & ſenſus ad aliquid alliciant ac impellant, quod rationi rectæ minime conveniat; aut culpam tacite exprobent; aut alicujus morbi, ſive calamitatis noſtræ, quam culpa adduxit voluntaria, & pellere voluntaria amplius medicina non poteſt, alios moneant. Tales pudoris cauſas in ſe invenerunt Adamus & Eva, ubi ſe nudos conſpexere, & noverunt, inobedientes carnis motus ex antecedenti peccato venire, & alienis oculis, phantaſiæ, ac menti periculum ſe ingerere, & inobedientiam mentis per illos motus accuſari. Qui antea innocentes membra ſibi ad nutum obedientia habebant, & alterius nuditate conſpecta nihil ſentiebant in ſe, quod voluntati repugnaret, ſive mentem de ſua tranquillitate ac regno dejiceret, peccatores poſtea facti non potuerunt non pudore ſuffundi, quum ad aſpectum nuditatis tam diverſa in ſeſe experirentur; ideoque velandum cenſuerunt, quod eorum quoque poſteri velandum nunc cenſent, ab ipſa natura edocti. Nunc audi Auguſtinum ipſum Lib. 4. Cap. 13. contra Julianum. *Quid autem de motu feminæ, cujus & ipſam puduit, inaniter argumentandum putaſti? Non utique femina motum viſibilem texit, ſed quum in eisdem membris tale aliquid ſentiret occultius, quale vir ſenſerat, ambo texerunt, quod alterutrum videndo in alterutrum commoti ambo ſenſerunt, & vel unusquisque ſibi, vel alter alteri erubuerunt.*

Phereponus tamen inſitum fuiſſe nobis a natura morem iſtum operiendi pudenda tacite negat in Notis ad Cap. 17. Lib. 14. de Civ. Dei. Auguſtinum enim affirmantem, vel apud ipſos Barbaros, atque Brachmanes in more id eſſe poſitum, non vera narraſſe nos monet, pag. 585. quum in Africa atque America ſint gentes plane nudæ, uti ex oculatis teſtibus ipſe didicit. Sed quamvis populi nonnulli ſint, qui nudo penitus corpore adhuc incedant, num ideo minus verum, nos a natura edoceri inhoneſta illa membra velare? Alioqui non comedere humanas carnes, non mactare ſenes, ſive ipſos etiam parentes, ut ſenectutis incommodis eripiantur, & abſtinere a rapinis, cædibus, aliisque teterrimis ac vituperandis moribus, ne inter leges quidem naturæ referremus; ſunt enim quidam in Africa & America integri populi, qui talia adhuc faciunt, & ſine pudore faciunt, ſive quod licita cenſeant, ſive quod habitu in iniquitate firmato pervenerint ad exuendum, ſive non ſentiendum qualemcumque in iis operibus pudorem. Ergo quod adhuc vivant quædam gentes moribus barbaræ, numero paucæ, quibus pudori non ſit nudis plane membris incedere, nihil impedit, quominus dicendus ſit inſitus nobis nuditatis pudor, quando reliqui, iique cultiores, & innumeri populi, noſtram in ſententiam exemplo ſuo conveniunt.

Verum Phereponus, quamquam concedat, *pudorem* nuditatis *inde partim ortum videri, unde dicit Auguſtinus*; attamen addit, multas alias acceſſiſſe obtegendi corporis cauſas, videlicet ne liberis exemplo peſſimo, & pravo ad intempeſtivam luxuriam incitamento foret parentum nudorum aſpectus; ne fœdum quid ſingulis menſibus feminæ exhiberent; ne conjugati ad adulteria excitarentur. Subinde vero ſcribit: *Hinc paulatim natus nuditatis pudor*, hoc eſt e cauſis, & rationibus, quas ipſe Phereponus refert, non quas Auguſtinus affert. At nos vel ante iſtas cauſas a Pherepono memoratas, quando certe neque liberi Adamo, neque alii conjuges præter Adamum, & Evam erant, ortum habuiſſe nuditatis pudorem dicimus ex fide Literarum ſacrarum, quæ mentiri

Digitized by Google

tiri non poſſunt, & quas non ſatis animadvertit Phereponus, quantopere ipſe per latus oppugnet, ac vulneret, & dubiæ fidei faciat, quum talia ſcribit. Nihil heic dico de latebris vel ipſi conjugali copulæ merito quæſitis, quas ideo tantum Phereponus tolerat aut probat, quod avertendi ſint liberi ab eo perículoſo aſpectu, non autem quod ipſa res, in ſe ſpectata, pudenda ſit. Quaſi liberis ſolis, & non quibuſcumque aliis hominibus, hæc ſint abſcondenda; & quaſi hoc ipſum ſatis non oſtendat, aliquod naturæ vitium in iis actibus eſſe, qui ad impudicitiam, & ad ſcelera, ſi conſpiciantur, reliquos accendere poſſunt; & quaſi ea res pudenda non ſit, quam ſubſequitur agentis infamia, niſi remotis arbitris ac teſtibus fiat. Hæc leviter excuſſiſſe ſit ſatis.

Accuratius Pherepono reſpondendum eſt irridenti Auguſtinum, qui Cap. 23. Lib. 14. de Civ. Dei agens de ratione, qua in ſtatu naturæ innocentis propagatum fuiſſet genus humanum, ita ſcripſit. *Voluntati membra illa, ut cetera omnia, ſervirent. Ita genitale arvum vas in hoc opus creatum ſeminaret, ut nunc terram manus.* Ad quæ ſtatim Phereponus pag. 586. *Hoc eſt, ſine ullo voluptatis appetitu; nam eam libidinem vult Auguſtinus eſſe peccatum.* Non exaggeret quæſo Cenſor noſter, non imponat lectoribus credulis. Fuiſſet etiam in innocentiæ ſtatu ſua ſenſibus & carni voluptas, ſed quæ mentem non obrueret, ſed quæ rationem in ſua tranquillitate relinqueret, non qualis nunc ſentitur, turbida, immoderata, & hominem ad belluarum conditionem dejiciens. Fuiſſet & voluptatis appetitus, ſed rationi omnino obtemperans atque ſubjectus; & homo voluptatem appetiiſſet, non tamquam finem, ſed tamquam medium ad ea, quæ inſtituto ſuo, ac homini ut rationali convenirent. Hæc Auguſtinus non negat, qui & Cap. 26. ejuſdem Libri 14. de Civitate Dei hæc ſcribit: *Abſit, ut ſuſpicemur, non potuiſſe prolem ſeri ſine libidinis morbo: ſed eo voluntatis nutu moverentur illa membra, quo cetera, & ſine ardoris illecebroſo ſtimulo cum tranquillitate animi & corporis.* Et Lib. 4. Cap. 2. contra Jul. *Quis negat futurum fuiſſe concubitum, etiam ſi peccatum non præceſſiſſet? Sed futurus fuerat, ſicut aliis membris, ita etiam genitalibus voluntate motis, non Libidine concitatis, aut certe etiam ipſa Libidine, non qualis nunc eſt, ſed ad nutum voluntarium ſerviente.* Eodem autem Lib. Cap. 14. acute diſtinguit a vivacitate, utilitate, & neceſſitate ſentiendi, Libidinem ſentiendi. Tum infra, *ne nimium*, inquit, *videamur offendere homines, qui voluptatem corporis quomodocumque defendunt*, concedit, credi poſſe, in illo tantæ felicitatis loco *carnalium ſenſuum fuiſſe* Libidinem, ſed ita *ut omnimodo rationali ſubdita voluntati, non alias adeſſet, niſi quum per illum vel ſaluti eſſet corporis, vel ſtirpis propagini conſulendum; & tanta adeſſet, ut nulla ex parte mentem de ſupernarum cogitationum delectatione deponeret &c.* Vide & Lib. I. Cap. 17. contra duas Epiſt. Pelag. Ab innocentis igitur Adami conditione exclude illecebroſum illum ardoris ſtimulum, qui nunc ſolum homine invito membra movet, ſed etiam adverſus mentis legem pugnat, Rationemque reluctantem non raro ſibi ſubjicit, ac turbida delectatione abſorbet, & *Libido* carnis appellatur. Cetera quibus generationis opus completur, a terreſtris Paradiſi felicitate non abſuiſſent. Immo tunc, ut Sanctus Thomas T. I. Summæ qu. 98. Art. 2. ad 3. inquit: *Fuiſſet major delectatio ſenſibilis, quanto eſſet purior natura, & corpus magis ſenſibile.* Denique Auguſtinus libidinem carnis ita Peccatum quandoque nominat, uti Apoſtolus Concupiſcentiam *Peccatum* appellavit, nimirum non ut is inferioris partis motus formale Peccatum, & culpa ſit, ſed quod ad Peccatum & culpam inclinet, & tunc dumtaxat proprium & verum fiat Peccatum, quum ad illicita ac inhoneſta voluntatem rapit. Jam id ſupra nos demonſtravimus. Quare videat Phereponus, ſe aerem verberare, & ſibi larvas effingere, ut cum iis digladietur. Quum Auguſtinus ait, ita ſeminandum fuiſſe *genitale arvum, ut nunc terram ſeminat manus*, obedientiam tantum exprimere voluit membrorum generationi inſervientium, qualem humanæ menti præſtat manus, non autem e ſenſibus delectationem moderatam excluſit, quam tamen in innocentiæ ſtatu nihil Rationi perniciosam futuram fuiſſe putamus.

Quamobrem inania plane ſunt, quæ poſtea Phereponus congerit, ita ſcribens pag. 586. *Eadem opera dicere debuiſſet* (Auguſtinus) *appetitum cibi grati peccatum eſſe; nec primos parentes, quum fructus licitos & jucundos comederant, ulla voluptate titillatos fuiſſe &c. Addere etiam eum oportuiſſet, bruta, quorum organa noſtris non abſimilia ſunt, nullam quærere in naturalibus actionibus voluptatem, nam ſane non peccarunt; ſed iis defungi ſponte naturæ, ſine ulla penitus cupiditate.* Non hæc certe abſurda dicere debuit Auguſtinus, quia nuſquam, niſi in Pherepeni cerebro, dixit, ſine ullo volu-

voluptatis appetitu, & ſine ulla delectatione ſenſuum innocentes homines prolem fuiſſe ſeminaturos, & numquam docuit Libidinem ipſam proprie Peccatum eſſe, niſi eidem contra Legis edicta obediatur. Et miror, quei toties Phereponus comparationem inſtituat inter pecudes ac animalia ratione prædita, neque conſideret, multa eſſe homini quidem & brutis communia, quæ tamen in brutis, quippe Ratione deſtitutis, laudanda ſint, aut ſaltem non vituperanda, in hominibus autem Ratione utentibus & fœda ſint, & vituperanda, & rationali creatura prorſus indigna. *Aliud enim eſt arietis, & aliud Publii Africani bonum*, olim Cicero ajebat. Sed minus tolerandis declamationibus hæc de Auguſtino ſcribere pergit nuperus Cenſor: *Poſtquam Deum plane alium deſcripſit, ac eſt, quamque a Scriptura nobis præpingitur: toti etiam naturæ vim infert, ut poſſit pravas Interpretationes obſcurorum aliquot Scripturæ locorum tueri*. Ubinam Deum Auguſtinus deſcribit alium, ac eſt? Ubinam, & qualem naturæ vim infert? Et quænam ſunt obſcura illa Scripturarum loca, quibus abutitur, ut cælum terramque miſceat? Sed hæc ut ſine magno labore interſeruntur a confidentiſſimo homine illo, ita a nobis nullo labore negata ſuapte natura cadunt.

Ab eodem fonte veniunt ſubſequentes Cenſoris notæ ad Cap. 24. Lib. 14. de Civ. Dei. *Auguſtinus*, inquit ille, *turpia commenta heic nobis propinat, dumtaxat ut rationem reddat rei, quæ nec fuit, nec erit; nimirum, generationis liberorum in ſtatu innocentiæ, ſi in eo primi parentes perſeveraſſent; & quidem quia ſtatuit peccatum id eſſe, quod ineſt naturæ omnium animalium, nec uſquam damnatur, ſi modo intra leges contineatur: nimirum Cupiditatem conjugii, poſtquam pubertatis annos attigerunt*. Nihil horum ſenſit Auguſtinus, immo oppoſitum ſenſit, eique talia abſurda unus pro ſua liberalitate affingit Phereponus. Neque enim Cupiditatem conjugii umquam Libidinem Auguſtinus appellavit, multoque minus culpæ damnavit. Alia fuit ipſi, & plane diverſiſſima carnalis Libidinis idea. Immo vidimus, ne turpem quidem Libidinis æſtum, contra nutum voluntatis membra moventem, & adverſus ſpiritum pugnantem, verum & proprium Peccatum ab Auguſtino cenſeri, niſi quum voluntas ſe abripi ſinit ad conſentiendum illicitis. Pelagianis ergo oculis, & exulcerato animo, & apud Calvinianos tantum Interpretes, Libros Auguſtini Phereponus legiſſe videtur.

Sed ut iſtam denique controverſiam expediamus, & uberius conſtet, quam contra omnem rationem heic Auguſtino Phereponus inſultet: dicimus, verum quidem eſſe, humanam mentem atque rationem ex conſtitutione naturæ habere non poſſe, neque debere ſemper ad nutum ſuum obedientes corporis vires, motus, humores, ſomnum, appetitus, & alia; quæ ad vegetabilem, & animalem, & mechanicam membrorum œconomiam pertinent. Naturaliter etiam accidit, ut caro ſua munia exercens, & in delectationes ſibi congruas tendens, adverſus ſpiritum concupiſcat, & ingratos ac pernicioſos tum animæ, tum rationi motus eliciat. Poterat & iſtud contingere in ſtatu Naturæ puræ, non ex culpa ſapientiſſimi atque optimi Creatoris, ſed ex elementorum compage & diſcordia, atque ex ipſius Naturæ creatæ defectu. At certum eſt nobis, aliter inſtitutam fuiſſe a Deo Naturam primi hominis, hoc eſt, peculiari divinæ Gratiæ prærogativa, & ſupranaturali freno ita contemperatam, atque firmatam, ut non ſineretur caro quidquam pugnare, neque doloribus, neque pravis affectibus, adverſus mentem atque rationem, quum Anima pariter & Corpus mirabili tunc fruerentur tranquillitate, atque harmonia. Peccavere primi parentes. Tunc ſublatum fuit illud cæleſtis Gratiæ frenum, tunc deſiit peculiare illud muneris divini præſidium. Quare in homine ſibi cum naturalibus relicto ſuapte natura emerſere tot illi defectus, vitia, & pravi appetitus tum Corporis, tum Animæ, quæ ab omnibus Adami poſteris ſentiuntur adhuc, & graviora fiunt, quando ad originale Peccatum actualia etiam crimina accedunt. Itaque per nos etiam liceat Pherepono, tum famem, ſitim, & libidinem, tum alios corporis motus mechanicos, nunc Naturæ humanæ & ſpiritui plerumque graves ac infeſtos, appellare ſub ea ratione defectus naturales hominis, quia ab ipſa hominis Natura ſibi relicta, & non a Deo tali creata procedunt. Liceat, inquam, ipſi, dummodo is quoque fateatur, aliter e divinis manibus innocentis hominis Naturam exiiſſe, hoc eſt, invidenda felicitate Corporis praeditam, & forti Rationis imperio in inferiorem appetitum donatam; tot vero Corporis ærumnas, & pravos ac effrenes Animorum affectus, quibus obnoxii nunc ſumus, a primi hominis inobedientia fluxiſſe, & eſſe Peccati illius pœnam, atque adeo ſub hac ratione dicendos non eſſe naturales humanæ Naturæ defectus. Hæc Auguſtini ſententia eſt, hæc ſententia veracis Eccleſiæ.

Quum

Digitized by Google

Quum ergo dicit Auguſtinus, turbidum Libidinis æſtum nunc humanæ naturæ communem cum brutis, abſuturum fuiſſe a ſtatu originalis juſtitiæ primorum parentum, niſi eos de tanta loci & naturæ beatitate dejeciſſet divini præcepti violatio: quid quæſo dicit, quod non facillimum Deo & ejus bonitati convenientiſſimum fuerit facere, & Naturæ humanæ contingere, Deo volente, non potuerit? Deum autem & hoc revera voluiſſe, & revera feciſſe, nemo niſi Pelagiana vertigine præoccupatus, non perſpiciat apertiſſime ſcriptum in ſacris Literis. Ex humorum pugna, & corruptione, atque ex mechanicis legibus nunc ex Anima omnium hominum ſolvitur Corpus, quam diſſolutionem *mortem* appellamus. Et tamen niſi vetitum comediſſet pomum, mortem primus parens nullam ſenſiſſet, uti Deus Gen. 2. 17. pollicitus fuerat, atque adeo nullus e tot aliis mechanicis motibus, hoc eſt, morbis, & periculis, quæ hominem ad mortem compellunt, tunc futurus erat. Motu quoque mechanico, & natura Corporis ita ferente, nunc parientes mulieres gravi dolore torquentur. At innocens Eva nihil tale ſenſiſſet. Ex naturali etiam terrarum ingenio nunc tribuli & ſpinæ emergunt; homines vero in ſudore vultus ſui veſci pane coguntur: quæ tamen omnia ab innocentis Naturæ ſtatu abſutura fuiſſe didicimus Gen. Cap. 3. Si tot ergo prærogativis primorum parentum corporalem vitam donavit Deus: quanto majoribus eorum vitam ſpiritalem, hoc eſt Animam, ditaſſe credendus eſt, ut nempe Rationi prorſus obtemperaret, & ſubjecta eſſet caro, nullumque motum ederet, quo tranquillitas & ſanitas Rationis beatiſſimo illo tempore læderetur? Et ad ipſam Libidinem fœdam quod attinet, cujus effrenem impetum, & voluntati obluctantem, & rationi rebellem, nunc nemo non ſentit, cujus neminem honeſta diſcernentem non pudet, immo non piget, nonne ſatis aperte innuunt divinæ Literæ ipſa quoque caruiſſe primos parentes, quando nullus eos nuditatis pudor ante peccatum urgebat; poſt peccatum vero ita invaſit, ut illico *inhoneſta* corporis membra (quo etiam epitheto verenda Apoſtolus ipſe diſtinguit in I. ad Cor. XII.) femoralibus operuerint? Hæc ſerio perpende. Lege itidem, quæ Auguſtinus non uno in loco de hac re luculentiſſime conſcripſit, & potiſſimum Lib. 2. Cap. 30. de Nupt. & Concup. & contra Julian. Lib. 3. 4. 5. & de Civ. Dei Lib. 14. & contra duas Epiſtolas Pelagianorum. Tum vero palam fiet, tantum abeſſe, ut Auguſtini & Catholicorum ſententia ullam naturæ vim inferat, ut qui inter Chriſtianos ſecus ſentiat, & ſequi heic velit ſive Pelagianos, ſive Phereponum, atque Socinum, manifeſtam vim auctoritati divinarum Scripturarum inferre deprehendatur.

C A P U T IV.

Phereponus Pelagii Patronus. Epiſcopi Catholici propter damnatum Pelagium perperam injuſtitiæ accuſati. Liberum Arbitrium revera a Pelagianis inflatum. De qua Gratia Dei diſputaretur inter Catholicos atque Pelagium. Poſt Auguſtinum non adoptatæ in Eccleſia Catholica Pelagii Opiniones. Conſectaria quædam dura a Pelagianis, & a Pherepono objecta, minime admiſſa in Auguſtiniana Sententia de Gratia & libero Arbitrio. Quam Gratiam negaret Pelagius. Africani Patres a Semipelagianiſmi nota liberati, & æquitas in eorum Judiciis contra Pelagium ac Cæleſtium minime deſiderata.

JAm Pelagii patrocinium, ut hactenus vidimus, aperta fronte Phereponus ſuſcepit. Quum autem pugnam pro deplorato Hæreſiarcha multis alus in locis, & acrius etiam quam antea, inſtaurare non erubeſcat, res poſcit, ut continuata ſerie orationis perpendamus, quidquid ille profert in Pelagianæ Hæreſis tutelam. Epiſtola inter Auguſtinianas 175. olim 90. data eſt ad Innocentium I. Pontificem Maximum a Patribus Carthaginienſis Concilii habiti A. C. 416. contra Pelagianos. Multa adverſus illam commentatur Phereponus, odio non minus in Auguſtinum, quam in Eccleſiæ Catholicæ doctrinam. Quod tamen antequam faciat, veritus ne *quiſquam ſuum candorem*

dorem calumnietur, Lectores præmonendos cenſet, *multa eſſe, quæ ſibi in doctrina Pelagii, ejusque ſequacium improbentur*, adverſarios tamen ejus non ita ſeſe geſſiſſe, ac ratiocinatos eſſe, ut a ſe poſſint etiam per omnia probari. Amo candidam hominis confeſſionem, ſed adeo brevem & obſcuram in re tanta non laudo. Vereor ſiquidem, ut apud attentos Lectores candore hujusmodi ſuo eluere ulla ex parte poſſit ſuſpicionem Pelagianiſmi alte ebibiti, quem tamen ille amovere ſe poſſe fortaſſe cenſuit magnificis hiſce præmiſſis vocibus. Certum eſt, cum Pelagio conſentire prorſus Phereponum in inficiando *Originali Peccato*, in *Pædobaptiſmi* neceſſitate, & fœdæ Libidinis origine neganda, in notionibus Gratiæ homini ad æternam ſalutem neceſſariæ, in liberi Arbitrii viribus extollendis, in œconomia Prædeſtinationis aliisque horum dogmatum conſectariis. Quænam tandem reſtant, & quænam adhuc eſſe poſſunt multa illa, quæ in Pelagio Phereponus ſe improbare fatetur, quando præcipua in eo probat, propter quæ pertinacem Hæreticum illum Eccleſia Catholica execrata eſt, atque damnavit? Quem ergo fructum ex hac ſua admodum ingenioſa animorum præoccupatione Phereponus expectet non video, niſi ut perſuadeat, ſe tantummodo in Pelagianis alia multa damnare, quæ ipſi concorditer cum Catholicis credebant.

Sed his dimiſſis, audiamus novam Pelagii Apologiam, immo totius Chriſtiani orbis accuſationem graviſſimam. *Damnatus quidem ille eſt*, inquit Phereponus, pag. 517. *& conviciis exagitatus ab omnibus, etiam quibus ejus dogmata ignota erant, ex quo eſt ab Africanis Epiſcopis infamatus; ſed nulla hominum damnatio efficere poteſt, ut quod verum fuit, falſum fiat, & vice verſa nullæ hominum laudes ex errore veritatem faciunt*. Poſteaquam abunde a tot Catholicis Scriptoribus, & in hoc etiam Libro, demonſtratum eſt, quantum ab erroris periculo abſit vera Chriſti Eccleſia, ſive in probandis, ſive in improbandis Dogmatibus ad Fidem ſanctiſſimam ſpectantibus: non eſt quod nos laboremus in oſtendendo, ſuporvacaneum eſſe ad Pelagii defenſionem poſtremum hocce Phereponi axioma. Addit: *Præterea notum eſt, in magnis cœtibus res magnis affectibus dijudicari*. Equidem id notum fateor; ſed illud æque notum eſt nobis, in Epiſcoporum Catholicorum cœtibus, rite inſtitutis, atque peractis, divinum adeſſe Spiritum, ejusque interno afflatu fieri, ne ſacri Paſtores pravis affectibus in tranſverſum acti veritatem Chriſtianæ Doctrinæ diſſimulent, aut perdant. *Nec in re ſatis difficili*, pergit ſcribere Cenſor, *facile fuit verum a falſo ſecernere omnibus illis Africanis Epiſcopis, quorum nonnulli ne ſcribere quidem potuiſſe dicuntur in Collat. Carthag. C. 133. & doctiſſimi, præter dicendi facultatem, pro modulo illius ævi, quid eximium habuerint, non video*. En quei ſuum candorem exprimat Phereponus, prodens quo loco habeat ipſe tot doctiſſimos ac illuſtres Auguſtiniani ævi Patres inter quos ipſi Auguſtino primas concedere iniquum non fuerit. Quod quum facit confidentiſſimus homo, neceſſe profecto eſt, ut ſe non judicio minus, quam eruditione præponat innumeris aliis celeberrimis tot ſubſequentium ſæculorum Theologis, a quibus cum Auguſtinus, tum Auguſtiniani ævi Patres, ſummo in honore habiti ſunt, & eximiis laudibus ornati. Africanis illis Epiſcopis facile fuiſſe verum a falſo diſcernere in Pelagii cauſa difficili, ſenſerunt, & ſentiunt Catholici omnes, neque Phereponus ulla ratione contrarium ſuadet. Et quid ad cauſam Pelagii, ſi unus aut alter Epiſcopus in cauſa Donati ne ſcribendi quidem peritus fuiſſet, quod tamen contigiſſe non ajo? Sicuti norunt, qui vel leviter Collationem Carthaginienſem perſpectam habent, res poſcebat, ut vel minus docti Epiſcopi tunc adeſſent numerum facturi. In cauſa Pelagii aliter actum eſt. Non omnium cœtus fuit, ſed eruditiorum; & ſiquidem docti ſimul atque indocti conveniſſent, præſto omnibus fuiſſet ex Chriſti promiſſis Spiritus veritatis, ne errarent. Præterquam quod ubi de Traditione colligenda res eſt, vel ipſum vulgus, nedum Epiſcopi, facile doctrinam veram aſſequi & exponere poſſunt. Et profecto neque Epiſcopi Catholici, neque ipſe Populus tunc ignorabat, an omnes homines in Adamo peccaſſent, an parvulorum Baptiſmus neceſſarius foret, & quanam Chriſti Gratia indigerent homines ad ſalutaria opera exercenda, atque alia ejusmodi in controverſiam a Pelagio adducta. Phereponus autem poſt hæc ſubjiciens: *Non dicerem hæc, niſi viderem, multitudine, & auctoritate multo magis quam rationibus pugnari*, nihil aliud dicit, quam quod quotidie dolor & cæcitas eorum dicit, qui in aliqua cauſa juſtiſſime damnati fuere. Innumeris rationibus quæ adhuc proſtant, pugnatum eſt a Catholicis adverſus Pelagianos. Niſi externos oculos clauſit Phereponus, ne illas legeret, certe clauſit internos, ne intelligeret. Sed ipſum audiamus in aliquas ex his Catholicorum rationibus pro ſuo inſtituto atque odio decertantem.

De Cœleſtio ac Pelagio hæc in laudata ad Innocentium I. Papam Epiſtola Synodica ſcribunt Carthaginienſes Patres: *Id agunt iſti damna-*

Digitized by Google

damnabilibus diſputationibus ſuis, ut non defendendo, ſed potius in ſuperbiam ſacrilegam extollendo liberum Arbitrium, nullum relinquant locum Gratiæ Dei, qua Chriſtiani ſumus. Se non capere inquit Phereponus pag. 517. quei Pelagius & Cœleſtius in ſuperbiam extollerent liberum Arbitrium, quando fatebantur Deum humanæ Naturæ, omniumque ejus facultatum Creatorem, adeo ut ei debeant homines quidquid habent boni, & ab eo quaſi ab omnium rerum Domino pendeant; & quando affirmabant, Deum ignoſcere voluiſſe hominibus peccatoribus, & æternam vitam largiri, ſi modo Euangelio parerent, *miſſo ad illos, ex mera gratia, ſervatore Jeſu Chriſto, qui gratiam illam Dei adnuntiaret hominibus, eosque ad officium miſericorditer revocaret,* Miraculis etiam additis, quibus fidem ſibi vel apud pertinaces faceret. En quam jejune, quam caute de Salvotore noſtro Phereponus heic, licet ex ſententia Pelagianorum, loquatur. Nullum aliud Chriſti miniſterium memorat, quam Angeli, ſeu Nuntii, & Prophetæ. Quid ipſe heic ſentiat, neſcio. Certe Pelagianos de Chriſto longe magnificentius ſenſiſſe nos facile oſtendere poſſumus; ſed pergamus. Deinde ait, Pelagium confeſſum fuiſſe internum etiam auxilium a Deo hominibus ſuppeditari, quo eorum animos illuſtret; & regenerationem per Baptiſmum dari, atque a libero Arbitrio pendere, ut poſſit recte uti, aut abuti tot divin s beneficiis. Tamdem his verbis orationem ſuam concludit: *Eſt igitur, ex ſententia Pelagii, cur Deo gratias agant homines, ſed non cur ſibi placeant ac plaudant. Africanæ, aut Punicæ Rhetoricæ exaggeratio fuit, quum liberum Arbitrium in ſacrilegam ſuperbiam extollere dictus eſt.*

At nos reſpondemus, non Punicæ Rhetoricæ exaggerationem fuiſſe illa vocabula, ſed quidem Phereponianæ eloquentiæ floſculos eſſe iſta dicteria; atque heic Phereponum ſatis prodere aut ignorantiam non mediocrem, aut nimis turbidos affectus. Utique multa divinarum Gratiarum genera Pelagius, illiusque gregarii agnoſcebant, eaque magna verborum pompa extollebant, quo imperitis perſuaderetur, ſe quoque fateri, nos omne bonum Deo optimo ejusque Gratiæ debere. Et iſtas Gratias Auguſtinus ceterique Catholici agnoſcebant; immo effecere ipſius Auguſtini & Catholicorum voces, ut Pelagius nullam primo aliam Gratiam confeſſus, quam Naturam libero Arbitrio præditam, ſenſim & iſtas fateretur. Sed non heic ſita erat controverſia inter Catholicos, atque Pelagium. Aliam Gratiam in primis neceſſariam, aliud illudque præſtantiſſimum ſuper omnia Donum, & Adjutorium Dei, poſcebant Catholici, ut confiteretur Pelagius, nempe Gratiam illam, quam naturæ viribus in nobis efficere non poſſumus; Gratiam, quæ in hominum etiam voluntates efficaciter influit; Gratiam, quæ intacta Libertate voluntatis poteſt, ac ſolet de nolentibus volentes, & de inutiliter volentibus utiliter volentes facere, quæ liberi Arbitrii vires nimium infirmas reficit, & Caritatem Dei diffundit in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis; ſine qua liberum hominis Arbitrium nullum optat, nullum incipit, nullum perficit opus bonum, ad ſalutem æternam pertinens; quæ demum in nobis, & nobiſcum operatur, quæcumque veram rationem habent placendi ipſius Gratiæ auctori ac diſpenſatori Deo per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum. Externæ dumtaxat Gratiæ, exteriora rantummodo auxilia erant, quæ Pelagius commendabat; & ſiquidem internam etiam intellectus humani illuminationem a Deo fieri is concedebat, certe nullum aliud iuternum Dei auxilium fatebatur. Illa autem in Doctrina, in Lege, in Miraculis, in ſuaſionibus, in terroribus, aliisque hujusmodi, conſtituta auxilia, oſtendunt ſolum homini, quid faciendum ſit, quid cavendum; non etiam Voluntati ad malum pronæ, & debilitato poſt primi parentis peccatum hominis Arbitrio vires præbent, ut ſalutare bonum reipſa velit, & faciat, malumque deteſtetur, ac fugiat. Oportet ergo aliam fateri Gratiam, quæ erigat, & adjuvet jacentem infirmamque mortalium Voluntatem, eam videlicet inflammando, eique Caritatem inſpirando, ut quæ per legem atque doctrinam facienda, aut vitanda novimus, per ejus interiorem opem exequamur. Hanc autem Gratiam numquam adducti fuere Pelagiani, ut homini confiterentur neceſſariam.

Nunc ergo a Pherepono petimus, an bene animadverterir, de quali Gratia inter Catholicos ac Pelagianos quæſtio verteretur. Quod ſi animadvertit, cur heic tam caute diſſimulavit? Nimirum poſt commemorata tot exteriorum Gratiarum genera, quæ Pelagius agnoſcebat, ſi commemorata quoque fuiſſet vera Chriſti Gratia, quam inficiabantur Pelagiani, continuo intellexiſſent vel imperiti, quam inſulſum foret illud in Punicam Rhetoricam ſcomma, & quam inepte exaggeratio appellaretur facta a Patribus Africanis *ſacrilegæ ſuperbiæ* mentio. Nam qui audit, contendere Catholicos adverſus Pelagium, nihil poſt Adami lapſum per ſe valere liberum hominis Arbitrium ad ſalutaria opera ſalutariter exercenda, ipſum

Digitized by Google

que indigere interno Dei adjutorio, quod Voluntati virtutem inſpiret, defectumque ſuppleat naturalis facultatis; qui inquam hoc audit, non intelligere extemplo nequit, recte Catholicos etiam affirmare, liberum Arbitrium a Pelagio *in ſacrilegam ſuperbiam extolli*. Si enim verum eſt, quod Catholici ex manifeſta divinarum Scripturarum, & legitimæ Traditionis auctoritate, veriſſimum eſſe demonſtrant, nempe ab hac peculiari, interna, & efficaci Gratia cum libero Arbitrio conjuncta, non autem a ſolius liberi Arbitrii & naturæ viribus, aut meritis, Juſtificationem, Caritatem, atque omnia opera bona, Virtutesque veras emanare: Pelagium vero contra ſentire: non eſt Rhetoricus color, non eſt exaggeratio, ſed naturalis Catholicorum deductio, affirmare, a Pelagio liberum Arbitrium extolli in ſuperbiam, eamque ſacrilegam, quia adverſus Deum.

Sed inquit Phereponus, commemoratis tot divinis Gratiis, quas Pelagius libenter fatebatur: *eſt ex Pelagii ſententia, cur Deo gratias agant homines, ſed non cur ſibi placeant, ac plaudant*. Jam obſoleta, jam millies protrita eſt ab Auguſtino hujuſmodi argumentatio. Eadem ingeminabat Pelagius, eadem Julianus. Auguſtinus autem oſtendebat, ne ſic quidem veram Dei Gratiam illos fateri, quam tamen ſine impietate nemo negare poteſt; neque aliud ab ipſis laudari, quam Legem, atque Doctrinam, & extrinſeca præſidia ſub tam ſpecioſis Gratiarum vocabulis; & inflari per eos liberum Arbitrium, quando ejus viribus id tribuebant, quod Gratiæ ab iis negatæ tribuendum eſſe divinæ Literæ clamant. Audi quid ille Julia: reſpondeat Lib. 3. Cap. 106. Op. Imp. *Tam multa dicis, quibus nos adjuvat Deus, ideſt præcipiendo, benedicendo, ſanctificando, coercendo, provocando, illuminando, & non dicis Caritatem dando, quum dicat Johannes Apoſtolus*: Caritas ex Deo eſt. *Unde item dicit*: Ecce qualem Caritatem dedit nobis Pater, ut filii Dei vocemur, & ſimus. *In hac Caritate, quæ cordi humano Spiritu, non Litera datur, etiam poteſtas illa intelligitur, de qua idem ipſe in Euangelio ſuo*: Dedit eis, *inquit*, poteſtatem filios Dei fieri. *Hanc vos ab homine eſſe dicitis per liberum Arbitrium, Spiritum habentes hujus mundi, non eum, qui ex Deo eſt, propter quod neſcitis, quæ a Deo donata ſint nobis*, &c. In eodem etiam Lib. 3. Cap. 122. *Inter divinæ Gratiæ ſpecies*, inquit, *ſi poneretis Dilectionem, quam non ex nobis, ſed ex Deo eſſe, eamque Deum dare filiis ſuis, apertiſſime legitis, ſine qua nemo pie vivit, & cum qua nemo niſi pie vivit, ſine qua nullius eſt bona voluntas, & cum qua nullius eſt niſi bona voluntas: vere liberum defenderetis, non inflaretis Arbitrium*. Invictiſſima iſtius ſententiæ argumenta paſſim legas in Operibus ſancti Auguſtini, aliorumque Patrum atque Theologorum.

Poſt hæc pœna talionis agendum ſibi Phereponus putat; quare etſi nullam ſibi hujuſmodi accuſationis inſtituendæ occaſionem præbuerit iſta Africanorum Patrum Epiſtola, attamen imperterritus ait pag. 518. *Quam facile fuit Pelagio premere contrarias partes invidioſis conſectariis, Deum jubere impoſſibilia, æternis pœnis afficere homines, quod impoſſibilia non præſtitiſſent, aliisque id genus, quibus excuſatur plane homo, ac tota culpa in Deum conjicitur?* Non laboret, quæſo, Cenſor iſte novitius in colligendis iſtis aliisve inanibus Auguſtinianæ doctrinæ conſectariis. Tot ſunt, ac tam luculenta Sancti Auguſtini loca & verba, quibus ille docet, Deum ſufficientia cunctis hominibus auxilia præbere ad præcepta Legis ſervanda, & impoſſibilia non jubere, & ſola hominum culpa fieri, ſi aut in infidelitate maneatur, aut in peccata ruatur, aut ab iis non aſſurgatur, ut patere omnibus poſſit, tam abſurda conſectaria non ſequi ex Auguſtini ſententia. Quod autem videri poſſit mirum, illud eſt, quod Phereponus adjicit. *Hiſce permota ſæcula ſequentia, in Pelagii opinionem dilapſa ſunt, quam etiam Auguſtino tribuerunt, cui ipſa Pelagii Opuſcula adſcripſerunt: quia non poterant ſibi perſuadere, tantum virum, quantum eum fuiſſe ex fama putabant, ejuſmodi conſectaria potuiſſe concoquere*. Scitne Phereponus; quid heic dicat; an amat vir lepidus paſcere fabulis Lectores ſuos? Quænam ſunt Sæcula illa in opinionem Pelagii dilapſa? Nullum eruditi norunt. Auguſtini ſententia, quod eſt ad doctrinam Gratiæ ſalutaris, Peccati Originalis, debilitati Arbitrii, aliarumque hujuſmodi præcipuarum quæſtionum, Sæculis ſubſequutis ad noſtram uſque ætatem perpetuo in honore fuit, & laudata, & propugnata. Nam quod attinet ad alias quaſdam *profundiores, difficilioresque partes incurrentium quæſtionum*, uti appellantur a Cœleſtino I. Papa in Epiſtola ad Epiſcopos Galliarum, ſive ab illo, quicumque ſit, qui plures definitiones Apoſtolicæ Sedis adverſus Pelagianos congeſſit, liberum hucuſque fuit diſceptare inter Theologos, dum ſibi quiſque caveat a Pelagii, atque Semipelagianorum fermento. Conſulat Lector recentiores duos Scriptores Catholicos, a quibus quamquam diverſis armis vindicata

cata

Digitized by Google

ea ta eſt Auguſtini doctrina a calumniis Johannis Launoii, ſi tamen is eſt germanus Auctor virulentiſſimi illius atque ineptiſſimi Operis contra Sanctum Auguſtinum, quo maxime delectatum fuiſſe Phereponum noſtrum arbitror. Quod ſi nomine Sæculorum ſubſequentium in Pelagii opinionem dilapſorum animus Pherepono fuit ſignificare aut Catholicæ ipſius Eccleſiæ ſententias nunc paſſim in Scholis & Conciliis conſecratas, aut nonnullas tantummodo privatas Catholicorum Scholas, a Calvini atque Janſenii deliramentis, longe quam reliquas, remotiores: quei tamdem oſtendet ille, Pelagianiſmum ab iſtis fuiſſe adoptatum? Id quidem effutiunt a doctrina Auguſtini mirum in modum exorbitantes Calviniani atque Janſeniani, quibus fortaſſe Auctoribus hanc nobis calumniam Pherepònus inſtruxit; ſed quantum id a veritate abſit, & quam nulla e damnatis Pelagii opinionibus inter Catholicos toleretur, jam plurima ſcripta prodiderunt.

Quod autem ait, ſubſequutis Sæculis *ipſa Pelagii Opuſcula* ipſimet Sancto Auguſtino fuiſſe adſcripta, & per hyperbolem dicitur, & nullius plane momenti eſt. Non opuſcula Pelagii, ſed unum tantummodo, hoc eſt illius Epiſtola ad Demetriadem conſcripta, Auguſtino a quibuſdam, ſed paucis, ſed ineruditis, ſed per ſupinam inconſiderantiam, adſcripta fuit. Inter Auguſtini Epiſtolas eam conſulto deſcripſerant nonnulli num. 142. quippe quod illius confutatio in ſubſequente Epiſtola Alypii & Auguſtini ad Julianam Demetriadis matrem legeretur. Quid refert, ſi pauci ex mera oſcitantia illam quoque Epiſtolam pro Auguſtini fœtu acceperint? Num continuo etiam Pelagianum effecere Auguſtinum? Num ſubſequuta Sæcula dici idcirco poſſunt *Opuſcula Pelagii* adſcripſiſſe Auguſtino? *Adſcripſerunt*, inquit Pherepònus, *quia non poterant ſibi perſuadere, tantum virum ejuſmodi conſectaria potuiſſe concoquere*. Eximiam enim vero rationem, cur Auguſtinum poſteri in Pelagii ſententiam debuerint pertrahere. Tot Libris, tanta virationum, & per tot Annos Auguſtinus in Pelagianos decertavit; compluribus etiam in locis invidioſa eadem conſectaria, quæ nunc Pherepònus, atque ante Phereponum Pelagiani objiciebant, a ſua ſententia ipſe removit, & ſibi concoquenda non eſſe demonſtravit. Neceſſe ergo eſt, in illius Libris hoſpites fuerint, qui eum tamdem conſenſiſſe Pelagianis (ſi Pherepono fides) ſunt arbitrati. Neque nos audire pigeat ipſum Auguſtinum ita loquentem in Lib. de Gratia & libero Arbitrio, Cap. 4. *Homo Gratia juvatur, ne ſine cauſa voluntati ejus jubeatur*. Celeberrima autem eſt altera ejus ſententia, quam e Lib. de Natura & Gratia, atque ex aliis Auguſtini Libris deſumtam, Tridentina Synodus Seſſ. 6. Cap. 11. his verbis expreſſit: *Deus impoſſibilia non jubet, ſed jubendo monet, & facere quod poſſis, & petere quod non poſſis, & adjuvat, ut poſſis*. Quei ergo dictitat Pherepònus, in Auguſtini ſententia *Deum jubere impoſſibilia?* Et quei alia objicit conſectaria quæ jam ipſe Auguſtinus exploſit? Sed nos repetimus, & ſæpe repetendum erit: in tuenda contra Auguſtinum Pelagii cauſa non raro criminationum materies prurientem Phereponum defectura fuiſſet, ſi Auguſtini doctrinam ex Auguſtino ipſo, ejuſque veris diſcipulis, hoc eſt ex Theologis Catholicis, diſcere voluiſſet, non autem ab infido illius Interprete Calvino, aliiſque perſonatis Calvini ſectatoribus. Sed heic amavit Pherepònus credere inviſo ſibi in multis Calvino, ut ſibi ſpecioſus deinde aliquis eſſet color debacchandi in inviſum ſibi aliis de cauſis Auguſtinum.

Pergit idem Cenſor Africanis Patribus inſultare, quorum ſunt hæc verba: *Qua* (Gratia) *noſtræ voluntatis Arbitrium vere ſit liberum, dum a carnalium Concupiſcentiarum dominatione liberatur, dicente Domino:* Si vos Filius liberaverit, tunc vere liberi eritis*: quod auxilium Fides impetrat, quæ eſt in Chriſto Jeſu Domino noſtro*. Inquit autem, non dubitaſſe Pelagianos, quin divina Gratia homines a peccatis liberarentur, ſi modo ea recte uterentur: ſed putaſſe, eadem Gratia poſſe homines abuti, ac præterea neminem eſſe uſque adeo mancipatum peccato, ut Gratia illa excitari nequeat ad ſervitutem illam fugiendam. Tum ſubdit: *Sed quid ſibi volunt boni Patres Africani, quando addunt*, quod auxilium Fides impetrat? *Id enim auxilium*, quod Fides impetrat, *non eſt Gratia*, qua ſimus Chriſtiani, *quæ antecedit Fidem, non eam ſequitur. Nam quando credidimus, & fide aliquid a Deo impetramus, jam ſumus Chriſtiani. Redolent illa verba Semipelagianiſmum, aut ſimile quidpiam*. Itaque concludit, bonos illos viros nondum ſatis intellexiſſe doctrinam Auguſtini, aut hoc eſſe additamentum, quum, ut Benedictini adnotant, ea verba deſiderentur in duobus Codicibus MSſ. Sed ne heic quidem Cenſor mentem Africanorum Patrum in ea Epiſtola, aut argumentum hoc ſatis intelligit, multoque minus ſtudet ut intelligat. Chartam implere cenſuris, homini curæ eſt. Tum nihil penſi, an accurate, vereque accuſet. Ut autem ad rem veniamus, multa ſunt divinæ Gratiæ munia, multa nomina, ut paſſim Theologi animadvertunt. In nonnullis

cum

Digitized by Google

cum Eccleſia Catholica Pelagius conveniebat, diſſentiebat in aliis. Potiſſima autem controverſia erat, num divina Caritas, quæ tum gratiæ effectus eſt, tum Gratia dicitur, immo Gratiarum omnium maxima eſt, a viribus nativis liberi Arbitrii efflueret, an vero e ſpeciali & gratuita Dei in voluntatem ſpirantis miſericordia. Illud Pelagius, hoc affirmabant Catholici. Nimirum ajebat ille, in voluntatis noſtræ Arbitrio poſitum eſſe, viribus noſtris concipere, quandocumque lubet, Amorem Dei, ſeu Caritatem vivificam, Deo ipſo eum Amorem eamque Caritatem nobis pro ſua miſericordia non dante, neque in voluntatem inſpirante. De hoc impio dogmate primo agunt ea in Epiſtola Africani Patres. Inquiunt autem, eam eſſe Pelagii opinionem, talem videlicet hominis inſtitutam creatamque fuiſſe Naturam, quæ Legem Dei implere, ſive operari ac perficere Juſtitiam, ſine alio interno Dei adjutorio poſſit, quippe ſola ſibi ſufficit in tanto negotio humana Natura. Conſequens hinc erat, vel Gentes ſine Fide, & ſine Caritate infuſa, amare Deum ſupranaturaliter, & complere utiliter ac pie legis præcepta poſſe, & Caritatem a nobis, non a Deo, in nobis gigni. Quæ omnia quantum a divina revelatione abhorreant, nemo non ſentit, ſi vera eſt (uti veriſſimam eſſe nos dicimus) Catholicorum ſententia affirmantium, Naturam humanam, liberumque Arbitrium ob primi hominis peccatum nimium eſſe debilitatum, & ex ſe ſolo non poſſe, ut ad ſalutem oportet, credere, peccatum abjicere, ac fugere, Virtutes, ac præſertim Caritatem induere, atque alia ejuſmodi facere, niſi Deus ſua Gratia, & ſingulari potentiæ ſuæ operatione ſupranaturales vires eidem largiatur, & voluntati Caritatem donet, quæ, ut diximus, præcipua eſt Gratia Dei, de qua cum Pelagianis lis erat. Hine Auguſtinus in Lib. de Gratia Chriſti Cap. 13. exigit ab iis, ut Gratiam confiteantur, quæ *non oſtendat tantummodo Veritatem, verum etiam impertiat Caritatem*. Tum Lib. 3. Cap. 114. Op. Imperf. *Hoc eſt*, ait, *incrementum, ut unusquisque obediat præceptis Dei, quod non fit, quando vere fit, niſi Caritate. Iſtam Caritatem non dat niſi Deus. Caritas enim ex Deo eſt. Hanc vos* (Pelagiani) *inter adjutoria Gratiæ, quæ commemoratis, nominare non vultis, ne hoc ipſum quod obedimus Deo, ejus eſſe gratiæ concedatis &c.* Idem ſæpe Auguſtinus inculcat aliis in locis.

De hac igitur Gratia, de iſtius Caritatis, quæ a Deo eſt, neceſſitate ad ſervanda legis mandata, atque ad amandum ipſum Deum, præcipue agunt in ea Epiſtola Africani Patres. Hac ajunt nos vere *Chriſtianos eſſe*; hac teſtantur *ipſum noſtræ voluntatis Arbitrium vere fieri liberum a carnalium concupiſcentiarum dominatione*; nam tunc vere liberi ſumus a peccati jugo, & ab effectibus peccati, & aptiſſimi atque expediti efficimur ad divinam legem implendam, ſi Filius nos liberaverit per Gratiam Dei, non autem ſi Arbitrium noſtrum per vires ſuas liberaverit nos, ut falſo fieri poſſe arbitrabatur Pelagius. Idcirco fruſtra animadvertit Phereponus. Pelagianos admiſiſſe Remiſſionem peccatorum ſive *divinam Gratiam, qua homines a peccatis liberarentur, ſi modo ea recte uterentur*. An Deus ſua Gratia peccata hominibus ignoſceret, tunc non diſputabatur inter Catholicos, atque Pelagium, ſed quidem an Gratia iſta hominem juſtificaret ſola Remiſſione peccatorum, an etiam Caritatem inferret in hominum voluntates, per quam poſtea opera pietatis præſtarentur. Iſtam Caritatis infuſionem confiteri nolebant Pelagiani a Deo eſſe, ſed quidem a nobis ipſis. Audi Auguſtinum Lib. 6. c. 23. contra Julianum: *Verum*, inquit, *tu a veſtro dogmate non recedis, quo putatis Gratiam Dei per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum ſic in ſola peccatorum remiſſione verſari, ut non adjuvet ad vitanda peccata, & deſideria carnalia vincenda, diffundendo Caritatem in cordibus noſtris*. Vide eumdem Lib. de Natura & Gratia cap. 34. & cap. 55. Hoc idem indicant ipſi Africani Patres Can. 5. Concilii Carthagine habiti A. 418. uti etiam in Epiſtola 95. nunc 177. inter Auguſtinianas ad Innocentium eumdem Romanum Pontificem. Ipſe Auguſtinus alibi, hoc eſt Lib. de Gratia & libero Arbitrio cap. 18. ad hoc unum videtur totam controverſiam deducere, inquiens: *Unde eſt in hominibus Caritas Dei & Proximi, niſi ex ipſo Deo? Nam ſi non ex Deo, ſed ex hominibus, vicerunt Pelagiani; ſi autem ex Deo, vicimus Pelagianos*. Lege reliqua. Huc igitur Africani Patres reſpiciunt, & nihil ad rem facit Phereponi animadverſio monentis, cenſuiſſe Pelagianos per gratiam divinam homines a peccatis liberari, atque eadem Gratia poſſe abuti. Multo minus locum heic habet altera illa conſideratio, qua Semipelagianiſmum iis Patribus confidenter objicit propter illa verba: *Quod auxilium Fides impetrat*. Nam inquit, *auxilium illud, quod Fides impetrat, non eſt Gratia, qua ſimus Chriſtiani, quæ antecedit Fidem, non eam ſequitur; quando enim credimus, & Fide aliquid a Deo impetramus, jam ſumus Chriſtiani*. Nihil minus cogitarunt heic Africani Patres, quam quod Phereponus ſomniat, hoc eſt, initium Fidei, atque ipſam Fidem ex naturæ viribus, non ex Dei dono, eſſe poſſe in

homi-

Digitized by Google

hominibus. Auxilium illud, quod Fides impetrat, nil aliud eſt Africanis Patribus, quam Caritas; de qua cum Pelagio diſputabatur. Hanc habere ſine Fide in Chriſtum nemo poteſt; hanc ipſa Fides juſtificans ex dono Dei in hominis voluntatem invehit. Expreſſit alibi Auguſtinus eamdem ſententiam in Lib. de Spiritu & Litera Cap. 32. quo tempore certe a Semipelagianorum opinione is aberat, ſuamque doctrinam ſatis intelligebat. *Unde*, inquit, *eſt Dilectio, id-eſt Caritas, per quam Fides operatur, niſi unde illam Fides ipſa impetravit?* Idem prodit in Epiſtola 106. nunc 186. Cap. 3. *Sin autem dixerit, quod gratiam bene operandi Fides mereatur, negare non poſſumus, immo vero gratiſſime confitemur. Hanc enim Fidem volumus habeant, qua impetrent Caritatem, quæ ſola vere bene operetur &c. Qui ergo habent Fidem, qua impetrent juſtificationem, per Dei gratiam pervenerunt ad legem juſtitiæ*, In Lib. etiam de Prædeſt. Sanctor. Cap. 7. *Ex Fide*, inquit, *ideo Apoſtolus dicit juſtificari hominem, non ex operibus, quia ipſa prima datur, ex qua impetrentur cetera.* Inquiunt ergo Africani Patres, Gratiam iſtam, videlicet Caritatem, eam eſſe, qua Chriſtiani ſumus, quia gratiam hanc ſoli Chriſtiani & norunt, & habere poſſunt, quia ſola Fide præcedente cognoſci & recipi poteſt, eam diffundente Spiritu ſancto in cordibus noſtris. Iſta Caritas, iſta ſolius hominis Chriſtiani propria Gratia, ea eſt, quæ facit, ut non ſolum nominemur, ſed & ſimus Chriſtiani; nam *ſi habuero omnem Fidem*, ut inquit Apoſtolus 1. ad Cor. XIII. *ita ut montes transferam, Caritatem autem non habuero, nihil ſum.* Eodem Anno 416. quo a Patribus Carthaginienſibus ad Innocentium Primum ea Epiſtola conſcripta fuit, alteram ad eumdem Pontificem dedere, quæ inter Auguſtinianas, olim 95. nunc eſt 177. Aurelius Carthaginienſis, Alipius, Auguſtinus, Evodius, & Poſſidius. Eorum verba ſunt: *Si intellexiſſent Epiſcopi* (Diospolitanæ Synodi) *eam illum* (Pelagium) *dicere Gratiam, quam etiam cum impiis habemus, cum quibus homines ſumus; negare vero eam, qua Chriſtiani & Filii Dei ſumus: quis eum patienter Catholicorum Sacerdotum, non dicimus, audiret, ſed ante oculos ſuos ferret?* Quænam autem erat Gratia, quam verſipellis Pelagius revera negabat, & ut ipſe fateretur inſtabant Epiſcopi Afri? *Sine dubio Gratia, qua juſtificamur ab iniquitate, & qua ſalvamur ab infirmitate, non qua creati ſumus cum propria voluntate;* ita illi. Quibus verbis Fidem cum Caritate conjunctam, Fidem, quæ per dilectionem operatur, utramque Dei donum, intelligunt Africani Patres. Igitur conſtare jam poteſt, quam inani cenſura Phereponus laudata illa Patrum Carthaginienſium verba ſolicitarit, & Semipelagianiſmi incuſarit: quod etiam ut faceret, neceſſe habuit ipſa pervertere verba, ſcribens, non ut Epiſcopi poſuerunt, *gratia, qua Chriſtiani ſumus*, ſed gratia, *qua ſimus Chriſtiani*, inter quæ quale diſcrimen intercedat, facile Lector intelligit.

Ægre deinde fert æquiſſimus iſte Cenſor, Africanos Epiſcopos tam acerbas in Cœleſtium abſentem dixiſſe ſententias, recitatis dumtaxat accuſatorum Literis & minime lectis ejus Libris. Reſpicit hæc cenſura eum Epiſtolæ Synodicæ 175. alias 90. locum, ubi de Cœleſtio & Pelagio Epiſcopi illi ſcribunt: *Iſti autem adſerunt, ſicut a fratribus, qui etiam eorum Libros legerunt, cognovimus, in eo Dei gratiam deputandam &c.* Sed ſatis eſt ipſam legere Synodicam, ut ſtatim evaneſcat Phereponi cenſura. Cœleſtium in Synodo quinquennio ante habita auditum, convictum, & confeſſum, anathemate perculſerant Africani Patres, duraturo, donec aperte ſibi objecta & ipſe execraretur. Sed interpoſita in ſpeciem appellatione ad Apoſtolicam Sedem, judicium illud vaferrimus Hæreſiarcha declinarat. Conſtat præterea, ipſum minime proſequutum fuiſſe appellationem; juſque fuiſſe Patribus Africanis rurſus adverſus illum etiam inauditum dicendi ſententiam. Et quidem, quæ in ea Synodo peracta fuerant, ſe recenſuiſſe, & præ oculis habuiſſe, monent iidem Epiſcopi in Synodica ad Innocentium. Nihilo tamen ſecius animadverte, Epiſcopos illos dum ad eumdem Innocentium ſcribunt, anathema dicere in Pelagium atque Cœleſtium ſub ea tantum conditione, ſi videlicet iſti in perverſa illa opinione perſiſterent. Qua in re vides, Africanos Patres perſonis Pelagii atque Cœleſtii parcere, eorumque tantummodo doctrinam anathemate configere. *Cenſuimus*, inquiunt, *hujuſmodi perſuaſionis auctores, niſi hæc apertiſſime anathematizaverint, ipſos anathematizari oportere.* Addunt infra: *Si ergo Pelagius Epiſcopalibus geſtis, quæ in Oriente confecta dicuntur, etiam tuæ venerationi juſte viſus fuerit abſolutus, error tamen ipſe & impietas etiam auctoritate Apoſtolicæ Sedis anathematizanda eſt.* Animadverte etiam, quæ infra leguntur: *Etiamſi Pelagius Cœleſtiusque correcti ſunt, vel ſe iſta numquam ſenſiſſe dicunt, & quæcumque ſcripta contra eos prolata fuerint, ſua eſſe negant, nec eſt quemadmodum de mendacio convincantur: generaliter tamen quicumque dogmati-*

mati-

Digitized by Google

matizat, & affirmat &c. anathema ſit. Ubinam ergo ſunt *acerbæ* illæ *ſententiæ in Cœleſtium abſentem* dictæ ab Africanis Patribus, quas nobis Phereponus obtrudit? Quæ juſta cauſa de tam circumſpecto judicio expoſtulandi? Recenſita priore Synodo Carthaginienſi, auditis accuſatoribus, nihilominus affirmare nolunt, Pelagium atque Cœleſtium execrandis iis adhærere opinionibus. Sola ipſis adſcripta abominanda dogmata anathemate feriuntur: quo quid æquius & mitius agi poſſet, nemo qui ſit juris Eccleſiaſtici atque naturalis peritus, non videat. Quamobrem nihil opus fuit eorum Libros legere. Altera Synodus a quinque Epiſcopis Carthagine habita, itidemque Milevitana, ambæ eodem Anno 416. celebratæ, non aliter ſe geſſere erga Hæreſiarchas eoſdem.

Quum deinde in Synodica illa 175. alias 90. Patres Carthaginienſes dicant, Pelagium & Cœleſtium, uti nuntiatum fuerat, affirmare, *in eo Dei Gratiam deputandam, quod talem hominis inſtituit, creavitque naturam, quæ per propriam voluntatem Legem Dei poſſit implere. Eamdem quoque Legem ad Gratiam Dei pertinere, quod illam in adjutorium hominibus dedit:* Phereponus ſe non capere fatetur, cur ſpretim de Creatione & Lege loquantur Africani Patres; hæc enim ſunt longe maxima Dei beneficia. Id autem factum ſuſpicatur, quod unicam illi Gratiam Dei arbitrarentur afflatum neſcio quem, cui reſiſtere non licet, iiſque pauculis concedendum. Quæ heic habet Phereponus, quarto quoque verbo infra etiam repetet, de afflatu illo, cui reſiſtere non licet. At aliam eſſe cum Auguſtini, tum Catholicæ Eccleſiæ ſententiam, jam innumeri e Scriptoribus noſtris contra Calviniſtas & Janſenianos demonſtrarunt. Actum agerem, ſi id in præſentia & ego demonſtrandum ſuſciperem. Paratragœdiatur vero Phereponus, & ſe nolle Carthaginienſium Patrum mentem intelligere oſtendit, dum ait, illos contemtim de Creatione & Lege loqui. Ubinam ſunt illorum verba, quæ contemtum redoleant? Hoc unum ſua illa oratione contendunt Africani Epiſcopi, Creationem naturæ, & Legem, non eſſe Gratiam illam, qua Chriſtiani ſumus, qua ab infidelibus & peccatoribus diſtinguimur, qua voluntatis Arbitrium vere juvatur, ut Deo placeat, æternamque ſalutem adipiſcamur. Non in Lege, non in Naturæ viribus, ſed in interno adjutorio Dei Caritatem ſuam voluntati inſpirantis, ſitam eſſe propriam Chriſtianorum Gratiam ajunt. Quod dum affirmant, quis merito exculpere ex eorum verbis poteſt, eos Naturam & Legem non agnoviſſe, tamquam Dei beneficia? Sunt beneficia, Chriſtianis æque & non Chriſtianis, juſtis & injuſtis communia; ſed ejus non ſunt vigoris, ut ſola, hoc eſt ſine vera Dei per Chriſtum Gratia, ad opera pietatis exercenda, & ad beatam immortalitatem perducere hominem poſſint. Legem *ſine dubitatione laudandam* affirmat alibi non ſemel Auguſtinus, & tamen quam parum illa ſola poſſit, contra Pelagianos eamdem nimis extollentes, ex auctoritate Apoſtoli invictiſſime oſtendit. Vide Noriſium in Vindiciis Auguſtin. §. *6.* In Epiſtola quoque 95. nunc 177. hoc eodem Anno 416. ad Innocentium data, ab Auguſtino & quatuor aliis Epiſcopis, hæc leguntur de Pelagio: *Sive enim Gratiam dixerit eſſe liberum Arbitrium, ſive Gratiam eſſe Remiſſionem peccatorum, ſive Gratiam eſſe Legis præceptum nihil eorum dicit, quæ per ſubminiſtrationem Spiritus Sancti pertinent ad concupiſcentias, tentationeſque vincendas*, &c. Et infra: *Diſtinguenda eſt Lex, & Gratia. Lex jubere novit, Gratia juvare*, &c. Tum concedunt, Creationem recte appellari *gratiam Dei*, ſed addunt: *Alia eſt tamen Gratia, qua Prædeſtinati vocamur, juſtificamur, glorificamur;* & de ultima iſta Gratia tum ſolum diſputabatur cum Pelagio.

Digitized by Google

C A P U T V.

Quæ Gratia Dei negaretur a Pelagio, olim notiſſimum. Gratia Calviniana ac neceſſitans ubique a Pherepono perperam affićta Auguſtino, & Patribus Carthaginienſibus. Apoſtoli loca varia ab iis Patribus recte adhibita contra impia Pelagii dogmata. Phereponi interpretationes variæ & accuſationes repelluntur. Euangelii nuda prædicatio eſt quidem gratia, ſed non Gratia, de qua Sanctus Paulus, & Patres Africani agebant.

QUeritur poſthæc Pherepouus, quod Africani Epiſcopi in ea Epiſtola Gratiam illam ſuam nuſquam definiant, idq; etiam fraudi ipſis vertit, quaſi ſuum dogma occultare quam aperire mallent. Nimirum expectaſſet hic Cenſor, neceſſitantem fortaſſe Calvinianamque Gratiam ab iis per definitionem quampiam nobis obtrudi, in quam poſtea inveheretur. Sed ſatis apertum erat inter Chriſtianos, quid ſignificaretur nomine Gratiæ illius, qua Chriſtiani ſumus, & qua noſtrum Arbitrium expeditum redditur ad opera pietatis, & ſine qua viribus caret humana Natura atque Voluntas ad amandum Deum, exercendamque veram virtutem. Hanc ipſe Auguſtinus cum quatuor aliis Africanis Epiſcopis in laudata Epiſtola 95. ad Innocentium hoc eodem anno ſcripta, *Chriſtianis fidelibus, Catholiciſque notiſſimam* appellat. Neque ipſe Pelagius ignorabat, quid a ſe peterent Catholici Epiſcopi, quum inſtabant, ut fateretur, non ſolam ſibi humanam ſufficere Naturam ad facienda ac perficienda mandata Dei, ſed auxilium divinæ Gratiæ per Chriſtum prorſus eidem opus eſſe. Vide Acta Conventus Hieroſolymitani & Concilii Dioſpolitani Anno præcedenti 415. Sed inſpiciamus, an ſacrarum Scripturarum loca a Patribus Africanis producta ſatis exprimant, quæ Catholicorum ſententia foret, & quid Gratiæ nomine ſignificaretur.

Gratiam Dei a Pelagio negatam dicebant Carthaginienſes Patres in Epiſtola 175. alias 90. ab Apoſtolo iis verbis prædicari; *Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me ſub lege peccati, quæ eſt in membris meis. Miſer ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum.* Quid Pherepouus ad iſta? Si ipſi credimus, in Pauli verbis nihil aliud eſt, *gratia Dei*, quam *Dei miſericordia*, aut *Dei beneficium*; nemo enim, inquit is, contrarium umquam ex vi nativa vocis uſuque probabit. *Non negabat autem Pelagius homines Dei beneficio peccato eripi; ſed negabat fieri id afflatu quodam interno, cui reluctari non liceret, & ſine quo cetera omnia Dei beneficia inutilia eſſent.* Hæc ſunt Phereponi verba p. 518. Tum repetit, non auſos eſſe Africanos Patres perſpicue ſuam exprimere ſententiam; longe enim maximam partem Chriſtianorum in ſe concitaſſent, ſi aperte dixiſſent, quod animo verſabant, quum ante illa tempora aliter de Gratia homines non ſenſiſſent, quam ſentiret Pelagius. O aureum hominem Pherepouum, qui ſinceritate Patribus Africanis præſtat, & quidquid ſentit, libere dilucideque promit! Sed quei oſtendat ille, Africanos Epiſcopos non auſos mentem aperire ſuam, & dolo malo egiſſe, & pro una Gratia ineluctabili tunc decertaſſe? Hujuſmodi Gratiam ex entitate ſua ineluctabilem, trahentemque neceſſario ad conſenſum Arbitrium hominis, numquam Catholici, numquam Africani Patres tradiderunt, ejuſq; confeſſionem numquam a Pelagio exegerunt, ut in Catholicorum hac de re luculentiſſimis ſcriptis videre eſt. Aliud eſt, Deum per ſuam Gratiam infallibiliter operari ſalutem electorum, certumque facere per ſuæ Gratiæ diſpenſationem propoſitum ſuæ prædeſtinationis; aliud, Gratiæ talem eſſe vim nativam, ut neceſſario ad unam partem determinet liberum hominis Arbitrium, eique vim diſſentiendi eripiat. Sed Pherepouum verba defeciſſent, niſi ubique Auguſtino & Patribus Catholicis tam abſurdam ſententiam affinxiſſet. Anno 416. quo Synodicam iſtam Epiſtolam ad Innocentium dedere Africani Patres, in eo ſita potiſſimum erat quæſtio de Gratia & libero Arbitrio, videlicet: num homines per ſola naturalia dona, malis, & bonis, fidelibus & infidelibus communia, & per ſolas Arbitrii vires, implere juſtitiam poſſent, & evitare peccata; an vero peculiare iis adjutorium Dei per Chriſtum Salvatorem neceſſarium foret, ſine quo neque peccata caverentur, neque Lex pie impleretur, & ſine quo nihil ad ſalutem pertinens fieret, & cum quo revera efficeretur. Primum affirmabant, atque alterum negabant Pelagiani, a Catholicis propterea execrandæ hære-

Dd ſis

Digitized by Google

ſis poſtulati. Nulla vero tunc, ne per umbram quidem, ſuborta erat controverſia, num hujusmodi auxilio, quod humanæ neceſſarium Naturæ contendebant Catholici, reſiſtere & reluctari poſſet hominis Arbitrium. Ingenio hebeti non erant eorum temporum Pelagiani, facileque intellexiſſent neceſſitatem Gratiæ ea ratione excludi poſſe, quod conſentiendi neceſſitatem voluntati inferret in Catholicorum ſententia; attamen ex iis nullus id Auguſtino objecit. Vide Auguſtinum ipſum Epiſt. 105. & de Geſtis Pelagii cap. 18. & Hieronymum Dialog. 1. contra Pelagium, ubi conſtabit, quid Catholicis objiceret Pelagius, & ne ipſum quidem inveniſſe in Catholicis neceſſitantem Calvini Gratiam. Et certe animo ſtatim quisque concipit, neceſſariam homini poſſe dici Gratiam ad bonum, etiamſi non ea aſſeratur Gratiæ natura, atque efficacia, ut excuti fruſtrarique ſuo effectu a voluntate non poſſit. Neceſſariam revera Gratiam contendebant Catholici, neceſſitantem negabant. Atque hæc non nova Africanorum Patrum, ſed Eccleſiæ totius vetuſtiſſima ſententia erat, ut Auguſtinus aliique toties oſtenderunt. Quare nihil confidentius dicere Phereponus potuit, quam Chriſtianos ante definitiones Africanorum Conciliorum non aliter de Gratia ſenſiſſe, quam ſentiret Pelagius.

Ceterum fruſtra Phereponus Africanis Patribus eripere conatur, locum illum Apoſtoli ad Roman. VII. 23. *Quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum;* quaſi Gratia iſta nihil aliud ſit, quam Dei miſericordia, aut Dei beneficium; Pelagius vero non negaret, quin Dei beneficio homines a peccato liberarentur. Nam ſi gratuita miſericordia Dei intuitu meritorum Chriſti hominem a peccato liberat, a peccato ſervat, invictumque efficit contra cupiditatum pravarum impetum; ergo non Operum meritum, non Lex foris ſonans, non vires naturales humani Arbitrii id præſtant. Pelagius autem primo ſentiebat, ſolam ſibi ſufficere Naturam humanam ad omnes tentationes ſuperandas, implendamque Legem; tum divinæ miſericordiæ auxilium, hoc eſt, Gratiæ adjutorium, ideo ſolum admiſit, ut per illud natura Facilius evitaret, ac vinceret peccata, virtutesque exequeretur: quam opinionem conceptis verbis ab ipſo traditam, Concilium Africanum A. 418. Can. 5. his verbis execratur: *Quicumque dixerit, ideo nobis Gratiam juſtificationis dari, ut quod facere per liberum jubemur Arbitrium, Facilius poſſimus implere per Gratiam, tamquam etſi Gratia non daretur, non quidem facile, ſed tamen poſſimus etiam ſine illa, implere divina mandata, anathema ſit.* Quamobrem, ut lubet, Gratiam ab Apoſtolo memoratam appellet Phereponus miſericordiam, ac beneficium Dei: adhuc certum erit, Apoſtolo auctore, non vinci concupiſcentiam rebellem, non evitari peccata, non impleri legem, non a peccato aſſurgi, niſi miſericordia iſta, gratuitumque Dei beneficium intellectui lumen, voluntati infirmæ vires divinitus ſuppeditet, & in nobis atque nobiscum faciat, quod ſolis viribus noſtris facere non poſſemus. Si hoc Pelagius confeſſus fuiſſet, quod numquam confeſſus eſt (quidquid Phereponus heic dicat), *nihil de Adjutorio gratiæ inter Pelagium atque Catholicos relictum fuiſſet controverſiæ*, ut Auguſtinus ipſe teſtatur in Lib. de Gratia Chriſti cap. 47.

Mitto, quæ mox Phereponus congerit, oſtenſurus, mandata Dei non eſſe ejusmodi, ut omni vi deſtituta ſint ad movendos hominum animos: quod ne Africani quidem Patres negabant; adhuc enim ex Apoſtoli auctoritate edocemur, ſolam Legem, ſola Dei mandata, non convertere hominem ad Deum, ut oportet, niſi accedat Gratia Chriſti, atque internum Adjutorium Dei. Inſpiciamus potius, quid habeat Cenſor ad loca quædam Scripturarum a Patribus memorata, ut contra Pelagium evincant, *ad operandam perficiendamque juſtitiam, ac Dei mandata complenda, ſolam ſibi humanam ſufficere non poſſe Naturam.* Ne unum quidem ex his locis conficere id, quod volebant Patres, denuntiat e veſtigio Phereponus, quam leviſſimam facilitatem, atque rationem in ſuas partes trahendi Scripturam, propriam illorum in Critica infantium Sæculorum vocat. *Scilicet*, deinde addit, *declamitare, & effutire quidquid in eo veniebat apud plebem excommunicandam, ſi forte a declamante diſſentiret, multo facilius fuit, quam Criticæ ſeriam operam dare.* Infelicia plane Sæcula, quibus defuere unus pluresve Pherepone, quorum Critica Arte tum ſolum licuiſſet arcanam Scripturarum aſſequi mentem, & nugis erroribusque Theologiam ac populos eripere. Infeliciorem etiam Eccleſiam, cui Chriſtus pollicitus quidem fuerat per omnia tempora Doctores, atque Interpretes fidos divinarum Literarum, immunitatemque ab omni doctrinæ errore, & tamen poſtremis hiſce tantum ſæculis ſuam fidem liberavit. Sed præſtat argumenta audire Pherepone, ut pateat, jurene an injuria pronuntientur iſta de Africanis Patribus, hoc eſt, num revera ipſi declamatores leviſſimi fuerint, an potius conviciator audax ſit Phereponus noſter. *Spiritus* qui *adjuvat infirmitatem noſtram*, de quo Paulus Rom.

Digitized by Google

Rom. VIII. 26. Cenſore iſto interpretante, *eſt qui eſt in jam credentibus, eosque in orationibus recte fundendis apud Deum adjuvat*. Utique de Spiritu Sancto, qui jam in credentibus habitat, loquitur heic Apoſtolus. At hinc manifeſte intelligimus, humanam Naturam auxilio Dei penitus indigere ad opera ſalutaria, neque ipſam ſufficere ſibi ad ea præſtanda, quando orationes ipſas, quæ actiones maxime piæ ſunt ac ſalutares, Spiritus Sanctus operatur in nobis, dum nos orare ut oportet, efficaci ſua atque interna operatione facit; nam *quid oremus ſicut oportet neſcimus*. Quis ergo effutire audeat, minime ex his Apoſtoli verbis reſultare, quod Africani Patres volebant? Immo quis contra non intelligat, eam ab Epiſcopis illis deprædicari Gratiam, quæ jura liberi Arbitrii non lædat? eſt enim Gratia, quæ *adjuvat nos*, ac proinde non ſola, ut Calvinus ejusque gregarii velle videntur, ſed nobiſcum agit.

Non eſt volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei, ſunt Apoſtoli celeberrima verba ad Rom. IX. 16. ab Afris Epiſcopis commemorata. Iis hæc alia Phereponus Interpres adnectit: quod *verbum Dei mittitur ad populum quempiam ad cognitionem* ejus vocandum; ſed *quid hoc facit ad afflatum ſingulorum?* Nihil, fateor, hoc facit ad probandum afflatum illum neceſſitantem, quem in Auguſtino ſe deprehendiſſe Calvinus ſomniavit; ſed quidem apertiſſime facit ad evincendum, quod Patres volebant. Si non hominis currentis, ſed miſerentis eſt Dei, quod homo perveniat ad agnitionem Veritatis, ac Fidei, per quam felicitas æterna ſperanda eſt: quis amplius niſi deſipiendo dicat, poſſe ad Fidem atque ad ſalutem perveniri ſolis humanæ Naturæ viribus, conatibus ac meritis, uti Pelagius affirmabat? Ceterum hunc locum pro ſuo potius arbitrio, quam pro veritate explicat Phereponus, quum ait, illic agi tantum *de miſſione verbi Dei ad populum quempiam ad cognitionem ejus vocandum*. Apoſtoli verba nihil tale referunt. Eorum ſenſus eſt, quod homines nonnulli ad Chriſti hereditatem, benedictionem & electionem pertineant, id non provenire ex eorum volitione & curſu, neque ex operibus meritisque præcedentibus, ſed quidem ex mero nutu, beneplacito, vocatione, & miſericordia Dei, ſicuti neque curſus neque voluntas Jacobi aut matris ejus in cauſa fuit, cur Jacobo Iſaaci benedictio, & hereditas divinorum munerum contingeret, ſed quidem vocatio, & electio gratuita Dei. *Non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt, quia major ſerviet minori*. Quod ſi interpretationem Phereponi & heic admitteremus, eadem nihilominus confectaria inde effluerent, quæ Catholici docent. Neque apud Deum injuſtitia eſt, quod Jacobum dilexerit, Eſau autem odio habuerit; hoc eſt, illi ſingularia beneficia contulerit, huic autem paria ac tanta conferre noluerit, etſi & ipſe Eſau voluerit, atque cucurrerit; nam inquit Deus: *Miſerebor cujus miſereor*; & ejus electio, & gratia non eſt hominum operibus & conatibus debita, ſed a ſola ejus miſericordia venit. *Ergo cujus vult, miſeretur, & quem vult indurat*; hoc eſt, eligit quos vult, & permittit alios ſuæ ipſorum infirmitati atque malitiæ, quamquam nulli ſufficientia deneget auxilia. Vide locum Apoſtoli integrum, facilique negotio intelliges, nullum alium eſſe luculentiorem ad oſtendendum, quid per ſe viribusque ſuis valeat in negotio ſalutis corrupta ac infirma hominum Natura ſine peculiari adjutorio Gratiæ Dei, & ſine miſericordi illius præſidio, & (ſiquidem id etiam velis) ſine miſſione verbi ejus, & potenti & efficaci vocatione ad ſalutarem Fidem, & Caritatem Dei, ac Proximi.

Unum omnes ſumus in Chriſto; ſinguli autem alter alterius membra, habentes dona diverſa ſecundum Gratiam, quæ data eſt nobis. Ita Apoſtolus ad Rom. XII. 5. Quæ verba a Patribus Africanis allata his aliis exponit Phereponus: *Gratia, ſecundum quam ſunt diverſa dona, non eſt Gratia, qua ſinguli fideles ad Deum converſi ſunt, ſed beneficentia varia Dei, qualis alias dotes concefferat; ſeu ſolita ſua providentia, ſed extraordinaria ſpiritualium donorum effuſione*. Non de Gratia tantum, qua homo ad Deum convertitur, diſputatum eſt interdum cum Pelagio, ſed de omnibus aliis gratiarum & auxiliorum generibus, quibus mentem & cor hominis jam converſi aut illuſtrat, aut perficit Deus. Sine iſtis auxiliis contendebat Pelagius hominem ex viribus Naturæ in creatione inditis poſſe omnia ſalutaria opera virtutesque præſtare, & ad perfectionem, atque ἀναμαρτησίαν pervenire. Hinc illud Cœleſtii apud Auguſtinum Lib. de geſt. Pelag. cap. 14. *Unumquemque hominem omnes virtutes poſſe habere, & gratias*, eas videlicet Deo non donante, ſed ſibi unoquoque comparante viribus Arbitrii ſui. Quid Apoſtolus ad hæc? Edocet ille, non a nobis eſſe perfectionem, & virtutes noſtras, ſed a miſericordia Dei, atque ab illius Gratia, quam ipſe dat quibus vult, & prout vult. Recte interpretari divinas Scripturas, miniſteria Eccleſiaſtica ſancte obire, noſſe alios docere doctrinam ſanam, & exhortari utiliter, & eleemoſynas diſtribuere bona fide, & præeſſe in ſolicitudine & miſereri in hilaritate, & diligere ſine ſimulatione, & odiſſe malum, & adhærere bono,

Digitized by Google

aliaque illa *χαρίσματα*, ſeu dona fidelium, quæ ab Apoſtolo heic enumerantur, Deus elargitur, Deus dividit pro ſuo arbitrio, & *dona* ſunt illius. Ergo non ea ſibi comparare viribus propriis poteſt humana Natura. Et ſi hoc non poteſt, quanto minus poterit Fidem, & Caritatem, quæ omnium maximæ virtutes ſunt, in ſe gignere, niſi Deus ex ſua miſericordia, & per ſuam gratiam inſpiret? Vide S. Hieronym. Lib I. cap. 6. Dialog. adverſus Pelagium.

Gratia Dei ſum id quod ſum (inquit Apoſt. I. Cor. XV.) *& gratia ejus in me vacua non fuit*, &c. *Non ego autem, ſed gratia Dei mecum &c. & gratias Deo, qui dedit nobis victoriam per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum.* Phereponus inquit, loqui Paulum de *Gratia Dei*, qua erat Apoſtolus, hoc eſt, de miſericordia ac munificentia, qua eum Deus neceſſariis ad hoc munus donis inſtruxerat. Tum addit; *Nec quiſquam umquam negavit, a Deo per Jeſum Chriſtum nobis datam eſſe de peccato victoriam, ac eſſe cur propterea ei gratias agamus. Verum hoc factum afflatu interno & ineluctabili, nuſquam docet Scriptura.* Iterum ludit Phereponus, Auguſtino affingens afflatum illum ineluctabilem. Ad primum autem Epiſtolæ Paulinæ locum quod attinet, ibi Apoſtolus non commemorat ſimpliciter dona ſibi tamquam Apoſtolo divinitus conceſſa, ſed extollit ac memorat ipſam generalem Gratiam Dei, quæ de perſequutore Eccleſiæ Apoſtolum fecerat, ipſumque adeo de infidelitate & peccato converterat ad cognitionem Fidei veræ, & ardentiſſima Caritate Dei, & ſolicitudine ac virtute ad annuntiandum Chriſti Euangelium inſtruxerat. *Ego*, inquit, *ſum minimus Apoſtolorum, qui non ſum dignus vocari Apoſtolus, quoniam perſequutus ſum Eccleſiam Dei. Gratia autem Dei ſum id quod ſum.* Hinc Sanctus Ambroſius quaſi Pelagianos nondum natos impugnaturus, hanc ſententiam accipit de omni bono, quod in Paulo erat, ita ſcribens Lib. I. cap. 7. de Abel & Cain: *Bene Apoſtolus non gloriabatur in virtute ſua, ſed minimum Apoſtolorum ſe eſſe dicebat, & quidquid eſſet, gratiæ divinæ eſſe, non meriti ſui; nihilque nos habere, quod non acceperimus.* Vide & Hieronymum Lib. 2. cap. 3. adverſus Pelagium. Igitur ex Apoſtoli verbis & exemplo diſcere poterant Pelagiani, omnia noſtra bona accepta eſſe referenda Gratiæ Dei, quæ nobiſcum opera ſalutaria agit, & nos ſine neceſſitate ac ſine coactione de nolentibus volentes facit, nihilque nos gloriari debere de virtute noſtra, meritiſque noſtris.

Subinde inquit Phereponus, neminem umquam negaſſe, quin Deus per Jeſum Chriſtum nobis dederit victoriam de peccato. At Cœleſtius, uti ex Actis Dioſpolitanæ Synodi conſtat, affirmabat: *Dei Gratiam ſecundum merita noſtra dari; quia ſi peccatoribus illam dat, videtur eſſe injuſtus;* quem errorem damnavit ipſe Pelagius, neſcio animone, an voce tenus, in eadem Synodo cap. 12. Auguſtinus autem in Lib. de Hæreſ. cap. 88. auctor eſt, in poſterioribus ſuis Libris Pelagium inſtauraſſe eamdem ſententiam, & ſcripſiſſe: *Gratiam Dei, qua liberamur ab impietate, ſecundum merita noſtra dari.* Sed ut mittamus acrem illam, quæ inter eruditos adhuc vertitur, controverſiam, nempe an tamdem Pelagius confeſſus fuerit, gratis Deum remittere hominibus peccata (quod Auguſtinus non uno in loco factum memorat), & quid per peccatorum Remiſſionem Pelagius ſignificare vellet: potius inſiſtamus Apoſtoli verbis. Victoriam referre de peccato duo ſignificare poteſt, videlicet vel a ſe expellere peccatum jam admiſſum, vel ita repellere, ne admittatur: quod poſtremum fit, quum tentationibus dæmonis, mundi, & carnis, nos ad peccandum ſolicitantibus, reſiſtimus fortunato ſucceſſu. Utrumque heic ab Apoſtolo dicitur. Cuinam autem debemus laudem & gratias, quod expulerimus a nobis peccatum, illudve in nos intrare non ſiverimus? Num viribus humanæ Naturæ in creatione inditis, quibus æque præditi ſunt Chriſtiani, atque Infideles? Nequaquam; ſed quidem Deo, qui Filii ſui Salvatoris noſtri intuitu, peculiari ac ſupranaturali Gratia in eum credentes donat, tum ut liberentur a peccatis commiſſis, tum ne in nova labantur. Immo animadverte, Apoſtolum de peccatis potius non admittendis, quam de admiſſis, & de tentationibus, quæ quotidie a piis fidelibus ſuperantur, quam de ſuperatis, agere videri; ita enim ejus Græca verba ſe habent: *τῷ Θεῷ χάρις τῷ διδόντι ἡμῖν τὸ νῖκος. Deo gratia* (ſit) *danti nobis victoriam.* Hinc Deum quotidie rogamus, ne nos induci in tentationem, ne peccatum regnare in nobis ſinat, ſed nos liberet a malo: quod petere a Deo in Pelagii ſententia utile quidem, ſed neceſſarium non erat. Oſtendat nunc Phereponus, Pelagianos umquam ſincere confeſſos fuiſſe, non poſſe humanam Naturam, liberumque Arbitrium ſine adjutorio interno Dei, ſine Gratia Salvatoris, aut aſſurgere, aut abſtinere a peccatis. At iſtud ille numquam oſtendet. Pelagium, quod hoc ipſum negaret, his Apoſtoli verbis Africani Patres aggrediebantur. Hinc Auguſtinus, quoties Pelagius Gratiam Dei ſtatuere in illo tantum videbatur, ut præterita peccata auferret, toties ab ipſo etiam exigebat ut fateretur, neceſſariam eſſe Gratiam Dei, ne

nova

Digitized by Google

nova peccata committantur. Iterum lege Epiſtolam 95. nunc 177. ubi Africani Patres ajunt de Pelagio: *Sive Gratiam dixerit eſſe liberum Arbitrium, ſive Gratiam eſſe Remiſſionem peccatorum, ſive Gratiam eſſe Legis præceptum: nihil eorum dicit, quæ per ſubminiſtrationem Spiritus Sancti pertinent ad concupiſcentias tentationesque vincendas &c. Hinc oramus, ut peccatorum tentationem ſuperare poſſimus, ut Spiritus Dei, unde pignus accepimus, adjuvet infirmitatem noſtram.* Similiter in Lib. de Natura & Gratia Cap. 34. Auguſtinus ait: *Hanc iſte miſericordiam, & medicinale Salvatoris auxilium, tantum in hoc ponit, ut ignoſcat commiſſa præterita, non ut adjuvet ad futura vitanda.* Sed in tanta luce ne Phereponum quidem ipſum futurum fuiſſe cæcum arbitror, niſi unum illum afflatum ineluctabilem, hoc eſt, Calvinianum illud commentum, quod Auguſtinus atque Africani Patres numquam tradidere, ante oculos ipſe ſemper haberet.

Non quia idonei ſumus cogitare aliquid, quaſi ex nobismetipſis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt. Hæc Epiſcopi Africani proferunt ex Epiſtola 2. Cor. III. 5. Phereponus vero ita reponit: *Sufficientia ſane omnium Chriſtianorum, ad cogitandum aliquid Euangelio conſentaneum, eſt a Deo; quis enim neſcit, Euangelium non ingenio hominum, ſed Deo deberi? At Apoſtolorum præſertim ſufficientia, ad munus, ad quod vocati fuerant, ſuſtinendum, non humana, ſed divina fuit.* Ergo, ſi fides Pherepono, Apoſtolus heic ſignificat, ideo non poſſe dici Chriſtianos ſufficientes ex ſe, aut idoneos ad cogitandum aliquid Euangelio conſentaneum, quia Euangelium non ingenio hominum excogitatum fuit, ſed ſolius Dei. At quis certum fecit Criticum iſtum, niſi de Euangelio (quod certe Dei, non hominum, opus eſt) loqui heic Apoſtolum? Dixerat Paulus, Corinthios Epiſtolam eſſe vivam, quæ in ſuam ipſius commendationem pateret omnibus hominibus; Epiſtolam, inquam, Chriſti, quippe Chriſtum palam amplexi fuerant; Epiſtolam ab ipſo Paulo miniſtratam, quia illius miniſterio converſi ad Chriſtum fuerant; Epiſtolam ſcriptam, non atramento, ſed Spiritu Dei vivi, quippe Spiritus Sanctus in eis ſua virtute habitabat, atque in eorum cordibus Caritatem diffundebat, unde præclara pietatis opera quotidie effluebant. *Neſcitis* (ſcripſerat jam ad eosdem Corinthios Apoſtolus in priori Epiſtola III. 15.) *quia templum Dei eſtis, & Spiritus Dei habitat in vobis?* Tum in loco, quem præ manibus habemus, pergit dicere: *Fiduciam autem talem habemus per Chriſtum ad Deum;* hoc eſt: Quum dixerim, Epiſtolam Dei vivi vos Corinthios eſſe, vosque & Fide in Chriſtum, & Caritate, quæ in tabulis cordis per Spiritum Sanctum inſcripta eſt, conſpicuos ita eſſe factos, ut ab omnibus hominibus laudemini, dixerimque, me inſtrumentum atque miniſtrum fuiſſe, ut ad tantam lucem, atque felicitatem perveneritis: gloriari quidem, ſed gloriari in Deo, de fructu prædicationis meæ nos debemus per Chriſtum Dominum noſtrum; Gratia enim Chriſti, meritis, virtute, atque potentia illius, me ſuo miniſtro utentis, & non virtute veſtra, neque mea, tales evaſiſtis. Poſtremum hoc ſignificatur ſubſequentibus verbis: *Non quod ſufficientes* (ſive *idonei*) *ſimus cogitare aliquid a nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra,* ſive etiam velis, *idoneitas noſtra ex Deo eſt.* Id eſt: quod tales facti ſitis ex miniſterio noſtro, non virtuti meæ, non veſtræ, id adſcribendum eſt, ſed quidem Deo, atque illius miſericordiæ & Gratiæ; nam nos ex propriis naturæ noſtræ viribus nihil, non dicam facere ac dicere, ſed ne cogitare quidem, poſſumus, quod perducat ad Fidem, & amicitiam, ſeu Caritatem Dei, niſi Deus ipſe per Chriſtum nobis id donet, uti mihi & vobis donaſſe ſucceſſus meæ prædicationis jam comprobavit.

Hæc germana loci illius interpretatio, ad quam confirmandam, afferre etiam poſſemus Sanctorum Patrum, hominumque eruditiſſimorum documenta complura. Quare & Sanctus Hieronymus loco eodem contra Pelagianos jam uſus fuerat Lib. 3. Cap. 3. Dialog. Non ergo, ut Phereponus putat, ideo ſolum Apoſtolus ait, Chriſtianos ſufficientes, ſive idoneos, non eſſe ad cogitandum aliquid Euangelio conſentaneum, *quia Euangelium non ingenio hominum, ſed Deo debetur.* Cogitare quippe aliquid Euangelio conſentaneum, duplici modo fieri poteſt, nempe aut mente ſolum concipiendo, ſeu percipiendo, quæ Euangelium narrat, præcipit, vetat, ac monet, ita ut in homine eorum nuda ſimplexque apprehenſio tantummodo fiat; aut ita concipiendo, ut iis mens adſentiatur, atque ad illa jam apprehenſa feratur deliberato rationis judicio, & voluntatis intimo affectu. Phereponus priori modo loquutum cenſet Apoſtolum, dum inquit, Chriſtianos ſufficientes non fuiſſe ad cogitandum per ſe Euangelica præcepta, monita, & documenta, niſi Deus per Apoſtolos eisdem adnuntiaſſet Euangelium ipſum, quod certe ipſi Deo, non autem hominum ingenio, debetur. At hoc a Pauli mente abhorret; non enim gloriatur, neque gloriatus fuiſſet Apoſtolus in Chriſto, & per Chriſtum,

Digitized by Google

ſtum, quod Corinthii tantummodo apprehendiſſent, atque intellexiſſent ex ore ac prædicatione ſua Euangelium, quum conſtet innumeris aliis populis, tum illo, tum ſubſequutis temporibus annuntiatum fuiſſe Euangelium, qui tamen idcirco neque crediderunt Euangelio ſibi prædicato, & apprehenſo, neque conſentanee ad Euangelium vixere. Igitur ſecundo modo Corinthii cogitarunt ea, quæ Euangelio conſentanea erant, hoc eſt, non ſolum intellectu, ſed & voluntate, amplexi ſunt cum Fidem Chriſti, tum Caritatem, eoque virtutum ſplendore inter Chriſtianos effulgebant, ut omnibus admirationi eſſent, atque in iis laudaretur Apoſtolus ipſe. Atque hic ſenſus iis Pauli verbis. Sufficientia autem, ſive idoneitas ad cogitandum hoc pacto ea, quæ ſunt conſentanea Euangelio, nequit dici inde profecta, *quia Euangelium non ingenio hominum, ſed Deo debetur*; nam ut dixi, Euangelium ab aliis etiam percipitur, & tamen ſalubriter non percipitur; & niſi Euangelii prædicationem Deus peculiari ſua Gratia comitetur, homines neque convertuntur, neque divina Caritate ad bonas cogitationes, & ad opera pia fœcundantur. Hoc idem Apoſtolus denuntiarat in priore Epiſtola ad eosdem Corinthios III. 6. ita ſcribens: *Ego plantavi, Apollo rigavit, ſed Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat; ſed qui incrementum dat, Deus*. Hoc eſt: Ego quidem Euangelium vobis prædicavi, Apollo vos baptizavit, ſive ſuperaddidit Chriſtianæ Diſciplinæ præcepta. At nemo ex vobis ex ſolo noſtro miniſterio profeciſſet ad Fidem, & perfectionem Chriſtianam, niſi Deus illuminando mentem, & inſpirando in voluntatem veſtram, vos intimo ſuæ Gratiæ vigore ad hos Fidei & virtutum fructus intacta libertate Arbitrii veſtri perduxiſſet. Quibus ex verbis intelligas, ſufficientiam ad cogitandum aliquid boni, aliquid quod ad ſalutem pertineat, aliquid vere conſentaneum Euangelio, non a nobis eſſe, non ab Euangelii nuda prædicatione, ejusque apprehenſione, ſed ab ipſo Deo, hoc eſt ab ipſa Dei Gratia interiori, intellectum illuminantis, & voluntatem moventis ad bonum. Hoc illud eſt, quod oſtendere volebant, & reipſa oſtendunt Africani Patres, laudatis Apoſtoli verbis, quibus fruſtra Phereponus alium ſenſum affingit contra ipſius Apoſtoli mentem.

Denique ex eadem Epiſtola 2. ad Cor. IV. 7. citant Epiſcopi hunc locum: *Habemus theſaurum iſtum in vaſis fictilibus, ut eminentia virtutis ſit Dei, & non ex nobis*. Eodem loco uſus eſt Hieronymus contra Pelagium Dial. 3. cap. 3. Theſaurum tamen iſtum eſſe dona Apoſtolica ait Phereponus, ideoque nihil pertinere ad Gratiam, de qua cum Pelagianis diſputabatur. Sed inter iſta dona Apoſtolica quis docuit Phereponum non computandas eſſe Virtutes omnes, earumque principem in primis, ardentem Caritatem Dei, & Proximi? Quid reliqua dona Apoſtolis a Deo conceſſa profuiſſent, ſi iſtam quoque Caritatem eisdem non donaſſet Deus? Idem Apoſtolus ad Corinthios in priore Epiſtola cap. XIII. 1. jam hæc ſcripſerat: *Si linguis hominum loquar, & Angelorum; & ſi habuero prophetiam, & noverim myſteria omnia, & omnem ſcientiam; & ſi habuero omnem fidem &c. Caritatem autem non habuero, nihil ſum, nihil mihi prodeſt*, &c. In altera vero Epiſtola, quæ nunc argumentum nobis diſſerendi præbet, cap. V. 14. explicat Apoſtolus, quid ſe urgeret, impelleretque ad labores pro Corinthiis ſusceptos. *Caritas*, inquit, *Chriſti urget nos*. Unde autem *Caritas* iſta in Apoſtolos venerat? Num ex eorum viribus, num per liberi Arbitrii conatus? Nequaquam; ſed quidem a Deo, ſed quidem per Spiritum Sanctum. *Caritas enim ex Deo eſt*, ut habetur 1. Jo IV. 9. *& Caritas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum, qui datus eſt nobis*, ut inquit Paulus ipſe ad Rom. V. 5. a qua *Caritate Dei* non anguſtia, non fames, non perſequutio ulla poterat ipſum ceterosque Apoſtolos ſeparare. Quapropter Apoſtolus, quod ipſe tam fortis eſſet inter tot adverſitates atque pericula, & quod tantus fructus in populis prædicationem Euangelii, ſuumque Apoſtolicum miniſterium ſubſequeretur, non ſuis, non auditorum viribus, induſtriæ, ac ſapientiæ adſcribebat, ſed potentiæ, ac virtuti, ideſt Gratiæ, divinæ, ut *ſublimitas*, ſive *eminentia ſit virtutis Dei, & non ex nobis*. Quid ergo Phereponus ait, nihil hæc verba pertinere ad cauſam, quam Catholici adverſus Pelagium tuebantur? Immo quei pronuntiare potuit, ne unum quidem ex iis Scripturarum locis, quibus hactenus lucem attulimus, *probare id, quod volebant Africani Patres*? Judicium Lectorum appello.

Digitized by Google

CAPUT VI.

Orandi quidem Dei utilitas in hominibus, ſed non neceſſitas, a Pelagio admiſſa. Aliæ Phereponi accuſationes confutantur. Non omnia dona Euangelica Pelagius confeſſus eſt. Gratia Dei, quum opponitur Legi in ſacris Literis, non ſemper Euangelium merum ſignificat, ut Phereponus & Hammondus putant, ſed etiam beneficia Dei per Euangelium collata, & præſertim Fidem, & Caritatem. Deum impoſſibilia non jubere, Auguſtini & Eccleſiæ Catholicæ ſententia eſt. Pelagiani inimici Gratiæ Dei.

PErgunt dicere Carthaginienſes Patres in ſua ad Romanum Pontificem Synodica Ep. 175. alias 90. ex ſacrilegis Pelagianorum diſputationibus *neceſſario conſequi, ut nec orare debeamus, ne intremus in tentationem, quod Dominus & diſcipulos monuit, & poſuit in Oratione, quam docuit; aut ne deficiat fides noſtra, &c.* Non *neceſſario* hoc ſequi, Phereponus ſtatim notat, nam particula illa Orationis Dominicæ, aut preces Chriſti pro Petro, *non ſignificant id, quod innuunt Patres, quaſi hoc ſibi vellent: O Deus, fac afflatu interno, cui reſiſtere nequeamus, ut tentationem vincamus.* Ita Cenſor imperterritus patientia Lectorum abuti pergit. Sed Gratiam, ut his vocabulis utar, neceſſitantem, atque irreſiſtibilem, ubinam Africani Patres, Auguſtinus, & Catholici tradiderunt? ubinam exegerunt, ut Gratiam talem Pelagius confiteretur? Somnium hoc eſſe, complures Catholici jam oſtenderunt; & tamen Phereponus id tamquam pro comperto, minimeque dubio paſſim ſumit ac ſtatuit. Ceterum nobis neceſſarium eſt ad ſuperandas tentationes auxilium Gratiæ Dei, etiamſi huic auxilio reſiſtere valeat liberum hominis Arbitrium. Catholici reipſa hoc unum tradebant; Pelagius contra neceſſarium negabat adjutorium Dei, *ne intremus in tentationem*; qua ex opinione conſequitur, nobis non eſſe opus Oratione ad evitanda peccata. Quid autem habet Phereponus, quo iſtud conſectarium a ſententia Pelagii tamdem avertat? Ait, Pelagium non negaſſe, neque negare potuiſſe, quin conſtitutis in periculo confugiendum ſit ad auxilium Dei, etiam extraordinarium; primo, quia *non ita facile contingit*, ut cadamus, inuſitato Dei auxilio adjuti, faciliusque hac ratione a periculis evadimus; ſecundo, quia inter ipſas vires, quas Deus Chriſtianis ſufficientes largitur, nihil vetat, pro magnitudine periculorum, inuſitata auxilia haberi. *Itaque*, concludit in hæc verba, *non potuit merito inſimulari Pelagius, quaſi doctrina ſua Orationis uſum ſuſtuliſſet.* Ita Phereponus Pelagium facit non ſtultum, quando facere non poteſt Orthodoxum. Nimium quippe ille deliraſſet, ſi eum credens Deum, qui homini in periculis opem ferre poſſit, utile ſaltem non cenſuiſſet orationibus expoſcere illius præſidium. Sed non idcirco recte ſentiebat Pelagius; nihilque habet nunc Phereponus, quo Africanos Patres jure arguat, ſed ſolum quo ſuam præcedentem ſententiam refellat. *Pelagianorum ſacrilegus diſputationes*, ajebant Africani Epiſcopi, *neceſſario conſequitur, ut nec orare debeamus*; hoc eſt, ut neceſſe homini non ſit orare. *Non neceſſario hoc ſequitur*, reponit Phereponus. Cur? Quia Orationis uſus ex Pelagii ſententia utilis eſt. At aliud eſt, utiles eſſe ad Deum preces, aliud eſſe neceſſarias. *Utiles* tantum, Pherepono teſte, Pelagius Orationes ajebat, non autem neceſſarias. Ergo jure dicunt Carthaginienſes Patres, e Pelagii ſyſtemate conſequi, ut orare neceſſe non ſit: quod conſectarium negabat modo Phereponus noſter.

Sed luculentius videamus, quæ vere fuerit Catholicorum hac de re cum Pelagianis diſputatio. Quum primum cœpit Pelagius tantas Naturæ humanæ, liberoque Arbitrio vires tribuere, ut homo ſine adjutorio Gratiæ Dei agere bonum, & evitare peccatum, quandocumque velit, poſſit: illico objectum eſt illi, ita fieri, ut neceſſe amplius non ſit orare Deum; nam quæ neceſſitas ab alio poſcendi, quod in tua poteſtate jam ſit? Sanctus Hieronymus in Epiſtola ad Cteſiphontem cap. 3. ita in Pelagium ejusque gregarios mature diſſerebat: *Si non ultra Dei indigemus auxilio, ne ſi indiguerimus, liberum frangatur Arbitrium: ergo nequaquam ultra orare debemus, nec illius clementiam precibus flectere, ut accipiamus quotidie, quod ſemel acceptum in noſtra eſt poteſtate*, &c. Tum inquit, ita philoſophari & ſcri-

& ſcribere unum ex ipſis Pelagianis, niſi ſit ipſe Pelagius. Idem conſectarium ex ejuſdem Hæretici doctrina jure colligebant Carthaginienſes Patres in laudata Synodica ad Innocentium I. & Milevitani in altera Synodica ad eumdem Innocentium, & Innocentius ipſe in ſuis Literis. Ut a ſe tantam culpam aliqua ratione removeret Pelagius, eo Catholicorum objurgationibus adductus tamdem eſt, ut confiteretur, ideo Gratiam Dei hominibus dari, *ut quod per liberum facere jubentur Arbitrium; FACILIUS poſſint implere per gratiam*. Ita ille in Libris de lib. Arbitrio. Ejus verba refert & explicat Sanctus Auguſtinus in lib. de Hæreſ. cap. 88. inquiens: *Dicendo utique, ut FACILIUS poſſint, voluit credi, etiamſi difficilius, tamen poſſe homines ſine Gratia divina facere juſſa divina;* & in Epiſtola 186. olim 106. cap. 10. *Utique quum dicit FACILIUS, quid vult intelligi, niſi & Gratia ſi deſit, poſſe per liberum Arbitrium vel facile, vel etiam difficile, quæ divinitus jubentur, impleri?* Nihil aliud extundi e pertinaci Hæretico potuit, quem propterea variis in locis arguit Auguſtinus, & potiſſimum in Lib. de Gratia Chriſti cap. 29. dum ad ea verba reſpiciens ſcribit: *Tolle FACILIUS, & non ſolum plenus, verum etiam ſanus eſt ſenſus, ſi ita dicatur: Ut quod per liberum facere homines jubentur Arbitrium, poſſint implere per Gratiam.* Africani autem Patres in Synodo habita Carthagine Anno Ch. 418. iſtud Pelagii dogma anathemate excipiebant: quod & a reliquis Catholicis, & ab Auguſtino in primis eſt factum. Quid ergo laborat heic Phereponus, niſi ut nos doceat rem jamdiu exploratam, videlicet Pelagium non negaſſe, quin utile ſit orare Deum, quo facilius peccata caveantur? Nihil id ad rem attinebat. Si animus ipſi erat, ſuum & heic Pelagium defendere, oſtendendum fuit, Africanos Patres fruſtra conqueri, quod Pelagius doctrina ſua Orationis neceſſitatem ſuſtuliſſet, ſive quia revera Pelagius eam fatebatur, ſive quia hominibus nulla eſt proprie neceſſitas Orationis. At neutrum potuit aut poterit ille præſtare; adverſantem enim ſibi reperiſſet atque reperiet cum totam Hiſtoriam Eccleſiaſticam, tum apertiſſima divinarum Literarum, & legitimæ Traditionis monumenta, quibus palam fit, ſine adjutorio Gratiæ Dei vinci non poſſe tentationes, & neceſſum eſſe cuicumque noſtrum orare, ne ab ipſis tentationibus vincamur.

Quæ ſequuntur apud Phereponum §. 5. pag. 515. nihil eſt quod refellamus; verſantur enim in illo ineluctabilis afflatus ſomnio, cui uni tam ſæpe, tam libenter ille ſuperædificat. Nihil etiam reponendum arbitror eidem dicenti, *ſe nomine Pelagii poſſe objicere Afris, ex eorum ſententia a Deo nihil potuiſſe peti* (*debuiſſe* alter ſcripſiſſet), *quum reprobis quidem neceſſaria negare, electis vero omnia concedere, etiam non petentibus, ab æterno decrevit*. Nam ignorare ipſe nequit, cum Auguſtinum, tum totam Catholicorum Eccleſiam, agnoviſſe ſemper auxilia ſufficientia ad ſalutem omnibus a Deo præberi; atque uti ad regnum ex gratuita Dei miſericordia electi vocantur, ita etiam reprobos ex propria culpa ac voluntate damnari. Eadem brevitate tranſcurrimus, quod infra habet §. 6. de Pædobaptiſmo, quem ait ex Novo Teſtamento oſtendi nullo modo poſſe neceſſarium. Subdit autem nonniſi abſurde fundamenta Fidei ab Afris vocari potuiſſe ea, de quibus altum eſt in Novo Teſtamento ſilentium. Verum & infantibus neceſſarium eſſe Sacramentum regenerationis per aquam, ſupra nos demonſtravimus; & Patres Carthaginienſes, quum ajunt, Pelagianos affirmare, neceſſarium non eſſe neque infantium Baptiſmum, neque Orationis uſum, quibus impiis dogmatibus *fundamenta Chriſtianæ Fidei conantur evertere*: ſatis produnt, ſe inter dogmata quidem Catholica referre Pædobaptiſmum, ſed non inter fundamenta Fidei, qualia ſunt, omnes in Adam peccaſſe, atque indigere Gratia Dei, & hominum Naturam eſſe corruptam, & ad bonum per ſe eſſe ineptam, & neminem ſine Gratia Salvatoris ad regnum poſſe pervenire, atque alia ejuſmodi, quæ negato Pædobaptiſmo, & Orationis neceſſitate ſublata, conſequenter evertuntur.

In notis ad Epiſtolam 176. Auguſtini olim 92. Milevitanos Patres arguit Phereponus pag. 120. quod hæc de Pelagianis ad Innocentium I. Pontificem Maximum ſcribant: *Quum Dominus docuerit, ut dicamus: Dimitte nobis debita noſtra*, &c. *Iſti dicunt, poſſe hominem in hac vita, præceptis Dei cognitis ad tantam perfectionem juſtitiæ, ſine adjutorio Gratiæ Salvatoris, per ſolum liberum voluntatis Arbitrium pervenire, ut ei non ſit jam neceſſarium dicere: Dimitte*, &c. Ita vero ad hæc adnotat Phereponus: *Non dicebant, quemquam per totam vitam immunem prorſus peccatorum vixiſſe, excepto uno Chriſto. Unde ſequebatur, neminem eſſe, ex eorum ſententia, qui non deberet dicere: Dimitte*, &c. *Nam ad finem usque vitæ peccatorum ſemel admiſſorum veniam petere omnes neceſſe habemus. Hæc ergo eſt invidioſa criminatio*. At nos dicimus, Pelagium, ſeu potius Cœleſtium affirmaſſe, hominem per totam vitam prorſus ſine peccato eſſe poſſe: id enim illlius argumenta aperte conficiunt. Quod ſi hominem

Digitized by Google

nem eſſe, aut fuiſſe reipſa ſine peccato, præter Chriſtum, affirmare ille non eſt auſus: ex primo tamen ejus effato jure colligebatur, *hominem poſſe in hac vita pervenire ad tantam perfectionem juſtitiæ, ut ei non ſit jam neceſſarium dicere; Dimitte*, &c. Quæ enim vera neceſſitas petendæ veniæ de peccatis homini illi, quem nullius culpæ conſcientia morderet? Sed utcumque ſit de illorum ſententia, atque de ejuſdem ſententiæ conſectariis, nos Phereponο reſpondemus, quod Auguſtinus reſpondebat Cœleſtio in lib. de perfectione juſtitiæ Ratioc. 16. cap. 7. nempe: *Nullum cum eis de his verbis eſſe debere conflictum, quia non eſt auſus dicere hominem eſſe ſine peccato, vel aliquem, vel ſeipſum, ſed tantummodo eſſe poſſe: quod neque nos negamus. Quando autem poſſit, & per quem poſſit, hoc quæritur*, &c. *Nam ſi per ſe ipſum poteſt homo eſſe ſine peccato, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt. Non autem gratis Chriſtus mortuus eſt; non igitur poteſt homo eſſe ſine peccato, etiam ſi velit, niſi adjuvetur Gratia Dei per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum*, &c. Milevitani autem Patres eadem ratione Pelagium, ſive Cœleſtium execrabantur, quod diceret, *ſine adjutorio Gratiæ Salvatoris, per ſolum liberum Arbitrium* poſſe hominem pervenire in hac vita ad perfectionem juſtitiæ. Reliqua vide apud eumdem Auguſtinum in laudato Libro de Perfectione juſtitiæ.

Invidioſam pariter criminationem, ſi Pherepono credimus, continent hæc alia Patrum Milevitanorum verba: *Non ita intelligendum* (ex ſententia Pelagii) *illud Ne nos inferas in tentationem, tamquam divinum adjutorium poſcere debeamus, ne in peccatum tentati decidamus, ſed hoc* (id eſt non decidere) *in noſtra eſſe poſitum poteſtate*. Inquit enim Phereponus, gratias cœleſtes non parum in tentatione juvare, ex ipſius Pelagii ſententia. Addit etiam, *ac ſine iis in gravibus tentationibus homines ſuccumberent*: quod poſtremum quandonam Pelagius ad fatendum adductus fuerit, neſcio quei oſtendere poſſit illius hyperaſpiſtes Phereponus. Orationis, ac divini adjutorii utilitatem, uti vidimus, prædicavit quidem interdum Pelagius, at numquam ejus neceſſitatem; quippe viribus humanæ Naturæ nimium ſemper indulſit. Ergo jure ex ejus ſententia inferebant Patres, neceſſarium non eſſe divinum poſcere Adjutorium, ne in peccata cadamus. Duo autem illa e ſacris Literis excerpta loca, quæ ad confirmandam neceſſitatem auxilii, & Gratiæ divinæ protulere Milevitani Concilii Patres, fruſtra a Pherepono ſolicitari intelliget, quiſquis & ſuperiorem noſtram reſponſionem legerit, & meminerit ineluctabilem afflatum temere atque injuria ubique Auguſtino affingi a confidentiſſimo Cenſore iſto.

Non ſunt quidem curſim prætereunda, quæ idem animadvertit ad Auguſtini Epiſtolam 177. olim 95. Inquit ibi Auguſtinus cum ſuis collegis, Pelagium in Dioſpolitano Concilio *Gratiam Dei* ſe agnoſcere profeſſum: *Quibus auditis verbis Catholici Antiſtites nullam aliam Dei Gratiam intelligere potuerunt, niſi quam in Libris Dei legere, & populis Dei prædicare conſueverunt; eam utique, de qua dicit Apoſtolus* (Gal. 2. 21.) non irritam facio Gratiam Dei. Nam ſi per Legem juſtitia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt. *Sine dubio Gratiam, qua juſtificamur ab iniquitate, & qua ſalvamur ab infirmitate, non qua creati ſumus cum propria voluntate*. Heic inſurgit Phereponus, & ait, Pelagium non ſola Creationis beneficia agnoviſſe, verum etiam Euangelica omnia; ſed non *Gratiam illam efficacem Auguſtinianam, ante eum incognitam, præſertim in Oriente*. Quid pro *Gratię efficaci Auguſtiniana* heic intelligat Phereponus, nemo non intelligit. At ſicuti certum nobis eſt, hujuſmodi Gratiam, cui reluctari humana voluntas non poſſit, & quæ non *Auguſtiniana*, ſed *Calviniana* dicenda eſt, incognitam fuiſſe plurimis ſæculis tum ante Pelagium, tum etiam poſtea: ita quoque certiſſimum eſt, numquam inſtitiſſe Auguſtinum, ut Gratiam talem agnoſceret Pelagius. Non autem minus fallitur, alioſque fallit Phereponus in hac abſurda ſententia Sancto Auguſtino tribuenda, quam fallatur & fallat in altera opinione Pelagio adſcribenda. Nullus controverſiæ locus ſuperfuiſſet inter Catholicos atque Pelagium ſive Cœleſtium, *ſi omnia Euangelica dona* is agnoviſſet, eaque vere *Dei dona*, & non humanarum virium, laboriſque noſtri fructum, confeſſus fuiſſet. Tot autem inviſibilia ac interna beneficia, ſive auxilia Dei, quibus ad bonum prævenitur, & adjuvatur, ſine ulla tamen prævia neceſſitate, & ſine ulla coactione, noſtra voluntas; & quibus vitiatæ noſtræ Naturæ infirmitas ſuppletur, atque ſanatur, per ſe, & abſque hujuſmodi auxilio, præſtitura nihil boni ad ſalutem æternam pertinens, & quibus homo ad veram Fidem perducitur, & ad verum ſuorum criminum dolorem excitatur, atque a peccatis liberatur, & Caritate divina demum perfunditur; aliaque ejuſmodi: utique ſunt Dei dona per Chriſtum Salvatorem homini comparata, hominique ſive gratis collata, ſive gratis, & non ex meritis noſtris, conferenda, & peculiari vocabulo *Gratia Dei per Chriſtum*

Ee apud

Digitized by Google

apud Sanctos Patres celebertima. Somnia ergo nobis narrat Phereponus, inquiens Pelagium agnoviſſe *omnia dona Euangelica*; nihil enim magis exploratum eſt in Hiſtoria Eccleſiaſtica, quam quod ambitioſus humani Arbitrii inflator Pelagius alia ex his donis, beneficiis, & auxiliis non agnoverit, alia agnoverit quidem, ſed minime neceſſaria duxerit, aut minime gratis a Deo conceſſa, ſed ita viribus Naturæ noſtræ, atque Arbitrii noſtri conatibus quæſita ac debita, ut jam dona & gratiæ Dei deſinerent eſſe.

At his dimiſſis, vocat nos Phereponus ad perpendendum locum Apoſtoli nuper ab Auguſtino laudatum, hoc eſt, *non irritam facio Gratiam Dei*, eumque nihil facere contra Pelagium ſine ulla dubitatione pronuntiat. Audiamus illius rationes: *Nam*, inquit ille, *Gratia Dei eſt ibi Euangelium, aut Euangelica œconomia; qua Deus juſtos cenſet, non eos, qui peccato carent, ſed qui Euangelio parent: quamvis anteacta eorum vita vitiis inquinata fuerit, nec ſine lapſibus variis reliquam ætatem traducant*. Tum addit, eo ſenſu ſemper ſumi Gratiam, quando opponitur Legi, quæ ex Judæorum ſententia ſummam poſtulabat perfectionem, ita ut Gratia oppoſita Legi & Operibus, idem ſit ac miſericordia oppoſita rigori, ſive imperfecta obſervatio Mandatorum Dei oppoſita perfectæ ſanctitati. Et ne quis male tempus terat in ultra inquirendo, an ita ſe res habeat, hoc luce meridiana clarius eſſe nos monet, nullumque recentiorum Interpretum occurrere, qui rem non viderit. Quis homini tanta cum ſecuritate talia affirmanti fidem negare audeat? Et tamen patiatur Phereponus nos dicere, nusquam minus quam heic ſua verba impetrare poſſe fidem, nobisque contra eſſe manifeſtiſſimum, cum doctrinam Euangelicam, tum Apoſtoli mentem, ejusmodi ſua interpretatione mirum in modum corrumpi. Primo falſum eſt, Deum in Euangelica Oeconomia cenſere juſtos, qui in peccata labuntur, dum tamen Euangelio pareant. Secundo inepte & contra veritatem dicitur, obtemperare aliquem Euangelio, etiam dum vitiis ſe inquinat, ſuisque cupiditatibus pravis indulget. Furfurem iſtum Calvinianæ doctrinæ Catholici jamdudum exploſerunt; & quisque per ſe intelligere poteſt, juſtitiam a peccato expelli, & neminem reputandum eſſe juſtum, hoc eſt, virtute præditum, & amicum Dei, dum Deum offendit, eique non paret, ſuæque inobedientiæ, præteritæ culpam dolore ac pœnitentia non eluit. Proinde falſum quoque eſt, eo ſenſu, quem Phereponus offert, ſemper ſumi Gratiam, quando in Scriptis Apoſtolicis Legi oppoſita nobis occurrit.

Ut hoc tamen perſpicue appareat, animadvertendum eſt, contendere paucos quosdam ex recentioribus Novi Teſtamenti Interpretibus, Heterodoxis, & Hammondum in primis, caput Pherepono in multis carum, revera nomine Gratiæ Euangelium ſignificari, quum Gratia ſeu χάρις in ſacris Literis Legi opponitur. Quod tamen Hammondus ſæpe factum ait, Phereponus pro ſua liberalitate ſemper factum pronuntiat. Ex iis autem bene multis locis, quæ ad hanc ſuam opinionem confirmandam corradit undique Hammondus ipſe, nonnulla ſunt, quæ mirum videatur, quomodo conveniant choro. Exemplo ſint duo illa deſumta ex Cap. XX. 24. & 32. Act. Apoſt. ubi inquit Paulus, ſe *teſtificari Euangelium Gratiæ Dei*; tum ait, ſe Epheſios commendare *Deo, & verbo Gratiæ ipſius*, &c. Εὐαγγέλιον τῆς χάριτος, & λόγος τῆς χάριτος, nihil aliud ſunt Hammondo, quam *prædicatio Euangelii*. Non is quidem ſum, qui negare velim, quin Gratiæ nomine Euangelium dici interdum poſſit deſignatum, quando Legi opponitur; ſed quidem ajo, conſtare prius inter nos debere, quid ſit vocabulo Euangelii tunc intelligendum, & præſertim in loco Apoſtoli ad Gal. II. 21. quem Auguſtinus olim citabat, & nunc Auguſtino eripere Phereponus nititur. Nomine ergo Euangelii intelligere poſſumus aut prædicationem geſtorum, doctrinæ, ceterorumque donorum, quæ Chriſtus in mundum intulit, & infert, aut ipſam rem prædicatam, hoc eſt, ipſa geſta, doctrinam, & dona Chriſti. Quamquam prædicatio Euangelicæ Fidei, donum ſit, & Gratia a Deo veniens; manifeſtum tamen puto, Euangelium non appellari Gratiam ſub ea ſignificatione, quando opponitur Legi in Apoſtolicis Literis. Nam prædicatio neceſſaria quidem eſt, ut homines audiant, atque amplectantur Fidem Chriſti; ipſa tamen homines meliores felicioresque quam ſub Judaica Lege eſſent, per ſe non facit, quum hoc facere ſpectet ad ipſam rem prædicatam, hoc eſt ad doctrinam vera fide perceptam, & ad gratias & dona Dei in amplectentes Euangelium prædicatum diffuſa. Dicimus ergo, Euangelium, ſeu rem prædicatam in Euangelio, Gratiam potuiſſe appellari, vel reſpiciendo ad ipſas Chriſti res geſtas, & ad ejus præcepta, conſilia, & exempla (divina quippe miſericordia factum eſt, ut hæc audierint, & audiant homines), vel conſiderando beneficia interna, & dona inviſibilia ab ipſo Chri-

Chriſto procurata hominibus in Lege nova Euangelium fideliter recipientibus, eique obtemperantibus, per Chriſtum a Deo collata. Sed nudas Chriſti res geſtas, ejusque doctrinam, atque exempla, non intelligunt Apoſtoli, quando novi Teſtamenti Gratiam, Legi antiquæ opponunt; etenim Litera ſola homines juſtificare non poteſt, niſi accedant interna illa dona ac beneficia, quæ audientibus, recipientibus, & obſervantibus Legem Euangelicam confert Deus, & quæ revera juſtificationem in nos important.

Hoc ergo poſtremo titulo proprie ab Apoſtolis atque Euangeliſtis Gratiæ nomen Euangelio tribuitur, & jure opponitur Legi. Edocebat Lex, quid agendum foret Judæis, ut Deo placerent, virtutesque a vitiis diſtinguebat; propdereaque fuit & ipſa donum Dei miſericordis. Verum quandoquidem ipſa alioqui bona, ſancta & utilis non vivificabat, hoc eſt, per ſe vim juſtificandi non habebat, neque virtutem internam Judæis præſtabat conſequendæ juſtitiæ, & ſervandæ Legis, & Deo vere placendi, ut Apoſtolus toties nos docuit: ideo cauſa erat, ut cognoſceretur peccatum, vigorem autem non miniſtrabat, ut peccatum evitaretur; neque ſatis erat homini ad conſequendam æternam gloriam, niſi Chriſtus ad mundum ſua morte & gratia ſalvandum veniſſet. Chriſtus autem venit, donaque inviſibilia & præſtantiſſima, Fidem præſertim, & Caritatem, homini comparans, & vires internas Naturæ vitiatæ, infirmoque hominis Arbitrio ſuppeditans, aliaque beneficia ad bonum operandum præbens, quæ a Lege ſola expectari non poterant; eaque dona in eos effundens, qui ſibi credunt, ſuæque Legi parent, nunc facit ut juſti evadamus, Deoque vere placeamus, cælumque nobis aperit. En igitur cauſam proximam, cur Euangelium proprie Gratia appelletur in comparatione Judaicæ Legis. Hinc Jo. I. 16. dicit: *De plenitudine ejus* (videlicet Chriſti, quem ſupra *plenum gratiæ & veritatis* nuncuparat) *nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia, quia lex per Moyſen data eſt; gratia, & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt*. In verbis autem Apoſtoli ad Gal. 2. 21. commemoratis ab Auguſtino id aperte innuitur. *Non irritam* (inquit Paulus) *facio gratiam Dei* (ſive *non abjicio*, ut vulgata verſio habet.) *Si enim per legem Juſtitia, ergo gratis Chriſtus mortuus eſt*. A Lege Moſis, atque ab operibus, & cæremoniis legis, non expectandam eſſe juſtitiam, atque juſtificationem, clamat Apoſtolus, ſed quidem a Fide Chriſti, quæ per dilectionem operatur; alioqui ſi aliunde, quam per Chriſtum, ejusque dona, obtineri poſſit juſtitia: quid neceſſe erat Chriſtum mori? Niſi Fides in Mediatorem venturum vel ipſi Judæi habuiſſent, ſalutem ex Lege ſola, atque ex operibus numquam retuliſſent. *Scientes* (jam ſupra Apoſtolus dixerat) *quod non juſtificatur homo ex operibus legis, niſi per fidem Jeſu Chriſti, & nos in Chriſto Jeſu credimus, ut juſtificemur ex fide Chriſti, & non ex operibus legis &c.* Igitur Apoſtolus dum *Euangelium Gratiæ Dei*, ſive prædicationem Divinæ & Euangelicæ Gratiæ memorat, nihil aliud nomine *Gratiæ Dei* deſignat, quam ea dona, ac beneficia, quæ ex auditu, & receptione Euangelii in homines fluunt, aut fluere poſſunt per Chriſtum, & quæ Moſaica Lex per ſe conferre nequibat. Dona hæc & beneficia inſpiratione potiſſimum conſtant Spiritus ſancti, qui Fidem donat & Caritatem diffundit in cordibus noſtris, & Juſtitiam, & morum ſanctitatem, ceterasque virtutes in nos defert, omniaque bona in nobis & nobiſcum operatur. Proinde Apoſtolus Cap. ſequ. v. 2. Galatas ita interrogat: *Ex operibus Legis Spiritum accepiſtis, an ex auditu fidei?* Et infra: *Qui ergo tribuit vobis Spiritum, & operatur virtutes in vobis: ex operibus Legis, an ex auditu fidei?* De hac autem *Gratia* Euangelica, quæ non a nobis, ſed ex Deo eſt, *qua*, ut ait Auguſtinus, *juſtificamur ab impietate, & qua ſalvamur ab infirmitate*, disputabatur cum Pelagio affirmante illam a viribus noſtris eſſe, easque eſſe humani Arbitrii vires, ut in nobis Fidem & Caritatem, Deo has virtutes gratis non tribuente, excitare poſſimus. Quamobrem nullo jure Phereponus dicit, *Gratiam* ſenſu Auguſtiniano heic minime ſumi, ut nec usquam alibi in Scriptura. Nam ſi Calviniano ſenſu, quem ipſe pro ſuo more *Auguſtinianum* appellat, *Gratiam* intelligit: id quidem certum ſit ex noſtra quoque ſententia; ſed falſiſſimum eſt, ſi ad veram Sancti Auguſtini mentem reſpicimus, ut ex pluribus divinarum Literarum exemplis conſtat, & præſertim ex eo ad Rom. III. 24. *Juſtificati gratis per Gratiam ipſius per redemptionem, quæ eſt in Chriſto Jeſu*; & ex altero 2. Cor. XII. 8. *Sufficit tibi Gratia mea*. Videat inſuper Phereponus, quam opportuno loco pronuntiarit, Africanos Epiſcopos & *negligenter* legiſſe, & *oſcitanter* laudaſſe Scripturam, & quam ſolida ratione heic elevet eorum auctoritatem atque doctrinam. Tamdem videat, quibus tabulis fretus affirmare ipſe poſſit, *Gratiam* oppoſitam *Legi* in ſacris Literis idem eſſe, ac *miſericordiam oppoſitam rigori, & imperfectam obſervationem mandatorum Dei perfectæ ſanctitati*. Quaſi Deus in veteri Teſtamento rigidus judex nullius Judæi miſereretur, qui inpeccata caderet;

Digitized by Google

miſericors autem in novo non exigat a Chriſtianis perfectam mandatorum obſervantiam; & quaſi perfecta ſanctitas atque juſtitia obtineri per Legem ſolam potuerit, imperfecta autem in Euangelio neminem a ſalute excludat. Hæc dogmata manifeſte pugnant in Scripturam ſacram: quod oſtendere nobis faciſſimum foret, niſi ad alia raperetur oratio. Temperare tamen mihi non poſſum, quin memorem illa Salvatoris verba ad Diſcipulos ſuos Matth V. 20. *Niſi abundaverit juſtitia veſtra, plus quam Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in Regnum cælorum*. Tu reliqua ibi Chriſti verba perpende.

In Lib. de Hæreſ. ad Hæreſim 88. de Pelagianis hæc habet Auguſtinus: *Dei Gratiæ, qua prædeſtinati ſumus in adoptionem filiorum per Jeſum Chriſtum in ipſum, & qua eruimur de poteſtate tenebrarum &c. in tantum inimici ſunt, ut ſine hac poſſe hominem credunt facere divina mandata &c.* Ubi Phereponus hæc retulit pag. 595. religioſum ardorem præferens, anathema continuo dicit omnibus, qui divinæ Gratiæ inimici ſunt; immo ut putat, Pelagius, ſi reviviſceret, in eadem ſententia, atque exeratione ſecum fore conſenſurum judicat. *Verum* (deinde ſubdit) *accuſatorie dicit Auguſtinus inimicos Gratiæ Dei eos, qui internum afflatum, ad ſingulos neceſſarium actus, eumque ineluctabilem, & ad finem uſque vitæ ſolis electis dandum, hoc eſt, Gratiam Auguſtini, non Dei repudiabant; nam Gratiam hunc afflatum, aut Gratiam Dei vocari in Scriptura numquam demonſtravit*. Tum addit, Deum (utpote juſtum) impoſſibilia non imperare, neque ſumere pœnas de iis, qui non fecerunt impoſſibilia. Quod ſi præter nudum imperium, auxilium aliud divinum neceſſarium ſit (hoc autem ſi Pherepono credimus, *non negabat Pelagius*), id nemini eorum, quibus aliquid imperat, ſubtrahit Deus. Tamdem ita Cenſor eloquitur. *Sed omnia heic ſunt, ut alibi apud Auguſtinum, ad inviviam faciendam compoſita*. Liceat & nobis heic dicere, omnia hæc Phereponi verba, ut alibi ſæpe, hominis eſſe aut calumniantis, aut ſibi ignota culpantis. Ita Auguſtinus ſcribebat in Lib. de Gratia & libero Arbitrio Cap. 16. *Magnum aliquid Pelagiani ſe ſcire putant, quando dicunt: Non juberet Deus, quod ſciret non poſſe ab homine fieri. Quis hoc neſciat? Sed ideo jubet aliqua, quæ non poſſumus, ut noverimus quid ab illo petere debeamus. Ipſa eſt enim Fides, quæ orando impetrat, quod Lex imperat*. Juvat etiam repetere alium celebrem Auguſtini ejusdem locum in Lib. de Natura & Gratia Cap. 43. *Non igitur Deus impoſſibilia jubet; ſed jubendo admonet & facere quod poſſis, & petere quod non poſſis*. Ubi vides duo poni ab eximio viro: nempe Deum *impoſſibilia non imperare*, ſimulque Dei auxilium neceſſarium eſſe ad ea implenda, quæ ipſe præcipit: e quibus tertium neceſſario conſequitur, Deum videlicet, ſufficienti auxilio hominibus adeſſe, ut præcepta adimplere poſſint, eorumque tantum vitio fieri, niſi impleant. Quo vero opera bona virtutesque certo amplectamur, legemque velimus implere, & reipſa impleamus, & quo æterna Dei de electorum ſuorum prædeſtinatione decreta certus ſubſequatur effectus: efficacioribus auxiliis utitur Deus, quæ ſingulis profecto non donari, neque ea obligatione teneri Deum, ut omnibus & ſingulis donet: tum experientia, tum ſacræ Literæ, & Sancti Patres, & rationes innumeræ manifeſtum faciunt. Primo igitur loco quid eſt quod Phereponus monet, impoſſibilia a Deo non præcipi, quaſi aliter Auguſtinus ſentiret? Deinde quid dubitare videtur, num præter nudum imperium, neceſſarium ſit aliud quodpiam a Deo auxilium, quo Lex impleatur? Iſtius auxilii neceſſitatem divinæ Literæ luculentiſſime ſtatuunt. Tertio ſentit Phereponus, non negaſſe Pelagium, quin ſit neceſſarium iſtud auxilium. At Auguſtinus in eod. Lib. de Hæreſ. atque ad eamdem Hæreſim Pelagianorum, atque alibi etiam, teſtis fide dignior quam Phereponus, ſcribit, numquam induci potuiſſe Pelagium, ut divinæ Gratiæ neceſſitatem admitteret. *Denique* (ſunt Auguſtini verba) *Pelagius a fratribus increpatus, quod nihil tribueret adjutorio Gratiæ Dei, ad ejus mandata facienda, correptioni eorum hactenus ceſſit, ut non eam libero Arbitrio præponeret, ſed infideli calliditate ſupponeret, dicens, ad hoc eam dari hominibus, ut quæ facere per liberum jubentur Arbitrium, Facilius poſſint implere per Gratiam. Dicendo utique ut Facilius poſſint, voluit credi, etiamſi difficilius, tamen poſſe homines ſine Gratia divina facere juſſa divina*.

Quæ ſi vera ſunt (ut profecto ſunt, neque negare Phereponus audeat), quis non intelligat, rectiſſime atque veriſſime Pelagianos appellatos ab Auguſtino fuiſſe *inimicos divinæ Gratiæ*, & potiſſimum quum hæc de ipſorum prima opinione pronuntiet, quando videlicet nihil aut parum tribuebant auxilio Gratiæ Dei, ſed omnia ſinebant liberi Arbitrii viribus? Non ſemel autem monui, rurſusque monere cogor, mire decipi Phereponum, dum ejus gratiæ, quam Sanctus Auguſtinus tuebatur, notionem nobis obtrudit. Eſt quidem illa internus Dei afflatus in intellectum,

& vo-

Digitized by Google

& voluntatem hominis; ſed ineluctabilis afflatus non eſt, cui nempe reſiſti non poſſit; neque ſolis electis reſervatus eſt, quum reliquis etiam concedatur, qui ab amore creatarum rerum ad amorem veri Dei, & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti revera convertuntur. Calviniana Gratia eſt, quam ubique deſcribit nobis Phereponus, non Auguſtiniana. Heic ille dudum cæcutit; quum tamen ignorare homo tot controverſiarum gnarus non poſſit, num a Calvino, an potius a Catholicis ſtet Auguſtinus. Et ſane afflatum, qualis a Calvino deſcribitur, Gratiam Dei numquam in Scriptura vocari, nos quoque libenter concedimus. Verum in Scriptura clariſſime tradi Auguſtinianam divinæ Gratiæ notionem atque ſententiam, tum aliquibus teſtimoniis ſupra oſtendimus, tum pluribus aliis evincere poſſemus. Eo etiam faciunt omnia, quæ ſacræ Literæ habent de auxiliis, de adjutorio, & ope, quam Deus homini confert, ut bonum operetur, & ſine quo homo operari bonum, & venire ad Chriſtum, & impleri Spiritu Sancto, & Caritate donari non poteſt. Intime quoque, atque efficaciter (non ſine tamen cooperatione ac libertate Arbitrii noſtri), in animos voluntatemque hominum auxilia iſta influere, multis in locis tradit Apoſtolus, ſed præcipue quum ait ad Philip. 2. 13. *Deus eſt enim, qui operatur in vobis & velle, & perficere pro bona voluntate*. Et in 1. ad Cor. III. 7. *Neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus*. Atque hoc internum Dei miſerentis auxilium *Gratia* illa potiſſimum erat, de qua cum Pelagio diſputabatur, quæque a Sancto Auguſtino ita definitur Lib. 4. Cap. 5. contra duas Epiſtolas Pelag. *Inſpiratio dilectionis, ut cognita ſancto amore faciamus*. Ejus *neceſſitatem* non agnoſcebat Pelagius; Auguſtinus autem, & Eccleſia Catholica deprædicabant. Si contendere Phereponus velit, Pelagio perperam Auguſtinum affinxiſſe hujusmodi ſententiam: Pelagium faciet ille Catholicum. Sin ita Pelagium ſenſiſſe fateatur, ſolumque contendere velit, ejus opinionem immerito a Catholicis divexatam fuiſſe: Auguſtinum non arguat tamquam Pelagianis dogmata ab eiſdem repudiata declamatorio more imponentem, ſed ipſa arguat ipſius Auguſtini dogmata. Quod poſtremum ſi Pherepono facere placeat, non expectet a nobis confutationem, ſed ſciat ſe jamdudum ab innumeris Eccleſiæ Catholicæ Theologis fuiſſe confutatum. Ceterum in ſententia, ſive ut ita dicam, in ſuppoſitione Auguſtini, rectiſſime ſemper & ſine calumnia vocari potuit Pelagius *inimicus Gratiæ Dei*, quippe qui illam humanæ voluntati neceſſariam ut fateretur induci numquam potuit.

CAPUT VII.

Voluntarium & Liberum Phereponus putat ab Auguſtino confuſa. Quid ſint Libertas eſſentialis, & Libertas accidentalis humani Arbitrii. Quid neceſſitas eſſentialis, quid accidentalis, quid antecedens, quid conſequens. Arbitrium hominum ſemper liberum ab antecedenti neceſſitate, ſemper præditum eſſentiali libertate. In hac ſententia ſemper fuit Sanctus Auguſtinus, uti ex multis ejus locis oſtenditur. Nulla in Deo antecedens neceſſitas, eique etiam tributa a quibusdam Libertas in amore ſui, atque virtutis. Præſcientia futurorum in Deo non tollit Arbitrium homini liberum. Deus prævidet, libere homines peccaturos. Idem in Deo ſunt præteritum, præſens, ac futurum; quare ejus Præſcientia non lædit Arbitrii humani libertatem.

De libero Arbitrio agentem Auguſtinum Phereponus non uno ſugillat in loco; ſed quanta cum æquitate, noſtrum erit deinceps oſtendere. Illud vero tamquam ratum certumque ſtatuit ubique Phereponus, aut Auguſtinum ignotaſſe, quæ inter *liberum* & *voluntarium* differentia intercedat, aut noviſſe quidem, ſed affirmare non dubitaſſe, a Deo puniri quæcumque etiam mala ab hominibus, etſi *voluntarie*, non *libere* tamen perpetrantur. In Lib. de vera Relig. Cap. 14. dixerat Auguſtinus: *Uſque adeo peccatum voluntarium eſt malum, ut nullo modo ſit peccatum, ſi non ſit voluntarium*. Hæc ita excipit Phereponus p. 485. *Nempe ſi voluntarium dicatur liberum, ita ut poſſit admitti peccatum, aut non, & quidem ab ipſo peccante*. Tum addit, omnes prorſus mortales ita ſenſiſſe ante

te

te controverſias Pelagianas; *Nec aliter*, ait, *ſenſiſſet ipſe Auguſtinus, ſi poſt mortem ejus natæ demum fuiſſent. Itaque hæc fruſtra cum ſententia, quam poſtea amplexus eſt, in concordiam redigere conatur*, Retract. Lib. I. cap. 13. §. 5. *quaſi voluntarium dicatur tantum, quod inſidet voluntati, quamvis liberum non ſit*. Iſtam quæſtionem uberius deinde agitat in Animadv. ad Lib. V. cap. 10. de Civ. Dei, inquiens pag. 579. *Auguſtinus heic, ut & alibi, voluntarium, & liberum confundit, quæ in omnium hominum ſermone diſtincta ſunt; nam voluntate quidem adſentimur evidenti enuntiationi, ſed non libere, & voluntate ſimul cupimus felicitatem, ſed non libere; neque enim poſſumus nolle evidentibus aſſentiri, aut nolle eſſe felices*. Infra vero hæc Auguſtini verba adfert, ſimulque per quaſdam parentheſes commentatur: *Quocirca nullo modo cogimur* (inquit Philoſophus Pœnus), *aut retenta præſcientia Dei tollere voluntatis Arbitrium* (cur non addit *liberum*?) *aut retento voluntatis Arbitrio* (addendum erat *libero*, hoc eſt, in utramque partem flexili) *Deum, quod nefas eſt, negare præſcium futurorum. Sed utrumque amplectimur, utrumque fideliter & veraciter confitemur; illud ut bene credamus, hoc ut bene vivamus. Male autem vivitur, ſi de Deo non bene creditur*. Ita Auguſtinus, cujus ſententiam his aliis verbis Phereponus onerat dicens: *Poſtrema hac libenter amplectimur; ſed ſi aliquis repoſuiſſet Auguſtino, negaſſet ab Auguſtino retineri liberum Arbitrium; quod nec ille diffitetur, quum extra controverſiæ æſtum loquitur. Vide Enchiridion ad Laurentium Cap. XXX.*

Illud primo nos heic proteſtamur, firmiſſimum eſſe ſemperque fuiſſe Catholicorum dogma, liberum in homine, vel poſt Adami lapſum, ſupereſſe Arbitrium, neque aut Peccata, aut divinam Gratiam eſſentiali illa qualitate hominem exſpoliare poſſe; Calvinum vero, Lutherum, eorumque ſimiles execramur, & Concilii Tridentini diris peremimus, quod in actibus moralibus voluntarium quidem, ſive ſpontaneum homini tribuant, ſed liberum Arbitrium, ſive electivam poteſtatem eripiant. Secundo addimus, ſi quid heic extra Eccleſiæ Catholicæ ſententiam exorbitaſſet Auguſtinus, controverſiæ ardore abreptus, non eum declinantem ad extrema volumus ſequi, ſed regiam tenere Catholicæ matris viam. Tertio dicimus, ne ipſum quidem ab hac eadem via veritatis Auguſtinum deflexiſſe; & ſi qua occurrunt in ejus Libris de hoc ipſo argumento obſcura, facili interpretatione, & ex aliis ejus locis explicari itidemque cum Catholico dogmate componi poſſe, atque debere. Animadvertendum igitur eſt ante omnia, Libertatem, atque Neceſſitatem humani Arbitrii, ſive humanæ voluntatis, diverſimode accipi, pluribuſque diſtingui modis. Nos ut brevitati conſulamus, bifariam tantummodo ipſas diſtinguemus. Itaque alia eſt Libertas eſſentialis, alia accidentalis. Prior voluntatem reſpicit, uti electiva eſt, facitque ut homo ex inſtitutione ſua poſſit aut eligere, aut non eligere aliquid ſibi propoſitum. Ideo vero eſſentialis homini dicitur, quia homo deſineret eſſe Animal Rationale, & in brutorum animalium naturam concederet, ſi eidem auferretur hujuſmodi Libertas, atque poteſtas, propter quam juſte aut injuſte operari dicitur, & laude & vituperatione dignus reputatur. Altera Libertas accidentalis eſt, quæ voluntati humanæ adeſſe, aut ab eadem abeſſe poteſt, ſalva libertate illa, quam *eſſentialem* diximus eſſe rationali naturæ. In tot autem Libertates hujus poſtremi generis Libertas dividitur, in quot ipſa actionum humanarum ampla reſpublica, iiſque libertatibus privare ſe ipſemet homo, atque ab aliis quoque externis cauſis privari poteſt. Rurſus ad inſtar Libertatis alia eſt Neceſſitas eſſentialis, alia accidentalis. Illa hominem eſſentiali Libertate, ſive naturali facultate eligendi, aut non eligendi, ſpoliatum, ita determinat ad unum, ut ei aliter eligere aut facere impoſſibile ſit. Accidentalis vero accidentali tantum aliqua libertate hominem ſpoliat in aliqua ſingulari actione facienda, aut non facienda. Porro Neceſſitas eſſentialis id proprium habet, ut ab externa cauſa atque impreſſione veniens, & præveniens omnem rationalis voluntatis nutum, ipſam potentiam ante determinet ad alicujus rei amorem aut odium, ſive electionem aut fugam, quam ipſa potentia ſeſe libere moveat ad eligendum aut fugiendum illud objectum; ideoque neceſſitas antecedens dicitur. Talem Neceſſitatem invexere Fati aſſertores, & impii quidam Aſtrologi, & Manichæi, ut alios omittam. Neceſſitatis vero accidentalis proprium eſt, ſubſequi liberum voluntatis nutum, ideoque conſequens illa appellatur. Ad hæc animadvertendum eſt, *Spontanei*, & *Voluntarii* nomine, prout a *Libero* hæc nomina diſtinguuntur, id ſignificari, atque intelligi, quod voluntati placet, & gratum eſt, quodcumque modo id fiat, hoc eſt, ſive ipſi voluntati libere eligenti placeat, ſive placeat eidem ante ſuam electionem determinatæ, ac neceſſario motæ ad illud objectum amandum. Involuntarium, Vis, & Coactio opponuntur Spontaneo, & Voluntario. Quamobrem qui lubenter, & voluntarie, atque ſpontanee agit, is liber a coactione dicitur; & tamen iſtum eumdem imagina-

gina-

Digitized by Google

ginari eodem tempore poſſumus *non liberum a Neceſſitate eſſentiali*. Ita animalia bruta eo quod, ut oculis noſtris apparet, lubenter, & cum delectatione, aut ſi mavis dicere, non reluctantia, neque repugnantia, cibum, potum, & venerem identidem appetunt, & tamen neceſſitate id facere dicuntur, libera dici non poſſunt a Neceſſitate, etiamſi libera ſint Coactione,

His poſitis, memoria recolendum, contendi ſolere a Calvino ejusque gregariis, hominem in actionibus moralibus neceſſaria quapiam impreſſione rapi, ac determinari ad unum ante omnem ſuæ Voluntatis ac Arbitrii motum ac nutum, adeo ut eligendi poteſtate ac libertate careat. Concupiſcentia prava, ac homini innata, Præſcientia Dei, Prædeſtinatio, Gratia, aut aliæ hujusmodi cauſæ, ſecundum ipſos, electivam homini Potentiam eripiunt, ipſumque adeo liberum Arbitrium. At quum fieri poſſit, ut ad ea, quæ homo non facere non poteſt, (Neceſſitate quippe antecedenti atque ſecreta raptus) moveatur quoque illius voluntas non coacte, ſed ſpontanee, ſive lubenter; hinc liberum hominis Arbitrium, ſi eosdem Hæreticos audimus, ſitum eſt in hac una *Libertate a coactione*, non autem in *Libertate a neceſſitate*. Quantum a recta Ratione, a divinarum Scripturarum documentis, & a Sanctorum Patrum ſententia abſit, ac abhorreat hujusmodi commentum, non eſt hujus loci oſtendere. Meminiſſe tantummodo juvat, nihil a Fati aſſertoribus, a Manichæis, aliisque id genus hominibus, quos tantopere Chriſtiana execratur Eccleſia, differre iſtorum opinionem; homines vero hoc pacto in pecudum ſortem demitti, nulliusque revera meriti aut demeriti, laudisque aut vituperationis capaces amplius eſſe dicendos. Auguſtinum vero in hac ſententia ſibi præceſſiſſe, jactitant Hæreticorum recentum Scholæ, iſtorumque clamoribus nihil cunctatur adhibere fidem Phereponus noſter, ne carpendi Auguſtini tam bella ſibi elabatur occaſio. Sed aliter ſenſiſſe Auguſtinum, jam per alios patuit, & adhuc noſtra, ut ſpero, oratione palam fiet.

Arbitrium ergo hominis liberum eſſe ab antecedenti Neceſſitate, hoc eſt præditum ſua eſſentiali Libertate, atque electiva poteſtate, ita ut nihil voluntatem ad ſuos actus, & ad eligendum ante determinet, atque ut ita dicam neceſſitet, quam ipſa voluntas libero motu ſeſe ipſa ad unam partem eligendo inclinet: doctrinam ſemper fuiſſe Sancti Auguſtini, ea perſuadent, quæ ipſe variis in locis in hanc ipſam rem peculiariter intentus ſcripta reliquit. Et in primis quod eſt ad peccandum negat ille omnem in voluntate antecedentem Neceſſitatem. In Lib. 3. de lib. Arb. cap. 18. ait: *Quæcumque iſta cauſa eſt voluntatis, ſi non ei poteſt reſiſti, ſine peccato ei ceditur; ſi autem poteſt, non ei cedatur, & non peccabitur.* Mox ſubdit: *Qis enim peccat in eo, quod nullo modo caveri poteſt? Peccatur autem: caveri igitur poteſt.* Si ſecreta Neceſſitate, atque determinatione prævia ad unum, homo aliquod opus pravum agit, utique nullo modo cavere illud potuit. Ergo ſine culpa erit, quia nulla ex parte liberum ipſi fuit ſecus agere, neque ipſe neceſſitatem ſibi fecit, ſed factam aliunde ſenſit. At certum eſt Auguſtino, homines revera peccare ſæpe ac ſæpius; ergo certiſſimum eſt Auguſtino, Libertatem ab antecedenti Neceſſitate ſupereſſe vel poſt Adami lapſum. Eadem fuſius repetit Sanctus Doctor in Lib. de duabus Animabus Cap. 12. *Peccati reum teneri quemquam, quia non fecit, quod facere non potuit, ſummæ iniquitatis eſt, & inſaniæ. Quamobrem illæ animæ quicquid faciunt, ſi natura, non voluntate faciunt; ideſt, ſi libero & ad faciendum, & ad non faciendum, motu animi carent; ſi denique his abſtinendi ab opere ſuo poteſtas nulla conceditur, peccatum earum tenere non poſſumus, &c.* Vide & eumdem in Lib. de vera Relig. cap. 14. & in Lib. contra Adimantum cap. 27. & in Lib. 2. contra Fauſtum cap. 5. & in aliis locis Librorum de lib. Arb. Quod autem eſt ad bonum faciendum, ne tunc quidem Neceſſitate ferri hominem, ſed quidem ſini libere agere, auctor eſt non uno in loco Auguſtinus. Celeberrima ſunt, quæ ille habet in Lib. de Spiritu & Litera cap. 34. *Miſericordia ejus prævenit nos. Conſentire autem vocationi Dei, vel ab ea diſſentire, propriæ voluntatis eſt.* Iisdem fere verbis de Libertate ad malum perpetrandum pronuntiavit in Pſalm. 91. inquiens: *Non ceſſat Satanas ſuadere malum; ſed nec Deus ceſſat admonere bonum. Satanas autem non cogit invitum. In tua poteſtate eſt conſentire, aut non conſentire.* Alia omitto loca, quibus Sanctus Auguſtinus, Eccleſiæ Catholicæ concors, humanæ voluntati facultatem, & non de nomine tantum, ſed veram ac innatam poteſtatem tribuit reluctandi & reſiſtendi divinæ Gratiæ.

Sed quia loca ſuperius aut deſcripta, aut indicata, quibus *eſſentialem Arbitrii Libertatem* Auguſtinus deprædicat, omnia fere deprompta ſunt e Libris contra Manichæos compoſitis; Phereponus autem contendere poteſt, Auguſtinum hoſtibus mutatis ſententiam quoque mutaſſe: conſulamus & Libros Auguſtini contra Pelagianos, ubi eadem repetit atque confirmat. In Lib. de Natura & Gratia cap. 65. Pelagianis Sancti Hieronymi auctoritate abutentibus ita reſpondet: *Item quod*

ait

Digitized by Google

ait (Pelagius) *a memorato dictum eſſe Presbytero : Liberi Arbitrii nos condidit Deus , nec ad virtutem , nec ad vitia neceſſitate trahimur, alioquin ubi neceſſitas, nec corona eſt; quis non agnoſcat ? quis non toto corde ſuſcipiat ?* Vide & Cap. 64. & 66. & 32. & 43. ejusdem Libri. Ad hæc in Lib. 2. Cap. 3. de Nuptiis & Concupiſc. objicienti Pelagio, eos ſtatim infamari , qui liberum affirment Arbitrium , reſpondet Auguſtinus : *Non itaque , ſicut te atque alios fallens loqueris, ſi quis liberum in hominibus Arbitrium dixerit, Cœleſtianus, & Pelagianus vocatur: iſta quippe Catholica Fides dicit*, &c. Itidem in Lib. de Spiritu & Litera Cap. 33. *Vult autem Deus , omnes homines ſalvos facere , & in agnitionem veritatis venire; non ſic tamen, ut eis adimat liberum Arbitrium, quo vel bene, vel male utentes juſtiſſime judicentur .* Vide & Cap. 34. ejusdem Libri , & Cap. 2. 3. & 15. Libri de Gratia & libero Arb. ubi fortiter prædicat humani Arbitrii Libertatem a Neceſſitate quacumque antecedenti.

Accedamus nunc ad Phereponum , & ab eo petamus, num ſibi videatur eſſentialem homini Libertatem eripere : qui conſentire , aut diſſentire ſive ad bonum ſive ad malum in poteſtate ſemper relinquit humani Arbitrii? qui nos Neceſſitate non trahi fatetur ? qui libero arbitrio bene aut male uti nos agnoſcit; Fatum execratur; liberumque ad faciendum, & non faciendum animis noſtris motum facultatemque tribuit? At inquit Pereponus: Cur Auguſtinus Voluntarium dumtaxat exigit , ut actio mala jure dicatur Peccatum ? Non Voluntarie tantum, ſed & Libere fiant neceſſe eſt , quæ laudem, aut vituperationem mereri debent . Verum Phereponus æquiorem ſe erga Auguſtinum longe præbuiſſet , ſi viam potius intelligendi, atque in bonum ſenſum explicandi Auguſtini, quam carpendi quæſiiſſet ; Sanctus autem Doctor terminis , atque vocabulis , quæ nunc in Sholis obtinent, ſemper non eſt uſus; & Voluntatis , ac Voluntarii nomine facultatem electivam interdum ſignificavit . In Lib. de vera Relig. Cap. 14. quo reſpicit Phereponiana cenſura , inquit Auguſtinus , *uſque adeo peccatum Voluntarium eſſe malum , ut nullo modo ſit Peccatum , ſi non ſit Voluntarium .* Heic nomine *Voluntarii mali* ſignificat Auguſtinus malum, quod a voluntate uti cauſa vera procedit , & conſequenter a libera cauſa atque electione oritur , omnemque antecedentem Neceſſitatem excludit. Indicat id aperte ipſemet Auguſtinus infra ſic ſcribens . *Si non Voluntate male facimus, nemo objurgandus eſt omnino, aut monendus: quibus ſublatis Chriſtiana Lex, & diſciplina omnis Religionis auferatur neceſſe eſt. Voluntate ergo peccatur. Et quoniam peccari non dubium eſt , ne hoc quidem dubitandum video , habere animas liberum voluntatis Arbitrium . Tales enim ſervos ſuos meliores eſſe Deus judicavit , ſi ei ſervirent liberaliter. Quod nullo modo fieri poſſet , ſi non Voluntate , ſed Neceſſitate ſervirent.* Vides heic *liberum Voluntatis Arbitrium* , vides homines Deo , aut peccato ſervire liberaliter ; ergo libera Voluntate, non Neceſſitate . Immo ipſemet Auguſtinus *Neceſſitatem* hanc opportune nominans, eam ab Arbitrio hominum prorſus excluſit . Lib. autem 1. c. 13. Retract. non deſtruit hujusmodi ſententiam, ſed rurſus confirmat. Peccata quippe quæ ipſe tantummodo Peccata appellat , prorſus a Voluntate electiva eſſe dicit ; illa vero quæ Peccata ſimul ſunt, & Pœna peccati, atque ab homine perpetrantur ſuæ cupiditati relicto in pœnam præcedentium criminum , quamquam non Voluntarie facta videantur, ſed quidem ex Neceſſitate, attamen & ipſa Auguſtinus Voluntaria eſſe agnoſcit, hoc eſt a libera Voluntatis electione facta. *Quamvis*, inquit, *& illa quæ non IMMERITO non Voluntaria peccata dicuntur, quia vel a neſcientibus, vel a coactis perpetrantur , non omni modo poſſunt ſine Voluntate committi ; quoniam & ille , qui peccat ignorans, Voluntate utique facit , quod quum faciendum non ſit , putat eſſe faciendum . Et ille, qui concupiſcente adverſus ſpiritum carne, non ea quæ vult facit, concupiſcit quidem nolens : & in eo non facit quod vult. Sed ſi vincitur, concupiſcentiæ conſentit volens , & in eo non facit niſi quod vult, liber ſcilicet juſtitiæ , ſervusque peccati .* Ubi patet , Sanctum Auguſtinum etiam in iis , qui concupiſcentia illecti ac rapti peccant , nullam agnoſcere præcedentem eſſentialem Neceſſitatem, ſed quidem liberam voluntatis inclinationem; ſi enim nollent, non vincerentur , neque peccarent. Et ſane *coactum* pro invito prorſus , ac nullatenus voluntario , neque Sancti Patres, neque Hæretici accipere conſuevetunt, quum de ipſius voluntatis actionibus agebatur; ſed de externis tantum actionibus accepere, in quibus nullæ ſæpe numero poſſunt eſſe partes voluntatis. Tam quippe repugnat, actionem ſive motionem voluntatis, non eſſe voluntariam, quam actionem intellectus non eſſe intellectualem , & facultatis ſentientis non eſſe ſenſitivam. Itaque etiamſi a concupiſcentia cogi ad peccandum videatur homo, attamen & tunc eligit, & tunc libere agit voluntas; ac proinde ex allatis Sancti Auguſtini verbis inferri numquam poteſt, *Voluntarium tantummodo id dici , quod inſidet voluntati , quamvis Liberum non ſit.*

Minus

Minus moroſum ſeſe in Auguſtinum non prodit Phereponus in notis ad Lib. V. Cap. 10. de Civit. Dei, inquiens, *illic, ut & alibi, Voluntarium atque Liberum ab Auguſtino confundi, quæ in omnium hominum ſermone diſtincta ſunt; nam voluntate quidem adſentimur evidenti enuntiationi, ſed non libere; & voluntate ſimul cupimus felicitatem, ſed non libere*. Verum ſi majorem cum Patribus & Scholæ Theologis familiaritatem habuiſſet Phereponus, vel eorum dicta ſincere & candide reminiſci vellet, intelligeret, & in hiſce Voluntatis actionibus, quas non Liberas ipſe Phereponus appellat, multos præter Auguſtinum agnoviſſe Libertatem, hoc eſt Libertatem ab antecedenti quacumque eſſentiali, ſive naturali Neceſſitate, determinatione, aut impreſſione. Hinc dixerunt, Deum libere cognoſcere, atque amare Juſtitiam, Veritatem & ſe ipſum, quamquam indifferentiam ad volendum contrarium ab ipſo excluderent; nimium quippe ſoliciti erant, ne turpe Neceſſitatis, ac Servitutis nomen Deo tribueretur, neve cauſam quampiam admitterent, cui ſubjiceretur Deus; qualem Ethnici in Fato perperam excogitarant. Itidem creatas mentes, quamquam pro ſua conditione ex Dei nutu omnino pendentes, affirmarunt Patrum atque Theologorum nonnulli, vel tum Libertate frui, quum ſeipſas amant, & felices eſſe cupiunt, tametſi non amare ſe ipſas, & felices eſſe nolle non poſſint. Quod idcirco affirmatum ab ipſis eſt, quia nullam præcedentem Neceſſitatem, ac determinationem agnovere, qua ad ſe amandum, ac beatitudinem volendam rapiantur atque compellantur; in eorum enim ſententia dilectio ſui, & gaudii quietiſque volitio, ſunt ipſa Voluntatis facultas, atque ipſi Voluntati aliquid ita eſſent ale, ut ſine ipſo voluntas nec agere, nec eſſe poſſit. Contra alii, inter quos videtur eſſe Sanctus Thomas, Libertatem in memoratis actionibus tum Dei, tum hominum non agnovere: quorum utique loquendi ratio præferenda eſt, tamquam magis conſona ideis atque notionibus communibus, quibus id tantum appellare *Liberum* ſolemus, cui eſt indifferentia, hoc eſt, potentia volendi, & non volendi aliquid. Sed hujuſmodi contentiones ſunt de nominibus potius quam de rebus. Videndum eſt, an Sanctus Auguſtinus in actionibus moralibus hominum viatorum nullam aliam Libertatem ſtatuat, quam quæ Creatori dicitur ineſſe in amando cum ſe ipſum, tum virtutes, aut quæ creatis mentibus in generaliter appetendo bono ab ipſo Auguſtini adſcribitur; immo an eamdem homini viatori ad actiones malas ac bonas, ad quas indifferentiam Phereponus exigit, exigimus & nos, Neceſſitatem tribuat, quam brutis tribuimus. At certum eſt, in eodem Lib. V. Cap. 10. de Civit. Dei Auguſtinum tradere hujuſmodi actiones in poteſtate eſſe humani Arbitrii, hominemque libere & ſine eſſentiali, præcedenti, ſive naturali Neceſſitate ac determinatione, ad eas ferri, ita ut hujuſmodi volitiones voluntati non ineſſent, niſi ipſa voluiſſet, aut vellet. Quod ut pateat, atque ut Janſenianis quoque ſimul reſpondeatur hoc Sancti Auguſtini loco abutentibus, conſiderandum prius eſt, quis ibi ſit Auguſtino ſcopus.

Contra Ciceronem, & Stoicos, in quorum Libris negabatur Deo *Præſcientia futurorum contingentium*, agit Auguſtinus. Verebantur nempe Philoſophi illi, ne ſi divina Præſcientia admitteretur, peſſum iret tota humani Arbitrii Libertas, & Fato invecto, poſitaque ineluctabili Neceſſitate agendi, nullum ſupereſſet laudis aut vituperationis argumentum in hominibus. Eumdem fere timorem ac opinionem ab Orco rurſum excitavit Socinus, eamdemque in illius aſſeclis fervere adhuc intueor, quibus jamdudum alii accenſuere Phereponum noſtrum. Contra Auguſtinus Præſcientiam futurorum ſine magna impietate, & ſine ſacrarum Literarum contemtu, negari non poſſe Deo, oſtendit; inde vero non conſequi ait, ut homini libera eripiatur agendi & non agendi, volendi & non volendi electiva poteſtas. Quamvis enim neceſſe ſit, ut quæ Deus præſcivit ab æterno, in tempore fiant, Deus tamen quum ſimul præſciverit, Voluntates hominum Libere, quodcumque volunt, præviſo tempore operaturas, ſua illa Præſcientia nihil detrahit eſſentiali hominis Libertati. Quum vero dicatur, nec injuria, neceſſum eſſe ut ea, quæ præſcivit Deus, fiant: reſpondet Auguſtinus, Neceſſitate hujuſmodi non adimi hominibus Libertatem Arbitrii, quippe cum Libertate aliquod etiam Neceſſitatis genus conſiſtere poteſt, quod Auguſtinus oſtendit quibuſdam exemplis. Aliud nimirum Neceſſitas eſt, *quæ non eſt in noſtra poteſtate*, hoc eſt, per quam, & propter quam aliquid neceſſario fit, ita ut eligendi poteſtatem nobis eripiat, qualis eſt Neceſſitas mortis. Manifeſtum autem inquit eſſe, non huic Neceſſitati humanas voluntates ſubdi. Aliud eſt Neceſſitas, ſecundum quam neceſſarium ſimpliciter eſt, ut aliquid fiat, eamque minime Libertati officere ſentit Auguſtinus. Refert porro ad poſtremum hoc Neceſſitatis genus, quum dicimus: *Neceſſe eſt, ut Deus ſemper vivat, ac præſciat futura:* quum a nulla antecedenti Neceſſitate eveniat, ſed

Ff quia

Digitized by Google

quia Deus nullius Neceſſitatis ſervus libere ipſe vult, id propterea fiat, Deus autem ſemper ſua voluntate id ſit voliturus: hinc Auguſtinus Liberum ſimul & Neceſſarium appellat. Aliud Neceſſitatis exemplum affert Auguſtinus, quum nempe dicimus: *Neceſſe eſt eſſe, ut quum volumus, libero velimus Arbitrio.* Quandoquidem enim nulla Neceſſaria, inſuperabilis, ac ſecreta vis, nulla cauſa antecedens ad unum impellit, rapit, aut determinat voluntatem noſtram, ſed ipſa voluntas noſtra hoc unum eligit, quum poſſet & alterum eligere, ſi vellet: propterea liberum cognoſcimus in nobis eſſe Arbitrium, etiamſi neceſſe ſit, ut quum volumus, libero velimus Arbitrio. Iſtiusmodi Neceſſitas non eſt cauſa noſtrarum volitionum; ſed potius volitiones ipſæ, quæ aliter eſſe non poſſunt, niſi liberæ ſint, cauſa ſunt iſtius Neceſſitatis. Quare uti impoſſibile eſt, hominem eſſe, & carere eſſentiali facultate ac libertate eligendi, ita impoſſibile eſt, hominem aliter velle, quam libero velit Arbitrio. Neceſſe ergo eſt homini Voluntate libera velle, vel nolle, quia naturalis & inſita eſt hujusmodi facultas; non eſt tamen volendi hoc aut illud ſive nolendi ipſa actio neceſſaria.

Hinc Auguſtinus infert, Præſcientia Dei poſita, Libertatem Arbitrii nequaquam perire; ſiquidem Deus, dum determinate præſcit ac prævidet futura contingentia, ſimul præſcit, homines ad ea ſeſe determinaturos libera electione, & eos aliter præſcire nequit, niſi liberos in eligendo, hoc eſt nulla antecedenti impulſione ſive Neceſſitate præreptos. *Non eſt autem conſequens* (dixerat ille Cap. IX. ejusdem Lib. V. de Civ. Dei), *ut ſi Deo certus eſt omnium ordo cauſarum, ideo nihil ſit in noſtræ voluntatis Arbitrio. Et ipſæ quippe noſtræ Voluntates in cauſarum ordine ſunt, qui certus eſt Deo, ejusque præſcientia continetur, quoniam & humanæ voluntates humanorum operum cauſæ ſunt.* At quia Capit. ſequent. uti vidimus, Sanctus Auguſtinus liberum agnoſcit Deum, liberos etiam agnoſcit homines, quamquam & in illo, & in iſtis quamdam Neceſſitatis ſpeciem fateatur, vide ne paritatem ac ſimilitudinem hujusmodi in omnibus cohærere credas; vide ne eamdem ipſiſſimam, quod eſt ad opera contingentia, Libertatem & Neceſſitatem in hominibus ſuſpicere, ac in Deo eſt ad præſcienda futura, ad vivendum, ad amandum ſe ipſum. Id a mente Auguſtini plane abhorreret, ac certiſſime abhorret. Quamquam Liber appelletur Deus ad amandum exempli cauſa ſe ipſum, quia nulla ei ſuperior Neceſſitas dominatur, quia non cæco modo, non irrationabiliter, ut in brutis accidit, ſed cum clariſſima viſione & conſideratione ſuæ naturæ ac eſſentiæ amat ſe ipſum, & vult ab hoc amore numquam deſiſtere: attamen ea non eſt in hac parte divina Libertas, ut indifferentiam complectatur, poſſitque, ſi velit, contraria amplecti. *Neceſſe eſt enim Deum ſemper vivere, & cuncta præſcire*, ut inquit ibi Auguſtinus, cui addimus, *neceſſe eſt & amare ſe ipſum*, &c. Exemplo omnipotentiæ id percommode ab eodem Auguſtino explicatur: *Sicut nec poteſtas ejus minuitur, quum dicitur mori fallique non poſſe, ſic enim hoc non poteſt, ut potius ſi poſſet, minoris eſſet utique poteſtatis.* At hominum Libertas, ut ut ſimilis prorſus divinæ ſit, hoc eſt, indifferentia careat, in generaliter appetenda felicitate: in actionibus tamen contingentibus, atque ſingularibus, Libertate fruitur indifferente, & minime ad unum determinata, ſemperque velle & non velle in ejus omnino poteſtate eſt. Quod nunc vult, poterat non velle; & velle poterat, quod nunc fugit; neque ab ulla Neceſſitate, quæ præceſſerit liberam electionem unius potius quam alterius, rapta eſt ad unum ita eligendum, ac volendum, ut alterum eligere ac velle non poſſet. Eadem pariter Libertas ac indifferentia in Deo eſt ad facienda extra ſe opera quædam, quæ facere, & non facere pro ſua voluntate poteſt.

Audi Auguſtinum hoc idem aperte de hominibus eodem Cap. ac Lib. teſtantem: *Sunt igitur noſtræ Voluntates; & ipſæ faciunt, quidquid volendo facimus, quod non fieret, ſi nollemus.* Nulla ergo antecedens Neceſſitas humanæ voluntati jugum imponit, ipſamque ſecum rapit; ſed ipſa voluntas proprie, primitus, ſimpliciterque, humanarum actionum cauſa eſt (quamquam ad bonas neceſſaria ſit, ut dicemus, Dei Gratia); adeoque libera eſt, ut potuerit pro ſua innata facultate nolle facere quod fecit, ipſumque nolle facere futurum fuiſſet cauſa, ne illa actio eſſet. Similis ergo eſt Deus hominibus, ad imaginem ſuam creatis, quod tum ille, tum iſti Libere ab Auguſtino dicuntur amare ſe ipſos ac felicitatem, quamvis contrarium amare ac velle non poſſint, & neceſſarium ſit eorum eſſentiæ ita velle. In altero quoque genere Libertatis, quæ vere ac proprie Libertas eſt, ſimiles ſunt, quia neque Deus, neque homines determinati ſunt ad volendum unum potius quam alterum in rebus quibusdam ſingularibus; atque in hoc ultimo non ſolum a coactione, ſed a quocumque *Neceſſitatis* nomine liberi ſunt. At nequaquam eodem pacto liber eſt Deus in generaliter amanda felicitate, virtute, & ſe ipſo, ac eſt homo ad unum potius quam alterum contingens volendum. Nos homines, inquit Auguſtinus, *ſi volumus, eſt; ſi nolumus,*

Digitized by Google

mus, *non eſt*. Quis contra audeat dicere: *Sic Deus amat virtutem*, *ac ſe ipſum*, *ut ſi nollet*, *non amaret*? Hinc Auguſtinus *beatam Neceſſitatem* alibi appellat hoc ipſum in Deo non poſſe non amare ſe ipſum. Hæc autem Neceſſitas amandi ſui ipſius itidem eſt in homine; at nulla homini Neceſſitas eſt ad volenda ſingularia, ſive bona, ſive mala, uti neq: Deo ad volendum extra ſe hoc potius quam illud. Ea vero Neceſſitas, quæ ex Præſcientia quodammodo provenit, ſine libera electione noſtra non fit, ideoque diverſa eſt ſecundum Auguſtinum ab ea neceſſitate, quæ in noſtra poteſtate non eſt. Voluntatem quippe hominum, immo & volitiones quarumcumque ſingularium actionum, liberas, & ad nullam partem determinatas Deus etiam præſcit. Quamobrem rectiſſime Auguſtinus infert, nullo modo nos cogi, *aut retenta Præſcientia Dei*, *tollere voluntatis Arbitrium*; *aut retento voluntatis Arbitrio*, *Deum*, *quod nefas eſt*, *negare præſcium futurorum*. Exigebat ſupra Phereponus, ut Auguſtinus memoratum in his verbis Arbitrium, etiam Liberum dixiſſet, ideſt in utramque partem flexile, ſuſpicionem ingerens, ne forte callide, aut imperite eam vocem reticuerit Auguſtinus, ut nomen Arbitrii retineret, rem autem negaret. At quis facile non intelligat, *Arbitrii* nomine illic ſignificari ipſum Arbitrium liberum, poteſtatem videlicet electivam homini eſſentialem? Nonne ſupra Auguſtinus hanc vocem cum Arbitrio conjunxerat? Plane; inquit enim: *Sicut quum dicimus*, *neceſſe eſſe*, *ut quum volumus*, *Libero velimus Arbitrio*, & *verum procul dubio dicimus*, & *non ideo*, *ipſum liberum Arbitrium Neceſſitati ſubjicimus*, *quæ adimit Libertatem*. Quei ergo ſubdole Auguſtinus omiſerit infra *Liberi* vocem, ut liberum eſſe Arbitrium neget, quum ipſe in ſuperioribus palam edixerit, *neceſſe eſſe*, *ut quum volumus*, *Libero velimus Arbitrio*?

Sed inquit Phereponus, *ſi Ciceronianus aliquis Philoſophus reſpondiſſet Auguſtino* (Præſcientiam futurorum Deo tribuenti), *negaſſet ab Auguſtino retineri Liberum Arbitrium*. Id & ego ſuſpicor Auguſtino repoſiturum fuiſſe Ciceronianum aliquem; & hoc idem velle nunc reponere alienis verbis Phereponum ipſum mihi facile perſuadeo. At reſpondere pro Auguſtino acutus quiſque & ſincerus homo poſſet, Ciceronianum illum (aut ſub Ciceroniani perſona loquentem Phereponum) nimium confidenter accuſare negati liberi Arbitrii Auguſtinum, neque aliunde accuſationem hanc oriri quam aut ab ingenio ſophiſtico, aut a ſolemni incogitantia. Cujus rei argumento ſint alia quædam verba eodem Capit. X. Lib. V. de Civ. Dei, quæ quum Phereponus aut legere noluerit, aut ſatius duxerit omittere, quippe quod ibi Auguſtinus apertiſſime ſtatuit eſſentialem humanæ Libertatis ac indifferentiæ notionem, adferam ego, ut ineptam hominis cenſuram citius intelligas. *Neque ideo*, inquit Auguſtinus, *peccat homo*, *quia Deus illum peccaturum eſſe præſcivit*; *immo ideo non dubitatur ipſum peccare*, *quum peccat*, *quia ille*, *cujus Præſcientia falli non poteſt*, *non fatum*, *non fortunam*, *non aliquid aliud*, *ſed ipſum peccaturum eſſe præſcivit*; *qui ſi nolit*, *utique non peccat*; *ſed ſi peccare noluerit*, *etiam hoc ille præſcivit*. In eamdem ſententiam loquuntur Origenes apud Euſebium Lib. 6. de Præpar. Euang. Gaudentius Brixianus, Anſelmus, & alii. Vis ergo ſcire, quare homo peccet? quia ipſe peccare vult, quum etiam non peccare poſſit, ſi velit. Non ergo peccat, quia Deus peccatum hoc præſcivit; ſed contra Deus præſcivit peccatum, quia libere in illud conſenſura eſt humani Arbitrii Libertas. Cauſa peccati humani Arbitrii Libertas eſt, ſive voluntas, electiva facultate abutens; Peccatum vero hominum cauſa eſt Præſcientiæ divinæ; ideoque non a præcedenti aliqua cauſa, ſive Neceſſitate, homo ad peccandum adigitur, aut determinatur ad unum, ſed ipſe ſeſe libere determinat ad unum, quum & facultate naturali fruatur ſeſe etiam ad alterum determinandi. Neceſſitas autem illa, qua dicimus, neceſſum eſſe malas hominum actiones accidere, ſi Deus illas præſcivit, recte *conſequens*, non *antecedens* appellatur in Scholis. Sed cæcutiat heic omnis oportet, qui cubito uno immenſam Dei naturam dimetiri audet, neque eo cogitationis aciem perducit, ut aliquo modo concipiat, Deum in tempore non eſſe, uti creata omnia ſunt, ſed in eo eſſe tempus; ideoque præteritum, futurumque tempus eſſe divino intellectui, quamquam diverſa ratione, præſentia, ita nimirum poſcente divinæ omnipræſentiæ, ac æternitatis natura. *Deus omnia præſcit*, & *hoc æternitati ejus congruit*, *qui nihil futurum*, *quaſi fiendum*, *nec aliquid præteritum quaſi tranſactum novit*; *ſed omnia fienda*, & *tranſacta immutabili intuitu præſentia proſpicit*: verba ſunt Honorii Auguſtodunenſis in Lib. de Prædeſt. & lib. Arb. A noſtra autem infirmitate oritur imaginati in Deo præteritum ac futurum tempus, unde poſtea nebulæ difficultateſque non leves, occurrunt animis nihil niſi vulgaria & humana meditantibus. Atque ex his etiam confutanda erunt, quæ Phereponus adſert pag. 433. Animadv. ad Lib. 3. c. 3. de lib. Arb. ut infra dicemus.

Phereponus tamen animum non deſpondet, & Auguſtino docente, *non fruſtra eſſe Leges*, *objur-*

objurgationes, *exhortationes &c.* & *præmia*, & *pœnas*, docet, & ipſe, fruſtra hæc eſſe, ubi homines a Coactione tantum, & non etiam a Neceſſitate, liberi ſint. Quæ profecto & nos veriſſima fatemur, Auctoresque Phereponofumus, ut eadem in Gomariſtas, Calvinianosque rigidiores majori etiam voce tonet, ex quorum ſententiis revera conſequitur, fruſtra promulgari leges, injuſtasque eſſe pœnas ac præmia. At quid hæc ad Auguſtinum tam a Calvini opinione heic diſtantem, quam Phereponus alibi a Religione Catholica? Quid rurſus ad Auguſtinum, quæ in ſequenti animadverſione habet Phereponus? De homine dixerat Auguſtinus, ut vidimus: *qui ſi nolit*, *utique non peccat; ſed ſi peccare noluerit*, *etiam hoc ille præſcivit*. At Phereponus: *Certe ſi nolit homo*, *non peccat; ſed oportet ut poſſit velle ac nolle*, *ut ſit peccati capax; oſtendendumq; fuerat contra Ciceronem*, *Deum poſſe præſcire id futurum*, *quod poterit nolle is*, *qui facturus eſt*. Tum quaſi de proſtrati Auguſtini cavillationibus triumphum ducens, ſibi plaudens, in hæc verba deſinit: *Hinc liquere poteſt*, *quantum ſit diſcrimen inter Rhetoricas argutias*, & *Philoſophicas ratiocinationes*. Bone Deus! neque veretur Phereponus, ut ne ſibi inter glorioſos milites ampliſſimus aliquis aſſignetur locus? Quæ pauca ille huc adfert, Philoſophicæ ratiocinationes ſunt: quæ multa Auguſtinus, Rethoricæ argutię.

Quisquis eſt literaria palæſtra aliquantulum exercitatus, continuo intelligat, haſce nebulas, quas rationibus Auguſtini objicit in hoc loco Phereponus, non aliunde venire, quam ex ignoratione aut diſſimulatione Theologicæ eruditionis. Cum Auguſtino conſentiunt Sancti Patres, nobiſesque Theologi, & Philoſophi vel ex ipſis Ethnicis, nedum e recentiorum ſæculorum Scholis, Deum certo prænoſcere futura contingentia. Id Catholici omnes immo & Acatholici ipſi, ſi Socinianos demas, in ſuis Scholis contra Phereponum ejusque magiſtros non ſolum quotidie ac paſſim docent, certiſſimumque eſſe confirmant; ſed ſimul, contra Calvinum, Arbitrii humani Libertatem nequaquam hinc lædi oſtendunt. Nempe Calvinus ac Phereponus in extrema ruunt; Catholica vero Eccleſia medium tenet, non divinam Præſcientiam minus, quam humanam Libertatem in ſacris Literis, atque in Libris Patrum æque deprædicatam deprædicans atque concilians. Cui ergo e noſtris indignationem movere non poſſit, audire Phereponum tum impie detrahentem Deo ſcientiam futurorum contingentium, tum Auguſtino adeo procaciter inſultantem, tamquam triobolari declamatori, quod hanc ſcientiam in Deo, ſimulque liberum inhomine Arbitrium prædicet? Et quibus quæſo tam ſolidis argumentis id facit Phereponus? *Certe*, inquit, *ſi nolit homo*, *non peccat; ſed oportet ut poſſit velle ac nolle*, *ut ſit peccati capax*. Rem plane certam ediſſerit hic Scriptor; ſed belle contigit, ut ante mille & trecentos annos hoc idem noverit Auguſtinus, pluribusque in locis ita ſe ſentire affirmarit. Nonnulla in hanc rem Auguſtini documenta jam produximus. *Oſtendendumque fuerat contra Ciceronem* (pergit dicere Phereponus) *Deum poſſe præſcire id futurum*, *quod poterit nolle is*, *qui facturus eſt*. At hoc idem eſt, quod ſive nolit, ſive non poſſit intelligere Phereponus noſter, oſtendere conatur, & ſatis oſtendit Auguſtinus in eo ipſo Libro de Civ. Dei, & in Lib. 3. c. 3. & 4. de lib. Arb. oſtenduntque tot editis libris, & paſſim, in Catholicorum Scholis Theologi. Iterum ergo Auguſtinum legat hic Cenſor, legat & libros Dialecticorum, atque Theologorum; ediſcetque non impediri per divinam Præſcientiam, quominus homo, qui aliquid mali facturus prævidetur, poſſit etiam nolle facere aliter quam eſt facturus, ſi velit; nam futura quæque contingentia ab æternitate præſentia ſunt Deo, atque ab eo ſciuntur non ſolum fieri, ſed etiam Libere fieri a nobis. Et ſicuti qui currentem videt, minime aſpectu ſuo currentem potius huc quam illuc facit: ita ſi humana licet componere divinis, Deus omnia tempora uno intuitu complectens, omnes hominum volitiones futuras videt ſibi præſentes; neque ipſe eſt, qui ad unum voluntates addicat, ſed ipſæ voluntates ſunt, quæ Liberæ ad alterutrum, ſponte ſeſe ad unam partem determinant, atque in eo ſtatu videntur, ac ſciuntur a Deo. Idem nempe eſt in oculis Dei, videre nunc nos agentes, ac prævidiſſe, uti nos dicere ſolemus; ante decem annorum millia agentes; & ſicuti qui nunc nos agentes intuetur, non facit, ut ſine Libertate agamus; ita Deus prævidens ante decem annorum millia nos acturos, ſive nos nunc agentes, non fecit, nec facit, ut nos libere nunc non agamus, quum ſemper nos prævideri Libere acturos, ſive ut melius dicam, videat nos libere agentes. Cum his vero hactenus dictis egregie cohæret, hominem ſine Dei Gratia ad bonum ſalutariter volendum determinare ſeſe non poſſe, ut infra demonſtrabitur.

CA-

Digitized by Google

C A P U T VIII.

S. Auguſtinus quum deperditum in homine liberum Arbitrium ait, ſolum de Libertate accidentali & conſequente ad bonum faciendum loquitur, neque eſſentialem, ſeu antecedentem Neceſſitatem ad malum homini tribuit, ſed accidentalem & conſequentem. Quid ſint hæ Neceſſitates ac Libertates, oſtenditur. Afferuntur & explicantur varia Auguſtini loca. De Libertate tantum accidentali ad bonum inter Catholicos & Pelagianos lis fuit. Poteſtas, non Libertas operandi boni in hominibus deperdita poſt peccatum Adami. Quæ ſimilitudo intercedat inter hominem factum in bello ſervum, & hominem peccato addictum. Arbitrium tunc liberum ad Bonum, ſi liberetur a Deo. Correptio ac Oratio utiles ac neceſſariæ in ſententia quoque Auguſtini.

SEd ne quid diſſimulemus, intactum hactenus locum reliquimus, ubi Phereponus Auguſtinum tamdem deprehendere ſibi viſus eſt apertum liberi Arbitrii hoſtem. In Enchiridio ad Laur. Cap. 30. ſunt verba Auguſtini: *Libero Arbitrio male utens homo & ſe perdidit, & ipſum*. Et rurſus: *Quum libero peccaretur Arbitrio, victore peccato, amiſſum eſt liberum Arbitrium*. En ergo, (pag. 579. Phereponus inquit) quum Auguſtinus extra controverſiæ æſtum loquitur, non diffitetur quin poſt Adæ peccatum prorſus perierit humani Arbitrii Libertas. Poterat & ille Auguſtinum referre ita loquentem in Lib. de Perfect. Juſt. Cap. 4. *Victa vitio, in quod cecidit, voluntate, caruit Libertate Natura*. Et de Civ. Dei Lib. 14. C. 2. *Arbitrium voluntatis tunc eſt vere liberum, quum vitiis peccatiſque non ſervit. Tale datum eſt a Deo, quod amiſſum proprio vitio, niſi a quo dari potuit, reddi non poteſt*. Vide & Lib. de Corrept. & Gratia C. 12. ut alia loca omittam: Sed quid inde? In his aliiſque ſimilibus locis non Libertatem homini eſſentialem, ſed accidentalem deperiiſſe; non Neceſſitatem antecedentem, ſed conſequentem homini adhæſiſſe peccanti, Auguſtinus ſignificat. Jam duplex hoc Libertatis, ac Neceſſitatis genus ſupra indicavimus; nunc opus eſt ediſſerere melius, quid ſit Libertas accidentalis, quid Neceſſitas conſequens. Utcumque anima noſtra eligendi, hoc eſt volendi, ac non volendi innata poteſtate ita ſit prædita, ut illa privari numquam poſſit, & ne cogi quidem ad unum volendum, ſi nolle perſeveret; attamen iſta Libertas eſſentialis, indifferens, atque expedita ad utrumque, & ad amanda, aut non amanda innumera objecta, ipſius identidem voluntatis vitio, aliqua ex parte, immo ex multis imminui in homine poteſt. Atque ut de moralibus tantum agatur, nunc homo ſe expeditum ac impulſum ſentit ad volendum hoc bonum, ad volendam hanc, aut illam virtutem, nunc impeditum, atque impotentem. Rurſus ſe expeditum & impulſum nunc ſentit ad hæc aut illa prava opera volenda, nunc impotentem atque impeditum. Habitus, & affectiones, & cogitationes animi, ſive pravæ, ſive bonæ, itemque affectiones corporis, & externæ complures cauſæ, ea ſunt, quæ hujuſmodi varias impreſſiones in hominem faciunt, ipſumque, ut ita dicam, rapiunt modo ad amanda, modo ad fugienda opera ſpiritus & carnis.

Homo autem aut juſtitiam amat, aut iniquitatem; atque agit aut ex amore honeſto Dei, aut ex amore pravo mundi: quod quum dicimus, non negamus, quin ſint medii quidam amores, neque laudis atque virtutis, neque vituperationis atque peccati argumenta. Porro quum amamus juſtitiam, ſervi ſumus juſtitiæ, eidemque ſervientes ac obedientes, expedite ac facile volumus, ac facimus, quæ generali huic virtuti congrua ſunt; difficile vero contraria cupimus, atque operamur. Contra quum iniquitatem diligimus, ſervi ſumus iniquitatis; eique mancipati, quæ illa imperat, mira facilitate volumus atque præſtamus; ad contraria vero inertes atque impotentes nos eſſe ſentimus. Servi quippe faciunt, quæ domini præcipiunt. Promtitudinem ergo, vividamque potentiam volendi, & præſtandi, quæcumque congrua ſunt affectui in homine regnanti, libertatem eatenus appellamus, quatenus nihil illum impedit, quin ſectetur & agat deſideria domini ſui;

ſui; aut etiam Libertatem eo reſpectu, quo homo liber eſt & ſolutus a jugo ac imperio alterius oppoſiti affectus. Neceſſitatem vero ac Servitutem viciſſim dicimus impotentiam parendi contrariis affectibus, aut determinationem ad actus convenientes dominanti affectui. Sed tam Libertas, quam Neceſſitas hujusmodi accidentales ſunt atque adventitiæ. Ab ea Libertate eſſentiali, ſine qua eſſe homo non poteſt, altera hæc Libertas differt, quia & homini adeſſe, & abeſſe ab homine poteſt. A Neceſſitate eſſentiali ac antecedente diverſa itidem eſt altera hæc Neceſſitas, ſiquidem & advenire, & recedere poteſt, neque antecedit, ſed conſequitur liberam voluntatis electionem. Quamobrem accidere videmus, ut homo nativam eſſentialemque ſui Arbitrii Libertatem habeat, & tamen liber & expeditus æque non ſit ad duo contraria, ſive oppoſita, ſed neceſſitate quapiam accidentali compellatur ad unum volendum, & ad alterum fugiendum. Quo vero major eſt vis dominantis cupiditatis, & affectus, ſive recti, ſive pravi, eo major etiam libertas, atque neceſſitas accidentalis; ita tamen ut, quæcumque ſint determinationes ad unum, & impedimenta ad alterum, ſit ſemper in poteſtate hominis retinere aut dare aſſenſum ſive honeſtæ ſolicitationi piorum affectuum, ſive turbidis impulſibus iniquæ cupiditatis; hoc enim proprium eſt eſſentialis illius Libertatis, qua ne Deus quidem ſpoliare hominem valet.

Quæ autem diximus, non tam Philoſophiæ melioris conſideratione, quam ipſarum Scripturarum teſtimonio confirmantur. En *libertatem*, en *ſervitutem* ac *neceſſitatem*, adventitias atque accidentales. *Quum ſervi eſſetis peccati, liberi fuiſtis juſtitiæ*. Rom. VI. 20. Et infra v. 22. *Nunc vero liberati a peccato, ſervi autem facti Deo*. Item Jo. VIII. 32. *Veritas liberavit vos*. Et v. 36. *Si ergo vos filius liberaverit, vere liberi eritis*, &c. de potentia autem, aut impotentia, promtitudine aut difficultate agendi vel non agendi, volendi vel non volendi, quam in homine gignit dominans affectus, hæc alia habe; *A fructibus eorum cognoſcetis eos &c. Omnis arbor bona fructus bonos facit; mala autem arbor malos fructus facit. Non poteſt arbor bona malos fructus facere, neque arbor mala bonos fructus facere*. Matth. VII. 16. 17. 18. Item: *Quomodo poteſtis bona loqui, cum ſitis mali?* Item: *Quomodo vos poteſtis credere, qui gloriam ab invicem accipitis, & gloriam, quæ a ſolo Deo eſt, non quæritis?* Item 1. Jo. 3. 9. *Omnis qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit*, &c. Alia omitto documenta ſacrarum Literarum, ubi quid imperii in homine habeat iniquitas & Concupiſcentia mala, & quid roboris alia ex parte Caritas, evidentiſſime conſtat.

Nunc ad Auguſtinum accedamus. Quum ille dicit, *perditum* ac *amiſſum* fuiſſe liberum Arbitrium, nihil aliud ſignificare vult, niſi ad bonum faciendum, & ad volenda ac præſtanda Caritatis officia, periiſſe in homine peccante primævam Libertatem conditionis humanæ. Hoc eſt, hominem, poſtquam ſe peccato addixit, & regnantis concupiſcentiæ jugum ſubiit, promtitudine illa & facultate deſtitutum fuiſſe, qua primus homo pollebat ad amandum incommutabile bonum, divinamque legem implendam, & contra a dominante Cupiditate acriter ferri ad amorem mundi, & ad eligenda opera carnis. Niſi ergo divinus reparator nos liberet ab hujusmodi vinculis, niſi gratia ſua atque inſpiratione Caritatis, tyrannidem peccati, & concupiſcentiæ pravæ, ab homine volente depellat: numquam liber & expeditus homo erit ad virtutem amandam, & adperagenda opera juſtitiæ, uti, & quatenus opus eſt ad æternam ſalutem conſequendam; ſed quidem expeditus erit, & liber ad obſequendum legi peccati, & ad prava opera complenda. Ex Neceſſitate autem iſta accidentali, ſive ex hoc Libertatis adventitiæ defectu, perire in homine eſſentialem naturalemque facultatem liberi Arbitrii, numquam Auguſtinus dixit. Immo eam ſubſiſtere ſemper fatetur. In Lib. de Gratia & libero Arbitrio Cap. 15. *Semper*, inquit, *eſt in nobis voluntas libera*. Ecce *eſſentialem* Arbitrii humani *libertatem*, quam ſola tollit *neceſſitas antecedens*, ab Ethnicis, & a Novatoribus excogitata, ab Auguſtino autem cum execratione negata. Tum pergit: *Sed non ſemper eſt bona. Aut enim a juſtitia libera eſt, quando ſervit peccato, & tunc eſt mala; aut a peccato libera eſt, quando ſervit juſtitiæ, & tunc eſt bona*. Quibus poſtremis verbis deſignat Auguſtinus accidentales illas *libertates*, *ſervitutes*, *neceſſitates*, *potentias*, ac *impotentias*, quæ a pravis rectisve affectibus veniunt, prout quisque affectus malus ſive bonus ad malum bonumve hominem ſibi ſervum inclinat ac rapit. Et profecto quum peccator ope divina, ſeu cæleſti gratia ſe privaverit, & Concupiſcentiæ legibus ac imperio ſeſe addixerit: impedire ipſe non poteſt, quominus potentiam ad ulterius agendum bonum devinctam habeat, ſuaque voluntas ad ſolum malum eligendum ac perficiendum, ſi non abſoluta neceſſitate, certe magno impetu, exinde rapiatur. Fides autem nos docet, non poſſe homines poſt Adæ calamitatem ſuis

viri-

Digitized by Google

viribus exſurgere e peccato, aut implere ſalutariter legem, aut vincere varios tentationum incurſus. Ergo homo peccati ſervus, & in ſe ipſo conſideratus, accidentaliter liber ad electionem boni, & ad virtutis opera non eſt, indigetque Salvatoris Gratia, quæ ipſius voluntatem a ſervitute, atque ab accidentali neceſſitate peccandi liberet, liberamque & expeditam faciat ad amplectendam atque ſervandam virtutem.

Itaque amiſſum ac deperditum in homine liberum Arbitrium, nihil aliud eſt Auguſtino, quam iſta *Libertas*, promtitudo, ac potentia ad bonum, quæ ſita eſt in quodam laudabili, ſed tamen accidentali ſtatu humani Arbitrii, ipſiusque eſſentiam minime deſtruit. De hac autem una Libertate lis fuit inter Auguſtinum atque Pelagium, non autem de *eſſentiali libertate*. Aſſerebat Pelagius, non liberum minus eſſe Arbitrium filiorum Adami ad bonum faciendum, quam eſſet ipſius innocentis Adami; ideoque putabat, tales eſſe humanæ voluntatis vires, expeditamque adeo potentiam hominis ad opera Caritatis, ut ſine adjutorio Dei perficere poſſet juſtitiam, vel ad eam tendendo proficere. Concedebat Auguſtinus, liberum adhuc eſſe hominis Arbitrium, quod eſt ad immunitatem a *neceſſitate antecedenti*; at minime in eo ſtatu eſſe, in quo erat Adami innocentis Arbitrium. Nunc enim captivam eſſe, debilem, infirmam, & peccati jugo attritam voluntatem, & malæ concupiſcentiæ aculeis exagitatam, ideoque adjutorio Dei indigere, atque inſpiratione Caritatis. *Ad non peccandum*, inquit idem Auguſtinus una cum quatuor aliis Epiſcopis in Epiſtola olim XCV. nunc 177. ad Innocentium I. ſcripta, *ideſt ad non male faciendum, quamvis eſſe non dubitetur Arbitrium voluntatis* (eſt ergo in poteſtate voluntatis negare conſenſum tentationi, atque non peccare); *tamen ejus poteſtas non ſufficit, niſi adjuvetur infirmitas*. Audi & ipſum ita loquentem Lib. I. Oper. Imperf. Cap. 47. *Multa ſunt, quæ agunt homines mala, a quibus eis liberum eſt abſtinere: ſed nulli tam liberum eſt, quam illi fuit, qui Deo ſuo, a quo erat conditus rectus, nullo prorſus vitio depravatus adſtabat*. Alia ſunt in eodem Lib. I. quibus apertiſſimum fit, ſenſiſſe Auguſtinum, ſupereſſe adhuc naturalem illam hominum facultatem electivam, quæ neceſſitatis ad unum determinantis eſt inimica; & eſſe peccata, *quæ committuntur non neceſſitate, ſed voluntate, & a quibus liberum eſt abſtinere*. Quod ſi peccandi Neceſſitatem in quibusdam hominibus ille agnoſcit, non alia eſt Auguſtino Neceſſitas hujusmodi, quam conſequens, & accidentalis, & a voluntate libera ſenſim inducta, conſuetudine videlicet peccandi, affectionibusque pravis (libera electione, ac volitione) in animum admiſſis.

Ut ergo regrediamur ad Cap. 30. Enchiridii Auguſtiniani, in quod magno molimine inſurgit Phereponus pag. 560. ſuarum Animadverſionum, jam palam fecimus, quid ſibi velit Auguſtinus, quum inquit: *Libero Arbitrio male utens homo, & ſe perdidit, & ipſum*. Et infra: *Quum libero peccaretur Arbitrio, victore peccato amiſſum eſt & liberum Arbitrium*. Servus peccati voluntarie peccando factus eſt homo; hinc ad bona facienda liber, expeditusque non eſt; ad mala autem victrice cupiditate raptum ſe ſentit. Ab hac ſervitute conſequenti, quæ cum naturali ac eſſentiali libertate voluntatis, ut vidimus, bene conſiſtit, non liberat niſi gratia Dei. Egregie mentem Auguſtini explicat Fulgentius in Reſponſ. ad primam Inquiſit. Ferrandi, ſcribens: *Malos habere liberum Arbitrium, non liberatum: liberari vero per gratiam. Ex quo enim primus homo libero Arbitrio venumdatus eſt ſub peccato, ideo mala cœpit eſſe libertas hominis, quia ipſi libero Arbitrio ablata eſt bonitas voluntatis*. Neque reticere poſſum præclariſſima Richardi Victorini verba, ita ſcribentis Lib. de Erud. Inter. Cap. 30. *Aliud eſt Arbitrii poteſtas, atque aliud eſt Arbitrii libertas. Aliud eſt enim magna poſſe, atque aliud eſt liberum eſſe. Et liber, & infirmus eſſe potes; ſicut e contrario & ſanus, & ſervus eſſe potes &c. Quam multi in definitione liberi Arbitrii errant, quia inter poteſtatem, & libertatem diſtinguere ignorant, vel diſſimulant! Vide tamen quid interſit, quum poteſtatem homo ſæpe amittat; libertatem vero numquam amittere poſſit. Item nemo ad omnia bona accipit poteſtatem, ſed omnis homo ad omnia bona vel mala, accipit libertatem*. Quod Victorino *poteſtas* dicitur, *libertas* Auguſtino dicitur in eo Enchiridii loco. Hanc poteſtatem, ſeu libertatem & expeditam promtitudinem ad operandum bonum, Adamus ſibi conceſſam perdidit peccato ſuo, fecitque ut ea quoque nos careremus. Neque vero ille, neque nos umquam amiſimus inſitam vim electivæ ac liberæ voluntatis, uti neque poteſtatem, ſeu libertatem ad operandum malum. Immo & recuperare licet alteram poteſtatis partem, qua bonum velle & facere ſalutariter poſſumus, ſi liberemur a ſervitute Concupiſcentiæ atque peccati per gratiam divini Servatoris. Hinc Pelagianos putantes, Auguſtinum dicere, ſublatum fuiſſe liberum Arbitrium, quatenus electiva & eſſentialis animæ potentia eſt, ſive facultas, ipſe his excipit verbis Lib. I. contra duas Epiſt. Pelagian. Cap. 2. *Quis* no-

Digitized by Google

noſtrum dicat, quod primi hominis peccato perierit liberum Arbitrium de humano genere? Libertas quidem periit per peccatum, ſed quæ in Paradiſo fuit; habendi plenam cum immortalitate juſtitiam, propter quod natura humana divina indiget gratia &c. Nam liberum Arbitrium uſque adeo in peccatore non periit, ut per illud peccent &c. Liberi ergo a juſtitia non ſunt, niſi Arbitrio voluntatis (hoc eſt, ideo ſolum iniqui ſunt homines, quia tales eſſe libere voluit eorum voluntas); *liberi autem a peccato non fiunt, niſi gratia Salvatoris*. Vide & infra, ubi eodem vocabulo, quo Richardus ſupra, utitur Auguſtinus, Pelagium ita arguens: *Quid eſt, quod iſte libero Arbitrio vult bene vivendi tribuere poteſtatem, quum hæc poteſtas non detur niſi gratia Dei?* &c. Vide & nuper laudatam Epiſtolam 177. olim XCV. ubi *libertatem* quidem, ſed non *poteſtatem* Arbitrii ad non peccandum agnoſcunt Africani Patres. In Enchiridio autem Cap. 30. eamdem plane & unicam ſententiam tradit vir ſanctus ſub aliis verbis.

Proinde ſuperfluum puto ſingillatim confutare Animadverſiones Phereponi in eumdem Enrichidii locum: quando aut ſuppoſito falſo laborant ejus argumenta, dum cenſet, Auguſtinum revera, uti ſomniarunt Calviniani, eſſentialem Arbitrii libertatem ſuſtuliſſe, gratiamque Dei talem deprædicaſſe, cui reſiſtere amplius hominum non poſſit Arbitrium; aut Pelagianis opinionibus undique ſcatens ille, ſervitutem e peccato contractam viribus humani Arbitrii; & ſine gratuito ac interno Dei adjutorio, vinci poſſe arbitratur, & nullam agnoſcit Gratiam Dei, quæ intime in voluntates hominum operetur; aliaque ejuſmodi dogmata placida cum ſecuritate venditat, quaſi non jam millies confutata fuerint in Catholicorum ſcholis. Hoc unum prætermittere nolo, videlicet a Pherepono comparationem quamdam inſtitui, opponique ſententiæ Auguſtini, ſed ita ut homo ille videatur & heic ignoraſſe germana Scripturarum dogmata & humanæ naturæ miſeriam. *Ut nemo fit* (ſunt ejus verba, pag. 580.) *in bello ſervus, niſi invitus, & quam primum libertatem recuperare poteſt, occaſionem avide arripit: ſic quoque hominem, qui ſe a peccato victum animadvertit, ejuſque ſervitutis incommoda ſentit, ſi quis eum melius doceat, peccato libenter valedicere.* Addit infra: *Vicit quidem peccatum, ejuſque ſervi facti ſunt homines, quia ei parere voluerunt; ſed nihil vetat ut nolint ei obſequi, præter conſuetudinem, quæ paulatim vinci poteſt: ut liquet ex eo, quod Deus omnes homines ad pœnitentiam vocet.* Vide quæſo, quam belle adduletur Pelagianus hic Cenſor miſeræ conditioni peccantium. Nemo fit, niſi invitus, ſervus peccati, occaſionemque recuperandæ libertatis avide arripit, & peccato libenter valedicit, ubi quis eum melius doceat. Quis in hominum cœtu diu verſatus eſt, quis Ethnicorum ſapientum vitam & dogmata intellexit, quis populos adhuc a Chriſto, atque a Catholica Religione alienos novit, immo ſe ipſum novit, ceteroſque æquales ſuos: & Phereponum non rideat, aut doleat talia pronuntiantem? Peccant homines, neque peccant inviti; immo libere ac libenter in iniquitate volutantur, & ab incredulitate atque a tenebris emergere nequaquam volunt, nequaquam ſolent, quamvis tanto exhortationum ſtrepitu, tanta prædicatione ſanctiſſimi Euangelii incitentur ad amplectendam Chriſti fidem, & ad ejurandam familiaritatem peccati. Nonne agnoſcis mancipia peccati, & ſervos erroris, quos unum delectat Domini ſui imperium, quos liberare nequit ſuis viribus nimium fractis miſera & cæca voluntas? Aut nolunt converti ad verum & bonum; aut ſi volunt, *ineptiſſime volunt.*

Illud certiſſimum, poſſe eos converti, dum vivunt; nam libero Arbitrio quiſque fruitur, & neminem ad peccatum rapit antecedens aliqua atque ineluctabilis neceſſitas. At æque certum eſt, eos numquam ſuæ naturæ ſuique arbitrii viribus reipſa a peccato exſurgere, & veram fidem amplecti, & amare fontem omnis boni. Neceſſaria eſt illius gratia atque adjutorium, qui jam edixit: *Sine me nihil poteſtis facere. Et nemo poteſt ad me venire, niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum*, Jo. 6. Et, *Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos*, &c. Jo. 15. Deus autem, *cujus vult miſeretur; & quem vult indurat*. Et *Non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei*, Rom. 9. ut innumera alia tum ſacrarum Literarum, tum ſanctorum Patrum loca prætermittam, quorum una vox eſt, non induſtria ac vigore voluntatis noſtræ bonos & ſalvos homines fieri, ſed gratuita miſericordia, & forti adjutorio Dei, cui nos libere conſentimus. Homini ergo peccatori, ut vincat peccati conſuetudinem, & a peccato liberetur, non eſt ſufficiens virtus & vis arbitrii voluntatiſque propriæ; ſed ex divino auxilio ſufficientia noſtra procedit. Deus vero, etſi omnibus pro loco & tempore talibus auxiliis adſit, ut ſi quis recte iis velit uti, poſſit & peccata vitare, & ad ſalutem pervenire; non omnibus tamen validiſſima illa impertitur auxilia, quibus non ineluctabiliter,

Digitized by Google

ter, ſed certiſſime, ſalvantur quicumque ſalvantur. Quamobrem ſi haberi impius aſſentator humanæ naturæ non vult Phereponus, agnoſcat in ſua comparatione neceſſariam opem divinæ gratiæ, aut a comparationibus abſtineat, quæ rei propoſitæ minime reſpondent. Ille tamen pergit Lectoribus credulis imponere, hæc alia ſcribendo eadem pag. 560. *Ex locutione tralaticia, qualis eſt ſervire peccato, non ita ratiocinandum, quaſi ut captivus amiſit libertatem corporis, quam recuperare nequit, dum vinctus eſt: ſic qui ſervus eſt peccati, numquam ejus dominationem excutere poteſt. Neque enim hominem captivum, catenisque vinctum, & carcere clauſum hortatur quiſquam, ut excuſſis catenis carcere exeat, & niſi faciat indignatur; quia omnes norunt, non eſſe hoc in ejus poteſtate.* Utique dominationem peccati excutere homo poteſt, ſed non ſolo conatu ſuo, neque ſuis viribus id faciet (viribus quippe ad bonum ſe exuit ſemel, libere & voluntarie peccando), ſed quidem id faciet viribus divinæ gratiæ, quam Deus ſufficientem omnibus præbet. Externis ergo, internisque gratiæ ſuæ vocibus vel unumquemque peccatorem Deus, etſi non momentis omnibus, nec influxu pari, identidem a peccato revocat, hortaturque ad bonum, & auxiliatur, ut velit bonum. Quod quis pareat: divino muneri, non ſuis viribus aut merito homines tribuant; quod alii reſiſtant, eorum pertinaci voluntati in amanda iniquitate ac errore adſcribendum eſt. Audi Apoſtolum ita ſcribentem 2. ad Tim. II. 25. 26. *Cum modeſtia corripientem eos, qui reſiſtunt veritati, ne quando Deus det illis pœnitentiam ad cognoſcendam veritatem; & reſipiſcant a Diaboli laqueis, a quo captivi tenentur ad ipſius voluntatem.* Plurimum autem ab homine captivo, catenisque vincto, & carcere incluſo, quem ad exeundum horteris, differt homo, catenis peccati illigatus, quem horteris ad virtutem; nam ille quamquam exire de carcere velit, non poteſt, quippe corpus illius aliena voluntate adhuc detinetur, invitusque propterea ſervire ſervitutem, & carcerem non deſerere cogitur. Habet velle, non habet poſſe. Peccatorem vero, quominus exeat ac liberetur, nihil aliud impedit (poſita Gratia Dei) niſi ſua ipſius voluntas. Ut morales iſtæ catenæ cadant, huic ſufficit, ut velit; ſed miſer neglecta voce, repulſoque auxilio Dei, perſtare vult inter catenas peccati, quarum delectatione tenetur, & quas odiſſe neſcit. Jure ergo indignari Deus captivo huic poteſt, jure *Ira Dei manet ſuper ipſum*, quod is volentem liberare contemnat, quod oblatum auxilium reſpuat, & ideo ſolum in peccato perſeveret, quod peccatum amare pertinaciter velit, nolitque diligere bonum. Neque juſtitiæ deeſt ipſemet Deus, ſi non omnibus momentis ſolicitat, neque unicuique gratiam illam impertitur efficacem, quæ cor hominis, intacta libertate Arbitrii, ſuaviſſime ad amorem boni certo convertit; nam homini, qui ſe libere ac ſponte ſervum fecit, & in carcerem ſe concluſit, injuriam non facit legitimus Dominus, ſi non omnem experitur artem, ut e carcere ac ſervitute eripiat. Dic ergo, peccatores ad inſtar hominis illius eſſe, qui legitimo domino libere ac ſponte poſthabito, ſe alteri addicit, atque ab ejus latere, ab hujus ædibus ac hortis divertere amplius neſcit. Eum quidem prior Dominus miſericordia tactus officii debiti ſæpe monet, ſæpe minis, ac precibus, & ope oblata ad reditum urget, ac manum præbet, ſæpe etiam & pericula & exitus ad fugam digito oſtendit; & ut ſe placidiſſimum ac optimum dominum deprædicat & confirmat, ita & alterum ſæviſſimum ac fallaciſſimum tyrannum prodit. Verum homo infelix numquam de propoſito dimoveri ſe patitur, & aut aures avertit, aut hortanti fidem non habet, aut etiam contemtum & contumelias iterum ingerit; & quum recipere ſe poſſit ad priorem dominum, alterius tamen delectatione, ac amore dulciſſimæ catenæ tantum tenetur, ut ſuum tyrannum nolit omnino deſerere. Nonne homini ita agenti jure iraſcaris? Nunc pone, eſſe priori domino artes alias, quibus certiſſime, minimeque fallaci ſucceſſu, & adhuc tamen ſine violentia, perducere ad ſe rurſus queat fugitivum ſervum; his autem artibus ipſum uti ad hunc potius, quam illum ſervum ſibi recuperandum: nonne vides, & miſericordiam ejus in hunc eſſe laudandam, & nihilominus de illius juſtitia conqueri alterum non poſſe, quod tam efficaci brachio, artibusque adeo certis, a carcere ac ſervitute ipſum prior dominus revocare noluerit? Ex his intellige (quantum tamen comparatio ferre poteſt) œconomiam, æquitatem, & clementiam Dei in diſtributione munerum, cæleſtisque ſuæ gratiæ, ſine qua nihil ad bonum valet liberum Arbitrium, & qua cum omnia poteſt.

Atque his animadverſis, liquebit etiam, quid Pherepono reſpondendum ſit, in Librum de Corrept. & Gratia inſurgenti pag. 618. Animadverſ. Fruſtra ibi contendit novus Pelagii Hyperaſpiſtes, liberum Arbitrium ab Auguſtino auferri, eo quod hic inquiat Cap. 1. *In bono liber eſſe nullus poteſt, niſi fuerit liberatus*, &c. Arbitrii *libertatem*, ut millies diximus, retinet Peccator; ſed non retinet vires ad bonum volendum,

Digitized by Google

atque faciendum. Pelagianus noſter vellet in homine peccatore indifferentiam primi hominis, & easdem ad operandum bonum & malum vires. At nos expediti fortesque ſumus ad iniquitatis opera; infirmi & devincti ad opera juſtitiæ: quam infirmitatem, catenam, atque ſervitutem maxime peccato ſervientes in ſemetipſis ſentiunt. Potentiam ergo remotam, atque imperfectas vires habemus ad opera pietatis, non autem proximam atque perfectam; neque habituri ſumus, niſi nos liberaverit Deus, ſine quo nihil boni facere umquam poſſumus. Quare Auguſtinus Lib. 1. Cap. 22. Retract. ajebat: *In poteſtate hominis eſt, mutare in melius voluntatem; ſed ea poteſtas nulla eſt, niſi detur a Deo, de quo dictum eſt: Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri*, &c. Ac propterea in eodem Cap. 1. Lib. de Corrept. & Gratia idem Auguſtinus *confitendum eſſe* ait, *nos liberum Arbitrium & ad malum & ad bonum faciendum habere*, quia nulla nos præcedens neceſſitas ante electionem noſtram rapere poteſt ad bonum aut ad malum. *In bono autem liber* (hoc eſt, expeditus, robuſtus, & ſolutus) *eſſe nullus poteſt, niſi fuerit liberatus ab eo, qui dixit: Si vos Filius liberaverit, tunc vere liberi eritis. Voluntas* enim, ut in Epiſt. olim 89. nunc 157. Cap. 2. inquit idem Auguſtinus, *tanto liberior, quanto ſanior; & tanto ſanior, quanto divinæ miſericordiæ gratiæque ſubjectior*. Ceterum neſcio quid ſibi velit Phereponus adjiciens, quaſi hæc ſit Auguſtini ſententia, homines *ante regenerationem nihil niſi mala facere, bona nulla poſſe; ſed facere mala volentes, & bona omittere nolentes*. Neque neceſſitate adacti, neque coacti homines ante Baptiſmum aut mala faciunt, aut bona omittunt; immo & bona quædam in genere morum facere tunc poſſunt cum generali adjutorio Dei, quamquam non *ut oportet* ea faciant, neque ad ſupranaturalem felicitatem conducere ea poſſint ſine ſpeciali gratia Dei.

Reliqua vero, quæ contra eumdem Librum de Corrept. & Gratia differit idem Phereponus, aut ex iis opinionibus procedunt, quarum falſo Auguſtinum facit auctorem, aut ex impiis iis opinionibus, quas antea ipſe Phereponus adoptavit, Arminium ſecutus, ſive Socinum. Negat enim Deo ſcientiam futurorum contingentium, negat gratuitam atque infallibilem prædeſtinationem electorum. Præterea negat in homine neceſſitatem gratiæ ad bonum, ſed ejus utilitatem tantum probat; negat originale peccatum; liberi autem Arbitrii vulnera infirmitatemque poſt Adamum non agnoſcit pro merito. Ad hæc Auguſtino affingit non ſolum ineluctabilis atque neceſſitantis gratiæ neceſſitatem, ſed etiam ſublati prorſus liberi Arbitrii enormem ſententiam. Quid facias homini ſine ullis frenis per divina Scripturarum myſteria & documenta excurrenti? Equidem meum non eſt, nec erit in tam anguſto campo oſtendere, quantum a mente divinarum Literarum aberret Phereponus in ſuis hiſce opinionibus. Id jam præſtitere contra alios Phereponos innumeri Scriptores. Quod ſi Catholicorum dogmata nituntur heic auctoritate divinæ Scripturæ, atque antiquiſſima Traditione: diſcendum illi fuerat, intellectum captivare in obſequium revelantis Dei, & argutiis temperare, & difficultates comprimere, quas humani ingenii aut temeritas, aut infirmitas excitare ſolent adverſus exploratam Chriſti atque Apoſtolorum doctrinam, intellectu interdum difficilem. Accedit, quod in ſententia quoque Auguſtini (ſi eam Catholicis oculis legas, & Catholica interpretatione exponas) utilis eſt correptio, utiles ac neceſſariæ ad Deum ſunt preces: idque ex ipſo Libro de Corrept. & Gratia patere poteſt. De nullius enim ſalute deſperare umquam debemus, donec in iſta vita fuerit; & quum libere nunc fiant, quæcumque ad æternam ſalutem aut perditionem fiunt, neque aliter a Deo iſta præſciantur, quam libere facienda homini: hinc orationi, quam Deus miſericors plerumque exaudit, & correptioni ſua utilitas eſt, atque etiam neceſſitas. Quamquam vero correptionis & orationis fructum ſanctus Auguſtinus ſentiat eſſe tribuendum Dei gratiæ, attamen non negat ille, quin hominibus Deus tantam gratiam ſuppeditet identidem, qua proxime poſſint, ſi velint, divina miſericordia vires præſtante, proficere ex correptione, & oratione ad Deum fuſa. Totus ille eſt in oſtendendo, nos de noſtro gloriari non poſſe, ſed gloriari in Domino debere. Beneficientiam Dei in omnes non negat ille. Catholica autem Eccleſia apertiſſime deprædicat, veram ac ſufficientem gratiam nulli a Deo negatam, ita ut ideo tantum in ſe beneficii divini fructum non experiantur, qui perduntur, niſi quia Deo vocanti atque auxilianti reſtiterunt, atque reſiſtunt, cauſamque in ſe habeant, cur potentiori voce ac impulſu eos non excitet ac liberet Deus, & cur de ſe tantum conqueri deinde debeant, quod ſalutiferæ vocationi, & correptioni minime obtemperarint.

Ceterum illo argumento, quod anxios habet non rudes tantum homines, ſed ipſos interdum doctiſſimos & acutiſſimos viros, utitur etiam Phereponus in Auguſtinum, dum contendit pag. 618. ex iſtius ſententia conſequi,

Digitized by Google

qui, de futuris orandum non eſſe; *Nam*, inquit, *Dei decreta erga electos executioni mandabuntur, ſive ores, ſive taceas. Erga reprobos nihil fiet orationibus tuis. Ergo deſine fata Dei flecti ſperare precando*. Iterum dicimus, & Pherepono denuntiamus, hallucinari ipſum, quod æternam hominum aut prædeſtinationem aut reprobationem ſibi fingat, ab Auguſtino & Catholicis omnibus ita ſuſtineri, ut aut ad efformandum, aut ad complendum divinum decretum nihil rei habeat humana Voluntas. At dogma apud Auguſtinum eſt, ſine libera hominis Voluntate, quæ peccatum ante eligat, ac prævideatur eligere, neminem a Deo reprobari. Rurſus etſi ſine nobis, & ex mera ſua miſericordia, non autem ex meritis noſtris, nos prædeſtinarit Deus, attamen ſine conſenſu noſtræ Voluntatis, atque adeo ipſa repugnante, compleri divinum illud decretum nequit. Voluntates ergo noſtræ, licet in tempore poſitæ, in œconomia tamen æterni conſilii locum habent, ſive mavis dicere, habuerunt. Et præſentia Deo jam ab æterno fuerunt, ac ſunt, quæ Voluntas noſtra identidem facit, & factura eſt. Ergo non fruſtra orationes inſtituuntur in Eccleſia de futuris. Electorum Voluntas, dum in via eſt, poteſt velle malum, & quandoque etiam vult, quamquam in fine invincibiliter, & libera electione, bonum ſit amplexura. Reproborum rurſus Voluntates bonum velle ſemper poſſunt, dum in corpore verſantur, & quandoque etiam eligunt, quamquam uſque in finem culpa ſua non ſint in bono perſeveraturæ. Divina autem Scientia ab æterno prævidens, ac divina Voluntas ab æterno volens, aut permittens, contingentiam ac libertatem in tempore non adimunt animis ratione utentibus. Orationibus ergo, & correptionibus noſtris fit, ut æternum Dei decretum, atque præſcientia ſuum conſequatur complementum, dum & electi ad bonum illud incitantur, quod eis per adjutorium ſuæ Gratiæ deſtinavit Deus, & quod ſine concurſu libero voluntatis eorum perfici non poteſt; & reprobi nihil inde proficientes, habent quod ſuæ pertinaciſſimæ voluntati exprobrare poſſint, quæ contemtis correptionibus & adhortationibus, in nequitiam libere ferri voluit, & a nequitia exſurgere libere noluit.

Audi Sanctum Thomam 2. 2. Quæſt. 83. Art. 2. Poſtquam dixit, *ita inducendam eſſe Orationis utilitatem, ut neque rebus humanis divinæ Providentiæ ſubjectis Neceſſitatem imponamus, neque etiam divinam diſpoſitionem mutabilem æſtimemus*, hæc alia ſubdit: *Conſiderandum eſt, quod ex divina Providentia non ſolum diſponitur, qui effectus fiant, ſed etiam ex quibus cauſis, & quo ordine proveniant. Inter alias autem cauſas ſunt etiam quorumdam cauſæ actus humani: unde oportet, homines agere aliqua, non ut per ſuos actus divinam diſpoſitionem immutent, ſed ut per actus ſuos impleant quoſdam effectus ſecundum ordinem a Deo diſpoſitum*, &c. Quamquam vero neque Orationes, neque correptiones ex inſcrutabili, ſed juſto Dei conſilio, profuturæ ſint reprobis, ita ut cum perſeverantiæ dono e vivis decedant; attamen Eccleſia Dei non deſinit orare pro omnibus, & unumquemque ad Orationem ſolicitat, obtemperans Chriſti præceptis. Nequaquam enim noti ſunt, quos Deus ſecundum propoſitum vocavit, & quos ſecundum juſtitiam damnandos præſcivit. Propterea inquit Sanctus Auguſtinus in eodem Lib. de Corrept. & Gratia Cap. 15. *Ad nos, qui neſcimus, quiſnam ſit filius pacis, aut non ſit, pertinet nullum exceptum facere, nullumque diſcernere; ſed velle omnes ſalvos fieri, quibus prædicamus hanc pacem*. Idem vero Auguſtinus in eodem Libro agnoſcit, Voluntatem noſtram, dum incitatur per correptiones & adhortationes, libere poſſe recedere ab iniquitate, & iniquitatem fugere, & orandum ei eſſe Deum, ut facultatem viresque bene agendi in tempore conferat., atque illud impleat, quod ipſe ab æterno jam ſtatuit atque præſcivit. Noſtrum quippe operari in tempore, etſi ab æterno, ſemperque, præſens Deo fuerit, attamen non deſiit eſſe (quod eſt ad nos) aliquid futurum, & libere a liberis hominibus faciendum. Neque Deus, niſi voluntatis noſtræ conſenſus accederet, nos bene acturos prævidere potuit, quamquam nos Gratia ſua præcurrente, & noſtra Voluntate libero aſſenſu conſentiente, bene ſimus acturi, & ipſe facturus ſit, ut nos libere conſentiamus Gratiæ ſuæ. Sed nos Deum metimur (ut hoc iterum commemorem) humanis ideis, & ejus æternitatem, atque æternam præſcientiam concipimus, tamquam cognitionem, quæ per infinitos annos operationem noſtram præceſſerit, quum tamen in Dei preſentia æternitas unum ſit punctum omnia complectens, quæ nobis triplici ſub idea apparent, nunc præterita, nunc præſentia, & nunc futura. Vide Auguſtinum Lib. 2. Quæſt. ad Simplicianum, ubi non *præſcientiam futurorum*, ſed *ſcientiam* in Deo ponit, quamquam reſpectu ad nos habito rerum futurarum cognitio *Præſcientia* in Deo ſoleat appellari. Quamobrem & bonum ſemper nobis agendum eſt, & improbitas evitanda, & fideliter Deo ſerviendum, & ſpes collocanda in immenſa illius Miſericor-

ricordia ac Bonitate, neque nimis anxie investiganda eſt profunda illa Prædeſtinationis abyſſus, quæ Apoſtolo ipſi incomprehenſibilis videbatur. Neque enim minus certum eſt, Prædeſtinationem noſtram non e prævisis meritis noſtris, ſed ex miſericordia Dei, atque cooperatione noſtra, & reprobationem contra e ſola præcognita iniquitate noſtra, ab æterno fuiſſe in mente Dei: quam certum eſt Voluntatem noſtram in tempore poſitam nulla eſſentiali Neceſſitate prævia ferri in bonum, aut in malum; & contingenter operari, ſive bonum, Deo adjuvante, ſive malum Concupiſcentia vincente; & nos, dum adulti rationis uſum habeamus, non poſſe aut damnari ſine libera electione mali, aut ſalvari ſine libera electione boni, ad quam prævia & cooperans gratia Dei neceſſaria eſt.

CAPUT IX.

Sententia de deſcenſu Chriſti ad Inferos ad Fidem ſpectans a Pherepono improbata. Quid heic certo credendum, quid ſit dubium. Pſalmi XV. locus a Sancto Petro laudatus Catholicorum ſententiam probat. Phereponus eum Pſalmi locum abſone interpretatus. Davidis verba ad unum Chriſtum referenda. Vox Hebraica Scehol *Inferos etiam, & loca animarum poſt corporis mortem ſignificat. Talem ejus eſſe ſenſum in Pſalmo laudato vox Græca* Hades *a Sancto Luca adhibita evincit. Alia argumenta in hanc rem. Sententia Hebræorum de Infernis animarum ſedibus, &* Scehol, *eodem ſenſu ab Interprete Syriaco uſurpata.*

AD alia nunc tranſeamus. Dixerat Auguſtinus in Epiſt. 164. alias 99. *Dominum carne mortificatum veniſſe in Infernum*, idque evicerat verbis Pſalmi XV. 10. & Petri in Actibus Apoſtolorum. *Quis ergo*, tum ſubdit, *niſi infidelis, negaverit fuiſſe apud Inferos Chriſtum?* Ad hæc Phereponus: *Vel hinc intelligere licet, quam periculoſum ſit, Scripturam velle interpretari, ſi neceſſariis ſubſidiis deſtitutus ſis; primum enim in ea invenitur, quod non eſt, deinde acerbe damnantur, qui ea melius intelligunt*. Tamdem Auguſtinum carpit, quod exiſtimarit, Chriſti Animam in locum ſuppliciorum deſcendiſſe, dum corpus ejus in ſepulcro jaceret, ſimulque illos impietatis arguerit, qui aliter ſentirent. Eadem repetit Phereponus ad Epiſtolam 187 olim 57. In notis vero ad Cap. V. §. 2. Lib. de Fide & Symbolo ait, a Symbolo Eccleſiæ Africanæ, ut & a Romano, aliisque abſuiſſe caput *de deſcenſu ad Inferos, quod tamen poſtea temere conjunctum eſt*. Non uni ergo Auguſtino infenſus eſt hac de cauſa Phereponus, quod ille Inferos in Pſalmo, & Actuum loco, memoratos acceperit pro loco, in quo animæ damnatorum hominum pœnas luunt, ſed reliquis fere Patribus iraſcitur & Scriptoribus Eccleſiaſticis, immo univerſæ Catholicæ Eccleſiæ, quæ credit, & in Symbolo a tot ſæculis profitetur deſcenſum Chriſti ad Inferos. Ego quam breviſſime potero Eccleſiam Catholicam potius, quam Auguſtinum, a confidenti cenſura Phereponi vindicare conabor.

Primo igitur ſtatuendum eſt, id tantummodo inter Catholicos conſtare ac ratum eſſe, videlicet Chriſtum poſt mortem deſcendiſſe ad Inferos, & nomine *Inferorum* ſignificata diverſa quædam loca, quo omnes hominum vita functorum Animæ e corpore ſolutæ olim deferebantur pro variis meritis. Suus erat locus juſtis, Chriſti adventum & reſurrectionem expectantibus. Elyſios Campos ſimilem locum Ethnici appellabant. Suus improbis, qui & adhuc durat, atque æternum durabit. Orcus, Tartarus, aliaque nomina ei tribuebantur ab eiſdem Ethnicis. Ad priorem ſuperioremque Infernum, in quo Patrum atque Juſtorum Animæ detinebantur, ſententia communis eſt, Animam Chriſti ſe contuliſſe. Utrum etiam ad inferiorem Infernum, ſeu ad impiorum loca penetrarit, & ad reliqua Inferorum ergaſtula, quidve ibi egerit, non æque patet, & magna inter ipſos Sanctos Patres, nedum inter Theologos recentiores, diſſenſio occurrit. Quod igitur ad Auguſtinum attinet, ille ſententiam Eccleſiæ de Chriſti deſcenſu ad Inferos ſectatus fuit, certamque

que habuit, & a ſolis infidelibus negari poſſe ait. In reliquis de Chriſti deſcenſu ad Inferos, negandum non eſt, quin diu fluctuarit mens Auguſtini. At non omnia, quæ ad hunc Symboli Articulum referuntur, ad ipſam Fidem ſpectant. Phereponus cenſere videtur, Inferos ab ipſo accipi pro loco dumtaxat damnatorum. Verum agnovit etiam vir ſanctus, inter Inferos ſinum Abrahæ, quo piorum animæ ante Chriſtum e corporeis nexibus expeditæ migrabant. Inquit enim Lib. XX. Cap. 15. de Civ. Dei. *Non abſurde credi videtur, antiquos etiam Sanctos, qui venturi Chriſti tenuerunt fidem, locis quidem a tormentis impiorum remotiſſimis, ſed apud Inferos fuiſſe, donec eos inde ſanguis Chriſti, & ad ea loca deſcenſus erueret.* In enarratione etiam in Pſalmum 85. idem Auguſtinus *duo Inferna* ſtatuit, *quorum in uno quieverunt Animæ juſtorum, in altero torquentur Animæ impiorum.*

Itaque oſtendendum reſtat, revera Chriſtum ad aliquos *Inferos* deſcendiſſe, quod ab Eccleſia Catholica non minus, quam ab Auguſtino, tamquam certiſſimum affirmatur, a Pherepono autem tamquam falſum negatur. In Actibus Apoſtolorum Cap. 2. v. 24. Petrus exponit Chriſti reſurrectionem, eamque a Davide prædictam inquit iis Pſalmi XV. verbis: *Quoniam non derelinques animam meam in Inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem.* His potiſſimum verbis innititur Eccleſiæ fides, dum Chriſtum ad Inferos deſcendiſſe, atque inde etiam ſurrexiſſe tradit. Phereponus vero aliter locum illius Pſalmi interpretatur, & pro *Inferno* contendit *Sepulcrum* eſſe intelligendum: ita enim ſignificat apud Hebræos vocabulum שאול *Scebol*, quo uſus eſt eo in loco David. Habet ille in hac ſententia concordes, immo Magiſtros, nonnullos e Novatoribus, quorum eruditio jam eo pervenit, ut pleraque Chriſtianæ Eccleſiæ dogmata, licet antiquiſſima Traditione Patrum jamdiu ſacrata, arrodat, in dubium revocet, & levibus de cauſis explodat. *Ante omnia*, inquit Phereponus, *ſtatuendum eſt, Petrum non quæſiviſſe in loco Pſalmi id quod minime eſt; ideoque ex loco Pſaltæ intelligendus Petrus, æque ac Pſaltes ex ſermone Petri; nec ullus eſt inter eos diſſenſus, quamvis cum Auguſtino nullo modo ſentiant.* Conditionem accipimus, quam exhibet Phereponus; nihil enim apud nos certius eſt, quam Sanctum Petrum a Pſalte diſſentire non potuiſſe, ipſumque ab omni errore immunem fuiſſe in Pſalmi loco interpretando. Sed uti certum eſt, nullum inter Davidem, ſeu Pſalten, & Petrum eſſe diſſenſum, ita quoque exploratum habemus, mentem Petri ac Davidis perſpectiſſimam divinitus eſſe debuiſſe Actuum Scriptori Lucæ, adeo ut ne iſte quidem falli in ea enarratione potuerit. Videamus igitur, quid David, quid Petrus, quid Lucas habeant. Verba Pſaltæ in Hebraico Codice ita ſe habere ſcribit Phereponus. *Non relinques animam meam ſepulcro* (לשאול) *nec patieris ſanctum tuum videre corruptionem.* Nunc notionem hujus vocabuli Hebraici diſſimulemus, audituri prius, quid hæc omnia Pherepono docente ſignificent. *Liquet*, ait ille dictatoria voce, *hoc velle Pſalten, ſenſu tralatitio, Deum non paſſurum ut occideretur, nam* relinquere ſepulcro, *aut* pati videre corruptionem, *eſt ſinere vulneratum quempiam, aut male affectum mori. Hæc tamen verba, ſenſu proprio, melius in Chriſtum quadrant, quem Deus paſſus non eſt in ſepulcro diu jacere, neque in eo corrumpi.*

Male Phereponum non habeat, ſi dicamus, non ſolum ipſum & Petro Apoſtolo doctiorem, & Judæis ipſis Petri auditoribus perſpicaciorem velle videri: ſed etiam velle nobis exhibere Petrum Linguæ Hebraicæ non ſatis peritum, & Judæis imponentem, & ipſos Judæos tam ſuarum rerum ignaros, ut ſibi paterentur illudi. Si enim ea verba ſecundum Davidis mentem ſignificabant, non permiſſurum Deum, ut ipſe David vulneratus, aut male affectus moreretur: quam concinne quæſo ad Chriſtum illa referebat Petrus? Chriſtus mille plagis & contumeliis affectus necatus fuerat, & ſepulcro datus. Num ergo perſuadere auditoribus ſuis potuiſſet Petrus, hæc de Chriſto necato dici, quæ Davidi a morte liberando, & nondum in ſepulcrum illato competebant? Quando ipſe Petrus inſtabat, Chriſtum inquiens e mortuis ſurrexiſſe, idque a Pſalte iis verbis prædictum: infideles ac pervicaces Judæi, quos tunc alloquebatur Petrus, continuo reſpondere poterant, ſi eis cor & ſcientia Phereponi fuiſſet: diverſum plane aliumque eſſe eorum verborum ſenſum, & nihil facere cum reſurrectione Chriſti. Liquebat enim Hebraicæ Linguæ vel leviter peritis (ſi Pherepono credimus) non de mortuo aliquo ſuſcitando, ſed de vivo a morte ſervando loquutum fuiſſe ſanctum Regem, idque proprie illum locum ſonare, quamquam tralatitiis verbis conceptum. Quid ad hæc Petrus? Fruſtra ſe contorſiſſet, arbitror; nihilque profuiſſet cum Pherepono dicere, ea verba *melius in Chriſtum, ſenſu proprio, quadrare, quem Deus paſſus non eſt in ſepulcro diu jacere, neque in eo corrumpi.* Nam primo negare potuiſſent, hæc metaphori-

phorica eſſe; atque ita explicuiſſent eadem verba: *Quoniam non ſines animam meam deſcendere*, venire (quæ verba ſuppleri non immerito poſſunt) *in ſepulcrum.* לשאול *li-ſciol; non dabis ſanctum tuum videre foveam.* Quæ phraſes proprio, non tralatitio ſenſu, etiam in Davidem non moriturum quadraſſent. Tum ſubdere poterant, etiamſi hæc metaphorica eſſent, nihil tamen aliud ſonare, quam quod Phereponus cenſet, nempe, non permiſſurum Deum, ut aliquis moreretur, & ſepulcro traderetur: quæ nullo pacto conveniunt in Salvatorem noſtrum. Ac proinde Petrum arguiſſent, atque irriſiſſent, quaſi in ſuam rem divinis abuteretur Scripturis, & verba neque fortuito, neque conſulto congruentia in ſuam ſententiam contorqueret.

At abſit ab Apoſtolo tanta ignominia, tanta ſuæ Linguæ inſcitia, quibus notis ipſum Phereponus incaute aſpergit. Ea erant Davidis in illo Pſalmo verba, quæ unicum germanum ſenſum haberent in ipſius etiam Davidis mente, & hic ſenſus uni Chriſto ſeu Meſſiæ poterat ac debebat accommodari. Audiamus Apoſtolum ipſum de Jeſu loquentem. *Quem*, inquit, *Deus ſuſcitavit*, *ſolutis doloribus Inferni*, *juxta quod impoſſibile erat*, *teneri illum ab eo. David enim dicit in eum: Providebam &c. Quoniam non derelinques &c.* Tum oſtenſurus hæc de uno Chriſto prædicta fuiſſe, ita loqui pergit. *Viri fratres*, *liceat audenter dicere ad vos*, *de Patriarcha David*, *quoniam defunctus eſt*, *& ſepultus*, *& ſepulcrum ejus eſt apud nos usque in hodiernum diem. Propheta igitur quum eſſet &c. Providens loquutus eſt de reſurrectione Chriſti*, *quia neque derelictus eſt in Inferno*, *neque caro ejus vidit corruptionem*, &c. Heic meridiano ſole clarius eſt, Petrum pro confeſſo atque explorato apud omnes Judæos ſumere, ea Davidis verba unice ſignificare, quempiam vere jam mortuum ad vitam poſtea revocandum, ejusque carnem in ſepulcro non eſſe corrumpendam. Evidens erat, Davidem e vita conceſſiſſe, ejusque cadaver in tumulo ceterorum more fuiſſe in tabem reſolutum, cujus rei teſtis adhuc erat ſuperſtes illius tumulus. Quare non de ſe Propheta loquutus fuerat, ſed quidem de Meſſia, quem Apoſtoli omnes aliique fideles e mortuis reſurrexiſſe compertum habebant. Ac propterea quis non videat, quam longe a Petri mente Phereponus abeat, & quam temere verba Pſalmi interpretetur?

Sed optimos Auctores ſuæ in interpretanda Scriptura conſuetudinis Phereponus fortaſſe laudabit. Theodorum videlicet Mopſueſtenum, quem in Collat. IV. Patres Concilii Conſtantinopolitani II. idcirco etiam diris devoverunt, quod hunc eumdem Pſalmi locum, aliaque de Chriſto prænuntiata argutis interpretationibus alio referri poſſe doceret. Hugonem Grotium adſerre etiam poterit, virum alioqui eruditiſſimum (ut nihil de Socinianis Scriptoribus dicam), cujus ea fuit ſententia, univerſis de Chriſto Prophetiis duplicem ineſſe ſenſum, quorum alter & primarius ad Hiſtoriam temporis, quo Prophetæ vixerunt, alter & ſecundarius ad Chriſtum ſit referendus. Quæ opinio, quia nullo diſcrimine Prophetias omnes complectitur Chriſto accommodatas, quam abſurda ſit, & quam male ſe regat, vel ex hoc loco liquere poteſt, ut pluribus aliis parcam. Ita enim Davidis Prophetiam in Chriſtum e mortuis ſuſcitatum convenire Petrus ait, ut nullo pacto ad Hiſtoriam Regii Prophetæ referri poſſe pro re evidenti ſtatuat. Quis autem Petro cum Davide conſenſus, ubi eisdem verbis unam rem iſte, alteram ille penitus diverſam ſignificare volunt? Quis Judæorum tunc non potuit fruſtrari rationem Apoſtoli, ſi eo tempore aut obtinuiſſet, aut ſuccurriſſet interpretatio Phereponi? Quis adduci ad Chriſtum, cujus reſurrectionem a mortuis per adeo dubias, incertas, facileque eludendas Prophetias Apoſtolus Petrus probare conabatur? Et tamen ex ipſis Judæis tria millia ad Chriſtum eo die converſa fuere, tantam vim habuere Petri argumenta ex ipſis Pſalmorum verbis petita. Sed ultra non juvat urgere conſectaria & incommoda temerariæ iſtius ſententiæ; nos enim vocat altera quæſtionis noſtræ pars.

Stat igitur, locum illum Pſaltæ ad Chriſtum mortuum eſſe referendum, cujus Animam Deus derelicturus non erat in Inferno. At Phereponus una cum aliis Novatoribus pro *in Inferno* contendit vertendum eſſe *in Sepulcro*: vox enim שאול *Scehol*, perpetuo Linguæ Hebraicæ uſu, ſignificat *Sepulcrum*. Catholici contra retinendam heic eſſe *Inferni* vocem perſuaſum habent, qua heic non Sepulcrum, ſed ſedes & loca hominum vita functorum ſignificantur, ſive iſti in Abrahæ ſinu, hoc eſt in requie, fuerint, ſive in gehenna, hoc eſt in pœnis. Vocabulum autem שאול *Scehol* non negamus, quin pro *Sepulcro* ſeu loco humatorum corporum, ſæpe accipiendum ſit in ſacris Libris antiquæ Legis; ſed per illud etiam ſignificari dicimus Inferna illa loca, & ſedes, quo mortuorum Animæ deferebantur, Chriſti adventum, & poſtremum ſæculi judicium expectaturæ. Conſentire in hanc rem mihi videtur & ipſe Phereponus, cui vox iſta ſignificat non ſolum *Sepulcrum*, ſed etiam *locum aliquem*

ſub

Digitized by Google

ſub terræ ſuperficie, *aut certe ſtatum ac conditionem mortuorum*, *quæcumque ſit*, quamvis ipſe ſtatim addat, *numquam locum peculiarem malorum ſuppliciis attributum* per eam deſignari, qua de re nunc diſputare nolumus. Certe *Scebol* indefinita quædam vox eſt, & loca ſubterranea deſignat, atque adeo mortuorum ſtatum, atque ergaſtula. Quare non tam erudite quam prudenter illos feciſſe reor, qui eam vocem Latine reddentes, potius quam *Sepulcrum*, ſemper *Inferos* aut *Infernum* tranſtulere, voces indefinitas; has enim poſtea explicare liberum erat aut pro corporum, aut pro animarum ſede poſt diſceſſum e vita, prout Scripturæ ſenſus, rerumque contextus, & alia argumenta ab Interprete poſcerent. Nam cur exempli gratia Gen. XXXVII. v. 35. ubi Jacob dicit: *Deſcendam ad filium meum lugens in Scebol*, hanc vocem vertas in *Sepulcrum*? Putabat Jacob filium ſuum mortuum, & a feris devoratum, Sepulcro caruiſſe. Non igitur ad illum ſepultum ſe eſſe deſcenſurum, ſuaque oſſa cum filii oſſibus ſe eſſe compoſiturum ſperabat, quum oſſa illius nullo ſepulcro condita arbitraretur. Inquit ergo Jacob: *Deſcendam ad filium meum lugens in Infernum*, ut poſt Græcam vulgata Verſio habet, hoc eſt, eum in locum, quo hominum animi a corpore ſoluti abeunt, & quo non dubitabat pater, quin ſuus filius ſe præceſſiſſet.

Nunc quæramus, an *Scebol* in laudato Pſalmo XV. verſ. 10. accipi debeat pro Corporum Sepulcro, an pro Animarum poſt mortem ergaſtulo. Poſtremam ſignificationem eſſe præferendam, totius Chriſtianæ Antiquitatis conſenſus ſuadet, & clamat. Juſtinus, Irenæus, Origenes, Clemens Alexandrinus, Euſebius, Athanaſius, Baſilius, Nyſſenus, Nazianzenus, Epiphanius, Chryſoſtomus, Cyrillus Hieroſolymitanus, & alii e Græcis innumeri. Tum Tertullianus, Hilarius, Ambroſius, Hieronymus, Rufinus, Auguſtinus, & alii inter Latinos quamplurimi, tum ipſa Concilia, & Symbola ab omnibus Catholicis, immo Chriſtianis omnibus recepta, Chriſti deſcenſum ad Inferna animarum domicilia crediderunt, & per Sæcula XVI. prædicarunt, & ex hoc potiſſimum loco intellexerunt. Negantes vero talem ſententiam, Hæreticis atque infidelibus omnium ore adjuncti fuere. Tanta, tamque vetuſta Patrum & Chriſtianorum Traditio atque conſenſio, non id ſolum roboris habet, ut Catholicorum quemlibet ſuæ profeſſionis conſcium ita ſentire jam cogat, ſed ipſos etiam Traditionis & vetuſtatis nuperos contemtores, impudentiæ ac temeritatis arguit, quod aliter audeant affirmare. Nam quum inter Novatores ſinceriſſimi fateantur, ſignificationem vocis *Scebol* ambiguam eſſe, & deſignari per illam ſtatum quoque & ſedes ſpirituum humanorum poſt corporis mortem: certe nullam ipſi adſerunt urgentem rationem, quare in Pſalmo XV. vox illa ſignificare non poſſit id, quod Eccleſia Catholica omnium temporum cenſuit. Ruſus quum apud omnes æquos rerum æſtimatores veriſimile ſit, antiquiſſimos Eccleſiæ Patres eam non ſuo marte procudiſſe opinionem, ſed expoſuiſſe, qualem ab aliis Majoribus, atque adeo ab ipſis Apoſtolis, veluti per manus acceperant: quis non videat, potiori jure antiquis illis teſtibus rem adeo diſerte affirmantibus, quam novitiis hiſce Criticis ſine ratione valida negantibus, habendam eſſe fidem? Accedit, quod ex iis etiam vetuſtis Auctoribus tres ſaltem Hebræam calluere Linguam, Origenes, Hieronymus, & Epiphanius & cum ſui æqualibus Rabbinis verſati, notionem vocis *Scebol* ignoraſſe cenſendi non ſunt. In re autem a noſtris temporibus adeo remota, quum de notione vocis agatur, quæ ab hominum uſu & arbitrio pendet, exigit prudentia, ut vetuſtioribus potius eruditis, quam recentioribus credamus.

Quod tamen omnem dubitationis cauſam auferre poteſt, ac debet, eſt ipſa Sancti Lucæ narratio in Act. Apoſtolorum Cap. 2. v. 27. Verba Pſalmi Græce reddita ſic ille exhibet: ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχήν μου εἰς ᾅδου, οὐδὲ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. *Quoniam non derelinques animam meam in Hadu, neque dabis ſanctum tuum videre corruptionem.* Pro iis εἰς ᾅδου, LXX. Interpretes, quorum verſionem Lucas uſurpaſſe videtur, habent εἰς ᾅδην, *in Haden*. Quid autem ſit ᾅδης, quidque eo vocabulo apud Græcos omnes ſignificaret, inter ejus Linguæ peritos conſtare facile poteſt. Nativa ſua ſignificatione *Plutonem* deſignabat: Homerus Iliad. O. Ζεὺς καὶ ἐγώ, τρίτατος δ' Ἀΐδης ἐνέροισιν ἀνάσσων *Jupiter, & ego, tertius autem Pluto Inferis imperans*. Quandoquidem in Plutonis ditione ſubterranea quæque loca eſſe credebantur, hinc *Hades* Inferna ipſa loca appellata ſunt, quo Ethnici mortuorum Animas illabi putabant, Judæis & Chriſtianis in ea ſententia concordes. Itaque εἰς ᾅδου (quod in citato Cap. Act. legitur) nihil aliud eſt, quam *in domo Hadis*, ſeu *Plutonis*, ſubintelligendo δόμον, ſeu οἶκον, pro ἐν οἴκῳ ᾅδου, ut ex aliis exemplis confirmari poteſt. Idem Homerus Odyſſ. κ. ἱκέσθαι εἰς Ἀΐδαο δόμους, καὶ ἐπαινῆς Περσεφονείης, *Venire in Plutonis domum, & tenebricoſæ Proſerpinæ*. *Domus Plutonis*, ſeu *Inferni*, pro Græcorum more non *Sepulcrum*, ſed *Inferos* ſignificat, hoc eſt geminas illas ſubterraneas ſedes, quibus, uti diximus, Animæ e corporeis nexibus expeditæ claudebantur, quietis loca piis, pœnarum vero impiis. Proinde conſtans regu-

Digitized by Google

regula eſt, uſitatiſſimam & communem olim ejus nominis *Hades* vim *Inferos* ſonaſſe, qualem nos deſcripſimus, aliaſque interpretationes aut paucis fuiſſe, aut nulli cognitas, ſive uſurpatas. Quibus conſtitutis, jam qui ſe Chriſtianos dicunt, ac in eo Pſalmi loco vocem *Scebol* pro *Sepulcro* proterve accipiunt, nihil minus facere mihi videntur, quam Lucam, Scriptorem divino afflatu proculdubio plenum, ignorantiæ atque inconſiderantiæ arguere, ſuamque Criticam eruditionem ſcientiæ ac judicio Apoſtolorum præponere. Aut enim perſpecta Lucæ non fuit notio vocabuli *Scebol* & *Hades*: & tunc ex opinione Novatorum conſequitur, heic eum ſuam eruditionem, & ſcientiam, immo divinum Spiritum defeciſſe; ſiquidem, ſi iſtis credimus, *Scebol Sepulchrum* tantummodo ſignificat, *Hades* vero, ut nos ſtatuimus, pro *Inferis* perpetuo Linguæ Græcæ uſu accipitur. Sin autem Lucas novit, *Scebol* ſignificare Sepulcrum, quomodo ab inconſiderantiæ nota liberari vir *θεόπνευστος* poteſt, qui quum facile per dictionem Græcam *τάφος* hoc eſt *Sepulchrum*, aut per alias Græcis uſitatas voces, reddere poſſet Hebraicum *Scebol*, tamen uſurpare voluit vocem *ᾅδης*, quæ rem aliam a *Sepulcro* deſignat? Nonne hoc erat certiſſimum errandi fundamentum præbere Græcis Lectoribus, qui Hebraica ignorantes, vocem *Hades* pro ſuo more interpretaturi fuiſſent? Quod ſi Patres in ea interpretatione errarunt (uti Novatores affirmare audent:) nonne in Lucam reſilit culpa, qui aliis tam facile poterat debebatque ſe ſe explicare verbis, dum Græcos homines erudiendos ſuſceperat?

Verum, inquit Phereponus, *Græci Interpretes, qui LXX. dicuntur, Gentilibus non una in re ſeſe attemperarunt, & Lucas verſioni Græcæ adſuetus, & ſcribens in gratiam Græcorum, adhibuit locutiones LXX. Interpretum.* Quaſi, ſi vera ſunt, quæ de hac quæſtione Phereponus habet, minus errarit Sanctus Lucas, quam Græci Interpretes. Si iſtorum Verſio in eo loco Pſalmi *incommoda* erat (quo honeſto vocabulo Phereponus infidelem ac ineptam ſignificare, ut arbitror, voluit): quam fidem amplius ac venerationem debebimus Lucæ, ſine judicio incommodam nobis ac falſam interpretationem obtrudenti, & præbenti certam nobis anſam erroris? Talia incommoda, talia abſurda atque conſectaria manifeſte devorare coguntur Novatores, quoties nihil ſibi religioni ducunt, aliter atque Eccleſia Catholica & Sancti Patres, illum Pſalmi & Actorum locum explicare. Quodnam vero nomen iſtos manet, qui tam male conſulunt divinorum Auctorum dignitati ac fidei, ut ingeniorum ſuorum libidini & eruditioni, ambitioſe non minus quam incaute, ſatisfaciant? At a Chriſtiano Interprete tantum crimen abſit. Niſi Lucam errantem velimus, nuperam hanc interpretationem abjicere, errorisque accuſare neceſſe eſt. Diſſentire inter ſe atque errare non poſſunt Pſaltes, Petrus, & Lucas. *Scebol* ſignificare *Inferos* poteſt, ſeu Animarum poſt corporis mortem ſubterraneas ſedes. Manifeſte pro *Inferis* idem vocabulum Sanctus Lucas accipit. Ergo quin illic *Inferi* tantum deſignentur, nullus Chriſtianorum negare poteſt, ac debet.

Et iſta quidem ea ſunt, ut vincant Chriſtiani hominis animum. Quum tamen argumentum hoc, ut Logici ajunt, ſit a poſteriori, vincere quidem Chriſtianorum omnium animos debet, rem tamen nonnullis etiam Chriſtianis perſuadere fortaſſe non valet. Certe non continuo perſuadebit incredulis atque Gentilibus. Quamobrem hos quoque appellamus, judiceſque in medio ſtatuimus; certum quippe eſt nobis, ipſos quoque in noſtram ſententiam, ſi æquos ſe præbeant, eſſe conceſſuros. In laudato Pſalmo Catholici *Inferos*, Hæretici quidam *Sepulchrum* ſignificari contendunt. Quid habent poſtremi, quo ſuam opinionem firment? Nihil profecto ſolidi; quamvis enim *Scebol* pro *Sepulcro* ſæpe in ſacris Literis accipiatur, negare tamen non audent, quin mortuorum etiam ſtatum ac loca aliquando ſignificet, & ſæpe ſignificare poſſit. Tum nullum adferunt vetuſtum Scriptorem ſuæ in hoc Pſalmo interpretationis vindicem ac teſtem, qui *Sepulchrum* potius, quam *Inferna animorum a corpore ſolutorum loca*, heic moneat eſſe accipiendum. Quid nos contra? Quum heic de Linguæ jamdiu obſoletæ ac mortuæ vocabulis agatur, eorumque vim ac notionem veteres magis Hebrææ Linguæ periti, quam recentiores, intellexiſſe credendi ſint, iique potiſſimum, qui florente adhuc Hebræorum Republica vixerunt: nemo non videt, eam eſſe præferendam ſententiam, quæ antiquiſſimis hiſce teſtibus nitatur. At nos Catholici præter quoſdam veteres Patres, Hebraicæ Linguæ deditos, antiquiſque Rabbinis in eo ſtudio uſos, Lucam ipſum omnium vetuſtiſſimum damus, qui in hoc ipſomet laudati Pſalmi loco *Inferos*, non autem *Sepulcrum*, vocabulum *Scebol* interpretatur, dum per vocem *ᾅδης* illud reddit, quæ, ſicuti vidimus, *Inferos* conſtanter pro Græcorum more ſignificabat. Numquid vero in Lucam erroris ſuſpicio cadat? Ab omni veriſimilitudine id prorſus abhorret. Non heic Græcam, uti appellatur, LXX. Verſionem aut laudare aut tueri eſt animus. Lucam tuemur, non ipſam Verſionem; nam quum illam in hoc loco ſuam fecerit Lucas; neceſſarium eſt, aut

fal-

Digitized by Google

ſaltem veriſimillimum, eam ibi recte expreſſiſſe vim vocabuli Hebraici, mentemque Prophetæ; non enim aliter ejus ope Sanctus Lucas uſus fuiſſet. Apoſtoli quoque eamdem ſæpe Verſionem uſurparunt; quod facientes, ineptum ſit ſuſpicari, eos neſciiſſe, an Græca Hebraicis vere conſentirent. Hebræi erant, ſuæque Linguæ ſatis periti. Ubi a Codicibus Hebraicis Græca diſſonabant, ignorare iſti non poterant; quod ſi non ignorabant, quis eos Verſionem pravam adhuc obtruſiſſe vel ſuſpicetur? Innumeri tunc erant, qui fraudem hanc, uti Linguæ utriusque periti, potuiſſent, & uti Chriſtianorum acerbiſſimi hoſtes, voluiſſent aperire. Aut numquid, ut ſe Græcis attemperarent, errores ſibi notos, errorumque cauſas diſſeminare voluiſſe putandi ſunt.

Idem de Luca dicendum atque ſentiendum. Ut ut Literis Hebraicis ille operam dederit, profecto numquam veriſimile eſt, ipſum adeo in illis hoſpitem fuiſſe, ut infidam Verſionem potuerit volueritque uſurpare: Acta Apoſtolorum memoriæ mandabat, idque Pauli ipſius, ut quidam tradunt, conſilio ac juſſu. Individuus ejusdem Apoſtoli comes diu fuit, verſatusque eſt cum aliis Apoſtolis, ac viris utriusque Linguæ gnaris; ab Apoſtolis, ac ab ipſo Petro audire potuit verba in concione Hieroſolymitana olim pronunciata. Quei fieri potuit, ut ille neminem umquam interrogarit, nemo illum monuerit de infida eo in loco Verſione Græcorum? Nemo id credat, & de Libro, quem Lucas, & Apoſtoli, & Apoſtolici viri, ad certam Chriſtianorum eruditionem relicturi erant, & de Scriptore, qui in exordio Euangelii ſui profitetur, ſe nihil ſcribere, quod a principio diligenter aſſequutus non fuerit, *ſicut ei tradiderunt, qui ab initio ipſi viderunt, & miniſtri fuerunt, ſermonis*. Accedit, quod Paulus reſurrectionem Chriſti confirmaturus, laudare & ipſe ſolebat Pſalmum XV. uti enim teſtis eſt idem Lucas Act. Apoſt. XIII. 34. ita Apoſtolus ajebat: *Quod autem* (Deus) *ſuſcitavit eum* (Chriſtum) *a mortuis, amplius jam non reverſurum in corruptionem, ita dixit &c. Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem. David enim, &c. voluntate Dei dormivit, & appoſitus eſt ad patres ſuos, & vidit corruptionem. Quem vero Deus ſuſcitavit a mortuis, non vidit corruptionem.* Heic Apoſtolus priorem partem verſiculi prætermittit, in qua *Hadis*, ſeu *Scebol* mentio habetur. Attamen hinc liquere poteſt, tritum ore Apoſtolorum eum Pſalmi verſiculum fuiſſe ad evidenter oſtendendam Chriſti reſurrectionem e mortuis, & Paulum etiam eo loco ſecundum LXX. Verſionem uti conſueviſſe, quum Hebræos Helleniſtas alloquebatur, quales erant habitantes Antiochiæ Piſidiæ, ad quos fuit memoratus a Luca Pauli ſermo. Quare nihil veriſimilius, quam quod Lucas illius loci ſenſum probe perſpectum habuerit, atque intellexerit vim eorum verborum tum in Græcis tum in Hebraicis Codicibus. Non video autem, quei cum recti judicii legibus eorum opinio componi poſſit, qui Apoſtolos a perverſa ac falſa Verſione abſtinere conſulto noluiſſe ajunt, ut ſeſe Græcis ad eam aſſuetis attemperarent. Quaſi non idem ſit ac dicere, Apoſtolos conſulto voluiſſe auditores ſuos in priſtinis erroribus confirmare, aut novis imbuere. Poſtremo quicquid poſſit inconſultum adverſariorum bellum adverſus eruditionem ac judicium Sancti Lucæ, nihil aliud ſibi ſpondere poteſt, quam quod ille non ſatis Hebræam Linguam calluerit, aut vim vocabuli *Scebol* aſſequutus non fuerit: quæ tamen omnia veri numquam videbuntur ſimilia. At quando hoc etiam obtinerent, num obtinere etiam poterunt, Lucam ignoraſſe vim vocabuli *Hades*, eique Græcæ Linguæ ſcientiam præripient? Id quidem non audeant. Verum id ſatis eſt nobis, & ſatis futurum eſt cuicumque judici æquo. Nam quum Lucas *Chriſti animam non relictam in Hade* aſſirmet, quæ verba Græce peritis ſonant, Chriſti Animam e corpore ſolutam ad *Inferos* migraſſe, ibique diu non permanſiſſe: ſemper reſtat, Lucam id crediddiſſe, ac tradidiſſe, quod nos credimus, & univerſa ſemper Eccleſia tradidit. Quod, inquam, Lucas ea de re didicerat ab Apoſtolis, Græca illius verba plane ſignificant, quæ ipſe proculdubio intelligebat; & quamquam non conſtaret, Scriptori huic ſat cognita fuiſſe Hebraica Pſaltes verba, id unum ſequeretur, Lucam in eo Pſalmi loco rem inutiliter quæſiviſſe, ac inveniſſe, quæ illic non erat, ſed quam tamen ipſe aliunde certam hauſerat, atque alte animo præceperat. Etenim niſi perſuaſum id ipſi antea fuiſſet, Græce peritus ab ea locutione ſeſe abſtinuiſſet, quæ deſcenſum Animæ Chriſti ad Inferos Græcis Lectoribus aperte, atque ex ſuo inſtituto, perſuadebat, ſemperque in poſterum perſuaſit. Si ergo ſaltem conſtat, Lucam de Chriſti ad Inferos deſcenſu non dubitaſſe: quid nos amplius ea de re dubitare pergimus? Hoc unum eſt, quod potiſſimum quærimus, & ſcire volumus, & hinc ediſcimus. Hæc ſumma litis noſtræ: num Lucas noverit, crediderit, atque tradiderit, Animam Chriſti ad Inferna loca migraſſe. Id autem credidit Sanctus Lucas. Diverſa quæſtio eſt, an Hebraicas voces Scriptor Actorum probe intellexerit, & probe reddiderit. Quæ tamen moneo, non quod Lucam adverſariis in hac altera quæſtione relinquam, & hallucinatum putem, aut verear; ſed ut quod maxime quæren-

Digitized by Google

rendum ſit, ipſi tamdem intelligant, quo facilius a certis conſtitutis ad incerta explicanda progrediamur.

Sed ne cui ſcrupulus adhuc & dubitatio ſuperſit, an revera per vocem *Hades*, *inferos* deſignare Sanctus Lucas voluerit, age, rem in meliori lumine collocemus. Quæramus, quam poteſtatem notionemque voci illi ᾅδης Lucas, & reliqui Judæi Græce loquentes, olim ſubjicerent, hoc eſt, quid eo nomine intelligerent. Nobiliſſimus Judæorum Hiſtoricus Joſephus id manifeſte nos docebit. Auctor ille eſt Lib. 18. Cap. 2. Antiquit. Jud. tres inter Hebræos a multis temporibus extitiſſe Sectas, Phariſæorum nempe, Sadducæorum, atque Eſſenorum. De Phariſeis hæc habet: *Ἀθάνατόν τε ἰσχὺν ταῖς ψυχαῖς πίστις αὐτοῖς εἶναι, καὶ ὑπὸ χθονὸς δικαιώσεις τε καὶ τιμὰς, οἷς ἀρετῆς ἢ κακίας ἐπιτήδευσις ἐν τῷ βίῳ. Animas autem immortales eſſe credunt, & ſub terris earum pœnas ac præmia dari, prout virtutis vitiorumve ſtudium illis in vita fuit.* Tum addit, perpetuis carceribus illic improbos conſtringi, piis autem facilem eſſe ad vitam reditum. Phariſæi potiſſima & doctiſſima Judæorum pars erant. Illis eorumque opinionibus populus adhærebat, adhæſit & olim Paulus, ita ut quidquid ad ſolemnes precationes, cultumque divinum attinebat, ſecundum horum interpretationem ac præſcriptum fieri ſoleret. Hanc etiam de immortalitate Animæ ſententiam tuebantur Eſſeni, ſolis Sadducæis contradicentibus, quorum & numerus exiguus, & auctoritas contemta. *Sadducæi*, inquit ipſe Lucas Act. Apoſt. XXIII. 8. *dicunt non eſſe reſurrectionem, neque Angelum, neque Spiritum*, hoc eſt mentes humanas a corpore expeditas amplius non vivere. *Phariſæi autem confitentur utraque.* Quare dubitandum non videtur, quin communis Judæorum ſententia foret Animas poſt corporis mortem in Inferna loca deferri, ſive ad requiem, ſive ad tormenta. Eo pertinent, quæ de ipſis Judæis habet Tacitus Lib. 5. Hiſt. *Corpora condere, quam cremare e more Ægyptio. Eademque cura, & de Infernis perſuaſio.* Status ergo animarum, earumque ſedes, uti Joſephus teſtabatur, erat *ὑπὸ χθονὸς ſub terra*, atque adeo *ἐν ᾅδου in Inferis*. Clarius ſeſe explicat idem Joſephus alibi. De iisdem Sectis loquens Lib. 2. Cap. 12. de Bello Jud. poſtquam Phariſæis laudata nuper placita tribuit, hæc de Sadducæis ſubdit: *ψυχῆς τε τὴν διαμονὴν, καὶ τὰς καθ' ᾅδου τιμωρίας καὶ τιμὰς ἀναιροῦσι. Animæ vero immortalitatem, & in Hade*, ſeu *Inferno*, vel *ſupplicia vel præmia negant*. En quid Judæis Græce loquentibus eſſet ᾅδης. Non utique *Sepulcrum*, ſed locus Animabus e corpore ſolutis deſtinatus, ut ibi vel pœnas vel præmia pro meritis reciperent. Eamdem prorſus Chriſtianorum ſententiam fuiſſe, omnia antiquitatis monumenta teſtantur. Paulus ipſe in Act. Apoſtolorum Cap. XXIII. cum Phariſæis hac de re ſe conſentire clamabat. Situs erat hic locus *ὑπὸ χθονὸς ſub terra*, mirabili plane, & vero, quamquam incognito divinæ potentiæ artificio. Id quoque Chriſtianis perſuaſum fuit, & aperte ab Apoſtolo innuitur ad Philipp. 2. 10. quum ait: *Ut in nomine Jeſu omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum, ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων*. Ubi vides *καταχθονίους* appellari, hoc eſt *ſubterraneos*, eam gentem, cujus Animæ in geminis Inferis, piorum nempe ac impiorum, claudebantur.

Ab antiquis mutuati recentiores cum Græci tum Latini ſignificationem iſtam, vocabulis τοῦ Ἅδου, atque *Inferorum* uti perrexerunt, ut ea quoque loca exprimerent, quibus piorum Animæ poſt mortem purgandæ detineri ex Orthodoxæ Eccleſiæ Traditione creduntur. Quare non ſatis recte Græcos Chriſtianos Schiſmate a nobis ſejunctos culpare viſus eſt mihi Thomas Smithus in Epiſt. *de Græce Eccleſiæ hodierno ſtatu*, ubi illos in *errorem Origenicum de Animabus impiorum ex Inferno tamdem liberandis prolapſos* ſuſpicatur, eo quod in Confeſſione dogmatica ſcribant: *Βέβαια πολλοὶ ἀπὸ τῆς ἁμαρτωλοὺς* (ita illic ſcriptum lego) *ἐλευθερώνονται ἀπὸ τῆς δεσμῶν τοῦ ᾅδου, &c. Certo multi peccatores a vinculis Inferni liberantur*, &c. videlicet, uti ſubdunt, *propter viventium pia opera & eleemoſynas, & Eccleſiæ pro iis fuſas orationes, & potiſſimum propter incruentum Sacrificium*, &c. Non eſt illic ᾅδης proprie *gehenna*, ſive æternus damnatorum locus, ſed quidem clauſtrum illud, quod nos Latini *Purgatorium* appellamus, Græci vero Schiſmatici nomine quidem negant, at cum Patribus re affirmant. Quod ſi etiam pro *gehenna* accipere velis, nihil moramur; adhuc enim apud Græcos ſtare vides Catholicum Dogma de Animabus quibusdam levium peccatorum reis, & poſt mortem in aliquo tormentorum loco purgandis. Et certe de ſitu eorumdem locorum diſputare adhuc nefas non eſt. Ceterum potuiſſet nobis etiam hanc inurere notam Smithus, quum in Latina quoque Liturgia, quando preces Deo offeruntur pro piis vita functis, dicatur: *Domine Jeſu Chriſte libera animas omnium Fidelium defunctorum de pœnis Inferni*, &c. Verum, uti diximus toties, Orientalibus vox ᾅδης, Occidentalibus vocabulum *Inferi* modo piorum, modo impiorum ergaſtulum poſt mortem ſignificabant, & adhuc ſignificant.

In

Digitized by Google

In alterum autem ex his ergaſtulis demerſum poſt mortem fuiſſe *Divitem* illum, cujus Hiſtoriam aut Parabolam refert Chriſtus, ex ipſo Luca diſcimus in Euang. Cap. XVI. 22. *Mortuus eſt autem & dives, & ſepultus eſt in Inferno. Elevans autem oculos ſuos, quum eſſet in tormentis*, &c. Ex omnium conſenſu qui heic memoratur *Infernus* a Sancto Luca, & vocabulo τοῦ ᾅδου exprimitur, nihil aliud eſt, quam pœnarum locus, quo impiorum Animæ poſt diſceſſum e vita truduntur. Quare hinc etiam aperte colligitur, quam notionem in auditorum animo excitare ſoleret ea vox *Hades*, quidve per eam ſignificare vellent Judæi Helleniſtæ, & quam vim ipſi tribueret Sanctus Lucas. Sed ne cui ſuccurrat cavillationibus elevare, atque eludere iſtius loci robur, quaſi *Infernus* heic pro *Sepulcro*, aut pro mera hominis ſepultura accipi poſſit, neceſſe eſt animadvertere, hoc in loco non ſatis reſpondere Grecis exemplaribus verſiculos vulgatæ Verſionis, atque inde factum eſſe, ut heic minus aperta ſit Euangeliſtæ mens. At in Græcis hæc ita ſe habent v. 22. Ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ πλούσιος. καὶ ἐτάφη. Tum ſequitur ver. 23. Καὶ ἐν τῷ ᾅδῃ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, &c. Hoc eſt: *Mortuus autem eſt & dives, & ſepultus eſt. Et in Hade, ſeu Inferno, elevans oculos ſuos*, &c. Græca omnia exemplaria in hanc lectionem conſentiunt, tum Clemens Alexandrinus, Origenes, aliique Græci Interpretes. Sic etiam nonnulli Manuſcripti Codices Latini legunt, & Auguſtinus, aliique olim legebant. Accedit, & poſt Græcum Textum in primis audienda eſt Syriaca Verſio, cujus verba placet afferre. Ita ergo Lucam exprimit Interpres ille, עתירא מית ואתקבר: וכד משתנק בשיול. Ideſt: *Dives mortuus eſt, & ſepultus eſt. Et quum cruciaretur in Inferno*. Quanta veneratione digna ſit hæc novi Teſtamenti verſio, Eruditis compertum eſt. Ejus antiquitatem ad Apoſtolicum uſque ævum referre quidam non dubitarunt. Quare *Inferna* impiorum ergaſtula proculdubio apud Sanctum Lucam memorari vides, & per vocem *Hades* ſignificari. Sed aliam inſuper magni momenti rem nos edocet hic idem Syriaci Interpretis locus. Nam quod Lucæ eſt ἐν τῷ ᾅδῃ, Interpreti eſt בשיול *beſciol*, hoc eſt, *Hades* redditur per *Scebol*. Illud autem exploratum eſt, Syriacam hanc Linguam, ſeu Syro-Chaldæam, Chriſti & Apoſtolorum ævo inter Judæos Hieroſolymitanos finitimoſque etiam populos vernaculam fuiſſe. Eadem uti conſuerunt Chriſtus ipſe, ac Apoſtoli, quum alloquebantur plebem. Hæc autem, ſi ſerio penſentur, maximo ſunt argumento, & Chriſtum in ea narratione *Inferos*, ſeu tormentorum loca per vocem *Scebol* expreſſiſſe, & Sanctum Lucam pro Animarum ſedibus ſubterraneis eamdem vocem accepiſſe tum in laudato Pſalmo XV. tum in Petri concione, ſequutumque in ea interpretatione fuiſſe traditionem Judaici populi Syriace loquentis, ſicuti in uſu vocis *Hades* mentem apertam ſequebatur Judæorum Græce loquentium, & Infernas animarum ſedes eo vocabulo deſignantium.

Poſt quæ neceſſe eſt protervus ſit Academicorum diſcipulus, & par infidelibus, non autem Chriſtianus, qui negare pergat, conſtitutum, creditumque a Sancto Luca deſcenſum Animæ Chriſti ad Inferos. Itidemque eſt heic agnoſcere conſuetam Phereponi confidentiam, qui temere conjunctum Symbolo fuiſſe ait placitum iſtud. Talem ſententiam nunc nos quærimus, & evidenter expreſſam reperimus in verbis & mente illius Scriptoris, quem fidum Interpretem Chriſti atque Apoſtolorum Interpretem Spiritus Sanctus elegit. Tota Chriſtianorum antiquitas eamdem illic ſententiam vidit, & Traditioni conſonam ſtatuit, & Gnoſticorum, Arianorum, Eunomianorum, ac in primis Apollinariſtarum erroribus oppoſuit. Eo etiam retulit Apoſtoli verba ad Epheſ. IV. 9. ubi Chriſtus dicitur deſcendiſſe εἰς κατώτατα, κατώτερα μέρη τῆς γῆς *in infimas ſeu inferiores partes terræ*, unde & aſcendit *captivam ducens captivitatem*: quibus verbis innuit Apoſtolus, Chriſtum deſcendiſſe, non in ſuperficiem terræ, ubi degunt mortales, non in ſepulcrum paucis ulnis ab hac ſuperficie remotum, ſed in profunda terræ penetralia, unde Sanctorum Animas, quas alibi καταχθονίους appellatas ab ipſo Paulo vidimus, eduxit, & in cælum ſubinde intulit. Ad eamdem rem Eccleſia docet, pertinere poſſe alia ſacrarum Literarum loca, quæ viciſſim dant accipiuntque lucem ex Actorum Cap. 2. & apud Catholicos Polemicæ Theologiæ illuſtratores occurrunt. At Pherepontus, ejuſdemque gregis alii, vires Criticæ ſuæ eruditionis exercent atque exhauriunt in hujus Articuli πάρεργα quædam. De *Doloribus* inferni, quos impie Chriſto tribuit Calvinus, & de Inferorum loco, & de vocabulo נפש *nepheſc*, ſeu *anima*, diu ſed fruſtra diſputant. Auguſtinum dictatorio edicto proſcindunt, quod *Infernum* in eodem Actorum loco memoratum pro impiorum ergaſtulo accipiat; alias etiam quæſtiones miſcent, & fere ubique Patribus antiquis ignorantiæ dicam nullo negotio impingunt; atque, ut mirere magis, antiquiſſimas has opiniones a Pontificiis tamdem invectas Lightfootus ait (quo judicio videant alii) ut Purgatoria officina apud nos ſtatueretur. Sed quantum lubet illic ſibi placeat hoc homi-

Digitized by Google

num genus. Noſtrum non eſt hoc pelagus ingredi. Id ſatis eſt Catholicis, quod nullus Patrum Chriſtum ad *Inferos*, hoc eſt, ad inviſibiles poſt corporis mortem Animarum ſedes deſcendiſſe negarit, immo omnes fere cum Latini, tum Græci, cum veteres, tum recentiores affirmarint. Hanc nobis veritatem reique arcem eripere, ut vidimus, Novatores non poſſunt. Ceterum utram Inferorum partem Chriſtus adierit, quidve illic egerit, atque alia hujusmodi πάρεργα, etiam apud antiquos Patres diſputationis argumenta fuerunt. De his inter eos minime conſtitit; adhuc non ſatis conſtat; ſed omnium conſenſus fuit, Animam Chriſti in *Hadem*, ſeu in *Inferna* penetraſſe. Quare quum Auguſtinus a Pherepono inſimulatur, quod *Inferos* apud Sanctum Lucam, atque in aliis Scripturæ locis memoratos, pro ſubterraneo impiorum domicilio accipere ſemper ſoleat, quum tamen vox *Scebol* id numquam ſignificet: primo reſpondere poſſemus, Syriacum Interpretem, uti nuper animadvertimus, ea voce uti, *Orcum*, ſeu *Tartara*, uti loquitur Sanctus Petrus, ſeu locum pœnarum deſignaturus. Secundo in Thalmudicis Libris, & a Bar Nachmoni, atque ab Aben-Ezra, & in Libro Judaicarum Precum, & ab aliis Rabbinis cum recentibus tum vetuſtiſſimis, *Scebol* non ſolum pro bonorum poſt mortem manſione accipi, ſed etiam pro Gehenna, ſeu Tartaro. Tertio Auguſtinum eam opinionem ita imbuiſſe, ut contrariam tamen haud quaquam aſpernaretur. Immo, uti diximus, aliis in locis a priore ſententia ipſe receſſit. Tamdem Auguſtini placitum nihil continere, quod Chriſti ad Inferos deſcendentis dignitati naturæ, atque inſtituto repugnet: a quo ſcopulo ſibi non cavit olim Calvinus. Verum in iſto controverſiarum campo non juvat ultra evagari. Multa utrinque dici poſſent; ſed quum in obſcuris verſemur, utrinque demum incerta foret victoria. Nos contenti oſtendiſſe, certam Eccleſiæ, & Patrum, & Traditionis victoriam eſſe, dum in Symbolo a ſepultura Chriſti diſtinguunt ejus ad Inferos deſcenſum, ad alia properamus.

CAPUT X.

Non Apoſtolica Fide, ſed Apoſtolica Sede legendum in quodam Auguſtini loco. Phereponi ſomnia varia heic nobis obtruſa. Alia Auctoritas veritatis, alia jurisdictionis. Quid commune cum ceteris Eccleſiis Catholicis, quid ſupra ceteras habeat Romana Eccleſia. Eo in loco Auguſtinus a Pherepono minime intellectus. Epiſcoporum continuata ſucceſſio in Cathedra Romana inter Notas veræ Eccleſiæ computata ab Auguſtino aliiſque vetuſtioribus Sanctis Patribus. Tertullianus ejuſdem ſententiæ fuit. Conſenſus & judicium Chriſtiani Populi ſuum quoque robur habet in controverſiis de Religione.

Catholicam Eccleſiam, ſolam nempe Religionis veræ cuſtodem atque heredem, Auguſtinus multis commendat, & Manichæis perſuadet in Lib. de utilitate credendi. Cap. XVII. hæc potiſſimum habet: *Quum igitur tantum auxilium Dei, tantum profectum, fructumque videamus, dubitabimus nos ejus Eccleſiæ condere gremio, quæ uſque ad confeſſionem generis humani, ab Apoſtolica Sede per ſucceſſores* (*ſucceſſiones* legendum eſſe arbitror) *Epiſcoporum, fruſtra Hæreticis circumlatrantibus, & partim plebis ipſius judicio, partim Conciliorum gravitate, partim etiam Miraculorum majeſtate, damnatis, culmen Auctoritatis obtinuit?* Perquam ſuſpecta ſunt Pherepono verba illa *ab Apoſtolica Sede; nam ſic ſolebat in Occidente Sedes Romana vocari; cujus Auctoritatem omnibus artibus amplificare conati ſunt exſcriptores Librorum Eccleſiaſticorum Monachi*. Ita ſcribit Pherepomus pag. 597. Animadverſ. Verum mirari ſubit, hominem acutum adeo levem infelicemque occaſionem arripuiſſe, qua dum Auguſtinianos Codices emendandos ſuſpicatur, Apoſtolicæ Sedis Auctoritatem ac præſtantiam ſuis dictis impeteret. Cenſet enim, non *ab Apoſtolica Sede*, ſed *ab Apoſtolica Fide* heic eſſe legendum. Hujus ſubſtitutæ vocis eam rationem ille reddit, quod *primam Auctorita-*

Digitized by Google

ritatem Eccleſiæ Chriſtianæ traherent ab Apoſtolica Fide; parem enim cum Apoſtolis ſententiam tuebantur. Tum Tertulliani locum e Præſcriptionum Libro in hanc rem adfert, quaſi revocari in dubium a Chriſtianis tam aperta veritas poſſit, ſi epithetum illud *primam* a Pherepono uſurpatum excipias, quod explicatione fortaſſis indigeat. Sed Auguſtini verbis nulla prorſus adhibenda eſt emendatio; & inepta eſt, quam Pherepomus propoſuit; & ipſe Tertullianus Auguſtini verba rectiſſime ſeſe habere oſtendit.

Totus eſt Auguſtinus in eo Libro, ut & Gentilibus, & Hæreticis, & Manichæis potiſſimum, oſtendat, Religionem Catholicam reliquis, ſi ita appellare licet, Religionibus eſſe præferendam. Ad hanc veritatem attingendam, brevem præſcribit, & commodam, & certam methodum, quæ vel ipſis rudioribus eſſe, ut ita dicam, poſſit ad manus. Nimirum Notas quaſdam, & *Motiva*, ut aiunt, *credibilitatis* enumerat, quæ uni Chriſtianæ Religioni, Catholicæque Eccleſiæ, conveniunt, ceteris non conveniunt, & ab ipſis quoque imperitis dignoſci facile poſſunt. Quibus ita propoſitis, vela contrahit, hominemque nondum ab Hæreſi ad Catholicam Fidem converſum alloquitur ſupra laudatis verbis, ubi nonnullas repetit ex iis prærogativis ac Notis, quæ Catholicam Fidem Eccleſiamque ſupra Hæreticas evidenter commendant, quales ſunt, *Confeſſio generis humani*, *Epiſcoporum Succeſſio in Cathedra Petri*, *Miracula*, & hujusmodi alia, quæ faciant, ut credendum ſit Catholicorum Eccleſiæ, non autem Hæreticorum. *Apoſtolica Fides*, quam heic Phereponus excogitat, nihil ad rem feciſſet. Nam quotus quisque Hæreticus eſt, qui *Fidem Apoſtolicam* ſibi non arroget ac tribuat? Se nempe cum Apoſtolis ſentire omnes cum recentiores, tum veteres Hæretici, & vel ipſi peſtilentiores dictitant, & perſuaſum habent. Qua in re etſi omnes ii toto cælo fallantur, ab ea tamen opinione vix removeri poſſunt, ita ut hæc ſit omnium maxima inter nos atque Heterodoxos controverſia, potius quam aliqua veræ Eccleſiæ prærogativa in omnium oculos incurrens. Quamobrem inepta eſt, & ab Auguſtini mente aliena, Phereponi correctio.

Verum, inquit Cenſor, *ſi Auguſtinus de Eccleſia per omnes terras ſparſa hæc intellexit, falſum eſt eam ab Apoſtolica Sede culmen Auctoritatis obtinuiſſe; omnes enim norunt, Orientales Eccleſias priores tempore fuiſſe, nec ullam auctoritatem ab ulla Occidentali trahere voluiſſe. Si quid Apoſtolica Sedes habuit Auctoritatis, id promanavit ex communione, quæ ei fuit cum ceteris Eccleſiis Chriſtianis, quæ omnes ſimul omnem ſuam poteſtatem Chriſto capiti debent*. Tum addit, ne Africanas quidem Eccleſias, tempore Cypriani & ipſius Auguſtini, Auctoritatem ſuam Romanæ debere voluiſſe, quamvis eam forte matrem agnoſcerent, ut ſat liquet ex contentione cum Stephano, & ex altera de transmarinis Appellationibus. Porro vel hinc intelligere licet, quid livor & odium poſſint in Criticorum animis. Utique de Eccleſia Catholica hæc ſcribit Auguſtinus. In Eccleſia autem Dei per omnes terras diffuſa conſiderari poteſt duplex *Auctoritas*; altera *Veritatis* & *Sanctitatis*; altera *Juriſdictionis*, & *Regiminis*. Per priorem comparatur Eccleſia Catholica cum tot Hæreticorum & Gentilium gregibus. Veritas enim, & ſanctitas ita ſunt in Religione & Eccleſia Catholica, ſive univerſali, ut ipſa non ſolum *culmen Auctoritatis* merito ſibi vendicet ſupra ceteras Religiones, atque Eccleſias non Catholicas, ſed etiam una ipſa vera ſit & ſancta, reliquæ falſitatis & impietatis ſint officinæ. Per alteram *Auctoritatem* comparari poteſt una ſingularis Eccleſia Catholicorum cum altera Eccleſia itidem ſingulari Catholicorum. *Juriſdictionis* nomine atque *Regiminis* intelligimus poteſtatem & jus explicandi Literas, dirimendi controverſias ſive Fidei, ſive Morum, conficiendi & miniſtrandi Sacramenta, conſtituendæ Diſciplinæ, docendæ, & regendæ plebis. Exploratum habemus, poſtremam iſtam *Auctoritatem* ab Eccleſiæ capite Chriſto, tamquam a fonte, per omnes Catholicæ communionis Eccleſias fluere. Quod eſſe verum non ceſſat, quamvis illam, non immediate, ſed mediate, hoc eſt per Apoſtolos, per Succeſſores Petri, per alios Epiſcopos, atque Eccleſias, emanare in poſteros, & in alias Eccleſias dicamus. Et ejus quidem portionem maximam immediate a Deo in Epiſcopos deſcendere, Catholici fere omnes fatentur. Ceterum partim ex inſtitutione divina, & ex vi Ordinis Hierarchici, partim ex Diſciplinæ legibus, majorem habent *Auctoritatis* portionem Epiſcopi, quam Presbyteri; & majorem unus Epiſcopus, aut una Eccleſia, quam alter Epiſcopus, & altera Eccleſia. In Romanis autem Pontificibus, ſicuti legitimis Petri ſucceſſoribus, maxima & potiſſima reſidet Auctoritas, quæ tamen ſuis finibus & Diſciplinæ ſtatutis ſe circumſcribi patitur, neque legitimæ reliquorum Epiſcoporum *Auctoritati* officere vult; aut quidquam detrahere. Quare a Pontifice Romano, cui non ſolum honoris, ſed etiam poteſtatis primas cum Chriſtus, tum Catholici omnes

Digitized by Google

omnes detulerunt, ceteræ Eccleſiæ in multis pendent, ejuſque *Auctoritati* in multis cedendum & obſequendum noverunt atque fatentur, uti apud Eccleſiæ Patres, ac Theologos ampliſſime patet.

Phereponus noſter, ſuſpicatus Auguſtinum de *Auctoritate* ſecundi generis loqui, in meridie cæcutiens, neque Auguſtinum, neque rem ipſam intellexit. Proinde pro ſuo ingenio litem excitat aeream inter jura Apoſtolicæ Sedis, ceterarumque Eccleſiarum; iſtaſque contendit *Auctoritatem* ſuam ab illa minime trahere. Quod etiam ut oſtendat, rationes affert atque exempla, quibus qui moveatur, hebeti ingenio ſit, & multa ignoret oportet. Quem enim in finem Orientales, & Africanas Eccleſias homo iſte producit, quæ tantum ſemper Apoſtolicæ Sedi ſupra ſe detulerunt, uti innumera antiquitatis exempla fidem faciunt? Quantum eidem detulerit glorioſus ipſe Martyr Cyprianus, conſtat ex illius Scriptis. Quod ſi in controverſia de Baptiſmo morigerum ſeſe non præbuit Stephano Romano Pontifici: id fecit, quod alii fecere, ac faciunt, ſuarum opinionum nimis amantes; ſed quo jure, qua laude, tota demum Catholica Eccleſia oſtendit, ejus ſententiam proſcribens. Controverſia de *Appellationibus* ad Diſciplinæ tribunal deferenda eſt, hoc eſt, ad Leges quaſdam Eccleſiaſticas ſive Canones, quibus vel ipſi Romani Pontifices obnoxii ſunt. Utcumque autem Africæ Epiſcopi juſta aut injuſta perſequerentur, plurimæ his de rebus fuere ſemper, & ſemper eſſe poſſunt controverſiæ inter unam & alteram Eccleſiam, adeo ut una inferior Eccleſia cauſam obtinere potuerit, ac poſſit contra ſuperiorem Eccleſiam, & contra ipſam Apoſtolorum Sedem. Porro hujuſmodi victoria nihil poteſt detrahere potiori *Auctoritati*, quam Romana Sedes ſupra ſingulas Eccleſias habet. Juvat autem credere, a Phereponо non vigilante ea verba excidiſſe: *Si quid Apoſtolica Sedes habuit auctoritatis, id promanavit ex communione, quæ ei fuit cum ceteris Eccleſiis Chriſtianis.* Nam quid iſtis inconſultius? Si ex hujuſmodi communione promanare potuiſſet *Auctoritas:* quænam Eccleſia Catholicorum vel recens, vel puſilla, immo quis Catholicorum ſibi tantum non tribuiſſet ac tribueret *Auctoritatis*, quantum Apoſtolicæ Sedi, Romaniſque Pontificibus ſemper fuiſſe, eſſe, ac fore apud nos conſtat? Ubinam vero tum foret Hierarchicus ordo, & *Auctoritatis* diverſitas, ſive a Chriſto, ſive ab Apoſtolis, ſive ab Eccleſia ipſa, inter Epiſcopos, & Eccleſias conſtituta? *Communio cum ceteris Eccleſiis* Catholicis nihil aliud præſtat, quam ut Catholicus homo, & Eccleſia ſingularis, Catholica intra verum Eccleſiam ſit, & vinculo Fidei & Caritatis cum reliquis membris uniatur. At illa nihil *Auctoritatis* confert. Aliunde manat Epiſcoporum & Eccleſiarum *Auctoritas*, nempe ab inſtitutione Chriſti, ac Apoſtolorum, a ſacris Ordinibus, a Diſciplina. Quidquid autem *Auctoritatis* Apoſtolica Sedes habet (ampliſſimam autem habet), ab eo potiſſimum deſcendit, qui ſupra Petrum fundavit Eccleſiam, & ipſi Petro ejuſque ſucceſſoribus paſcendum gregem ſuum dedit, ipſiſque primatum in Eccleſia univerſa conceſſit.

Sed Phereponus cum ventis pugnat, & nos cogit ſecum longe ab Auguſtini mente vagari. Nihil de hujuſmodi quæſtionibus eo in loco Auguſtinus habet; idque vel leviter attento Lectori patere continuo poterat. Nam cur Auguſtinus de *Auctoritate* ſecundi generis ea occaſione loquatur, & jura Eccleſiarum ſingularium cum Apoſtolicæ Sedis juribus conferat? Quid hoc ad rem, qua de agebatur? Contra Hæreticos erat prœlium, atque oſtendendum fuit, ſupra quamlibet aliam Religionem & ſocietatem prævalere, culmenque *Auctoritatis* obtinuiſſe Catholicam Religionem atque Eccleſiam, ita ut dubitare nemo amplius deberet, ſe iſtius Religionis & Eccleſiæ gremio condere, ceteriſque renuntiare falſis & impiis Religionibus. Nihil heic feciſſet illa quæſtio, an Apoſtolicæ Sedi ſuam *Auctoritatem*, atque juriſdictionem ceteræ ſingulares Catholicorum Eccleſiæ deberent. Non Eccleſiæ Catholicorum inter ſe conferendæ erant, ſed univerſalis Catholicorum Eccleſia conferenda erat cum omnium Hæreticorum Eccleſiis. Quamobrem conſtare facile poteſt, Auguſtinum dicentem, Eccleſiam Catholicam *culmen Auctoritatis obtinuiſſe*, nihil aliud intellexiſſe, quam *Auctoritatem* primi generis, hoc eſt, *Auctoritatem Veritatis*, per quam proculdubio Religio Catholica atque Eccleſia quoslibet Hæreticos poſt ſe relinquit, & falſi arguit. Talem *Auctoritatem* ex aſſe poſſidet quæcumque Catholica Eccleſia, neque ejus partem potiorem una ſibi tribuit, quam altera. Non enim magis Orthodoxus eſt Romanus Pontifex, quam quilibet alius Epiſcopus, aut etiam quilibet alius homunculus, dum tamen & iſti cum Eccleſia Catholica ſentiant, & cum ipſa communionem ſervent. Neque proprie *Auctoritatem* iſtam ab *Apoſtolica Sede* trahunt reliquæ Catholicorum Eccleſiæ, multoque minus ipſamet Eccleſia univerſalis, in qua eſt ipſe Romanus Pontifex; ſed a Chriſto, ſed a Revelatione divina,

Digitized by Google

vina, quæ certos nos facit, ab una Religione & Eccleſia Catholica Veritatem ſtare, errorem vero a ceteris ſocietatibus, quæ ſibi nomen Religionis uſurpant.

Quid ergo Auguſtinus innuere voluit, quum dixit, Eccleſiam ab Apoſtolica Sede *culmen Auctoritatis* obtinuiſſe? Ad cognoſcendam veram Chriſti Eccleſiam, de qua ſæpe diſputatum eſt, & adhuc diſputatur adverſus Hæreticos, ea ſemper Nota præter alias præſto fuit, ac erit, legitima videlicet in Eccleſiis Catholicis *Epiſcoporum ſucceſſio* ab Apoſtolis ad ea usque tempora, quibus diſputatur. At quandoquidem Romana Sedes ceteris antiſtat, ſuamque originem ſine dubitatione ducit ab Apoſtolorum Principibus: hinc Epiſcoporum in Romana Sede *ſucceſſio* potiſſimum conſideratur, & pro veræ Eccleſiæ Nota accipi conſuevit. Quei enim vera ſit Chriſti Eccleſia, quæ nullos, aut non veros habet Paſtores, & Epiſcopos? Illi autem certe falſi & illegitimi Paſtores ſunt, qui a nemine idoneo Paſtore aut ordinationem, aut miſſionem, aut ſucceſſionem trahunt; qui non intrarunt per oſtium, neque ad Apoſtolos per legitimam genealogiam referre poſſunt poteſtatem, quam uſurparunt. Contra nihil vel apud veteres evidentius erat, quam Apoſtolicæ Sedis Antiſtites ab Apoſtolis per legitimam ſucceſſionem atque ordinationem deſcendere; quare in Romana Eccleſia manifeſte aderat ea veræ Eccleſiæ Nota, quæ olim deſiderabatur in omnibus Hæreticorum conventiculis, & adhuc deſideratur in Hæreticis noſtrorum temporum. Cum Apoſtolica Sede reliquæ Eccleſiæ Catholicæ tum doctrinæ tum Sacramentorum communionem ſervabant. Omnes autem ſimul conficiebant Eccleſiam Catholicam, ſive univerſalem, veram Chriſti ſponſam, cujus veras & evidentes notas ne Hæretici quidem poterant negare.

En igitur quod Auguſtinus ait: Dubitabimus ne ejus Eccleſiæ atque ejus Religionis nos condere gremio, in qua tantum auxilium Dei, tantum profectum, fructumque videmus? quam totus terrarum orbis ſecundum Chriſti promiſſa confitetur? quæ cum Apoſtolica Sede ſemper conſenſit, atque conſentit, legitimamque Epiſcoporum ſucceſſionem in Cathedra Petri manifeſtiſſime oſtendit; & quæ Hæreticis, partim plebis ipſius judicio, partim Conciliorum gravitate, partim etiam miraculorum majeſtate, damnatis, *culmen Auctoritatis*, hoc eſt *Auctoritatem vertatis*, ſupra ceteras hominum ſocietates obtinuit? Quod heic Auguſtinus habet, aliis in locis habet, ut mirum ſit Pherepo-num tam ſupine heic egiſſe. In Lib. contra Epiſtolam fundamenti Cap. 4. ita ille ſcribit: *In Eccleſiæ Catholicæ gremio me juſtiſſime tenet ab ipſa Sede Petri Apoſtoli, cui paſcendas oves ſuas poſt reſurrectionem Dominus commendavit, usque ad præſentem Epiſcopatum ſucceſſio Sacerdotum*. In Ep. 165. nunc 53. contra Donatiſtas, *Si*, inquit, *ordo Epiſcoporum ſibi ſuccedentium conſiderandus eſt, quanto certius & vere ſalubriter ab ipſo Petro numeramus, cui totius Eccleſiæ figuram gerenti Dominus ait: Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferorum non vincent eam? Petro enim ſucceſſit Linus, Lino Clemens*, &c. Et in Pſalmo contra partem Donati: *Numerate*, ait, *Sacerdotes vel ab ipſa Petri Sede, & in ordine illo Patrum quis cui ſucceſſit videte. Ipſa eſt petra, quam non vincunt ſuperbæ inferorum portæ*. Auguſtino præiverant in hocce argumenti genere non ſolum Optatus Milevitanus, & Epiphanius Auguſtini æqualis, ſed vetuſtiſſimus etiam Irenæus, qui Hæreticis fruſtra ſolicitatis, ut originem Eccleſiarum ſuarum, ſucceſſionemque Epiſcoporum ab Apoſtolis oſtenderent, Romanæ poſtea Eccleſiæ Antiſtites numerant ab Apoſtolo Petro ad ſua usque tempora legitime alterum alteri ſuccedentes.

Sed quando placuit Pherepono Tertullianum huc advocare, hic ipſe antiquiſſimus Scriptor Auguſtinum explicet. Inquit ille in Lib. de Præſcript. Cap. 32. *Edant ergo Hæretici origines Eccleſiarum ſuarum. Evolvant ordinem Epiſcoporum ſuorum, ita per ſucceſſiones ab initio decurrentem, ut primus ille Epiſcopus aliquem ex Apoſtolis, vel Apoſtolicis viris, qui tamen cum Apoſtolis perſeveraverit, habuerit auctorem & anteceſſorem. Hoc enim modo Eccleſiæ Apoſtolicæ cenſus ſuos deferunt: ſicut Smyrnæorum Eccleſia Polycarpum ab Johanne conlocatum referet: ſicut Romanorum, Clementem a Petro ordinatum itidem &c. Confingant tale aliquid Hæretici*. Videat igitur Lector, quam nulla neceſſitate, nullaque ratione Phereponus illum Auguſtini locum per ſe clariſſimum, & cum tota antiquitate, immo cum aliis Auguſtini locis conſentientem, ſibi corrigendum ſumſerit. Animadvertat etiam velim, Romanam Eccleſiam alibi, hoc eſt, in Epiſt. 104. nunc 191. & 105. nunc 194. antonomaſtice appellari *Apoſtolicam Sedem*. Ceterum modeſtus hic Cenſor non ita ſibi fidit, ut hujusmodi telum ſibi a nullo eripiendum eſſe arbitretur. Quare pugnam & arma mutat adverſus ipſam Apoſtolicam Sedem. *Quod ſi* (demum addit) *Auguſtinus omnino ſcripſerit* Apoſtolicam Sedem: *voluit Manichaos Afros adducere*

Digitized by Google

cere ad Eccleſiam Catholicam Africanam, quæ conſentiebat cum Sede Romana. Sed id argumentum levius; nam quis promiſerat Eccleſiis Apoſtolicis, numquam eas a Chriſti doctrina aberraturas? Nemo. Si petatur, an omnibus Eccleſiis Apoſtolicis quiſquam ſingillatim promiſerit immunitatem ab erroribus in doctrina Chriſti, nos quoque reſpondebimus: Nemo. Et hanc veritatem non arbitror Auguſtinum expectaſſe, ut noſtris temporibus a Pherepono edoceretur. Sin autem quæratur, an eamdem immunitatem pollicitus quiſquam fuerit Apoſtolicæ Sedi Romanæ: non eſt hujus loci illa quæſtio. Adhuc enim extra chorum ſaltat Phereponus, & controverſiæ ſtatum ignorat. Non, inquam, ab Auguſtino tum quærebatur, an ex præcipuo Chriſti munere Apoſtolica Romana Sedes a Doctrina veræ Fidei numquam aberratura fuiſſet ac eſſet. Oſtendebat ille, Catholicam Eccleſiam eſſe verum Chriſti ovile, quod omnes in eam Notæ concurrerent, per quas vel ab imperita plebe dignoſci poteſt vera Chriſti Eccleſia. Ex his Notis ea conſpicua fuit, quod Hæreticis legitima Epiſcoporum ſucceſſio ab Apoſtolis uſque non eſſet; contra eſſet Eccleſiæ Catholicæ, uti conſtabat exemplo Apoſtolicæ Sedis, quacum reliquæ omnes Eccleſiæ Catholicæ ſentiebant atque communicabant, tamquam cum unitatis centro; & Eccleſiarum omnium Principe Eccleſia. Eccleſiæ itaque Catholicæ omnes (inter quas Apoſtolica Sedes præcipuis prærogativis eminebat), non hac ſolum Nota, ſed aliis etiam veræ Eccleſiæ Notis inſtructæ, eam Catholicam Eccleſiam conflabant, & aperte indicabant, in qua una eſt veritas atque hereditas Chriſti, & contra quam Inferorum portæ numquam prævalebunt. His Notis deſtitutæ Hæreticorum Eccleſiæ, nonniſi officinæ mendacii appellandæ fuerunt.

Porro Phereponus, cujus plurimum intereſt ſuum Hæreticis impertiri patrocinium, tamquam levia argumenta contemnit Judicium plebis, Conciliorum gravitatem, & Miraculorum majeſtatem, quibus Auguſti. .s ait damnatos fuiſſe Hæreticos. Concilia enim (ut ipſe nos monet) & plebis conſenſus, *tam falſis favere poſſunt, quam veris.* Quod eſt ad conſenſum judiciumque Chriſtiani populi, ſi cum gravibus quibuſdam circumſtantiis & qualitatibus conjungatur, firmiſſimum etiam poteſt eſſe veræ doctrinæ, germanæque Traditionis, indicium. Quum nempe quiſpiam in Eccleſia Dei nova & inaudita Dogmata venditare incipit, quæ ipſemet populus contraria deprehendit ſententiis a Majoribus acceptis, & omnium conſenſione dudum ſacratis. Tunc a Doctrina Chriſti & Apoſtolorum abhorrere nupera illa inventa, plurimum perſuadet populorum ipſorum conſenſus eadem execrantium, eorumque propolas una voce damnantium. Niſi enim populus Chriſtianus aliqua nova ſuperſtitione imbutus demonſtretur (quod vix generaliter accidere poteſt): illum per ſe antiquitatis, veteriſque Traditionis tenaciſſimum, & novitati infenſum eſſe, quotidiana experientia docet. Vix Paulus Samoſatenus peſtilentiſſimam ſuam Hæreſim exeruit, quum Antiochenus populus in ipſum ejuſque inſaniam exarſit; neque enim ſentire non poterat, quantum ab antiqua & communi Chriſti doctrina, ſibi a primis annis tradita, abeſſet Samoſateni fermentum. Quid autem eſt, quod in Arii quoque & Neſtorii ſententiam conſentire nolebat Chriſtianum vulgus, immo eamdem averſabatur atque damnabat, quamquam multos e ſuis Paſtoribus in adverſis caſtris militare videret, niſi quia menti omnium inſidebat aliud ab Ariano ac Neſtoriano Dogma, & alia omnino contraria Traditio? Cur concoquere initio Chriſtiana plebs minime potuiſſet hominum illorum doctrinam, ſi eam a Paſtoribus dudum antea accepiſſet atque imbibiſſet, tamquam Orthodoxæ Fidei & veritati conformem? Certe Ariana labe infecti Epiſcopi errorem diſſimulare & fraudibus obtegere cogebantur, ne fidelium animos a ſe abalienarent, unde celebre illud Hilarii dictum, *ſanctiores fuiſſe aures plebis, quam corda Sacerdotum*: quæ verba etiam a Hieronymo repetuntur contra Joannem Hieroſolymitanum. In his igitur caſibus a judicio & conſenſu Chriſtiani populi maximum pondus accedit Hæreticorum damnationi. Ad Concilia Catholicorum, quod attinet, jam vidimus, quanta ſit, ſi rite habeantur, eorum auctoritas adverſus Hæreticos, quum potiſſimum generalia ſunt, & univerſam Eccleſiam repræſentant, quam ſtabilem æternum futuram, & numquam in vera doctrina erraturam aperttiſſime pollicitus eſt Chriſtus. Hæc Auguſtino memorantur; hæc veris favere poſſunt, non falſis. Sed Phereponus & Hæretici nullos in rebus Fidei Judices amant, nam quum eruditionem tantum ſuam, & ſacras Literas in his rebus judices volunt, ſuum ſimul arbitrium fallacemque intellectum judices volunt. Eruditio eſt ipſis fere Hæreticis, adeo inter ſe diſcordibus; eſt & Catholicis. Sacras Literas in ſuam ſententiam quiſque interpretatur, hominumque infirmitate, atque malitia, poſſunt hi ſoli judices tam veris favere,

re,

Digitized by Google

re, quam falſis. Proinde judices alii neceſſarii ſunt Eccleſiæ Dei ad puritatem, veritatem, atque unionem doctrinæ tuendam. Niſi alios Judices Chriſtus dediſſet, minus quam ipſi homines, hominum & rerum publicarum Legiſlatores, ſuæ Eccleſiæ caviſſet: minus proſpexiſſet novi fœderis, quam veteris regimini. Quod ſi temerarius & demens foret, qui ideo in humanis rebus civilibusque controverſiis Judicem quemvis detrectaret, quod omnis humanus Judex tam veris favere poſſit, quam falſis: quanto gravius delinquet ille, qui acquieſcere ſuo potius judicio velit, in æternæ ſalutis negotio, quam Catholicorum Conciliis rite habitis, aliiſque legitimis Eccleſiæ Judicibus a Chriſto conſtitutis, quibus adſuturum eſſe Spiritum Veritatis ad finem usque mundi Chriſtus ipſe nos docuit.

C A P U T XI.

Miracula in Eccleſia Dei patrata, a Novatoribus, & a Pherepono in dubium revocantur. Exceſſus prudenti Catholico fugiendi in iis credendis. Miracula quædam certiſſima fuere. Stratagemata & fucus inique appellantur a Pherepono, cujus Sophiſmata in hanc rem exploduntur. Auguſtinus mendacio infenſiſſimus; & Phereponi calumnia contrarium inſinuantis. Nulla impoſturæ nota, & omnia veritatis ſigna confluunt in Miracula ab Ambroſio & Auguſtino narrata. Cæci Mediolanenſis ſanati ad Reliquias Sanctorum Gervaſii & Protaſii Hiſtoria expeditur ab aereis Phereponi objectionibus. Ambroſius in ea narratione fide digniſſimus. Dæmones ab obſeſſis corporibus revera depulſi. Phereponus ſacras Literas per latus oppugnat.

MIraculorum quoque majeſtate damnatos Hæreticos Auguſtinus ait. At iſta pariter pro nihilo Phereponus ducit. En potentiſſimam rationem, cur ea Criticus noſter exſibilet. *Hæc*, inquit, *illo ævo ſtratagemata erant Eccleſiaſtica*, *quibus plebeculæ fucus fiebat*. Ingenioſam profecto methodum, qua ſe ab adverſariis cito litigator expediat. Quando rationes urgent, nulluſque alius exitus datur, facta ipſa, quamquam luce clariora, negantur. Inficiari non audebat Phereponus, quin ſolidiſſimum Veritatis rectæque Fidei argumentum ſint Miracula; non enim Deus pro errore mirabilia operatur, utpote qui decipere nos neque poſſit neque velit. Catholica Eccleſia Miraculis etiam (quod Hæreticis non contingebat) ſuam Fidem tuebatur. Ergo ab Hæreticorum patronis res ipſa neganda fuit. Et ut quidem nihil diſſimulem, non unus eſt Phereponus, qui Eccleſiæ Catholicæ Miraculis fidem detrahere conetur. Socios in eo ſtudio habet, quotquot a Catholicorum communione diſceſſerunt. Neque hunc unum locum elegit ille, quo Miraculis, & Auguſtino Miracula proferenti, ac memoranti, litem intenderet. Aliis in locis idem præſtitit Phereponus, neque ullam abire paſſus eſt factam ab Auguſtino Miraculorum mentionem, quam non irrideat aut carpat. Immo vir, cetera imitari ſolitus Eraſmum ſuum, præterquam in ſarcaſmis, Comicoque genio, frenos tamen ſeveritatis tum excuſſit, quum ventum eſt ad Sermonem Auguſtini 322. quo Pauli cujuſdam ejuſque ſororis curatio narratur ad Sancti Stephani Reliquias. Ex hujuſmodi narratione Comœdiam Eccleſiaſticam conflavit lepidus Cenſor, eamque in ſuos Actus partitus eſt, tantumque ſibi poſtea propter ejus fabulæ inventionem placuit, ut ſuas in Auguſtinum Animadverſiones in Bibliotheca ſelecta ipſe recenſens, vix a ſibi plaudendo temperare potuerit.

Quæ ſit prudentum Catholicorum ſententia de Miraculis, primo videamus. Fuerunt, ac æternum erunt in vera Eccleſia Dei Miracula vera, quæ Deus operatur per Sanctos ſuos. Si iſta cum aliis veræ Religionis atque Eccleſiæ Notis conjungantur, Orthodoxæ Fidei ſunt fidiſſimi teſtes. At neque fidelibus exigenda ſunt, ſive quærenda; non enim amplius iis indiget vera Fides & Eccleſia, ut ſuam veritatem oſtendat. Neque ſupranaturali Fide ullum credere cogimur ex iis Miraculis, quæ extra Canonicas Scripturas ab Hiſtoricis, ſanctiſſimiſque etiam

Digitized by Google

viris referuntur. In hoc autem negotio duplex animadverti poteſt exceſſus: alter eorum, qui nimis multa, alter eorum, qui nimis pauca credunt. Judicio illi, temeritate iſti peccant. Nam exploratum eſt, fuiſſe olim, & adhuc eſſe, immo eorum ſobolem diu duraturam, qui Miracula confinxere, ſive pravum, ſive bonum in finem; aliosque plures fuiſſe, qui ſine ullo criterio atque indiſcriminatim tam veris quam fictis mirabilibus adjunxere fidem, eaque ad poſteros bona fide tranſmiſerunt. Tum crimini, tum nimiæ credulitati iſti, ſe perpetuo oppoſuere Sancti Patres, Romani Pontifices, Concilia ſacra, & Eccleſia univerſa Danielis exemplo. Veritas enim falſitate ad ſui tutelam non eget; & falſa facere poſſunt, ut apud ſuſpicioſos homines auctoritatem vera quoque deperdant. *Numquid Deus indiget veſtro mendacio, ut pro illo loquamini dolos?* ajebat ſanctus vir Job, XIII. 7. Sed & alter exceſſus eſt, ideo veris negare fidem, quia falſis deprehenduntur immixta; & æque ſtultum eſt nimis pauca, immo nulla credere certa. Si in alterutram partem peccandum eſt, pietas & prudentia poſcit, ut potius periculo nos exponamus non ſacta credendi, quam vera negandi. Interim judicio Critico heic opus eſt, & expendenda ſunt omnia, ut quantum fieri poteſt, Miracula germana a ſpuriis, certa ab incertis, vera a falſis diſtinguantur. Proinde heic quoque præceptum Apoſtoli valet 1. ad Theſſ. V. 21. *Omnia probate: quod bonum eſt, tenete. Ab omni ſpecie mala abſtinete vos.*

Accedat nunc Phereponus, & dicat, ſuſpecta ſibi & conficta videri; quæcumque Miracula ex Catholicorum parte narrantur. In alterum ſane exceſſum ſe ille præcipitem dabit, priore pejorem, qui & facile ad irreligionem auditores agat, & ab ipſis ſeverioris Criticæ legibus improbetur. In primis enim quis adeo deſipit, ut omnem Religionem ſuſpectam habeat, & ab hominibus excogitatam putet, quod inter tot Religiones pleræque ſint hominum commenta, immo præter unam omnes adulterinæ ſint atque corruptæ, & non facile ſit multis veram a falſis diſcernere? Quis omnia antiquitatis monumenta, quis omnia facta, quæ in Hiſtoriis cum profanis tum Eccleſiaſticis narrantur, pro mendaciis habeat, quod multa iis immixta ſint dubia, conficta, & falſa? Recta itaque Ratio nos docet, non ideo omnes Miraculorum narrationes explodendas eſſe, quod quædam, immo complures inter ipſas ſuſpicionem falſitatis ingerant. Deinde veræ Eccleſiæ cultoribus ſpem & facultatem etiam Miracula patrandi, quoties Dei gloria poſceret, a Chriſto ipſo relictam fuiſſe, teſtis eſt Sanctus Marcus XVI. 17. *Signa autem eos, qui crediderint, hæc ſequentur: In nomine meo Dæmonia ejicient, linguis loquentur novis, ſerpentes tollent*, &c. ut alia Euangeliorum loca prætercam. Hæc & alia mirabilia per ſervos ſuos, & per omne ſubinde ævum, reipſa operatum fuiſſe Deum, docti, pii, oculati viri teſtantur. Quid igitur cauſæ eſſe poteſt, quare in dubium revocemus, immo irrideamus, ſine ullo diſcrimine, quæcumque Miracula a Catholicis facta narrantur? *Stratagemata*, inquit Phereponus, *hæc erant Eccleſiaſtica, quibus plebeculæ fucus fiebat*. In Notis vero ad Lib. 9. Cap. 7. Conf. Aug. ubi refertur Inventio corporum Sanctorum Protaſii & Gervaſii, ita is loquitur: *Si hæc, aliæque hujuſmodi inventiones ſanctorum cadaverum, non fuiſſent conjunctæ cum ingenti lucro, ac emolumento eorum, qui ea effoderunt; multi, qui callidorum hominum figmenta hæc credunt ad plebeculam in officio continendam, fidem eis non facile detraherent*. Tum animadvertit, ex hac inventione auctam exiſtimationem auctoritatemque Ambroſii, & Arianos eorumque patronam Juſtinam Auguſtam his Miraculis fuiſſe repreſſos. In Notis etiam ad Epiſtolam 78. Sancti Auguſtini pag. 492. eadem recinit, ac ait: *Ne quid mentiar, quanta mihi facta eſt fides de Miraculis Chriſti & Apoſtolorum, quæ omnia veritatis indicia comitantur; tanta eſt de recentioribus diffidentia, quum præſertim ſuperſtitioni, & lucro, multò magis quam veræ virtuti propagandæ, ea ſerviiſſe videam*. Paria habet pag. 594. Animadv. ad Lib. 22. Cap. 8. de Civ. Dei.

Potiſſima itaque ratio, cur Miracula iſta Pherepono, ejusque gregariis, ſuſpecta ſint, & impoſturis accenſeantur, ea eſt, quod non ſine ingenti lucro atque emolumento Auctorum fierent. Verum, ſi tanta vis huic argumento ineſt, quantam opinatur Phereponus, videat ille, quei a ſuſpicione falſi vindicare jam poſſit tot Miracula, quæ in Libris Canonicis, & veteris potiſſimum Teſtamenti, habentur. Vix ullum ex iis dabit ille, quod in aliquam utilitatem cedere non potuerit ſive Auctorum, ſive Hiſtoricorum: quum ſi non aliud, exiſtimatio atque auctoritas creſceret aut ea patrantibus, aut ea pro ſua Religione narrantibus. Et quis infidelis, Phereponiano ingenio, ejusque Critica armatus, bellum iis quoque Miraculis intendere, & aut impoſturæ ac impiorum ſtratagematum arguere non poſſit eorum Auctores, aut mendacii nimiæve credu-

duli-

Digitized by Google

dulitatis eorum Scriptores? Quantum vult ille clamet; ſe in *Chriſti*, *& Apoſtolorum Miraculis omnia veritatis indicia* reperire: impedire non poterit, quin & in iis, & præcipue in narrationibus mirabilium antiquæ Legis, fraudem Ethnicus ſuſpicetur, ubi legitimum ſuſpicandæ fraudis argumentum præbeant emolumenti quæſiti, exiſtimationis, & gloriæ aucupandæ indicia, ſive ſuſpiciones. Equidem nolo vel uno exemplo iniquam incredulorum & perditorum hominum cauſam juvare; ſed quei Phereponus non juvet ſuis incautis nimiumque audacibus argumentationibus, non video. Si ergo Phereponus Chriſtianus eſt, a Chriſtianorum Miraculis improbandis abſtineat ea ſola temeritatis plena ratione, quod iſta in lucrum, aliaque emolumenta Sacerdotum vergerent. Non patitur honeſtas & ratio, ut ſine magna cauſa alienam famam atque conſcientiam, tanti criminis, tantæque ignominiæ nota aut ſuperſtitione aſpergamus. Quanto autem minus in Ambroſium & Auguſtinum (quos ſolos nominatim Phereponus heic inſectatur, & nos tueri ſolos volumus) temeraria iſta ſuſpicio cadere poteſt? Graviſſimi ac ſapientiſſimi viri erant. Certabat in iis cum pietate eruditio. Ignorare non poterant, quantum flagitium in oculis Dei foret, quantum Religioni periculum adduceret, impoſturis operam dare, & mentiri, & fallere populos, quamquam pro vera doctrina confirmanda id fieret. Quæ veri ſimilitudo, ipſos adhuc navaſſe fraudibus, & dedita opera gregem ſibi a Deo creditum fictis alerent prodigiis in tanta luce veritatis?

Heic tamen nos interpellat Phereponus, & pag. 559. Animadv. ſignificat nobis, *mendacii tam inimicum non fuiſſe Auguſtinum, quam volebat videri*. Quam theſim ſtatuit ille, poſtquam magna confidentia in deteriorem partem accepit quædam Auguſtini verba, laudantis in Enchiridio Cap. XXI. *benevolentiam*, non autem damnantis *fallaciam eorum, qui pro ſalute hominis mentiuntur*. Ad quæ Cenſor ita ſcribit: *Videtur Auguſtinus loqui de ſalute æterna, ad quam nonnullis conciliandam multi tunc temporis mentiebantur, innumeris Miraculis confictis, eum, ut dicebant, dumtaxat in finem, ut infideles ad fidem adducerentur. Eos non laudat Auguſtinus, ſed facile iis ignoſcit: quod frequens, ut quidem videtur, malum eſſet inter Eccleſiaſticos homines illius ævi*. At patiatur Phereponus, nos hæc appellare, modeſto plane vocabulo, interpretationes hominis parum attente legentis, atque ſcribentis. Temporariam hominis *ſalutem*, non autem *æternam* heic intelligit Auguſtinus. Si hanc, ut Phereponus ſuſpicatur, deſignare ille voluiſſet, non *pro ſalute hominis*, *ſed pro ſalute Heretici, aut Hereticorum*, aut *Infidelium* dixiſſet, aut ſaltem non omiſiſſet *ſalutem* appellare *æternam*. Aperte vero de mortali vita aliorum ſervanda ſe heic agere Auguſtinus innuit, quum utatur exemplo adulterii, quod peccatum eſſe non deſinit, *quamquam aliqua, niſi ad hoc ei conſentiatur, appareat amando moritura*, ut oſtendat, ne mendacium quidem licere, *quamquam pro ſalute quorumdam mentiamur*. Hæc autem concinnunt cum iis, quæ de ſervanda hominis vita per mendacium habet vir ſanctus in Lib. de Mendacio Cap. XIII. Deinde quis ex iſtis aliiſve Auguſtini verbis, niſi reclamante ratione, argumentari poſſit, Auguſtinum tam inimicum non fuiſſe *mendacii*, quam volebat videri? Nemo ſe *mendaciis* Auguſtino magis infenſum prodidit, nemo doctius ipſo, nemo acrius, nemo religioſius *mendacia* inſectatus fuit, & peccata eſſe demonſtravit, uti ejus Libri omnino teſtantur. Et quod ſpectat ad *Mendacia*, quæ ut Infideles ad Fidem adducerentur, tolerabilia viſa fuiſſe Auguſtino Phereponus ſibi perſuadet: eadem ipſa Auguſtinus aperte execratus eſt, & fugienda ſuaſit. In Lib. contra Mendacium Cap. I. *Quid eſt aliud*, inquit, *mentiamur, ut Hereticos mendaces ad veritatem adducamus, niſi faciamus mala, ut veniant bona*? Tum toto Libro id unum fatagit, ut oſtendat, nefas eſſe mentiri, quo conſulatur æternæ hominum ſaluti. Immo omnium mendaciorum ea ſtatuit eſſe graviſſima, quæ pro Religione, & in Religione fiunt. *Viderint*, inquit Cap. 18. *aſſertores defenſoreſque Mendacii* (res illi cum Priſcillianiſtis erat) *quale genus vel qualia genera mentiendi eos juſtificare delectet. Saltem in Dei cultu concedant non eſſe mentiendum; ſaltem ubi Dei nomen, ubi Deus teſtis, ubi Dei ſacramentum interponitur, ubi de divina Religione ſermo promittitur, ſive conſeritur: nemo mentiatur, nemo laudet, nemo doceat, & præcipiat, nemo juſtum dicat eſſe mendacium*. Eamdem doctrinam in altero Opere de Mendacio non minus dilucide ac nervoſe tradit, Cap. 10. oſtendens, in rebus Fidei locum eſſe non debere mendacio; & præter cetera hæc habet: *A doctrina Religionis atque ab eis omnino enuntiationibus, quæ propter doctrinam Religionis enuntiantur, quum illa docetur, & diſcitur, omnia penitus mendacia removenda ſunt. Nec ulla omnino cauſa inveniri poſſe credatur, cur in rebus talibus mentiendum ſit, quando nec ideo in ea doctrina mentiendum eſt, ut ad eam ipſam quiſque facilius perducatur. Fracta enim vel leviter di-*

Digitized by Google

minuta auctoritate veritatis, omnia dubia remanebunt.

Quam vellem, hæc potius tam clara tam aperta conſideraſſet Phereponus, ut quæ vera fuiſſet Auguſtini ſententia, ſibi conſtaret, quam in dubiis illius verbis alieniſſimam ab Auguſtino doctrinam exquiſiiſſet. Infra vero Cap. XIV. recenſet ſanctus Doctor varia *mendaciorum* genera, omniumque graviſſimum vocat, quod Religioni obeſt. *Primum eſt ad evitandum capitale mendacium* (ſunt ejus verba) *longeque fugiendum, quod fit in Doctrina Religionis, ad quod mendacium nulla conditione quiſquam debet adduci.* Et Cap. XXI. idem repetit inquiens. *Ad ſempiternam ſalutem nullus ducendus eſt opitulante mendacio. Non enim malis convertentium moribus ad bonos mores convertendus eſt.* En pura, en germana Auguſtini dogmata. Ita diſcipulus ſentiebat: quin idem ſenſerit & Ambroſius illius Magiſter, non eſt dubitandum. Quare ſi velimus, tantos viros Miracula confinxiſſe, & quidem in lucrum ac utilitatem propriam, quo nihil turpius excogitari poteſt: neceſſe eſt, ipſos mortalium & Chriſtianorum perditiſſimos, & hypocritas, & Religionis in ſpeciem tantummodo cultores prius credere. Hæc enim univerſa nomina in eos conveniunt, qui tantum pro Religione ſtudium præ ſe ferentes, nihil poſtea penſi habebant, mendaciis & impoſturis operam dare, idque in ſui commodum ac utilitatem facere, & Religionem præſentiſſimo periculo exponere, & fallere populos, ac ad Superſtitionem adducere, & nulla deinde ad errores populi a ſe corrupti auferendos, fraudis ac pœnitentiæ ſuæ veſtigia relinquere, & quidem pro crimine, quod ipſi certe non ignorabant capitale, plebique pernicioſiſſimum, ſibique a Deo ſine publica pœnitentia minime condonandum. Verum quis ex meris tantum ſuſpicionibus fallacibusque conjecturis tam abominanda ac inuſitata opinetur de viris, quos nulla non admirata eſt ætas, doctrina pariter ac ſolidiſſimis virtutibus, & ſanctiſſimo potiſſimum Religionis zelo, conſpicuos atque ſpectatiſſimos? Quænam Criticæ Leges iniquiſſimis hujusmodi opinionibus faveat, equidem non video. Immo totus Criticorum chorus clamet, incredibile plane eſſe, hoc huminum graviſſimorum genus in ea vitia deflexiſſe, atque ad eas artes ſe contuliſſe, quibus hominum deterrimi impie ſibi lucrum comparant & Religionem produnt. Numquid vero hiſce dolis indigebat Ambroſius, ad *plebeculam in officio continendam*, uti Phereponus ait? Ab ore Ambroſii totus populus Mediolanenſis pendebat, ſeque paratiſſimum ad dandum pro Fide Majorum ſervanda jugulum non ſemel oſtenderat. Multoque minus ad auctoritatem, atque exiſtimationem ſuam, Fidemque Catholicam protegendam, atque augendam hæc figmenta ſibi concinnanda cenſuit Ambroſius, quum tanta exiſtimatio atque auctoritas illi eſſet, ut ei propterea apud Imperatorem invidiam quotidie facere non ceſſarent Ariani. Deinde vir intrepidus, & invicta conſtantia celebris, & mori, quam fœdari, toties paratus, ut ſeſe atque Eccleſiam florentiſſimam minis Hæreticorum eriperet, ad execrandum illud ſtratagema numquam confugere ſuſtinuiſſet,

Accedit, quod Miracula ab Ambroſio atque Auguſtino memorata nullas impoſturæ notas ſecum adferunt; immo tot habent veritatis indicia, ut quando ea falſi poſtulare aut ſuſpicari liceat, nihil certi jam ſuperſit in humana divinaque Hiſtoria, nihil quod fraudem & mendacium redolere non poſſit. Divino monitu revelata ſunt Ambroſio ſacra corpora Gervaſii ac Protaſii. Juſſit ille in media Baſilica ante cancellos Sanctorum Felicis atque Naboris erudetari terram, formidantibus Clericis, ne ſpes Ambroſii fruſtraretur. Signa Martyribus convenientia apparuerunt; deinde ipſa Martyrum oſſa, & ſanguinis plurimum in ipſo tumulo. Quum ſacra pignora transferrentur, cæcus *Civitati Mediolanenſi* notiſſimus viſum, debiles non pauci ſalutem, ad contactum ſanctarum veſtium recuperarunt, pulſique Dæmones de multorum corporibus. Tota legatur Epiſtola Ambroſii 22. ad Marcellinam ſororem Claſſe I. & ubi affectus abſint, nihil a ſtratagemate ac fraude remotius apparebit, contra quam Cenſori videatur. Ceterum non diſſimulabo, Arianos tum temporis adeo evidenti luce perculſos, eo ſtatim confugiſſe, ut & Martyres & Miracula negarent. Facile valuit apud noſtrorum temporum Novatores eorum calumnia, quum nempe *ſtatutum* fuit Sanctorum Reliquiis *denuntiare bellum*. Multo plus etiam valuit apud Phereponum, qui Arianos ipſos eorumque dogmata ſibi cordi plurimum eſſe non ſemel prodidit. Sed juvat heic tantiſper immorari, dum aliqua ſaltem ex parte palam fiat, quam ſine ratione ac pudore nunc inſtauretur vetuſta ejusmodi cantio.

Protaſii & Gervaſii Martyrum ut nomina, ita etiam ſepulcra incognita erant, in tantum ut ſupra ipſorum ſepulcra ambularent omnes, qui vellent ad cancellos Sanctorum Naboris & Felicis pervenire. Utor verbis Paulini

ni

Digitized by Google

ni illius, qui Ambroſii Vitam memoriæ prodidit, & oculatus omnium teſtis fuit. Illic ergo reperta ſunt ſacra corpora, ubi fraus præcedere niſi difficillime non potuit. Nam quis loci ſuperficiem non noverat, ac ſæpe veſtigiis non terebat? quis dum eruderari terram cerneret, ſigna aliqua impoſturæ non collegiſſet? Clero ac populo præſente peracta ſunt omnia. Subſequuta deinde Miracula Ambroſius his refert verbis, concionem ad populum habens: *Cognoviſtis, immo vidiſtis ipſi multos a Dæmoniis purgatos; plurimos etiam, ubi veſtem ſanctorum manibus contigerunt, iis, quibus laborabant, debilitatibus abſolutos: reparata vetuſti temporis Miracula, quo ſe per adventum Domini Jeſu gratia terris major infuderat; umbra quadam ſanctorum corporum pleroſque ſanatos cernitis.* Si quid ſinceritatis ac bonæ fidei eſt, videat Phereponus, quei negare iſta poſſit. Oculis ſuis Mediolanenſis Populus viderat tot ægros ac debiles priſtinæ ſaluti divinitus reſtitutos. Fidentiſſime id palam Ambroſius repetit. Quis credat, hæc omnia commenta, fraudes, ac illuſiones fuiſſe? Num adeo ſtupidi ac bardi tum fuere populi, ut ſibi hæc obtrudi paterentur, & ſuoſmet oculos Miraculorum & curationum teſtes appellari audirent, quæ tamen ipſi nequaquam aſpexiſſent? Num impudens adeo Epiſcopus, ut tanta ſecuritate coram tot teſtibus appellatis rem inviſam viſam pronuntiaret? Ceteris autem curationibus præſtitit, ac illuſtrior fuit, uti dicebam, ab homine Urbi ampliſſimæ notiſſimo depulſa cæcitas. Quum ſacra Martyrum corpora (utar Auguſtini teſtis oculati verbis Lib. 9. Cap. 7. Conf.) *propalata & effoſſa digno cum honore transferrentur ad Ambroſianam Baſilicam, non ſolum quos inmundi vexabant ſpiritus confeſſis eiſdem Dæmonibus ſanabantur, verum etiam quidam plures annos cæcus civis, Civitatique notiſſimus, quum populi tumultuantis lætitiæ cauſam quæſiſſet, atque audiſſet, exilivit, eoque ſe ut duceret, ſuum ducem rogavit. Quo perductus, impetravit admitti, ut ſudario tangeret pheretrum. Quod ubi fecit, atque admovit oculis, confeſtim aperti ſunt.* Eadem repetit Aug. Lib. 22. Cap. 8. de Civ. Dei, illudque Miraculum ait *ad multorum notitiam potuiſſe pervenire, quia & grandis eſt Civitas, & ibi erat tunc Imperator, & immenſo populo teſte res geſta eſt, concurrente ad corpora Martyrum Protaſii & Gervaſii.* Vide & Lib. de Unit. Eccl. Cap. 17. At Ariani cæcum illuminatum negabant. Nempe homines in Catholicam Eccleſiam odio internecino excæcati, homines pauci numero præ immani Catholicorum teſtium multitudine, homines plerique in Urbe Mediolanenſi hoſpites, illuc ab Ariana Auguſta perducti, qui cæcum hominem nequaquam, aut non ſatis perſpectum habebant. Contra Catholici innumeri, Ciweſque Mediolanenſes, tot annos antea hominem probe agnoverant, viderant, aluerant cæcum, & luce ad Martyrum corpora repente donatum cognoſcebant, videbant, affirmabant. Utri quæſo parti fides adjungenda? Umquamne credibile ſit, tantum Populum, per tot annos, eaque potiſſimum occaſione fuiſſe deceptum, ac tamdiu credidiſſe aut cæcum, qui non erat, aut ei reſtituta lumina, quæ clauſa tenebriſque obſita adhuc erant? Si hæc devorare queunt Hæretici, neſcio quid in poſterum credibile non ſit, immo neſcio quid amplius credendum ſit.

Porro audiamus, quam nervoſe ac ſapienter invidentiam Arianorum, & renovatam nunc calumniam Ambroſius ipſe jam tum repulerit in laudata Epiſtola 22. Claſſe I. olim 54. *Negant*, inquit, *cæcum illuminatum; ſed ille non negat ſe ſanatum. Ille dicit: Video, qui non videbam. Ille dicit: Cæcus eſſe deſivi; & probat facto. Iſti beneficium negant, qui factum negare non poſſunt. Notus homo eſt, publicis, quum valeret, mancipatus obſequiis, Severus nomine, lanius miniſterio. Depoſuerat officium, poſtquam inciderat impedimentum. Vocat ad teſtimonium homines, quorum ante ſuſtentabatur obſequiis: eos indices ſuæ viſitationis arceſſit, quos habebat teſtes & arbitros cæcitatis.* Sub hæc opportune Arianos Judæis comparat, pari impudentia calumniantibus atque negantibus evidentia Chriſti ac Apoſtolorum prodigia. Et profecto, poſtquam Phereponus ejuſque ſodales, Ambroſiani cæci *Miraculum ſtratagema* nuncupare fas putant, quomodo & increduli non idem quoque dicere ſibi licitum arbitrentur de cæco Euangelico? *Interrogabant*, inquit Ambroſius, *Judæi parentes, quomodo videt filius veſter? Quum ille diceret: Cæcus quum eſſem, modo video. Interrogate alios, ſi mihi non creditis. Interrogate extraneos, ne adſtipulari mihi parentes putetis. Deteſtabilior iſtorum, quam Judæorum pertinacia. Illi quum dubitarent, vel parentes interrogabant. Iſti occulte interrogant, palam negant, jam non operi increduli, ſed auctori.* Verum excuſatione etiam minus digni ſunt nuperi Hagiomachi, quam veteres Arii & Eunomii ſectatores. Iſti enim recentiores poſt jam repreſſas evidentia rei illorum calumnias, ex putidis adhuc ſuſpicionibus teſtatiſſima ea prodigia ludibriis & dolis accenſere pergunt. Si locum fraus habuit in illa Inventione, in iis Martyribus, atque Miraculis: quei tam felix fraus eſſe potuit, ut detegi numquam potuerit, eamque deprehendere numquam licuerit Arianis præſentibus?

Digitized by Google

bus? Sine multorum ope neque Inventio, neque Miracula confingi potuere. Sine totius Populi conſpiratione cæcus ſimulari non poterat ſubita oculorum luce donatus. Ariani tum rerum potiebantur; præſentes erant; Imperatoris auctoritate in ſuæ Hæreſis patrocinium abutebatur præſens & ipſa Juſtina Auguſta. Quis commodior locus, quodnam opportunius tempus, quo impoſturam ac figmenta Ambroſii detegerent Ariani; atque æterna ignominia Epiſcopum ejusque Eccleſiam operirent, ſuam vero Fidem ab eo periculo vindicatam glorioſius extollerent? Poterant minis, tormentis, ac præmiis extorquere veritatis confeſſionem a Severo, totque aliis, quos ab Ambroſio pecunia corruptos dictitabant. Neceſſe eſt veritas & evidentia Miraculorum longe fortiores fuerint, quam Arianorum maligni conatus, atque calumniæ. Neque porro ſegnes in inquiſitione rei ac teſtium fuerunt Hæretici. *Iſti occulte interrogant, palam negant*, inquit Ambroſius. Immo tanta fuit vis & lux veritatis, ut factum ipſum negare ne ipſos quidem Arianos potuiſſe, ſanctus vir innuere videatur.

Quæ vero hactenus dicta, vim quoque habere debent pro tuenda veritate complurium aliorum prodigiorum, quæ Sanctorum Martyrum & Confeſſorum ope variis temporibus peracta narrantur a graviſſimis Epiſcopis, & oculatis atque incorruptis viris, & a prudentibus Hiſtoricis, quos neque ab ignorantia, neque a nimia credulitate neque a pravis affectibus ad ea confingenda, temereve credenda fuiſſe pertractos appareat. Non enim heic agitur de univerſis Miraculis a cenſura vindicandis, quæ neque Eccleſia probavit, & quæ credere vel non credere nihil refert, & quorum non modicam partem ab hominibus nullius judicii ac nominis, dubiæque ac ſubleſtæ fidei, literis proditam Catholici ipſi aut abjiciunt, aut ſibi tam facile credendam non putant. Miracula tantum defendimus teſtatæ fidei, & ad ſanioris Criticæ leges exacta. Ita nemo niſi petulans fidem illis prodigiis negabit, quæ Sanctus Auguſtinus in Lib. 22. de Civit. Dei refert, quum ex iis pleraque ab omni fraudis ac fabulæ ſuſpicione longe abſint. Alia contigiſſe Miracula ad Sanctorum tumulos atque Reliquias, teſtantur Baſilius, Gregorii duo, Nazianzenus & Nyſſenus, Hilarius, Hieronymus, Chryſoſtomus, Iſidorus Peluſiota, Baſilius Seleucienſis, Theodoretus, Maximus Taurinenſis, Aſterius Amaſenus, Æneas Gazæus, ut innumeros alios Epiſcopos & Patres prætercam. Rei feriem non ab incertis rumoribus, ſed aut oculis ſuis ipſimet, aut ab aliis fide digniſſimis teſtibus acceperunt. Tales Eccleſiæ proceres mentitos heic omnes fuiſſe, & in impoſturas conſenſiſſe, fidem omnem ſuperat. Falſa ac temere credita poſteris narraſſe, incredibile pariter eſt. Certe ab his erroribus atque criminibus ſua ſe auctoritate, doctrina, integritate vitæ, prudentia, ac zelo Religionis, facile ipſi defendunt, & iniquiſſimas Hæreticorum ſuſpiciones avertunt.

Sed mihi temperare non poſſum, quin inſigne illud argumentum commemorem, quo ſibi viſus eſt Phereponus Hiſtoriam Sanctorum Martyrum Protaſii ac Gervaſii enervare poſſe. Ait enim, ita Ambroſium rem deſcribere, ut narrationem ſuſpectam reddat. *Invenimus*, inquit Ambroſius, *miræ magnitudinis viros duos, ut priſca ætas ferebat. Quæ vero ætas? Heroicane, poſtquam homines decreſcere cœperunt?*

Nam genus hoc vivo jam decreſcebat Homero.

An etiam tribus ſæculis, quæ a Chriſto nato ad Conſtantini tempora fluxerunt, grandioris erant ſtaturæ homines, quam quarto aut quinto ſæculo? An auguſtior erat ſtatura Martyrum, quam aliorum, aut major fiebat poſt mortem? Nemo, ut opinor, credet. At nemo etiam, ut opinor, non miretur, Phereponum Critices peritum, & non vulgaris ingenii hominem, tam levia nobis propinaſſe. Sed quid non facit litigandi prurigo? Quando ſolida argumenta deſunt, verba ſaltem ac ſophiſmata dentur. *Ante annos prope mille, vates ille Homerus non ceſſavit minora corpora mortalium, quam priſca, conqueri:* ſunt Plinii verba Lib. 7. Cap. 16. Nat. Hiſt. Id quoque Juvenalis a Pherepono laudatus, Solinus, Phlegon, Sanctus Auguſtinus, aliique Scriptores memoriæ tradidere. Virgilius etiam Lib. 12. Æneid. de ingenti ſaxo, quod Turnus in Æneam intorſit, hæc habet:

Vix illud lecti bis ſex cervice ſubirent,
Qualia nunc hominum producit corpora tellus.

Ea itaque opinio invaluerat, procerioris ſtaturæ omnes fere homines fuiſſe Heroicis, quam ſubſequutis temporibus. Et fidem opinioni conciliabant corpora miræ magnitudinis ſubinde humi reperta, de quibus legendi Plinius ipſe, Vergilius in Georg. Pauſanias, Plutarchus, Gellius, & alii, immo recentiores etiam Scriptores; nam & proxime præteritis ſæculis eorum quædam deprehenſa fuerunt. Aliqui, ſed admodum rari, ſubinde viſi, qui ad gigantæam molem excreſcerent, iique idcirco priſcæ ætatis hominibus dicebantur ſi-

mi-

iles. Ad eum ergo morem reſpexit Ambroſius. Quum ſacra Martyrum corpora recens effoſſa communem hominum ſtaturam multum excedere vidiſſet, talia & ipſe appellavit, qualia priſcæ ætatis corpora fuiſſe ferebantur. Quid ergo heic ſibi velit Phereponus, nemo facile intelligat. An Homericæ opinioni ſeſe opponere? Id per nos ipſi liceat. Non idcirco minus verum erit, inuſitatæ magnitudinis fuiſſe corpora Gervaſii ac Protaſii? Iſtamne ſacrorum Martyrum proceritatem in dubium revocare? At innumeri Mediolanenſes præter Ambroſium ejus rei teſtes fuerant, quibus per duos dies Martyrum oſſa expoſita ſcimus. Num dubitat, an primis tribus a Chriſto nato ſæculis ejus proceritatis homines exſiſtere potuerint? Certe Phereponum de hac re dubitare quamplurimi Hiſtorici non ſinunt, atque experientia ipſa; nam raros quidem, ſed tamen aliquos, ſæculo quovis, hujus ſtaturæ homines vixiſſe conſtat. Auguſtinus ipſe Ambroſii æqualis Lib. 15. Cap. 9. de Civit. Dei affirmat, ſe incredibilis magnitudinis oſſa vidiſſe. Tum hæc addit: *Noſtris temporibus rari quidem, ſed numquam ferme defuerunt, qui modum aliorum plurimum excederent*. Numquid tandem ſuſpicatur Phereponus, ab Ambroſio corporum illorum magnitudinem tamquam cœleſte prodigium atque myſterium venditatam fuiſſe? Ille hercle inſulſus & ridendus, qui Ambroſium adeo infantem atque delirum ſuſpicari audeat. Quæ Martyrum ſtatura foret, & an illa major poſt mortem fieret, certe non ignorabat vir magnus, qui nempe Romæ & alibi innumera conſpexerat Martyrum oſſa. Neque ab ullo docendus erat, aliane hominum ſtatura fuerit tribus primis Chriſtianæ Epochæ ſæculis, quam ſæculo ſuo, quum priſcæ dumtaxat ætati, videlicet temporibus ante Homerum tranſactis, proceritatem corporum, tamquam rem cunctis hominibus eo ævo communem, ipſe tribuat. Nullum heic ergo Myſterium, nullum cæleſte Miraculum Ambroſius conſiderat; ſed quia rarum eſſe noverat, ſæculo ſuo homines reperire tantæ proceritatis, quanta in Martyrum illorum corporibus apparuerat, raram hanc iſtorum qualitatem tacendam non putat, illamque quaſi obiter memorat. Solus cavillator alia in Ambroſii verbis ſomniare poterat; ſolus peſſimus Logicus affirmare, Ambroſium ipſum narrationem ſuam ſuſpectam reddidiſſe.

Graviora in ſpeciem videntur, ſed æque imbecilla ſunt & confidentiæ plena revera, quæ poſthæc ſubdit Phereponus. E dæmoniacis, ad facta λείψανα confluentibus, nonnulli contra Arianos, eorumque hæreſim clamarunt. Id Herculeum Ariſtarcho fulcrum eſt, ut ſub aliorum ſententia dicat, non amplius eſſe dubitandum, quin Ambroſius rete illud per fraudem concinnarit. *Lege*, inquit, *cetera, ubi torti Diaboli, ope horum Martyrum, Arianos opportuniſſime damnant; nec amplius mirabetis eſſe, qui ſtratagema hoc Ambroſianum fuiſſe cenſeant, quo plebem ſibi devinciret, Juſtinamque & Arianos perterrefaceret, excogitatum*. Gemina huic argumentationi ſunt, quæ ipſe alibi diſſerit, ideo ementita appellans ad Martyrum tumulos peracta Miracula, quod iſta Superſtitioni propagandæ inſervirent. Verum quidnam aliud hoc eſt, quam obvias quæſtiones e præjudicatis opinionibus, quamquam falſis, confidentiſſime dirimere? quod quantum a ratione abhorreat, non ita pridem edidiciſſe Phereponum ipſum arbitror. Quum animo iſtius antea inſederit, Superſtitionem eſſe ſacrarum Reliquiarum cultum (qua in opinione reliquos Novatores concordes habet), immo etiam crediderit, Arianos, quamvis tot Conciliis & rationibus profligatos, propius ad veritatem, quam Catholici, acceſſiſſe: non immerito ſe inde argumentari ita poſſe ſibi perſuaſit: ergo Miracula ad Sanctorum Reliquias confici nequeunt; ergo divinitus extorqueri a Dæmonibus confeſſio non potuit adverſus Arianos; ergo nonniſi fraudulentis artibus Ambroſii, tota illa ſcena peracta eſt. Quid, ſi falſiſſimæ forent, ut eas eſſe nos reipſa dicimus, præceptæ animo Phereponi opiniones? Nonne tota illius machina e veſtigio ruit? & potiſſimum quum nulla veriſimilitudo ſit, ea Miracula conficta fuiſſe, aut potuiſſe confingi? Nam, quod eſt *ad plebem ſibi devinciendam*, Arianisque timorem incutiendum, jam vidimus, Ambroſii auctoritatem, ſapientiam, pietatem, atque conſtantiam tam periculoſis ac impiis non indiguiſſe præſidiis; ipſumque, etiamſi indiguiſſet, non fuiſſe uſurum ad Fidem tuendam, quam ſanguine & veritate, non pravis artibus atque impoſturis propugnandam eſſe ſciebat.

Ergo nudam, ac inanem, nulliſque ſolidis rationibus ſtipatam, immo temerariam quoque & impiam eſſe, ſuſpicionem ſuam, Phereponus ipſe, ſi Criticus bonus, ſi Chriſtianus eſt, deprehendet. Quænam enim narrationes, quæ facta vultum veritatis amittere jam non poſſunt, ſi tantam vim habere debet hæc argumentandi ratio? Videlicet Auctori aut Hiſtorico id utilitati, atque exiſtimationi eſt: ergo confictum id, falſumque eſt, aut certe in Auctore, ſive in narrante fraudem ſuſpicari licet. Si valere debent hujuſmodi ſuſpiciones, Ethnicorum nomine impoſturæ notam pariter objicere poſſit Phereponus Tertulliano, Origeni, Cypriano, Lactantio, & cete-

ceteris Chriſtianæ Fidei defenſoribus, qui confeſſione Dæmonum in Ethnicos ipſos tam ſæpe utuntur. Quid autem Scriptores illos ab hujusmodi accuſatione defendit, quod ſimiliter in Ambroſii defenſionem non congruat? Deinde nonne Chriſti ac Apoſtolorum prodigia ad ſanctiſſimæ doctrinæ veritatem confirmandam, & Chriſti miſſionem probandam adhibita fuere, ut habetur Jo. V. 36. X. 38. & XIV. 12.? Mirabiliter igitur Chriſto, ejusque cauſæ prodigia per ipſum patrata inſerviebant. Quid ſi incredulus quiſpiam ſtratagemata & illa ſuſpicetur, quibus Judaicam plebem ſibi Chriſtus devinciret, ac Phariſæos, ſibi infenſiſſimos, de auctoritatis ſolio dejiceret? Id quidem jam faciet incredulus, auctore ac præceptore Pherepono; ſed iniquiſſime faciet. Multo etiam magis inſtabit iſte; nam & in Euangeliia Marci & Lucæ Dæmones mali ſe ab Jeſu tortos conqueruntur, ejusque cæleſtem potentiam fatentur, Filiumque Dei altiſſimi appellant. Nolebant his habere fidem pervicaciſſimi Judæi, quorum patrocinium quis non videat a Pherepono incautiſſime tamdem ſuſceptum, & perfidiam excuſatam? Poterant enim & illi objicere adverſum Chriſti prodigia, quæ Phereponus contra Ambroſii Hiſtoriam objecit. Sed tam illi temere ac perperam egiſſent, quam iſte. Hujusmodi quippe ſuſpiciones quando gravioribus aliis malæ fidei indiciis deſtituuntur, & præcipue quum ab aliis refelluntur graviſſimis bonæ fidei indiciis, id unum præſtare poſſunt, ut in ſuſpicioſis hominibus malignitatem, livorem, & obfirmatum contra veritatem animum prodant.

Pherepono itaque nos non injuria crimini vertimus, quod arma Ethnicis atque incredulis miniſtret. Quod Religioni & Eccleſiæ Chriſtianæ eripiat potentiſſimum illud argumentum Veritatis e Chriſti, Apoſtolorum, aliorumque Sanctorum hominum prodigioſis operibus petitum. Quod ſuſpecta faciat tum ad mortui Eliſæi cadaver in veteri Fœdere peractum inſigne Miraculum, de quo in Lib. IV. Regum mentio habetur, tum curationum prodigia in novo Fœdere facta per Pauli ſudaria ac ſemicinctia ægris admota, dum eadem mirabilia ad ſacra quoque Martyrum oſſa, teſtibus viris incorruptis facta, fieri ipſe poſſe negat, virtutemque ejiciendi Dæmones, a Chriſto Sanctis ſuis in Euangelio promiſſam, ſuſpectam ipſe faciat. Crimini etiam vertimus, quod ex meris tantum ac fallaciſſimis ſuſpicionibus denigrare ac lacerare famam non erubeſcat virorum graviſſimorum, & omnium fere Sanctorum Patrum, quos quum ille Impoſtores velit, neſcio cui amplius in poſterum credendum ſit, & neſcient increduli, quid amplius putandum ſit de Religione & Eccleſia Chriſti. Propterea prudentiæ, famæ, ac Religioni ſuæ melius conſuluiſſet Phereponus, ſi ab hiſce abſtinuiſſet, quæ quid ab ejus Critica aliis in locis ſperandum ſit, ſatis oſtendunt. Sed nos jam alia expectant & vocant.

CAPUT XII.

Cultus Religioſus, Angelis ac beatis hominibus adhibitus, contra Pherepanum defenditur. Superſtitionis ſuſpicio fruſtra heic a Pherepono injecta. Preces pro piis defunctis auctoritate Scripturæ ſanctæ, Traditionisque nituntur. Non aliter ſentit Sanctus Cyprianus, cui Tertullianus præivit. Votum ſacræ Virginitatis præſtantius, quam Nuptiæ. Pherepani objectiones repelluntur. Apoſtoli apertum ſuffragium pro Dogmate iſto.

NOn ſolis Sanctorum Miraculis, ſed eorum etiam cultui religioſo bellum indicit Batavus, ſive Tigurinus Cenſor: quodque mirandum magis eſt, id facit auctore ipſomet Auguſtino. Dixerat hic in Lib. de vera Relig. Cap. 55. de Angelis loquens: *Honoramus eos caritate, non ſervitute; nec eis Templa conſtruimus, nolunt enim ſe ſic honorari a nobis*, &c. Phereponus iſta expendenda relinquit iis, qui volunt Angelos cultu δυλείας, hoc eſt *ſervitutis*, coli. *Videant* (inquit pag. 485.) *quomodo ſe ſentire & loqui cum Auguſtino, dicere poſſint*. At quantopere cum Auguſtino conſentiant Catholici in colendis cum beatis Angelis, tum reliquis Sanctis, ipſe Phereponus nullo negotio didiciſſet, niſi ea tantum corrogaret, quæ ſuo ſunt conſentanea ingenio. Agit heic Auguſtinus de illa *ſervitute*, quæ ſupremum Numinis cultum ſignificat, atque a Græcis appellatur λατρεία. Non autem negat, alterum illud *ſervitutis* genus, cui δουλεία nomen eſt, a mortalibus exhiberi debere cæli proceribus, & certiſſimis Dei amicis. Audi Auguſtinum Lib. 10. Cap. 1. de Civ.

Digitized by Google

Civ. Dei: Λατρείαν, inquit, *noſtri, ubicumque ſanctarum Scripturarum poſitum eſt, interpretati ſunt ſervitutem. Sed ea ſervitus, quæ debetur hominibus, ſecundum quam præcipit Apoſtolus, ſervos dominis ſuis ſubditos eſſe debere: alio nomine Græce nuncupari ſolet*. Λατρεία *vero, &c. aut ſemper, aut tam frequenter, ut pæne ſemper, ea dicitur ſervitus, quæ pertinet ad colendum Deum*, &c. Idem alius verbis alibi ſcribit, ſed potiſſimum Lib. 20. contra Fauſtum Cap. 21. ubi ſimul docet, colendos eſſe religioſo cultu beatos Dei famulos. *Illo cultu*, inquit, *qui Græce* λατρεία *dicitur, Latine uno verbo dici non poteſt, quum ſit quædam proprie Divinitati debita ſervitus, nec colimus, nec colendum docemus, niſi unum Deum*. De Sanctis vero Martyribus ita loquitur: *Colimus ergo Martyres eo cultu dilectionis, & ſocietatis; quo & in hac vita coluntur ſancti homines Dei*, &c. Erigere Templa, offerre ſacrificium, aliaque hujusmodi, uni reſervata Deo, nefas eſt impendere in Angelorum, Martyrumque cultum; ſed aliam *ſervitutis* honorariæ ſpeciem, quam *Duliam* appellamus non prohibemur, ſed jubemur præſtare Sanctis quos tamen conſervos Dei ſimul agnoſcimus. Cui hoc nomen non arrideat, alio utatur, dummodo rem teneat.

Quod vero Phereponus ſubdit, nimirum jam Auguſtini ævo quædam cœpta eſſe fieri, quæ quamquam a prudentioribus damnata, paulatim intromiſſa fuere; inquit enim idem Auguſtinus in Lib. 1. de Morib. Eccl. Cathol. Cap. 34. *Novi multos eſſe ſepulcrorum, & picturarum adoratores:* hæc, inquam, Phereponi monita, neſcio quid prodeſſe poſſint Novatorum ſcholæ. Nam quis certo affirmare poſſit, Auguſtinum ibi de ſepulchris & picturis Chriſtianorum loqui, & non potius de Paganorum? Quod ſi de Chriſtianis talia inter ſuos agentibus ſcribit Auguſtinus: quid mirum? Superſtitio locum habere potuit ac poteſt in Eccleſiæ Catholicæ ritibus, ac præcipue in Sanctorum, atque Imaginum cultu, dum Fideles, ſint quidem, ut ipſius Auguſtini verbis utar, *profeſſores nominis Chriſtiani, ſed profeſſionis ſuæ vim neſcientes, neque exhibentes*. Ab his arceſſendam non eſſe doctrinam Orthodoxæ Religionis, neque ex iſtorum exemplo expendendam eſſe præſtantiam Catholicæ Eccleſiæ, rectiſſime ajebat Auguſtinus in eo Libro. Id & nos nunc repetimus. Quod faciendum & credendum præſcribit Eccleſia noſtra, hoc intuere, non vero quod in iſta Eccleſia fit, aut creditur ab imperitis & impiis. In eo veritas & ſanctitas; in hoc ſuperſtitio & falſitas. Et revera ipſemet Auguſtinus tum alibi, tum Lib. 8. Cap. ult. de Civ. Dei, Memorias, ſive Sepulcra Martyrum, & eorum Reliquias honorandas eſſe docet, ſignificatque apertiſſime, qualis opinio induenda ſit Catholicis, quum quædam in honorem cultumque Martyrum fiunt. Ea autem Auguſtini verba quum in oculos & ipſius Phereponi incurrerint, non ſine aliqua animadverſione dimittenda eſſe ipſe judicavit. Inquit igitur pag. 581. *At pompa, qua ferebantur Reliquiæ, honor, qui iis genuum flexione deferebatur, invocationes Sanctorum, &c. perſuadebant Ethnicis, Martyres coli, quaſi quoddam genus inferiorum Deorum*. Tum addit, neque Ethnicos multum a vero aberraſſe; nam & Chriſtianos nonnullos offendebat hic idem cultus. Quamobrem cenſet, Auguſtinum heic Rhetorum more, diſſimulatis his, quæ ab Ethnicis, objiciebantur, reſpondiſſe. Nonnullorum Chriſtianorum nomine, quos male habebat Martyrum cultus, unum Vigilantium, & alterum Eunomium indicare voluiſſe, ac potuiſſe, Phereponus mihi videtur. At quota, quæſo, Chriſtianorum pars duo homines ſunt; & quales, amabo, ut eorum ſuffragium univerſæ Chriſtianorum Eccleſiæ opponi poſſit? Nil facilius, quam in quacumque Republica duos, immo etiam plures invenire, quibus faſtidio ſint patrii mores, ſuæque Religionis ritus. Atqui hujusmodi faſtidioſos, & audaciſſimos homines ſtatim compreſſere viri ſanctitate atque eruditione clariſſimi, quibus certe ignotum non erat, quid eſſet Deo, quid beatis ejus famulis debitum, & quid foret Idolorum, Deorumque falſorum cultus.

Subit autem Cenſoris noſtri confidentem eloquentiam demirari, quando is diſſimulatam ait ab Auguſtino Ethnicorum hac in re accuſationem, idque Rhetorum more. Nam quid aliud in eo Cap. ultimo Lib. 8. de Civ. Dei præſtat Auguſtinus, quam oſtendere, quantum interſit inter cultum divinum hominibus mortuis ab Ethnica Superſtitione delatum, & religioſum honorem delatum Martyribus a Religione Chriſtiana? Primo differre ait honorum & rituum genus; nam & Sacrificia & Delubra mortuis offerebant Ethnici, a quo tamquam a peculiari Divinitatis ſigno abhorrebat Chriſtiana Reſpublica. Deinde oſtendit, ab animo illorum differre omnino in iis ritibus atque honoribus animum iſtorum. Ethnici tamquam Deos veros, & adoratione uni Deo debita, ſuos mortuos proſequebantur; Chriſtiani contra numquam ſuos mortuos apotheoſi donarunt, numquam Deos ceſuere; & quos honores habuere ſuis Martyribus, fuere quidem ſigna religioſæ venerationis, non autem divini cultus, & mentis ad Latriam propenſæ. Animus autem, atque intima perſuaſio ea eſt, quæ ritus, & ſermones

Digitized by Google

honoris cauſa conceptos ad bonum aut malum trahit. Decernere vero, qui ritus ſuperſtitioni, aut veræ pietati conveniant, quive tolerandi ſint, & probandi, aut improbandi, ſive non ferendi, ad Eccleſiam, & ad Apoſtolicam Sedem pertinet. Et hanc in rem volo Phereponus noſter audiat, quid forte Theophilus quidam Alethinus (hominem puto perquam carum Pherepono ipſi) ſcripſerit in notulis ad Tom. 3. Theolog. Dogm. Dionyſii Petavii, Lib. 15. Cap. 2. de Incarn. *Ut verba*, inquit, *valent uſu, ita & geſtus, qui modo ſunt civiles, modo religioſi, pro temporibus & locis, poſſuntque Deo colendo & hominibus æque pro conſuetudine adhiberi. At interna illa adoratio, qua id quod colimus conſideramus ut unicum ac ſummum Numen, proptereaque reveremur ac precamur, ad unum illud Numen pertinet. Sed poſſunt eſſe: & ſunt alii inferiores cultus, dignitati rei, quæ colitur, attemperati, abſque idololatria ulla. Quod ſemper probe obſervandum*. Vide & ibi Petavium.

Auguſtinus ergo in eo loco poſtquam dixit, honorari quidem Martyres, eorumque Memorias, a Chriſti fidelibus Ethnicorum accuſationem atque ſuſpicionem omnem evertit, monens, neque Sacerdotibus, neque Templis, neque Sacrificiis (quæ uni Deo tantummodo ſunt debita) honorari Sanctos Martyres; reliqua vero venerationis ſigna eiſdem exhibita, ex obſequio religioſo, non autem ex opinione Divinitatis deſcendere, immo in ipſius Dei gloriam concedere, quicumque honor Sanctis defertur. Quod quum dicit, occupat una reſponſione, quidquid umquam aut objecerant, aut objicere poterant Ethnici adverſus Martyrum cultum. *Quæcumque*, ait, *adhibentur religioſorum obſequia in Martyrum locis, ornamenta ſunt memoriarum, non ſacra, vel ſacrificia mortuorum, tamquam Deorum*. Dixerat ſupra: *Honoramus memorias eorum tamquam ſanctorum hominum Dei, &c. ut ea celebritate & Deo vero de illorum victoriis gratias agamus, & nos ad imitationem talium coronarum adhortemur*, &c. Quapropter quid objicere Ethnici potuerant, aut poterant, ut apud Chriſtianos polytheiſmum oſtenderent, quod ſuo ſermone & explicata mente Chriſtianorum, Auguſtinus jam non contriverit? Et ne quis Martyres ſaltem *quaſi quoddam genus inferiorum Deorum* coli putaret, addidit ille: *Non ipſi, ſed Deus eorum nobis eſt Deus*. Et infra. *Nos itaque Martyres noſtros nec divinis honoribus, nec humanis criminibus colimus, ſicut colunt illi Deos ſuos*, &c. Quod Auguſtinus olim pronuntiabat, nunc etiam Eccleſia Catholica profitetur, Idololatriæ a noſtrorum temporum Hæreticis inſimulata, ſed ab hujuſmodi calumnia vel a ſinceriſſimis inter ipſos Hæreticos jamdudum liberata.

Ab Angelis aliiſque beatis cæli civibus ad reliquos Chriſtanos, qui deceſſerunt in ſigno fidei, & dormiunt in ſomno pacis, tranſit Phereponus noſter; atque ut illis religioſum honorem habendum negat, ita iſtis nihil prodeſſe Fidelium preces affirmat. In Lib. de Cura pro mortuis habenda auctor eſt S. Auguſtinus conſueviſſe Chriſtianos offerre Deo preces pro mortuis fidelibus, quod officium ipſis profuturum ſperabant apud Deum. Phereponus heic inſurgit, inquiens: *Sed locum aliquem Scripturæ, aut revelationem certam hanc in rem proferri oportuit; qui enim norat Auguſtinus hoc velle Deum, ut preces Eccleſiæ proſint poſt mortem nonnullis, cum altum ſit ea de re ſilentium*, &c. *Non enim ſatis eſt ut poſſit hoc fieri; quam multa enim Deus non vult, quæ potuiſſet velle?* Sed Auguſtinus laudaverat locum 2. Machab. XII. 43. ubi *legimus oblatum pro mortuis ſacrificium*. Nihil refert: pergit enim Phereponus interrogare: *Sed ubi Lex talia ſacrificia juſſit, aut ubi Deus ſe adinventis ab hominibus ſacris propitium fore promiſit?* Percontor ego a Pherepono, utrum ſibi computentur inter Canonicas Scripturas priores duo Machabæorum Libri, an non. Si poſtremum, videat ille, quei tot alios divinarum Scripturarum Libros demonſtrare contra gentem incredulam poſſit cælo probatos. Tolle Eccleſiæ Auctoritatem atque Traditionem, ruat neceſſe eſt potiſſimum argumentum, quo nititur divina origo Literarum ſacrarum. Sin, uti videtur, Canonicus eſt Pherepono is Machabæorum Liber, quem univerſa olim Eccleſia Canonicum habuit; & Catholica nunc habet: quid eſt, quod illic non legit Phereponus hæc verba: *Sancta ergo* (ſicuti Vulgata legit) *& ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis ſolvantur?* Hinc novit Auguſtinus, & noſcere Phereponus potuit, velle Deum, ut preces Eccleſiæ proſinr poſt mortem nonnullis; divino quippe oraculo probatur illa Judæ Machabæi actio, atque opinio.

Præter Scripturæ ſacræ documentum illud, cui quædam alia, etſi non adeo perſpicua, accenſeri poſſunt, adhibet Auguſtinus auctoritatem Eccleſiæ univerſæ, quæ uſum precum pro mortuis habet, & habendo utilem piumque, & ab Apoſtolis deſcendentem oſtendit. Rurſus ergo Phereponus in iſta erumpit: *At quis docuerat Auguſtinum, a temporibus Apoſtolorum nullas pravas opiniones, ac conſuetudines, ſenſim irrepere potuiſſe? Nullum Dei legitur, hanc in rem, promiſſum,*

eadem-

Digitized by Google

eademque eſt ratio hominum in Rempublicam Eccleſiaſticam, ac in Civilem coeuntium; nec in hanc magis quam in alteram, malæ conſuetudines ſenſim irrepere poſſunt. At quis docuit Phereponum, eamdem eſſe ac fuiſſe rationem Civilis atque Eccleſiaſticæ Reipublicæ in perverſis conſuetudinibus admittendis? Deinde hanc conſuetudinem, qua de agimus, eſſe perverſam, nullumque hanc in rem legi promiſſum Dei? Nos jam vidimus, in Machabæorum Libris probari Deo preces & ſacrificia pro mortuis. Quod ſi ne ullis quidem in Libris Canonicis expreſſa legeretur divina revelatio iſtius doctrinæ: attamen ſatis eſſet, Traditionem certam haberi de iſta revelatione in Eccleſia Dei. At iſtud procul dubio revelatum fuiſſe, atque probatum ab Apoſtolis, hinc diſcimus, quod Auguſtini ævo *univerſa pro defunctis Eccleſia ſupplicare conſuevit*, ut ait idem in eodem Libro. Heic autem locum habet regula celebris ejuſdem Sancti Auguſtini Lib. 4. Capitul. 24. de Baptiſmo contra Donatiſtas: *Quod univerſa tenet Eccleſia, nec Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, nonniſi Auctoritate Apoſtolica traditum rectiſſime creditur.* Ab Eccleſiaſtica vero nimium quantum differt Civilis Reſpublica. Nihil ibi impenſius commendatur, ac ingeritur auribus tum Epiſcoporum, & Cleri totius, cum reliquæ etiam plebis, quam nihil eſſe innovandum; & pravas opiniones, perverſaſque conſuetudines impediendas, atque averruncandas; & imminere certum ſalutis periculum diſſimulanti, ſilenti, & ſinenti aliquid novi aut ſentiri aut fieri, quod aperte aut tacite doctrinam Chriſti atque Apoſtolorum aliqua ex parte lædat. Tam religioſe, tam ſolicite huic ſuo muneri huc uſque Eccleſia Catholica reſpondit, ut vix nova quæpiam falſa opinio, nova aliqua mala conſuetudo emerſerit, quam aut Concilia, aut Romani Pontifices, aut alii Epiſcopi, Patres, Scriptoreſque pii atque eruditi non repreſſerint, non damnarint. Aliter ſe gerit Civilis Reſpublica.

Et oſtendat, ſi potis eſt, Phereponus ipſe originem conſuetudinis iſtius; quamvis enim quod ait: *de origine precum pro mortuis vide Johann. Fellum ad Ep. 1. Cypriani*, Lectoribus ſpem, aut metum ingerat hujuſce originis inveniendæ: Lectores tamen ſe deceptos ſentient, ubi ejuſdem Felli notas atque argumenta penſabunt; & cum ipſis Sancti Cypriani verbis conferent. De Victore quodam ait Sanctus Epiſcopus: *Non eſt quod pro dormitione ejus apud vos fiat oblatio, aut deprecatio aliqua nomine ejus in Eccleſia frequentetur.* Quid refert, quod Fellus oſtendere contendat, pro Martyribus non oratum fuiſſe olim? Id certiſſimum eſt; at illic res minime erat de Martyre quopiam. Nullis vero tabulis Fellus prodit, pro ceteris fidelibus cum ſigno fidei vita defunctis preces ad Deum non fuiſſe præſtitas, neque ſperatum inde ipſorum refrigerium. Immo idem ille Cypriani locus evidenter oſtendit, preces pro fidelibus mortuis tunc in more Eccleſiæ fuiſſe, quando intercedit, ne pro homine illo fiant. Deinde cedo magiſtrum Cypriani, Tertullianum videlicet, qui Eccleſiæ ſuorumque temporum hac in re conſuetudinem nobis ediſſerat. Inquit is in Lib. de Monogamia c. 10. de Vidua: *Enim vero & pro anima ejus* (mariti) *orat, & refrigerium interim adpoſtulat ei, & in prima reſurrectione conſortium, & offert annuis diebus dormitionis ejus.* In Cap. ſeq. *Orabit*, inquit, *pro maritis tuis novo & vetere.* Quibus ex verbis intelligis, quid etiam ſenſerit Sanctus Cyprianus, quantumque ab ejus mente abhorreat Felli ſententia, & rurſus quam antiqua ſit formula illa, qua etiamnum in ſacro faciendo *locum refrigerii, lucis ac pacis* Fidelibus Catholicis vita functis a Deo precamur. Et quum Tertulliani ævo, hoc eſt, uno aut altero ſæculo poſt mortem Apoſtolorum, iſta paſſim in Eccleſia peragerentur, uti ex aliis etiam ejuſdem Tertulliani locis confirmari poteſt; quumque in eam rem conſentiant tum Concilia, tum Græci Latinique Patres; tamdem intelligere cogimur, non aliunde quam ex Apoſtolica Traditione veniſſe hujuſmodi conſuetudinem. Quod ſi *magnum & certum lucrum Eccleſiaſticorum* Phereponus (pro more ſuæ gentis) heic objicit nobis: rogandus ille primo eſt, ut oſtendat, hujus opinionis ope jam tum ab Auguſtini, Cypriani, ac Tertulliani ætate Clerum ſibi quæſiviſſe divitias. Tum animadvertendum, aliud eſſe perverſitatem, aut bonitatem opinionis alicujus, aliud vero lucrum, quod ex eadem opinione educi poteſt; nam homines improbi tam bona quam mala doctrina abuti poſſunt in ſui commodum atque utilitatem. Neceſſe eſt igitur, ut ipſam opinionem Phereponus recta aggrediatur, Chriſtianoque Dogmati contrariam oſtendat: quod tamen denuntiamus, ipſi numquam poſſibile futurum, quando tam antiquis legitimiſque fundamentis noſtra ſententia nititur, & ad aliud conſiderationis genus ſpectant, quæcumque aut laudandæ, aut vituperandæ conſuetudines in uſum iſtius opinionis invectæ hucuſque fuerunt.

Ad hæc litem non Auguſtino tantum, ſed univerſæ Catholicæ Eccleſiæ indicit Phereponus, quod apud nos majori ſit in pre-

Digitized by Google

tio ac laude ſtudium ſanctæ Virginitatis, quam honeſtæ Nuptiæ. Catholicam ſententiam expreſſerat atque illuſtrarat Auguſtinus in Lib. de ſancta Virginitate. Phereponus vero in Animadverſionibus ad eumdem Librum pag. 563. monet, Conjugium opus eſſe, quod ſine magna virtute peragi ac ſuſtineri non poſſit. *Pericula enim multa imminent conjugatis, multæ tentationes incumbunt, ex quibus ſeſe, ut Chriſtianos decet, expedire ſemper non eſt facile.* Tum enumeratis hiſce periculis atque laboribus, ſubdit: *At qui cœlibem vitam agunt, nullius curam gerunt niſi ſui, nec indigent tanta virtute ad ſe ſolos ſuſtentandos, & viam virtutis calcandam, quæ multo minoribus periculis cincta eſt.* Quibus ex verbis concludit, Cælibatum non ſolum non eſſe rem, quæ per ſe magis Deo placeat, quam Matrimonium, ſed etiam eſſe rem minoris quam Matrimonium virtutis. Auguſtino autem id ſemper inſortunii accidit, ut quæ ipſe profert, Rhetoricæ tantum argutiæ ſint; quæ vero Phereponus, ſolidiſſimæ omnino rationes. Quare Cenſor monendos Lectores tamdem arbitratur his verbis. *Qui hæc probe expenderit, non multum movebitur Rhetoricis argumentis, quæ in hoc Libro deinceps ſequuntur.* Felicem hominem, cui exiguo verborum apparatu ſemper datur immenſam disjicere aliorum loquacitatem.

Quum inter Virginitatem, Deo dicatam, & Chriſtianas Nuptias comparatio inſtituitur, quæri poteſt, utrum facilius per illam, quam per iſtas, æterna ſalus obtineatur: deinde utrum Virginitas ipſa per ſe præſtantior, & gratior Deo ſit, quam Conjugium. Vide nunc, amabo, quo vergant Cenſoris noſtri verba: ad oſtendendum nempe, majora eſſe pericula atque incommoda Conjugii, quam cœlibis vitæ, majoremque idcirco eſſe in illo ſtatu, quam in iſto, neceſſitatem virtutis. Quod quum facit, utique ſtrictim dicit, quod Hieronymus, Tertullianus, Baſilius, Nazianzenus, Chryſoſtomus, aliique fuſiſſime ſcripſerunt, & paſſim experientia teſtatur, ſed ſimul contra ſuam mentem extollit præſtantiam Virginitatis, quæ eligatur intuitu Dei. Hinc enim conſtat, difficilius eſſe conjugatis, quam Virginibus ſacris, iter ad cælum, proptereaque præferendum eſſe conjugali cœlibem ſtatum, uti faciliorem tutioremque viam ad ſalutem. Quod autem inquit Phereponus, majori virtute ad Conjugium opus eſſe, quam ad Virginitatem: (quando hoc etiam illi daremus) nihil minuit, immo valde auget ſacræ Virginitatis ſplendorem. Neceſſitas majoris virtutis in conjugatis, ut ſæculi tentationes ſuperent, cælumque obtineant, infirmitatem prodit medii, videlicet Conjugii, quo utuntur ad tam eximium finem conſequendum. Ex multis enim itineribus, per quæ ab infelici hoc exſilio ad beatiſſimam patriam conſcendi poteſt, illa minus laudanda, minusque eligenda ſunt, quæ magis dubiam faciunt conſequutionem finis, facileque longius a patria deviare valent. Aliter inter hominum ſtatus præferendus ille foret, per quem difficilius ad Regnum Cælorum devenitur, qualis eſt militia, mercatura, aliave inſtituta, negotii ſæcularis plena, & mille periculis ac tentationibus obnoxia, majorique idcirco virtute indiga, ne ſalus æterna perdatur.

Audi nunc Phereponum in hæc verba loquentem: *Cælibatum non eſſe rem, quæ per ſe magis placeat Deo, quam Matrimonium, ſed eum eſſe demum illi gratiorem, in alterutro ſit ſtatu, qui præceptorum ejus eſt obſervantior.* Nempe non conſiderat homo, alioqui non hebes, eo ipſo gratiorem Deo futurum, qui Virginitatem illi dicavit, non ſolum quod hunc uti aptiorem divinæ legi obſervandæ elegerit ſtatum, ſed etiam quod bonum Animi potius, quam Corporis quærat, & quod ea, quæ ſunt Sæculi, repudiet, carnisque voluptatem ideo contemnat, ut ſpiritu promptiore ea quæ ſunt Dei meditetur ac faciat. Deinde præter illam difficilem atque laudabilem in Virginitate abſtinentiam a voluptatibus venereis, conſiderandum eſt votum, animusque hominis ipſam Deo Virginitatem voventis. Heic ſita virtus præſtantior, heic major laus virginis. Excelſo animo vilia, & periculoſa, & belluina oblectamenta mundi rejicit: magnum hoc eſt. Majus eſt rejicere, ut Deo expeditius vacare poſſit. Confer igitur Nuptias, & ſacram Virginitatem. Sunt illæ humanæ fragilitatis, atque infirmitatis ſubſidium, laudabile & ſanctum profecto, & Chriſti gratia in Matrimonii Sacramento conſecratum. Votum autem Virginitatis non ſine magna virtute eſt, immo eſt magna virtus. Illic delicias, ſive oblectamenta quærimus, illic deſideria Concupiſcentiæ implentur; heic vero fortiter ſuperantur ipſæ carnis illecebræ, heic Pietatis ſimul ac Temperantiæ heroicæ vires exercentur; & caſtitas, mensque cum corpore Deo dicantur, ut eo pacto liberioribus pennis evolare homo poſſit ad Deum, vitamque imitari Angelorum.

Atque hæc ſunt, quæ Apoſtolo non experientia ſolum, ſed cæleſti etiam prudentia edocto in 1. Cor. VII. perſuaſere, ut *Virginitatis* ſtudium Nuptiis apertiſſime, neque uno in loco, præferret. *Qui ſine uxore eſt* (inter cetera ait,) *ſolicitus eſt quæ Domini ſunt, quomodo placeat Deo. Qui autem cum uxore eſt, ſolicitus eſt quæ ſunt mundi, quomodo placeat uxori, & di-*

Digitized by Google

& diviſus eſt. Et mulier innupta, & virgo cogitat, quæ Domini ſunt, ut ſit ſancta corpore & ſpiritu, &c. Infra addit: *Igitur & qui matrimonio jungit virginem ſuam, bene facit; & qui non jungit, melius facit.* Quæ verba non ignoravit ipſe Phereponus, ſed eludere ſe poſſe ſperavit, inquiens, Apoſtolum profeſſum ſe ita loqui *propter inſtantem neceſſitatem*, hoc eſt; propter tempora illa, quibus graves perſequutiones ſervebant. Neſcio quas eo tempore perſequutiones Phereponus oſtendere poſſet inter Corinthios, quum certe rem præſentem, non futuram indicare videatur Apoſtolus per vocabulum *ἐνεστῶσαν*. Deinde verba illa plerique tum Græci tum Latini Interpretes aliter exponenda cenſent, ut nempe loquatur illic Apoſtolus ſive de ſæculi moleſtiis, & incommodis, quæ conjugalem ſtatum conſequuntur, & *carnis tribulationes* infra appellantur, ſive de anguſtia mortalis hujus vitæ, ſive de aliis hujusmodi neceſſitatibus. Sed quid plura? Virginitatis præferendæ rationem non ad ullas perſequutiones tunc ſerventes, ſed plane ad generaliorem cauſam, quæ cuique tempori conveniat, Paulus aperte refert: nempe quia neceſſitates conjugalis vitæ, impedimenta ſunt, quominus expedite libereque Deo homines ſerviant & placeant. Id conſtat e verbis nuper laudatis. Ipſe itidem Apoſtolus agnoſcit in Virginibus ſacris excellentem quandam ſanctitatis ſpeciem, quæ earum ſtatui, non autem conjugali, convenit. Inquit enim: *& virgo cogitat, quæ Domini ſunt, ut ſit ſancta corpore & ſpiritu.* Quibus verbis laudat, propriamque Virginum dicit non ſolum immaculatam puritatem carnis, ſed etiam abſtinentiam ab opere & voluptate carnali. Ceterum negare nemo poteſt, quin homo conjugali vitæ addictus Deo magis interdum placeat, majorique virtute abundare poſſit, quam alius quisquam ſacræ Virginitatis cultor, uti neque negare quisquam audebit, quin temere nonnumquam, ſuisque viribus parum perpenſis, homines Cœlibatum Deo voveant. At quorſum hæc? Non eſt in culpa theſaurus, ſi ille expiletur, qui ſe ad cuſtodiendum obtulerat. Quod ſi conjugato cuipiam major interdum probitas ſit, quam virgini alicui: tribuenda eſt hujusmodi præſtantia aliis Virtutibus in illo homine conjunctis, quæ faciunt, ut in Conjugio ſancte inito ſancte vivatur, & ſalutare homini fiat ipſum Conjugium. Rurſus aut vitia, aut ipſarum defectus virtutum in cauſa eſſe poſſunt, ne Virginitas Deo dicata meliores majoresque in homine fructus probitatis ferat. Verum paribus circumſtantiis poſitis, procul dubio Virginitas ſacra, quam Conjugium, aptior atque efficacior erit, ut quis Deo placeat, ipſaque proinde Virginitas ex ipſius Dei amore electa Deo placere plus debet, quam Nuptiæ.

C A P U T XIII.

Mendacium ſemper malum. Ejus patrocinium a Pherepono ſuſceptum poſitis quibusdam circumſtantiis; ſed ſine ulla valida ratione. Joci nonnulli ex mendaciorum familia excludendi. Phereponi calumnia dictitantis, Patres tam rigide fuiſſe infenſos mendacio, ut ipſi poſtea tutius mentirentur.

IN Libris de Mendacio, & contra Mendacium, atque alibi etiam, pluribus oſtendit Sanctus Auguſtinus, peccatum eſſe quodlibet Mendacium, cui revera Mendacii nomen conveniat, quum nempe cauſa atque intentione alterius fallendi enuntiatur falſum. Phereponus autem aliqua Mendacia agnoſcit, quæ culpa careant. In Animadverſ. ad Cap. 5. Lib. de Mendacio, *Ponenda ſunt*, inquit, *tantum tria, quæ diximus. Primum eſt, nullum eſſe oportere animum nocendi mendacio; alterum ejusmodi debere eſſe mendacium, quod nocere revera non poſſit; tertium denique, non eſſe aliam viam, qua imminens malum vitetur.* Eadem repetit Phereponus in Animadverſ. ad Cap. 18. Lib. contra Mendacium. Et in iſta quidem ſententia prævere Cenſori noſtro cum ex Ethnicis Philoſophis atque Scriptoribus nonnulli, tum nonnulli etiam e Chriſtianis, ex iis præcipue, qui ſcientiæ politicæ præcepta literis conſignarunt. Inter hosce potiſſimum recenſere juvat duo cariſſima Pherepono capita, Eraſmum videlicet, & Grotium, & noſtris etiam temporibus Samuelem Puſendorſium in Libris *de Jure Naturæ & Gentium*. Quicumque autem ii ſunt Mendaciorum patroni, ita ſæcularem quamdam reſpexiſſe utilitatem mihi vi-

Digitized by Google

videntur, ut naturam dignitatemque Veritatis tunc obliti fuerint. Illa ſcilicet ſublimis, ac innata Deo Virtus, immo Deo ipſimet adeo congenita, ut Deus ſit ipſa Veritas, delicata pulchritudine conſtat, omnemque abhorret atque exhorreſcit oppoſitæ falſitatis ſpeciem. Etenim quum ſimul verum & falſum conſiſtere non poſſint, neceſſe eſt, ut qui falſum velit, quacumque tamdem e cauſa id velit, Veritatem eodem tempore, quantum in ſe eſt, perdat, atque peſſumdet. Nihil medium occurrit. Atque hinc fit, ut velle falſum in alterius hominis mente (quod profecto vult quicumque mentitur), idem ſit ac velle Veritatis necem, proptereaque velle malum eligere.

Mendacium ergo intrinſece malum eſt, ſicuti & *omne falſum eſt ſecundum ſe malum, & fugiendum*, ut Ariſtoteles ait. Ejusmodi autem quum ſit Mendacium, nullo colore dealbari, melioremque naturam induere numquam poteſt. Porro duplici jure mendax homo injurium ſe præbet, Divino, ac Naturali. Divino; Deum quippe ipſum offendit, dum Veritatem ipſam, ſeu veracitatem mendaci lingua lædit. Naturali; jus quippe Naturæ exigit, ut nemo ſponte alterum fallat, ſive in errorem inducat, nemo falſum decipiendi alterius cauſa tradat, nemo ſermonis humani mirabili inſtrumento ac præſtantiſſima inſtitutione abutatur ad labefactandam fidem in hominum commercio. Ac propterea Philoſophorum nobiliſſimi, & plerique Sanctorum Patrum, quorum dux Auguſtinus, omnesque Catholicæ Scholæ Theologi, nullum eſſe caſum ſtatuerunt, in quo Mendacium, dum revera ſit Mendacium, non ſit etiam malum, & culpæ inſimulandus mendax non ſit, quamquam ea in mentiendo eſſe culpæ levitas interdum poſſit, ut ei veniam facillime ſperare liceat. Huc faciunt divinarum Scripturarum documenta, nempe Proverb. XIII. 5. *Verbum mendax juſtus deteſtabitur*. Et Proverb. XXX. 8. *Vanitatem, & verba mendacia longe fac a me*. Et Coloſſ. III. 9. *Nolite mentiri invicem*. Et Pſal. V. 7. *Perdes omnes, qui loquuntur mendacium*. Et Eccleſiaſtici VII. 14. *Noli velle mentiri omne mendacium*, quod idem eſt ac edicere, ut nullum proferamus Mendacium. Mitto alia Scripturarum loca.

Videamus nunc, quibus rationibus ducatur Phereponus in contrariam ſententiam. Sed ille nullas affert. Hæc tantum addit ad ea, quæ ſupra retulimus: *In hiſce ſane circumſtantiis licitum eſſe debet mentiri, ſi non illicitum ſit joco mentiri, quod per Auguſtinum licet. Vide Cap. 2.* Utique auctor eſt Auguſtinus Cap. 2. Lib. de Mendacio, joca numquam putata fuiſſe Mendacia; *habent enim*, inquit is, *evidentiſſimam ex pronuntiatione, atque ipſo jocantis affectu, ſignificationem animi nequaquam fallentis, etſi non vera enuntiantis*. Sed neſcio, quei hinc inferre potuerit Phereponus, licitum quoque eſſe mentiri, poſitis circumſtantiis a ſe enumeratis. Malitia Mendacio inſita eam habet originem & cauſam, quod animus mentientis vult verum corrumpere, dicere falſum, & alterum hominem fallere. In jocis hic animus perverſus, atque inordinatus abeſſe poteſt, & plerumque revera abeſt; nam qui jocatur, ſæpe ac ſæpius alterius decipiendi voluntate caret, idque pronuntiat falſum, quod probe ſcit ab audientibus ſive legentibus eſſe detegendum, & accipiendum tamquam falſum, non tamquam verum. Quare neque veritatem jocator hujusmodi lædit, neque proximum fallit; ideoque e Mendaciorum numero, joca ita compoſita excluduntur, & culpæ notam effugiunt. Verum in caſibus a Pherepono propoſitis manifeſtiſſimum eſt, & decipi alterum, & veritatem lædi, & falſum ita enuntiari, ut mentiens directe, aut indirecte velit alterum fallere. *Ex hoc ipſo, quod aliquis ſcienter falſum loquitur, falſitatem intendit ſignificare: ideo completivum in definitione Mendacii ponitur intentio fallendi; ſed quaſi materiale falſa vocis ſignificatio*. Ita Sanctus Thomas in 3. d. 38. 9. 1. Art. 1. in corp. Mendacium igitur in iis caſibus locum habet, atque adeo turpitudo illa, quæ Mendacium conſequitur, inde excludi non poteſt. Sed, inquies, mendaci tunc nullus eſt nocendi animus, & Mendacium ipſum obeſſe per ſe ipſum nequit, nullaque alia homini via reſtat evadendi periculi. Quis de ita mentiente queratur? Cui injuria tunc infertur? At non ſolum animadvertendum eſt, per illum ſemper noceri, qui mentiatur; mendax enim, quantum fert ejus actio, errorem ſemper & falſum in alterius ingerit aut vult ingerere mentem: ſed etiam ſtatuendum eſt, internam e Mendacio turpitudinem ex eo non tolli, quod neque ſit in mentiente nocendi voluntas, neque vis nocendi in ipſo mendacio, dum falſum enuntietur animo alterius fallendi. Nam ut ut concedamus, mentientem in eo caſu, alterius vitæ, honori, ac rebus nihil officere, attamen juri ipſius Veritatis adverſatur, quam ille, quantum in ſe eſt, offendit, atque conculcat, & facit, ut in proximo pereat. Eodem pacto invīſum Deo pergit eſſe Adulterium cum femina, quamvis ipſius vir in eam actionem conſentiat, & quam-

Digitized by Google

& quamvis non aliter vel ipſius vitæ periculo te eidem actioni ſubducere nequeas. Idem dicas de aliis operibus, aut dictis, ex ſua natura atque intrinſece malis, quæ illa ratione minime excuſantur, quod neque alteri noceant, neque alia ſit imminentis periculi effugiendi via. Recte propterea Aug. Quæſt. 68. in Levitic. *Mendacium*, inquit, *non poſſumus dicere tunc tantummodo eſſe, quando proximus læditur; quum enim falſum ab ſciente dicitur, procul dubio Mendacium eſt, ſive illo quiſquam, ſive nemo lædatur.*

Quod ſi reponas, jocos etiam dari, quibus falſiloquium ſubeſt, atque intentio alterius fallendi: ego iſthæc peccati nomine accuſabo, quia tum reipſa Mendacia erunt, & veritati inimica. Ubi tum quæſo eſt *evidentiſſima* illa ex *pronuntiatione, atque ipſo jocantis affectu ſignificatio animi nequaquam fallentis, etſi non vera enuntiantis*, quam Auguſtinus deprehendit in reliquis jocis, a ſe excuſatis? Et revera ſentiunt complures, iique præſtantes Theologi, inter quos Sanctus Thomas, joca etiam, quibus Mendacii nomen convenire poſſit, referenda eſſe in catalogum culparum, modo quidem gravium, ſed fere ſemper levium. Ipſemet Auguſtinus poſt verba a nobis nuper recitata hæc addit: *quo genere* (jocorum) *utrum ſit utendum perfectis animis, alia quæſtio eſt, quam modo enodandam non ſuſcepimus.* Quibus ex verbis intelligis, vel ipſa illa joca, quæ Sancto Auguſtino Mendacia non putantur, ejus tamen eſſe naturæ, ut jure dubitetur, num homini ad perfectam vitam anhelanti convenire poſſint. Quanto magis idem dicas de jocis intentione fallendi, & veritatis adulterandæ cauſa prolatis, quæ revera Mendaciis accenſenda veniunt?

Sed novam ſcenam, novam peripetiam repente huc inducit Phereponus noſter. Qui nobis nuper Auguſtinum exhibuerat nimis rigidiuſculum in execrando quocumque Mendacio, en eumdem rurſus deprehendit mendacem, & quidem baſilice. *Nec putes*, inquit Cenſor, *qui uſque adeo ab utili & neceſſario Mendacio abhorrere ſe dictitabant, tam rigidos fuiſſe veri ſatellites, ut numquam emolumenti cauſa mentirentur. Contrarium perſuadent tot ficta Miracula ad venerationem plebis quibuſdam Eccleſiis & Baſilicis conciliandam, totque Rhetoricæ fictiones*, &c. Neque heic ſiſtit acutiſſima Phereponi acies. Cauſam quoque perſpexit, quare tantum odium adverſus Mendacium Catholici Epiſcopi præ ſe ferrent. *Si liceat*, addit, *id quod ſuſpicamur proloqui, non alia de cauſa multi in licita Mendacia, qualia deſcripſimus, tam acriter invehebantur, quam ut poſtea in rem ſuam fructuoſius mentirentur. Simpliciores enim homines non ſuſpicabantur ab iis ſibi fucum fieri, qui tam infenſos profitebantur ſe mendacio.* Si & nobis licet heic, non quod ſuſpicamur, ſed quod nobis certum videtur, proloqui: dum hæc Phereponus ait, non bonum, ſed perverſum ſe prodit Criticum, ut gravioribus parcam nominibus in ipſum jure convenientibus. Age enim edicat nobis ſuſpicioſus iſte vir, num inter Proteſtantes quoque Adulterium, & reliqua libidinis experimenta, Avaritia, fraus, aliaque ejuſmodi ſcelera locum habeant, aut umquam habuerint. Non negabit, puto; immo inter aliquos ex ipſis eorum Sacerdotibus atque Theologis, ſi verax eſſe amet, fatebitur iſtam peſtem & olim, & nunc vigere. At qui non dubito, quin ii quoque Theologi tum voce tum ſcriptis in ipſiſſima illa ſcelera invehantur. Quæ ſi ita ſunt, quid quæſo reponeret Phereponus homini Religionis nullius vinculis obligato (quales fortaſſe multos ipſe novit ſibi vicinos) dicenti, non alia de cauſa Proteſtantium Paſtores, atque Theologos ea flagitia deteſtari, quam ut alienis feminis tutius abutantur, & fraudibus rem ſuam utilius promoveant? Rideret, iraſcereturve Phereponus. Nihil enim magis in comperto eſt, quam hujuſmodi vitia & ſimul ab iis cognoſci ac prædicari Deo rectæque Rationi inviſa, & nihilominus vel ab ipſis noſcentibus, atque prædicantibus, vitio humanæ naturæ interdum eligi atque amari.

Eadem & Phereponus, & quiſquis alius, de Auguſtino reliquiſque Catholicis neceſſe eſt dicat. Objiciat ille nobis, quæcumque vult, Miracula ficta, aliaque religioſorum hominum Mendacia. In criminum iſtorum Auctoribus damnandis, ſi qui ſunt, nos quoque concordes habebit. At quo argumento perſuadere ſibi aliiſque poterit, eum in finem Mendacia quælibet, tum ab Auguſtino, tum ab aliis Catholicis affectato odio fuiſſe proſcripta, ut ipſi liberius deinde atque utilius mentiri poſſent? Homines fuere. Quam aliam quæris cauſam, cur mentiti nonnumquam ex iis quidam fuerint? Scilicet meliora videmus, melioraque aliis ſuademus, ac deteriora ſæpe nos ſequimur. Quamquam quid dico? Quum mitiora ſemper ſentire de omnibus hominibus nos jubeat recta Ratio, & prohibeamur ſuſpicionibus nulla ratione innixis alienam gravare famam: quanto minus id nobis liceat, quum de Auguſtino, Epiſcopis, Theologis, aliiſque tum ſanctitate morum, tum doctrinæ ſoliditate eminentibus viris, ſermo occurrit? Neque tanta ſimplicitas ac inopia men-

Digitized by Google

mentis in Auguſtino ejuſque ſimilibus erat, ut Mendacia deteſtari, ſimulque in Religione mentiri tutum putarent, quum unus quiſpiam emunctæ naris homo poſſet ſacrilegam fraudem deprehendere, ejusque auctores exſibilandos detegere. Præterea neque tanta in iis malitiæ atque iniquitatis copia excogitari poteſt, ut qui publice prædicarent, uti *magnum ſcelus* (ſunt hæc Auguſtini verba) *& primum genus deteſtabilis mendacii*, mentiri in Religione, & pro Religione, hac arte eadem ſibi tutiorem utilioremque ad mentiendum viam aperirent. Demum quænam ab *Auguſtino*, illiusque ſimilibus conficta Miracula Phereponus rite demonſtret? Immo nemo acrius, quam Sanctus Auguſtinus (quod & fecere ceteri Sancti Patres, atque Concilia) exectatus eſt pias hujusmodi & ſacrilegas fraudes. Videat igitur Phereponus, dum talia de tantis viris ſuſpicatur, dumque adeo temere tam horrenda illis crimina affingit, cur perverſi accuſatoris nota inurendus non ſit. Certe maligni declamatoris nomen non effugiet.

C A P U T XIV.

Criticæ Artis abuſus non unus, & Pherepono potiſſimum familiaris. Quæ de converſione ſua ad Deum Auguſtinus narrat, Superſtitionis ac fraudis inique inſimulantur ab eodem Cenſore. Depulſa ab Auguſtino inanis gloriæ quæſitæ accuſatio, a Pherepono in ipſum concinnata propter Libros Confeſſionum. Ejusdem Auguſtini virtutes & ſanctitas variis Phereponi calumniis & ſophismatibus ereptæ. In Mallio Theodoro laudando an exceſſerit Auguſtinus. Sinceritas ejusdem vindicata ab objectionibus Phereponi. Non in controverſia cum Sancto Hieronymo, non in cooptatione ſua ad Epiſcopatum, non in declarando Heraclio Succeſſore ſuo Auguſtinus peccavit.

SEd quando in hanc arenam ingreſſi ſumus, dimittendus tam facile non eſt Phereponus, majorique cura exigendus eſt ad normam Criticæ Artis homo ille, qui inter Criticos & Criticæ Magiſtros non bonam quidem, ſed magnam ſibi jamdudum comparavit famam. Criticam heic latiori ſignificatione capio, quam ab Eruditis nonnullis capiatur; hoc eſt, eriſticam Artem illam, ſtudiumque intelligo, quo alienos in literis, ſive in doctrina, errores acute inveſtigamus, & deprehenſos cenſoria virga percutimus. Id licitum, id honeſtum, id Reipublicæ perquam utile, ſimulque neceſſarium eſt. Nam unde tot errores, ac fabulæ, & dogmata ſtolida, niſi e Criticæ inopia? Unde recti judicii, meliorisque eruditionis reſtitutio, niſi e Critica reſtituta? Sed quaſdam hujuſce Artis leges ac præcepta percurramus oportet. Ejus finis eſt, Veritatem ſive Theologicam, ſive Phyſicam, Hiſtoricam, &c. invenire, & falſum perſequi, aliisque vitandum oſtendere. Sed tam ſolicite cauteque Veritas inveſtiganda atque prodenda eſt, ut Chriſtianæ ſimul Caritatis, ut Modeſtiæ, ut Juſtitiæ maxima ratio habeatur. Quamobrem a maledictis & conviciis perpetuo abſtinendum; calumniæ non ſegnius quam peſtis fugiendæ; hominem gravem ars mimica, virulentæ irriſiones, declamationesque minime decent; in errores vero potius, quam in errantes dimicandum; tibique, vel quum triumphas de errore deprehenſo, exuenda omnis ambitio. Non ita aliorum vituperationi inſiſtere, ut quæ in adverſario laudem promerentur oblivifcaris, multoque minus in illius probrum retorqueas. Tum dumtaxat acri ac ſubirato ſtylo aut venia, aut licentia erit, qum in perditos, impios, & effrontes, ſive iniquitatis, ſive impietatis ſibi notæ amatores, & in apertos calumniatores, hoc eſt, in conclamatos aut Religionis veræ, aut veritatis, aut virtutis hoſtes, pugnandum erit. Ceterum placide agere decet adverſus illos, quos non perverſus animus, ſed humani intellectus, atque naturæ infirmitas, a bono & vero deviavit. Quo modulo ſi quando utendum, tum potiſſimum uti opus eſt, quum accuſandos & corrigendos ſuſcipis magnos, celebresque viros; & tum quoque lenitati adjungenda reverentia erit, quum

Digitized by Google

quum Chriſtianæ Religionis Patribus, & Epiſcopis, non doctrinæ minus quam ſanctitatis fama per omnium ora commendatis, dicenda dies erit, veritatis cauſa id exigente nonnumquam. Ita veritati laboranti ſimul ſuccurras, ut neque tuæ, neque aliorum dignitati quidquam detrahatur. Si ſecus fiat, non perverſæ tantummodo indolis, & ambitus, & malevolentiæ, aliorumque vitiorum ſpecimen dabis, ſed ipſam plerumque Veritatem, ut ut ſolertiſſime quæras, in itinere perdes.

Atque hæ quidem præcipuæ forſitan leges morum in Arte Critica, quas nunc, ut puto, nihil intereſt rationibus, aliisve documentis confirmare atque tueri. Juvat potius experiri novis exemplis, num Phereponus ſe talem heic prodiderit Criticum, qualem poſtulat recta Ratio. Narrat Auguſtinus Lib. 8. Cap. 12. Confeſſ. improviſa vocis *Tolle*, *lege*, *tolle*, *lege*, admonitione totum ſe fuiſſe converſum ad Deum. Primo *Superſtitionem Ethnicam*, *ex fortuitis vocibus omina captantem*, reperit heic Phereponus. Deinde ſubdit, ſi cui ſingulari providentia divina id factum videatur, oportere ut oſtendat, *opus fuiſſe ejuſmodi Miraculo, quo Auguſtinus intelligere poſſet ſibi legendam Scripturam ſacram, ut ex ea reſciret, quid ſibi agendum eſſet*. Quod quum quotidie audiret a Catholicis, non videt Cenſor, cur confugiendum ſit ad miraculum. Tamdem ait, *Rhetorem noſtrum omnia exaggerare, quibus perſuadere poterat, non agi heic de homine vulgari, ſed ſingulari vocatione divinitus ad Eccleſiam allecto: quæ tamen ex alius calamo rectius fluxiſſent*. En ergo Auguſtinum ſuperſtitioſum, dum omina captat; en ridendum, quod fortuitam vocem audiens, Miraculum putet, atque id aggrediatur, quod tam crebræ Catholicorum adhortationes obtinere ab ipſo nondum quiverant; en denique Rhetorem, & callidum quidem, qui omnia exaggerat, ut ſe tamquam cæleſtem hominem venditet.

Gratiæ Pherepono, qui non & impoſtorem, fictæque narrationis propalam nobis heic Auguſtinum exhibuerit. Sed poſtquam ne ipſe quidem Cenſor eo usque progredi eſt auſus: oculos mentemque omnium appello, ut perſpiciant, quibus oculis hunc Auguſtini locum Phereponus legerit. Improviſam illam vocem audit Auguſtinus, ignorat auctorem; & dum Concupiſcentiæ, divinæque Gratiæ pugna in ejus corde acrius æſtuaret, vocem ipſam interpretatur tamquam divinum oraculum, quod ad repetendam ſacrarum Scripturarum lectionem incitetur. Paret inſpirationi, perculſusque Apoſtoli verbis, ſibi primum forte objectis, totum ſe Deo exinde dicat. Hæc narratio Auguſtini. Quid heic quæſo Rhetorici artificii? quænam *exaggeratio?* quæuam calliditas? Lege verba Auguſtini. Hiſtoricam narrationem puram putam illic deprehendes; quam ſi veram putas, mirum eſt quei accuſare poſſis Rhetorico aliquo colore ſive figmento corruptam. Sed vitio vertendum eſt Auguſtino, quod talia narret, quum hæc *rectius ex aliorum calamo fluxiſſent*. Ipſum Auguſtinum nequaquam dedecuiſſe hujusmodi narrationem, ille idem fatetur, qui adverbio *rectius* eſt uſus. Multoque magis id perſpiciet Lector, nihil in ea narratione inveniens, quod laudem Auguſtini vel leviter inſinuet. Non ſuas illic virtutes, non ſanctitatem, non Miracula evidentia commemorat ille; ſed fortuitam tantum vocem, unde conſummata eſt converſio ſua, dicit ſe acceptam retuliſſe ſingulari divinæ Gratiæ auxilio. Quis hominem arguat, quod miſericordias Domini in æternum cantet? *Ignorare tua bona*, utar Eraſmi verbis in Præf. ad ipſas Confeſſiones Sancti Auguſtini, *ſtupiditatis eſt*; *non prædicare Domini benignitatem*, *ingratitudinis eſt*; *non expendere in utilitatem proximi*, *quod acceperis*, *impietas eſt*. Viſiones, ac revelationes propheticas, cælo auctore, experti ſunt clariſſimi & ſanctiſſimi viri; iidemque etiam evulgarunt. Vide Ignatii Martyris Epiſt. ad Philadelph. & Dionyſii Alexandrini Epiſtolas apud Euſeb. & Cypriani loca multa a Dodwello collecta, & Ambroſii Epiſtolas, ut alios omittam teſtes, quos bene multos in hæc & ſimilia haberem.

Inquit autem Phereponus, non videre ſe, cur confugiendum heic ſit ad Miraculum, quum prodigio nihil opus eſſet, ut intelligeret Auguſtinus ſibi legendam eſſe ſacram Scripturam, quando toties id a Catholicis audiverat. Neque videt acutiſſimus iſte Cenſor, quam inter ſe differant, noſſe utilitatem ac neceſſitatem cæleſtis illius lectionis, & ad ipſam lectionem ſeſe reipſa convertere. Nemo noſtrum ignorat, quam periculoſa ſit ac miſera peccatoris ſervitus; & non exinde tamen ad ſortem honeſtatemque juſtorum confurgimus. Illud facere ad intellectum, hoc ad voluntatem ſpectat. Tum vero ipſa quoque voluntas vincula disrumpit ac abjicit, quum interna Dei Gratia nos adjuvans Concupiſcentiam vincit, torpentemque animum fortiter ad ſe rapit. Innumeris autem modis averſos a ſe homines Deus ad virtutem vocat, atque perducit. Non fuerit Miraculum id, quod Auguſtino contigit: num propterea non licuit Auguſtino inſuetam illam ac repentinam vocem ſingulari providentiæ

Digitized by Google

Dei tribuere, quæ illum juberet conſulere Codices ſacros? numquid nefas fuit interpretari tamquam peculiare Dei munus, in ea Apoſtoli verba ſtatim incidiſſe, quæ morbum Auguſtini protinus ac tamdem confecere? Immo & Chriſtianæ pietatis eſt, & humilitatis, hæc ita interpretari, totumque hoc tribuere immenſæ Numinis clementiæ. Atque ita faceret quicumque alius ſana doctrina ac Religione vera imbutus, & a Phereponi ſchola alienus, eodem loco fuiſſet, quo Auguſtinus, dum ſibi non abſimilia contigiſſent.

At quod magis prodit, Phereponum unice illuc inhiare, ut quantum fieri poteſt, in Auguſtinum congerat probra, illud eſt, quod primo loco objecit, nempe opus hoc Auguſtini *redolere Superſtitionem Ethnicam, ex fortuitis vocibus omina captantem*. Utique in nullius animum umquam tam delicata religio intravit, ut Superſtitionem atque Ethnicismum objiciendos heic putaret Auguſtino. Ideo Ethnicam aruſpicinam, & omina Gentilibus dudum uſitata, neque ſatis adhuc e medio ſublata, nos execramur, quia e cauſis omnino incongruis ediſcere ſe poſſe homo putat futuros rerum eventus Deo ſoli perſpectos; & curioſitate perverſa ac temeraria ad ominandum, auguriisque fidem habendam, ſe abripi ſinit; & Superos ipſos hujus delirii ſui auctores ſibi aliisve fingit. Quid ſimile in Auguſtini facto? Hinc tumultus Concupiſcentiæ, illinc dulciſſima Gratiæ vox incertum & anxium faciunt. Ad inopinatam illam vocem ſuas aures percutientem aſſurgit Auguſtinus; eamdem pro cæli cauſa interpretatur; ad legendas Pauli Epiſtolas accurrens locum ſibi opportuniſſimum offendit; & fructus interpretationi reſpondet. Curioſitatem nocentem heic mihi, ſi potes, inveni; aut cauſam prorſus ab effectu abſonam; aut in interpretante ſtoliditatem, immo propriam aliquam ominis faciem. Compertum habemus, Deum velle nos omnes ſalvos facere, ipſumque adeo quorumdam ſalutem converſionemve curare, ut eos non internis tantum externisque ſtimulis, ſed patentibus prodigiis ad ſe rapiat. Vim quoque adhibuit Saulo ſpiranti minas & cædem in Diſcipulos Domini. Alios etiam ad Epiſcopatum, ad Eremum, ad Monaſteria, ad bonam denique frugem hujusmodi arte ſolicitavit, quorum exempla ſi congerere huc velimus, facile abuteremur Lectorum patientia. Ipſe Auguſtinus memorat hoc loco Sancto Antonio Anachoretæ ſimilia contigiſſe. Quapropter etſi ne tam aperta quidem ſit plerumque vox cæli in hiſce circumſtantiis, attamen pie ſapienterque ii perpetuo faciunt, qui ita omnes eventus interpretantur, ut ſibi perſuadeant, ſe per illos divinitus a peccato revocari, & ad juſtitiæ amorem impelli. Tanrum proinde abeſt, ut ſuperſtitione laborarit, quod Auguſtinus egit, ut contra commendandus ſit, quod e voce, ſi ita etiam vis, omnino fortuita, occaſionem arripuerit inſtituendæ vitæ Chriſtianæ. Atque utinam Auguſtinum in pari caſu imitarentur cælo obſequentem, quicumque eum imitantur contra cælum peccantem.

Quid mihi eſt ergo cum hominibus, ut audiant Confeſſiones meas, &c. Sunt verba Auguſtini Lib. 10. Cap. 3. Confeſſ. Anſam hinc ſumit Pherepontus carpendi Auguſtini, quod Confeſſionum Libros ſcripſerit: *Sunt qui ſuſpicentur* (Cenſoris verba ſunt) *quum multa Auguſtino, ob priorem vitam, ab adverſariis, quos non paucos habuit, objicerentur, eum Confeſſiones haſce ſcripſiſſe, quaſi Apologiam quamdam obliquiorem, in qua fateretur, veluti apud Deum, quod negare non poterat; cetera vero prætermitteret, aut emolliret, & quæcumque ad honorem ſuum facerent, quaſi aliud agens exaggeraret. Quæ ſuſpiciones, quamvis forte iniquiores ſunt, ex inuſitata tamen naſcuntur ratione, qua Auguſtinus cum Deo garrit, atque argutatur, Rhetoricoque fuco, quo pictæ ſunt hæ Confeſſiones*. Mirabar, ſi non & heic Rhetoricorum fucum Auguſtino Phereponus objiceret; intercalaris quippe hæc apud illum accuſatio neceſſe eſt, ſive opportuna, ſive inopportuna, ſæpe recurrat. Sed quinam ſunt iſti, quos talia de Auguſtino ſuſpicari Phereponus ait? Ego neminem alium novi præter Eraſmum, qui in Præfat. ad Libros Retractat. & Confeſſ. aliqua hujusmodi ſuſpicionum ſemina injecit, inquiens, Auguſtinum tam diligenter in Confeſſionum Libris vitam omnem ſuam depinxiſſe, *ut iniquior aliquis ſuſpicari poſſit, non prorſus abfuiſſe humanum affectum κενοδοξίᾳ, ſeu φιλαυτίᾳ cuipiam affinem*. At Eraſmus ipſe, quamquam homo prurientis linguæ, multus eſt in purgando Auguſtino ab iſta accuſatione, idque tam ſolide atque ex animo facit, ut laudatorem eximium, non vituperatorem Auguſtini ſeſe heic præſtet. Quinam ergo ſunt ii, quos non ſolum ſuſpicari poſſe, uti Eraſmus ajebat, ſed revera nunc ſuſpicari, Phereponus fatetur, latere ſimul atque apparere ambitionem Auguſtini in Confeſſionibus iſtis? Patiatur ergo Phereponus, heic non aliorum, ſed meas me quoque prodere ſuſpiciones. Si Phereponum excipias, nemo talia de Auguſtino eſt ſuſpicatus, ſive ſuſpicatur. Rhetoricus iſte color eſt, quo invidiam Auguſtino conſlare ſe poſſe putavit Phereponus,

ſimul-

Digitized by Google

ſimulque a ſe amoliri injuſtæ criminationis, malignique judicii invidiam. Nempe qui toties, atque iniquiſſime, Rhetoricam Auguſtini culpat, ſubinde religioni ſibi non ducit, ejus Artis coloribus abuti, ut ſanctiſſimum & clariſſimum virum infamia oneret.

Habemus ipſos Confeſſionum Libros. Huc volo ſinceros judices. Ego vero nihil dubito, quin cordatus quiſque ſentiat ac fateatur, longe nimium abeſſe Auguſtinum eo in Opere ab inanis gloriæ ſiti, atque ab amore ſui. Immo paucos mihi oſtendas Libros, quibus in amorem Dei vehementius excitentur legentium animi atque affectus. Ad hæc paſſim, & minime conquiſita modeſtia, & germana humilitas, & fervens pietas Scriptoris elucent, ut pium quemque ſimul ædificare ſoleant, & impios convertere ad Deum poſſint. Nulla autem minus æqua, immo magis perfidioſa ſuſpicio eſt, quam quæ ſibi fingit, Auguſtinum conſcribere iſta voluiſſe, partim ut nonnullis, quæ ſibi objiciebantur, enarratis, cetera aut prætermitteret, aut emolliret, & partim ut quæcumque ad honorem ſuum facerent, quaſi aliud agens, exaggeraret. Neceſſe eſt enim, qui ita ſuſpicatur, judicium totius antiquitatis de Auguſtini pietate damnet, & oculos omnium rideat, qui in ejus Libris Scriptorem ſanctiſſimum, & pietate nulli ſecundum, adhuc inveniunt. Deo, non hominibus, loquitur pius ille vir in Confeſſionibus; Deo, inquam, ut Eraſmi verba deſcribam, *confitetur, cui mentiri nec pium eſt, nec tutum*. Ergo Auguſtinus, ſi ſuſpicionem Phereponianam auſcultamus, credidit, ſe Deum atque homines decipere poſſe Confeſſionibus illis. Horret animus talia cogitare de tanto viro, & de Libris iis, qui contrarium omnino ſonant. Sed ipſe quoque Phereponus iniquitatem ſuſpicionis iſtius tamdem agnovit & confeſſus eſt; nam poſtquam temperare ſibi non potuit, quin adderet *eſſe multos* (quinam quæſo?) *qui φιλαυτίαν ingentem, religionis ſpecie tectam, heic videre ſe putant;* ſubdit tamen, hoſce homines ex eorum numero eſſe, qui ſunt *proniores ad male judicandum;* & nimiam indulgentiam potius, quam nimiam ſeveritatem, heic eſſe adhibendam. Quo verborum lenocinio, fucoque Rhetorico quid aliud vult Phereponus, quam uno eodemque tempore calumniari, & calumniatorem parum intentis oculis ſubducere?

Nunc autem repetendum eſt, ingeniis malevolis, & affectu occæcatis nihil æque facile occurrere, quam omnia adverſariorum dicta & facta in deteriorem partem accipere, & denigrare, & ridenda exhibere. Quantum id abſit a *Chriſtiana Caritate*, a *Juſtitia*, atque a legibus germanæ Criticæ, nemo probus atque eruditus eſt, qui non e veſtigio intelligat. An id Phereponus ignoret, non quæram; certe ſe heic ignarum hujus doctrinæ apertiſſime prodit. Et quod magis mirere, in hoc eodem loco Phereponus, Magiſtrum Euangelii agens, meminiſſe nos jubet, *in Euangelio, ejusque auctore Chriſto, quærendam eſſe vivendi normam, non in hominibus*. Utique optimis ſuis præceptis peſſime homo iſte utitur, qui tot calumnioſis ſuſpicionibus, tantoque livore famam Auguſtini aggreditur, judiciumque ceterorum hominum deſpiciens, in eodem facinora & vitia aut prætermiſſa, aut emollita fingit, & hanc ipſam, aliaſque accuſationes ſub alieno nomine perquam ſubdole proponit. Neque accuſationibus contentus, ſannas, deriſionemque adjungit, inquiens, Auguſtinum *inuſitato modo garrire cum Deo, atque argutari*. Sed ab hujusmodi ingeniis caveant ſibi Job, David, ceterique Prophetæ; non enim video quid impedire id genus homines amplius poſſit, quominus & iis divinis Scriptoribus cum Deo differentibus inſultent, aut exemplo ſint aliis, ut inſultent, quando ſibi jam licitum cenſent irridere Auguſtinum tam piis affectibus cum Deo colloquentem. Ego multa huc pro Auguſtino afferre poſſem; ſed tantummodo rogabo Pherepouum ipſum, ut Chriſtiano pacatoque animo legat, quidquid idem Auguſtinus ad alios calumniatores obtrectatoreſque ſuos reſpondit variis in locis, ſed potiſſimum Enarr. 3. in Pſ. 36. & Lib. 3. contra Epiſtolas Petiliani. Niſi enim tum incipiat & minus amare ſemetipſum, & magis revereri pietatem ac modeſtiam Auguſtini, aut unus ipſe ſapere dicendus erit, aut de illius ingenio erit prorſus deſperandum.

Leviſſima tamen videantur hactenus memorata, ſi cum iis conferantur, quæ Criticus iſte habet ad Cap. 38. Lib. 10. Confeſſ. Miratur (pag. 476. Animadverſ.) Auguſtino *in mentem non veniſſe, fore ut Donatiſtæ, Manichæi, aliique ejus adverſarii dicerent, eum non diſplicere ſibi, qui tamdiu non tam apud Deum, quam apud homines, de ſe & ſuis loquatur; & dum gravia peccata, quæ negari non poterant, aut minutiora ambitioſe proſequitur, laudes ſuas interea minime omittit*. Miratur etiam, *eum veritum non eſſe, ne iidem adverſarii heic deſiderarent confeſſiones eorum, quæ Baptiſmum ejus ſequuta ſunt, & quæ in ejus vita habentur*. Tum laxatis habenis acrius urget Auguſtini famam, inquiens, malignos homines facile dicere potuiſſe, non eſſe mirum, ſi Arti Rhetori-

Digitized by Google

cæ inter pueros venditandæ valedixerit, ut majorem utilitatem, amplioresque honores in Eccleſiaſticis muneribus ſibi quæreret, & ambitioni ſuæ, atque impotenti cupiditati inſerviret. Fuiſſe etiam, cur a Deo veniam peteret, quod ſacras Scripturas interpretari ſit aggreſſus, & tot volumina de iis ſcribere, quum neceſſariis ſubſidiis careret. Quod ſi paupertatem, aliaſque virtutes Auguſtini quiſquam memoraſſet, iidem dixiſſent, partim ſimulatas fuiſſe, partim falſas; ipſumque Auguſtinum iis artibus ad ſummam irrepſiſſe potentiam, quibus alii illuſtres utuntur. Et hæc quidem maligni illi homines dixiſſent, aut dicere potuiſſent; nam quod eſt ad Phereponum, quamquam is accuſationes haſce proponat, teterrimiſque coloribus pingat, atque ampliſſimo ſermone proſequatur, non iis tamen fidem habet. *Ad me quidem quod attinet* (poſtrema ſunt Phereponi verba), *ut non ſum credulus ejuſmodi criminationibus; ſic non diffiteor me defenſiones Auguſtini hiſce de rebus, libenter lectiorum fuiſſe.*

Modeſtiam hominis hujus erunt forte qui mirentur; ego Rhetoricam potius, illiuſque artificia. Sed libentius quoque, quam Phereponus, legerem fateor, quei hæc adeo ingenioſa oratio a maledicentiæ, & quidem impudentis, culpa excuſari, atque defendi poſſit. Niſi nos cucurbitas ille velit, ſciat nos probe intelligere, Phereponum eum eſſe, qui heic alienis verbis Auguſtinum acerbiſſime criminatur, atque etiam tacite ſignificat, nihil magis ſibi cordi eſſe, quam jure vel injuria, opportunis atque inopportunis locis, & cum propriæ etiam famæ periculo divexare nomen ac libros ſanctiſſimi hujus & incomparabilis viri. Verum quis hominem ferat tam iniquis armis inſidiantem Auguſtino? Si ex ejus ſententia maligni tantum homines hæc dicere potuiſſent, quo nomine ipſum compellabimus, qui has accuſationes & revera ſtruxit, & callide proponit, atque inculcat?

Rem tamen ipſam levi brachio attingamus. Quæ heic Auguſtino opponuntur, objicere potuiſſent Manichæi, Donatiſtæ aliique, ejus adverſarii, ſi Pherepono credimus. Potuiſſent, puto; nam quid odium & ira comminiſci, & eructare non poſſunt? Non tamen objecerunt, quamquam irati, quamquam in Auguſtini vitam, nedum famam furioſe animati, quamquam aliis in ipſum accuſationibus uſi. Cur tanta in iis temperantia, atque modeſtia? Non alia ſane de cauſa, quam quod Hæreticis iis in mentem venire non potuit, criminationibus ejuſmodi ſpeciem aliquam veri ſubeſſe. Et cur *deſiderarent ab Auguſtino confeſſionem eorum, quæ poſt ejus baptiſmum ſequuta ſunt*, quando nihil audire poterant, quod in confitentis gloriam non conceſſiſſet? Novus campus carpendi Auguſtini Pherepono ſeſe aperuiſſet, ſi ea quoque facta, quæ certe laude non caruiſſent, proſequutus fuiſſet Auguſtinus. Sed ab aliis ſeſe diſcat jam Phereponus. Multis criminibus objectis Auguſtinum Petilianus Donatiſta etiam invaſerat. Ad eum palam hæc inter cetera vir piiſſimus reſpondebat Lib. 3. Cap. 2. contra Lit. Petil. *Jam quod ſequitur, etſi mihi non audeo coaptare ut dicam: Nihil enim mihi conſcius ſum: fidenter tamen in conſpectu Dei dico, nihil eorum, quibus Petilianus tempus vitæ meæ, poſteaquam in Chriſto baptizatus ſum, criminatus eſt, mihi conſcius ſum*, &c. Infra idem repetit Cap. 10. & in ſuæ innocentiæ teſtimonium fidenter appellat quoſcumque ſuæ vitæ conſcios habere poterat. *De tempore*, ait, *vitæ meæ, quod eſt poſt Baptiſmum, vobis quicumque me noſtis, ſuperfluo loquor ex eis, quæ nota eſſe hominibus poſſunt. Hi vero, qui me non noverunt, non ita iniqui eſſe debent in me, ut magis de me credant Petiliano, quam vobis.*

Quod eſt ad accuſationem Auguſtini Scripturas ſacras interpretantis, reſpondebimus infra, uno quippe ictu totum Sanctorum Patrum chorum, & univerſa antiquitatis ingenia, Phereponus noſter heic ferit. Quum vero ille, ſive maligni neſcio qui homines Phereponi ore loquentes, nil mirum eſſe dicunt, Auguſtinum valedixiſſe exiguis Rhetoricæ Scholæ emolumentis, ut in Eccleſia, hoc eſt in ampliore theatro, uberiorique cum fructu Artem ipſam exerceret, ſuæque ambitioni lora felicius laxaret: ſuperfluum puto calumniæ & maledicentiæ notas in iſta accuſatione conquirere, quippe id in omnium oculos incurrere mihi videtur. Diceres, mirabili ingenio Auguſtini expellendæ famis defuturam fuiſſe rationem, niſi ad Eccleſiaſtica munia ſibi aditum aperuiſſet. Nemo eſt tam parum in Auguſtini vita verſatus, qui neſciat, quam longe vir ille piiſſimus abierit a pravis hiſce affectibus, & cur magiſterii Mediolanenſis onus abjecerit. Repetita autem Africa nihil ille antiquius habuit, quam ſeculares curas, atque omne honorum genus effugere. Suis facultatibus in pauperes diſtributis Monaſticam vitam amplexus eſt, jejuniis, orationibus, boniſque operibus vacans, donec poſt exactum triennium in eo ſanctiſſimo vitæ inſtituto, invitus, & nihil tale cogitans ad gradum Presbyteri ab univerſo Populo raptus fuit. Epiſcopatus ſarcinam reluctans deinde ſuſcepit; quo in mu-

Digitized by Google

munere quamdiu vixit, eam ſanctitatem morum, fugam divitiarum, continentiam, humilitatem, zelum, aliaſque virtutes in ſe conjunxit, ut facile mirari debeas, difficile vero poſſis imitari.

Sed vide, quei ſe ab adeo evidenti luce Phereponus expediat. *Ea*, inquit, *maligni homines dixiſſent, partim ſimulationem eſſe, partim ſatis eſſe divitem, qui haberet, quod aliis largiretur*, &c. Malignos utique ac effrontes eſſe neceſſe eſt, qui talia blaterant, & quicumque alius non ſolum iſta in Auguſtinum confingere non erubeſcit, ſed etiam placido animo tantam veritatis injuriam proferre ſuſtinet. Cedo tabulas, teſtes, argumenta, quibus accuſationem hanc fulcias. Ciceronis verba ſunt in Orat. pro M. Cœlio: *Aliud eſt maledicere, aliud accuſare. Accuſatio crimen deſiderat, rem ut definiat, hominem ut notet, argumento probet, teſte confirmet*. Heic certe nihil habent, quo maligni criminationem confirment; immo innumera ſunt nobis, quæ accuſatoribus os obſtruant. Et illud in primis certum eſt, ſimulatorem virtutis, non eo pietatis, humilitatis, ac veritatis affectu ſcripturum fuiſſe, quæ ubique legimus in Auguſtini Libris, neque facturum, quæ ab Auguſtino facta fuiſſe dubitat nemo. Sed, ut vetus verbum habet: *Nil probat calumniator, criminatur omnia*. Intereſt autem hominum omnium non ferre ludibrium tale veritatis, & alienæ famæ; quotus enim quisque in poſterum erit bonus, pius, ac honeſtus, quem dejicere de loco, & execrationi quorumcumque exponere non valeas, ſi hypocriſim ac ſimulationem Virtutis, quando aliud non occurrit, objicere & promtum ſit, & non illaudabile? Attamen habet heic Auguſtinus, quo ſe conſoletur, exemplum videlicet divini Salvatoris noſtri, quem paribus calumniis excipiebant olim Phariſei. Quale vero exemplum habituri ſint hujuſmodi Cenſores, quo ſe defendant a crimine Sycophantiæ videant ipſi. Ego non video.

Neque parum lepida eſt Phereponi exceptio contra Auguſtini paupertatem. *Satis divitem fuiſſe*, inquit, *qui haberet, quod aliis largiretur, & inde tantum ſibi ſumeret, quantum vellet*. Honeſtiſſimæ & Chriſtianæ paupertatis idea caret, qui hæc ſcribit. Dives ille profecto dicendus eſt, Chriſti ſectator, qui, ut Minutii verbis utar, *non eget, qui non inhiat alieno, qui Deo dives eſt*. Hic, inquam, dives germanam in ſe paupertatem fovet; nam non opum defectus, ſed animus pauperem facit. Homo videlicet nihil cupiens, neceſſariis tantum contentus, & parcus ſibi, & in egenos effuſus, & pro Chriſto nihil proprium poſſidens: ille vere eſt pauper. Et mirum eſt, quei Phereponus, ab aliis Novatoribus diſcedens, non ſolum non damnat mendicitatem Monaſticam, ſed eamdem quoque talem exigit, ut nihil habeat pauper Euangelicus, quod aliis pauperibus diſtribuat. Quaſi non habuerit Chriſtus, non habuerint Apoſtoli, quæ ſibi ad victum atque veſtitum neceſſaria forent, & quæ egenis identidem diſpenſarent. Epiſcopum vero in primis hoſpitalem Paulus deſiderat: quod fieri nequit, ſi nihil ei ſuperſit in alios diſtribuendum. Illud etiam conſtat, Epiſcopos, non Dominos, non poſſeſſores eſſe bonorum Eccleſiaſticorum, ſed miniſtros, atque œconomos, eorumque Caritati potiſſimum commendatam eſſe pauperum curam. *Gloria Epiſcopi eſt, pauperum inopiæ providere*, inquit Sanctus Hieronymus ad Nepotian. de Vita Cler. Qua ergo ratione Phereponus & paupertatis gloria Auguſtinum ſpoliat, eumque non patitur aliquid habere, quo hoſpitalem ſe præbeat, & aliorum indigentiæ ſuccurrat? Minus autem excuſandus ille mihi videtur, dum & legere potuerit, & falſi arguere non potuerit, quæ de Monaſtico Auguſtini inſtituto, vel poſt Epiſcopatum ſervato, ſcribit eruditiſſimus ille Monachus Benedictinus e Congregatione Sancti Mauri, cui debemus noviſſimam & accuratiſſimam Vitam Auguſtini. Liceat mihi pauca quædam deſcribere, quæ ille ex variis documentis collecta habet. Lib. 3. Cap. 2. §. 8. *Quum Auguſtinus in Epiſcopii domo ſecum Clericos ſuos haberet, cum iisdem formam primorum Chriſtianorum Hieroſolymis degentium, quibus erant omnia communia, nihil proprium, quantum poterat, ſectabatur. In illius ſocietate nulli licebat ſuum aliquid dicere, ſed omnia omnibus erant communia; & quotquot in eam admittebantur, hanc ſibi legem ſciebant impoſitam, &c. Sic omnes Clerici cum eo pauperes erant, ſimul præſtolantes miſericordiam Dei ex reditibus poſſeſſionum Eccleſiæ; vel ex oblationibus fidelium, quæ ſingulis pro cujusque indigentia diſtribuebantur*. Lege reliqua, uti & Cap. ſeq. 3. & 4. tibique palam fiet, quantum alienus ab omni cupiditate Auguſtinus foret, & quam præter jus, quamque inopportune Phereponus virtutes illius ſuſpectas heic facere velit.

Pergit Cenſor gnaviter quærere, ubicumque poteſt, Auguſtini crimina, & ubi non invenit, liberaliter ipſe ſomniat, ac facit. In Animadverſ. ad Lib. 1. Cap. 11. de Ordine pag. 478. vellet ille nunc exſtaret Opuſculum *Theodori de origine & natura mundi*. Cur natum ſit Pherepono tale deſiderium, divinent quæſo eruditi. Omnia puto excogitabunt; ſed germanam fortaſſe cauſam non attingent, quam tamen ſinceriſſime nobis Cenſor exponit. *Ex eo enim*, inquit, *intelligere lice-*

Digitized by Google

liceret, an heic ei aduletur (quod ſane ſuſpicor) Auguſtinus, pro more ſæculi ſui, quo, ſi umquam alias, immodicæ laudes in uſu vulgari fuere. Votum profecto dignum tali Critico, ut ſi non aliunde certi, nimiumque certi eſſemus de illius odio atque livore contra Auguſtinum, facile vel ex hoc veſtigio intelligere poſſimus. Et quænam tamdem ſunt, quæ heic Pherepono ſuſpicionem adulationis ingeſſere? De Theodoro hæc ſcribit Auguſtinus: *Vir & ingenio, & eloquentia, & ipſis inſignibus, muneribusque fortunæ, & quod ante omnia eſt, mente præſtantiſſimus Theodorus, id agit, ut & nunc, & apud Poſteros, nullum genus hominum de literis noſtrorum temporum jure conqueratur.* Dic obſecro, quid heic feriat Lectorem vel delicatiſſimum? Etiamſi incomparabili ingenio, ſtudioque literarum non excelluiſſet Theodorus ille, nihilominus ea eſt ipſi ab Auguſtino tributa laus, ut neque laudatorem pœnitere, neque laudato pudorem incutere deberet. Ad hæc non alius eſt hic Theodorus, quam Fl. Manlius Theodorus, qui a Claudiano, & Symmacho ſummis extollitur laudibus, & eloquentiæ potiſſimum ac eruditionis gloria commendatur. Memorat ipſe Phereponus Diſſertationem Rubenii de Vita iſtius Theodori, quo ex libello elucet, quantus vir, quantusque Philoſophus ille fuerit. Sed præcipue legendus eſt ejusdem inſignis Panegyricus inter Claudiani Carmina. Attamen ne quid heic diſſimulem, illuſtrem egomet auctorem Pherepono indicare volo, hujusmodi ſuſpicioni faventem. Is Auguſtinus appellatur, Epiſcopus Hipponenſis, cujus verba ſunt Lib. 1. Cap. 2. Retract. *Diſplicet autem illic* (ideſt in Libro *de Vita beata*), *quod Manlio Theodoro, ad quem Librum ipſum ſcripſi, quamvis docto & Chriſtiano viro, plus tribui, quam deberem.* Sed hinc volo Phereponus ipſe diſcat, num pronus ad aſſentandum foret Auguſtinus, & an parum rigidus ſui ipſius cenſor eſſet, quando ne heic quidem ſibi ignoſcit. Æqui autem ac honeſti Critici erat, ex hac potius retractatione capere conſilium laudandi Auguſtini, quam ex elogio illo occaſionem arripere vituperandi. Quamquam quid dico? Ita me Deus amet, elogium illud retractandum Auguſtino non erat, quum tale ſit, ut lividis tantummodo hominibus aſſentatorius videri poſſit. Et revera ab Auguſtino improbatum minime fuit. Retractationum verba cadunt ſuper Librum *de Vita beata* inſcriptum ipſi Theodoro, non ſuper elogium Theodori in Lib. 2. *de Ordine* inſertum. Deinde nihil aliud emendare in animum induxit Auguſtinus, quam quædam in Præfatione ad eum Librum *de Vita beata* non ſatis graviter dicta, quæ cum delicata pietate non bene componi poſſe putabat: cujusmodi ſunt: *Ad id, quod deſidero* (hoc eſt ad obtinendam vitam beatam) *te unum intueor, teque aptiſſimum ſemper admiror, &c. Accipe, cujusmodi auxilium abs te certus expectem.* Eadem repetit infra, inquiens, *Obſecro te per virtutem tuam, per humanitatem, per animarum inter ſe vinculum, atque commercium, ut dexteram porrigas. Hoc autem eſt, ut me ames, & a me viciſſim te amari credas, carumque haberi. Quod ſi impetravero, ad ipſam beatam vitam, cui te jam hærere præſumo, parvo conatu facillime accedam.* En quæ Auguſtino Librum illum emendaturo non amplius ferenda videbantur. Nam ad ingenium, ac eruditionem Theodori quod attinet, nihil in eo Libro Auguſtinus habet, quod ſpongia indigeat, quum & in Retractationibus ipſum Theodorum *doctum & Chriſtianum virum* appellare pergat. Eademque de cauſa in retractandis Libris de *Ordine* obelo nullo confixit Auguſtinus memoratum elogium Theodori, confixurus, ſi per illud veritatem læſam animadvertiſſet.

Præſtare tamen nolim, placitura hæc eſſe Pherepono, quando ne ipſi quidem *Retractationum Libri* ab eo gratiam iniere. Pag. 484. Animadv. ad Lib. 2. Cap. 29. de Geneſi, *Locos*, inquit, *Lib. 3. de Lib. Arb. indictos prætermiſit Auguſtinus, dum alios, qui multo minus torqueri poterant, explicat. Qua in re an ars aliqua fuerit, judicent alii. Candorem quidem & modeſtiam præ ſe ferunt Retractationes; ſed debent ingenue fieri, retractatis, quæcumque falſa putantur, non paucis quibusdam exigui momenti, relictis gravioribus, ne forte adverſarii objiciant ſe ſimilia ſentire. Sed Auguſtini animum noverat Deus.* Tria contingere heic potuere. Primum eſt, falſa in Auguſtini Libris ea non eſſe, quæ nunc falſa Pherepono videntur. Proximum eſt, etiamſi Veritati ea adverſentur, Auguſtinum tamen id nequaquam animadvertiſſe. Tertium denique, animadvertiſſe quidem, ſed noluiſſe retractare, atque corrigere. Catholicorum ſententia eſt, Auguſtinum in doctrina *de libero Arbitrio* nequaquam aberraſſe; ſed quando Cenſori noſtro, non ſecus ac Pelagianis tum antiquis, tum recentibus, aliter viſum eſt, nos in iis infelicitatem ac tenebras ingenii miſereamur, perverſam voluntatem non facile accuſemus. Errant nimirum, ſed ſe errore duci non putant. Catholicos contra in errore verſari ſibi perſuadent Pelagiani; ſed & ipſi nos contra votum noſtrum cæcutire intelligant. Nam & Juſtitia & Caritas poſcunt, ut in iis ſimilibusque quæſtionibus contra animi ſententiam a Veritate deflexiſſe putetur, quisquis deflectit, niſi aliter credere nos jubeant con-

Digitized by Google

contraria argumenta. Atque ita ſane de Auguſtino credendum, ii etiam fateantur, quibus Auguſtini doctrina quælibet nondum probatur. Nam quis in animum inducat, uſque adeo deſipuiſſe, & a rationis, atque conſcientiæ legibus deſciviſſe Auguſtinum, ut ſciens prudens erraverit, erroreſque in Religione turpiſſimos ac pernicioſiſſimos agnoverit quidem, ſed venditare perrexerit? Neceſſe plane foret, virum excogitare baſilice impoſtorem, ac poſtremæ iniquitatis reum.

Attamen, ſi quid intelligimus, non alio collineant Phereponi tela, quam ut Auguſtinum nobis exhibeant hominum nequiſſimum. Callidiſſime nempe dubitare Cenſor nos vult, an ars aliqua in Auguſtinianis Retractationibus fuerit; ingenuitatem ibi deſiderat: & Auguſtini animum ita in medio relinquit, ut ſuſpicari poſſimus, num Veritatis amore, an conſilio illudendi orbis, Retractationes ſcripſerit, videlicet ut ſolis exigui momenti erroribus diſpunctis, eam ſinceritatis famam ſibi pararet, quæ fidem poſtea apud præſentes ac poſteros conciliaret graviſſimis erroribus intactis, ſibique probe perſpectis. Equidem non dubito, quin atrocitatem ſuſpicionis, ſive calumniæ iſtius, quiſque intelligat, ſimulque miretur, quei Batavo, ſeu Helvetio homini tanta adverſus Auguſtinum confidentia eſſe potuerit, ubi non de opinionibus, ſed de interno Auguſtini animo res agitur. Quas enim Criticas leges heic pro ſe Phereponus laudet, contra clamantibus cunctis Juſtitiæ, Caritatis, & Honeſtatis legibus? Quæ argumenta adhibere poteſt, ut crimine temeritatis atque improbitatis ſeſe abſolvat? Neque vero tam ſui, atque Dialecticæ oblitum ipſum reor, ut ideo Auguſtinum fraude hac uſum fuiſſe argumentetur, quia uti is potuit. Nullum crimen eſſet, cujus & ego reum facere Phereponum, & quemcumque alium deinceps non poſſem, ſi vim ullam habere deberet iniqua adeo argumentandi ratio. Conſcientiæ ergo ſuæ Phereponus conſulat, redeatque illuc, ut tantummodo dicat, erraſſe Auguſtinum. Errabit vel ſic quidem talia affirmans accuſator, mea & omnium Catholicorum ſententia; ſed infamiam ſaltem evadet, quam nunc inurere dum vult Auguſtino, neſcio quei declinare ipſe jam poſſit.

Auctor eſt Auguſtinus in Epiſt. 71. olim 10. quæ eſt ad Hieronymum, Epiſcopum quemdam, quod utens Hieronymiana ſacrorum Codicum interpretatione dictionem unam aliter expoſuiſſet, quam antiquus mos haberet, ingentes excitaſſe turbas in populo, ita ut *coactus demum fuerit velut mendoſitatem corrigere, volens poſt magnum periculum non remanere ſine plebe*. Inſurgit heic Phereponus, & inquit pag. 491. *Mala ſane fuiſſet Afra plebs, quæ tantilla de cauſa Epiſcopum ſuum deſerere parata fuit; ſed videtur eſſe, ut probe olfecit Hieronymus, fabella Punica, qua hominem terrere voluit Hipponenſis Epiſcopus*. Equidem in iſtam controverſiam ægre me rapi ſentio, quam non ita dirimere pro uno poſſum, ut alterum ſimul non arguam & culpem. Immo liceat mihi dicere, aliquid habeo, quod illic tam in Hieronymo, quam in Auguſtino deſiderem, ſive ſtatum controverſiæ ſpectem, ſive modum. Attamen quod eſt ad narrationem Auguſtini de Epiſcopo illo in diſcrimen adducto ob interpretationem Hieronymi, nihil me ſolicitat, quod ipſe Hieronymus ad Auguſtinum ea de re ſcribens, inquit: *Hujuſcemodi in Epiſtola tua texis fabulam: Quidam frater noſter Coepiſcopus*, &c. Novimus Hieronymi viri alioquin ſanctiſſimi ſtylum aculeatum, ſtylum irarum plenum, ac potiſſimum dum ſibi pugnat. Quid mirum, ſi irato ferventique viro excidit, hujuſmodi exceptione ſe ſuoſque Libros, & utilem certe laborem tueri? Cordatus nemo propterea credat, Auguſtinum fabellæ atque impoſturæ tam gravis in Hieronymi caput auctorem. Quod vero tolerandum fuit in Hieronymo ægre ferente, optimum conſilium ſuum peſſime acceptum ab Auguſtino fuiſſe, id neſcio quei nos tolerare nunc debeamus in Pherepono, quem Auguſtinus nuſquam læſit, quique non irritatus, acrius tamen quam ipſe Hieronymus Auguſtinum accuſat. Nimia nempe hominis hujus eſt confidentia, dum ex arbitrio atque imperio fabulatorem facit virum æque pium ac doctum, & quantum ejus mores & dogmata docent, a dolis atque impoſturis alieniſſimum. Fac etiam fabella hæc fuerit: at æqui honeſtique Cenſoris erat, Auguſtinum potius ſuſpicari a ficto rumore deceptum, quam eumdem venditare certiſſimum ipſius commenti artificem, quum præſertim alio ſub cælo ea res contigiſſe dicatur. Sed ne fabulam quidem fuiſſe ubi nos contendamus, quis Phereponus contrarium oſtendat? Vix etiam evincere poſſis, Auguſtinum illic agere de *cucurbita* atque *hedera*. Enimvero numquid mirum eſt, paratam fuiſſe plebem illam recedere ab Epiſcopo ſuo *tantilla de cauſa*? Etſi levis error futurus ille fuiſſet, attamen quum videretur Epiſcopus idem ſine cauſa divinas adulterare Scripturas: nimio zelo adverſus ipſum accendi potuit religioſa populorum cura de veteri Traditione tuenda. Jam patet, quibus diris divini Scriptores abſterruerint homines, ne vel unum verbum adderent, detraherent, aut immutarent in Codicibus ſacris. Patet etiam, quantopere Chriſtianis antiquis cordi fuerit, Scripturæ ſacræ exemplaria a corru-

pto-

Digitized by Google

ptoribus tueri. Ad hæc Paulo Samoſateno Antiochenus populus, Neſtorio, & Iconoclaſtis Conſtantinopolitanus, Arianis populi alii ſummo ſtudio reſtitere, ita ut Sanctus Hilarius ævo ſuo diceret, *religioſiores fuiſſe aures Populi, quam corda Sacerdotum*. Ipſe vero Hieronymus in Epiſtola 81. olim 18. inter Auguſtinianas acrem hanc accuſationem deliiiite poſtea viſus eſt, ad Auguſtinum reſcribens, & inquiens: *Si legiſti librum Explanationum in Jonam, puto quod ridiculam cucurbitæ non recipias quæſtionem. Si autem amicus, qui me primus gladio petiit, ſtylorepulſus eſt, ſit humanitatis tuæ atque juſtitiæ accuſantem reprehendere, non reſpondentem*.

Pag. 522. Animadv. in Epiſt. 213. alias 110. Phereponus Auguſtinum ſugillat, quod ſe Epiſcopum Hipponenſem ordinari paſſus fuerit, vivente adhuc Valerio Civitatis illius Epiſcopo. Id Nicæno Canone octavo interdictum memorat; tum ſubdit: *Non intelligo, quei uſus ipſe Eccleſiæ, ex quo conſtabat, unum in ſingulis urbibus Epiſcopum eſſe oportere, non monuerit Hipponenſem, hoc illicitum eſſe. Nam ſi collegam unum ſibi adjungere licuit, quidni & plures? Quam magnam hoc aperuit feneſtram adverſariis Auguſtini, dicendi, hominem ſæpe in utilitatem ſuam erraſſe?* Abſtinuiſſent ab hujusmodi calumnia adverſarii Auguſtini, quos inter nunc primas ducit Phereponus, ſi diligentius perpendiſſent rem ipſam. Ignorabat Valerius, ignorabat Auguſtinus, Nicænum Canonem obſtare. Cujus rei fidem facit in laudata Epiſtola Auguſtinus. Immo nihil contra Canones tunc agi cenſuerunt alii Africæ Epiſcopi, iique omnium præſtantiſſimi. Audi Poſſidium in Auguſtini Vita Cap. 8. *Egit Valerius ſecretis literis apud* (Aurelium) *Primatem Epiſcoporum Carthaginenſem, allegans imbecillitatem corporis ſui, ætatisque gravitatem, & obſecrans, ut Hipponenſi Eccleſiæ ordinaretur Epiſcopus, quo ſuæ Cathedræ non tam ſuccederet, ſed Conſacerdos accederet Auguſtinus. Quæ igitur beatus Valerius optavit, & rogavit ſatagens, reſcripto impetravit.* Audi & alia Poſſidii verba: *Poſt quam petitionem ad viſitandum adveniente ad Eccleſiam Hipponenſem tunc Primate Numidiæ Megalio Calamenſi Epiſcopo, Valerius Antiſtes Epiſcopis, qui forte tunc aderant, & Clericis omnibus Hipponenſibus, & univerſæ plebi inopinatam cunctis ſuam inſinuat tunc voluntatem; omnibusque audientibus, gratulantibus, atque id fieri perficique ingenti deſiderio clamantibus, Epiſcopatum ſuſcipere, contra morem Eccleſiæ, ſuo vivente Epiſcopo, Presbyter Auguſtinus recuſabat.* Vides Auguſtinum, quamquam ignoraret, Nicæno Canone hujusmodi ordinationes prohiberi, probe tamen recogitaſſe, ab ea ordinatione abhorrere conſuetudinem Catholicæ Eccleſiæ, ipſumque adeo Auguſtinum obſtitiſſe Epiſcopis, ne ſe Epiſcopum ſacrarent. Sed vicit plurium ſententia. Immo exempla ſimilium ordinationum in medium allata fuere. *Dumque illi fieri ſolere ac omnibus ſuaderetur* (inquit idem Poſſidius *atque id ignaro transmarinis, & Africanis Eccleſiæ exemplis probaretur, compulſus atque coactus ſuccubuit, & Epiſcopatus curam, & majoris loci ordinationem ſuſcepit.* Auguſtinus ipſe ad Paulinum Ep. 31. alias 34. de ſarcina Coepiſcopatus ſibi a Valerio impoſita ſcribens hoc idem confirmat, inquiens: *Quod quidem, quia tanta ejus caritate, tantoque populi ſtudio Dominum id velle credidi, nonnullis jam exemplis præcedentibus, quibus omnis mihi excuſatio claudebatur, vehementer timui excuſare.*

Quem ergo errorem apertis oculis admiſſum, quam errandi voluntatem ad proprium commodum in Auguſtino demonſtres? Detrectabat ipſe honorificum munus; compulſus a Valerio, ab aliis Epiſcopis, a Clero toto, ab univerſa plebe, ſe paſſus eſt vinci, annuente etiam Aurelio Carthaginienſi, Africæ Primate. Ex iis nemo ſuſpicabatur, violatum iri propterea Canones Nicænos; & quamquam Eccleſiæ conſuetudo ſecus agendum moneret, exemplorum tamen ingeſta copia rationem omnem cunctandi & recuſandi ſuſtulit. Rem ego non probo; neque ſubinde probavit ipſemet Auguſtinus, ubi intellexit, Nicænam Synodum aliter ſanxiſſe. Verum ex tunc circumſtantiæ in Auguſtini ordinationem confluxere, ut non ſolum excuſatione dignum ille ſe præbeat, ſed iniquæ accuſationis accuſari mereatur, qui tacite nobis perſuadere cupit, Auguſtinum ſcienter atque lubenter tunc erraſſe, quod error ipſe cederet in ſuam ipſius utilitatem. Quum vero inquit Phereponus: *Si collegam unum ſibi adjungere licuit, quidni & plures?* non videt homo acutus, fruſtra id peti; nam qui collegam, ſive coadjutorem ſibi adſciſcebat, ea ratione movebatur, quod ipſe aut ſenio aut morbis ad obeunda Eccleſiaſtica munia ineptus jam eſſet, & Collegam hunc ſibi ſucceſſorem deligebat, conſentiente Clero, Populo, ipſisque Provincialibus Epiſcopis. Atqui unus Collega id implere valebat, quod Epiſcopus ſeneſcens implere amplius non poterat; atque unus Epiſcopo morienti ſucceſſor erat dandus. Quamobrem & ſuperfluum, & incommodum conſilium fuiſſet plures adligere uno tempore coadjutores; nullaque neceſſitas, nulla potens ratio ſuccurriſſet, quæ aut ſuaderet, aut excuſaret

ret

Digitized by Google

ret ut unius, ita & plurium cooptationem. Alia tamen habet Phereponus, quæ in memorata Epiſt. 213. olim 110. ſibi non arrident; quippe illic Auguſtinus Heraclium ſibi Succeſſorem in Epiſcopatu deſignat iis verbis: *Presbyterum Heraclium mihi ſucceſſorem volo*. Canonem LXXVI. Apoſtolorum, & Synodi Antiochenæ ſub Conſtantio habitæ decreta heic violata Phereponus clamat; ſtupetque, ignoraſſe Auguſtinum, illicitum hoc fuiſſe, quum præſertim conſenſum Coepiſcoporum ille non exquiſierit, quem tamen exigebat Synodus Nicæna. Profecto interdixere Canones (& jure maximo interdixere), ne ſacri Antiſtites ſibi Succeſſorem deligerent, atque conſtituerent. Sic occurſum ambitioni, & propriæ utilitatis ſtudio, quibus affectibus occæcati interdum Epiſcopi indignos eligere, & Epiſcopis Provincialibus, Clero, ac Populo libertatem electionis præripere poterant. Sed hoc ad Diſciplinam ſpectat, eamque eligendi ſucceſſoris libertatem eadem Eccleſia modo permittere, modo prohibere poteſt, prout conducibilius videatur. Nam idem quoque periculum quandoque imminet, ſi Epiſcopi, Clerus, & Populus eligant, ac ſi unus Epiſcopus, & pius ſimul Epiſcopus, gregi ſuo, dum vivit, melius conſulere interdum poteſt, quam plures. Illud vero dubium eſſe non debet, quin Auguſtinus optimum Succeſſorem Eccleſiæ ſuæ dederit, omni ambitionis, atque utilitatis propriæ affectu ſublato. Immo id unice a ſe præſtari palam teſtatus eſt Auguſtinus, ut ne *per ambitioſos & contentioſos* Eccleſia Hipponenſis perturbaretur poſt mortem ſuam, uti aliis in Eccleſiis acciderat. Cleri etiam, & Populi, duorumque Epiſcoporum ſuffragio res acta. Sed quod in primis huc facit, illud eſt, iis temporibus nequaquam obtinuiſſe in Africa prohibitionem illam de Succeſſore ſibi inſtituendo. Suppetunt illic exempla, immo & in nonnullis aliis Provinciis, quæ adferre non eſt hujus loci, quippe a Juſtello, Beveregio, Thomaſſino, aliiſque congeſta. Antiochenis autem Canonibus Africa ſe obligari fortaſſe non cenſuit; incertumque eſt, an iidem ipſi Canones Afris eſſent ſatis perſpecti. Eadem dici poſſunt de Canone, ut ajunt, Apoſtolorum, cui etiam alia explicatio convenire poteſt. Quare nemo ex Africanis Patribus ea tempeſtate illicitum, prohibitumve putabat, ſibi idoneos eligere Succeſſores, dum Cleri, & Populi conſenſus rogaretur, atque obtineretur, & electus Epiſcopalem conſecrationem poſt eligentis mortem expectaret: quæ omnia Auguſtinus præſtitit in eligendo ſibi ſucceſſore Heraclio, quem Eradium corrupti Codices appellant.

C A P U T XV.

Nimius ſui amor falſo objectus a Pherepono Sancto Auguſtino, cujus conatus in Pelagium ejuſque errores fluxerunt ab amore unius Catholicæ veritatis. Ficta manſuetudo in Hæreticos perperam affitta Catholicis Epiſcopis. Comprimendæ Hæreſes vix ortæ, neque erroribus concedendus nimia lenitate aditus. Convicia & contumeliæ variæ Pherepont in Sanctum Auguſtinum. Quam hæc hominem Chriſtianum & Criticum dedeceant. Quanto contemtu feratur ille in omnes Sanctos Patres.

Circiter Annum Chriſti 394. *Expoſitionem Epiſtolæ ad Romanos* elucubravit Auguſtinus nondum Epiſcopatu initiatus. Nonnulla ibi occurrunt Semipelagianis poſtea natis faventia; ſed emendavit vir ſanctus Lib. 1. Cap. 23. Retract. confeſſus, ſe eo tempore *nondum diligentius quæſiviſſe, nec adhuc inveniſſe, qualis ſit electio Gratiæ*. Miratur Phereponus pag. 538. Animadv. quei Auguſtinus ſponte, ac a nullo damnatus, dogmata eadem ſubinde fuerit execratus. Tum oculo in intima Auguſtini præcordia conjecto, *Si numquam tamen*, ait, *exortæ fuiſſent rixæ Pelagianæ, in iis ſententiis mortuus eſſet. Immo vero fortaſſe numquam ita invectus in eas fuiſſet, niſi Pelagius aliquid in ejus ſcriptis carpſiſſet*. Primam vero indignandi in Pelagium occaſionem Auguſtino fuiſſe ſubdit, quod Pelagius Romæ dum eſſet, ferre non potuerit ea Auguſtini ad Deum verba: *Da quod jubes, & jube quod vis*, quæ in Confeſſionum Libris adhuc leguntur. *Hinc prima origo mali*, inquit Cenſor, *nam nihil magis irritabile eſt Scriptoribus, qui pro ſcriptis poſtea, tamquam pro aris & focis pugnant*. Qui ne de nomine quidem Auguſtinum noſſet, hæc tamen audiens non ignoraret, quam parum fidei debeatur accuſationi hujuſmodi, ad quam nem-

Digitized by Google

pe confirmandam nulla ratio accedit. Quis Cenſori huic narravit, irritatum fuiſſe Auguſtinum, & ad ſententiam mutandam odio adverſantis Pelagii fuiſſe compulſum? Nimium dictatorie iſta dicuntur. Sed hujus criminationis iniquitas longe melius ſe prodet, ubi recogites, quantum a cæco ſuarum opinionum amore abeſſet Auguſtinus. Nihil aliud ſunt Retractationum Libri, quam illuſtre argumentum ardoris illius, quo Auguſtinus Veritati uni ſupra ſuos affectus obſequebatur. Deinde vix alium reperias, qui demiſſius Auguſtino ſe emendari pateretur, & mitius haberet adverſarios ſuos, quamquam interdum procaciſſimos, & palam rationi ac veritati injurios. Onerare poſſem librum, ſi neceſſitas poſceret, exemplis ejuſmodi & humilitatis, & modeſtiæ. Denique tam parum cum veritate congruit, Auguſtinum in iram & odium adverſus Pelagium fuiſſe concitatum, quod hic verba quædam Confeſſionum moleſte tulerit, ut quum Pelagius longe poſt illa tempora humaniſſimis literis ad Auguſtinum datis reſponſionem accepiſſet amicitiæ plenam, Auguſtinus deinde neceſſe habuerit ſe purgare, quaſi Hæreticum hominem ſupra meritum commendaſſet.

Quod ergo Auguſtinum armavit in Pelagium, Apoſtolicæ doctrinæ, veræque Religionis cura fuit. Eadem & armavit in Manichæos, in Donatiſtas, in Arianos. A veteri autem Chriſtianorum Traditione abhorruiſſe dogmata Pelagii, atque Cœleſtii, jamdudum oſtenderunt eruditi viri, oſtendit Auguſtinus ipſe, & ejus temporis Eccleſia: quod ne ipſum quidem Pelagium fugiebat, qui non aliter quam clanculum, & ſub mille verborum ambagibus, ingentique cum ſimulatione ſuam huc illuc novitatem diſſeminavit. Quid faceret Auguſtinus zelo Domus Dei ſupra quamplurimos ardens? Africanæ, atque Orientales Eccleſiæ, Sanctus Hieronymus, Paulinus Ambroſii diſcipulus, aliique claſſicum protinus cecinere in erumpentem Hæreſim. In publicam rem tunc & ipſe Auguſtinus operam ſuam conferendam eſſe putavit. Quamobrem en veras cauſas, cur Pelagium, ſive ut melius dicam, Pelagii dogmata exagitare cœpit Auguſtinus. Quas commentus eſt pro ſuo arbitrio Phereponus, ſi nos levitatis ſaltem arguamus, æquo jure proculdubio agemus. Quod ſi Auguſtinus procedente tempore renuntiavit ſententiis nonnullis, iiſque paucis: ex ipſius teſtimonio, & rei evidentia conſtat eſſe factum, quod attentius ſubinde inveſtigaverit cum Scripturarum ſacrarum mentem, tum Eccleſiaſticæ Traditionis vocem. An vero crimen eſt meliora diſcere, & melius ſentire? Et numquid Auguſtinus pro ſuis ſententiis tamquam pro aris & focis pugnare paratus fuit, qui ſententias priores reipſa deſerere non dubitavit, ſtatim ac Veritas explorata id ab ipſo exegit?

Retractavit quoque vir ſanctus quoddam aliud effatum ſuum in Expoſ. Cap. VII. 19. 20. ad Rom. uti Semipelagianum. Hinc Pherepono anſa præbetur traducendi Auguſtini tamquam *ſummopere temerarii* hominis, qui ea olim ſcriberet, quæ, ut ipſe deinde contendit, in Eccleſia minime tradebantur. Quod ſi tradebantur, non capit Phereponus p. 536. Animadv. *quei damnari potuerint quaſi novatores & exitiales Hæretici, qui id docebant, quod antea ubique docebatur, & quod cum laude ſcripſerat Auguſtinus.* Sed fruſtra invidiam Auguſtino creare, fruſtra Pelagianam novitatem tueri molitur Phereponus, parum heic ſe verſatum exhibens in Eccleſiaſtici juris œconomia, immo & in eorum temporum Hiſtoria. Eſſe poſſunt dogmata quædam adhuc inter Scriptores dubia, atque ab Eccleſia nondum calculis poſtremis definita. Hæreticum nomen alterutram partem tuentibus tunc tribuere non licet. Ubi Eccleſia ſententiam tulit, tunc aliter ſentire quam *Eccleſia*, *nefas* eſt. Ita fuit tempus, quo ſententia de iterum baptizandis Hæreticis inter Hæreticas referenda forte non erat. Idem Semipelagianis Dogmatis accidit. Non idcirco læſiſſe Fidem dicti ſunt Vincentius Lirinenſis, Hilarius Arelatenſis, Caſſianus, Fauſtus, Gennadius, Sidonius, aliique aut Lirinenſes, aut Maſſilienſes, quod Semipelagianiſmum foverint. Tunc ſolum execranda cœpit eſſe eorum doctrina de initiis Fidei, quum Synodus Arauſicana expoſuit, quid heic ſentiret, ſentiendumque mandaret Eccleſia verax. Pleriſque autem e Patribus nonnulla excidiſſe videmus, quæ deinde ſacris Conciliis divina oracula promentibus minime probata fuere. Sed illi incaute, inculpateque ita ſenſere, paratiſſimi conſentire cum Eccleſia, ſi hæc in diverſam abiiſſet ſententiam; & ideo illis opinionibus addicti fuerunt, quod nondum ſatis diligenter exquiſierant, quid Apoſtolica de iis Traditio haberet.

Quod ergo ad Pelagianos errores attinet, eos ſua novitas in oculos omnium incurrens execrabiles ſtatim fecit. Tum protinus in eorum damnationem conſenſit Eccleſia, & Concilia non ſemel ab Afris Epiſcopis habita, Synodi Hieroſolymis, Dioſpoli, Romæ, Antiochiæ, aliiſque in Urbibus celebratæ, prætereaque Romani Pontifices, aliique celeberrimi Patrum adverſus Pelagianam doctrinam illico anathemata exeruere. Quid miratur ergo Phereponus, quod execrationi eſſe in Eccleſia Catholica Pelagius, ejuſque ſectatores con-

Digitized by Google

continuo cœperint? Novam, inſuetam, atque a Traditione abhorrentem doctrinam invehere tentabat id hominum genus; deinde Eccleſiæ germanam Fidem ſtatuenti, erroresque proſcribenti reſiſtere pertinaciter non dubitavit, mentemque in errore obfirmatam prodere. Heic Hæreſeos ſtat cardo; hæ cauſæ juſtiſſimæ anathematum. At Semipelagiana dogmata, ſi qua Auguſtinus tradidit (nam vere Pelagiana ex ejus calamo certum eſt excidiſſe numquam) nondum Auguſtini ævo, immo ne per integrum quidem ſæculum ab illius morte, ea fuerunt, ut ipſorum patrocinio læderetur Fides. Eidem quoque doctrinæ adhæſere piiſſimi viri, nullo ſanctitatis diſpendio; quippe Traditio ab ipſis nondum ſatis diligenter conſulta fuerat, & controverſiæ omnes de Gratia liberoque Arbitrio nondum ſatis fuerant pertractatæ, atque Eccleſiaſtica Concilia quid pro certo iis de rebus affirmandum foret, nondum conſtituerant. Proinde incautus, & ſi etiam velis negligens, ſed ſine culpa, non autem *ſummopere temerarius* dici potuit Auguſtinus, quod non mala fide olim docuerit, quæ poſtea re melius conſulta correxit. Innumeræ occurrunt controverſiæ adhuc ferventes, magnis piiſque Auctoribus utrinque ſtantibus. Quamdiu Eccleſia ambiguam rem in medio relinquat, quamcumque velis partem tueri licitum erit. Sic Auguſtinus Pelagianos Hæreticis primo non accenſuit, ut patet ex ejus Serm. 294. Deinde vero pertinaces in errore, & Conciliis palam reſiſtentes, Hæreſis incuſavit: quod Phereponο nec novum, nec iniquum videri debebat in Animadv. ad laudatum Sermonem pag. 550. Sed quoniam illuc noſtra delapſa eſt oratio, alia videamus, quæ Phereponus carpit in eodem Sermone.

Multi jam fuimus alibi in propugnando jure cum Eccleſiæ, tum Principum Catholicorum adverſus homines Hæreticos, quos pœnis caſtigare, reluctanteſque ad meliorem ſententiam incitare fas eſſe diximus. Phereponus audiens Auguſtinum ibi de Pelagianis ita loquentem: *Suſtineat eos mater piis viſceribus ſanandos, portet docendos, ne plangat mortuos*, &c. mellita hæc appellat, ſed ſtatim adjungit, *dehoneſtata fuiſſe ſequentium temporum incredibili acerbitate; ut propemodum ſuſpicari quis poſſit, manſuetudinem hanc data opera ſimulatam, ut major invidia miſeris hominibus conflaretur, niſi cederent, utque homines imperiti magis in illos poſtea exardeſcerent*. Ut ut modeſtus cautuſque videri & heic velit Phereponus, ſuſpicionem hanc teterrimam non ſibi tribuens, ſed aliis affingens, eamque illo ſuo *propemodum* temperans: non imperabit tamen, quin ipſum tamquam arrocis calumniæ auctorem æquo jure heic poſtulemus. Satis ipſe prodit, ſibi accuſationem hujuſmodi probari, ſibique in votis eſſe, ut in reliquorum mentibus radices agat. Attamen quantum a Caritate & Veritate longe abeat iſta ſuſpicio, facile intelligere potuiſſet ipſemet Phereponus, ſi minori odio atque livore ſuas aggreſſus fuiſſet ſcribere Animadverſiones. Placide primo erga errantes agere Eccleſia ſolet, & placide monet agendum. Tum ſi nihil miti adhortatione proficitur, ipſa Caritas ſuadet, ut aſpera arripiantur, quo tandem revocentur devii in veritatis & ſalutis viam. Erga filios in vitia deflectentes non aliter ſe gerunt amantiſſimi patres; non aliter erga ægrotos ſapientiſſimi Medici. Quis & parentibus, & Medicis *ſimulatam manſuetudinem* ea de cauſa adſcribat, quod inutiles eorum blanditias efficaciora deinde remedia ſubſequantur? Et Parentis & Medici loco Eccleſia eſt erga errantes in Fide. Præterea quis Auguſtinum, quis certam fecerat Eccleſiam, auſteritate ſolum vincendos erumpentes errores, ut fingenda prius manſuetudo foret? Denique nulla fere emerſit Hæreſis, cui non obſtiterint pari methodo Eccleſiaſtici Præſules, nihil aliud cupientes, quam rigore abſtinere, dummodo ſanarentur filii. Temere, ne dicam ſtulte, in his omnibus ſuſpicaretur quiſpiam & animum crudelem, & fictam lenitatem.

At inquit Phereponus, ut oſtendat non ſolum inanem non eſſe hanc ſuſpicionem, ſed ſuum quoque ipſi ſe adjungere ſuffragium: *Has artes a Sacrorum Præſidibus ſæpe adhibitas nemo neſcit, ejuſque rei inſigne exemplum videmus in damnatione Donatiſtarum*. Talem Criticum tanta confidentia non dedecet. *Nemo neſcit*. Et quibuſnam quæſo eruditis hæc ediſſerit Phereponus? Europæis non puto; Indis fortaſſe. Quotus enim quiſque eſt inter nos, qui aut audierit, aut legerit, non dicam ſæpe, ſed ſemel tantum, ſimulatam a Catholicis Epiſcopis manſuetudinem erga Hæreticos, ut acerbitati, quam ſolam animo verſabant, major deinde excuſatio, & pervicacibus gravior invidia crearetur? Unos Donatiſtas tamquam inſigne exemplum nobis memorat Cenſor, eos nempe, quos tot veracibus amicitiæ, patientiæ, & caritatis exemplis ad unitatem Eccleſiæ reducere conati ſunt Catholici, ut ſuas ipſas Cathedras iis, etiam ſi e ſite caderent, communes facere non dubitarint. Hæccine ſimulata lenitas? Nuſquam fortaſſis, quam in Donatiſtarum Hiſtoria, evidentiora habeas Eccleſiaſticæ manſuetudinis documenta. Severiſſimis profecto legibus poſtea adverſus illos actum eſt; ſed poſtquam incredibilis pertinacia, & immanitas inſolita ad ſchiſma & ad errores acceſſere, nullum-

Digitized by Google

que aliud remedium ſupererat ſanandæ furioſæ gentis.

Profectò, pergit dicere Phereponus, *cum ejuſmodi initiis minime conſentiunt viginti minimum Synodorum intra paucos annos feſtinatæ, Pelagianorum dogmatum damnationes, ut Epiſcopis ſæpius ad damnandos Pelagianos adductis, nulla iniri poſſet amplius ratio audiendarum partium tam ſæpe damnatarum. Quum enim Synodi quempiam damnarunt, honoris eſſe ſui putant, hominem videri jure damnatum, nec patiuntur decreta ſua iterum expendi*. Neque primus fuit, neque poſtremus erit Phereponus, qui Catholicorum Præſulum ſollicitudinem in damnandis & ſuffocandis, ſi fieri poteſt, naſcentibus Hæreſibus, moleſte ferat, minimeque probet. Familiare hoc fuit recentiorum quoque temporum Novatoribus, immo reliquis fere ætatum omnium Hæreticis; idemque naſcituri Hæretici conquerendo ſonabunt. Commodiſſimum ſane effugium, & præſidium errori, ſi liber ipſi aditus per medios populos, per gentem ignaram diutius permittatur. Et certe hic quoque patronus Hæreticis quibuſcumque deerat, quo auctore ipſorum deliriis tuum ſolum frena offerrentur, quum longe lateque diffuſa, pluriumque animis recepta, non amplius frenum pati didiciſſent. Oculos aperiat tamdem Phereponus, & Catholicorum perſonam parumper induat. Nullus dubito, quin & ipſe tunc nobiſcum ſentiat, adverſus naſcentes Hæreſes armandam & muniendam protinus eſſe plebem Chriſti. Hoc ipſum ſtatuere veram Eccleſiæ Doctrinam, hoc ipſum oppoſitam falſi damnare, ac damnatam prodere arma ſunt, quæ Populo ſano per vigilantes Paſtores miniſtranda novimus. Principiis obſtandum eſt, ne ſero medicina paretur. Si contra Eccleſiaſtici Præſules agerent, ſi ſecus enaſcenti morbo ſeſe opponerent, miniſterium ſuum, ſalutemque gregis fœdiſſime proderent.

Inquiat vero Phereponus: At qui putantur errores, fortaſſe non ſint; neque præcipitanda ſententia, quam revocare nequeas, & rationibus potius, quam edictis vincendi ſunt contra ſentientes. Quid porro aliud Phereponus dicat, quam quod ſinguli Novatores dicere hucuſque potuerunt, & dicere poterunt deinceps? Ergo nullius erroribus, ſi audienda Phereponi conſilia præcludendum eſt iter damnatione opportuna, & res in medio relinquendæ, dum controverſia mature, hoc eſt poſt multos annos, expenſa appareat, quo in loco ſit veritas. Ita nimirum fiet, ut Hæreſes commodiſſime ſerpant, & aut numquam, aut fruſtra deinde anathemate percellantur. Ignorare nequit Phereponus ipſe, quanta ſit hominum in hiſce caſibus pertinacia, quantumque poſſit anticipata opinio. Perquam rariſſime ſolis rationibus profligantur Hæretici. Atque utinam iſtius infelicitatis innumera exempla non proſtarent adhuc. Quamobrem contra errores pullulantes exerenda confeſtim incruenta Synodorum arma, nihilque cunctandum. Quæ via quum expedita & utilis ſit, præterea quoque fallere nos nequit. Nam in Catholica Eccleſia qui ſint errores, facile apparere poteſt, ſi videlicet nova Doctrina ingeratur, cui obſtet antiqua Eccleſiarum Traditio. Id autem in Pelagianorum cauſa plane accidit; nam ut daremus, aliqua in ea controverſia fuiſſe, quæ nondum ſatis liquerent (ſunt enim & adhuc nonnulla, quæ ad Fidem pertinere inter Catholicos non creduntur, quamquam Sanctus Auguſtinus eas ſententias foverit): attamen quæ præcipua erant in Pelagianis dogmatis, a Traditione aperta, & conſenſu Eccleſiarum abhorrere deprehenſa illico fuerunt, ita ut nulla pars Catholici orbis hæſitaverit in Pelagio ſtatim, ejuſque ſectatoribus damnandis. Quæ omnia eo quoque faciunt, ut Phereponum oſtendant male calculos ineuntem, dum ait, *cum ejuſmodi initiis*, ideſt cum priori manſuetudine, *minime conſenſiſſe feſtinatam dogmatum Pelagianorum damnationem*. Nimium pernicioſam ac damnabilem lenitatem exigit hic homo, ne ferens quidem opinionibus perverſis Hæreticorum theta nigrum ſolicite præfigi, nulla interim in eorum perſonas caſtigatione adhibita. Iterum dico: nihil differenda eſt damnatio Errorum ſerpentium ut cancer. Hoc poſcit Chriſtiani gregis cura; hoc ſemper in more fuit vel apud ipſos Hæreticos, ubi in eorum ſinu cœpit aliquis nova dogmata promulgare. Dudum vero palam factum eſt, Eccleſiam decipi heic non poſſe. Sat placidi fuere, ſat officio ſuo ſunt functi Paſtores, qui errantem Pelagium toties monuere, & auctoritate Scripturarum æque ac Traditionis compreſſum ad diverticula confugere coegerunt, & tamdiu ſuſtinuere, ut errori valediceret, ſi vellet.

Ad alia tranſeamus. Parum Pherepono fuit, calumnioſis ſuſpicionibus Auguſtini famam impetere; conviciis quoque ac dicteriis in eum ſæpe ac ſæpius invehitur. Ipſum modo ait *in declamando probabilia ſequi, non explorata, ſolitum fuiſſe*; eique *Academicum ingenium ſibi non ſatis conſtans* tribuit; modo ejus rationes ita contemnit, ut inquiat: *Profectò non Sophiſta tantum, ſed propemodum ineptus haberetur, qui talia hodie ſcriberet*. Alibi addit: *Mirum eſt, quam Auguſtinus calluerit artem pauca & perſpicua dogmata Philoſophica aut Theologica multis verbis & obſcuris dicendi, atque impediendi*. Ad hæc *proletarium Interpretem* appellat & *Rhetorem Numidam*, &

& Rhetorem Semiplatonicum, *Criticæ plane imperitum*, & irridendi cauſa, *Oraculum Numidiæ & Philoſophum Pœnum*, *& Ariſtotelem*, quamquam alibi *Carneadem Pœnum*, *& Carneadem noſtrum* potius vocandum affirmet. Ridet Auguſtini Quæſtiones in Euangelia, & ait: *Unde intelligere licet*, *finem Auguſtini in hiſce Libris non fuiſſe inquiſitionem veri ſenſus*, *ſed commentitiarum allegoriarum*, *ad quas inviti Euangeliſtæ torquerentur*; quam cenſuram acutis hiſce ſalibus concludit: *O cerebri felices*, *qui in tam levibus argutiis acquieſcebant!* En alteram alibi exclamationem non minus gravem: *O Felices homines*, *qui tantam eruditionis famam tam facile ſibi pepererunt! Sed oſtipites*, *qui talibus olim plaudebant*, *aut etiamnum ſerio favent!* Accipe & aliam: *O vacuam ſtudioſis Scripturæ Africam! O ſtupidos*, *quibus hæc admirationi erant*, *& qui tam verboſas diſputationes*, *ut nihil diſcerent*, *legere ſuſtinebant!* Alio loco nos monet, *argutandi immodicam & intempeſtivam cupiditatem*, *& Africanam ἀπεραντολογίαν obſtitiſſe*, *ne Auguſtinus judicio ſuo uteretur*. Eadem alibi repetit his verbis: *Si quid occurreret*, *quod ſpecioſæ declamatiunculæ occaſionem præberet*, *aut præbere videretur*, *id vero avide arripiebat*, *& Punicæ eloquentiæ vela pandebat*. Plus etiam veneni intus habet, quam in cortice appareat, id quod Cenſor idem alibi ſcribit. *Dolendum eſt*, inquit, *Auguſtinum non quod verum eſſe accurato examine compererat*, *ſed quod expediebat dici*, *& ῥητορικωτέρως apud imperitum vulgus poterat tractari*, *protuliſſe*. A prioribus non abludit, quod animadvertit idem Criticus alio in loco inquiens: *Auguſtinus adſuetus Platonicis argutiis*, *plura SÆPE ſcribit*, *quam intelligis*, *conſequentiasque paſſim admittit quaſi bonas*, *quæ ſi negentur*, *ſtatim corruunt omnes ejus ratiocinationes*; *neque enim ullo modo probari poſſunt*. His, & aliis bene multis, quæ congerere non eſt opus, Auguſtinum Phereponus liberaliſſime vexat, atque hoc ſale perfricat.

Memini me ante paucos annos legere Librum, cui titulus eſt *Parrhaſiana*. Ejus Auctor pag. 250. de Eruditis Viris, eorumque vitiis ſcite agit, judicans cur id hominum genus in multorum odium incurrat, & deſpicatiſſimum habeatur interdum. Gallicis ergo verbis optare ſe ille ait, *ut non modeſtiæ minus quam eruditionis gloriam in ſuis Libris quærant*; *ne animoſe affirment*, *niſi quidquid evidenter probari poteſt*; *ut lenitate invicem ac indulgentia ceteros homines antecellant*; *ne aliis armis ſe tueantur*, *aut alios aggrediantur*, *quam rationibus*, *& ſine felle*, *ſine petulantia*; *ut tantum denique elegantiæ & venuſtatis ſuis in moribus prodant*, *quantum in ſtylo præclariſſimorum Scriptorum apparet*, *cui veriſimile eſt reſpondiſſe etiam vitæ rationem*. *Quis ejuſmodi viros non diligeret*, *immo non omnibus*, *quæ in manu ſua forent*, *beneficiis cumularet?* Hæc ille non graviter minus quam vere. Cum hiſce legibus atque conſiliis, quæ non dubito quin probet ipſe Phereponus, confer nunc Phereponianas exclamationes, convicia, dicteria in Sanctum Auguſtinum effuſa. Quod quum feceris, quam opinionem induas de homine tam impotenter ferociente in ſanctiſſimum ac ingenioſiſſimum virum, omnium ſæculorum ceterorumque hominum memoria commendatum? Addo: quodnam judicium habendum foret de *Parrhaſianorum* Scriptore, ſi tanta asperitate, felle, ac ſupercilio in tam illuſtrem virum is, & nihil quidem ab ipſo læſus, ea ſcriberet, quæ nunc in eumdem Phereponus & ſcribit, & publica eſſe jubet? Quid ſi idem unusque eſſet *Parrhaſianorum* Auctor, & Auguſtini conviciator Phereponus? Equidem puto longiori ſermone heic opus non eſſe, ut appareat, quam peſſimo exemplo Phereponus hæc fuerit auſus, quæve pœnæ homini tanta maledicentia utenti apud cordatos viros debitæ ſint. Neque vero is ſum, qui velim præclariſſimos Scriptores nullius cenſura attingi; quive errores magnorum virorum, & Sanctorum potiſſime Patrum, diſſimulatos ſemper cupiam, aut cæca veneratione exceptos. Non is profecto ſum; Cenſoriam Artem probo; ingeniorum libertatem qua decet moderatione adhibitam laudo; adeoque me comparatum ſentio erga Verum, Bonum, & Pulchrum, ut quidquid iis adverſari mihi videatur, ne in Auguſtino quidem feram; & porro ſi res poſceret, ne diſſimularem quidem. At ipſi eruditorum Cenſuræ ſunt ſuæ leges, eſt ſuus modus. Numquam in Cenſura contumeliis aperiendæ fores; rabies, acerbitas, ac turbulentæ animorum perturbationes, & calumniæ potiſſimum, eliminandæ; modeſtia, æquitas, caritas quam fieri poteſt accuratiſſime, & perpetuo ante oculos habendæ. Sed tum præcipue urgent hæ leges, quum Cenſura exercenda eſt in viros illuſtres, pietate ſpectabiles, ingenio admirandos, pluriumque ſæculorum conſenſu commendatos, & præſertim ſi bona fide in errorem prolapſi deprehendantur. Si ſecus fiat, non eos quidem riſu dignos efficiemus, ſed nos omnium execrationi exponemus. Quid enim aliud promereatur tanta Cenſoris ambitio, audacia, atque inverecundia? Cur autem has pœnas referre non debeat in Auguſtino tam acriter inſectando Phereponus, ego ſane non video.

Hic

Digitized by Google

Hic tamen familiaris eſt Phereponi ſtylus. Immo ut Auguſtinus habeat, unde ſe conſoletur, reliquos Sanctos Patres eidem Phereponus adjungit, omneſque uno colore denigrat, una voce exſibilat. Pag. 491. Animadv. in Epiſt. 71. alias 10. Auguſtini inquit, eos *voluiſſe videri egregios Interpretes Scripturarum, quas non intelligebant, quum ex ſola verſione ſæpe obſcura & vitioſa penderent*. In Notis ad Ep. 175. olim 90. pag. 519. Africanos Patres declamatoribus infirmis accenſet, eoſque tamquam Criticæ prorſus imperitos irridet, quod etiam de Patribus Græcis ſcribit pag. 599. *quum conſtet* (ſunt ejus verba) *propemodum omnes imperitos Criticæ ſacræ, & infelices Scripturæ Interpretes fuiſſe: quidquid dictitent, qui nec eos, nec Scripturam ſat ſtudioſe legerunt*. Tum addit in Notis ad Epiſt. 117. de Sanctis Patribus: *Qui tam negligenter legebant Scripturam, & tam oſcitanter laudabant, eos nobis quaſi egregiorum Interpretum exemplaria proponi quis ferat?* Ad hæc illos paſſim arguit, quod anathematum potius terrore, minisque edictorum, quam rationibus & ſcientia plebem regerent, inſtruerent, atque in officio continerent. Suſpicatur etiam pag. 590. in Notis ad Cap. 23. Lib. 18. de Civ. Dei, multos Patrum olfeciſſe quidem ſuppoſitionem Sybillinorum Carminum, *ſed quia rudis plebecula tam levibus capiebatur rationibus, quam gravibus, eos arripuiſſe hoc argumentum, ut alia multa, quia conducebat cauſæ, non quia verum iis videbatur*. Deinde in Notis ad Cap. 43. Libri ejusdem, quod Auguſtinus, aliique eorum temporum Epiſcopi non paterentur Hieronymianam Bibliorum interpretationem anteferri verſioni τῶν LXX. dolet is, *tot ac tanta apud Veteres inveniri ſpecimina non fidei circumſpectæ, & firmis rationibus nixæ, ſed credulitatis inconſultæ, & omnia temere arripientis; niſi quis politicam calliditatem, ut nunc loquimur, malit hæc haberi*. Qua ex re infert, *præter Chriſtum & Apoſtolos, non eſſe quærendos magiſtros, in quorum auctoritate adquieſcamus*. Quæ quum audis, audire etiam tibi videris Johannem Clericum paria in Quæſtionibus Hieronymianis declamantem. Sacris quoque Conciliis pag. 605. Animadv. auctoritatem omnem Phereponus adimit, atque ignorantiam, factioſos affectus, & ad errandum facilitatem dictatorio more tribuit; immo quid non tribuit? Alia omitto, multa uno verbo concluſurus. Sordent Pherepono omnes Sancti Patres; infantes ſunt præ recentioribus; nemo inter illos tolerabilis Scripturæ Interpres; & ne ipſe quidem Hieronymus heic multum eminet; mille denique vitiis & infirmitatibus abundant, ut ſtulti ſint, qui eorum auctoritati adquieſcant, eorumque ſcientiam ſuſpiciant ac ament. Ita ſe ille aquilam, ceteros fere omnes reputat noctuas.

CAPUT XVI.

In Sanctorum Patrum Libris diſtinguenda Scientia Dogmatum, Legumque Moralium, *ac* Pietatis, *a* Parergis, *hoc eſt, a rebus ad Artes profanas ſpectantibus. In his nihil intereſt, an interdum defecerint, imperitique deprehendantur. At in illa præcipua Scientia eximii fuere, ideoque veneratione ac laude digni. Allegoricæ ſacrarum Literarum Interpretationes non vituperandæ apud Sanctos Patres, & quando utiles illæ, aut inutiles ſint. Phereponi artes, ut Auguſtinum deprimat. Lumen a Cælo rogandum, ut veritas capiatur, errores evitentur. Hebraicæ Linguæ peritia an & ubi neceſſaria Theologiæ cultoribus. Druſii & Grotii exempla Catholicæ Religionis veritatem confirmant.*

SEd quando iſtam camarinam movere aggreſſi ſumus, juvat etiam addere, quæ in Auguſtinum hac potiſſimum de cauſa Phereponus effudit. Pag. 479. mirum confuſionem in Libris *de Ordine* invenit, oratque Lectorem, *ut conetur ex iis, quæ Lib. 2. Cap. IV. habentur apud Auguſtinum, conflare diſputationem perſpicuam, & via ac ratione diſpoſitam*; *quod ſi præſtet, erit illi magnus Apollo*. In Animadv. ad Quæſt. in Heptateuchum pag. 530. dicam eidem grandem impingit, quod ſibi verſiones Aquilæ, Symmachi, aliorumque ſatis notas, non compararit; quod tot Quæſtiones in ſacram

Scri-

Digitized by Google

Scripturam propoſuerit; tot etiam Libros conſcripſerit, neceſſariis deſtitutus ſubſidiis. *Credo*, inquit, *excitatum fuiſſe adulationibus, aut ſtulta admiratione Afrorum ſuorum, ut non deſineret dictare, dum illa dictata ſua tam avide excipi videbat. Sic homines putant ſe magnos ac eruditos, non quia ſunt, ſed quia ab aliis putantur, ſumuntque inde audaciam, quæ perſæpe male eis cedit.* Æque acerba legas in notis ad Enchiridion pag. 559. & pag. 586. & alibi ad nauſeam uſque. Hæc autem in unum compellere locum placuit, ut homini nulla moderatione ſcribenti, ſimulque cenſuræ illius petulantiſſimæ, uno reſponſo obviam eamus, pacato tamen, ſi fieri id poterit, animo; non quod nobis ſpes ſit vertendi ad meliora Phereponi, quem nimium æſtimatione ſui, aliorumque contemtu occupatum video, ſed ut habeant minus periti e noſtris, quo vel apud ſe, vel apud alios tueri valeant contra hujuſmodi cæcos impetus veritatem, & Auguſtinum non minus, quam Eccleſiam Catholicam.

Multa ſunt, quæ in Libris Sancti Auguſtini ceterorumque Patrum exquiri poſſunt, Grammatica videlicet, Rhetorica, Didactica, Logica, Phyſica, Eruditio, Linguarum peritia, Critica, Chronologia, & aliæ id genus Diſciplinæ, quæ nunc excoluntur magna animi contentione a Literatis hominibus. In his omnibus non negamus, immo ſinceriſſime fatemur, reperiri poſſe, & revera offendi multos nonnumquam Patrum defectus, & ſi etiam velis, poſtremam quandoque imperitiam. Accurata Critices ſcientia in pleriſque deſideratur; ſeveram Eloquentiam in nonnullis fruſtra quæras; ſi Origenem, Hieronymum, & Epiphanium excipias, vix alium inter ipſos habebis Hebraicæ Linguæ gnarum. Declamant interdum; alibi parum recte ratiocinantur. Apocryphis quandoque utuntur, aliaque peccant, quæ temporibus iſtis, ac in tanto lumine Scientiarum & Artium, in homine Philologo aut non feras, aut ſaltem non laudes. Sed præter has Artes ac Scientias alia eſt Scientia in Libris Sanctorum Patrum conſideranda, nempe divinorum Dogmatum, Legumque moralium cognitio, atque traditio, per quam aut exponuntur, aut ſuadentur, quæ Deus per Scripturas ſacras, & voce Unigeniti ſui credenda atque agenda mandavit Eccleſiæ ſuæ, ſuiſque fidelibus. In hac autem Scientia nos dicimus excelluiſſe, atque excellere illos, qui nomine Sanctorum Patrum, ab Eccleſia tamen, non a vulgo, donati ſunt. Intercedit quippe non exiguum diſcrimen inter eoſdem, quum vulgo Sancti Patres appellentur, quicumque Chriſtiani Scriptores doctrina, vel antiquitate conſpicui fuerunt, ut Tertullianus, Clemens Alexandrinus, Origenes, Lactantius, Euſebius; nos vero eos heic tantum intelligamus, quos Eccleſia ipſa probavit, atque ſinceros, ac eruditos ſuæ, ſeu potius Apoſtolicæ, & Chriſtianæ Doctrinæ teſtes, magiſtros, & judices eſſe declarat, quales ſine controverſia ſunt Athanaſius, Baſilius, Nazianzenus, Nyſſenus, Chryſoſtomus, Cyrillus Alexandrinus, Cyprianus, Hilarius, Ambroſius, Hieronymus, Auguſtinus, Leo, Gregorius, aliique ſimiles ſanctiſſimi æque & doctiſſimi viri.

Monitos autem Lectores volo, tum in Scripturis ſacris, tum in Libris Patrum, diſtinguendam eſſe materiam præcipuam & propriam, quæ ἔργον dicitur, ab aliis rebus, quæ illic habentur præter præcipuum argumentum, & πάρεργα dicuntur. Proprium eorum Librorum argumentum eſt cæleſtis illa Scientia, per quam conſtat hominibus divina Revelatio, legeſque omnes & conſilia tum credendi, tum operandi produntur. *Parerga* ſunt, quod eſt ad Scripturam ſacram, & ad ipſos Patres, alia omnia, ex quibus hæc hominum erga Deum officia minime pendent, cujuſmodi ſunt Scientia temporum, locorum, numerorum, Aſtronomiæ, Linguarum, Critices, Phyſices, aliarumque Artium. Nihil ergo aut parum refert Chriſtianæ rei, quod in *Parergis* interdum, & ſæpe etiam, deficiant Patres, dum in præcipuo negotio procedat certiſſimo greſſu illorum chorus. Dic ergo ipſos Declamatores; id temere plerumque dices; attamen ſinam te dicere, nobis Sanctos Patres non eſſe perfectioris Eloquentiæ Magiſtros. Dic ignaros Criticæ, dic Phyſicæ imperitos, parum in Logicæ uſu accuratos, in Aſtronomiæ, Eruditionis, & Geographiæ ſcientia hoſpites, dic plura ejuſmodi. Non moramur. *Parerga* ſunt iſthæc in Patrum Libris, neque hinc acceſſit laus ipſis, neque ob eam cauſam tanti æſtimantur, & commendantur in Eccleſia. Evangelica doctrina fideliter ac religioſe ab ipſis tradita, per quam ducimur tum ad ſanam Fidem, tum ad perfectam morum diſciplinam, ea eſt, quam apud Sanctos Patres plurimi facimus. Linguarum, aliarumque Artium ſtudio excelluerunt utique duo proxime præterita ſæcula, ut collati cum recentioribus Scriptoribus veteres Patres, infantes in ea eruditione (ſi duos excipias) nonnumquam deprehendantur. Verum nemo ſuperavit, pauci etiam æquare poſſunt beatos illos viros in præcipuæ Eruditionis Chriſtianæ Scientia, hoc eſt, in divinorum Dogmatum & Legum peritia. Ad hanc enim aptiores

Digitized by Google

res ipſi fuere, & in eamdem incubuere diligentius, tum quod propiores eſſent Apoſtolis, & longius latiusque diffuſam Traditionem colligere ipſis tunc facile foret, tum etiam quod iis animi virtutibus abundarent, & cæleſtibus donis illuſtrarentur, quæ ad rectam Chriſtianæ Doctrinæ conſervationem atque intelligentiam in primis exiguntur. Perſpicacia profecto ingenii, & Criticum judicium, & Linguarum cognitio, aliæque Artes, non parum conducunt, & interdum etiam neceſſariæ ſunt ad explicanda, ac intelligenda Scripturarum, divinæque Fidei *Parerga*. At ad cæleſtem illam Scientiam, circa quam Scriptura ſacra, ſicut circa materiam propriam, verſatur, & quam Chriſtus Apoſtolis, & per Apoſtolos Eccleſiæ ſuæ tradidit, plus conducit, magisque neceſſaria eſt ingenii utique non vulgaris aſſidua meditatio, animus pravis cupiditatibus & opinionibus liber, ſincerus Dei amor, pietas, humilitas, aliæque virtutes, quas Sanctis Patribus non defuiſſe Hiſtoria nos docet.

Quod ſi in plerisque Patrum deſiderata eſt Hebraicæ Linguæ peritia, quam nempe omnium maxime neceſſariam nonnulli clamitant ad intelligendos Codices ſacros: Primo reſpondemus, Euangelicam Doctrinam Græce propoſitam fuiſſe ab Apoſtolis ac Diſcipulis Chriſti, adeoque Græcam Linguam ſatis fuiſſe, ut divina dogmata, ſacratæque Chriſti ac Apoſtolorum Leges recte a Patribus perciperentur, ac traderentur. Secundo, quod eſt ad vetus Teſtamentum, vulgata verſio τῶν LXX. ab Apoſtolis ipſis uſurpata, & Vulgata Latinorum, ſatis atque abunde exhibebant omnia Scripturæ loca, quæ alicujus momenti ſint ſive ad imbuendos Fideles tota Scripturarum Doctrina ac Hiſtoria, ſive ad Judæos, Hæreticosque refellendos. Quæ illic indigere videntur ea Linguarum, & Critices Scientia, quam tantopere quidam efferunt, *Parerga* ſunt, hoc eſt ad Eccleſiæ ædificationem minime neceſſaria. Et ſiqua ſuperſunt ad Doctrinam ſpectantia, neque ſatis perſpicue in Græcum Latinumve ſermonem converſa, hæc ipſa ex multis aliis locis, quæ in vulgaribus Verſionibus aperta ſunt, illuſtrata, obſcuritatem omnem jam poſuere, & ſaltem de fide verſionis nulla in iis locis controverſia fuit; aut ſi fuit, ad peritos Linguarum res deferebatur. Quamobrem conſtanter affirmare licet, nullum vel de Deo, divinisque legibus, & decretis, vel de Chriſto, ejusque adventu, operibus, ac documentis e ſacra Scriptura dictum produci poſſe, ad quod intelligendum, explicandum, & propugnandum non pervenerint Sancti Patres, & ſatis non ſit, ac perpetuo ſatis non fuerit ad ejus intelligentiam Græci aut Latini textus vulgati fides.

Tertio, experientia ipſa conſtat, Judæos, Ethnicos, atque Hæreticos validiſſime confutatos, & victos, & ad Fidem Chriſti converſos ea dumtaxat Methodo ac Scientia, quæ in Patrum Libris apparet, quæque nunc ſordet ingeniis non tam Criticis, quam ambitioſis. Ea quoque Methodo, ea Scientia uſi ſunt Apoſtoli ipſi, atque Apoſtolorum diſcipuli. Nihil autem, quod ſit momenti alicujus, proferri poteſt ex Hebraicæ Linguæ, Criticesque peritia, quo non ſint uſi Patres Græce Latineque ſolum eruditi ad Chriſtianæ Doctrinæ amplificationem, atque tutelam. Nam quæcumque a recentioribus tanto cum faſtu & diſcutiuntur, & illuſtrantur in Scripturis, felicius profecto, quam præſtitum olim fuerit, ea propemodum omnia nihil aliud quam *Parerga* Scripturarum ſunt, nihilque magni momenti per illa adjungitur ad illuſtrationem Doctrinæ, ac Religionis Chriſtianæ. Utilia ſunt, laudanda ſunt, non nego; at numquam ejus neceſſitatis, quam ſibi nonnulli ſomniant. Eamque ob cauſam *Apoſtoli* numquam aut præcepto aut conſilio commendarunt tamquam neceſſariam Chriſtianis Hebraicæ Linguæ peritiam; & qui eos viventes auſcultarunt, iſtius aut præcepti aut conſilii numquam meminere. Immo fuere inter ipſos Chriſti diſcipulos, quos non novimus in eo idiomate excultos, quum & pateat ipſos Græca verſione τῶν LXX. fere ſemper uſos, & primos Epiſcopos ac Patres Eccleſiæ in ſola Græca Lingua fuiſſe verſatos. Aliud ergo eſt, in veteri Teſtamento vim alicujus dictionis, Chronologiam, Genealogias, pondera, menſuras, Chorographiam, idiotiſmos, eruditionem Hiſtoricam, aliaque id genus difficilia explicare diligenter, ad quod Judaicæ Linguæ cognitio neceſſaria eſt, ibique Sancti Patres aperte vincuntur a recentioribus; aliud vero eſt ad ædificationem Fidelium ex iisdem ſacris Codicibus Dogmata Fidei ac Morum elicere, eaque ſecundum Chriſti mentem exponere; heic enim præcellere, aut ſaltem maximi faciendam eſſe Patrum Scientiam nos affirmamus, eamque ſolis vulgatis verſionibus, & meditatione, & Traditionis collatione, aliisque ingeniis ac animi virtutibus comparari potuiſſe.

Quarto, iraſcuntur quidem ac rident neoterici non pauci; ſed immerito, quod Allegoriis nimium indulgeant Sancti Patres, dimiſſo literali ſenſu, qui procul dubio & præſtat allegorico, & rem vere conficit in inveſtiga-

Digitized by Google

ſtigatione ac tutela veritatis contra inimicos Chriſtiani aut Catholici nominis, & quem præ aliis ſequutus eſt incomparabilis ingenii vir Sanctus Johannes Chryſoſtomus. Non eſt, quod heic nos oſtendamus, myſtice multa eſſe dicta in divinis Scripturis, ſanamque eſſe, atque ab ipſis Apoſtolis exemplo comprobatam methodum interpretandæ quoque atque exponendæ per Allegorias & Tropologias ſacræ Scripturæ. Id eſſet actum agere. Ibi ſolum laude carere poteſt, aut etiam culpari, immodicus atque inopportunus myſticorum ſenſuum uſus, & ad eos lepide violenterve contorquere ſacras Hiſtorias. Quod quum contingit, is & ego ſum, qui indignatione commoveor, & moleſte fero inutilem plane laborem illum. Et quamquam reliquæ etiam Allegoriæ, vel probe deductæ, neque in Libris, neque in Concionibus ſacris me multum afficiant, eo tamen confidentiæ numquam veniendum eſſe ſentio, ut cum Pherepono pag. 477. Animadv. dicamus: *Allegorica figmenta qui probet, neminem eruditum nunc inventum iri puto*. Suus quippe & Allegoriarum eſt bonus uſus apud populum, quem hujuſmodi quoque argumentis ad officia pietatis, & ad reverentiam Myſteriorum impelli cernimus. Patres autem, ceterique veteres Epiſcopi, quibus familiare ac neceſſarium tunc erat plebi ſuæ explicare divina eloquia, allegoricos quoque ſenſus interdum adhibendos eſſe arbitrati ſunt, quod illos etiam ad utilitatem populorum facere intelligerent. Allegoriis autem ſunt uſi iis in locis, in quibus & Critica ſubtilitas, & literalis ſenſus nihil per ſe ad informationem pietatis conferre videbantur, uti in Hiſtoricis rebus non raro accidit;, idque eo maxime placuit, quod tricæ Criticorum locum dumtaxat habent inter eruditos, aut inter homines in Religione diſcordes. Apoſtolus vero non uno in loco agnovit, totam Scripturam ad inſtitutionem ac ædificationem noſtram tendere. Rom. XV. 4. *Quæcumque enim ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, ut per patientiam, & conſolationem Scripturarum, ſpem habeamus*. Rurſus 2. Tim. III. 16. *Omnis Scriptura divinitus inſpirata, utilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in juſtitia, ut perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus*. At multa in Scripturis habentur, quæ niſi myſtice & allegorice exponas, ad eruditionem juſtitiæ ſolo ſenſu literali difficile inſervire poſſint. Vide Auguſtinum in Libris de Doctr. Chriſt.

Quod ergo heic præ omnibus animadvertendum cenſeo, illud eſt: hiſce myſticis atque allegoricis Interpretationibus tum ſolum indulſiſſe Auguſtinum, & reliquos propemodum Patres, quum ad populum verba faciebant, aut ſuas elucubrationes in inſtitutionem & ædificationem plebis emittebant. Quod ſi res erat adverſus Hæreticos, Ethnicos, atque Judæos, tum maxima, immo unica cura iis de literali ſenſu fuit, cujus vim atque neceſſitatem tunc omnes intelligebant. Si Allegoriis tantum productis Dogmata ſtatuere, ac tueri ſe poſſe credidiſſent Patres, non immerito nunc aſpere exciperentur a Cenſore Pherepono. At literalis ſenſus arma tunc miniſtravit. Si quando allegoricus in ea diſſidia irrepſit, uti ornamentum acceſſit, non autem ut argumentum veritatis; & tum ſolum acceſſit, quum aliunde confirmata valide ac evidenter fuerant Eccleſiæ Dogmata, aut quum literalis ſenſus aliquid ſonaret a dignitate Numinis, atque a conſtante Fidei Doctrina diſſonum. Alium teſtem heic nolo, quam Auguſtinum ipſum in tot diſputationibus ſuſceptis contra Arianos, Donatiſtas, Manichæos, Pelagianos. Immo eumdem audi in Epiſtola 48. nunc 93. ad Vincentium, Cap. 8. *Quis non impudentiſſime*, ait, *nitatur aliquid in Allegoria poſitum pro ſe interpretari, niſi habeat & manifeſta teſtimonia, quorum lumine illuſtrentur obſcura?* Ad hæc in Lib. de Gen. contra Manich. Lib. 2. Cap. 2. literalem ſenſum, dum fieri poteſt, retinendum, & præferendum docet, in hæc verba ſcribens: *Sane quiſquis voluerit omnia, quæ dicta ſunt, ſecundum literam accipere, id eſt non aliter intelligere, quam litera ſonat, & potuerit evitare blaſphemias, & omnia congruentia Fidei Catholicæ prædicare; non ſolum ei non eſt invidendum, ſed præcipuus multumque laudabilis intellector habendus eſt*. Lege & reliqua. Sed luculentius, quæ ſua mens heic fuerit, Auguſtinus prodit Lib. 17. Cap. 3. de Civ. Dei. *Mihi*, ait, *ſicut multum videntur errare, qui nullas res geſtas in eo genere literarum aliquid aliud præter id, quod eo modo geſtæ ſunt, ſignificare arbitrantur; ita multum audere, qui prorſus ibi omnia ſignificationibus allegoricis involuta eſſe contendunt*, &c. Infra addit: *Hoc enim exiſtimo, non tamen culpans eos, qui potuerint illic de quacumque re geſta ſenſum intelligentiæ ſpiritalis exſculpere, ſervata primitus dumtaxat Hiſtoriæ veritate. Ceterum quæ ita dicuntur, ut rebus humanitus, ſeu divinitus geſtis, ſive gerendis, convenire non poſſint: quis fidelis dubitet, non eſſe inaniter dicta?* Atque ita Auguſtinus ſentiebat.

Quæ profecto unicuique perſuadere jam debent, nimium exceſſiſſe Phereponum, dum propter Allegorias & Linguarum inſciam, toties ac tantopere cum faſtu inſultat Auguſtino. Eum vero potiſſimum audias, pag. 476.

Animadv. perpendentem hæc Auguſtini verba Confeſſ. Lib. 11. Cap. 2. *O Domine perfice me, & revela mihi*, ſcilicet Scripturarum ſecreta atque obſcura. Orationem hanc quidem religioſam, & dignam Epiſcopo agnoſcit Phereponus, ſed cum ea conjungendum fuiſſe ait ſtudium Linguarum, quibus conſcripta erat Scriptura, & comparanda cetera præſidia, quibus demum adhibitis, Scriptura intelligi poteſt. *Sed quum ea Auguſtinus neglexerit, illa dumtaxat in Scriptura intellexit, quæ potuit homo Linguarum & Criticæ imperitus intelligere. In ceteris ἀποβετῶ, & Platonismum nobis pro Doctrina Apoſtolorum propinat, aut argutias inanes magna verborum pompa nobis obtrudit.* Quam verborum acrimoniam ut aliquo pacto emolliat, ſubdit: *Quæ non eo dico, quod eloquentiam, & acumen in rebus præſertim Metaphyſicis, Auguſtino detraham, aut quod meritas laudes minus libenter tribuam; ſed quia video multos ejus auctoritate abuti, & eos præ illo contemnere, quibus nulla ratione conferri poteſt.* En ergo bona tamdem verba impetravimus a Cenſore, modeſto in ſpeciem, ſed fortaſſis acerbitate nulli ſecundo. Quæ enim contemtus ſigna atque dicteria congeſſerit in Auguſtinum, ſpecimina ſuperius adducta ſatis nos docent. Sed quota quæſo eſt laus iſta, quæ Pherepono ſibi de ſua maledicentia timenti extorta eſſe, aut tamdem excidiſſe videtur? Aliquid eſt, eloquentiam & acumen in Auguſtino agnoſcere, poſtquam ejus eloquentiam & acumen toties irriſiſti. Aliquid eſt, eum laudibus dignum fateri, quem ubicumque poſſis vituperandum tibi ſtatuiſti. Sed (uti nemo cordatus non fatebitur) Cenſoris honeſti atque germani erat, non minori cura atque ſinceritate has ediſſerere laudes, quæ vere Auguſtino conveniant, quam maculas in ipſo, ut ſibi videtur, detegere, & grandi etiam ore incuſare. Ita factum fuiſſet, ut non odio viri ſanctiſſimi, ſed amore veritatis videri multis poſſet contra eumdem militare Phereponus. Saltem in ejus Cenſura æquitatem, ac modeſtiam tam ſæpe deſiderare non cogeremur. Omnium autem Eruditorum conſeſſum heic appello, & peto, an non eæ ſint virtutes tum intellectuales, tum morales in Libris Auguſtini, ut Auctorem exhibeant omnium amore ac veneratione digniſſimum? Erraverit quidem; nonnulla ignoraverit; magnis quoque viris ea calamitas familiaris deprehenditur. In aliis excuſemus, quod nobis condonatum vellemus. Et quamquam nefas minime ſit, immo potius ſit commendandum, magnorum etiam virorum errores ac defectus diligenter inveſtigare, & interdum etiam prodere in communem utilitatem; ferendi tamen ii non ſunt, qui nulla reverentia, multoque ſupercilio, ac ira id præſtant, & propter nævos quoſdam non excuſatione indignos tam effuſe debacchantur, ut quantum ad ipſos pertinet, reliqua ingentia merita, illuſtreſque dotes denigrare ac penitus tollere velle videantur. Neque vero quod alii nimiis laudibus extulerint Auguſtinum, ejusque auctoritate abutantur, tibi in oppoſitum exceſſum proruendum eſt, ut vitio tuo illos ſui vitii commoneas. Utrimque peccatur. Sed Auguſtinum præ reliquis tot virtutes commendant, tot merita illuſtrant, ut qui in tantis laudandi cauſis, ejus vituperationem unice perſequi amet, jam malevolentiæ inſignis, & iniquæ cenſuræ pœnas evadere apud æquitatis amantes non poſſit.

Repete nunc laudes a Pherepono ſuperius tributas Hipponenſi Epiſcopo; leviſſimas ſane, ac nullas, dum Auguſtino eripias veræ Theologiæ ſcientiam, Scripturarum ſacrarum intelligentiam, eidemque contra objicias tamquam familiares aereas pugnas, & Platonicæ doctrinæ abuſum, quam nempe pro Euangelicis dogmatis obtrudebat credulæ plebi. Nam quid atrocius de Auguſtino proferre poſſis, quando eidem violatæ Religionis Chriſtianæ notam inuris, & ignorantiam omnium deterrimam? Poſt tantum dedecus nihil fere laudandum ſupereſt in Auguſtino. Proinde nemo non videat, meras hæc eſſe calumnias, quum conſtet, Auguſtinum neque tam turpiter offendiſſe, neque caruiſſe ſcientia & præſidiis neceſſariis ad rectam interpretationem Chriſtianæ Doctrinæ, ſacrarumque Literarum. In Parergis exponendis negare nolim, quin quandoque Auguſtinus fruſtra ſudaverit ingenio ſuo, eaque protulerit, quæ Criticis atque Eruditis noſtrorum temporum parum, neque injuria, arrideant. At in notionibus veræ Virtutis, in explicatione Euangelicæ Veritatis, atque in tradenda *illa Scientia*, quam præcipuam diximus eſſe *divinarum* Scripturarum materiam, in iiſque locis exponendis, quibus iſta nititur, & confirmatur, aut contrarii errores damnantur: non falſo minus, quam impudenter aberraſſe dicitur Auguſtinus. Locum unum proferat Phereponus, quo apertum fiat, tradidiſſe Auguſtinum contraria Apoſtolicæ Fidei. Sed ille puto nihil aliud adſeret, quam quæ ab Arianis, Socinianis, Remonſtrantibus, Calvinianis, aliiſque ejus gregis hominibus perperam non tam in Auguſtino improbantur, quam in Eccleſia Catholica. At virum, non alia quam iſta Auguſtino objicien-

Digitized by Google

cientem, meminiſſe decebat, jam millies a Catholicis protritas fuiſſe hujuſmodi accuſationes, & quamvis ſe victos non dent Hæreticis, non id noſtro, ſed Hæreticorum vitio ac pertinacia fieri. Noſtrum certe omnium ea de re judicium ita habet.

Atque hoc potiſſimum fuit, quod in laudatis ſupra Confeſſionum verbis expoſcebat a Deo vir ſanctus & humilis, ne a Fidei ac Morum Doctrina cæleſti aberraret umquam, dum eam in ſacris Literis abditam ſcrutaretur. Nam ut ut in Parergis pertractandis te eruditio deficiat, atque hallucineris (quod maximis etiam viris, iiſque ad miraculum Criticis, interdum accidit, & porro accidet): neque Religio ipſa tum læditur, neque perit hominis errantis Fides. Tum ſolum errare peſſimum eſt, quum Fidei Morumque Doctrinam aliqua ex parte errando labefactas. Et quamquam nos quoque fateamur, validius atque efficacius per ea præſidia defendi, ſuaderi, confirmarique poſſe Religionem & Eccleſiam veram Chriſti; quamquam etiam non negemus, ad multa Scripturarum loca neceſſariam utilemque eſſe Linguæ Hebrææ peritiam; attamen addimus, non eſſe illam Catholico Interpreti aut homini Chriſtiano abſolute neceſſariam, poſitis fidis Verſionibus, in ea parte, quæ ſpectat ad propriam ſacrorum Codicum intentionem ſive materiam. Denique animadvertendum, hanc ipſam aciem ingenii, & Criticam Artem, & reliqua præſidia, & præſtantiorem methodum, neque ad Interpretationem faciendam numeris omnibus abſolutam, neque ad germanam Chriſti Doctrinam intelligendam prodeſſe, niſi e Cælo virtus interpretandi, atque intelligendi deſcendat. Certe Hebræorum Linguam callebat Regius Propheta, & tamen is in Pſalmo 118. Deum rogat, ut ad rem tantam ſibi ſit præſto. *Da mihi intellectum, & ſcrutabor legem tuam.* Et ibidem: *Revela oculos meos, & conſiderabo mirabilia tua.* Et rurſus: *Faciem tuam illumina ſuper ſervum tuum, & doce me juſtificationes tuas.* Hinc Sanctus Hieronymus in Epiſt. ad Paulinum: *Si tantus*, inquit, *Propheta tenebras ignorantiæ confitetur: qua nos putas parvulos & pæne lactentes inſcitiæ nocte circumdari?* Qua ex re intelligat quiſque Theologus precandi Dei, atque animi a vitiis purgandi neceſſitatem, quo intellectus ad aſſequendam mentem ac voluntatem Dei, ſuam legem proponentis, expeditus, aptuſque fiat. Facilius vero contingit, ut humiles corde, licet ſemidocti, quam ſumme docti, ſed ambitione turgentes, praviſque cupiditatibus addicti, penetrent in ſacrarium cæleſtis revelationis. Audi Magiſtrum ipſum noſtrum ita ad Phariſæos Legiſque peritos loquentem Luc. XI. 52. *Væ vobis Legiſperitis, quia tuliſtis clavem ſcientiæ, ipſi non introiſtis.*

Accedat demum experientia ipſa. Non plus olim in cognitione Chriſtianæ Legis, tum ad Mores, tum ad Dogma ſpectantis, excelluere Patres, Criticæ, & Linguarum gnari, quam reliqui Patres ſolis Verſionibus & Traditione contenti. Catholicis vero noſtræ ætatis non paucis, Phereponus, ut puto, Eruditionem, Criticam, Studiumque Orientalium Linguarum non negabit. At iſti, quod eſt ad Dogmata Fidei ac Morum, & in præcipuis Diſciplinæ Eccleſiaſticæ capitibus, conſonant cum antiquis Patribus, neque eos erraſſe agnoſcunt propter ignorantiam Linguæ, neque conſtituiſſe pro Chriſti & Apoſtolorum documentis ſomnia Platonis. Rurſus qui tantum ſibi de Critices Linguarumque peritia plaudunt, in graviſſimos errores, teterrimaſque Hæreſes conceſſere, atque inde ad Catholicam veramque Fidem exſurgere nequeunt, & exſurgendum non putant. Quid quæſo tam ambitioſa hæc ſcientia valet (Grammaticæ tamen potius, quam germanæ Theologiæ ſpeciem referens) ſi ab Eccleſia Orthodoxa avertit, & in maximis erroribus tam pertinaciter quieſcit? Et ne nobis Romano. Catholicis nos blandiri ac tribuere nimium dicant: ſeſe, gregemque omnium Hæreticorum, qui nunc in Septemtrionalibus regionibus tanto numero, tanta diverſitate regnant, tamdem contemplentur. Non inter ſe minus turgidi iſti Critici atque Heterodoxi pugnant, quam cum Catholicis; & alter alterum Hæreſis, & abdicatæ Euangelicæ Doctrinæ incuſat. Melius, inquiunt, quam ineruditi Patres, eruditio noſtra divinas interpretatur Scripturas. Bene eſt; at cur diſſident in præcipuis Euangelii dogmatis? Quei alter alterum non vincit? Cur non dicam gregales ſuos, ſed ne ipſos quidem Catholicos, quamquam ſinceros, & de puritate Fidei, ſuaque ſalute ſolicitos, quidquam e priori ſententia dimovent? Diſcant ergo, quid poſſit Critica, & peritia Linguarum, ad intelligendam veram Chriſti & Apoſtolorum Doctrinam; diſcant ſe potius Grammaticos egregios, quam Theologos Orthodoxos ea eruditione ſæpe fieri; & tamdem intelligant, ſe quidem in ſacris Codicibus multa melius, quam Patres exponere poſſe in ea eruditione, quæ ad ſalutem non ducit; at in præcipua ac regia ſacrorum Codicum materia, quæ ad veram Fidem, ſalutemque deducit, plus potuiſſe ac poſſe Ingenium Catholicum, meditatione conſtanti excitatum, pietate ac humilitate Cælo carum, Traditione ſuffultum, & probatis ab Eccleſia

Digitized by Google

Verſionibus contentum, quam potuerit umquam, ſive poſſit tota Criticorum jactantia.

Accipe nunc, quid Phereponus ferat pag. 605. Animadv. ad Lib. 2. Cap. 3. de Baptiſ. contra Donatiſtas. *Si omnes*, inquit, *omnino Africæ Epiſcopos congregaſſes ad judicium ferendum de ſenſu loci veteris, aut novi Teſtamenti, quorum nullus Hebraice ſciebat, & perpauci Græce norant: ingens illa imperitorum multitudo ineptior erat ad recte judicandum, quam vir unus peritus utriusque Linguæ; exempli cauſa, quam ſolus Hieronymus Stridonenſis, quamvis tanta non fuerit ejus peritia, quam vulgo putatur.* Miseram plane Chriſti Eccleſiam, cui expectanda fuere duo proxime præterita ſæcula, hoc eſt fortunati illi dies, qui tot nobis dedere acutiſſimos Criticos in Heterodoxorum cœtu, ut recte ac ſine erroris periculo interpretari poſſet cæleſtia Legis noſtræ volumina. Et ſi quidem Pherepono ſordet ipſemet Sanctus Hieronymus, quid de reliquis Patribus eidem imparibus dicendum erit? Equidem incertus hæreo, num plus in contemtum hominum iſta ſententia vergat, quam in contumeliam Dei, qui & ſtatim ab ædificatione, & tamdiu, ſuam deſeruit Eccleſiam, & ignorantiæ omnium pernicioſiſſimæ evertendam dedit, neque inculcavit umquam per Filium ſuum, aut per Apoſtolos, Hebraicæ Linguæ neceſſitatem, omniumque Verſionum inſufficientiam ad ſalutem, & fruſtra nos hortatus fuit, ut Eccleſiam audiremus, eique Eccleſiæ immunitatem ab errore pollicitus eſt. At quis hæc abſurda facile ſomniet, aut concoquat in Religione Chriſti? Satis fidæ Verſiones in iis, quæ ad Chriſtianum Dogma ſpectant, ſemper fuere; ſufficiens Eruditio ſemper fuit in Eccleſia Dei; & quod in primis huc facit, longe lateque diffuſa Traditio non ſinebat errare pios, accuratosque Interpretes, quamvis in locis minime neceſſariis exponendis deficerent interdum nonnulli, & methodo nonnumquam minus commoda uterentur. Quod ſi ex ipſis Patribus aliquis in re quapiam gravi erravit, ejus errores minime adoptavit Eccleſia, ſed correxit, Traditionem & conſenſum reliquorum fideliter ſecuta.

Pergit deinde Phereponus: *Quis dubitet etiam ſuperiore ſæculo XVII. unum Hugonem Grotium, aut unum Joannem Druſium, rectius potuiſſe ſcripturam veteris & novi Teſtamenti interpretari, quam omnes Italiæ ac Hiſpaniæ Epiſcopos ſimul, capita conferentes?* Nolo ne vel tantillum quidem expendere, num haberet proxime præterito ſæculo Italia atque Hiſpania, qui Hebraice & Græce docti poſſent divinas recte interpretari Scripturas. Satius erit aliquid afferre in exemplaria ſacrorum Interpretum nobis a Pherepono propoſita. *Druſius* inter Proteſtantes Hebraica certe ac Rabbinica Eruditione illuſtris, talem ſe præbuit, ut vel a Catholicis Scriptoribus tulerit eximias laudes. De illo Richardus Simonius in ſua Hiſtoria Critica paucis ingentem Panegyricum exhibet. Animus autem mihi non eſt, totam ejus laudem inter Grammaticæ pomœria concludere, quum & propterea *Divinus Grammaticus* apud ſuos audierit. Tibi liceat hominem illum Theologis etiam addere. Sed memineris etiam, in Theologicis controverſiis, atque in interpretatione divinorum Codicum ſupra quamplurimos e ſuis moderatione atque modeſtia excelluiſſe. Immo & abſtinuit a ſubſcribenda Calvinianorum ſuorum confeſſione; & Græcorum Patrum, ac Hieronymi ſcripta in honore habuit; & aliis in multis Catholice ſentire viſus eſt: quæ agendi ratio homini peperit odium ſuorum gregalium.

Quantus vir inter eosdem Proteſtantes fuerit *Grotius*, nihil attinet in præſentia commemorare; ejus enim Libri ac fama tanta celebritate feruntur, ut noſtro plane non indigeant elogio. Eum Arminianis totum adhæſiſſe, & multis erroribus ejus Libros ſcatere, nemo neſcit: an & Socinianis in præcipuo illorum deliramento ſeſe junxerit, non ita certum; multaque in idem argumentum Boſſuetus Vir Clariſſ. ſcripſit. Sunt qui iſtius criminis notam ab ipſo abſtergere conantur. Verum illud pro comperto eſt apud Eruditos, *Grotium* impenſe admodum inclinaſſe in Catholicorum partes: immo niſi mors immatura ejus conſilia prævertiſſet, nomen ſuum Eccleſiæ Catholicæ daturus erat. Luculentum in hanc rem teſtem habemus Virum Clariſſ. Henricum Valeſium in Oratione habita in funere incomparabilis viri Dionyſii Petavii Soc. Jeſu. Ita ille de eodem Petavio: *Quid non præſtitit, ut clariſſimum virum Hugonem Grotium ad Catholicorum communionem adduceret? Erat ille quidem minime a nobis alienus, ac pæne noſter; quippe qui doctrinam Tridentini Concilii in omnibus ſeſe amplecti palam profiteretur. Id unum ſupererat, ut Eccleſiæ ſacrarium ingreſſus communioni noſtræ ſociaretur; quod ille neſcio quas ob cauſas, dum ad Catholicæ Fidei unitatem plurimos ſecum ſperat adducere, conſulto differebat &c.* Cum Valeſio conſonat Petrus Jurius in Gallico Libro, cui titulus *Ingenium Antonii Arnoldi*. Poſtquam dixit, Iſaacum Caſaubonum, ſi quid fuit,

Digitized by Google

fuit, fuiſſe Papiſtam, addit, *Grotium* quoque ſe conjeciſſe in Papismum: expreſſe quippe is ſtatuit in poſtremo Opere ſuo adverſus Rivetum, *ſolam ſacram Scripturam nequaquam ſufficere, ſed opus etiam eſſe Traditionem ſequi; atque ut percipiatur iſta Traditio, confugiendum eſſe ad conſenſum veterum Scriptorum; præcipue vero certam eſſe viam ipſius colligendæ ex univerſali Concilio &c.* Illic etiam Epiſcopis ingentem tribuit auctoritatem in decernenda Fidei Doctrina, & præſertim Epiſcopo Romano, quem ad conſervationem veritatis atque unitatis conſulendum eſſe in dubiis rebus affirmat. Ad hæc teſtatur Jurius, obligaſſe *Grotium* fidem ſuam Bignonio, ſe poſt reditum e Suecia Catholicam in Eccleſiam palam ingreſſurum. Vide etiam peculiarem Commentationem Grotii *de Antichriſto, & viam ad Pacem Eccleſiaſticam, ſeu Annotationes ad conſultationem Caſſandri*, ubi quantum Romano-Catholicis aſſentiatur, palam fiet. Quæ res Jacobum Laurentium Calvinianæ gentis Miniſtrum jam olim incitavit, ut Librum emitteret, cui *Papiſſantis Grotii* titulum fecit. Sed Epiſtolas Grotianas omnium maxime heic perpendendas Lectori relinquimus, quum toties in iis ediſſerat *Grotius*, quæ ſibi de Catholica Eccleſia foret amica opinio, & quanti a ſe æſtimarentur & colerentur probatiſſimi Eccleſiæ Patres.

Atque iſta quidem de *Druſio* & *Grotio*, non ut ea quaſi ignota narrem Proteſtantibus, ſed ut alicui e noſtris non ſatis rerum perito ſubveniam, atque in noſtram omnium utilitatem pauca demum iſta convertam. Si *Druſius* & *Grotius*, quos ut divini Verbi præſtantiſſimos Interpretes nobis objicit Phereponus, tam bene de antiquis Patribus ſenſere, eosque ſanæ doctrinæ teſtes ampliſſimos ſuſpexere: ergo Sancti Patres in eo, quod maximi refert, hoc eſt in Dogmatica Theologia, atque in interpretanda cæleſtium Librorum doctrina, alii ex opinione *Druſii* & *Grotii* fuerunt, quam nobis perſuadere nunc velit Phereponus. Deinde ſi celebres illi duo Proteſtantes, quo magis Linguarum Orientalium peritia ac eruditione excelluerunt, eo magis in ſententiam & communionem Catholicæ Eccleſiæ inclinarunt: ex eorum exemplo conjicere quisque poteſt ac debet, quid ſit Eccleſia noſtra, & quam ſana ſint illius Dogmata, in quibus ſita præcipue eſt Religionis veræ ſubſtantia. Intelligas etiam, quam non contemnendi Patres, licet minus in Critica, & Linguis verſati, quoties eos Eccleſia iſta Traditionis teſtes adhibet, & in ſcientia Dogmatum in ſacris Literis deſcriptorum fideles agnoſcit Interpretes, & ſequitur. Eamque noſtram methodum, atque ſententiam de Patribus placere video multis etiam eruditiſſimis ex ipſo Proteſtantium numero. Vide, quæ Scriptores nonnulli Anglicanæ Eccleſiæ adhærentes, de ipſis Patribus, eorumque auctoritate fateantur. Unus præcipue ex iis mihi nominandus eſt Thomas Milles, qui ante paucos annos in noviſſima Editione Operum Sancti Cyrilli Hieroſolymitani contendit, ſola Traditione & auctoritate Patrum convinci debere nuperos Arianos, ſectatoresque Socini. Quamobrem ex iisdem exemplis, quæ in medium Phereponus protulit, intelligat tamdem ipſe, ſi potis eſt, ſine injuria Auguſtinum ceterosque Patres a ſe explodi non poſſe, & maledicentiam potius quam juſtam cenſuram ſapere, quæcumque tanta aſperitate, & ſine ulla exceptione, & ſine ullo rerum delectu, adverſus eosdem ipſe conſcripſit. Denique rideas turgidam quorumdam jactantiam, qui quod Hebraicis Literis operam dederint, Religionis Magiſtros jam ſe evaſiſſe arbitrantur, ceterosque contemnunt. Nihil enim ex iis Literis pendet veræ Religionis Chriſtianæ ſcientia atque tutela.

CA-

Digitized by Google

CAPUT XVII.

An loquentibus de divinis rebus novas voces adhibere liceat, ac licuerit. Neceſſitate compulſi Eccleſiæ Patres tot quæſtiones pertractarunt, ut ab Hereticorum technis ac erroribus Catholicam veritatem liberarent. Injuſta criminatio Phereponi contra Auguſtinum tribuentem Monicæ matri ſuæ quædam in Libris de Ordine. Iidem Libri a Pherepono nullo jure contemti. Ad Ordinem politicum ſpectat in Urbibus tolerare Meretrices, ne pejora mala ſubſequantur. A Fanatiſmo ac Enthuſiaſmo quam longe abſuerit Auguſtinus. Quibusdam hominibus non neceſſarii Codices ſacræ Scripturæ. Sapientiæ Liber cur Salomoni adſcriptus, & nihilominus Canonicus reputatus. Auguſtinus de Gothis agens in vaſtatione Urbis nihil diſſimulavit. Alia Phereponi tela in Sanctum Auguſtinum repulſa.

Congerere nunc juvat nonnulla alia, quæ in Phereponi Animadverſionibus ſparſa occurrunt. Pag. 477. ad Lib. 13. Cap. 11. Confeſſ. auctor eſt, de Trinitate eſſe parciſſime diſputandum, uti de aliis hujusmodi Myſteriis; *ſi enim de iis loqueremur dumtaxat, quatenus nobis ſunt revelata, atque loquutionibus Scripturæ contenti, ignota Deo relinqueremus, non tot eſſent contentiones* &c. Paria habet pag. 561. ad Cap. 20. Libri de Agone Chriſtiano, ubi Theologos culpat, quod poſt exortas Neſtorii controverſias audacter explicare velint, quod neſciunt de Incarnatione Verbi: ſed fuſius hac de re mentem ſuam explicat pag. 600. Animadv. ad Lib. 1. cap. 4. & pag. 602. ad Lib. 7. cap. 4. de Trinitate, *valde ambigue* loquutos eſſe Veteres de Deo uno & trino ait: id quod piaculo proximum putat. Tum laudat poſteriorum ſæculorum Eccleſias, quæ Veterum audaciam emendarint. *Nos ergo*, deinde ſubdit, *de unitate Dei, deque Patre, Filio & Spiritu Sancto ex Scriptura quoque loquamur, atque ſentiamus, nec putemus id poſſe a nobis perſpicue explicari, quod perſpicue revelatum non eſt; aut melius exprimi verbis noſtris, quod non aſſequimur, quam verbis Chriſti & Apoſtolorum, &c. Si veteribus ignoſcimus, quod de Unitate ſpecifica divinæ naturæ in Patre, & Filio & Spiritu Sancto docuerunt; ne immiſericordes ſimus in eos, qui hac de re aliter quam nos nunc forte ſentiunt, ſi modo Scripturam ſacram normam fidei ſuæ habeant, præceptorum Euangelii ſint obſervantes, reditumque e cælo Domini noſtri Jeſu Chriſti vivos & mortuos judicaturi nobiſcum præſtolentur*. Qui heic loquitur, Arminianus eſt, & pro ſe ac pro Arminianis perorat, cujus Sectæ Libri & præcipue Confeſſio cap. 3. & Apologia cap. 3. & Limburchius variis in locis, hoc idem docent; nempe in proponendo Trinitatis myſterio abſtinendum eſſe a vocibus, quas humana auctoritas induxit. Gratiſſima utique Socinianis ſententia. Immo Epiſcopius atque alii gregis illius, abſtinendum quoque dixerunt a ſententia & vocibus, quibus Deum *unum in eſſentia, trinum in perſonis* affirmamus; Fidem quippe Trinitatis (ſi iis credimus) neceſſariam ad ſalutem non cenſuerunt priora tria Epochæ Chriſtianæ ſæcula. Iisdem numeris canentem nunc audimus Pherepon̄um, & inſultantem aliis in locis Auguſtino, tamquam de eodem immenſo myſterio inepta narranti.

Equidem omnia, quæ in Libris *de Trinitate* edifferuit Sanctus Auguſtinus, in me non reciperem oſtendere talia eſſe, qui unicuique placeant, quum & aliqua ſint, quæ Auguſtinus ipſemet probaſſe non videtur. Sed ſive elumbia ſint illic argumenta, ſive multiloquium, & ornamenta ſuperflua pro dignitate ineffabilis argumenti ibi occurrant: nihilominus illud certum eſſe debet nobis, quod eſt ad nucleum Dogmatis, nihil ea in re hallucinatum fuiſſe Auguſtinum, ejusque orationem a crimine audaciæ prorſus abeſſe: neque ſecus judicandum de reliquis Patribus, qui Auguſtinum præceſſere. Invecta ſunt quidem in Theologiam, de Deo uno ac trino loquentem, vocabula nonnulla, quæſtionesque non paucæ, quorum nusquam expreſſe meminit divina Scriptura. Sed quod iis vocibus novis ſignificatur, iisque de controverſiis Eccleſia decrevit, veterem & Apoſtolicam nihilo ſecius Doctrinam continet, quippe ex aliis evidentibus Scripturæ placitis rite deductum, aut per Traditionem certiſſimam a Chriſto Eccleſiæ ſuæ revelatum. Fecerunt autem ſubinde pullulan-

lantes Hæreſes, grande illud myſterium variis erroribus vexantes, ut ipſi quoque Patres coacti vocabulis novis uti, ſcientiam divinarum rerum uberius explicarent, & ab Hæreticorum erroribus atque cavillationibus, multiplicata quæſtionum ſegete, fortius tuerentur. Auguſtinum ipſum audi Lib. 7. c. 4. de Trin. *Fateamur loquendi neceſſitate parta hæc vocabula, quum opus eſſet copioſa diſputatione adverſus inſidias, vel errores Hæreticorum. Quum enim conaretur humana inopia loquendo proferre ad hominum ſenſus, quod in ſecretario mentis pro captu tenet, de Domino Deo Creatore ſuo, ſive per piam fidem, ſive per qualemcumque intelligentiam, timuit dicere tres eſſentias, ne intelligeretur in illa ſumma æqualitate ulla diverſitas. Rurſus non eſſe tria quædam, non poterat dicere; quod Sabellius quia dixit, in Hæreſim lapſus eſt, &c.*

Quod vero *ambigue* hiſce vocabulis loquuti ſint Veteres, etiamſi id concedere vellemus, non tamen admirationis aut accuſationis juſta cauſa Pherepono foret. Linguarum diverſitas obſtabat interdum, ne Chriſtiani unius Linguæ, voces alterius, cauſa novarum controverſiarum in Theologiam illatas, expedite intelligerent. Tum varias notiones uni atque eidem voci ſubjiciebant nonnulli; rurſusque unam rem diverſis vocibus ſignificabant alii. Sed Hæreticorum in primis arte accidit, ut *ambiguæ* viderentur voces, dum ſuam illi doctrinam aut celare, aut dealbare niterentur, ne erroris accuſaretur. At collatis, & probe expenſis & in Conciliis potiſſimum, Catholicorum Patrum ſententiis, explorata quoque diligentius Hæreticorum mente: demum conſtabat, verbis tantum, non rebus, inter ſe diſcrepare Catholicos, & Dogmata per eos certiſſima tradi, & falli Hæreticorum novitatem. Ait Phereponus, abjiciendas loquutiones novas de Trinitate, & iis contentos nos eſſe debere, quæ in Scripturis ſacris habentur. Catholici quoque hoc faciendum ſuadent, ne novam doctrinam ſub vocibus novis in Eccleſiam inferamus. Baſilius, Nazianzenus, Cyrillus, ac alii complures modum ac ſobrietatem laudant, in loquendo de rebus divinis, jubentque nos temperare temerariis quæſtionibus. Sed quum nos cogunt Hæretici per alia verba explicare mentem ac voces divinarum Literarum, nihilque aliud quam vetus doctrina proponitur, vel per legitima conſectaria ex iisdem ſacris Literis derivata, vel per accuratam inveſtigationem e Traditione Patrum hauſta: tunc licet, ac interdum etiam neceſſe eſt, nova verba a Scholis & Linguis mutuari. Filiis autem Eccleſiæ veræ uti nefas eſt aliquid proferre, quod ſacris Scripturis adverſetur; ita crimen eſt aut negare, aut damnare, atque rejicere quidquid rite per Eccleſiam deducitur ex eisdem Scripturis, ac Traditione fideli. Sabellius ita unitatem Dei deprædicat, ut Trinitatem excludat. Ecce neceſſitas novarum vocum, ut Apoſtolorum Doctrina melius innoteſcat, & novus error profligetur. Divinitatem Filii Arius negat; Sancti Spiritus Macedonius; in Chriſto duas naturas impie disjungit Neſtorius, peſſime confundit Eutyches: en quod Patres adigit ad loquutiones novas in Theologicis uſurpandas, quo quid credendum moneat Fides, clarius intelligatur in populo.

Et fallitur Phereponus, quum Dogmata hujusmodi *non perſpicue revelata* ait; nam etſi non ſemper apertiſſime verbo Dei ſcripto, certe revelato per Traditionem, ea omnia perſpicue conſtant. Fruſtra quoque invidiam facere conatur Catholicis, quaſi melius exprimi poſſe putemus *noſtris verbis, quod non aſſequimur, quam verbis Chriſti, & Apoſtolorum*. Id enim neceſſitate fit, & ad eruditionem indoctæ gentis, & ad confutationem errorum; & in hunc finem Chriſtus Eccleſiæ ſuæ, ut Apoſtolus ait Epheſ. 4. 2. *Dedit quosdam quidem Apoſtolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Euangeliſtas, alios autem Paſtores, & Doctores.* Quamobrem ſi divinæ eſſentiæ unitas, & divinarum perſonarum trinitas innituntur, ut nos contendimus, certa auctoritate Scripturæ ac Traditionis: quid eſt, quod veniam Phereponus, neſcio an Arminianis, certe Socinianis, impetrare nunc velit, præcipua hæc Dogmata aut negantibus, aut recipere recuſantibus? Et quum in Eccleſia Dei talia negare, immo non aſſerere, inexpiabile crimen Hæreſis ſemper fuerit, uti jam doctiſſimi viri tum ex Catholicis, tum ex Proteſtantibus, & omnium noviſſime Georgius Bullus Anglus contra Epiſcopium oſtenderunt: quei nunc licentiam credendi heic, quidquid ſuæ tantummodo menti arridet, Auguſtini Cenſor depoſcit? Si qui ex Veteribus a Catholica ſententia diſcrepaſſe videntur, iis ſane indulgendum, vel quod minus acute, multumque perfunctorie, & ſine dolo malo, de ſublimibus myſteriis egerint, vel quod ſolo uſu loquendi a reliquis Chriſtianis diſſenſerint, idemque vocibus diverſis ſignificarint; vel etiam quod iis temporibus ſcripſerint, quibus nondum aut diſputatio cum Hæreticis, aut ſacra Concilia falli neſcia ſplendidiſſimam facem veritatis prætulerant. At quam quæſo indulgentiam debeamus Novatoribus quibusdam Ingenio ſuo Revelationem accommodantibus, & Eccleſiæ auctoritatem, & Patrum omnium Traditionem, nunc unicuique notam, & in Conciliis ſtabilitam,

litam, miro faſtidio atque ambitione noſtro hoc ævo deſpicientibus? Hoc hominum genus fugiendum clamat Apoſtolus. Hanc ſuperbiam, non cautionem damnandam eſſe, cum Ratio recta, tum diſciplina Eccleſiæ ſatis aperte nos docent.

Regrediamur nunc ad Auguſtini Libros *de Ordine*, in quibus quum vir ſanctus ingenium Monnicæ parentis ſuæ commendaſſet, Phereponus pag. 478. Animadv. accuſationis novæ anſam arripit, inquiens*: Si hæc in ſermone familiari matri dixiſſet Auguſtinus, vituperari ſane non poſſet, immo forte laudaretur pietatis cauſa: ſed hæc neſcio quomodo ſcribere ſuſtinuerit ad virum eruditum, atque edere*. Legamus, quænam tandem ſint immodica iſta encomia in ſuam matrem ab Auguſtino congeſta. *Nobiſcum* (inquit Lib. 2. cap. 1. de Ord.) *erat etiam mater noſtra, cujus ingenium, atque in res divinas inflammatum animum, cum antea convictu diuturno, & diligenti conſideratione perſpexeram, tum vero in quadam diſputatione non parvæ rei &c. tanta mihi mens ejus apparuerat, ut nihil aptius veræ Philoſophiæ videretur*. Neceſſe eſt nimium delicatus ſit, aut nimis adverſus Auguſtinum animatus Cenſor iſte, quando hac de cauſa vituperandum putat Auguſtinum. Lege tot Dialogos, tot Libros excellentium virorum; ſimilia & longe majora ubique reperies, quæ aut veritas confirmat, aut certe amor honeſtiſſimus diſplicere auditoribus non ſinit. Quod ſi Pherepono judice vel foret laudandus Auguſtinus, ubi eadem ſuæ matri in familiari ſermone dixiſſet*:* cur idem præſtitiſſe in edito Libro flagitium fuit? Immo ſi falſa ea laus reputanda eſt, gravius peccaſſet filius, quod matri ſuæ in faciem adulatus fuiſſet, falſamque perſuaſionem bonæ anui ingeſſiſſet. Quamquam quis in ea laude ſobrietatem deſideret? Inquit Auguſtinus, ſe *ingenium* illud, eamque menrem, & eum *in res divinas inflammatum animum* (quæ verba ſibi reticenda Phereponus non ſine cauſa duxit) *ut nihil aptius veræ Philoſophiæ videretur*. Non exhibet ille nobis egregiam quampiam in Monnica (liceat ita mihi dicere) Philoſophiſſam, ſed ejus mentem ingenio ejuſmodi inſtructam, & ardore in res divinas ita accenſam commemorat, ut aptiſſima eſſet ad veram Philoſophiam. Quæ laus piis etiam nonnullis feminis noſtra hac ætate convenire poteſt, quamvis nullam umquam Philoſophiæ dederint operam. Quanto autem magis in Monnicam cadere eadem laus potuit, cujus prudentiam, pietatem, & reliquas cordis & mentis virtutes ſincere expoſitas habemus in Confeſſionum Libris?

Sed inquit Phereponus, ſe neſcire quomodo hæc ſcribere atque edere Auguſtinus ſuſtinuerit, *quum præſertim Liber de Vita beata, ubi eximia illa Monnicæ reſponſa leguntur, edendus etiam eſſet: eum enim ſi quis legat, facile intelliget, filium præ amore matris ingenium inveniſſe in verbis bonæ anus, quod alii non facile animadvertant*. Niſi ſit hoc abuti otio & literis, quid aliud jam erit? Cenſorem agere volumus: & quidquid occurrit, cenſoriam protinus virgam meretur. Scilicet non deſunt umquam verba jurgari, & lædere cupientibus. Habemus Librum, ſeu Dialogum *de Vita beata*, ibique ſuæ ſunt partes Monnicæ matri. Certe videtur ignorare Phereponus, quei Dialogos contexere ſoleant eruditi viri. Interlocutores pro libito inducunt, iiſque ſine ulla culpa tribuunt atque aſſingunt orationem moribus ac ingenio illorum conformem. Quare ne ego quidem intelligo quei dicatur Auguſtinus *ingenium inveniſſe in verbis bonæ anus*, quando hæc eadem verba Auguſtino ſunt tribuenda, & ſubtiliora melioraque Auguſtinus eidem ſuæ matri potuiſſet adſcribere. Deinde conſule ipſum Librum *de Vita beata*, intelligesque an inſulſa ſive vulgaria adeo ſint pauca illa quæ Monnicæ tribuuntur, ut ea contemnere Pherepono licuerit, immo his aliis cœptam onerare cenſuram: *Quæ*, inquit, *mulier nunc paulo liberalius educata, talia & meliora etiam aliud agens non effundat?* At nos dicimus, ſi qua mulier talia melioraque etiam aliud agens effunderet, qualia legimus in Libro *de Vita beata;* ſique pari ardore in res divinas ferretur, ac Monnica ferebatur, jure mentem quoque illius feminæ *aptiſſimam veræ Philoſophiæ* affirmare poſſemus. Ceterum non ita facile ignoſcendum videtur Pherepono noſtro Monnicæ ingenium, ejusque laudes confidentiſſime ridenti, quaſi Cenſori nupero ex ejus *convictu diuturno, & diligenti conſideratione* conſtitiſſet, illam ingenii perſpicacia caruiſſe, & *bonam* tantummodo *anum* fuiſſe dicendam. Non uno argumento deprehenderat Auguſtinus, quanta mens matri ſuæ foret. Tanto ac tam pio viro quisquis fidem ſine ulla ratione, & pro ſolo arbitrio ſuo neget, non video cur impudentiæ non ſit arceſſendus.

Porro eodem ſtomacho Libros *de Ordine* Phereponus legit. Nullam quippe ibi definitionem paulo accuratiorem reperit, *ſed tantum Deſcriptiones Rhetoricas, re deſcripta ſæpe obſcuriores, aut certe æque ac eam obſcuras:* quod exemplo uno oſtendere non inutile putat. Tum hæc addit: *Si talia hodie conſcribillarentur, & in publicam lucem protruderentur, profecto Eruditorum plauſum non ferrent, uti nec innumeræ inanes argutiæ, quibus hæc Opuſcula ſcatent. Sed illo ævo verba pluris*

Digitized by Google

ris multo fiebant, quam res ipſæ; quo vitio & noſtrum ſæculum, plus quam optandum eſſet, etiamnum laborat. Bono animo volo ſit Auguſtinus, quando Phereponus tot reos cum illo, ejusque ætate conjungit. Sæculum noſtrum iisdem laborat vitiis, ac Sæculum Auguſtinianum; quum tamen eruditionis gloria, & methodi in Literarum ſtudiis eximiæ fama commendetur, & Phereponum non unum luci dederit. Itaque tanto exemplo ſe conſoletur Auguſtinus. Interim tamen neſcio quam multis Lectoribus perſuaſurus ſit Phereponus, Opuſcula illa Auguſtini, quamquam primos illius fœtus, verbis dumtaxat, & non rebus, abundare, & innumeris, iisque inanibus argutiis ita ſcatere, ut nullum Eruditorum plauſum polliceri ſibi debeant. Equidem non ea dicere auderem abſoluta, aut ſumme commendanda Auguſtini Opera; ſed quidem talia affirmare auſim, ut neque Auguſtinum quod elucubrarit, ac edi paſſus fuerit, neque nos ſi legerimus, pœnitere umquam poſſit aut debeat. Vel ipſe Phereponus illa pluris æſtimaſſet, minusve contemſiſſet, niſi tunc fuiſſet oblitus, quæ licentia, quæ leges, qui finis ſit Dialogorum Scriptori. Alioqui vel in Platonis Libris nimium habebit Phereponus, quod rideat, atque accuſet. Ego vero Cenſori huic non ſuccenſeo, quod exquiſitam accuratamque argumentorum pertractationem in quibusque Libris deſideret, ſed quod ita ab unoquoque exigat optima, ut nihil ferat, omnia flocci faciat, quæ iſtum pulchritudinis apicem forte non attigerint. Lege Opuſcula illa Auguſtini, & tu perpende, num inepta ipſa ſint, an eorum Cenſor iniquus.

Quid ſordidius, quid inanius, decoris ac turpitudinis plenius, meretricibus, lenonibus, ceteriſque hoc genus peſtibus dici poteſt? Auſer meretrices de rebus humanis, turbaveris omnia libidinibus. Verba ſunt Auguſtini Lib. 2. c. 4. de Ordine. Optandum eſſet Auguſtino, ne talia umquam effudiſſet; adeo quippe abſona a ratione videntur Pherepono, ut pag. 479. exclamet: *Si talia hodie ſcriberemus, numquam ſat graves pœnas dare poſſemus iis, qui ea in Veteribus mirantur*. Et quidni? *quum ſi Auguſtini judicium ſequamur, recte faciant Legiſlatores & Principes, qui lupanaria eſſe patiuntur; nam præſtat paucas domos pollui, quam omnes libidinibus turbari*. Audiat porro Auguſtinus, & quando bene ſilere non didicit, diſcat jam a Pherepono noſtro conſona & vera loqui. *Quanto*, inquit ille, *ſatius erat dicere, malas mulieres & libidinoſos juvenes abuti libertate a Deo accepta, & alia, quæ ab Eruditis nunc dici ſolent!* Dicat quæſo Phereponus, num rara atque inaudita ſe narrare nobis putet, quum talia de meretricibus ſcribit. Equidem non puto; nam cui Chriſtiano diſcendum adhuc eſt, peccare malas mulieres, & libidinoſos juvenes, dum in vetitam luxuriam ſe abripi ſinunt? Præterea non libidini tantum, ſed cuicumque alii peccato indulgens homo, abutitur libertate a Deo accepta. Addo, me nequaquam intelligere, quid ad rem præſentem faciat animadverſio Pherepuni. Auguſtinus quærit, an ad *Ordinem* pertineat, permittere Meretrices in Urbibus; & Phereponus reponit, ſe laudaturum fuiſſe dicentem, id ſeminarum genus abuti libertate a Deo accepta. Sed rem intimius perſcrutemur. Arguere Auguſtinum videtur Phereponus, quaſi meretriciam artem is probet; proptereaque forſitan ſubdit, peccare juvenes ac feminas huic libidini obſequentes. Verum Auguſtino nulla alia opinio fuit, quam ſit Pherepono; quippe meretriciam artem *ſordidam*, *turpitudinis plenam* ſupra ceteras appellat, & *peſtibus* accenſet, & *hoc hominum genus per ſuos mores impuriſſimum vita* agnoſcit. Igitur Pherepono dumtaxat animus eſſe potuit ſugillandi Auguſtini, quod dixerit, non male permitti in Civitatibus Meretrices, idque ad *Ordinem* pertinere. At Auguſtinum rectiſſime hoc pronuntiaſſe, nemo negaverit, niſi qui minora mala negat eſſe toleranda in Urbibus, quando aliter evitari majora non poſſunt. Hoc autem axioma politicum quisque ſapiens amplectitur, & omnium maxime amplecti Phereponus debuit, qui tantum abeſt ut vitia quædam hominum caſtigata a Principibus velit, ut vel impune errare in Religione unicuique permittendum cenſeat. Quod ſi meretrices ab Urbibus non eliminat ſæcularis Magiſtratus, non idcirco earum artem licere apud Deum arbitratur. Chriſtiana vero Lex, ejusque Doctores in illam tamquam peſtem Deo plane inviſam quotidie perorant: ac proinde conſtare poteſt, *Ordinis* eſſe, ut mala ac vitia quædam ferantur, neque politice puniantur in hominum commercio, ne ſi omnia auferre velis, periculoſius deinde a gravioribus malis ac vitiis Reipublicæ ordo turbetur. Quod & Medici faciunt in corpore male ſano, ipſaque feciſſe videtur Judæorum Reſpublica, & ceteræ Nationes, non libenter quidem, ſed neceſſitate quadam coactæ.

Pauca in Librum *de Immortalitate animæ* habet Phereponus: ut ut tamen ſint pauca, pauciora tamen ſunt, quæ Auguſtinus ipſe Lib. 1. cap. 5. Retract. ſcripta reliquit, & nos repetenda heic exiſtimamus, quum ſatis ſint ad obſtruendum os obloquenti Cenſori, qui ingenuam Auguſtini confeſſionem ac ſententiam de hoc Libro diſſimulare voluit.

Digitized by Google

luit. Inquit ergo Auguſtinus de Libro eodem: *Sed neſcio quomodo me invito exiit in manus hominum, & inter mea Opuſcula nominatur. Qui primo ratiocinationum contortione atque brevitate ſic obſcurus eſt, ut fatiget, quum legitur, etiam intentionem meam, vixque intelligatur a me ipſo*. Ejuſdem Auguſtini verba ſunt hæc alia in Prologo ad Libros de Doctrina Chriſtiana: *Hæc tradere inſtitui volentibus, & valentibus diſcere, ſi Deus ac Dominus noſter ea, quæ de hac re cogitanti ſolet ſuggerere, etiam ſcribenti mihi non deneget*. Pherepono iſta nequaquam probantur pag. 524. Animadv. *Quamvis*, inquit ille, *bonas omnes cogitationes ad Deum, quaſi ad bonorum omnium primam cauſam, referre debeamus; non ita tamen loquendum, quaſi Deus nos afflaret, & quidquid boni eſſe credimus, veluti dictaret*. Tum incommoda nonnulla recenſet, quæ hinc naſcerentur, & quæ mirari ſe ait, cur in mentem Auguſtino non venerint. Tamdem in hæc verba deſinit: *Profecto hodie nemo eſt inter Eruditos, qui velit ſub nomine ſuo edi, quæ ſuggeſtiones divinæ ab Auctore putabantur*. Quam vera ſint poſtrema hæc verba, videant alii, quibus ignota non ſit Calviniani Gregis, & Anabaptiſtarum, & Quakerorum, aliorumque id genus hominum Hiſtoria.

Quod noſtrum eſt dicimus, bene heic habere doctrinam Phereponi, temporibusque iſtis uſui eſſe poſſe, quando recentiora ſchiſmata peperere tot in Anglia, Germania, Belgio, aliiſque Provinciis, *Viſionarios*, ut vocant. Cavendum autem, ne ſtulti abutantur nomine ac verbis Auguſtini, neve revelationes atque inſpirationes tamquam cœlitus delapſas nimium credulis obtrudentes, fallant, ſimulque fallantur. Ceterum ſi Pherepono animus eſt, Auguſtinum heic tacite *Fanaticis*, ut ajunt, ſeu *Enthuſiaſtis*, accenſere, eidemque ſaltem ex his verbis invidiam creare, nequeo quin deſiderem in ejus conſilio æquitatem. Nemo longius abſuit, quam Auguſtinus, a revelationibus venditandis; nemo luculentius expreſſit, qualem ſibimet ipſi fidem haberi vellet. Se quippe ille noverat non Prophetam, non Doctorem ab omni erroris periculo immunem. Non ille tantum ſibi tribuebat, ut vellet ſibi credi quæcumque diceret, quaſi nihil non Cælo Auctore loqueretur in interpretandis divinis Literis. Sed qui ſciret ab homine privato expectandam non eſſe certiſſimam Doctrinæ Chriſtianæ explicationem, & ſitam eſſe immunitatem ab omni errore in unius tantummodo Eccleſiæ auctoritate: ſua proinde accipi volebat, tamquam dogmata hominis, veritatem quidem quærentis, ſed non auctoritate cæleſti proponentis. Vulgatiſſima ſunt, & tamen heic referenda, quæ ille in Epiſt. 36. ad Fortunatianum olim CXI. ſcribit. *Neque enim*, ait, *quorumlibet diſputationes, quamvis Catholicorum, & laudatorum hominum, velut Scripturas Canonicas, habere debemus, &c. Talis ego ſum in ſcriptis aliorum; tales eſſe volo intellectores meorum*. Et ad Sanctum Hieronymum ita ſcripſerat Epiſt. 82. alias 19. *Solis Scripturarum Libris didici hunc deferre honorem, ut nullum auctorem eorum in ſcribendo erraſſe aliquid, firmiſſime teneam. Alios autem ita lego, ut quantalibet ſanctitate præpolleant, non ideo verum putem, quod ipſi ita ſenſerunt & ſcripſerunt*. Reliqua Auguſtini hac de re documenta omitto. Quamobrem tollitur ſuſpicio omnis, voluiſſe umquam Auguſtinum aliquid novi tradere, tamquam ſibi cælitus revelatum, dictisque ſuis hac arte comparare certiſſimam fidem.

Quæ ergo mens Auguſtino, quum ait, *Deum ac Dominum noſtrum ſibi de præceptis tractandarum Scripturarum cogitanti, nonnulla ſuggerere conſueviſſe?* Nihil aliud ille vult, niſi ſe Deo accepta referre, quæcumque bona, utilia, ac vera eam in rem ſibi adinveniſſe & excogitaſſe videbatur. Nempe a Deo venit quidquid boni in homine naſcitur; & quælibet cogitatio bona ad Deum, hoc eſt, ad ejus proprium ac præcipuum Auctorem, referenda eſt; *non enim ſumus ſufficientes cogitare aliquid a nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt*. Quæ ſententia illuſtrata eſt ab integro Sanctorum Patrum choro, ſed ab Auguſtino potiſſimum innumeris in locis. In iisdem Libris *de Doctrina Chriſtiana* auctor ipſe eſt Oratoribus ſacris, ut preces ante concionem ad Deum fundant, & ab ipſo depoſcant, quid & quomodo dicendum; nam ut eſt Sap. VII. 16. *In manu illius, & nos, & ſermones noſtri, & omnis ſapientia, & operum ſcientia & diſciplina*. Ad preces tamen adjungendum eſſe ait ſtudium neceſſarium; & hoc enim Deus exigit a nobis: quæ etiam valere puto ad retundenda Pherepóni dicteria pag. 148. Animadv. ad Serm. 244. Auguſtini, ubi ſanctum virum non ſine legentium ſtupore quodammodo ridet, quod auxilium divinum imploraverit, quum ad populum verba faceret. Nomine itaque divinæ *ſuggeſtionis* & *revelationis* ſibi factæ quoties utitur Auguſtinus, aut populum erudiens, aut Libros conſcribens, id tantum ſibi vult, ſe divino boni cujuscumque auctori tribuere, atque acceptum referre, quidquid boni ac veri calamo aut ore prolaturus eſt. Neque illi animus jactitandæ revelationis cujuſpiam, cui fidem non habere certiſſimam piaculum ſit; multoque minus quid-

Digitized by Google

quidquam profert tamquam novum dogma ſibi a Deo revelatione peculiari detectum. Immo his ipſis verbis (quæ de Prologo ad Libros de Doctr. Chriſt. Phereponus ſumſit) ſatis prodit Auguſtinus, ſe nihil tradere ſupra hominis privati jus, dum humilis æque ac modeſtus dubitat, num *Deus ſcribenti ſibi* ea tunc ſit ſuggeſturus, an denegaturus, quæ volentibus & valentibus diſcere, utilia deprehendantur.

Eadem pag. 524. Animadv. configit Phereponus hæc alia Auguſtini verba: *Homo itaque fide, ſpe, & caritate ſubnixus, eaque inconcuſſe retinens non indiget Scripturis, niſi ad alios inſtruendos. Itaque multi per hæc tria etiam in ſolicitudine ſine Codicibus vivunt*. Ita Auguſtinus Lib. 1. cap. 39. de Doctrina Chriſtiana, ad quæ Phereponus: *Nemo*, inquit, *tam eſt peritus Scripturæ, quin indigeat Codicibus, quos conſulat & legat ſubinde. Quod ſi quis Literas neſciat, ibi potius debet vivere, ubi leguntur, quam in ſolitudine: ſi quis ſciat, protervia eſt, & negligentia non ignoſcenda, ſi Codicibus ſibi non comparet*. Tum Auguſtini ſententiam egregio decreto percellit inquiens: *Hæc merum enthuſiaſmum redolent*. Phereponum laudo, quod Scripturæ ſanctæ neceſſitatem atque utilitatem Chriſtiano Populo commendet. Ne apud nos quidem ullus eſt, qui divinas Literas veluti ſummum Dei munus non extollat; nemo eſt, qui earum lectionem atque meditationem non ſuadeat; & impietate non careret, quicumque ab eo ſtudio Chriſtianum Gregem averteret, easque ſuperfluas Reipublicæ Catholicæ arbitraretur. Quantum quoque in iis laudandis, & ſuſpiciendis ſedulus fuit Auguſtinus, tantum quoque alienus fuit a minuenda earum utilitate. Id oſtendere facile quidem, ſed etiam ſupervacaneum foret in tanta rei evidentia. Hæc tamen generalis regula ſuas patitur exceptiones; nam ad conſequendam vitam æternam, & ad recte vivendum atque credendum, hominibus ſingulis neceſſaria non eſt divina Scriptura; interdum etiam non utilis, immo pernicioſa eſſe poteſt, non ex ſe ipſa, ſed ex ignorantia, aut perverſis hominum affectibus. Certe fuere tempora, quibus Codices ſacri novæ Legis non erant, & aliquid nondum fuerat Literis divinitus commendatum. Ita nempe ſe habuere priores anni Chriſtianæ Reipublicæ. Præterea diu caruere ſacris Literis Provinciæ quædam Chriſtum amplexæ, quum in earum Linguam converſa nondum fuiſſent Prophetarum & Apoſtolorum monumenta. Audiendus eſt in hanc rem ſanctus Irenæus Lib. 3. cap. 4. *Quid autem*, inquit ille, *ſi neque Apoſtoli quidem Scripturas reliquiſſent nobis, nonne oportebat ſequi ordinem Traditionis, quam tradiderunt iis, quibus committebant Eccleſias? Cui ordinationi aſſentiunt multæ gentes Barbarorum eorum, qui in Chriſtum credunt, ſine charactere, vel atramento ſcriptam habentes per Spiritum in cordibus ſuis, & veterem Traditionem diligenter cuſtodientes*. Infra vero addit: *Hanc fidem qui ſine Literis crediderunt, quantum ad ſermonem noſtrum barbari ſunt; quantum autem ad ſententiam, & conſuetudinem, & converſationem propter Fidem, per quam ſapientiſſimi ſunt, placent Deo, converſantes in omni juſtitia, & caſtitate & ſapientia*.

Nolo heic innuere, quibus hominibus, & quomodo & quando neceſſaria non ſit divina Scriptura, immo etiam eſſe poſſit, quibusdam conditionibus poſitis, pernicioſa. Inſiſtere tantummodo placet verbis ſancti Irenæi. Etiam ſine ſacris Literis placere Deo poſſunt homines, dum *in omni juſtitia, & caſtitate, & ſapientia* verſentur. Nam cur cœleſte hoc eruditionis patrimonium Eccleſiæ ſuæ dedit Deus, niſi ut nos Veritatem revelatam edoceret, eamque mutationis ac depravationis periculo eriperet, ſimulque nos ad amorem ſui & proximi, & juſtitiæ incitaret? Atqui certiſſimum eſt, vel ſine lectione divinarum Scripturarum poſſe homines conſequi id, quod per easdem tribuere Deus ſolet, nempe abundare Fide, Spe & Caritate, operibusque pietatis atque juſtitiæ fideliter vacare: id quotidie faciunt tot illiterati ac rudes. Bona inſtitutio, pia meditatio, Paſtorum vox, prædicatio atque Traditio non raro ſatis ſunt homini divina gratia adjuto, ad placendum plus Deo, quam placeant Eruditi nonnulli in ſacrarum Literarum ſtudium perpetuo intenti. Ergo in his caſibus non indigent homines Codicibus ſacris, quos legant, multoque minus ſi legere neſciant. Jam aliunde habent, quod ex eorum Librorum lectione expectare alii poſſunt. Ergo iis tunc neceſſaria non eſt lectio ſacrorum Librorum. Quod ſi quis dicat: erit ſaltem utilis, immo neceſſaria quodammodo; nam Fides, & Spes & Caritas ſine meditatione cæleſtium Codicum ſervari vix queunt: reſpondebimus, numquam negaſſe Auguſtinum, quin ſemper utilis eſſe poſſit lectio divinorum librorum, ſed tantum ejus neceſſitatem negaſſe in hominibus jam Fide, Spe & Caritate abundantibus. Deinde Auguſtinum loqui de iis, qui has virtutes *inconcuſſe retineant*, ac ſervent; nam eo ſaltem tempore neceſſitas nulla eſt legendæ, aut audiendæ divinæ Scripturæ. Tandem quum certum ſit, uti diximus, aliter quam per lectionem Codicum ſacrorum, Fidem, Spem & Caritatem obtineri

 poſſe,

Digitized by Google

poſſe , certum pariter eſſe debet , ſine eadem lectione ſervari ac retineri poſſe eaſdem virtutes.

Quibus ex rebus intelligas , perperam , ac intoleranda cenſura *Enthuſiaſmum* ſomniari in Auguſtini ſententia , quaſi auctor ſit ſanctus Doctor , nihil generaliter referre , habeatne Chriſtianus Homo , an non habeat , legatne an non legat Scripturam ſacram . Æquivocatione rurſus non carent Phereponi verba , dum ait : *Nemo tam eſt peritus Scripturæ, quin indigeat Codicibus , quos conſulat & legat ſubinde*. Explicare debuit Cenſor, quem in finem quiſque indigeat Codicibus ſacris: ſi ad alios erudiendos ; utique vera eſt Phereponi ſententia: ſed ipſe ab Auguſtino prius didicit, ita ſcribente, ut vidimus : *Non indiget Scripturis, niſi ad alios inſtruendos*. Si ad eruditionem ſui, ut recte credat , ac recte operetur ; jam oſtendimus id immerito a Cenſore affirmari , quum & Auguſtini tempore multi homines piiſſimi Fide , Spe & Caritate ſubnixi, *etiam in ſolitudine ſine Codicibus viverent* , & noſtris etiam temporibus multi vivant fide, pietate , boniſque operibus conſpicui , & tamen Literarum prorſus ignari . In reliquis item Phereponi verbis eadem æquivocatio latet . *Qui neſcit Literas , ibi potius debet vivere , ubi leguntur ſacri Codices, quam in ſolitudine* : id verum eſt , niſi jam inſcriptam in corde ſuo habeat , & ſolicite ſervet legem , & doctrinam eorumdem Codicum ; at eadem neceſſitas minime urget, ubi jam teneat , credat, & re perficiat, quod ſacri Codices tradunt , præcipiunt & ſuadent . Similiter *proterviæ & negligentiæ* intolerandæ damnandus continuo non eſt , qui Literarum gnarus *Codices ſacros ſibi minime comparet* : fieri enim poteſt, ut hic jam ipſos legerit, & ex ipſis , aut aliunde didicerit , aut diſcere pergat , & foveat , & exerceat legem Dei in omni pietate atque juſtitia . Tabulæ autem lapideæ , & Codices ſcripti eo dumtaxat tendunt, ut in cordibus hominum legem Veritatis & Caritatis inſcribant: quod quum factum eſt , & ea lex *inconcuſſe retinetur* , tum neceſſitas tollitur comparandi ſibi Codices materiales , ſine quibus nemo dubitare poteſt , quin multi ad veram pietatem, & ſalutem æternam pervenerint , atque perveniant . Itaque neceſſaria quibuſdam non eſt, quamquam generaliter loquendo nunquam deſinat eſſe utilis ex natura ſua divinorum Librorum lectio.

Cap. 8. Lib. 2. de Doctr. Chriſt. ſcripſerat Auguſtinus: *Illi duo Libri, unus qui Sapientia , & alius , qui Eccleſiaſticus inſcribitur , de quadam ſimilitudine Salomonis eſſe dicuntur: nam Jeſus Sirach eos ſcripſiſſe conſtantiſſime perhibetur* . Tum Retract. Lib. 2. Cap. 4. ſententiam hanc ſuam de Auctore Libri Sapientiæ corrigit , aitque ſe didiciſſe poſtea , non eſſe illum Sirachidi tribuendum. Ad hæc Phereponus pag. 524. Animadv. *Mirum eſſe* , ait , *Epiſcopum tanti nominis rem tantillam ignoraſſe aliquamdiu , quam a Catechumenis diſci oportuiſſet . Numquam ſtudioſe eum legerat Librum , quum hæc ſcriberet: nam Auctor Libri ſe non ait Jeſum eſſe filium Sirach , ſed Regem Iſraelis Cap. IX. 7. 8. Quod quum ita ſit , non capio , quei inter Propheticos Libros cenſeri poſſet Opuſculum , cujus Auctor præ ſe fert ſe Regem fuiſſe, quum minime fuerit*. Auctorem Libri *Sapientiæ* nemo certiſſime novit huc uſque ; & variæ de ipſo opiniones fuere apud Veteres , quamquam plerique in Salomonem conjectura ferrentur, & quidem graviſſima . Quare mirum eſſe non debet , quod Jeſum Sirachidem Auguſtinus quondam cenſuerit Libri Auctorem , aliorum famam ſequutus . Neque piaculum fuit id aliquandiu ignoraſſe, cum ne nunc quidem ad Fidem ſpectet noſſe , quis Auctor ille fuerit , & profecto incertus ſit Auctor . Deinde verum quidem eſt , ejus Auctorem ſe dicere Regem, & conditorem etiam Templi, quæ certe non conveniunt Jeſu filio Sirach. Attamen mirum potius eſſe debet , quod Phereponus non intellexerit, quei ſimul credere Auguſtinus potuerit Jeſum Libri Auctorem, & Librum ipſum inter Propheticos connumerandum . Hoc intellectu aſſequi non difficile fuiſſet homini erudito, ſi aliud quam cauſas accuſandi Auguſtini apud Auguſtinum quæſiſſet.

Quicumque Salomoni abjudicant Canonicum hunc Librum, certe norunt, quid Cap. IX. 7. 8. legatur , & tamen alium a Salomone faciunt illius Auctorem, compertum videlicet habentes, nihil idcirco vacillare auctoritatem Propheticam Libri illius. Auctor enim, quicumque is fuit , creditus eſt ſapientiſſimi Salomonis ſenſa, atque ſententias collegiſſe in unum ex aliis Libris , quos elucubratos a Salomone ſcimus , atque deperditos , & ex iis Librum conſarcinaſſe ſub titulo *Sapientiæ Salomonis*. Librum quoque *Eccleſiaſtici* ex Ethicis Scriptionibus Salomonis per Sirachidem fuiſſe excerptum, veriſimile videtur Eruditis: idemque de *Proverbiorum* parte conjiciunt alii. Deinde Auctor Librum concinnare potuit ſub nomine Salomonis, ejuſque perſonam induere , ipſumque loquentem & docentem facere ; quod familiare fuit antiquis Scriptoribus . Nempe Salomon omnium mortalium ſapientiſſimus eſt habitus apud Hebræos. Id innuiſſe videtur Euſebius Cæſarænſis Lib. 11. Cap. 7. Præpar. Euangel. ubi poſtquam Salomonis ſapientiam laudavit, hæc ſubdit:

[illegible]

Digitized by Google

Ἐπειδὴ ὁρμώμενος δὲ ὁ τὴν πανάρετον σοφίαν εἰς αὐτοῦ πρόσωπον ἀναθεὶς, ἔφη. Quæ ita vertere poſſumus Latine : *Hac ratione commotus & ille , qui omnium virtutum parentem Sapientiam ſub ejus nomine expoſuit , inquit* , &c. Tum alia citat Euſebius ex Cap. VII. 5. Libri Sapientiæ. Idem ſenſiſſe videntur Origenes in Johannem Tomo 20. & Sanctus Thomas, aliique tum veterum Patrum, tum recentiorum Eruditorum, quibus incertus ille Auctor creditur ſub Salomonis perſona loquutus . Quamobrem nulla eſſe Phereponо cauſa potuit mirandi , cur Auguſtinus Librum *Sapientiæ* Canonicum duceret , ſimulque ejus Auctorem olim ſuſpicaretur filium Sirach. Non hæc pugnant invicem. Et ipſe Auguſtinus in ea ſemper ſententia fuit, Librum Salomoni non eſſe tribuendum , ſed a quopiam fuiſſe conſcriptum , qui Salomonem fuerit imitatus, quare & *de quadam ſimilitudine Salomonis eſſe dicebatur* a multis.

Mirari ſemel cœpit Phereponus, tam facile neſcit deſinere . Itaque pag. 524. mirari pergit, quei Lib. 2. c. 11. de Doctr. Chriſtiana Auguſtinus commendet Hebraicæ Linguæ ſtudium ad Scripturarum divinarum cognitionem, quum in Hieronymo improbarit conſilium vertendi Hebraica Latine, & Septuagintaviralem veteris Inſtrumenti Interpretationem, divino Spiritu aſſtante factam crediderit. Magis etiam miratur , cur Auguſtinus commendato Hebraicæ Linguæ ſtudio , idem ipſe neglexerit ; immo cur nullus alius iis temporibus eidem Linguæ operam inter Chriſtianos dederit. Sed ne heic quidem ulla ſuberat juſta mirandi cauſa . Magni verſionem τῶν LXX. faciebat Auguſtinus, ne dicam pluris etiam quam oportebat. Porro & minime neceſſariam, & periculi plenam operam arbitrabatur, novam Scripturæ Interpretationem ex Hebræis Codicibus deducere, & in Eccleſiam inferre, & veterem antiquare ab Apoſtolis & a Patribus uſu receptam . Erant & aliæ rationes Auguſtino, quas certe nunc infirmas & inanes ipſe etiam intelligeret, ſi in vivis eſſet, ſed tunc fortes & graviſſimas adeo arbitrabatur , ut interceſſerit conſilio ſuo, ne Sanctus Hieronymus in propoſito pergeret. Verum aliud eſt novam Scripturæ ſanctæ Verſionem inutilem ac perículoſam ſuſpicari; aliud Hebraicæ Linguæ ſtudium cognitionemque improbare . Illud fecit Auguſtinus, hoc nuſquam; immo & propter eruditionem ejuſmodi ſummo in honore habuit Hieronymum , ejuſque Verſionem tamdem deprehenſam utilem, ſua laude non fraudavit. Auctor item fuit aliis , uti ex ejus Libris conſtat , ut eidem Linguæ addiſcendæ operam darent , quum apprime utilem cognoſceret ad ſacrarum Literarum perfectam intelligentiam , atque tutelam . Non edidicit ipſe, quia ſero ejus utilitatem intellexit; non ediſcebant alii , quia ingens Magiſtrorum inopia erat, & a ſolis Judæis expectandum erat ejuſmodi beneficium , quos tamen aut livor a Chriſtianis alienabat , aut Chriſtiani ipſi fugiebant, quum ſcandalum puſillis foret arctum cum iiſdem habere commercium . Sed hæc Phereponi oculos facile fugiunt , & is potius amat ſuſpicari interpolationes in Auguſtini Libris ; immo *ad Academicum Ingenium Auguſtini*, *ſibi non ſatis conſtans*, *referre* haſce contrarias, ut ille ſibi fingit, ejuſdem ſententias.

Quod habet idem Phereponus pag. 558. Animadv. ad Cap. 7. Libri de Fide & Oper. nos diu non morabitur . Ex Auguſtini ſententia , *Quidquid homo veluti recte fecerit, niſi ad pietatem, quæ ad Deum eſt, referatur, rectum dici non oportet* . Cenſet Phereponus monſtrum eſſe *ex contendendi , & paradoxa defendendi libidine natum* , arbitrari vel ipſas Infidelium Virtutes eſſe peccata. Sed meminiſſe debuit Cenſor iſte præter Cardinalem Noriſium V. C. quem & ipſe laudat , complures Catholicos luculentiſſime oſtendiſſe , quæ heic fuerit mens Auguſtini , alia ſane quam Calvinus & Janſenius putarunt. Opera ergo bona in ipſis Infidelibus agnovit ſanctus Doctor ; agnoviſſe etiam videtur affectus medios inter Cupiditatem & Caritatem; ſed ipſa illorum opera, naturaliter bona, recte docuit tribuenda eſſe Deo, qui & in a ſe averſis bonas voluntates operatur . Tu conſule celeberrimos Theologos in hoc argumentum , quod etiam proxime præteritis annis pie verſavit Leſcius Crondermus Lib. 2. Cap. 9. in Libro, cui titulus, *Elucidatio Auguſtiniana de divina Gratia Doctrinæ* .

Quid eſt alíud quod malum dicitur, niſi privatio boni? Verba ſunt Auguſtini Cap. XI. Enchiridii. Hanc ſententiam quampluriṃis aliis in locis ab Auguſtino propoſitam Phereponus pag. 559. & 584. Animadv. ineptam judicat, multis deridet , & triumphatoris in morem proculcat atque proſcribit . Sed ne heic quidem placet detinere Lectorem eruditum, quando nemo neſcit, quam anxie ſubtiliterque a Scholaſticis Theologis , immo & ab ipſis Philoſophis , agitata fuerit , & agitetur adhuc hujuſmodi quæſtio . Græci Latinique Patres fere omnes cum Auguſtino conſentiunt . Nobiliſſimi autem ac innumeri Theologi, ipſique etiam Philoſophi ſentiunt, & oſtendunt, *formale malitiæ actus moralis, ſeu peccati, eſſentialiter in privatione debitæ rectitudinis conſiſtere* . Eſt itidem materiale , & po-

Digitized by Google

& poſitivum in peccato, quod etiam agnoſcunt ipſi Theologi. Porro videat Phereponus, quibus nominibus ſit dignus, dum tanto contemtu, & quibusdam ratiunculis, aggreditur, & nullo negotio conterere ſe poſſe putat, quæcumque validiſſima argumenta congeſſerunt tot egregii Theologi atque Philoſophi, in primis vero Carteſiani, ut Malum & Peccatum ſtatuant in aliqua privatione, ſive negatione Ordinis ac Bonitatis. Contrarium tuentur nonnulli, at certe non ſine modeſtia, quam tamen fruſtra in Pherepono quæras, controverſiæ difficultatem, aut diſſimulante, aut fortaſſis etiam minime intelligente.

Lib. I. Cap. I. de Civ. Dei hæc ſcribit Auguſtinus: *An non etiam illi Romani Chriſti nomini infeſti ſunt, quibus propter Chriſtum Barbari pepercerunt? Teſtantur hoc Martyrum loca, & Baſilicæ Apoſtolorum, quæ in illa vaſtatione Urbis ad ſe confugientes ſuos alienosque receperunt.* Quin ita res habuerit, nemo dubitare poteſt; & tamen in his Auguſtini certiſſimis verbis habet Phereponus noſter, quod carpat pag. 576. Animadv. *Non erat*, inquit, *diſſimulandum hoſce Barbaros fuiſſe Chriſtianos, quamvis Arii Sectam ſequerentur. Sed laudandi fuiſſent Heretici, & rei admirabilitas minuenda: quod ſimplicior quidem Scriptor facere potuiſſet, ſed non callidus Rhetor.* Do libens, Gothos fuiſſe Chriſtianos, quamquam id de Alarico quidem eorum duce conſtet, non autem de univerſa Gothorum Natione; nam & Rhadagaiſus alter eorum dux, Paganorum ſuperſtitioni addictus fuerat. Do, inquam, id libens; habemus enim non unum hujus rei teſtem; at cur hujus mentionem facere Auguſtinus debuit? Num ignorabant Ethnici Romani, Gothos Chriſtianam Religionem fuiſſe profeſſos? minime vero. Id vulgatiſſimum erat, prodideratque longe antea cognitus Romanis Alaricus, qui & ipſam Urbem non ſemel obſederat, & pacis fœdera cum Romanis inierat, iis etiam coactis, Imperatorem creare Attalum Arianæ Sectæ hominem, Gentilibus propterea atque Arianis ipſe carus. Igitur nihil erat, cur notiſſimam rem diſſimulare vellet Auguſtinus. *Sed*, inquit Phereponus, *laudandi erant Heretici, & rei admirabilitas minuenda.* Res erat Auguſtino cum Romanis, captæ direptæque Urbis calamitatem tribuentibus Religioni Chriſtianæ; non erat cum Gothis. Pepercerant Barbari Chriſtianis æque ac Ethnicis, qui ad Baſilicas Apoſtolorum & Martyrum confugerant. Ergo Chriſti cauſa effugerunt pœnas præſentis exitii Gentiles Romani, non evitaturi, niſi nomen & Religio Chriſti Barbarorum feritatem adeo evidenter mitigaſſet, atque cohibuiſſet. Heic igitur inſiſtit Auguſtinus, & ingrati animi Romanos Ethnicos arguit, qui fateri nollent ſe mitiſſime habitos non alia de cauſa, quam quod ſacra loca propter Chriſtum Barbari revererentur. Quamquam vero Gothi Chriſtiani eſſent, non deſiit tamen admiranda eſſe illorum manſuetudo erga Romanos. Moribus quippe barbari, immanitate feri, victoriæ ardore furentes, ſpem nullam reliquerant tantæ erga victos clementiæ, quum ne ipſi quidem Romani, nedum efferatæ gentes, victis parcere ſolerent ad Templa inanium Deorum confugientibus.

Quod tamen animadvertas velim, Auguſtinus ipſe hanc Barbarorum inſuetam humanitatem, *miſericordiam & humilitatem*, multis commemorat: quod quum facit, certe ipſos Hæreticos de laudando facinore laudat. Deinde Lib. V. Cap. 23. ejusdem Operis de Civitate Dei refert inſignem Chriſtianorum victoriam de Rhadagaiſo Gothorum Rege reportatam quinque ante captam ab Alarico Urbem annis. Auctor & ipſe eſt, fuiſſe Rhadagaiſum falſis Diis addictum, quibus etiam immolare quotidie ferebatur. Quamobrem, inquit Auguſtinus: *Si ille tam impius, cum tantis & tam impiis copiis Romam fuiſſet ingreſſus, cui pepercisſet? quibus honorem locis Martyrum detuliſſet? in qua perſona Deum timeret? cujus non ſanguinem effuſum, cujus pudicitiam vellet intactam?* Tum Romanos arguit, quod Deo non agant gratias, *qui quum ſtatuiſſet irruptione barbarica graviore dignos mores hominum caſtigare*; victum tamen voluit Rhadagaiſum Dæmonum cultorem, ne ipſis Dæmonibus gloria, Romanis vero acerbiſſima clades contingeret. *Deinde quum ab his Barbaris* (hoc eſt ab Alarico ejusque copiis) *Roma caperetur, qui contra omnem conſuetudinem bellorum ante geſtorum ad loca ſancta confugientes, Chriſtianæ Religionis reverentia tuerentur, ipſisque Dæmonibus, atque impiorum Sacrificiorum ritibus, de quibus ille præſumſerat, ſic* ADVERSARENTUR PRO NOMINE CHRISTIANO, *ut longe atrocius bellum cum iis, quam cum hominibus gerere viderentur, &c.* Quæ verba tam aperta mihi videntur, ut non dubitem, quin Phereponus ipſe intelligere demum poſſit, non diſſimulatam ab Auguſtino Religionem Gothorum, quamquam alioqui notiſſimam, & commendatum eorum facinus ab ipſo fuiſſe: cujus tamen rei laudem ad Chriſtum Deum tamquam ad præcipuum auctorem referendam eſſe prudenter monet. Sed ego fortaſ-

ſe

Digitized by Google

ſe ineptus, quod omnia veſtigia conſectari velim Cenſoris noſtri, qui heic tam facile Auguſtinum nobis exhibet veluti Rhetorem callidum; Væ Libris atque Scriptoribus, ſi hujusmodi nebulas excitare licet adverſus illos; nam quis in uno ſtans pede magnus ſtatim Criticus evadere, quum lubet, non poſſit?

Ejusdem ponderis eſt alia Phereponi adnotatio in ea Auguſtini verba Lib. VII. Cap. 14. de Civ. Dei: *Si ergo Mercurius ipſe ſermo eſt, etiam ipſis* (Ethnicis) *confitentibus Deus non eſt*. Quæ ſic Phereponus illuſtrat, dicens: *Miror non timuiſſe Auguſtinum, ne ſibi objiceretur, quod paſſim habet de Verbo; nam ſimilis objectio potuit fieri, reſponſioque Auguſtini pariter eludi*. Facile profecto miratur Phereponus, ejusque admirationem atque adnotationem quibusdam Gregalibus ſuis heic placituram mihi perſuadeo. Verum quisquis rem ſerio perpendat, e veſtigio intelliget, hominem hunc nihil penſi habuiſſe interdum quid ſcriberet, dum contra Auguſtinum ſcriberet. Et ſane ille ridendus, qui miratur non timuiſſe Auguſtinum, ne heic in ſe ipſum ſua tela converterentur. Ex Auguſtini ſententia *Mercurius* dicebatur eſſe hominum *Sermo*. En. ejus verba. *Quod ſi Sermo ipſe dicitur eſſe Mercurius, ſicut ea, quæ de illo interpretantur, oſtendunt: Nam ideo Mercurius, quaſi medius currens dicitur appellatus, quod Sermo currat inter homines medius*, &c. *Ideo & mercibus præeſſe, quia inter vendentes & ementes Sermo fit medius*, &c. Quis autem ſanus, & non ludens, hominum *Sermonem* nonnumquam ſtultum, deceptorium, & falſa narrantem, ſemper vero creaturæ filium, & ſubſiſtentia carentem, velit appellare, & credere Deum? At Catholici, quando Dei Filium appellant *Verbum*, cui etiam nonnulli *Sermonis* vocabulum accommodarunt, Verbum intelligunt divinum, Verbum Dei prolem, Verbum non exterius ſonans & fugiens, ſed interius manens, & ex divina eſſentia, & ab æterno productum, & cum ipſo Patre, atque in ipſo Patre ſubſiſtens; Verbum denique (ut loquar cum Auctore Libri de quinque Hæreſib. quem olim Auguſtino tribuebant) quod *melius Græce dicitur λόγος; logos quippe verbum ſignificat, atque rationem*, ac propterea Dei Patris æterna ratio atque ſapientia. Quare nihil erat, cur ſibi, & ſententiæ Catholicorum timeret Auguſtinus, dum ideo argumentatur, *Mercurium* non eſſe Deum, quod ipſe dicatur eſſe *hominum Sermo*; nimia quippe intercedit differentia inter hominum Sermonem, & Verbum Dei æternum, immutabile, increatum, quod idem eſt ac Ratio divina. Immo videas plerosque Patrum, cum Græcorum, tum Latinorum, & Auguſtinum præcipue in Libris de Trin. & in Johannis Euang. & alibi, fuiſſe uſos exemplo Verbi humani atque creati, ad explicandam aliqua ex parte rationem divini & increati Verbi. Sed ſimul explicarunt quam immane duo iſta Verba invicem diſtarent, probe nimirum intelligentes, ſolos Sophiſtas ea comparatione abuti poſſe contra divinam naturam Verbi cœleſtis. Conſule Petavium Tom. 2. Lib. 6. Cap. 2. Dogm. Theologic.

Plura alia ſuperſunt in cenſoriis Phereponi Animadverſionibus, quibus ſua deberetur cenſura. Sed ſi perſequi ſingula velimus, vix erit ſcribendi modus. Paucis ergo Orationi noſtræ finem faciamus. Quod Auguſtinum, ubi opus erat, aut juſta cauſa occurrebat, Phereponus ſibi corrigendum ſuſceperit, moleſte non ferimus; immo aliqua etiam ratione laudandum conſentimus. Quod male toties correxerit, quod tam impotenti odio in ipſum exarſerit, quod nullum denique non moverit lapidem, quo incomparabilis viri famam pro viribus proſterneret, hoc dolemus, hoc in perniciem non modo ſanctæ Religionis, ſed & bonarum Artium, atque Literarum tendere clamamus. Certe immodica veneratio nos in transverſum agat, aut livor nos urat, ſi contendere velimus, numquam Auguſtinum erraſſe, numquam meliora tradere potuiſſe, numquam ſcribere accuratius debuiſſe; Pheréponum vero iniquis ſemper cenſuris adverſus ipſum fuiſſe prœliatum. Magnorum virorum in Literis lapſus ac vitia non diſſimulari, tum Veritati apprime gratum eſt, tum Religionis ac Reipublicæ intereſt, ne ſub magnis nominibus major errori faſtus, nocendique licentia obveniat. Verum & immenſæ Auguſtini virtutes ſincerius erant exprimendæ, ejusque nævi tam fuſcis coloribus, tantaque bile exaggerandi & amplificandi non erant, ut ſanctiſſimum æque & doctiſſimum Epiſcopum, ſi licuiſſet, nativo ſuo ſplendore Phereponus omnino exſpoliaret. Immo ſi quisquam dignus erat, qui placide haberetur, is Auguſtinus erat, quem ſumma pietas atque doctrina Ingeniis omnium ſæculorum, & Eccleſiæ veræ perpetuo commendavit. Phereponi tamen cenſuram inofficioſam, ſimul & ab æquitate alienam, quanto magis execremur, poſtquam, ni mea me fallit opinio, tot iniquas accuſationes audivimus, & tantam ſegetem errorum deprehendimus in ipſo Auguſtini Cenſore? Reliquum igitur eſt, ut homini illi meliorem ingenii & eruditionis non vulga-

garis uſum a Deo precemur. Lectores vero moneamus, ut ſi minus periti ſunt, ab ejus Librorum lectione abſtineant; ſin docti ſunt, caute verſentur cum Dictatore Critico. Interim vero ſtet ille tamquam exemplum quid poſſit in inquiſitione Veritatis humana Ratio ſibi relicta ſine ſalutaribus frenis, de quibus, uti & de juribus Ingeniorum, hactenus Oratio noſtra pro viribus egit.

F I N I S.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google